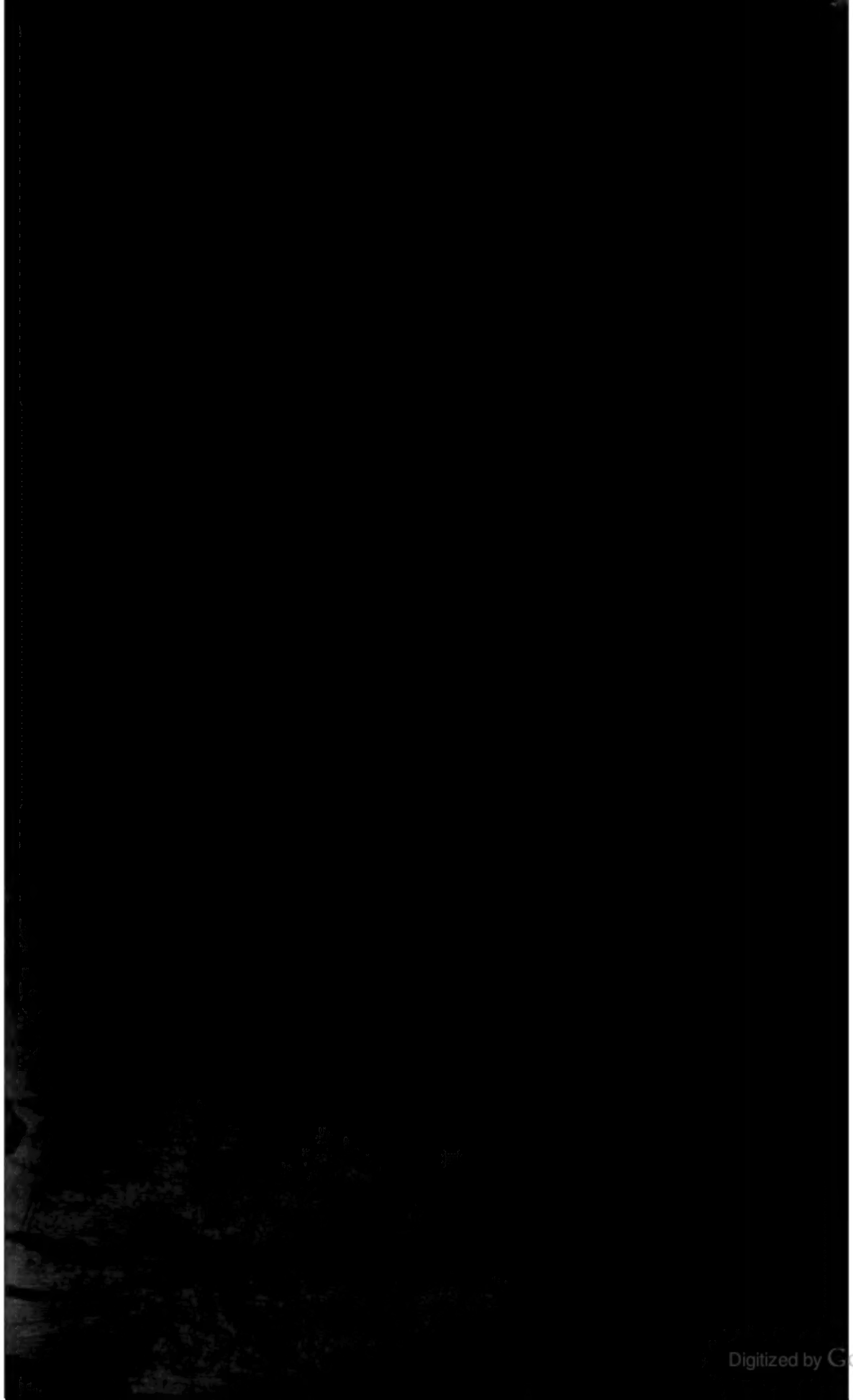
Digitized by Google

MED Rev. 1

Digitized by Google

90-3-10

66 1-11 = N. 10

Digitized by Google

MED Rev. 1

Digitized by Google

90-3-10

~~66 1 = A. = N 10~~

Digitized by Google

Incluida en el Indice de libros prohibidos por decretos de 4-XII-1702 y 13-VIII-1764.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

ANNO M DC LXXXXI

publicata,

ac

POTENTISSIMO SERENISSIMO QUE PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI GEORGIO IV

S. R. IMPERII ARCHIMARESCALLO & ELECTORI

&c. &c. &c.

DICATA.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSII HÆREDES & J. F. GLEDITSCHIUM.

Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERI.

Anno M DCXCI.

Digitized by Google

Digitized by Google

POTENTISSIMO AC SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI GEORGIO IV

Duci Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, ut & Angriæ ac Weſtfaliæ, S. R. Imperii Archimareſchallo & Electori, Landgravio Thuringiæ, Marchioni Miſniæ, Superioris item ac Inferioris Luſatiæ, Burggravio Magdeburgico, Comiti Principali Hennebergico, Comiti Marcæ, Ravensbergi & Barbiæ, Dynaſtæ in Ravenſtein &c.

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO.

Digitized by Google

Subditorum Tuorum, qui hoc tempore simul & luctum ſuum ob Divum PARENTEM orbi ereptum, & gaudia ex Te Succeſſore concepta, in ſinum veluti Tuum effundunt, POTENTISSIME ELECTOR, ultimi fortaſſe nos ſumus, aſt utriusque affectus ſinceritate & magnitudine nemini omnium ſecundi. Amiſimus in JOHANNE GEORGIO III Romani Imperii prægrande columen: & eo amiſimus tempore, cum poſt tot inſignia ab Ipſo edita imperterriti animi prudentiæque bellicæ adverſus Turcarum pariter atque Gallorum furorem documenta, ſpes & vota publica in Eo vel maxime recumberent: Amiſimus Patrem patriæ indulgentiſſimum, ſub cujus non diuturno quidem, at fauſtiſſimo regimine, per Æterni Numinis gratiam, intemerata apud nos floruit orthodoxa Religio, & regionibus his noſtris pax ac tranquillitas publica ſtetit inconcuſſa. Sed iſtam quidem lugendi cauſam cum Germania univerſa: hanc cum omnibus ditionum harum incolis habemus communem. Peculiaris & propria quaſi nos tangit, quod Principem amiſimus, qui tametſi gerendis armis factus natusque unice videretur, ingenuis tamen mitibusque litterarum ſtudiis addictos gratia ſua & clementia nunquam non complexus eſt, & noſtrum etiam inſtitutum, quo Orbi Erudito ſuimet ipſius Hiſtoriam utcunque condere allaboramus, per annos non paucos munificentia tanto Principe digna promovit. Verum enim vero, ut do-

lori

Digitized by Google

lori noſtro ſeu publico, ſeu privato modum ponamus, & ſqualore luctuque procul habito, non fucatis nunc indulgeamus gaudiis, Tu efficis, POTENTISSIME ELECTOR, quo exoptatior Beatiſſimo Parenti Succeſſor ab exorato communibus omnium precibus Numine dari nemo potuiſſet. Nactum enim eſt Romanum Imperium in Te Heroëm fortiſſimo Parenti prorſus parem, qui tyrociniis militiæ ſub tanto Imperatore præclariſſime dudum poſitis, ætate & corporis animique vigore florens, ſuſtinebit Germaniæ decus, & victorias a Divo Genitore cœptas impigre proſecuturus, de profligatis proculcatisque hoſtibus glorioſiſſime triumphabit. In Te porro, PRINCEPS SERENISSIME, recepere ditiones Tuæ Dominum, pietate in Deum a teneris imbutum; a qua vere principe virtute cum velut ex propria perennique ſcaturigine reliquæ, quæ bonum Principem conſtituunt, deriventur omnes, Te optimum non voto, non ſpe futurum contendimus, ſed oppido tenemus, inæſtumabilique hoc Divini Numinis beneficio perfruimur. Prudentiam porro regnandi qua polles, quotusquisque nobiſcum non admiretur, qui quam provide ſapienterq; ſub ipſis imperii auſpiciis maxima ejus momenta diſpoſueris, ſecum expendat, illumq; Aulæ tuæ decorum ſplendorem, & quandam ſine exemplo ſanctitatem atq; innocentiam intueatur? Sed erunt alii, qui has cæterasque laudes Tuas, noſtro præconio utique majores, & loco alio atque tempore perſequentur uberius. Nos vero, uti virtutes Tuas omnes atque dotes

Divinitus conceſſas profunde veneramur: ita inuſitatam præcipue eruditionem, quam cum in omni literarum cultiorum genere, tum in arduo cumprimis Matheſeos ſtudio, & cujus peritiam Summi Orbis Terrarum Magnates laudi gloriæque ſibi nunquam non duxere, utraque Architectonice dudum oſtendiſti, exoſculamur impenſiſſime, novique adeo Solis, benignissimos undiquaq; radios ſparſuri, jubar Parnaſſo noſtro merito gratulamur. Ea certe fiducia Opus hoc noſtrum, cujus decimum nunc volumen SERENITATI TUÆ humillime conſecratum volumus, quodque finire cum hoc anno tantum non decretum nobis erat, ſub Tuis, Literatiſſimi Principis, auſpiciis porro ſumus proſecuturi, & ſtudio quidem atque induſtria tanto majore, quanto perſuaſum firmius habemus, nolle Te abrumpi a nobis laborem, quem Reipublicæ Litterariæ hactenus non ſine omni doctorum virorum applauſu impendimus. Quod ſupereſt, Deum Optimum Maximum devotis veneramur precibus, ut millies millena vota, quæ hoc inprimis tempore, quo recipiendis in clientelam Tuam & ſacramento devinciendis provinciis occuparis, pro ſalute Tua & felici regimine, inter fauſtas acclamationes funduntur, rata eſſe cœlitus clementiſſime jubeat.

Dabamus Lipſiæ exeunte A. 1691.

Potentiſſimæ Serenitati Tuæ

devotiſſimi

ACTORUM COLLECTORES.

L. B. S.

Siſtimus Tibi, LECTOR BENEVOLE, decimum Actorum Eruditorum volumen, ſicque abſoluta per Dei gratiam Decennali Rei Litterariæ Hiſtoria, datam fidem maxima parte liberavimus. Neque enim ſupereſt aliud, quam ut Supplementorum quoque tomum, cujus hactenus nonniſi Sectiones novem prodierunt, adjectis tribus reliquis compleamus, eoque facto univerſalem rerum undecim illis voluminibus contentarum Indicem, qui duodecimum velut tomum conſtituat, publicæ luci exponamus. Atque ita defuncti nobis hoc labore videri poteramus, eoque deinceps ſuperſedere nos honeſte poſſe arbitrabamur, quod nec ad perpetuandum eum unquam nos obſtrinxiſſemus, & perſuaſum haberemus, defuturos quocunque loco alio non eſſe, qui partes noſtras ſtrenue integrisque viribus occuparent. Aſt diſſimulare tamen non poſſumus, propoſito illi noſtro, quod in præmiſſo Actis anni ſuperioris ad Lectorem Benevolum alloquio non obſcure innueramus, interceſſiſſe non paucos eosque præſtantiſſimos viros, & quod citra jactantiam dictum ſit, non in Germania tantum, ſed exteris etiam regionibus, qui ne a ſtudio Reipublicæ Litterariæ tot annis non infeliciter impenſo deſiſteremus, graviter nos & ſerio ſunt hortati; ſeu quod ex quodam in nos ſingulari affectu operam illam noſtram pluris quam merebatur, facerent; ſeu quod putarent, minori cum moleſtia & ſumptu continuari a nobis opus hoc poſſe, quam ab aliis inchoari, commerciorum inprimis cum exteris commoditate, qua in celerrimo hoc emporio nos gaudeamus, deſtitutis. Nec defue-

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Januarii Calendis Anno M DC XCI.

CAROLI CÆSARIS MALVASIÆ MARMORA FELSINEA.

Bononiæ, typis Piſarianis 1690. in 4. chartæ auguſtæ; plag. 85.

ILluſtris Comes, *Carolus Cæſar Malvaſia* Bononienſis, utriusque Juris & Sac. Pag. Doctor Collegiatus, in patrio Archi-Gymnaſio horis veſpertinis legum interpres primarius ac emeritus, nec non cathedralis eccleſiæ Bononienſis Canonicus, plus ſimplici vice famam ſibi in orbe literario perennem publicis ingenii monumentis parare feliciter ſtuduit. Pridem enim edidit *Felſinam Pictricem*, quod eſt, vitas pictorum Bononienſium. Ante ſeptennium *Æliam Laliam Criſpidem* expoſuit, prout prolixe memoravimus anno 1684. p. 263. Plura etiam, tum vorſa, tum prorſa, ſcripſiſſe, Illuſtriſſimus Comes *Franciſcus Mediobarbus Biragus*, in indice poſteriori operis laudatiſſimi de *Imperatorum Romanorum numiſmatibus* docuit. Hæc nunc excipiunt *Marmora Felſinea*, h.e. *Bononienſia*. Bononiam enim *Felſinam vocitatam, cum princeps Hetruriæ eſſet*, auctoritate *Plinii* l. III. H.N. c. XV. firmatur. Monumenta iſthæc *decem claſſibus* abſolvuntur. Harum prima complectitur inſcriptiones templis appoſitas, Deaſtrorumque honori ſacras. Altera indicat collegia Sacerdotum. Tertia aquæductus & thermas. Quarta inſcriptiones ſiſtit Conſulibus, Imperatoribus, itemque Seviris & Magiſtratibus municipalibus aliis, ac poſtremo Longobardorum Regibus dicatas. Quinta illas, quibus virorum eruditione, artibus aut virtute bellica præſtantium memoria ad poſteros transmittitur. Sexta eſt privatorum, qui ſibimetipſis viventibus de ſepulcro proſpexerunt. Septima & octava privatorum, qui mortuis ſuis monumenta ſtatuerunt, ſocietate olim aut paterna, aut conjugali, aut

herili ſibi junctis. Nona nonnulla obſcura continet marmora, de quibus nec a quo, nec quibus poſita fuerint, conſtat. Ultima ænigmaticis, ſuppoſititiis & aliunde Bononiam tralatis operi, cui a tot figuris ligno aut æri inciſis magna gratia accedit, colophonem imponit. Dum vero doctiſſimus Actor his antiquitatum patriarum ruderibus claram lucem fœneratur, plerumq; quidem proprio Marte id facit; alicubi tamen, non ſine grati animi & encomii præfatione, utitur meditationibus ingeniofis *Reineſii*, *Liceti*, *Cottunii*, *Legati*, *Caponii*, *Kircheri*, *Montalbani*, itemque, (quorum opuſcula integra primus edidit ac ſyntagmati ſuo inſeruit Noſter,) Alexandri de *Nigris*, Petri *Menguli*, Antonii Felicis *Marſilii*, Joſephi Mariæ *Bellini* ac Valerii Comitis *de Zanis*. Quemadmodum autem antiquiores ſolum inſcriptiones *Felſinæ* extantes illuſtrandas in ſe ſuſcepit *Malvaſia*; ita de inferioris & recentioris ævi lapidibus Bononienſibus peculiari libro agere conſtituit Franciſcus Maria *Bordocchius* JCtus ac Anteceſſor in eadem Academia meritiſſimus.

THE JESUIT'S MEMORIAL FOR THE INtended Reformation of England, &c.

id eſt:

Jeſuitæ libellus memorialis de Reformatione Angliæ, quamprimum Pontificium Principem nacta fuiſſet, inſtituenda. Editus ad exemplar nupero Regi Jacobo II. oblatum, cum Introductione & animadverſionibus *Eduardi Gee.*

Londini, apud Richardum Chiſvvel. 1690. in 8. plagul. 22.

UT fraudum politicarum, hypocriſeos atque πολυπραγμοσύνης Jeſuitarum Societatem convinceret, hunc *Roberti Perſonii* libellum memorialem e tenebris in lucem publicam protruſit *Eduardus Gee*, Rector eccleſiæ, quæ in *S. Benedicti Pauls-Wharf* colligitur, ut & utrique Regiæ Majeſtati Britannicæ a ſacris ordinariis. Præmiſit autem ipſimet operi *Introductionem* de vita *Perſonii*. Natus is eſſe dicitur, non, ut ipſe ferebat, in *Stockerſey*, ſed in *Nether-Stowey*, obſcuro Comitatus Somerſetenſis loco. Liberaliter tamen educatus, *Socius* ac tutor ſtudioſæ juventutis in collegio Balliolenſi, quod Oxonii eſt, evaſit.

Digitized by Google

evaſit. Verum die 13. Febr. anno 1573. ei valedicere juſſus eſt ob crimen peculatus, & quæ tunc demum innotuerat, illegitimorum natalium maculam. Ut igitur ignominioſæ hujus expulſionis memoria eo facilius obliteraretur, Oxonio Londinum abiit, moxque Italiam, & in hac Bononiam petiit, ſtudio Juris civilis ſeſe addicturus. Mutato tamen conſilio *Anglicanam religionem* ejuravit, & menſe Julio 1575. in Collegium *Jeſuitarum* Romanum receptus eſt. Anno 1580. 14. Apr. cum *Edmundo Campiano* in Britanniam miſſus fuit, ut Anglis Romano-Catholicis in Elizabetham inſurgendi autor, fax & tuba eſſet. Sed cum Campianus, antequam annus in orbem rediiſſet, machinationes ſuas capite luiſſet, Perſonius fugam arripuit, in patriam nunquam reverſurus, variosque libellos contra Elizabetham Reginam ejusque religionem, procul a fulmine in Gallia, Hiſpania, Italiave conſtitutus, exaravit, quorum aliqui fictitium *Andreæ Philopatoris, Howvleti, Dolemanni,* aliqui verum ſed commodatum Cardinalis *Alani,* aliqui proprium *Perſonii* nomen præ ſe ferre dicuntur. Varios hominis conatus, quibus modo Mariæ Stuartæ, modo Iſabellæ Hiſpaniarum Infanti, modo Arabellæ Stuartæ cauſam juvare, utut fruſtra, anniſus fuit, *Eduardus Gee* prolixius enarrat, teſtimoniis potiſſimum hanc in rem petitis ex epiſtolis Cardinalis *Oſſati*, & ſcriptis ſacerdotum ſecularium *Romanenſium* in Anglia, Perſonium odio habentium, quod turbulentis & vehementibus conſiliis ſuis pacem & tranquillitatem, qua hactenus gaviſi erant, everſum iret, adeo ut ſæpe in animum induxerint, eum, cum adhuc in Anglia ſub militis, nobilis, aut apparitoris veſte ageret, Reginæ prodere. Sane ſi hos audias, longe aliam de Jeſuita ſententiam feres, quam qualem vir ejusdem ſocietatis, Henricus *Morus*, Eſſexienſis Anglus, in *Hiſtoria Miſſionis & Provinciæ Anglicanæ Societatis Jeſu ab anno 1580 uſque ad 1635.* de eo ferri cupivit. Deceſſit tandem *Perſonius* 20. Apr. 1610. ætatis 64. ſocietatis 36. Nunc ad fœtum illius poſthumum accedendum, cui, raro exemplo, *adverſarius* obſtetrices manus adhibuit, eumque *Wilhelmo Lloyd* Epiſcopo Aſaphopolitano & Eleemoſynario regio, non majori politices Jeſuiticæ fautori dedicavit. Is hoc titulo inſignitur: *Libellus memorialis, de Reformatione Angliæ, continens notas quasdam ac monita, quæ proponi poſſe videntur in proximo Parlamento & Concilio nationali patriæ noſtræ, quamprimum Deus ex miſericordia ſua Catholicæ fidei eam reſtituerit, ad meliorem reſtaura-*

tionem & conservationem modo dicta fidei. Congestus ac conscriptus a R. P. 1596.

Absolvitur tribus omnino partibus, quarum prior universum Angliæ regnum, altera clerum, tertia laicos spectat. Interpolatur quandoque animadversionibus editoris, qui modo Jesuitæ asserta refellit, modo ejus consilia cum nuperis Jacobi II Regis Britanniæ gestis confert, modo denique colligit ex iis, quæ jam passa est Anglia, quid juxta seriem monitorum Personianorum expectare aut metuere debuisset, circa restitutionem bonorum ecclesiasticorum, juramentum religionis Romanæ a membris Parlamenti præstandum, tribunal inquisitionis post hæreticos per annos sex circiter toleratos erigendum, confirmationem omnium legum de hæreticis olim latarum ac dehinc abrogatarum, & id genus alia, nisi *Wilhelmus III* divino beneficio in *Jacobi II* locum successisset. Sed his immorari nolumus, satis esse rati, ea vel duobus quasi verbis indicasse. Hoc unicum tamen notatu dignum videtur, *Eduardum Gee* in potestate sua habere Historiam Regni Jacobi II, ab ejus Confessario, Patre *Warnero* Jesuita *manu propria* conscriptam. Hinc ridet ille simplicitatem Presbyterianorum, Tremulorum aliorumque Non-conformistarum, qui cum Patribus *Petro* & *Warnero* arctiorem amicitiam coluerint, & insignibus de libertate religionis promissis ludibrio sese haberi passi sint, cum tamen, quid *Warnerus* privatim senserit, in *Apparatu* ad historiam suam, hunc in modum de Presbyterianis loquendo, prodiderit: *Pervicacissima ista factio, omni imperio adversa, populorum exitio nata, & Romæ & patriæ communis Erynnis.* Ex ejusdem MSCti libro VIII. verba excerpsit, quibus refertur, *Comitem de Castlemaine Romam destinatum anno 1686, obedientiam canonicam, Jacobi & Catholicorum regni nomine, testaturum.* His non sine lepido sale refutare studet modo dictum Comitem, Jacobi II ad Romanum Pontificem Oratorem Extraordinarium, utpote qui coram Parlamenti Londinensis inferiori Domo gloriatus fuerat, se cum Papa non aliter submissiusve collocutum, ac Principem cum Principe colloqui deceat, hocque patere potuisse e schedis suis, nisi eas antea combussisset. Optandum foret, ut Warnerum eodem studio, quo Personium, in publicam eruditi orbis scenam protraheret Noster. Tanto enim gratior futurus esset, quanto plures dantur, qui Latinam, quam qui Anglicam callent linguam.

BISHOP

Digitized by Google

BISHOP OVERALL'S CONVOCATION-book MDC VI.

id eſt:

Johannis Overalli Liber Convocationis anni 1606;

agens de gubernatione catholicæ DEI eccleſiæ ac regnorum totius mundi.

Londini, impenſis Gualteri Kettelby 1690. in 4.

Conſtat plagulis 45, & effigiebus *Gulielmi Sancroft*, moderni Archiepiſcopi Cantuarienſis, ac *Joannis Overalli*, auctoris.

SI *Eduardus Gee* recte feciſſe putandus eſt, quod adverſarium diſciplinæ eccleſiaſticæ Anglicanæ *Perſonium* publica luce frui voluit; idem non minus dicendum fuerit de *anonymo* editore *Joh. Overalli*, ſtrenui & *monarchiæ* & *hierarchiæ* Britannicæ promachi. Fuit is primum Decanus ad D. Pauli Londinenſis, deinde Epiſcopus Coventrienſis, poſtremo Norvicenſis. *Prolocutoris* officio functus eſt in *Convocatione Eboracenſi*, auſpiciis *Jacobi I.* Magnæ Britanniæ Regis, ab anno ſeculi hujus tertio ad decimum usque agitata. Is igitur a. 1606. Regi Ordinibusque regni exhibuit libros hoſce tres, nuper demum typorum ope publici juris factos. In illis cum primis refelluntur partim *Pontificii*, Papæ ſuo univerſalem monarchiam in eccleſiam catholicam vindicantes, partim *Non-Conformiſtæ*, divinam originem ac hinc pendentem auctoritatem tum *Regum* in civilibus, tum *Epiſcoporum* in ſpiritualibus agnoſcere renuentes. De hoc duplici argumento libro I. ex V. T, libro II. ex Novo, libro III. ex hiſtoria Eccleſiaſtica, *ἀναστυασικῶς* æque ac *καταστυασικῶς* agitur, idque diverſis *capitibus*, quorum ſingulis in prioribus duobus libris *canon* inde fluens ſubſternitur, una cum hac approbationis nota, ſub tertii quoque libri capitibus reperiunda: *Placet eis*; membris puta Convocationis. Non autem eſt, quod contenta ſigillatim enarremus, cum nihil novi contineant, & tantum eo nomine doctis Viris grata eſſe debeant, quod non ſolum perſpicue ac methodice exarata ſint, ſed & ob ſuffragia totius *Convocationis* autoritatem *Concilii* alicujus *nationalis Anglicani* obtinuiſſe videri queant.

MECHANICORUM DE VIRIBUS MOtricibus ſententia, aſſerta a D. Papino adverſus Cl. G. G. L. objectiones.

VIdi nuper *in Act. Erud. A. 1690. pag. 228*, clariſſimi Viri G. G. L. meletemata *de cauſa gravitatis &c.* ipſique gratias habeo maximas, quod dubiis meis, circa rationem æſtimandi vires motrices reſpondere voluerit: quodque præterea novas, adverſus meam diſſertatiunculam dignatus ſit movere controverſias: quibus ego varia habeo reponenda, & reponere peroptarem: mihi enim honorificum duco cum tam celebri Antagoniſta contendere: at mihi cavendum eſt, ne Lectorum patientia abutar: quapropter circa novas illas quæſtiones controverſiæ noſtræ minus eſſentiales, id unum Lectores monuiſſe mihi ſufficiat, quod in acutiſſimo Ill. Hugenii tractatu *de cauſa gravitatis* (qui nuper apud Petrum Vander Aa Lugduni Batavorum prodiit) plurima lectu digniſſima ad hanc materiam ſpectantia reperiantur. Ibi 1. obſervare poterunt, velocitatem materiæ gravitatem efficientis eſſe multo minorem quam ego in Act. Erud. retuleram: quum enim experimentis ad ipſam indagandam inſtitutis non interfuiſſem, facile factum eſt, ut tractu temporis memoria me fefellerit: hunc autem lapſum eo facilius excuſatum iri ſpero, quod etiamſi dicta velocitas multo minor ſit quam credideram; illa tamen tanta eſt, ut conſequentiæ, quas inde deduxi, a vero perparum aberrent. Per dictæ materiæ velocitatem explicat celeberrimus Autor gravium in deſcenſu accelerationem: moxque (pag. 148.) oſtendit, a mediocri velocitate eundem effectum non poſſe expectari, ſicque manifeſtiſſime refellit Cl. L. argumentum (in Act. Erud. A. 1690. p. 231.) ex tubo fig. 3. deſumptum. Deinde, per idem principium, gravi deſcendenti æqualibus temporibus æquales velocitatis gradus accreſcere demonſtrat: vel, ſi mavis, oſtendit quod ille effectus neceſſario ſequi debeat ex cauſa quæ exiſtit. In eodem libro inveniuntur ſolutiones difficultatum tum ipſius clar. Leib. tum celeberrimi Bernoullii contra explicationem cauſæ gravitatis per vim centrifugam materiæ circulantis: atque ita Lectoribus qui librum Hugenianum nondum pervolverint, ego facili negotio indicavi, quomodo circa prædictas omnes quæſtiones ſibi ſatisfacere queant. Reſtat, ut ad controverſiam noſtram veniamus: utrum ſcilicet quantitas virium motricium quantitate motus recte æſtimetur: atq; hic eidem methodo

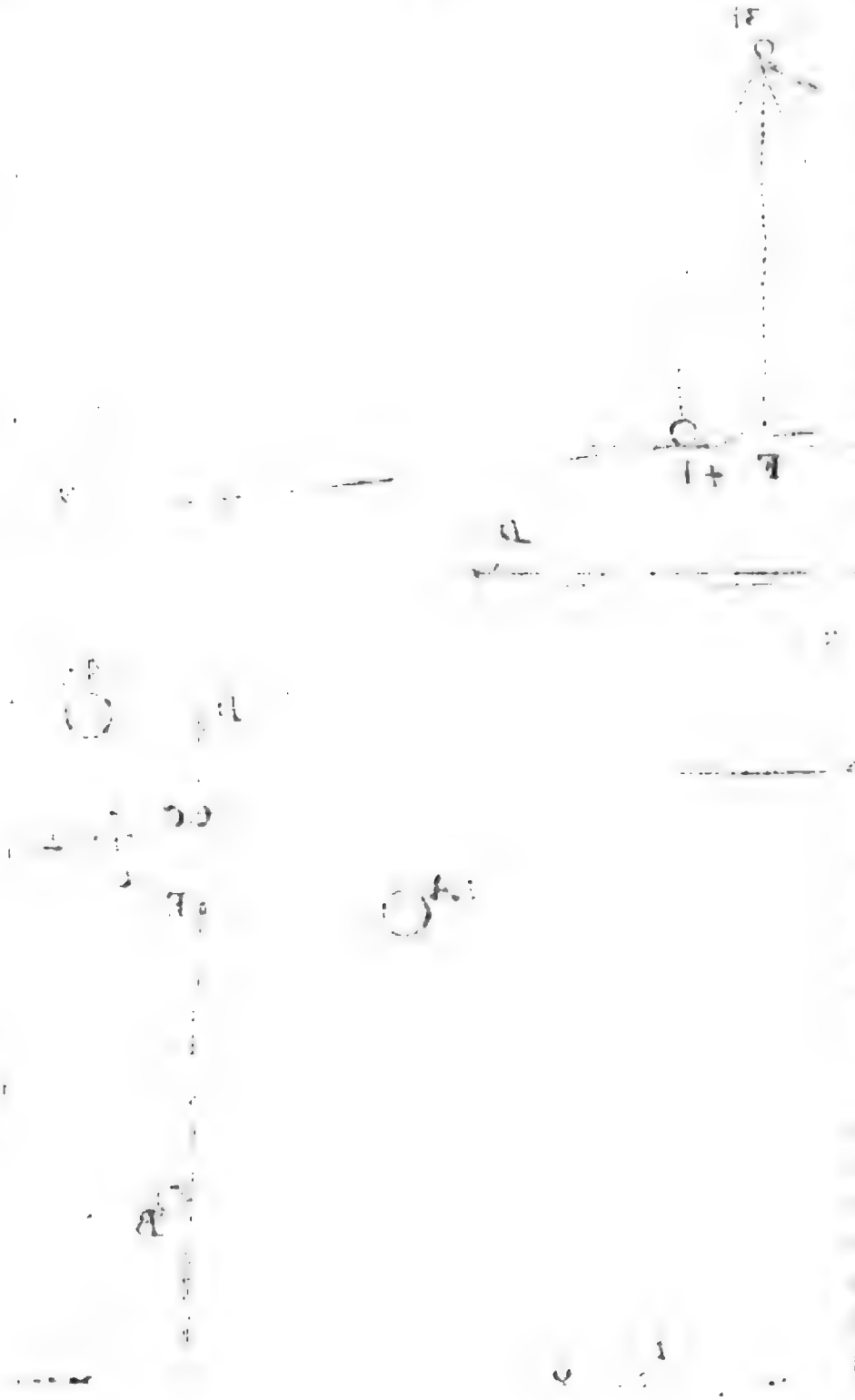

TAB. I.
Fig. 1.

Digitized by Google

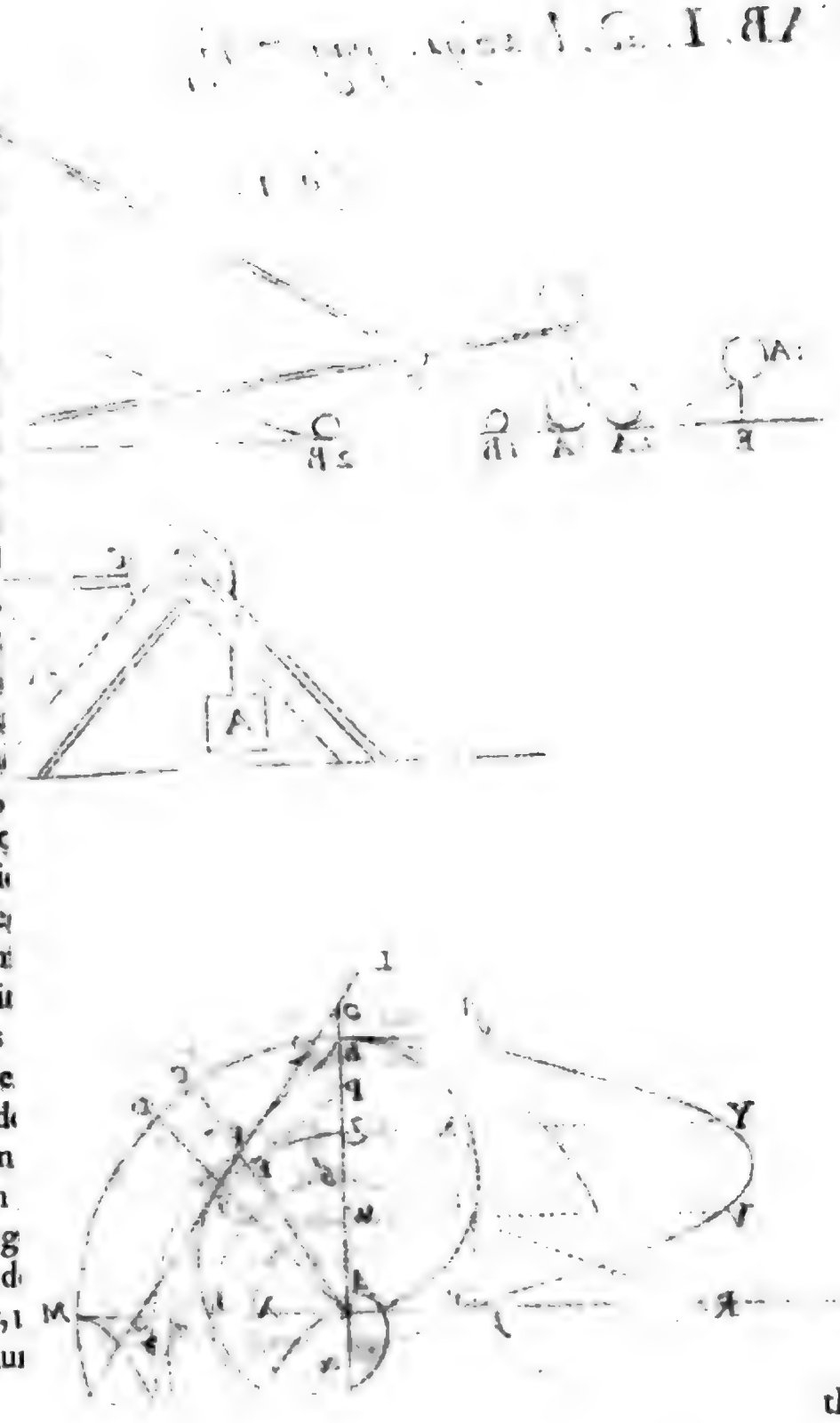

thodo

Digitized by Google

thodo inhærebo, quam ipſe cl. Leibnitzius ſequutus eſt: 1. nimirum definitionem dabo: deinde ex definitione quam defendo ſententiam demonſtrabo: ac poſtremo erroris fontem detegam.

Hic 1. obſervabo: ſecundum communem omnium notionem, quantitatem virium quantitate effectus æſtimari: petere enim, quantum aliquis poſſit efficere? aut quanta ſit ipſius potentia? prorſus idem eſt: potentiæque quantitatem ſic eſſe æſtimandam ipſe Cl. Leib. ſummopere urget. Ut igitur habeatur definitio brevis, clara, atque a nemine reſpuenda, debet eſſe in hunc ſenſum: *Duorum corporum in motu illud habet plus potentiæ, quod poteſt plus effectus producere: ſi vero neutrum ſit ejusmodi, illa corpora habent vires æquales.* Notandum autem eſt, quod legitima menſura quantitatis effectus non eſt quantitas ſpatii a corpore decurſi, neque quantitas temporis per quod motus continuatur: ſed eſt reſiſtentia quæ vincitur. Id ex eo patet, quod in Mechanica ſpatia quantacunque cenſentur horizontaliter poſſe percurri, & motus horizontalis per ſæcula poſſe continuari ſine potentiæ imminutione: quia ſcilicet ad motum horizontalem continuandum ſupponimus nihil efficiendum eſſe, id eſt, nullam reſiſtentiam debere ſuperari. Conſtat igitur, quod in definitione ſupra allata, in locum hujus phraſis, *quod poteſt plus effectus producere*, poſſet tuto ſubſtitui hæc altera, *quod poteſt plus reſiſtentiæ vincere:* effectum enim producere, & reſiſtentiam vincere, ſunt unum & idem. Reliquæ vero definitiones ab altitudine aſcenſus perpendicularis, vel a duratione temporis aſcenſus, vel ab impoſſibilitate motus perpetui petitæ, non poſſunt admitti, niſi prius conſtet, quod illæ revera idem illud ſignificant vel inferunt quod noſtra hæc definitio: quæ proinde cæteris omnibus merito anteponenda eſt. Hinc mihi facillimum erit demonſtrare quantitatem virium quantitate motus, juxta Carteſii mentem, eſſe æſtimandam: etiam adhibendo illud ipſum exemplum, quod affert cl. Leibn. ut contrarium probet.

Ponamus globum 1 A. 4 librarum (fig. 1) ex altitudine AE per lineam inclinatam 1 A 2 A. deſcendere, donec in planum horizontale EF perveniat, ibique procurrat ex 2 A in 3 A, uno celeritatis gradu per deſcenſum quæſito. Porro in eodem plano horizontali quieſcat alius globus B unius libræ in loco 1 B. Ponamus jam porro, omnem potentiam globi A transferri debere in globum B, ita ut A quieſcente in hori- TAB. I. *Fig. 1.*

Digitized by Google

horizontis loco ; A, ſolus deinde moveatur globus B, quæritur quantum celeritatis accipere debeat globus B, ut tantundem virium accipiat, quantum globus A habuit. Reſpondeo cum Carteſianis aliisque fere omnibus Mechanicis, globum B quadruplo minorem ipſo A acceptum celeritatem 4 graduum, ſeu quadruplo majorem celeritate ipſius A: ſic enim potentiæ ſunt utrinque æquales. Hoc ſic probo: Notum eſt corpus B cum celeritate 4 graduum debere aſcendere, quamque offendit gravitatis reſiſtentiam vincere per 4 tempora: ſi corpus A cum 1 gradu celeritatis & in plano ſimiliter inclinato potuiſſet aſcendere per 1 tempus: certum eſt præterea corpus B intra 4 tempora eandem reſiſtentiæ quantitatem offendere ac corpus A intra 1 tempus, in planis ſimiliter inclinatis: ergo cum ſupra dictis celeritatis gradibus neutrum horum corporum plus reſiſtentiæ vincere poterit quam alterum, ipſorumque potentiæ erunt æquales, per definitionem ſupra poſitam. Si mihi negetur minor, facillime probabitur. Conſtat enim quantitatem reſiſtentiæ hic non oriri ex quantitate ſpatii decurſi, ſed ex impreſſionibus gravitatis deorſum prementis: quum autem impreſſionum illarum velocitas cenſeatur infinita, manifeſte ſequitur, quod impreſſiones in corpus B per 4 tempora, erunt quadruplo numeroſiores quam in corpus A per 1 tempus: & viciſſim impreſſiones in corpus A 4 librarum (modo eadem ſit plani inclinatio) erunt quadruplo validiores quam in corpus B 1 libræ: quum igitur illarum numerus harum validitatem præciſe compenſet, ſequitur quod reſiſtentia utrinque æqualis vincitur, quodque proinde potentiæ ſunt utrinque æquales. q.e.d. Hinc facile patet, quod ſi (juxta cl. Leibn. definitionem) minor celeritas in corpus B translata fuiſſet, non tantam reſiſtentiam potuiſſet vincere: ac proinde non habuiſſet potentiam potentiæ ipſius A æqualem.

Si quid in hoc diſcurſu reprehendendum judicat cl. Leibn. rogo ut expreſſe oſtendere dignetur, quænam mearum propoſitionum falſa ſit, aut quænam conſequentia non legitime deducta: ſic enim recta, ſine ambagibus, ad controverſiæ finem progrediemur Lectorumque tempori parcemus. Ne autem exiſtimet me leges aliis proponere, quibus ipſe ego non obſequar: attendat, quæſo, quomodo Objectioni quam in *Act. Erud. menſ. Maji Anno 1686* propoſuerat, ego *in menſ. April. A. 1689* reſponderim. Ipſius objectio nitebatur hac hypotheſi,

quod

quod *ſpatia aſcendendo percurſa ſunt inter ſe ſicut vires motrices.* Ego autem propoſitionem illam expreſſe negavi, negatique rationem reddidi: videbit ergo an jure dixerit, *pag. 229, A. 1690,* me ſtatum controverſiæ non ſatis attigiſſe: profecto nihil potuerat magis ad rem reſponderi. Jam non minus ſtricte novam ipſius ratiocinationem attingere ſatagam, erroremque in ea detegere.

Proponit Vir clar. *pag. 235, A. 1690,* illud ipſum exemplum a me ſupra allatum, annexumque Carteſianorum reſponſum abſurdum eſſe aſſerit: quia ſcilicet inde ſequeretur motus perpetuus, quem abſurdum eſſe omnes intelligentes fatentur. Quomodo autem per translationem totius potentiæ corporis A in corpus B, juxta Carteſium, obtineri poſſit motus perpetuus, evidentiſſime demonſtrat: atque ita Carteſianos ad abſurdum reductos arbitratur. Ego autem & motum perpetuum abſurdum eſſe fateor, & cl. Viri demonſtrationem ex ſuppoſita translatione eſſe legitimam; ſed Hypotheſis ipſius poſſibilitatem, translationis nimirum totius potentiæ ex corpore A in corpus B, pernego: manifeſtum autem eſt, quod ſi dicta translatio in rerum natura nullibi & nulla ratione fieri poſſet, qui ab ea ſperabatur motus perpetuus remanet etiam impoſſibilis, neque Carteſiani ad illud abſurdum rediguntur.

Poſſem hic ſubſiſtere: hactenus enim validiſſimis demonſtrationibus ſuffulta Mechanicorum ſententia ab adverſariorum telis inconcuſſa remanet: Dominoque Leibn. incumbit probandum, vel quam nego translationem in natura eſſe poſſibilem; vel ſaltem ipſius poſſibilitatem ſequi ex adverſariorum ſuorum doctrina: mihi autem ſufficeret palam hic promittere, quod ſi mihi indicet rationem aliquam qua tota vis motrix, ſine miraculo, ex corpore majori transferri queat in corpus minus & quieſcens: Ego vel motum perpetuum effectum, vel manus victas dabo. Verum tamen, quo me poſſit aptius & tutius impugnare, non abs re fore exiſtimo, ſi ſpecimine aliquo hic oſtendam, quomodo me defendere parem.

Primo: ſi dicat, quod tota vis motrix ex corpore A 4 librarum (fig. 2.) poteſt transferri in corpus B. 1 libræ, modo adhibeatur vectis CB mobilis circa axem in C: ſi enim corpus A feriat punctum E, & diſtantia CB ſit quadrupla diſtantiæ CE, corpus 1 libræ in B, idem præſtare debet quod corpus 4 librarum in E ſine vecte: corpus autem 4 TAB. I. *Fig. 2.*

librarum in E accipere poſſet totam vim corporis A: ergo & corpus 1 libræ in B totam eandem vim debet accipere. Reſpondeo negando corpus 1 libræ in B idem præſtare quod corpus 4 librarum in E: dum enim corpus 1 libræ quieſcit in B, & corpus A impingit in punctum E, potentia corporis A non agit in punctum B ſolum: ſed etiam ſeſe exerit in fulcrum C eo efficacius, quo diſtantia CE minor eſt quam diſtantia CB, juxta notisſimam Mechanicæ regulam. Quod ſi quis inſtet, fulcrum C eſſe immobile, ac proinde nullum accipere motum aut potentiam a corpore A. Reſp. nihil dari immobile niſi quoad ſenſus: Certiſſima enim eſt, contra Carteſium, Hugenii regula, quod *Corpus utut exiguum lentoque motu latum, ſi aliud offendit corpus quantæcunque molis & quieſcens, aliquem ipſi motum imprimit.* Hoc igitur artificio, totius potentiæ corporis A in corpus B requiſita tranlatio nequaquam obtinebitur.

Jam ſi vectem alterius generis adhibeamus, efficiendo nimirum ut corpus A percutiat vectem in D ab altera parte hypomochlii, ſecundum directionem 2 AD. Reſpondeo: hic corpus B in contrariam partem pelli per reactionem hypomochlii C: quæ reactio tanto magis recipitur in corpore A, quo diſtantia DC minor eſt quam diſtantia BC: hoc igitur artificium nihilo felicius quam prius ſuccedet.

Poſſet adhuc proponi alia ratio, qua motus perpetuus ſecundum Carteſianos facillime effici poſſe videtur, non obſtante impreſſione illa quam hypomochlium recipit: producatur enim vectis CB usque in F, adeo ut FC ſit dupla longitudinis BC: tum remoto corpore B 1 libræ, ipſi ſubſtituatur $\frac{1}{2}$ libra in F: pro certo habetur, quod $\frac{1}{2}$ libra in F tantundem præſtabit ac 1 libra in B: ac proinde eadem ſemper fiet impreſſio in fulcrum C: nihil igitur impediet, quominus reliqua potentia quæ tranſitura erat in corpus B, transeat jam in corpus F: ſicque ulterius producendo vectem, & minuendo in eadem ratione corpus movendum, habebimus eandem potentiam translatam in corpora minora, & pro lubitu ſemper minora: ſi igitur potentia & motus eſſent unum & idem, in corporibus minoribus deberet accreſcere velocitas in eadem ratione, qua moles decreſceret: altitudo vero aſcenſus in ratione duplicata celeritatis augeretur: atque ita dicta corpora facillime perduci poſſent ad tantam altitudinem, ut, non obſtante molis decremento, motus perpetui poſſibilitas ſequutura eſſet, juxtademonſtra

demonſtrationem a cl. Leibn. traditam p.235. Ad id reſpondeo negari non poſſe validitatem hujus argumenti, ſi ſupponamus vectem perfecte durum & rigidum, adeo ut potentia motrix eadem facilitate transferatur ad partes remotas ac ad partes vicinas: verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities: & vectes ex quacunque materia, ſive ſuſtinendo pondus appenſum (prout Dominus Mariottus explicuit in ſuo tractatu *du mouvement des eaux* pag.373.) ſive vincendo quamcunque aliam reſiſtentiam, neceſſario patiuntur gradum aliquem tenſionis proportionatum reſiſtentiæ vincendæ. Jam quo vectis longior eſt, eo plures partes ad tenſionem illam reducendæ ſunt & in ea conſervandæ, quamdiu actio durat: ex. gr. ſi reſiſtentia ſit in B, ſola longitudo CB tendenda erit: ſi vero reſiſtentia ſit in F, vis inſumenda erit non ſolum ad partem CB, ſed etiam ad partem BF tendendam: & quo diutius durabit actio, eo plus potentiæ requiretur ad vincendos niſus continuos partium illarum tenſarum quæ elaſticitate ſua ſe reſtituere conantur: manifeſtum eſt igitur, quod ſi pro corpore majori B, aliquod aliud minus, ut F, ſubſtituatur magis diſtans a centro C; corpus illud neceſſario accipiet partem potentiæ corporis A eo minorem quo major erit diſtantia: reliquum enim potentiæ inſumetur ad ſupra dictam tenſionem efficiendam & conſervandam; falſum eſt igitur eandem quantitatem potentiæ in corpora minora & ſemper minora poſſe transferri. Res poſſet ulterius dilucidari afferendo Hypotheſin aliquam, qua & tenſio & elaſticitas clare & mechanice explicarentur: verum talia ſuſcipere non eſt hujus loci: tum brevitatis cauſa; tum quod mihi ſatis ſit aliquid in cl. Leibn. argumento dubium oſtendere: quum enim ſupra allata demonſtratio, qua Carteſianorum ſententia probatur, ſit evidentiſſima: modo adverſariorum opinio eadem certitudine non gaudeat, ſatis liquet priorem eſſe præferendam.

Quoniam multis mirum forſan videbitur, quod poſtrema hæc reſiſtentia ex tenſione vectis petita a nemine, quod ſciam, hactenus obſervata fuerit, rationem hic breviter ſubjungam. In ſtatera ſilicet fig. 1, ſi appendamus, ex. gr. pondus A 4 librarum ad diſtantiam 1 digiti a centro C: atque ab altera parte annectamus B 1 libræ ad diſtantiam 4 digit. habebimus æquilibrium, & ſtatim duo brachia reducentur ad tenſionem requiſitam, ut duo pondera ſuſtineant, & ſic

tenſa manebunt, quia impreſſiones gravitatis in pondera annexa ſemper continuantur: jam ſi unam unciam ponderi 4 librarum addamus, illud ſtatim deprimetur: quanquam enim augenda ſit tenſio vectis ad motum ponderi oppoſito imprimendum, quia tamen lentus eſt ille motus, tam exiguum requiritur tenſionis incrementum, ut 1 unciæ pondus ad id efficiendum ſufficiat. Si vero pro una libra ad diſtantiam 4 digit. annexa, ſemilibram ad diſtantiam 8 digit. in G annecteremus, faceret quoque æquilibrium cum 4 libris ad diſtantiam 1 digiti: & una uncia iisdem 4 libris addita ad ipſas deprimendas itidem ſufficeret, ſed motu paulo lentiori quam quum 1 libra ad diſtantiam 4 digitorum hærebat: quoniam enim appoſito minori pondere longior pars vectis tendenda eſt, potentia motrix ſimilium offenderet reſiſtentiam, niſi motus tardior reſiſtentiam viciſſim minueret. Datur ergo revera differentia aliqua celeritatis in duobus hiſce caſibus: quia tamen differentia illa eſt admodum exigua, vix unquam obſervata fuit: & vulgo pro certo habetur quod, ſive appendamus 1 libram ad diſtantiam 4 digit. a centro ſtateræ; vel ½ libram ad diſtantiam 8 digit. idem prorſus effectus ſequetur. Fit revera, ut dum vectis tenſus longior eſt, proindeque magis reſiſtit, magis itidem retardetur pondus deſcendens, & tanto plures a gravitate impreſſiones accipiat, quæ vincendo reſiſtentiæ incremento ſufficiunt: adeo ut pondus aſcendens longiori brachio annexum ſub finem aſcenſus ad eandem pertingat altitudinem, ac ſi nulla ex tenſione vectis procederet reſiſtentia, quæ proinde in Machinis illis nullius eſt momenti: illarum autem machinarum effectus facillime ſub exactam menſuram cadunt, unde error invaluit. Attamen in machinis quæ velocitatem præſertim requirunt, dicta reſiſtentia maxime ſpectanda eſt: prout videre licet in examine ejaculatoriæ Machinæ Domini Perrault (menſ. Apr. A. 1689.) ibi enim vectem conſideravi tanquam perfecte durum, nulla attentione facta ad tenſionem de qua hic agitur, atque ita effectum dictæ machinæ aſcripſi multo majorem quam in praxi reperiretur: quia ſcilicet tenſio illa per totam longitudinem vectis CD (fig. 3) conſervanda deſcenſum ponderis A plurimum retardaret, unde & velocitas globi D, & multo magis ipſius aſcenſus altitudo imminueretur. In eodem examine poteſt etiam reprehendi, quod non attenderim ad gravitatem qua globus D nititur deorſum, & detrahit de efficacia ponderis

TAB. I. *Fig.* 3.

deris A, adeo ut ſi ad 200 libras augeretur globus, pondus A prorſus in æquilibrio ſiſteretur. Verum exiſtimavi, poſſe hoc loco vectem conſiderari quaſi moveretur horizontaliter: poſſet enim machina facili negotio ita diſponi, ut vectis motu horizontali celeritatem globo imprimeret, qui deinde occurſu plani alicujus inclinati ad deſtinatum ſcopum dirigeretur: patet autem quod in tali diſpoſitione globus nulla gravitate ponderi A reſiſteret, nec unquam faceret æquilibrium, ſed ſolum mole ſua procul a centro poſita augeret molem movendam a momento gravitatis, quo pondus A deprimitur. Brevitatis autem & facilitatis cauſa horum mentionem ibi facere neglexi, quia intentum tamen meum ſatis obtinebam: animus enim erat comparare inter ſe effectus quos machina illa producere poſſet, ſi a tubis evacuatis, aut ſi a ponderibus vulgaribus in motum ageretur, ut inde tuborum evacuatorum præſtantia eluceſceret: illa autem præſtantia perinde apparebat, ac ſi nihil eſſet omiſſum: quia ſcilicet in utraque diſpoſitione eadem omiſſio facta eſt, ſicque eadem ſemper effectuum inter ſe ratio reſultabat. Nihilominus tamen, hac occaſione data, hæc breviter monere non inconſultum duxi: quum præſertim omiſſiones iſtas Lectoribus negotium faceſſere poſſe intellexerim ex literis, quas Ill. Hugenius ad me dare nuper dignatus eſt.

In Novellis Reip. Literariæ A. 1687, pag. 141 & ſeqq. extant difficultates nonnullæ quas movet ipſe cl. Leibn. quasque ex ſua doctrina neceſſario ſequi fatetur: an autem quæ ibi profert æque ſint clara & intelligibilia, ac illa quæ hic ego propono, Lectores dijudicent.

SPECIMEN CALCULI DIFFERENTIALIS in dimenſione Parabolæ helicoidis, ubi de flexuris curvarum in genere, earundem evolutionibus, aliisque J. B.

CUm ex Actis nuperis conjecerim, Celeb. Dn. L. Analyſin Problematis a ſe propoſiti calculo ſuo differentiali inſtitutam minime diſplicuiſſe, credidi nec ægre laturum ſequens illius ſpecimen, quod in gratiam Lectorum noſtrorum, quibus calculum hunc agitare volupe fuerit, in lucem emitto: ut ſi forte mentem Viri Acutiſſimi, ex iis quæ

in Actis 1684 de Invento iſthoc ſuo edidit, ob ſummam brevitatem non ſatis aſſecuti ſint, vel hinc ejus applicandi methodum diſcere posſint. Quanquam, ut verum fatear, qui calculum *Barrovianum* (quem decennio ante in Lectionibus ſuis Geometricis adumbravit *Auctor*, cujusque ſpecimina ſunt tota illa propoſitionum inibi contentarum farrago) intellexerit, alterum a Dn. L. inventum ignorare vix poterit; utpote qui in priori illo fundatus eſt, & niſi forte in differentialium notatione, & operationis aliquo compendio ab eo non differt.

Fig. IV. Cum axis vulgaris Parabolæ curvatur in peripheriam circuli BDM, curva BFGNA, quæ per extremitates applicatarum CF, DG, in centrum circuli A vergentium tranſit, dicitur nobis *Parabola helicoïdes*, vel ſi mavis, *Spiralis parabolica*, cujus propoſitum ſit inveſtigare Tangentem LH, ſpatium curva comprehenſum, curvæ longitudinem & flexuram &c. Eſto hunc in finem AB = r, BDMB = c, Arcus BC = x, CF = y, & ducantur CL, AH, perpendiculares ipſi AC, ſitque CD particula circumferentiæ infinite parva, cui ſit ſimilis & concentricus arculus GE. Natura Curvæ, $lx = yy$, adeoque $ldx = 2ydy$, *&* $dy, dx :: l, 2y$.

I. Tangẽs: AD, AG :: DC, GE. | FE, EG :: FA, AH :: FC,
$r,\ r-y :: dx, \frac{rdx-ydx}{r}$ | $dy, \frac{rdx-ydx}{r} :: r-y, \frac{dx\square}{rdy} :: r-y :: y,$

CL.
$\frac{rydx-yydx}{rdy}$.

Ut generalis expreſſionis fiat ſpecialis applicatio ad Curvam propoſitam, ponantur loco *dy* & *dx*, ipſorum proportionalia *l* & *2y*, fietque $AH = \frac{2y^3 - 4ryy + 2rry}{lr} =$ (ſubſtituto *lx* pro *yy*) $\frac{2xy}{r} + \frac{2ry}{l} - 4x$, & $CL = \frac{2ryy - 2y^3}{lr} = 2x - \frac{2xy}{r}$.

Maxima AH (CL) reperitur, ſi ejus differentiale, puta $\frac{6yydy - 8rydy + 2rrdy}{lr}$ $\left(\frac{4rydy - 6yydy}{lr}\right)$ æquetur nihilo: unde habetur $y = \frac{1}{3}r$ $(\frac{2}{3}r)$ ipſaque proin tum AH tum CL maxima $= \frac{8rr}{27l}$. *Coroll*: Si ponatur latus rectum $l = \frac{rr}{c}$, ſcil. ut circumferentiæ integræ reſpondens

applicata

Digitized by Google

applicata ſit ipſe radius, ut in præſenti ſchemate, erit AH vel CL maxima $=\frac{8}{27}c$.

Maximus angulus tangentis & applicatæ AFH ſeu CFL invenitur, ponendo rationem $\frac{CL}{CF}\left(\frac{2ry-2yy}{lr}\right)$ = maximæ, hoc eſt, ejus differentiale $\frac{2rdy-4ydy}{lr}=0$: unde reſultat $y=\frac{1}{2}r$; ac proinde $\frac{CL}{CF}=\frac{r}{2l}$: Speciatim vero in hypotheſi $l=\frac{rr}{c}$, exit $x\left(=\frac{yy}{l}=\frac{cyy}{rr}\right)=\frac{1}{4}c$, & $\frac{CL}{CF}=\frac{c}{2r}$. *Coroll:* ſi in puncto I, ubi curva radium AM interſecat, ipſam tangat recta IK, ſecans diametrum productam BAK in K, erit AK æqualis quartæ parti peripheriæ circuli.

2. *Spatium:* DC + GE in $\frac{1}{2}$ DG = CDGE $\frac{2rdx-ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}y$ $=\frac{2rydx-yydx}{2r}=$ (ſubſtituto $\frac{2ydy}{l}$ pro dx) $\frac{2yydy}{l}-\frac{y^3dy}{lr}$, cujus igitur integrale $\frac{2y^3}{3l}-\frac{y^4}{4lr}$ ſeu $\frac{2}{3}xy-\frac{lxx}{4r}$ æquatur ſpatio curvilineo BFGDCB: quocirca poſito $y=r$ fiet ſpatium totum BANGFBCDMB $=\frac{5r^3}{12l}$, hoc eſt (in caſu $l=\frac{rr}{c}$) $\frac{5}{12}rc$; cumque circulus integer BDMB ſit $\frac{1}{4}rc$ ſeu $\frac{6}{24}rc$; erit dictum ſpatium ad circulum, ut 5 ad 6 ideoque ſpatium reliquum BANGBA ſexta pars circuli.

3 *Longitudo curvæ:* FGq = FEq + EGq = $dyq+\frac{dxq:rr-2ry+yy}{rr}=$ (ſubſtituto $\frac{2ydy}{rr}$ loco dx) $\frac{rrll+4rryy-8ry^3+4y^4}{rrll}\cdot dyq$; hinc FG = $dy\sqrt{\frac{rrll+4rryy-8ry^3+4y^4}{rrll}}$, cujus quantitatis integrale ſi dari poſſet, exhiberet longitudinem curvæ BFG; quæ tamen utcunque ſic cognoſcetur: Diametro AB deſcribatur ſemicirculus ATχB & abſcindatur

ſcindatur $A\alpha = l$; hinc ductis perpendicularibus indefinitis quibuslibet WV, ZY, æquidiſtantibus ab A & B, & ſecantibus peripheriam ſemicirculi in T & χ, agatur recta χTS, & juncta Sα, ſumtaque AK = AS fiat KR parallela ipſi αS, & ducatur in centrum ſemicirculi recta R$\mathfrak{C}$, cui abſcindantur æquales WV, ZY, eruntque puncta V, Y, ad curvam quandam γVYδ, quæ ejus eſt naturæ, ut abſciſſa BZ = DG, ſpatium BZYδB applicatum ad A$\mathfrak{C}$ = $\frac{1}{2}$ AB, exhibeat rectam curvæ BFG æqualem. *Dem:* $AK = AS = WT = Z\chi = \sqrt{BZA} = \sqrt{y \text{ in } r-y} = \sqrt{ry-yy}$;

& $A\alpha\ (l)\ AS\ (\sqrt{ry-yy}) :: AK\ (\sqrt{ry-yy},)\ AR = \frac{ry-yy}{l}$; quare

$ZY\ (= WV = R\mathfrak{C} = \sqrt{A\mathfrak{C}q + ARq}) = \sqrt{\frac{\frac{1}{4}rr + rryy - 2ry^3 + y^4}{ll}}$;

unde portio ſpatii ZYδB latitudinis $dy = dy$, $\sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}}$,

quæ applicata ad $A\mathfrak{C} = \frac{1}{2}r$ exhibet $dy\sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}} =$ FG; & proin componendo totum ſpatium ZYδB ad $\frac{1}{2}r$ applicatum = portioni curvæ BFG. *Q. E. D. Coroll:* Sumtis BZ, AW æqualibus, ſi centro A radiis AZ, A$\mathfrak{C}$, AW, deſcribantur arcus ſecantes curvam in G, I & N (NB media interſectio I, in caſu præſentis ſchematis, incidit in radium AM) portiones curvæ BG & AN, GI & NI, nec non BGI & ANI inter ſe æquantur: unde patet, quod in curvis etiam illis, quæ rectificationem nondum acceperunt, nonnunquam partes æquales diſſimilares aſſignari poſſunt.

Id cum Fratrem monuiſſem, in his quoque non leviter verſatum, protinus animadvertit ille, poſſe cuilibet fere ſpirali æquatione Algebraica expreſſæ aliam curvam geometricam æqualem aſſignari: Deſcriptis enim centro A intervallo AF & AG arcubus Fϱ, Gϖ, ſi concipiatur curva Mψ talis, ut applicatarum ϱx, $\varpi\psi$ differentia $v\psi$ æquetur arcui EG; erit propter $vx = \varpi\varrho = EF$, & $v\psi = EG$, & angulos ψvx, FEG, utrinque rectos, etiam $\psi x = FG$, & proinde componendo, tota portio curvæ Mψ = toti portioni ſpiralis BG. Ad inveniendam autem naturam curvæ Mψ, ſubſtituendus tantum in quantitate $\frac{rdx - ydx}{r}$ (quæ ſemper exprimit ipſam EG vel $v\psi$) valor ipſius dx, qui in

Digitized by Google

qui in noſtra curva eſt $\frac{zydy}{l}$, ut habeatur $\frac{zydy}{l} - \frac{zyydy}{rl}$, cujus integrale $\frac{yy}{l} - \frac{2y^3}{3rl}$ denotat longitudinem applicatæ $\pi\psi$, quæ ſi vocetur z, habebitur æquatio inter z & $\frac{yy}{l} - \frac{2y^3}{3rl}$ ſeu $3rlz + 2y^3 - 3ryy = o$, quæ relationem exprimit inter abſciſſam $M\pi$ (y) & applicatam $\pi\psi$ $(z.)$ In genere vero ſpiralis Parabolica gradus cujusvis, hac ratione commutatur in aliam Paraboloidem geometricam uno gradu altiorem. Sed & hoc obſervavimus, quod ſi curva ANIGB ſit *ſpiralis Archimedæa*, & deſcribatur centro A ad axem AK communis Parabola $A\mu$, cujus parameter ſit quarta proportionalis ad peripheriam, diametrum & radium circuli BDM, erunt, quod memoratu dignum eſt, & curvæ & illis comprehenſa ſpatia æqualia: nim. ſumto in recta AM quovis puncto λ, ſi ad illud applicetur recta $\lambda\mu$, ſecans parabolam in μ, & ducatur arcus λN concentricus peripheriæ circuli BM, ſecans helicem in N, æquabitur perpetuo portio helicis AN portioni curvæ parabolicæ $A\mu$; & ſpatium AN, recta AN & ſpirali comprehenſum, ſpatio parabolico $A\lambda\mu A$. Quam miram Parabolæ & ſpiralis convenientiam poſtmodum apud *Walliſium* deprehendimus, qui de ejus detectione *Hobbium* & *Robervallium* inter ſe diſceptaſſe refert; quaſi non poſſint plures & tempore & loco diſſidentes in idem inventum ſuopte ingenio incidere.

4. *Flexura:* Quod curva in partes contrarias flecti debeat, evidens eſt: quia enim peripheria BC a vertice B aliquousque a linea recta ſenſibiliter non differt, ſequitur ex natura Parabolæ, curvam in partibus vertici proximis verſus circumferentiam, in reliquis vero ob curvaturam BC verſus centrum cavam eſſe debere.

Si G ſit punctum flexus contrarii, erit AO ſegmentum radii centro & tangenti interjectum Minimum (M.) Producatur GE in P, & ducatur PQ parallela ipſi EF; ſitque ſecans arcus BD = f, & tangens = t: ſic erit $r, r-y$ (AG) :: $t, \frac{tr-ty}{r}$ (GP) :: $s, \frac{sr-sy}{r}$ (AP) Deinde

GE, EF :: PG, PQ. AF, PQ :: AO, PO (AO–AP)

$\frac{rdx-ydx}{r}, dy :: \frac{tr-ty}{r}, \frac{tdy}{dx}$. Denique $r-y, \frac{tdy}{dx} :: M, M - \frac{sr-sy}{r}$

Unde obtinetur $M = \frac{rrsdx - 2rsydx + syydx}{rrdx - rydx - rtdy}$, poſitoque $\frac{ldx}{2y}$ loco dy, & facta diviſione per dx, $M = \frac{2rrsy - 4rsyy + 2sy^3}{2rry - 2ryy - rlt}$: hujus igitur differentiale debebit eſſe $= o$; at fractionis differentiale tum eſt $= o$, cum termini ejus ducti in alterna differentialia æquantur (etenim fractionis $\frac{y}{z}$ differentiale eſt $\frac{\pm zdy \mp ydz}{zz}$, unde ſi ſit $= o$, erit & $\pm zdy \mp ydz = o$, hoc eſt, $zdy = ydz$.) qua duce regula pervenitur ad æquationem 16 membrorum, ad quam reducendam notanda ſunt ſequentia: Differentiale arcus ad differentiale tangentis & ſecantis rationem habet cognitam, puta ad different: tang: quam quadratum radii ad quadratum
Fig. V. ſecantis; & ad different. Secantis, quam quadratum radii ad rectangulum ſub tangente & ſecante. Nam in quadrante ABD, dx, dt:: DC, EF :: DC, GE + GE, EF :: AD (AB), AG + AB, AF :: ABq (rr), AFq (ss); quare $dt = \frac{ssdx}{rr} =$ (in præſente curva) $\frac{2ssydy}{lrr}$. Iterum dx, ds:: DC, GF :: DC, GE + GE, GF :: AD (AB), AG + AB, BF :: ABq (rr), AFB (st); quare $ds = \frac{stdx}{rr} = \frac{2stydy}{lrr}$: quibus valoribus pro ds & dt in æquatione ſubſtitutis, ut & $ss - rr$ loco tt, prodibit alia quæ dividi poterit per $stdy$, ſic ut literæ s, t & dy prorſus evaneſcant, remanente ſola incognita y, fiatque æquatio talis: $y^6 - 3ry^5 + 3rry^4 - r^3y^3 + \frac{1}{4}rrllyy - r^3lly + \frac{1}{4}r^4ll = o$, quæ facta ulterius diviſione per $y - r$, reducitur ad hanc: $y^5 - 2ry^4 + rry^3 * + \frac{3}{4}rrlly - \frac{1}{4}r^3ll = o$, cujus æquationis radix punctum flexus contrarii prodit, quod quidem in caſu $l = \frac{rr}{c}$ quam proxime habetur, ducendo radium AC, ſic ut applicata CF ſit $\frac{1}{6}r$, vel arcus $BC = \frac{1}{36}c = 10\ gr.$

Hæc methodus pro curvarum flexuris inveniendis cum admodum prolixa & minus naturalis mihi videretur, ex eo quod literas
Fig. VI. ſuperfluas & in æquatione evaneſcentes adhibet, anſam nobis præbuit easdem, alia breviore & faciliore via inveſtigandi, hoc modo: Flexum contrarium in eo curvæ loco concipio, ubi duæ particulæ contiguæ infinite

infinite parvæ in directum jacere intelliguntur, ut ſunt FG, FI, reliquis ad unam partem ſurſum, ad alteram deorſum flexis. Sequitur hinc I, quod in curvis, quarum axis rectus eſt & applicatæ parallelæ, anguli acuti EGF, MFI, ſeu DGL, CFL inter ſe æquales ſunt, & eorum quos applicatæ cum curva hinc inde conſtituunt, maximi vel minimi, prout curvæ portio, quæ ad partes horum angulorum eſt, intra vel extra eosdem cadit; unde & ratio $\frac{DG}{DL}\left(\frac{y}{t}\right)$ minima vel maxima, adeoque per ſupra oſtenſa $ydt = tdy$, ſed cum etiam ſit ubique $tdy = ydx$, ut conſtat, erit $dt = dx$, differentiale ſcil. portionis axis inter applicatam & tangentem æquale differentiali abſciſſæ; quod & ſic liquet: Quia GF, FI, jacent in directum, tangentes GL, FL, ſecabunt axem in eodem puncto L, & proinde differentiale abſciſſæ DC ipſarum quoque DL, CL, differentia eſt. Aliud Theorema in Actis dedit celeb. calculi Auctor: nempe cum Triang: EGF, MFI, ob angulos EGF, MFI, æquales ſint ſimilia, ſequitur, ſi EF, MI, hoc eſt, ipſa dx ſint æqualia, futura quoque æqualia EG, MF, ſeu dy; adeoque $ddy = 0$.

2. In curvis, quarum applicatæ tendunt in commune punctum A, angulus EGF = GAF + GFA = DAC + CFL: unde cum CL ſit Tangens anguli CFL ad radicum CF, & DH Tangens anguli EGF vel DGH ad radium DG, erit differentia rectarum CL, DH, æqualis differentiæ Tangentium duorum angulorum, qui differunt angulo DAC, & quarum una eſt ad radium CF, altera ad radium DG: nam quanquam differentia radiorum EG ratione totius radii vel tangentis evaneſcat, non tamen negligenda eſt, ſi cum ipſorum differentiis comparetur. Eſto AC = r, DC = dx, CF = y, CL = t: adeoque FL = $\sqrt{yy + tt}$; fiatque AC (r), DC (dx) :: CF (y), $\frac{ydx}{r}$ = arcui, qui eſt menſura anguli DAC in radio CF: hic per § 4 ad differentiam Tangentium eſt in ratione duplicata radii ad ſecantem; quare FCq (yy), FLq ($yy + tt$) :: Arcus inventus $\frac{ydx}{r}$, $\frac{yydx + ttdx}{ry}$ = differentiæ duarum tangentium, quarum utraque eſt ad radium CF, cui ſi addatur EF = $\frac{rdx - ydx}{r}$ (utpote quæ eſt ad EG, ſicut DH ad DG, ſeu CL ad CF, tangens

Fig. VII.

tangens ad radium) erit aggregatum $\frac{rydx + ttdx}{ry}$, ſeu $dx + \frac{ttdx}{ry}$ differentia duarum Tangentium, quarum altera convenit radio DG, hoc eſt, differentia rectarum CL, DH (t) : ac idcirco $dt = dx + \frac{ttdx}{ry}$.

Idem clarius oſtenditur, deſcripto ſuper C, radio CL, arcu LK: nam ang: ACL + LCK = AMH = ADM + DAC = ACL + DAC, & propterea ang. LCK = DAC : (nota, CM hic negligi, punctaque C & M pro coincidentibus haberi : eo quod ipſa ob CM differentialibus DC, LK, EG utut infinite exiguis infinities minor exiſtit) unde AC (r), GD (dx) :: CL (t), $\frac{tdx}{r}$ = LK ; iterumque GD (y), DH (t) :: LK $\left(\frac{tdx}{r}\right)$, $\frac{ttdx}{ry}$ = KH ; quocirca dt = (DH − CL = DH − CK = DC + KH =) $dx + \frac{ttdx}{ry}$. *Cor.* ſi ſit r = infin. hoc eſt, CA, DA, parallelæ, evaneſcet $\frac{ttdx}{ry}$, eritque $dt = dx$, ut ſupra.

Frater meus loco rationis $\frac{GD}{DH}$ vel $\frac{GA}{AP}$ aſſumit $\frac{GE}{EF}$, vocando AF = y, AP = t, & EF = dz, & ſic invenit $dt = \frac{dzt}{dyq}$: quæ Theoremata ob univerſalitatem ſuam merentur obſervari.

Fig. IV. Applicatio ſpecialis ad Parabolam helicoiden : Quoniam CL (t) ſupra reperta fuit $\frac{2ryy - 2y^3}{lr}$, erit $dt = \frac{4rydy - 6yydy}{lr}$, cumque dx ſit = $\frac{2ydy}{l}$, erit ſubſtitutis valoribus tt, dt & dx, factaque diviſione per dy, & reducta æquatione, $y^5 - 2ry^4 + rry^3$ &c. = 0, ut prius.

5. *Summum curvæ punctum* ſupra radium BA invenitur, faciendo nüper inventam AO $\left(\frac{2rr5y - 4r5yy + 25y^3}{2rry - 2ryy - rlt}\right)$ infinitam, hoc eſt, ponendo $2rry - 2ryy - rlt = 0$, ſeu loco y ſubſtituendo $\sqrt{lx}$, $2r\sqrt{lx} - 2lx - lt = ,0$

$k=0$, aut in casu $l=\frac{rr}{t}$, $2\sqrt{cx-xx}=t$; quæ æquatio Geometrice resolvi nequit, ob ignoratam rationem x ad t, arcus ad tangentem; Mechanice prope verum invenitur numerando a B versus M, 72. 12. Obiter noto, hinc etiam ostendi posse, quadraturam circuli indefinitam, & in genere rectificationem ullius curvæ Geometricæ in se redeundis impossibilem esse. Hæc enim si possibilis esset, dari posset relatio inter curvam & applicatam vel abscissam, cumque & harum relatio tum inter se, tum ad tangentem data ponatur, data quoque foret ipsius curvæ ad tangentem ratio; quare si æquatio quæ relationem hanc exprimit, cum ista $2\sqrt{cx-xx}=t$ juxta notas Analyseos leges debite conferretur ad eliminandum alterutram indeterminatarum x vel t, prodiret alia æquatio certi & definiti gradus, cujus radices, quarum nunquam plures esse possunt, quam æquatio dimensiones habet, determinarent omnia curvæ nostræ suprema puncta, sed hoc fieri nequit, quoniam spiralis ista, si continuetur, infinitis gyris circa radium AB circumvolvitur, in quibus singulis aliquod punctum supremum existit, quorumque adeo punctorum numerus infinitus est.

De Curvarum evolutionibus: Si DC curva sit peripheria circuli, Fig. VIII. toibunt quæ ipsi normaliter applicantur DA, CA, KA &: in communi puncto A, eruntque singulæ æquales eidem constanti rectæ: at si DC sit quæcunque alia curva, erunt dictæ perpendiculares indeterminatæ, & intersecabunt sese in totidem diversis punctis AVXI, quæ juncta novam curvam efficiunt, cujus natura nunc indaganda est. Invenienda vero primo longitudo indeterminatæ CA ita: Esto curva proposita RCD, cujus axis RB, abscisæ RN, RM, applicatæ NC, MD, tangens DCT, fitque $RN=m$, $CN=p$, $NT=q$: unde porro

TN, NC :: NC, $NP=MO$ :: SD, SQ | $QS+SC=QC$

$q,\ p :: p,\ \frac{pp}{q} :: dp,\ \frac{pdp}{q}$ | $\frac{pdp}{q}+dm=\frac{pdp+qdm}{q}$

$OP=MN+OM-PN=dm+$ differentiali ipsius $\frac{pp}{q}=dm\frac{+2pqdp-}{qq}$

$\frac{ppdq}{qq}=\frac{qqdm\pm 2pqdp\mp ppdq}{qq}$ | $QC-OP,\ QC :: CA-PA$

$\frac{ppdq-pqdp}{qq}, \frac{pdp+qdm}{q} :: \sqrt{\frac{ppqq+p^4}{qq}}$

$(CP = \sqrt{CNq + NPq})$, $\dfrac{CA.}{\frac{pdp + qdm}{pdq - qdp}\sqrt{pp + qq}}$.

Applicatio ad Parabolam: Si RCD ſit Parabola, cujus latus rectum l, adeo ut ſit $lm = pp$, erit $ldm = 2pdp$, & $dm = \frac{2pdp}{l}$, & $q = 2m$: quibus ſubſtitutis invenitur $CA = \frac{ll + 4pp\sqrt{ll + 4pp}}{2ll}$, hoc eſt, quia $PN = \frac{1}{2}l$, & $PC = \sqrt{\frac{1}{4}ll + pp}$, erit $CA = \frac{PCq}{NPq}$; ſive quarta proportionalis ad PN & PC. Ad inveniendam naturam curvæ AVX, quam formant interſectiones perpendicularium DA, CA, ratione axis RB, abſcindatur $RH = \frac{1}{2}l = PN$, & dicatur HB y, & BA, z; eritque $\frac{AB + NC}{z + p}$, $\frac{AC}{\frac{ll + 4pp\sqrt{ll + 4pp}}{2ll}} :: NC, CP :: p, \sqrt{\frac{1}{4}ll + pp}$, & invenitur $\frac{UZ}{z} = 2p^3$; iterum NC, AB :: PN, PB

$p, z :: \frac{1}{2}l, \frac{lz}{2p}$ ſed $y = HB = PB + PH = PB + NR = \frac{lz}{2p} + \frac{pp}{l}$, ſeu $2p^3 \left(= \frac{llz}{2}\right) = 2ply - llz$, hoc eſt, $\frac{3lz}{4y} = p$, & $4p^3\ (llz) = \frac{27l^3z^3}{16y^3}$, hoc eſt, $16y^3 = 27lzz$,

Præterea quia AD, AC ſunt perpendiculares curvæ DC, & particula DC infinite parva, erit $AD = AC = AV + VC$, ſed propter eandem rationem $VC = VX + XK$, & $XK = XI +$ &c. quare $AD = AV + VX + XI$, &c: = curvæ AIH + HR, cumq; curva AIH naſcatur ex interſectionibus minime diſtantium DA, CV, KX, ſequitur illam ibidem ab iis tangi, & propterea curvam RKD eſſe eam ipſam, quæ deſcribitur ex evolutione ipſius HIA. Unde uno quaſi oculi ictu manifeſta ſunt ea omnia, quæ de evolutis publicarunt *Hugenius* aliique: aditus etiam patet ad præclara *σύρήματα* Celeb. Virorum *Tſchirnhauſii* & *Leib-*

Leibnitii, quæ circa curvas per interſectiones radiorum reflexorum formatas in *Actis* ediderunt.

BIBLIOTHECA SLUSIANA, SIVE Librorum Catalogus quos Jo. Gualterus S. R. E. Cardinalis Sluſius Leodienſis ſibi Romæ congeſſerat. Petri Aloyſii Baronis Sluſii Fratris juſſu, ſtudio Franc. Deſeine digeſta.

Romæ apud Jo. Crozier 1690, in 4. Conſtat 3 Alphabet. & 18 plag.

QUantum ad comparandam librorum notitiam, quæ magnam eruditionis partem conſtituere multis creditur, Bibliothecarum locupletiorum Catalogi faciant, nudos licet librorum titulos exhibentes, nemo ignorat; nec quisquam diffitebitur, viros doctrinæ adminiculo ad opes paulo lautiores, ac ad dignitatis aliquod faſtigium evectos, memoriam ſui multo relinquere celebratiorem, ubi Bibliothecam copioſam ac ſelectam, publico inprimis uſui comparaverint. Utrumq; ſtimulos addidiſſe videri poteſt Perilluſtri Baroni *Sluſio*, ut præſentem fraternæ Bibliothecæ Catalogum doctiſſimi viri *Franciſci Deſeine* ſtudio confici typisque exſcribi curaret. Ita enim eadem opera & Fratri Cardinali, dum viveret, eminentiſſimo monumentum erexit marmore perennius, & conſultum iis ivit, qui τῆς ἐμπειρίας βιβλιακῆς ſtudio ducuntur, tanto majorem ex perluſtratione Catalogi hujus utilitatem percepturis, quanto ordinatius in eo libri, quorum plusquam 21000 ſunt, recenſentur. In quinque nimirum partes generales Catalogus diſtinctus eſt, quorum I Theologiam, II Jus utrumque, III Philoſophiam, Medicinam & Mathematicam, IV Hiſtoriam ſacram & profanam, V Litteratores & Miſcellaneos complectitur: in ſingulis vero partibus diverſæ iterum librorum claſſes, pro argumenti quod pertractant diverſitate, comparent. Ita e. g. in parte I, poſt Biblia Sacra, ſeorſim & ſervato quidem ordine Alphabethico, exhibentur Interpretes atque Commentatores S. Scripturæ; dein Sancti Patres Græci & Latini; poſt Aſcetici, Myſtici & Concionatorii; inde Dogmatici & Polemici; Scholaſtici porro & Caſuiſtæ; Theologiæ item Marianæ Scriptores; libri in cauſa Janſeniana editi; Heterodoxi &c.

Quin

Quin & eam adhibitam rationem videas, ut primo ubique loco Latini, dehinc Galli, post Itali, & denique Hispanici libri sistantur. Cumque postremorum (Italicos innuimus & Hispanos) haud contemnendam copiam in omni litterarum genere Bibliotheca hæc contineat; vel eo nomine quoque gratus nostratibus futurus iste Catalogus est, quia horum idiomatum libri pauciſſimi hactenus ad nos pervenerunt.

CENSURA CELEBRIORUM AUTHORUM: sive Tractatus in quo varia Virorum doctorum de Clarisſimis cujusque Seculi Scriptoribus judicia traduntur. Omnia collegit Thomas-Pope Blount, Anglo-Britannus Baronettus.

Londini apud Rich. Chiſvvel 1690, in fol. Alphab. 8. plag. 6.

QUod *Tobiæ Magiri* olim in Eponymologio Critico A. 1644 edito, nuperque *Chriſtiani Wilhelmi Eybenii* in nova Eponymologii illius, ſed duplo quam olim auctiore editione (quæ A. 1687 Frid. Ludervvaldii Bibliopolæ Helmſtadienſis ſumptibus prodiit) inſtitutum fuit, doctorum virorum de doctis viris aliis eorumque ſcriptis judicia colligere: idem Nobiliſſimus Anglus, *Thomas-Pope Blount*, in præſenti opere, ſed majore haud parum apparatu aggreſſus eſt. Cum enim, uti in Præfatione ad Lectorem ipſe innuit, obſervaſſet, *Acta Eruditorum* aliosque id genus libros, avide ab hominibus, non ſolum qui infimum ſubſellium occupant, ſed qui primum inter eruditos locum tenent, arripi: rem litterariam & ipſe laudabili prorſus conſilio promoturus, quæ ad ſuum uſum congeſſerat, varia doctiſſimorum hominum de optimis Auctoribus, quorum notitiam comparaſſe utile æque ac neceſſarium eſt, judicia in vulgus emittere non dubitavit. Delectum vero in hoc opere eum inſtituit, ut ex infinito illo Scriptorum, qui ab Hermete Trismegiſto ad hæc usque tempora noſtra, orbem libris ditarunt, numero, nonniſi quingentos & viginti octo produxerit, non alphabethico ordine, quem ſubjectus tamen index ſupplet, ſed juxta temporis, quo quisque floruit, ſeriem diſpoſitos. De iis vero ita non tam ſuo, quam aliorum (inter quos recentiſſimos quoque, Guilielmum Cave, Dan. Morhofium, Bailletum, Diariorũ Eruditorum auctores,

Digitized by Google

autores, aliosque deprehendas) ore differit, ut, quæ ipſius ſunt in præfatione verba, *habeat hic Lector quandam quaſi imaginem cujuſque Autoris, unde deprehendere poſſit, quando floruerit, & plerumque etiam, quando obierit; quanam fuerint ab ipſo ſcripta, vel ſaltem quæ primum obtinuerint locum; qua valuerit authoritate in orbe Literatorum; num plagiarius fuerit, & cujus ſcrinia compilaverit; num prohibitus ſit indice expurgatorio; denique quanam ſit optima cujuſque Autoris editio.*

Probatur nobis ingenua Autoris ſententia, quando rationem redditurus, cur in tanta præclariſſimorum Scriptorum copia, qui in Anglia floruerunt, tam paucos attigerit, illud unum excuſationis loco affert, quod lingua vernacula exteris Eruditis ignota ſcripſerint, deque iis adeo judicia, cenſuras aut obſervationes inter Literatos (exteros præſertim) reperire haud facile fuerit. Ex quo capere id monitum non Angli ſolum, ſed & exteri alii poſſunt, ut ſi non de patria tantum ſua, ſed de orbe erudito univerſo bene mereri deſiderant, lucubrationes ſuas aut Latino idiomate, quod omnibus ſtudia litterarum profeſſis familiare eſt, componant, aut ſaltim in illud ex vernacula lingua fideliter traduci curent.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS ARRIvées dans l' Europe en matiere de Religion, par Mr. Varillas. Tome cinquiéme & ſixiéme.

id eſt:

Antonii Varillaſii Hiſtoria de Revolutionibus Europæ in materia religionis, ſive de hæreſibus. Tomus V & VI.

Ad exemplar Pariſienſe, 1690. in 12. plag. 32.

PRimum & ſecundum Operis hujus tomum recenſuimus in *Actis anno 1686, p. 506. ſqq.* Tertium & quartum *anno 1687, p. 455 & 492.* Succedit *quintus*, in quo geſta ab anno 1554 ad annum 1563 enarrantur, libros quinque continens. Autor Regi ſuo, ut ſolet, in epiſtola dedicatoria laudes accinit, quod quæ *Henricus II* poſt pacem Cameracenſem Hiſpanis reſtituerit, ipſe ex parte recuperaverit, aliaque acquiſiverit, quibus regnum egregie firmetur: quod proterviam ſubditorum

ſuorum Reformatorum, qui olim *Rupellæ*, *Montalbani* aliisque locis exercitium religionis Catholicæ intra octo dies ſuſtulerint, non imitatus, in quadraginta Belgii urbibus, A. 1672 occupatis (ſed & poſtea amiſſis) ſtabilito quidem cultu Catholico, Reformatis tamen ſuum reliquerit; imo, in regno ſuo quadraginta trium annorum tolerantia erga eos uſus, tandem etiam inſtructionem hæreticis obtulerit, quod illi erga Catholicos nunquam fecerint. Subjungit alia, ut Reformati copias auxiliares ex Germania acciverint, portus Normanniæ Anglis tradiderint, Jacobum I Regem Britanniæ pacis ſponſorem aſſumſerint, ab Hiſpanis ſumtus ad bellum civile pacti ſint: Rex vero e contrario Germanos Proteſtantes ab auxilio Reformatis in Gallia ferendo detinuerit, *Dunkerkam* ab Anglis acquiſiverit, eorumque ſponſionem & pactionem cum Hiſpanis extinxerit. Poſt hæc in præloquio nova Operis ſui fundamenta oſtendit, & induſtriam in eruendis ſecretis venditat. Multa ſe didiciſſe ſcribit ex *Antonii Novallii*, Legati Gallici in Angliam ad *Eduardum VI & Mariam* miſſi, relatione. Ex ſcriptoribus aliis non vulgatis aut tritis, arcana de *Catharina Medicea* Galliæ Regina, & de *Bartholomæo Caranza* Archiepiſcopo Toletano prodit. Hunc ab Inquiſitoribus Hiſpanis hæreſeos reum factum Pontifex, licet innocentem eum deprehendiſſet, ne Hiſpanos offenderet, captivum Romam duci juſſit, nec abſolvere auſus eſt. Veram infortunii ejus cauſam indicat Autor, quod Philippus II Hiſpaniæ Rex, dum Caranza in vinculis eſſet, per multos annos opimis Archiepiſcopatus reditibus ad hæreticos in Belgio opprimendos uſus ſit, quorum ſummam ad octo milliones aſcendiſſe refert. Famam Viri vindicat, & honorabile ejus epitaphium, quod Romæ (ubi anno 1576 deceſſit) *in æde S. Mariæ ſupra Minervam* legitur, adſcribit. In enarratione *Tomi I. d. l. Act. p. 507.* notavimus, quæ de mutata Sleidani editione Varillaſius tradiderit. Idem in hac præfatione, ſed indicio non parum diverſo, repetit. Neque enim jam exemplar anno 1553 *in fol. min.* literis Italicis excuſum allegat, ſed aliud deſcribit, quod ſolum genuinum & incorruptum eſſe aſſerit, anno 1555 editum, dein Gallice verſum & Lutetiæ a *Roberto Prevotio* publicatum. In his exacte reperiri ait, quæ *Laurentius Surius* ex Sleidano excerpta taxaverit, in aliis exemplaribus non extantia. Nos hæc in medio vel ideo relinquimus, quia editiones, quæ nunc citantur, fortaſſis haud minus difficiles inventu

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, quam illa, quæ prius indicata & huc usque fruſtra inquiſita eſt, jam vero ab ipſo Varillaſio deſeritur. Poſt hæc *Popelinerium* Hiſtoricum Reformatum plagii accuſat, quod duorum aliorum libros minime allegatos exſcripſerit, & neſcio quid objicit *Creſpino* martyria Reformatorum deſcribenti. De *Antonio* Navarræ Rege, de *Briſſaco* Franciæ Mareſchallo, de *Guilielmo Naſſovio* Belgicæ libertatis vindice, multa commentatur, in quibus ſunt, quæ contradictionem, ut videtur, haud levem patientur. In *Buchanani* hiſtoriam Scoticam acrem ſtringit cenſuram. Scriptoribus Belgicarum rerum omnibus præfert *Conteſtagium* Italum. Ex Gallis vix ullum majori elogio mactat, quam *Timoleontem Briſſacum*. Excuſat, quod in hoc Opere diverſa ab iis referat, quæ in hiſtoria *Caroli IX.* dudum edita, & a nobis *anno 1684. p. 275.* relata tradiderit, & in iis, quæ de *Henrico I*, *Franciſco II*, & *Henrico III* promittit, traditurus ſit. Cauſam indicat, quod in hiſtoria Regum uſus ſit Manuſcriptis bibliothecæ regiæ, in hoc autem de hæreſibus opere aliis documentis & memorialibus adjutus ſit, Abbatis puta *Delbene*, *Alberti Gondii*, *Caroli Biragii*, aliorumq; quorundam Italorum ex interiori Catharinæ Mediceæ admiſſione. Sperat diverſitatem hanc gratam futuram eſſe lectoribus, cum varia ex variis autoribus percipiant. Si non placeat, operam ſe daturum eſſe pollicetur, ut poſthac conſentientia ſcribat. Gratias ſe debere profitetur *Gayo*, Canonico & Vicario Epiſcopi Genevenſis, ob communicatam ſecum egregiam de introductione & progreſſu Calvinismi in urbe Genevenſi narrationem. Hæc, quæ ad dignoſcendum Autoris propoſitum faciunt, & adminicula ejus aperiunt, paulo fuſius attulimus, breviores in recenſione ipſorum voluminum, tot rerum compilatione turgentium futuri.

Lib. XXI, (qui Tomi V primus eſt,) ſive ex *Noallio*, ſive ex ſcriptoribus Anglis, quos ſequitur, multa refert, quæ poſt obitum Eduardi VI, & initio regni Mariæ geſta ſunt, inprimis de ſupplicio *Suffolcii*, ejusque filiæ *Johannæ Grajæ* infeliciter ad regnum evectæ; de nuptiis *Mariæ* cum *Philippo* Caroli V filio, & hujus moribus & actis parum gratis Anglicæ genti. Ex *Henrici II* Galliæ Regis hiſtoria de genio ejus & aulicorum præcipuorum, *Guiſii*, *Mommorancii* & *Coliniorum* multa profert, quæ pro ſecretis habet, aut ſolerter conjicit; Lutheranis & Calvini diſcipulis in Gallia ubique parum æquus. Narrat primos Calvinianorum, quos vocat, in urbe Pariſienſi conventus, & quo-

modo *Johannem Maſſonium Andegavenſem*, viginti duorum annorum juvenem, qui nomen *de la Riviere* aſſumſerit, concionatorem & Eccleſiæ miniſtrum conſtituerint: ut *Ludovicus Borbonius Condeus* ab uxore *Helionora Roja*, ejusque matre, *Coliniorum* ſorore, ad Calviniſmum perductus ſit: ut *Clemens Marotus* adjuvante ex Hebraicis fontibus *Franciſco Vatablo*, viro licet Catholico, ſed Maroti ad hæreſin defectionem ignorante, partem Pſalmorum Gallicis rhythmis expreſſerit. Non diſſimulat, paraphraſin illam poeticam etiam a Catholicis & in aula cum applauſu exceptam fuiſſe, ita ut proceres utriusque ſexus pro ſuo ingenio modulos muſicos, profanarum cantionum imitatione addiderint. Maroti mores parum pudicos, infamemque pœnam non tacet. Ex rebus Germanicis & Hiſpanicis aliquid memorat de comitiis anni 1555, quibus pax in cauſa religionis per Germaniam firmata eſt; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, de quo in præfatione egerat; de *colloquio Wormatienſi* inter Theologos inſtituto, ejusque ruptura; de importunitate *Pauli IV* Pontificis, abdicationem *Caroli V*, & electionem *Ferdinandi I* impugnantis. Hæc & alia ita tractat, ut intima Principum & aliorum conſilia perſcrutetur, & ad ſcopum ſuum trahat atque interpretetur.

Lib. XXII de *Mariæ* Angliæ Reginæ morte, *& Eliſabethæ*, quæ illi ſucceſſit, initiis multa congerit, quæ fortaſſe doctis & hiſtoriæ patriæ peritis in Anglia viris parum probabuntur. Tenet & hic inſtitutum ſuum Autor, ut reformationem Anglicanam non niſi politicis reſpectibus tribuat. Ex geſtis Gallicis, *Henrici II* ſeveritatem in Reformatos, maxime in Senatores & nominatim *Annam Burgum*, tum Cardinalis Lotharingi rigorem prolixe enarrat. Recenſet contenta confeſſionis, quam Reformati in media perſecutione anno 1559 Lutetiæ in ſuburbio Sancti Germani conſcripſerunt, vel, ut Autor conjicit, Genevæ compoſitam acceptarunt, tutiores latebras nacti in urbe, in qua minime tunc quæſiti fuiſſent. Refert etiam induſtriam, qua Rex interceſſiones Germanorum Principum pro captivis Senatoribus eluſerit; deinde mortem Regis narrat, quam is in ludo equeſtri, infelici caſu invenit.

Lib. XXIII Antonii Navarræ Regis virtutes & vitia deſcribit, utque Reformatorum cauſam deſtituerit. Aperit ſecreta *Guiſiorum* & *Mommorancii*; illos vero contra *Puteanos* fratres viros doctos defendit,

dit, qui ex hiſtoria MS. *Ducis Nivernii* in Bibliotheca ſua tunc aſſervata referre, ut ait, ſolebant, deliberaſſe Guiſios, annon majori cum rerum ſuarum utilitate Reformatorum partibus accedere poſſent. Fidem iis derogat Autor, quia edita poſtea Nivernii hiſtoria, nihil tale repertum in ea fuerit. Argumentum tamen hoc non multum movebit illos, qui ſciunt, in librorum editione ſæpe omitti, quæ tutius taceri poſſe videantur. Fatetur tamen Autor, & *Catharinam* Reginam, & omnes fere ingenio & doctrina præditos, ad partes Reformatorum illo tempore propendiſſe. Quæ de *Burgi* actis, & de Reformatorum flagitioſis ad eum a ſupplicio liberandum conatibus addit, ex ſcriptoribus obnoxiis hauſiſſe judicabitur ab iis, qui oppoſitæ partis relationes æſtimant. Idem illis videbitur de narratione conjurationis, quæ dicitur *Amboſiana*, & crimine Principi Condeo imputato, nec non de invidia, qua Calvinum onerat Autor, quod conſilii illius particeps fuerit, ut regnum Galliæ in formam Reipublicæ mutaretur. Sequuntur multa de Lutheraniſmo in Belgio & in Hiſpania, diverſo quidem cum eventu, infeſtato; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, hujusque infortunio in præfatione memorato; de combuſto religionis cauſa *Joh. Poncio* Comite Balenio, & ſtatua *Conſtantini Poncii*, qui Carolo V a confeſſionibus fuerat. Notat Hiſpanos plurimos, & nobiles maxime, Lutheranæ religioni addictos fuiſſe, ſed inexorabili Philippi II Regis ſeveritate territos ſecretum ſumma cum ſolertia cuſtodiviſſe. Celebrat Autor felicitatem Regis Hiſpaniæ, quod duris licet mediis hæreſin oppreſſerit, doletque quod idem in Gallia non ſit factum. Culpæ magnam partem conjicit in *Michaelem Hoſpitalium* Galliæ Cancellarium, Calviniſmo, ut putat, occulte addictum. Notat natalium ejus vilitatem, quod avum Judæum *Avenione* habuerit. Præterimus cætera de tumultibus anno 1560 in Gallia excitatis, tot aliis ſcriptoribus memorata. Reliquam libri hujus partem Scoticarum & Anglicarum rerum expoſitione implevit Autor, multa ac ſolicita cum inveſtigatione conſiliorum Eliſabethæ Angliæ Reginæ, & curioſa de illis conjectura.

Liber XXIV incipit a rebus Gallicis, traditque captivitatem & liberationem Principis Condei, mortemq; Franciſci II Regis, cujus cauſam chirurgo Calviniano imputat Autor, omniaque Reformatorum conſilia & facta ſatis acriter perſtringit, unam laudans militaris diſci-

plinæ curam illo tempore ab iis adhibitam, ſed non diu ſervatam. Pares affectus in narratione rerum Germanicarum oſtendit, ut & Suecicarum, dira de *Guſtavi* Regis morte referens. Deteriora ſunt & ex falſiſſimis relationibus temere arrepta, quæ de *Melanchthone* hoc anno 1560 mortuo affert. Tradit illum quatuordecim vicibus doctrinam de juſtificatione mutaſſe; moriturum matri, (quam tamen conſtat triginta ante eum annis deceſſiſſe) interroganti reſpondiſſe, novam religionem plauſibiliorem eſſe, ſed Romanam tutiorem. Omnium vero putidiſſimum eſt, quod poſt cladem *Joh. Friderici* Electoris, *Melanchthon* ſalario deſtitutus victum manuum labore quæſiviſſe, & coctori cereviſiæ annos integros tres operam pro mercede locaſſe dicitur. Piget reliqua ſubjungere, quæ de *Flacio* & *Strigelio* (ipſe *Spingelium* vocat) de *Centuriatoribus Magdeburgenſibus*, de quatuordecim Lutheranorum *rigidiorum*, decem *molliorum*, & ſeptem *mediorum* ſectis, itemque de actis in conventu Proteſtantium *Numburgenſi* anno 1561 commentatur, audacter quidem & liberrime, ſed nullo, quod allegare auſus ſit, aut quod, ſi producatur, ab odio & calumnia excuſari poſſit, teſtimonio, *Valdenſium*, quos ad Calviniſmum tunc tranſiiſſe dicit in vallibus Alpinis, victorias anno 1561 adverſus copias Sabaudicas obtentas non tacet, nec quod ſævitiæ in miſeram illam plebem exercitæ inſtigator fuerit Pontifex, cujus tamen pœnituerit Sabaudiæ Ducem, ita ut contradicente licet illo, tandem tamen connivente, exercitium religionis ſubditis iſtis indulſerit. Hi ſunt majores *Waldenſium*, quos ante paucos annos denuo duriſſime habitos & extrema paſſos eſſe intelleximus; ex reliquis, qui fuga ſibi conſuluerunt, aliquos etiam in Germania vidimus; ſuperiore vero anno regreſſos in patriam arma pro Principe ſuo contra Gallos, calamitatis ſuæ pararios, fortiter arripuiſſe audivimus. Reliqua libri parte *Catharinæ* Reginæ artes, quibus inter factiones de religione & potentia in aula certantes, ſua procuravit commoda, dein acta colloquii *Poſſiaceni* ejusque ſequelæ recenſentur, quas eas fuiſſe judicat Autor, ut ex colloquio illo, & edicto menſe Januario 1561 pro tolerantia Reformatæ religionis publicato, omnia mala derivet, quæ per annos quadraginta florentiſſimum Galliæ regnum ad incitas pene redegerunt. In fine *Gothardi Ketleri* Livonici Ordinis Magiſtri acta, in religionis mutatione & accepto a Rege Poloniæ *Curlandiæ* Ducatu, ſatis odioſe referuntur.

Lib.

Digitized by Google

Lib. XXV laniena Vaſſiaci in Reformatos, ſacris ſuis occupatos exercita, ita narratur, ut Guiſius a culpa liberetur, magnæque violentiæ & crudelitatis accuſentur proceres & cœtus Reformati, qui ſævitia iſta irritati arma per totum fere regnum ſumſerunt. Cardinalis Lotharingus taxatur, quod Lutheranis in Germania, ut eos ab auxiliis in Galliam mittendis averteret, plusquam fas fuerit, indulſerit. Multo magis Condeus reprehenditur, qui ut auxilia ab Anglis impetraret, *Portum Gratiæ* & *Dieppam* in littore Normannico illis tradidit. Concilii Tridentini decreta contra Proteſtantes, & irriti Ferdinandi I Imperatoris ad impetrandum conjugium Cleri & uſum integri Sacramenti conatus prolixe recenſentur. Sequuntur reliqua in Gallia geſta: expugnatio urbis *Rothomagenſis*; mors *Antonii* Navarræ Regis; auxilia Condeo ex Germania adducta; periculum ab eo Lutetiæ intentatum; tractatus pacis inter illum & Catharinam Reginam, absque effectu quidem tunc ſuſceptus; clades & captivitas Condei in prælio Drocenſi, aliique cruentæ illius pugnæ caſus; cædes Guiſii in obſidione Aurelianenſi; pacificatio denique Reginæ & Condei ſtudiis anno 1563 menſe Martio inita.

Liber XXVI, qui ſexti Tomi primus eſt, tumultus & bella civilia Galliæ A. 1563 & ſqq. continet; de quibus utpote ſatis notis multa referre ſuperſedemus. Inter alia quæ ad rem literariam pertinent, obſervavit Autor, quod juſſu Reformatorum, qui tunc urbem Lugdunenſem in poteſtate habebant, liber *Caroli Molinæi* celebris JCti Pariſienſis de poteſtate Principum per lictorem combuſtus fuerit, non tam quod ſeditioſæ ejus opinioni non accederent, quam quod Molinæus ipſis inviſus fuerit, quia unus ex omnibus Gallis Lutheraniſmo addictus eſſet, & a Reformatorum communione abhorreret. Eundem tamen librum ab aliis Eccleſiaſtæ cuidam Reformato attributum eſſe non tacet, & ex *Manuſcriptis Lomenianis* decretum Synodi a Reformatis *Catalauni* habitæ allegat, quo contra regiam poteſtatem ſtatuerint, *æqualitatem conditionis humanæ inter potiſſima privilegia libertatis Evangelicæ eſſe, quam Chriſtus ſuo ſanguine veris Chriſtianis promeruerit.* Poſt hæc *Pii IV* Pontificis zelum refert, Cardinalem *Caſtillonium*, item Archiepiſcopum Aquenſem & octo alios Epiſcopos Gallos, imo & *Johannam Albretanam* Navarræ reginam, propter hæreſis crimen Romam citantis, utque illi rigori, avertendi præjudicii cauſa, Rex

Galliæ

Galliæ per Legatum interceſſerit. Ex Epiſcopis non niſi tres in Calviniſmo perſeveraſſe ſcribit, interque hos Uticenſem *Johannem Sangelaſium*, qui concionator inter Reformatos factus fuerit, enthuſiaſtæ ſimilis. De *Maximiliani II* Imperatoris ad Lutheraniſmum propenſione, utque juramentum conſueta formula Pontifici non præſtiterit, narrat quædam, quæ cum aliis autoribus collata forſitan non carebunt dubitatione. *Sebaſtiani Caſtalionis*, qui anno 1563, poſtquam Geneva diſceſſiſſet, in ſumma miſeria obiit, verſione Latina Biblica judicium fert, quod autor ſtyli elegantia alios omnes ſuperaverit, ſed affectatione, & depravatione nativi ſenſus, laudem illam corruperit, polygamiam etiam probaverit, & Canticum Salomonis profana interpretatione dehoneſtaverit. In actis anni 1564 iterum mentionem facit Caroli Molinæi, quod *Hoſpitalii* Galliæ Cancellarii ſententiam de non recipiendis in regno Concilii Tridentini decretis ſcripto defenderit, Regi approbato. Mortem ejus per anticipationem memorat; obiiſſe enim dicitur anno 1566, abjurato ſex ante mortem menſibus Lutheraniſmo. De colloquio Maulbrunnenſi conjecturas potius quam hiſtoriam ſequi videtur, ſecreta pandens de Proteſtantium conſiliis, ipſis fortaſſe incognita. Primas in colloquio illo partes tribuit *Joh. Brentio*, quæ *D. Jacobo Andreæ* aſſignandæ erant. In relatione obitus Joh. Calvini, qui in hunc annum 1564, d. 27. Maji incidit, calumniam rejicit, quam alii illi impegerant, & iterum citat *MSS. Lemeniana*, in quibus acta duarum inquiſitionum, Franciſci I & Henrici II Regum juſſu factarum, reperiri dicit, ex quibus conſtet, nihil explorari potuiſſe de crimine, cujus in adoleſcentia ſua *Novioduni* publice condemnatum fuiſſe Calvinum adverſarii ejus tradiderunt. In cenſuram quoque vocat, qui vitam ejus ſcripſerunt. Inter eos *Bezam* panegyricum compoſuiſſe dicit, non hiſtoriam; præfert illi *Drelincurtium*, quanquam & hunc ab adulatione non abſolvat, ſicut nec ab odio & acerbitate Lutheranos *Schluſſelburgium* & *Heshuſium*, in cujus nomine hæſitat, Jacobusne an Tilemannus dicendus ſit. Eodem loco habet *Franciſcum Balduinum*, & *Hieron. Bolſecum* ejusque interpretem Latinum *Jacobum Laingium* Scotum. Probat *Gillotii* elogium de Calvino, quod omiſſo autoris nomine inter *Petri Maſſonii* ſcripta extare notat. In *MS. Grotii, de vita Calvini*, cujus mentionem facit, candorem deſiderat, & Arminianismi ſtudium taxat. De *Georgii Caſſandri* actis & libris

libris, itemque de *Friderico Staphylo* ſubjungit, quæ lectu haud indigna ſunt, vix tamen cum aliorum traditis ſatis convenientia, qualia nec ea ſunt, quæ de reformatione Palatinatus ex actis anno 1546. per occaſionem commentatur, inter quæ typographi forte errore pro *Friderico II Electore* neſcio quem *Volfandum* nominat.

Libro XXVII ad anni 1566 hiſtoriam progreſſus, cauſas & primordia motuum Belgicorum exponit. Iſta, licet ab innumeris pene ſcriptoribus tradita ſint, nova tamen ſpecie induit, eaque narrat cum varietate & induſtria, ut absque faſtidio legantur. Incipit a conſilio Philippi II Hiſpaniæ Regis, de novis in Belgio Epiſcopatibus ad extinguendam hæreſin inſtituendis, & inquiſitionis tribunali erigendo, quali a Ferdinando Arragonico, ſub prætextu exſtirpandæ impietatis Judaicæ & Muhamedanæ, Nobilitatem Hiſpanicam, ad rebelliones antea pronam, in ordinem redactam eſſe tradit. Inquiſitionis vero illius hiſtoriam a *Sancto*, quem vocant, *Dominico* repetit, cujus rigore ab Albigenſibus purgata eſſe dicitur Gallia. Sed proceſſum Hiſpanicæ inquiſitionis iis depingit coloribus, ut ſine horrore vix dimittat legentes. Calvini poſtea artes refert, quibus, per diſcipulos ſuos, Belgas a Lutheraniſmo ad ſuam traduxerit ſectam, & Philippi Regis ſeveritatem narrat, qua, poſthabito Theologi, quem a confeſſionibus habebat, mitiori conſilio, & probata Albani Ducis ſententia, in Belgas uti decreverit, unde florentiſſima illa regio theatrum ſævitiæ & belli acerrimi facta eſt. Id providentiæ divinæ tribuit, impenſo in eam rem auro Philippi, ex India advecto, quo totam Europam ſubjugare potuiſſet. Ex rebus Gallicis annorum 1566 & 1567, continuata bella cum Reformatis, artificia Catharinæ Mediceæ, ſimultates inter Regem *Carolum IX*, & *Henricum* fratrem Ducem Andegavenſem, pacta denique cum *Condeo* recenſentur, ſatis trita omnia aut pleraque. Abſolvit tamen Autor *Condeum* a crimine, quo eum *Surius*, *Natalis Comes*, & *Michaël ab Iſſelt* infamarunt, ac ſi Regem Carolum IX ſolio dejicere, & in ejus locum aſſurgere voluerit: negat enim monetam ab illis indicatam, in qua *Ludovici XIII* nomen ſumſerit, reperiri; neque inter tot alia a Gallis Catholicis tale quid illi objectum unquam fuiſſe ait.

Liber XXVIII, cum parte aliqua ſequentis, narratione rerum Scoticarum occupatus eſt. Orditur Autor a temporibus Jacobi III, anno 1488 cæſi, qui nominationem Epiſcoporum ad ſe traxerit, easque

& alias præcipuas functiones in Ecclesia familiaribus suis tribuerit, indoctis & impiis, unde secuta sit populi corruptio. Sed mala ista reformationis autores etiam in illis locis deprehenderunt, ubi jus eligendi & præsentandi integrum *Capitulis*, quæ vocant, aut aliis, ad quos ab antiquo pertinebat, mansit. Altiores itaque radices habuit Ecclesiæ calamitas, primariaque ejus causa fuit neglectus verbi divini & catecheseos. Agnoscit hoc Autor, cum tradit, statim atque versiones Biblicæ & libelli catechetici in Scotiam illati fuerint, avide ad doctrinam percipiendam homines concurrisse. Primum Evangelicæ doctrinæ in Scotia præconem *Patritium Hamiltonum* in academiis Lutheranis Germaniæ instructum, dein & alios nominat, quos Jacobus V Scotiæ Rex supplicio religionis causa affecit; meminit etiam *Alexandri Alesii*, quem in Lipsia nostra Professoris munus gessisse notum est. Is ex Scotia, ut Franciscani instituti monachus, profugus, nomen illud, quod olim *Thomæ Aquinatis* præceptor habuit, dissimulato vero, assumsisse dicitur. Insectatur *Joh. Knoxum*, quem itidem in Germaniam, inde vero Genevam profectum, & Calvini disciplina & consiliis instructum in Scotiam rediisse & hæresin propagasse, moribus etiam (sic referentibus, ut ipse addit, Catholicis) infamem fuisse scribit. At neminem mortalium sceleratiorem fuisse oportet, si Varillasio, & quos ille sequitur, autoribus credendum est, quam *Jacobum Moraviæ Comitem*, filium Jacobi V naturalem. Huic enim omnia flagitia aulæ Scoticæ, cædem etiam *Henrici Stuarti* (quem Maria Regina maritum sumserat, Jacobi Magnæ Britanniæ postea Regis patrem) & infame *Jacobi Bothuelli* cum Maria Regina connubium, imo quicquid alii Mariæ exprobrant, confidentissime attribuit. Nec Elisabethæ Angliæ Reginæ parcit, imo omnium fere motuum, quibus Scotia afflicta illo tempore est, ream facit; Mariæ vero non solum pulchritudinem, morum venustatem, ingenium, animumque tam hilarem, ut ne infans quidem ploraſſe visa sit, sed & pietatem aliasque virtutes mire prædicat.

Libro XXIX, post ea, quæ ad res Scoticas & Anglicanas pertinent, & quorum mentionem fecimus, iterum de Imperatoris Maximiliani II miti ingenio & inclinatione ad Lutheranismum, tum, quomodo Pontifex Pius V per Cardinalem *Commendonum*, frustra eum a proposito dehortatus sit, Philippus vero II Hispaniæ Rex nuptias

nuptias filiæ ejus ambiens illud impediverit, ita commentatur, ut de ſuo non pauca admiſcere videatur. Hac occaſione tragicum caſum Caroli, Philippi Regis filii narrat, ut & Iſabellæ novercæ ejus. Ad Belgica progreſſus, Albani Ducis, poſtquam *Margaretha Auſtriaca Parmenſis* gubernatione ſeſe abdicaſſet, acta anno 1568 refert: ſupplicia nempe procerum *Egmondani* & *Hornii*, imo promiſcuam ſævitiam, interfectis carnificum manibus multis millibus ex populo, confiſcatis bonis, & abolitis privilegiis; proſtratas fugatasque copias Naſſoviorum; donatum Albano a Pontifice præmii & honoris loco gladium; erectam denique Antverpiæ ſtatuam, qua miſeris ſuperbe inſultabatur. De rebus Gallicis exponit *Catharina Medicea* jam ſerium ad opprimendos Reformatos propoſitum; *Hoſpitalii* Cancellarii exilium ab aula; *Caroli Lotharingi* Cardinalis fervorem, & obtruſam proceribus & magiſtratibus juramenti, quo in Reformatorum cladem obſtringebantur, formulam; commiſſam Henrico Regis fratri vicariam in regno poteſtatem, cum exercitus in Reformatos ducendi imperio; ſubmiſſas Condeo, qui Reformatorum caput erat, auxiliares ex Germania copias, cauſasque novi belli acri ſcripto ab illo publicatas. A rebellionis quidem crimine minime abſolvit eum Autor, neque tamen fidem adjicit illis, qui tradiderunt, miſſum fuiſſe ab illo & Reformatis, qui auxilia Turcica Conſtantinopoli imploraret. Refert, quomodo quibusque conditionibus a Pontifice Rex obtinuerit, ut ex Cleri bonis reditus annui quinquaginta ſcutatorum millium alienarentur, unde ſors decies centenorum millium confici potuit. Succeſſus belli hoc & ſequenti anno is fuit, ut Condeus quidem in prælio ad Jarnacum occubuerit, partes tamen Reformatæ fractæ illo caſu non fuerint, neque magnum ex morte Condei dolorem, ut Autor putat, conceperint. Ille enim (ut dicit) religionem obtentui habuiſſe, neque alia mente caput factionis fuiſſe videbatur, quam ut ambitioni ſuæ ſatisfaceret, in Guiſios ultionem exerceret, & denique impediret, ne Reformati rempublicam in regno conſtituerent. Unanimi inde decreto *Caſparo Colinio* Thalaſſiarchæ regni, ſive *Admiralio* delatum eſt Ducis munus: ſed hic tam cautus fuit, ut rem teneret, titulum in Henricum, Navarræ Regem, quindecim tunc annos natum, devolveret.

Libro XXX res Suecicas tractat Autor, ſed ita, ut memoriæ & actis Guſtavi Regis haud parum detrahat, quædam etiam tradat, quæ,

ſi cum aliis ſcriptoribus conferantur, contradictiones non parvas ſubibunt. De Erici quidem Regis moribus & exitu multo meliora referre non potuit, præſertim de vili conjugio, quo ſe ipſum dehoneſtavit, & fratrem omnesque regni proceres in ſe concitavit, eo ipſo tempore, cum Landgravii Haſſiæ filiam miſſa legatione uxorem peteret, pro qua Varillaſius, qui vel ex Thuani *Lib. XXXII* rectiora diſcere potuiſſet, Electoris Saxoniæ filiam ſubſtituit. Dein ubi *Ponti de la Gardie*, magnæ virtutis & dignitatis viri adventum in Sueciam, quamque ibi fortunam invenerit, refert, non tacet quidem Gallum fuiſſe, ſed in pago quodam natum eſſe dicit, omiſſa nobiliſſimæ familiæ, ex qua genus duxit, mentione. Commune hoc habet cum Maimburgio & quodam Typotio, de cujus calumniis queritur inſignis hiſtoriæ de *Ponti* vita nuper editæ, & in Acta noſtra anno 1690, p. 197. relatæ autor, *Claudius Arrhenius*, in qua etiam Maimburgio reſpondetur. Quæ vero poſt iſta de colloquio Altenburgenſi, inter Theologos Saxonicos anno 1568 habito, commemorat Varillaſius, ſpecialem refutationem fortaſſis provocabunt. Nos omiſſis cæteris, errores ſaltem hiſtoricos duos adhuc paucis notamus. In Saxonia Electorali (p. 284.) tres nominat Academias, *Wittenbergenſem*, *Lipſienſem* & *Miſniam*: in Saxonia Ducali duas, *Jenam* & *Thuringiam*. Incredibile profecto eſt, virum tot librorum autorem tam confidenter de rebus, hominibus & locis, ſibi ut apparet, ignotiſſimis, & inconſultis tot peritiſſimis ſcriptoribus, commentari. In eadem narratione ex *Johanne Guilielmo* Duce Saxoniæ primogenitum Johannis Friderici Electoris filium facit, ſecundumquem fuiſſe nemo neſcit. Vocat eum *Ducem Altenburgenſem*, cum tamen non niſi poſt annos plusquam triginta, diviſione inter illius & fratris filios inita, Altenburgum ſedem & nomen Ducatus obtinuerit. Conjici hinc poteſt, quam vera & accurata ſint reliqua, tum etiam quæ de colloquio Cracovienſi recenſet. Certiora ſunt, modo affectibus carerent, quæ de bello in Gallia continuato congeſſit, acri quidem cum Reformatorum & *Colinii* inſectatione. Hujus non tantum acta, ſed & cogitationes examinat & interpretatur. Interſerit multa de Valdenſium in vallibus Alpinis motibus & cum Sabaudiæ Duce conflictibus, ſecutaque eo tempore pacificatione. Reliqua exhibent obſidionem Pictavienſem a Reformatis fruſtra ſuſceptam, clademque illorum ad *Montconturium*, aliosque funeſtos illius belli caſus.

Joh.

Digitized by Google

JOH. CHRISTOPH. VVAGENSEILII DE Hydraspide ſua, ad Pet. Valkenierium Epiſtola.

Altdorffi Noricorum, apud Joh. Hofmannum, 1690. in 4.

Plagulis 1½.

QUamvis primarium hujus epiſtolæ argumentum concernat *Hydraſpidem* ſive inventum ab Autore celeberrimo adverſus extrema aquarum pericula munimentum ac præſidium; tamen cum plura inſuper alia contineat notabilia ſcituve jucunda, non incongruum fore putamus, ſi paucis ea prælibaverimus, antequam ad illud propius accedamus. Scilicet promiſerat Noſter non ita pridem Ratisbonam transiens, *Petro Valkenierio*, Potentiſſimorum Fœderati Belgii Ordinum ad S. R. Imperii Comitia Legato, itineris ſui, Viennam Auſtriæ indeque porro in Hungariam, negotiorum quorundam cauſa ſuſcepti, rationem reddere ejusque eventus perſcribere. Hoc ergo quod pollicitus tum fuerat, jam executurus, primo exponit, quam jucundum ſibi Viennæ commoranti fuerit cum *Daniele Neſſelio*, Auguſtæ Bibliothecæ Cæſareæ Præfecto, familiariter converſari. Inde commemorat *ſuburbanam*, quæ ibi non ita pridem inſtitui cœperit *Nobilium literariam & equeſtrem Academiam:* de cujus futuro ſplendore & egregia utilitate plura graviter diſſerentem inducit illuſtriſſimum ejus Directorem *Ottonem Ehrenricum, Abensbergium ac Traunium Comitem*; cujus nempe ſuaſu potiſſime magnificum illud opus occœptum fuit in gratiam generoſæ Auſtriacorum Procerum ſobolis, ut & adoleſcentum ingenuorum aliorum, ex remotioribus regionibus illuc ſe conferre cupientium; ne videlicet (ut hactenus fere factum ex inveterata opinione, ac ſi in Gallia tantum diſcere liceret, quomodo mentem ſanam corpusque ſanum tractare oporteat,) opus haberent longinqua eum in finem itinera ingredi & maria transmittere, non exiguo patrimonii, quin & morum ſæpius ac probitatis diſpendio; ſed propius offenderent, unde omnem hunc cultum, minimis etiam ſumtibus, (ſcilicet trecentis circiter in ſingulos annos florenis) ſibi comparare poſſent. Inter cæteras Urbis Viennenſis munditias, quas novas ibi repererit, ſpeciatim recenſet *Lucernas*, quæ nocturno tempore nunc totam per urbem ac-

cendantur, ejusdem figuræ omnes ac æquis ſpatiis diſpoſitæ, quo tutior per plateas & compita ſit ambulatio: item *ſuburbiorum* novam ſpeciem, dum in locum everſarum nuper ab hoſte ædium, meliores paſſim ac majores ſubſtituantur: locum inprimis, ubi Judæi quondam habitaverint, ita ait mutatum eſſe, ut non amplius eum cognoverit. Recordatus vero hac occaſione familiaritatis ſibi quondam cum Rabbinis ibidem habitæ, plura de Judæis diſſerit, ac imprimis perhibet, ſe in Hungaria, Moravia, Bohemia plerosque eorum reperiſſe valde ignaros rerum ſuarum, librisque pauciſſimis inſtructos: creditque ex tædio potiſſimum tamdiu fruſtra expectati Meſſiæ provenire, quod ſegnius nunc literis ſuis incumbant fere, nihilque præter quæſtum dulce habeant. Unde teſtatur in ipſa etiam Praga, quæ Academiæ vicem iis ſemper hactenus ſubierit, admodum inſcitiam & *παραδόσεων* ignorationem dominari; judicatque fieri aliter non poſſe, quam ut futura ipſorum progenies multo evadat imperitior, poſtquam quicquid ibi fuerit librorum Hebraicorum una cum civitate eorundem incendio nuper perierit: arſiſſe enim ibi plures omnino tales libros, quam, ſolam Poloniam ſi excipiamus, reliqua complectatur Europa univerſa. Qua occaſione arcanam illam artem reſtinguendi incendia, quam jactare Judæi conſueverunt, exagitat. Refert porro, in itinere per Hungariam dono ſe accepiſſe a viro quodam antiquæ virtutis fideique, *Nadrugalam* radicem, in ſolo monte Carpatho provenientem, præſentiſſimum novumque adverſus immedicabiles, ut hactenus creditum, *Podagræ* dolores remedium, & cujus ipſe, qui dederat, non ſine numine compos factus fuerit. Nimirum certis nuntiis ad ipſum eſſe perlatum, Sarmatiæ quendam accolam, omnibus membris ita extortum ac ægrum jacuiſſe, ut ne in lectulo quidem, niſi ab aliis, moveretur: hunc adhibuiſſe iſtam medicinam (quod fiat, epotando lac, in quo probe contuſa radix ad dimidias percocta ſit) atque tum in ſoporem prolapſum per univerſas XLVIII horas jacuiſſe, ut caudicem & ſtipitem; nec alio indicio, præterquam ſolo anhelitu, vivere ſe declaraſſe: cum vero denique evigilaſſet, non credidiſſe, ſe eundem eſſe, omnis nempe ægrimoniæ jam expertem: hinc e ſtrato ſurgentem ſtupentibus amicis ac neceſſariis, quid de ſe factum ſit narraſſe, paratoque convivio, cum in cœna ſe invitaſſet pluſculum, in multam noctem ſaltaſſe ac tripudiaſſe. Exiſtimat vero Noſter, cruciatuum impotentem

intendiſſe

Digitized by Google

intendiſſe medicamentum ultra præſcriptum; & parcius illo uſuros æque bene, utique citra lethargum, paulo tamen tardius convaleſcere poſſe. Denique memorat Nicolaiburgi in Moravia ſemet inter indocti cujusdam Judæi libros, multo conſitos pulvere, quædam non contemnenda reperiſſe & comparaſſe: Speciatim vero *Bibliorum binos Codices* manuſcriptos, *Hebræum* alterum, alterum *Latinum*, ob auctaria præcipue notabiles: *illi* enim additum eſſe libellum Chaldaicum, qui *Hiſtoriam Antiochi Epiphanis* recenſeat, eoque ſermone nunquam hactenus apud nos fuerit viſus: licet Hebraice extet in quarundam Precum Judaicarum editionibus, ac legi ſoleat a Judæis in Feſto Encæniorum. *Alteri* vero codici, Biblia Latina vulgata complectenti, poſt Vetus, ante novum Teſtamentum adhærere libellum, prorſus quaſi ſacer foret, cui nomen, *Morale Somnium Pharaonis:* ac autorem ejus eſſe *Johannem Lemovicenſem*, qui ingenium exercendo, Epiſtolas aliquot, quaſi a Pharaone, Ægypti Rege ejusque miniſtris ad Joſephum Jacobi Filium, & ab hoc ad illos ultro citroque miſſas, pro eruditione & genio ſuperiorum ſeculorum effinxerit: ſcriptum vero librum eſſe ad *Theobaldum*, *Navarræ Regem*, *Campaniæ Briæque Comitem Palatinum:* eum ipſum, qui Blancam, Sanctii IV filiam unicam ſibi connubio jungendo Navarræ regnum nactus, anno epochæ Chriſtianæ 1216 diem ſupremum obierit. Hunc ipſum vero libellum, doni cujusdam loco, epiſtolæ huic ad *Valckenierium* ſubnectere, adeoque typis exſcriptum, antiquitatis veneratione, ab interitu vindicare placuit, licet mutilum quodammodo, cum in eo duæ circa calcem (nempe *XIX, Detractorum ad Joſeph ſuper Regis Reformatione, & XX, Joſephi ad ipſos, ſuper eorum Conſolatione*, perſcripta (prout ex earum Syllabo circa frontiſpicium exhibito apparet,) deſiderentur epiſtolæ. Alios præterea duos libros, Hebraicos itidem ac ineditos, ibidem ſe redemiſſe perhibet, quorum alter *Apologos Sandebaris, viri Sapientiſſimi*, alter (cui titulus, *Templum Domini*) ritus ac Ceremonias ſacras antiquæ Judaicæ Eccleſiæ complectatur. Spondet vero ſeſe utrumque eorum, cum otium & opportunitatem nactus fuerit, publici juris facturum. Quod ſupereſt, pluribus commemorat, quanta comitate, ad Cæſaream audientiam admiſſus ſemel iterumque, ab Imperatore Clementiſſimo exceptus fuerit, cui muſculi loco attulerat aliqua ex lucubrationibus, ut & *Hydraſpidis* ſuæ iconismum, cujus jam, a ſe inventæ, occaſionem ac utilitatem latius

exponit,

[illegible] [illegible] [illegible] [

in multum tempus ſuffecturam admittat, aut auri & argenti, gemmarum aut ſyngrapharum, diluvio in caſu neceſſitatis eripiendarum, bonam copiam capere queat. Perinde vero eſſe ait, ſive utrinque ejusdem generis fibulatione *GH* claudatur, ſive in parte anteriori uncini *IK* retinaculo; anſas denique *LM* ad hoc inſervire, ut quis ab aliorum auxiliis deſertus commode *hydraſpide* hac munire ſe, & onus extra aquam (intra eam enim, cum fluitet machina, gravitatis nullum ſenſum eſſe) allevare nonnihil poſſit, ne nimis lumbi prægraventur. His porro accedunt *pedum remigia*, anſerum anatumve pedibus gemella, dum prout uſus expoſcit, aut pandunt ſeſe aut contrahunt; quorum ſpecies in *Figura III & IV*, altera nempe pronam, altera ſupinam eorum faciem exhibente ſiſtitur. Hæc ipſa vero a quolibet ſutore parari facile queunt, conſtantque ex triplicis corii craſſiſſimi alis mobilibus *NO*, explicantibus ſe & coarctantibus, ſoleæque ligneæ *P*, cui pes inſiſtit, ferro, cardines illarum permeante, *QR* adaptatis: quanquam nihil impedire putet, quo minus alæ quoque, ut reliqua fere univerſa ex ligno fieri valeant: his tandem accedunt ligamenta *S*, quibus ea pedibus adſtringuntur. Sed iſtis etiam palmipedalibus calceis prorſus carere quem poſſe innuit, & nihiloſecius nudæ *hydraſpidis* adminiculo pericula impetuoſi maris, aut alveum egreſſi ac demiſſioribus terris alte ſuperfundentis ſeſe fluminis effugere: quandoquidem iſti haud admodum neceſſarii ſint, niſi cum placidum ventis mare, aut ſtagnantes undas quis emetiri, vel currentem fluvium prævertere inſtituat: motum enim in latera & circulum quod attinet, eum jam ex ſententia citra adjumentum vel ſolis corporis agitationibus peragi poſſe. Ne vero res in mera ſpeculatione ſubſiſtere videretur, non omiſit Autor enarrare, quomodo Imperator (cui nempe, uti dictum, *hydraſpidis* iconiſmum cum ea muniendi homuli ſimulacro, attulerat ſecum) juſſerit, ut juſtæ magnitudinis machina parata, in ipſo Danubio deponeretur rudimentum ſpeciminis; præſtitum vero id ait in loco, ubi fluvius ex divergiis ſuis eluctatus ac in ſe collectus faciat gurgitem, rapidaque deinde celeritate ſeſe provolvat, ventis etiam tum impetuoſe flantibus: cui adfuiſſe perhibet primarios tres aulæ Cæſareæ Miniſtros, magnamque præterea plebis inuſitata noſcendi ſtudio excitæ, frequentiam. Vidiſſe vero omnes, homini eo ſcuto armato nullum ab aquis eſſe periculum, quantocunque etiam impetu ferantur; prætereaque illo, quo properet

TAB. II. *Fig. 3. & 4.*

fluvius, aut aquarum eluvies, nullo negotio posse quem evadere: licet ex una ripa in oppositam, aut contra flumen contendens non parum difficultatis experiretur: quod quidem minus mirum videri debere arguit, cum alioqui parvus etiam amnis ægerrime remis, contis, remulco vel equis, adversus superetur, ne dum solorum pedum remigio.

Usus jam novæ hujus machinæ per se quidem satis evidens est: *quadruplicem* vero potissimum Noster in vernacula dedicatione, qua suam Hydraspidem (*Wasser-Schild*) inscripsit Majestati Cæsareæ, commemorat. Scilicet 1. insignis ejus utilitas esse potest naufragii tempore, dum ea instructus ab immensis undarum fluctibus non majus periculum sustinet, quam quale cygni anatesque inde persentiscerent, hoc est, nullum: præterea nec vestibus se nudare opus habet, nec inediam tolerare, cum vel ad 14 & plures dies victum secum portare valeat. 2. inservit ad effugiendam subitam aquarum vim, impetuoso diluvio decliviora loca pervadentium: si enim ibi habitans talem machinam, in superiori ædium parte ad futuros casus asservatam, in promtu habeat, facile & semetipsum eripere, & unum alterumve e tenellis liberis, quin & pretiosissima quæque cimelia secum absportare potest. Præter duplicem hunc usum primarium adhiberi eadem apta est 3. in bellis, si qua militum manus ad occupanda loca hostilia, aut explorandi gratia clam flumen aliquod transmittere jubenda sit: (maxime cum facta exscensione Hydraspidis pondus portantium humeros vix tantum gravare queat, quam antiquorum clypei) denique 4. ad varias recreationes lususve in aquis peragendos, dum ita & personatas Sirenes, musico cantu aures oblectantes repræsentare, & aquaticis avibus aliisque animalibus insidias commodissime struere in proclivi est. Cæterum non dissimulat Autor, quid aquilex Cæsareus, qui experimento simul adfuerat, in ea desiderarit: causatum nempe fuisse, simplicitatem machinæ habere aliquid inelegans ob imæ partis rotundam æqualitatem: convexam enim fieri potuisse, ne illud quodammodo capsulæ genus referret, quod Italis *una Scatola*, Germanis *Schachtel* dicitur. Placuisse hoc sibi Noster ait, quod ex eo argumentum ceperit, probare illum cætera, quia aliquid reprehendisset: attamen parum nos de cultu aut specie solicitos esse debere judicat, ubi de claustris erebi effugiendis agatur: si tamen maxime ornatus causa *hydraspidem* subtus arcuare quis mallet, præterquam quod pretium ita una cum labore & artificio augeatur,

Digitized by Google

geatur, verendum putat, ne creſcente ſic mole coxendices impediantur in remigando commovere ſe, & gradum, cum opus fuerit, accelerare: quamobrem ſuadendum haud exiſtimat, ut pulchrior componatur machinæ forma, niſi ad utilitatem ſimul id conducat inſigniter: non vetat tamen, quin (præterquam quod fabri dexteritas machina leviori parata ejus moleſtiam multum allevare queat: unde teſtatur eam quam apud ſe ſervet Hydraſpidem, iſta quæ Viennæ confecta fuerat, duplo leviorem eſſe) delicatam quis magis faciat, emolliendo intimam partem, quæ pectus ambit, corio, quod pilis cervinis aut goſſipio ſuffarcinari poſſit. Quod ſupereſt, finale Inventoris votum & noſtrum facimus, ut nempe homines impoſterum quamplurimi *hydraſpidis* hujus auxilio ſalvi ſanique ex undis minacibus & mortiferis ad tellurem enatent, Deumque Servatorem inde celebrandi ampliſſimum nanciſcantur argumentum.

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM CENturia, a D. Paulo Spindlero Poſonii quondam conſignata, nunc collecta, in ordinem redacta, ſcholiis propriisque obſervationibus aucta &c. Studio & opera Caroli Raygeri M. D.

Francofurti ad Mœnum. Typis & Sumpt. Philippi Fievez. A. 1691. in 4.
Conſtat plagulis 86.

PArciora ex Hungaria Scripta hactenus vidit Medicina, neque alia, quam *Cöberi Decades Obſervationum Caſtrenſium*, ſparſæque Obſervationes Miſcellaneis Celeberrimæ Naturæ Curioſorum Academiæ inſertæ, innoteſcunt; vel quod nemo Hungarorum literis quidpiam conſignavit, vel quod ea, quæ a nonnullis congeſta fuerunt, continui bellorum tumultus diſtraxerunt ac peſſum dederunt, quemadmodum Clariſſimo noſtro Editori videtur. Etenim hic, ne ſimilem præſens Conſanguinei ſui Obſervationum Centuria experiretur ſortem, tanto promtius eam cum publico communicare communicatamq; Scholiis illuſtrare voluit, quo phiris etiamnum in Hungaria ipſius Autoris, Ratisbonæ qui vivere deſiit, & nomen & medicamenta æſtimantur; poſthac Georgium quoque Wernherum de admirandis Hungariæ aquis, propriumque de Eudemiis & Epidemiis Hungariæ fœtum exhibiturus. *Obſervatione prima*, quam cum paucioribus aliis delibabi-

mus, mendicus publicus, cranio licet exeſo cerebroque partem mediam putredine conſumpto, ſupervixiſſe, aphonus tamen, perhibetur. *Obſ. 2.* cephalalgia ſiſtitur diuturna, verme lato per ſuperiora ab uſu Gummi Guttæ ejecto, inducias concedens. *Obſ. 12.* vertigo pertinaciſſima indigitatur, a polypo utrisque naribus ſuccreſcente ſedata. *Obſ. 14.* in catharris materiam interdum exſpui puriformem absque phthiſi, duobus exemplis evincitur. *Obſ. 19.* obauditionem in febribus malignis non ſalutare ſemper ſignum, ſed triſte ſæpius præſagium eſſe graviſſimi capitis affectus traditur. *Obſ. 27.* bini phthiſici colica enarrantur allevati. *Obſ. 29.* pulmonum vomica aſphyxiæ in infante cauſa per Anatomen detegitur. *Obſ. 37.* febrem petechialem in principio aliquando videri catharralem innuitur. *Obſ. 39.* præter alia, quæ circa peſtem Poſonienſem A. 1644. annotantur, oleum juniperinum nonnullis unice profuiſſe, ac veſpillonem quendam ſolo oleo ſcorpionum interne & externe adhibito reſtitutum fuiſſe, commemoratur. *Obſ. 48.* miles quidam, olim ſclopeto ſub coſtis nothis trajectus, veſtigium vulneris monſtraſſe fertur, fæces alvinas ſaltem, ubi nimium cibi vel potus aſſumptum fuit, eructantis. *Obſ. 52.* in vidua, poſt aſthma diuturnum aſcitica, porus aliquis cutis ſponte recenſetur apertus, tantum ſeri profundens, ut toto abdomine ſubſidente illa ex ſolo Rob ſambuci vel ebuli uſu reconvaluerit. *Obſ. 65.* vir quidam ob amnium uxoris, quod hæc periapti loco gerebat, impotens conjicitur. *Obſ. 74.* mentio injicitur molæ carneæ, intus cavæ & aqua multoque ſabulo arenoſo, quin & lapillis friabilibus, inſtar piſorum, repletæ. *Obſ. 88.* variolæ deſcribuntur epidemiæ A. 1660, cum petechiis & veſiculis nigris ægros corripientes, licet anno proxime præcedenti ſatis benignæ extiterint. *Obſ. 98.* vulnus a cane nondum rabido, qui a rabidis tamen aliis ſæpius morſus credebatur, inflictum atque incautius tractatum exhibetur lethale. Cæterum ſingulæ obſervationes conciſis propoſitæ verbis, Scholiis prolixioribus a *Nobiliſſimo Editore* ita dilucidantur, ut ubivis fere affectuum morbidorum non ſaltem natura & medela uberius declarentur, ſed & caſus cumprimis paralleli aliorum æque Autorum ac proprii adducantur. v. g. ad *Obſ. 10.* quæ varia circa apoplexiam annotat, propriis exemplis, tum pulſum fortiſſimum in plurimis apoplecticis ad mortem usque perſeveraſſe, tum ſæpius pulſum alium in carpo dextro, alium in ſiniſtro deprehendi, potiſſimum in ſauciatis & male curatis, com

proba-

probatur. Ad *Obſ. 12.* Errhinum ſingulare docetur, Empirico cuidam quondam arcanum, ex Euphorbio præparandum. Ad *Obſ. 26.* a vermibus affectum interdum produci, qui pleuritidem mentiatur, aliquot exemplis confirmatur. Ad *Obſ. 31.* aſthmatis cauſam primariam ſæpiſſime in abdomine deliteſcere, diſſectione duorum aſthmaticorum demonſtratur, ceu in quibus pulmones ſani, inteſtina vero ad rupturam usque inflata apparuere. Ad *Obſ. 42.* acidulæ in cholera humida commendantur, exemplo cujusdam podagrici, qui diu lecto affixus, cum derepente bilem per ſuperiora & inferiora, torminibus, præcordiorum compreſſionibus, & ſiti maxima concomitantibus, ejiceret, ab uſu acidularum Rohitſchenſium, tantum fallendæ ſitis gratia primum præſcriptarum, convaluit. Ad *Obſ. 72.* febris alba non tam a menſibus ſuppreſſis, quam digeſtionis primæ derivatur vitio, eo quod chalybeata proficua deprehendantur, p. n. ventriculi acidum abſorbentia, ſemperque pica præcedat, multarum virginum teſtimonio, quas inter deſponſata quædam refertur, prohibita ſaltem glacie, cujus eſu mire delectabatur, & matrimonio ſubſequente reſtituta. Ad *Obſ. 96.* dum mira ex terrore ſymptomata exponuntur, præter alia mentio fit Illuſtriſſimæ cujusdam Comitiſſæ, ob arcis, quam inhabitabat, invaſionem nocturnam aphonæ redditæ, absque eo, ut loquelam unquam recuperarit. Attamen diſpoſitionem omnino ad hunc vel illum morbum jamjam in corporibus ſubeſſe animadvertitur, cum peſte præterita plurimi ob viſos elatos demortuos aut in platea cadentes perterriti, haud tamen peſte correpti fuerint. Tandem *Martini Rulandi* Sen. adjicitur *Theſaurus Medicus*, pro filiis ſuis chariſſimis quondam conſcriptus & Spindlero ab Autoris ex filio Martino Rulando Medico Cæſareo nepote, Joh. Davide Rulando per teſtamentum relictus, plerorumque morborum, ſecundum alphabeti ſeriem digeſtorum, ſuccinctam medelam tradens, nonnullaque medicamenta ſingularia demum deſcribens, prout in autographo inventa fuerunt.

LIBRI NOVI.

Veteres Arcus Auguſtorum Triumphis inſignes, ex reliquiis quæ Romæ adhuc ſuperſunt, cum imaginibus triumphalibus reſtituti, antiquis nummis notisque Joh. Petri Bellorii illuſtrati. Romæ 1690. in fol.

Tacite avec des Notes Politiques & Hiſtoriques, par Mr. Amelot. A Paris 1690. in 4.

Traité Hiſtorique & Theologique touchant l' état des ames apres la mort, par Mr. de la Conſeillere. A Hambourg 1690. in 8.

Hiſtoire des Perruques: où l' on fait voir leur origine, leur uſage, leur forme &c. par Mr. Jean Baptiſte Thiers. A Paris 1690. in 12.

Petri Danielis Huetii Epiſcopi Abrincenſis deſignati Demonſtratio Evangelica. Tertia Editio ab Autore recognita, caſtigata & amplificata. Pariſiis 1690. in fol.

Epiſtola Judæ Commentario explicata & tempori præſenti accommodata; cum Appendice de Agapis: per Philippum Joannem Tileman dictum Schenck B. Theol. D. &c. Marburgi Cattorum 1690. in 8.

Lettres du Cardinal Mazarin, ou l' on voit le ſecret de la Negotiation de la Paix des Pyrenées &c. A Amſterdam 1690. in 12.

Nicolai Gurtleri Hiſtoria Templariorum Obſervationibus Eccleſiaſticis aucta. Amſtel. 1691. in 8.

La Vie de Charles V Duc de Lorraine & de Bar, & Generaliſſime des troupes Imperiales. A Amſterdam 1691. in 12.

Teſtamentum & Pactiones initæ inter Muhammedem & Chriſtiana Fidei Cultores. Arabice & Latine. Hamburgi 1690. in 4.

C. Suetonius Tranquillus ex recenſione Joh. Georgii Grævii. Editio ſecunda auctior & emendatior. Hagæ Comitis 1691. in 4.

Thomæ Godwini Moſes & Aaron, ſeu Civiles & Eccleſiaſtici Ritus antiquorum Hebræorum; cum notis perpetuis Joh. Henrici Reizii. Ultrajecti 1690. in 8.

Diſſertation ſur le Chenix de Pythagore; par J. du Rondel. A Amſterdam 1690. in 12.

Summa totius doctrinæ de Pontificis authoritate & infallibilitate, a nuperis cavillationibus Natalis Alexandri & Felicis Deſchamps vindicata: authore P. F. Franciſco Janſſens Elinga. Brugis 1690. in 4.

Diſſertation touchant l' Uſure ſi elle eſt mauvaiſe de ſa nature, ou l' Uſure conſiderée ſelon les lumieres de la raiſon naturelle. A Bruxelles 1690.

***

LECTOR BENEVOLE.

Quli Diaria Eruditorum hactenus ediderunt, id egiſſe videntur unice, ut notitia librorum, qui recens editi jam ſunt, Lectores ſuos imbuerent.

Digitized by Google

rent. Vicit vero eorum omnium induſtriam clariſſimus Baſnagius *in Hiſtoria Litteraria* (Hiſtoire des Ouvrages des Sçavans) *primum quidem per menſium, inde per trimeſtrium intervalla, Roterodami hactenus edita; dum non contentus libros qui jam dum prodierunt recenſuiſſe, ex Amicorum inſuper epiſtolis Excerpta Lectoribus communicat, quibus de iis etiam quæ deinceps proditura ſunt, aut in quibus elaborandis docti hoc tempore viri occupantur, fiant certiores. Nobis utique inſtitutum hoc probatum ita fuit, ut imitandum illud nobis propoſuerimus, certi rem gratam nos quamplurimis facturos, ſi inpoſterum non Acta tantum ſed & Agenda Eruditorum publicaverimus, id eſt, ſi indicaverimus, paucis licet, quænam undequaque expectanda cum tempore ſint doctorum virorum litteraria monumenta. Neque deſunt nobis in exteris etiam regionibus Viri Clariſſimi, qui ad nos ſubinde perſcribunt, quid ſuo loco Eruditi moliantur & ſub manibus habeant; quos ægre non laturos ſperamus, ſi eorum, quæ neſcire nos noluerunt, notitia noſtro ſtudio propagetur ad omnes, qui Acta hæc legere dignantur. Et nunc quidem exhibemus tantum*

Nova Litteraria Ex Italia.

Romæ typis Collegii de Propaganda Fide brevi abſolvetur quartus isque poſthumus tomus Bibliothecæ Rabbinicæ *Julii Bartolocii de Celleno.* (De tribus tomis prioribus videantur Acta Erud. A. 1686, pag. 588) *Joannes Petrus Bellorius* prælo dudum ſubjecit opus de Lucernis veterum, figuris ornatum bene multis, illuſtratumque commentariis ſuis. *Johannes Ciampinus* Veterum Monumentorum tomum ſecundum, antiquitates Baſilicarum D. Petri & S. Johannis Lateranenſis complectentem prælo parat. *Emanuel a Schelſtrate*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, abſolvit primum tomum Antiquitatis Eccleſiaſticæ, quo ſex priorum ſeculorum res Chronologicæ continentur. Opus vero illud typis deſcribere incipiet, ubi ſecundum tomum de Inſtitutionibus Eccleſiarum, & tertium de Conciliis & Collectionibus Canonum tranſcribi curaverit. *P. Marraccii* contra Alcoranum opusculum propediem publici futurum juris eſt. Ejusdem argumenti opus magnum idem adornat, cum tempore edendum. *P. Hieronymus Vitalis*, Theatinus, recudi curabit duobus tomis Lexicon ſuum Mathematicum, multis acceſſionibus auctum. Numiſmata majora Cardinalis *Carpinei* proditura denuo ſunt, ſed plurimis aliis aucta. Neapo-

Neapoli eruditus in Horatium commentarius ſub prælo eſt. Ibidem *Gregorii Calofreſii* Diſcurſus pro Arioſto adverſus Taſſum imprimitur. *Antonius Bulifon* Hiſtoriam Neapolitanæ urbis & regni a nato Chriſto usque ad A. 1690 compoſuit, ſuisque ſumptibus editurus eſt. Sex illa tomos complectetur, quorum primus typis jam deſcriptus dicitur. *Pompejus Sarnellius* de Epiſcopis & Archiepiſcopis Beneventanis Commentarios Chronologicos Italico idiomate edit.

Saladinus Epiſcopus Parmenſis novam editionem meditatur poematum Latinorum civis ſui *Pacifici Maximi*, eaque non a mendis tantum typographicis, ſed & quibuslibet obſcene dictis purgare allaborat. Parmæ aut Patavii proxime prælo ſubjicietur *Salvianus* de Piſcibus, cum iisdem figuris æneis, quæ in prima editione Romana habentur.

Florentiæ typis maximam partem jam exſcriptus eſt liber, cui titulus: *Della Serie degl' antichi Duchi e Marcheſi di Toſcana &c.* i.e: De Serie priſcorum Ducum & Marchionum Hetruriæ, cum aliis memoratu dignis de Imperio Romano & Regno Gothorum ac Longobardorum, Pars I ab exilio Fl. Momylli Auguſtuli pertingens usque ad exceſſum Ottonis III Imperatoris; auctore *Coſmo de Rena* Academico Florentino ac Furfurario. *Henricus Noriſius* Appendicem ad Annum & Epocham Syro-Macedonum (quem librum in Actis A. 1690, p. 425 recenſuimus) edit, qua præcipue de cyclo Paſchali agitur.

Papiæ ſub prælo eſſe dicuntur quædam Reſponſa Juridica JCti *Trincadini*, ut & JCti *Peckii* (qui auctor eſt 4 tomorum de Aquæductibus) Opus integrum de Servitutibus.

Scire etiam B. L. volumus, Problematis in Actis præteriti anni menſe Majo p. 219 a Clar. Dn. Jacobo Bernoulli *propoſiti, ſolutionem a Fratre ejus Dn.* Johanne Bernoulli, *currente adhuc menſe Novembri anni ſuperioris nobis tranſmiſſam; quam tamen tantiſper premere nos juſſit, donec celeberrimus* Leibnitius *ſuam, in Actis dicti anni menſe Julio p. 360 promiſſam, publico impertiverit: ne ſcilicet Cel. Viro vel gloriam inventionis præripere voluiſſe exiſtimetur, vel omnino anſam præbuiſſe ſua ſupprimendi.*

ERRATA.

In Actis Anno 1690, pag. 221 irrepſit ſphalma: Duæ primæ lineæ inſerendæ medio paginæ poſt *Summam Soluti*, & corrigendæ ita: *Hæc ſi ſubtrahatur a ſumma debiti, remanet &c.* Pag. 431. verſu 3 pro *Hadriani* lege *Antonini pii.* Pag. 432. v. 10 & 11 pro *prænomen* lege *nomen.* Nummum Tripolitarum pag. 429. memoratum cum epocha ΓΛΦ modo eſſe in Gimeliis Mediceis, a Joſepho Magnavacca cum aliis eo delatum, Clar. Noriſius nobis indicavit. Pag. 603. l. 3. pro *quos* lege *qua.*

Poſt octiduum proditura eſt Sectio VII Supplementorum.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Februarii Anno M DC XCI.

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENdörfferi, Jure-Conſulti & Anteceſſoris Lipſienſis Senioris, Proceſſus Fibigiani Editio Secunda.

Lipſiæ, impenſis Joh. Chriſtoph. Tarnovii, 1691. in 4.
Plagul. 118.

QUid in ſinu ſuo Proceſſus Fibigianus foveat, notius eſt in terris maxime Saxonicis, quam ut multis explicari indigeat: cum paſſim omnium, quos judiciaria praxis exercet, manibus liber hic utiliſſimus teratur. Unde non tam circa ipſum ejusque contenta, quam potius circa additamenta, quibus nunc denuo locupletatus in lucem prodit, noſtra hæc relatio verſabitur. Scilicet ediderat *Gothofredus Fibigius*, JCtus quondam & Anteceſſor in Academia Salana haud incelebris, anno primum 1659 Proceſſus in foro cumprimis Saxonico recepti ſuccinctam delineationem, exiguo ſatis volumine, quippe vix viginti plagulis conſtantem. Hanc dein, ante hos quindecim annos celeberrimus Svendendörfferus, Academiæ nunc noſtræ Senior ſuſpiciendus, obſervationibus quibusdam practicis formulisque ſtylo judiciorum Saxonicorum approbatis, quas privatim antea ſuis auditoribus communicaverat, illuſtratam & non parum adauctam in publicum denuo prodire juſſerat. Sed ecce nunc iterum liber hic in lucem emittitur, adeo quidem mutato habitu, ut vix Fibigius ipſe, ſi ad auras ſuperas remeare daretur, ſuam hancce prolem, tam divite additionum apparatu excultam agniturus foret: certe enim, teſte vel ipſo plagularum numero, plus quam decuplum nunc priſtinæ ſuæ molis implet. Nimirum varia, tam Obſervationes quam Formulas proceſſuales concernentia, quæ priori illi a ſe adornatæ editioni adhuc deeſſe animadverterat Conſultiſſimus Auctor, ſupplere hic ſategit, partim ex probatiſſimis quibusq;

ſcriptoribus, partim ex propriæ experientiæ penu: quam nempe locupletiſſimam facile congerere licuit jam ultra quatuor luſtra in Suprema Curia Provinciali, qua Lipſia noſtra ornatur, munere Aſſeſſoris defungenti; quem proinde tam expertum viæ ducem nemo facile ſequi recuſabit, genuinam ac modernam noſtrorum dicaſteriorum, tam in advocando, quam judicando praxin addiſcere geſtiens. Quo vero additamenta, quæ nunc de novo acceſſerunt, mox a prioribus illis notis Fibigiano textui adjectis ſecerni poſſent, ea ſingula præfixis ordine cyphris ſignantur; quibus computatis pateſcit, eorum numerum uſque ad 742 adſcendere. Præter varia vero alia non ubivis obvia (quorſum etiam referimus diſtinctionem iſtam *pag. 8.* ex *Joſ. de Seſſe* adductam, qua Proceſſus vel Ciſternus, vel non Ciſternus dici perhibetur: ille ſcilicet, qui ab alio dependeat, tam quoad cauſam agendi & petendi, quam quoad rem & quoad partes litigantes; hic vero, ubi diverſa cauſa allegetur,) paſſim in iis continentur breves reſolutiones quæſtionum in cunctis proceſſus judiciarii, noſtratis præſertim, partibus incidentium: quarum aliquas, quæ librum perluſtrantibus nobis ante alias ſe obtulerunt, ſpeciminis ergo in gratiam Lectoris attuliſſe haud erit dividiæ. Sic v. g. definitur, Commiſſarium non poſſe declinare juramentum teſtimoniale ſuper iis, quæ proceſſum & ordinationem commiſſionis concernant, *pag. 18.* Procuratorem hodiernis moribus non fieri Dominum litis, *p. 23.* Notarium in cauſa, in qua Inſtrumentum confecit, non poſſe advocati munere fungi, *p. 71.* Actione reali in loco rei ſitæ inſtituta, non recte citationem inſinuari immediate in rem, de qua litigetur, *p. 118.* Mulcta licet, ob continuatam contumaciam, in pœnali citatione duplicata vel triplicata, & quidem cum expreſſa reſervatione prioris, non tamen niſi pœnam ultimo commiſſam eſſe exigibilem, *p. 125.* Citationem non quolibet in loco poſſe fieri, ubi citandus deprehendatur, niſi & ibi domicilium habeat, *p. 140.* Commiſſam cautionem de judicio ſiſti non pertinere ad judicem, ſed actorem, *p. 142.* Beneficii excuſſionis & diviſionis renunciationem in conſtitutione Syndici a parte Actorum quidem neceſſariam eſſe, Reorum vero non item, *p. 207.* Cautionem rati oretenus tantum, non etiam per ſcripturam præſtari poſſe, *p. 251.* Contra liberos in judicio Patris inquiſitionem recte inſtitui, *p. 304.* De feudo Amtſaſſio etiam ſimultanee inveſtitum his in terris conveniri poſſe coram judicio Electorali vel Curiali, *p. 308.* Per areſti impoſitionem non produci litiſpen-

ſpendentiam, *p. 323.* Fidejuſſorem conventum non teneri ad litis denunciationem faciendam, *p. 406.* item, hanc ipſam non rite fieri poſſe per literas privatas, *p. 416.* Executionem non impediri ab interventione, *p. 451.* Litem pro affirmative conteſtata haberi ob contumaciam, reſpectu iſtorum quoque articulorum, qui negati fuerint, *p. 524.* Probationem ad perpetuam rei memoriam etiam per documenta aliquando fieri valere, *p. 539.* In probatione ordinaria non licitum eſſe renunciare publicationi examinationis teſtium jamjam factæ, altera parte invita, *p. 545.* In juramento minorationis locum non habere jurejurandum calumniæ, *p. 552.* Eum, qui ſeſe cum alio hereditati immiſcuit, non poſſe ab altero illo exigere juratam ſpecificationem, *p. 580.* Termini probatorii curſum incipere, non a die exhibitarum Remiſſorialium, ſed latæ ſententiæ appellationis: item in caſu deſertæ leuterationis vel appellationis, non a tempore finiti decendii poſt ſententiam ſuper probatione latam, ſed a die pronunciatæ deſertionis in rem judicatam transeuntis, *p. 617.* Sententiam ſine publicatione atteſtatorum latam non eſſe nullam, *p. 657.* Literarum etiam ignarum, linguæve peregrinæ imperitum documenta recognoſcere teneri, *p. 672.* Juratam diffeſſionem ob alterius contumaciam non haberi pro præſtita, *p. 737.* uti nec juramentum calumniæ, perhorreſcentiæ, minorationis, editionis, in litem, & ob neglectum inventarium, *p. 1327.* Literarum comparationem locum non invenire in executivis, *p. 744.* Juramentum calumniæ ſpeciale præſtandum eſſe, licet generale jam ab initio litis præſtitum ſit, *p. 751.* Litis reaſſumtionem etiamnum in executione neceſſariam eſſe, *p. 770.* Reconventionis reconventionem non admitti, *p. 789.* Regiſtraturam publicatæ ſententiæ, partibus utrinque in termino emanentibus, nullum habere effectum, *p. 805.* Sententiam leuteratam pro re nata in deterius mutari poſſe, *p. 822.* Non admiſſibilem eſſe leuterationem contra ſententiam ignotam, quæ in contumaciam publicata fuit, *p. 827.* Fatale interponendæ leuterationis non poſſe prorogari, *p. 832.* In concurſu leuterationem concreditoris non haberi aliis creditoribus communem, *p. 841.* Leuterationem in proceſſu quidem inquiſitorio non admitti; bene tamen contra ſententiam, quæ velit inquiſitionem inſtituendam, *p. 844. ſq.* Ante impetratam etiam de admiſſa leuteratione reſolutionem, peti debere citationem ad ejus proſecutionem, niſi deſerta eſſe debeat, *p. 849.* Appellationem aliquando fieri poſſe ad non ſuperiorem, *p. 855.* Per anticipationem

pationem quoque juſtificationis deſertam fieri appellationem; *p. 871.* Renunciationem appellationis, in inſtrumento obligationis factam, non impedire appellationis interpoſitionem, *p. 879.* Heredes non teneri ad ſolutionem expenſarum contumacialium, *p. 921.* Licitatione ſubhaſtationem præcedente non acquiri jus præcedentiæ, *p. 1000.* Pro debito etiam fidejuſſorem & heredem debitoris poſſe incarcerari, *p. 1032.* Jus retractus ejusque fatale curſum incipere non niſi a tempore finitæ ſubhaſtationis, *p. 1054.* Renunciationem ſeparationis bonorum a majori creditorum parte factam aliis non nocere, *p. 1098.* Creditorem aliquando contra debitoris quoque debitorem petere poſſe areſtum, *p. 1174.* Areſtum ex certa cauſa impetratum non porrigi ad alia credita, *p. 1193.* Infamem non prohiberi a juramenti delatione, *p. 1294.* Poſt factam juramenti præſtationem, ejus deſertionem ulterius urgeri non valere, *p. 1316.* Relationem juramenti, ſuper fidei commiſſo relicto delati, non habere locum, *p. 1361.* Teſtem haud poſſe depoſitionem ſuam corrigere, niſi in continenti, *p. 1464.* Cauſam ad judicem appellationis non devolvi, ſi ſententia ex nova cauſa reformetur, *p. 1488.* In actionis injuriarum in heredes continuatæ ſententia defuncti mentionem fieri debere, *p. 1542.* Diffamanti licitum eſſe ante injunctam probationem deferre Juramentum ſuper veritate diffamationis, *p. 1570.* Sed quorſum provehimur, materiarum amœnitate illecti? certe enim exempli loco longe pauciora allegare ſuffeciſſet. Quod ſi tamen quis, nondum hiſce ſatiatus plura diſcupit ejusmodi, eum ad ipſius libri fructuoſiſſimi evolutionem ablegamus: in cujus fronte mox amplum offendet catalogum quæſtionum hoc in opere pertractatarum: quemadmodum & in calce locupletiſſimus rerum & verborum index ſubjungitur.

DISQUISITIO DE LINGUA GERMANORUM Veteri & Hodierna Chriſtiani Grubelii Gymnaſii Viſurgini Rectoris.

Mindæ impreſſa a Joh. Piler 1690. in 4. plag. 10.

DIsquiſitio hæc Cl. Autoris, jam XX abhinc annis in Academia Salana delineata, ſed ex eo tempore in majus aucta, in V. capita diſpertita deprehenditur. In I. quod *de præcipuis rerum Germanicarum*

rum ſcriptoribus inſcriptum eſt, antiqui pariter atque recentiores illarum autores memorantur. E vetuſtiſſimis eſſe Autor ait, *Plinium Secundum* & *Aſinium Quadratum* (nam illius *Tacitum*, hujus *Agathiam* meminiſſe) ſed quorum libri de bellis Germanorum peculiares interierint. Hos excepiſſe *Julium Cæſarem*, qui primus reliquerit, quæ ad gentis Germanicæ illuſtrationem facerent; verum in hoc quoque *Aſinium Pollionem* diligentiam apud *Suetonium* in Julio *c. 56* deſideraſſe. Fide igitur præ illo dignos eſſe *Plutarchum*, *Dionem*, *Tacitum*, & *Ammianum Marcellinum*, & hunc quidem maxime, utpote qui non audita tantum enarret, ſed & viſa, & quibus ipſe interfuerit. Poſt Carolum autem M. ſcriptores exſurrexiſſe non paucos in Germania, qui illuſtrandæ patriæ impenderint operam. Imperatorem inprimis hunc ipſum non religionem tantum Chriſtianam propagandi, ſed & linguam hiſtoriamque Germanicam excolendi zelo quodam flagraſſe, teſtibus tot membraneis diplomatis ex Bibliothecis vetuſtis hinc inde erutis. Illos inter principe loco referendum eſſe *Eginhardum*, qui præter vitam Caroli M. & Annales ſcripſerit, qui vulgo perperam *Adelmo* vel *Adelmaro* tribuantur. Hunc ſecutos fuiſſe plures, & ſeculo quidem X *Reginonem*, *Luitprandum*, *Wittichindum* & *Dithmarum*; ſeculo XI *Wipponem*, *Lambertum* Schafnaburgenſem, *Brunonem* belli Saxonici ſcriptorem, *Marianum* Chronographum, *Sigebertum* Gemblacenſem & *Adamum* Bremenſem; XII *Ottonem* Friſingenſem, *Godofridum* Viterbienſem, *Helmoldum* hiſtoriæ Slavicæ conditorem; XIII *Conradum a Lichtenaw*, *Albertum* Stadenſem, *Godofridum* Colonienſem, *Vincentium* Bellovacenſem &c. XIV *Siffridum*, *Eberhardum*, *Steronem*, alios. Sed his ſeculis XV & XVI ſucceſſiſſe plurimos, quorum poſt *Trithemium*, *Nauclerum* & *Kranzium*, XL referuntur; nec defuiſſe huic ſeculo XVII rerum Germanicarum illuſtratores, *Cluverum* imprimis, *Strauchium*, *Conringium*, *Winckelmannum*, *Bæclerum*, & hodieque ſuperſtitem illuſtrem *Pufendorffium*; quibus & Actorum eruditorum, quæ Lipſiæ eduntur, conditores annumerare Autori placuit. Præ cæteris autem linguæ Germanicæ ſtudioſiſſimum fuiſſe Carolum M. Hunc enim non Latinæ tantum ac Græcæ linguæ fuiſſe gnarum, ſed in poeſi quoque Germanica ſe exercuiſſe; quin & ex ſtudio pietatis tam novum Teſtamentum, quam Pſalmos Davidis Teutonice reddidiſſe. Hujus veſtigia legiſſe filium non degenerem Ludovicum Pium, cujus opera & univerſus

verſus Codex ſacer redactus in rythmos Teutonicos fuerit. His addendos eſſe ob ſingularem patriæ linguæ curam Rudolphum I & Maximilianum I; ſed horum laudes in caput ultimum dum rejicit Grubelius, commendat interim præter *Lexicon* veteris *Sermonis Germanici* a *Lindenbrogio* concinnatum, *Origines* item *Germanicas* celeberrimi *Morhofii*, quas in Præfat. Lib. de German. Ling. & poeſi promiſit, præclarum *Juſti Georgii Schottelii* opus, non ſine inſigni linguæ Germanicæ encomio ex Conringiana præfatione deſumpto. Caput II agit *de Germanorum nomine.* Recenſentur hic diverſæ autorum de eo ſententiæ, rejectisque illis hæc tandem eligitur, quod origo vocis hujus ſit Germanica, ut Germanus idem ſit quaſi Weerman/ vel German/ quaſi Garman/ ὁλόανδρος; & de voce man oſtenditur inſimul, quod non in Germanica tantum, ſed aliis etiam linguis ducem vel præfectum denotet. Nec ignotam eſſe vocem *Manni* vetuſtiſſimi Germanorum Regis, ut & *Tuiſconis* vel *Tiutonis*, priſci Germanorum Dei, a quo & ipſa Germanorum lingua Teutonica ſit appellata. Caput III *linguæ Germanicæ originem* excutit. Refellitur hic primum Goropius Becanus, qui Cimbricam ſeu Belgicam linguam facit omnium antiquiſſimam, adeoque & ipſius Hebrææ matricem, cujus a ſententia Triumviri Suecorum doctiſſimi *Schrieckius*, *Stiernhelmius* & *Rudbeckius* non videntur alieni. Deinde & eorum ſententia non admittitur, qui linguam noſtram recentiorem, quam par eſt, ſtatuunt, ejusque natales vel ex Græca vel ex Latina lingua arceſſunt. Quamvis enim ſimilitudo quædam eluceat inter vocabula quædam Germanica & Græca Latinave, originationem tamen unius ex altera extorqueri idpropter non poſſe. Repetitur tandem origo linguæ noſtræ à γλωτ]σσυγχήσει ſeu confuſione linguarum a Deo ipſo immiſſa. Nam inde natam quoque Scythicam, quæ non aliarum tantum Europæarum, ſed & ipſarum Græcæ ac Latinæ mater fuiſſe *Morhofio*, *Plempio*, *Praſchio* aliisque videatur. Scythicæ autem linguæ autorem vel diſſeminatorem non tam Chamum eſſe, quam Gomerum, a quo & Cimmerii dicti ſint quaſi Gomerii, qui iidem ſint cum Scythis & Celtis, Germanis omnium vetuſtiſſimis. In Capite IV agitur *de modis conſervandi ac propagandi linguam Germanicam.* Modus autem hic duplex advertitur, naturalis alter, qui fiat beneficio linguæ, & quidem ſono rebus ſignificandis exprimendisq; apto; alter artificialis per ſtylum, inſtrumentum olim ſcriptorium

rum, per chartam, per tiliæ corticem, coria boum & pelles ovium, plumbum, linteum, ceram, ebur, lapides, ligna, arundinū involucra &c. Nam in his omnibus ſtylo adhibito literæ olim fuerunt conſignatæ. Cum vero literas Germanicas ex Latinis demum poſt Caroli M. tempora aut Friderici II demū ætate enatas eſſe, ſint qui ſtatuant, Autor eas ævo Carolino longe antiquiores agnoſcit, quamvis literæ Latinæ per Germaniam ad Rudolphum I usque in uſu fuerint. In C. V differit Autor *de mutationibus linguarum, deque variis linguæ Teutonicæ ætatibus atque dialectis.* Et vero ut res aliæ, ita linguæ quoque variis mutationibus ob varias cauſas ſunt expoſitæ. De Germanica lingua luculentiſsime id demonſtrat Morhofius in aureolo libello jam laudato, cumque eo Grubelius. Primam ejus faciem ſeu ætatem exhibent carmina antiquiſsima, quæ annalium inſtar erant apud temporum illorum Germanos. Nam illa rude & inconditum quid præ ſe ferunt, quanquam præter hiſtoriam temporum, & religionem & vitæ morumque regulas continebant. Hanc periodum excepit melior Caroli M. tempore, qui & carmina, quæ in laudem Heroum decantari ſueverant, abrogavit (loquimur ex mente Autoris) novosque cantus Chriſtianiſmo dignos inſtituit. Et huc referuntur carmina teutonica *Othnidis* Longobardi & *Gibiti* Vangionis apud Goldaſtum, *Aroſvicæ* apud Taubmannum & *Willerami* ac *Otfridi* apud Joh. Iſaac. Pontanum. Tertia linguæ Germanicæ ætas cœpit ſecundum Grubelium imperante Friderico II; quo tempore & in Galliis provinciales poetæ efflоruere, qui ſuam tamen rythmometriam non aliunde quam a Germanis acceperant. Nam poſtquam omnia ante ipſum inſtrumenta publica non alia quam lingua Latina fuiſſent concepta, primus hic Imperator conſtituit, ut conſtitutiones deinceps omnes ſermone patrio ſcriptæ publicarentur: quod & ipſum poſt eum Rudolphus I novo edicto confirmavit. Ex eo tempore, ſed maxime poſt Maximilianum I, qui Rudolphinam Conſtitutionem repetiit, Germanicæ linguæ flos magis magisque increvit, editis ſcriptis Germanicis tam ſacris, inter quæ chorum ducunt Biblia Lutheri Germanica, quam politicis, qualia præ cæteris ſunt Goldaſtina atque Hortlederiana. Sed florem hunc longe ampliorem illuſtrioremque ſeculo reddidit Illuſtriſsimus Frugiferorum Ordo anno 1617 inſtitutus, qui non præſides tantum tres huc usque habuit celſiſsimos, Ludovicum Principem Anhaltinum, Ducesque Saxoniæ duos Wilhelmum atque Auguſtum, ſed & inter mem-

ter membra Regem unum, Electores III, Duces XLIX, Marchiones IV, Landgravios X, Pfalzgravios VIII, Principes XIX, Comites LX, Barones XXXV, præter ſexcentos alios & Nobiles & viros doctos. Horum enim omnium id erat ſtudium aut labor, ut divitias linguæ noſtræ ex abdito quaſi ſinu expromerent, majeſtatemq; ejus orbi univerſo oſtentarent.

JOHANNIS HOORNBEKII SOCINIANISMI Confutati Compendium, ipſiſſimis Cl. Autoris verbis concinnatum.

Lugd. Batav. apud Felicem Lopez 1690. in 12. chartæ auguſtæ.
Continet Alphabeta 2.

TRibus olim tomis Socinianiſmum confutare aggreſſus fuit doctiſſimus, dum viveret, Theologus Batavus *Johannes Hoornbeck*: quorum primus Ultrajecti A. 1650 prodiit, quo tempore Paſtorem & Profeſſorem in Eccleſia & Academia Ultrajectina agebat; alter Amſtelodami A. 1662, cum Paſtor jam eſſet ac Profeſſor in Eccleſia & Academia Lugduno- Batava; tertius Amſtelodami A. 1664. Magno autem in pretio opus illud non apud Batavos tantum, ſed & exteros fuit, ut diſtractis dudum exemplaribus, de eo, & in folio quidem, ut loqui amant, recudendo ſæpius cogitarint Bibliopolæ Batavi. Quod tamen inſtitutum cum neſcio quibus ſufflaminatum hactenus fuiſſet impedimentis, & neceſſarium tamen videretur, ſtudioſam Sacrarum Litterarum Juventutem ad graviſſimas, quæ cum Socinianis intercedunt controverſias mature præparari, inque iis exerceri probe, quod iſta peſtilentiſſima ſecta hic illic, in Hollandia cumprimis, incrementa indies caperet: bene ſe de Eccleſia meriturum cenſuit *David Knibbe*, Hoornbeckii ante triginta annos diſcipulus, ſi opus paulo prolixius contraheret, ejusque Compendium privatis olim uſibus concinnatum publici juris faceret, quod & comparari ſic leviori pretio, & breviori tempore pervolvi, eoque a pluribus legi poſſet. Quo inſtituto quin multis conſultum fuerit, non eſt cur dubitemus.

SAMUELIS BOCHARTI HIEROZOICI COMpendium, a Stephano M. Vecſei Ungaro adornatum.

Franequeræ apud J. Gyſelaer. 1690. in 4. Conſtat Alphabet 4. & plagulis 13.

En aliam

EN aliam doctiſſimi Operis, quod a celeberrimo olim Bocharto de Animalibus, quorum in S. Scriptura mentio fit, compoſitum, ac Londini primum A. 1663 typis deſcriptum, inde Francofurti ad Mœnum A. 1675 recuſum fuit, Epitomen. Præfixa huic legitur Theologi Franequerani D. *Johannis Vander Wayen* Epiſtola, qua magnam is rixarum ac altercationum abominationem profeſſus, iram tamen in adverſarios, *Huberum*, *Witſium*, *Spanhemium* collectam parum diſſimulat; *Veeſei* interim, diſcipuli ſui, in concinnando hoc Hierozoici Compendio ſtudium ac induſtriam ex merito deprædicans. Hanc brevior alia Theologi Groningenſis *D. Johannis Braunii* Epiſtola excipit, commendans itidem Autoris noſtri inſtitutum. Ad calcem vero hujus operis *Veeſeus* ipſe ſuccinctam in Prophetiam Obadiæ Paraphraſin, nec non Theſes in illuſtriores Evang. D. Matthæi ac Lucæ parabolas, in Epiſtolam item D. Judæ, & Apocalypſin adjecit. Cæterum de *Bocharto* plura dicendi occaſio nobis præbebitur, ubi univerſorum ejus operum, tum quæ edita jam antehac fuere, tum quæ in ſcriniis hactenus doctorum virorum latuerunt, editio, quæ in Hollandia adornatur & propediem aſpectura lucem dicitur, ad nos pervenerit.

PRAXEOS MAYERNIANÆ IN MORBIS internis præcipue gravioribus & chronicis Syntagma.

Londini apud Sam. Smith, 1690. in 8. plagul. 32.

SI prudentum cenſura vultus animi characterem depingit, mirum non videbitur, ſi, quæ libro præfixa imaginis ſculptura eſt, magnificum Auctoris ingenium cuilibet facile inſinuet. Fuit autem ille, cum in vivis eſſet, vir ſummus, *Theodorus Mayerne*, Eques auratus, Baro Albonæ, & in aula Magnæ Regis Britanniæ Archiatrorum Comes. Et enimvero amabilitatem cum gravitate temperatam ita exhibet effigies, ut & gratiam formæ grandæva ætas, & ſingulare ſimul judicii acumen ſubinnuat. Nec dubium eſt, quin ſingularem Viri eruditionem ex præſentis ſcripti relectione quilibet facilius collecturus fuiſſet, ſi editionis curam ipſe ſuſcipere vivens potuiſſet. Nunc vero cum ſaltem ex adverſariis, conſiliis, epiſtolis, ſchedisque rejectaneis compoſitum ſit, ac ipſo jam diu defuncto prodeat, non mirum eſt, referente celeberrimo *Charletonio* in præloquio, quod paſſim lacunæ & chaſmata reperiantur, illa vero

majestas & perfectio hic desit, quam in aliis ejusdem herois ingenii monumentis, dum vixit, in publicum emissis, cernere est. Nos ad amussim instituti nostri opus ipsum pede levissimo percurremus.

Continet autem tres in universum libros, juxta tres corporis regiones, capitis videlicet, thoracis, & abdominis affectus complectentes. Primus 19 omnino capitibus circumscribitur, agitque de frigida cerebri intemperie, paralysi, epilepsia, tremore, vertigine, apoplexia, mania & melancholia, capitis dolore, catarrho, gutta serena, ophthalmia, suffusione, hypopyo, epiphora, ægilope, ozæna, surditate, dentium dolore, scrophulis. Alter 8 capita includit, ac cordis palpitationem, tussim & asthma, nec non hæmoptoen & pleuritidem, empyema itidem & phthisin, ac tandem pectoris hydropem exponit. Tertius 26 capitibus absolvitur, in quibus de ventriculi affectibus, de vomitu, de diarrhœa, dysenteria, tenesmo, lumbricis, hæmorrhoidum fluxu, fistula in ano, hepatis affectibus in genere, & in specie de obstructione, ictero, hydrope, de tumore lienis, melancholia hypochondriaca, scorbuto, abscessu mesenterii, nephritide, inflammatione & ulcere renum, mictu cruento, ardore urinæ, vesicæ calculo, ictero virgineo, mensium fluxu immodico, & eorundem suppressione, passione hysterica, fluore albo, scirrho & cancro uteri, curatio traditur; in capite antepenultimo autem regimen fœminarum liberos gignere volentium & remedia salutaria proponuntur, ac ultimo loco appendix de variolis. Horum omnium non eadem invenitur tractandi methodus. In quibusdam enim, ut ut admodum paucis, brevis quædam affectus descriptio, in aliis signa, in pluribus indicationes curativæ præmittuntur medicamentorum apparatui, quem satis amplum & ad Galeni maxime palatum, ex apozematibus, electuariis, sirupis, tabellis &c. expositum invenimus. Insertæ hinc inde sunt epistolæ & observationes ab Auctore consignatæ, nec non consilia pro ægrotis ab aliis Medicis expetita. Nos spicilegii instar sequentia huc inferimus.

pag. 10. In epilepsia commendatur syrmaismus, nec non pulvis quidam
p. 13. raro fallens, ℞. Corn. Rhinocerot. cran. human. præp. a. ʒij. nepenth. Quercetan. pulv. cordial. Banisteri a. ʒj. M. F. P. in vitro exactissime clauso asservandus. Dos. ʒß ad ʒj. in vehiculo idoneo. Nepenth. au-
p. 16. tem & pulveris Banisteri descriptiones statim subjunguntur. Cæterum baccis juniperi singulari modo præparatis dicuntur epileptici curati, quos

quos, cum quævis alia essent irrita, nemo non pro deploratis habuerit. Empiricus insuper allegatur, qui epilepsiam cum admiratione curarit candela cerea incensa & nuchæ inusta, datis simul ad comedendum radicibus pæoniæ in patella cum butyro frictis. p. 34. In vertigine curanda secretum asseritur consistere in calamo aromatico, quocunque modo sumatur. p. 43. p. ead. & seq. Quidam vero Germanus Londini curavit vertiginem, exhibendo pilulam unicam granorum 5, Auctoris judicio ex saccharo bi cum terebinthina Veneta vel Cypria coagmentatam. p. 46. In apoplexia laudatur oleum antimonii, cujus cita & seria operatione multi fuerint excitati. Dæmoniacos dignoscendi geminum tantummodo fertur signum; quando nimirum variis, iisque sibi ignotis loquantur linguis, deque scientiis nunquam salutatis solide differant, ac quando corpus grave in sublime raptum diu in aere hæreat. p. 54. In palpebrarum pruritu summo, inflammatione, tumore, lippitudine, Auctor sibi ipsi admovit spongiam mollem liquore sequenti tepidulo imbutam quavis hora diei, maximo cum levamine: R. ovum recens, coqu. in cineribus ad duritiem, aperiatur, extrahatur vitellus, cujus vice cavitas repleatur pulvere ex vitrioli albi & sacchari candi a. part. æqu. Claudatur optime, ponaturque in lbj. ▽ rosar. atque in ea infus. stet per dies duos naturales, hinc F. colatura ad usum. p. 79. De muliere quadam Angla memoratur, quod in filio Comitis Warvvick operationem admirandam peregerit, aperiendo corneam tunicam supra pupillam, ad totalem humoris aquei effluxum, qui post aliquot dies post liminio succreverit. Hinc repleto oculi globo, puncturaque occlusa & consolidata, restitutam fuisse visionis aciem, ægrumque perfecte curatum. Atque hic annotatum ab Auctore, corneam non sentire. p. 84. In surditate commendatur suffitus siccus surdis auribus insufflatus, ut ex tabaco vel ipso sulphure, si pertinacius malum hæserit, imo incassum omnibus, æger mitti jubetur ad thermas sulphureas, ut longa capitis irrigatione humor impactus liquetur, & spiritui animali detur per auditus organum liber commeatus. p. 96. p. 97. In odontalgia illico dolor sistetur oleo tabaci, cujus cum gossypio colligendi modus traditur. p. 99. De opio pulchrum, ait Auctor, secretum non esse revelandum omnibus, quomodo nimirum fœtor ab ipso removeri queat, si ejus ʒj. cum duobus capitibus allii destilletur per alembicum, & aqua prolecta in potu detur, mirabiliter somnum provocans. p. 101. p. 102. Ex ranis viridibus describitur dentium evulsivum, quo si lignellum illinatur,

p. 105. & circa dentem ducatur, hic facile ſeparetur. In ſcrophularum cura Clar. Auctor ☿ crudum propinavit in conſervis vel electuario idoneo ex ſpecificis concinnato, idque per plures ſeptimanas ſine ullo diſcri-
p. 110. mine. Ellebori nigri vis deprædicatur in eradicandis morbis pertinaciſſimis, & renovatione corporis univerſali, ſi foliorum pulvis aliquot
p. 124. granorum pondo quotidie aſſumatur. Ex bufonibus autem aliisque
& 125. curationes ſcrophularum haud infelices recenſentur. Ad tuſſim pue-
p. 137. rorum convulſivam panis toſtus cum butyro & melle pro jentaculo laudatur; præ omnibus tamen mures exenterati detracta cute, vino abluti, deterſi & exſiccati in clibano, donec poſſint in pulverem redigi, ad no. 2. aut 3. intra 3. dies, mane, a prandio, & ſub lecti ingreſſu ſu-
p. 144. mendi commendantur. Ex pulmonibus vel hominis, vel aliorum animalium munia docetur præparari, cui inſignis efficacia tribuitur.
p. 149. In aſthmate & dyſpnœa laudibus evehitur fumus ſequenti modo adhibendus: ℞ rad. enul. ſicc. fol. marrub. alb. & hyſſop. a. ʒij. tabaci Indic. ʒiij. auripigm. ʒß. F. omnium pulvis ſubtiliſſimus, qui excipiatur vitello ovi, & lævigetur in porphyrite inſtar pigmenti pictorum, atque extendatur penicillo in foliis tuſſilaginis, & ſinantur omnia ſiccari perfecte. Incidantur folia uſus tempore inſtar tabaci, & fumus excipiatur ex tubo ſeu fiſtula mane jejuno ventriculo, & paulo ante ingreſ-
p. 166. ſum lecti valde extuſſiendo. A ſucco urticæ urentis fluxum ſanguinis ex quacunque cauſa, ſive per os, ſive per nares, ſive per menſtrua, ſive per hæmorrhoides, ſive per plagas erumpat, optime reſtringi affirma-
p. 167. tur. Sputum vero ſanguinis, in maxima quantitate prodiens, extemplo ſubſtitiſſe per fumum a calce viva humectata cum aqua & aceto in-
p. 170. ter reſpirandum copioſiſſime hauſtum. In pleuritide irritis omnibus aliis veſicatorium amplum dolenti parti applicatum, ingentem ſeri ſeu ichoris copiam per plures dies evacuaſſe, ægrumque variis morbis at-
p. 177. tritum ac moribundum, ſic eſſe reſtitutum. In empyemate tabacum compoſitum, quod inter alia auripigmentum flaviſſimum ſcintillans recipit, per fiſtulæ fumum hauriendum eſſe, paulo ante aſſumptionem
p. 182. apozematum pectoralium, bis terve in die. In pulmonum, aliisque omnibus internis ulceribus perfecte per ſtrenuam exſiccationem cu-
p. 183. & randis, nulli ſecundum eſſe guajacum; radicem tamen chinæ illius uſui
ſeq. aliquot dies præmittendam. In phthiſi ex lacte ebutyrato ſpecificum
p. 186. parari, quod deſperate laborantibus profuerit plurimis. Contra-

diarrhœa-

diarrhœam & dyſenteriam, ovum recens ab albumine vacuatum, ſpiritu vini impletum, & per ſe coctum, certiſſimum eſſe remedium. Lumbricos fugari ab aqua portulacæ, in qua plumbum liquefactum ſepties vel octies extinctum ſit. Vernicem pictorum eſſe ſingulare remedium p. 241. & ſequ. turandarum hæmorrhoidum, eoque Carolum V a muliere reſtitutum, cum ope nulla ſanari poſſet. Unguentum quoque anodynum inſtar miraculi potens in hæmorrhoidibus cæcis, parari ex ſtramonio ſpinoſo Peruviano. Ptiſanam gratam, quæ eximie ſitim ſedet & refrigeret, confici poſſe ex ſolo pulvere glycyrrhizæ in aqua citra calorem macerato ad tincturæ extractionem; imo impenſius refrigerantem fieri, ſi quinta pars prunellæ lapidis adjiciatur. Turcarum Sherbet ex ſuccis acidis berberum, ribium, citri &c. cum ſaccharo elaborari, cujus quoq; parandi paradigmata exponuntur. Puellam ictericam 18 annorum præmiſſa purgatione feliciſſime convaluiſſe, poto vino albo per quatuor dies, in quo maceratum fuerit per diem pomum aurantium integrum caryophyllis & cinamomo transfixum, deinde ſub prunis leniſſimo igne coctum. In aſcite mercurium dulcem cæteris vacuantibus, ſicut nitrum diureticis, præferri omnibus. Suppoſitorium ex rad. cucumeris aſin. vel ebuli 6. digit. longum mirabiliter aquas extrahere. Roſas moſcatellinas albas conditas, ut acetaria ſolent, oleo, aceto, ſale, & comeſtas initio paſtus ad Mj. hydragogon ὑυπόθεσον efficax præbere. Ex ovis autem formicarum in lacte ebutyrato coctis diureticum egregium concinnari, ita ut inde copioſæ urinæ aliquando totam matulam ſæpius repleverint. Hydropicorum tibiis applicandam eſſe chartam bibulam aceto ebriam. Contra flatus ventriculi capiendum eſſe cochlear unum infuſionis theriacæ in vino albo, vel aqua cardui benedicti. In ardore urinæ injici poſſe per ſyphonem liquorem ex decocto lenientium & emollientium cum lacte vaccino, & mucilaginibus malvæ, cydon. &c. miſtum. In vetula generoſa fere nonagenaria, quæ cum ulcere renum & veſicæ confliſtata ſit, provocatam fuiſſe ſalivationem, ita ut ſedatis omnibus ſymptomatibus, annum integrum ſatis vixerit ſana. Obſervationem Auctor perelegantem allegat cujusdam laborantis caruncula in urethra, & iſchuria correpti, partim a fungoſæ carnis inflatione, partim a grandiori arenæ grano meatum jam pene occluſum penitus obſtruente. Hunc ſcilicet de vita deſperantem, & conſilii inopem, aſſumpto ſyphone, ſeu ſyringa ſtannea, aerem ſaltem ex vacuo

p. 226. p. 232. p. 246. p. 262. p. 264. p. 276. p. 286. p. 288. p. 289. p. 291. p. 298. p. 307. p. 372. p. 378. p. 379.

ſyringæ corpore in meatum impuliſſe cum aliqua violentia. Sic dilatato ductu ſucceſſive multum aeris intraſſe veſicam, qui ne erumperet, quoties ſyphonis apicem ſeu fiſtulam extrahebat ad novum aerem captandum, arcte digitis preſſiſſe urethram. Tandem ſatis oppleta veſica, laxato & remoto obice, flatus cum impetu erumpentes arenam expuliſſe, & prorupiſſe urinam ſatis copioſam maximo cum levamine. Deinde quoties aliquam expertus ſit difficultatem, recurriſſe ad hanc ſacram anchoram nunquam fallacem. Qua vero ratione adhuc emen-

p. 380. dari operatio poſſit, clariſſimus Auctor ſtatim ſubjicit. Cæterum Scoti cujusdam lithotomi, indocti alias, methodus, qua poſt extractionem lapidis, vulneri & veſicæ feliciſſimo cum ſucceſſu proſpexerit, delineatur.

p. 392. In ventriculi, lienis & uteri affectibus inveteratis & pertinacibus ſæpe

p. 404. & ſeq. vinum chalybeatum per annum integrum Noſter præſcripſit. Quid faciendum fœminis ſit ſtudentibus liberos progignere, operoſe ſatis deſcribitur, atque ad conceptum retinendum jubetur cancros fluviatiles vivos in olla vitreata poſt panis extractionem clibano immitti, dum

p. 408. redigi poſſint in pulverem ſubtiliſſimum, cujus ʒij. mane & ſero in cibis ſumantur. In nauſea gravidis familiari vel millies ſine ulla noxa, imo ſummo cum levamine, pilulas pro gravidis Riverii Auctor exhibuit. Ab oleo autem ſeminis napi per vetuſtatem albido, ſumpto cum

p. 413. p. ead. & ſequ. aqua pulegii regalis, conceptus falſos, molas, excludi putat. Contra tormina puerperarum ſuadetur pulvis ſequens immediate poſt partum aſſumendus: ℞ rad. conſolid. maj. ʒj. nucleor. Perſicor. nuc. moſch. a. ʒij. ſuccin. ʒß. ambr. gryſ. ʒß. F. P. de quo capiatur ʒj. ex vino albo. Si hic in primo partu exhibeatur, nunquam in ſequentibus pertimenda eſſe tormina aſſeritur: ſi in aliis, illa ſaltem imminui.

p. 416. In papillarum fiſſuris ℞ pingued. ex ſegminib. coriorum in aqua coctis ſupernatantis (Gallis *ſurpoint*) q. v. liquefiat ſæpius, & abluatur aqua roſarum ad coloris & odoris mutationem; F. inſtar pomatæ illi-

p. 419. nantur papillæ, quas cito ſiccat & cicatrizat. Quodſi infans naſcatur debilis, percutiendas eſſe nates pedumque plantas, ori autem taleolam

p. 428. cepæ indi, quod præſens ſit remedium excitans. In fluore albo præmiſſis præmittendis laudatur ſperma ranarum idoneo tempore collectum, & diligentiſſime exſiccatum citra aduſtionem, ita ut poſſit in pul-

p. 434. verem redigi. In ſcirrho & cancro uteri ſi quid valeat in diſcuſſione, certe ☿ crudus creditur prodeſſe permixtus in parva quantitate pilulis

fœtidis

fœtidis vel floribus ſulphuris. Audacter jubetur dari ſæpius ſine metu ptyaliſmi, qui quamvis ſuperveniat, nihil nociturus ſit. Carnem quoque viperarum in cancri cura prodeſſe vel exinde judicatur, quod magni momenti auxilium præbeat elephantiaſi laborantibus, quæ tamen ſit cancer univerſalis. Præterea chalybeata cum menſes moventibus principem locum obtinere perhibentur, cum ad internos ſcirrhos emolliendos & abſumendos chalybe reperiatur potentius nihil. Hinc paſſulatum ex aqua chalybeata utiliter pro potu ordinario laudatur. In variolis ab initio, & ubi adeſt magna plethora, quamvis illæ jam incipiant erumpere, mitti ſanguis e brachio jubetur. In magno autem periculo veſicatoria magna & plura applicanda humeris, carpis, genibus, malleolis eſſe, traditur. Quodſi brevis & difficilis reſpiratio cum metu ſuffocationis, aut inflammatio ſumma in variolarum maturatione ingruat, aut tumor eryſipelatodes caput occupet, ſine mora præſens præcavendum ſuadetur periculum applicatione hirudinum ſub auribus ad venas jugulares, aut ranularum apertione. Tandem methodus medendi annectitur cicatricibus & maculis variolas ordinarie conſequentibus. Ad calcem libri inveniuntur quoque medicamentorum deſcriptiones, quæ in contextu paſſim extant vel præſcripta, vel tantum memorata.

p. 435. p. 436. p. 446. p. 448. p. 450.

G. G. L. ARS COMBINATORIA.

Francofurti apud H. C. Crökerum. 1690. in 4. plag. 11.

Libellus ab Autore admodum juvene anno 1665 compoſitus & anno 1668 Lipſiæ editus, nunc ipſo inſcio inconſulte recuſus eſt. Tametſi enim applauſu non vulgari eruditorum fuerit exceptus, & novas complures meditationes non pœnitendas, quibus ſemina artis inveniendi ſparguntur, contineat, atque inter cæteras palmariam illam de Analyſi cogitationum humanarum in Alphabetum quaſi quoddam notionum primitivarum; judicat tamen celeberrimo Autor libellum non ſatis eſſe limatum, nec præſentibus ejus cogitatis ac perſonæ ubique reſpondentem, & veniam olim annis datam, in quibo aliqua interdum luxuriantis ingenii audacia laudatur, nunc a ſe peti non poſſe. Itaque per nos moneri lectores cupit, ne putent talia nunc a ſe protrudi; & in eo inprimis editorem, quisquis eſt, in ſe injurium fuiſſe cenſet, quod ne verbulo

bulo quidem indicarit hanc editionem esse novam, ex priore tot ante annis publicata expressam. Et præter œconomiam operis, in qua multa possent mutari in melius, speciatim quædam corrigenda indicare voluit. Ita schema elementorum & qualitatum pro lusu ingenii magis eleganti quam vero habet; statuit etiam colores ex sola mistura lucis & umbræ non oriri, sed alia lucis modificatione opus esse. Agnoscit, problemata quædam numerica longe perfectius solvi, & solutiones accuratius demonstrari posse; nam illo tempore Autor profundiorem Matheſin vix eminus salutaverat, itaque ignarus alienorum inventorum, nec satis analyseos compos, quædam de suo extuderat, festinata meditatione, & adhuc tironem sapiente. Lapsus quoque commissus est in Modis, quos figuræ syllogisticæ habent, determinandis: etsi enim verissimum sit (quod hic fortasse primum est observatum) in quavis ex quatuor figuris modos utiles reperiri totidem, nempe sex; in quarta tamen unus festinatione quadam est male positus, & pro OAO (ubi major PN seu O, minor UA seu A, conclusio PN seu O) qui locum non habet, substitui debet modus AEE, ubi major UA, minor UN, conclusio UN, adeoque pro Colanto juxta Bocardo, poni debet Calerent juxta Camestres. Et hoc quidem in utraq; editione est corrigendum pag. 12. Fortasse etiam nomina quorundam modorum melius formari deberent, si tanti esset. Sed in editione nova novus ibidem admissus est error; nam Frisesmo poni debet sub figura o seu nulla, non sub 4 seu quarta. Neque enim in ulla figura dari potest modus IEO, in quo major PA, minor UN, & conclusio PN. Aliaque passim sphalmata nova occurrunt; tantum abest ut priora sint correcta. Denique demonstratio existentiæ Dei, libello adjecta, tametsi aliquid boni contineat, ipsi Autori numeris omnibus absoluta nunc non videtur.

DISSERTATIO CHYMICO-PHYSICA DE Effervescentia & Fermentatione, nova hypothesi fundata, cum descriptione alicujus perpetui mobilis pure artificialis, autore Johanne Bernoulli Basilienſi.

Basileæ typis Jac. Bertschii, 1690. in 4. plag. 4.

INgeniosus Autor & doctissimi fratris vestigia premens, fermentationem & effervescentiam gradu tantum distinguit, illam lente incipere, mo-

re, moderatam magis esse, & diutius durare, hanc contra. Duo ait esse corporum genera ad eas concurrentia, unum *agens*, cujus particulæ sint tetraedræ triangulis isopleuris contentæ, alterum *patiens*, cujus particulæ sint ex talibus tetraedris hedras sibi obvertentibus compositæ, & ita sinuositates inter se relinquant, quibus inserti apices prioris ipsas partes patientis frangant, & ita aeri compresso incluso exitum præbeant. Agens putat esse *acidum*, & patiens esse *alcali*. Notat ex Bartholino Act. Med. p. 2. obs. 70, regulum antimonii cum mercurio sublimato bene mistum & in arctum compressum incalescere & fumum emittere, idque unum novit exemplum solidi cum solido effervescentis. Disputat contra Borellum, qui de Mot. Anim. p. 2. pr. 29. statuebat, partes inter effervescendum dilatatas mox rursus concidere; cum tamen experimentis constet, aerem a fermentantibus emissum non evanescere rursus, sed colligi posse. Et contra Mayovv statuit, esse verum aerem; & experimento Clar. fratris probat, aerem in pulvere pyrio plusquam centies naturali esse densiorem. Postremo subjicit constructionem motus perpetui pure artificialis, quæ huc redit. Duos liquores dari supponit diversæ gravitatis specificæ, qui misceri invicem, rursusque per filtrum aliquod separari possint. Jam vas aliquod liquore ex ambobus in proportione æquali (si placet) mistis composito implet: deinde tubum sumit utrinque apertum, sed orificium inferius filtro duos illos liquores separare apto obturat; & ita tubum vacuum vasi perpendiculariter immergit, ita tamen ut pars tubi emineat super liquorem in vase contentum. Tubi tamen longitudo non debet esse nimia, sed talis, ut si plenus poneretur liquore leviore, non tamen in æquilibrio esset cum columna liquoris misti in vase contenti, sed levior. His positis tubus vacuus implebitur liquore leviore per filtrum, & quia in æquilibrio non est cum liquore misto, minus quidem alto, sed tamen magis gravi, ideo liquor levior a columna misti ex tubo expelletur, & ita continue tubus per superius orificium apertum exonerabitur in subjectum vas, & per orificiũ inferius ex vase per filtrum vicissim continue implebitur. Atque ita nunquãm ex Autoris sententia circulatio ista cessabit. Eoque modo putat etiam originem fontium & elevationem aquæ marinæ per subterraneos meatus percolatæ in montes, explicari posse. Ubi tamen considerandum erit, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta intervenire nihilominus ad levioris separati impulsum, adeoque

an ultra ſuperficiem liquoris miſti in vaſe poſiti liquor levior in tubum attolli, & ſic ex tubo expelli poſſit.

FREDERICI RUYSCHII, ANAT. CHIRURG. & Botan. Profeſſoris, Obſervationum Anatomico-Chirurgicarum Centuria. Accedit Catalogus Rariorum, quæ in Muſeo Ruyſchiano aſſervantur. Adjectis ubique iconibus æneis naturalem magnitudinem repræſentantibus.

Amſtelodami apud Henricum & Viduam Theodori Boom. 1691. in 4.
Conſtat plagulis 36, & Figurarum æn earum plag. 11.

NObiliſſima artium Anatome, nova quæ indies ſeculo hocce incrementa ſedulo Proſectorum dexterrimorum labore capit, permulta inter hos celeberrimo noſtro Autori fert accepta, utpote qui in eo haud acquieſcens, quod vaſculorum lymphaticorum & lacteorum valvulas nervoſo jamjam ſcripto A. 1665 dilucidaverit, arteriam bronchialem denudaverit, multasq; Obſervationes Anatomicas rariores propalaverit; incomparabile porro de Anatomia æq; ac Chirurgia bene merendi ſtudium in Obſervationibus præſentibus, quoad partem pro more a nobis perluſtrandis, liquido commonſtrat. *Obſ. 1.* mirabilem in octogenaria quadraginta duorum calculorum, eadem forma & ſuperficie admodum æquali gaudentium, utero cum portione veſicæ foras propendente ſecundum longitudinem inciſo, extractionem edocet, atrocibus, de quibus diu conqueſta fuerat, doloribus ilico evaneſcentibus, & conſolidatione ipſius membranoſæ veſicæ partis vulneratæ, poſt adaptationē annuli plumbei, quoad extremitates recurvatas filo conſtringendi, feliciter inſequente. *Obſ. 6.* varios polypos membranaceo-carnoſos ex interiori uteri prolapſi orificio propendentes delineat, adeo dolorificos, ut intuitu humoris aquoſi & acris, copioſe ab utero profluentis & ulcus malignum excitantis, ægra brevi poſt defecerit. Verum veri ſubinde uteri e corpore prolapſum *Obſ. 7.* & 9. confirmat; ab eo tamen totalem uteri inverſionem, in aut mox poſt partum ſaltem contingentem, reſpectu oris uterini hic non conſpicui diſcrepare, *Obſ. 10.* declarat. *Obſ. 14.* embryonem ſiſtit, ſex horis poſt partum alterius infantis robuſti & viventis in lucem editum, ac funiculo umbilicali ex meris hydati-

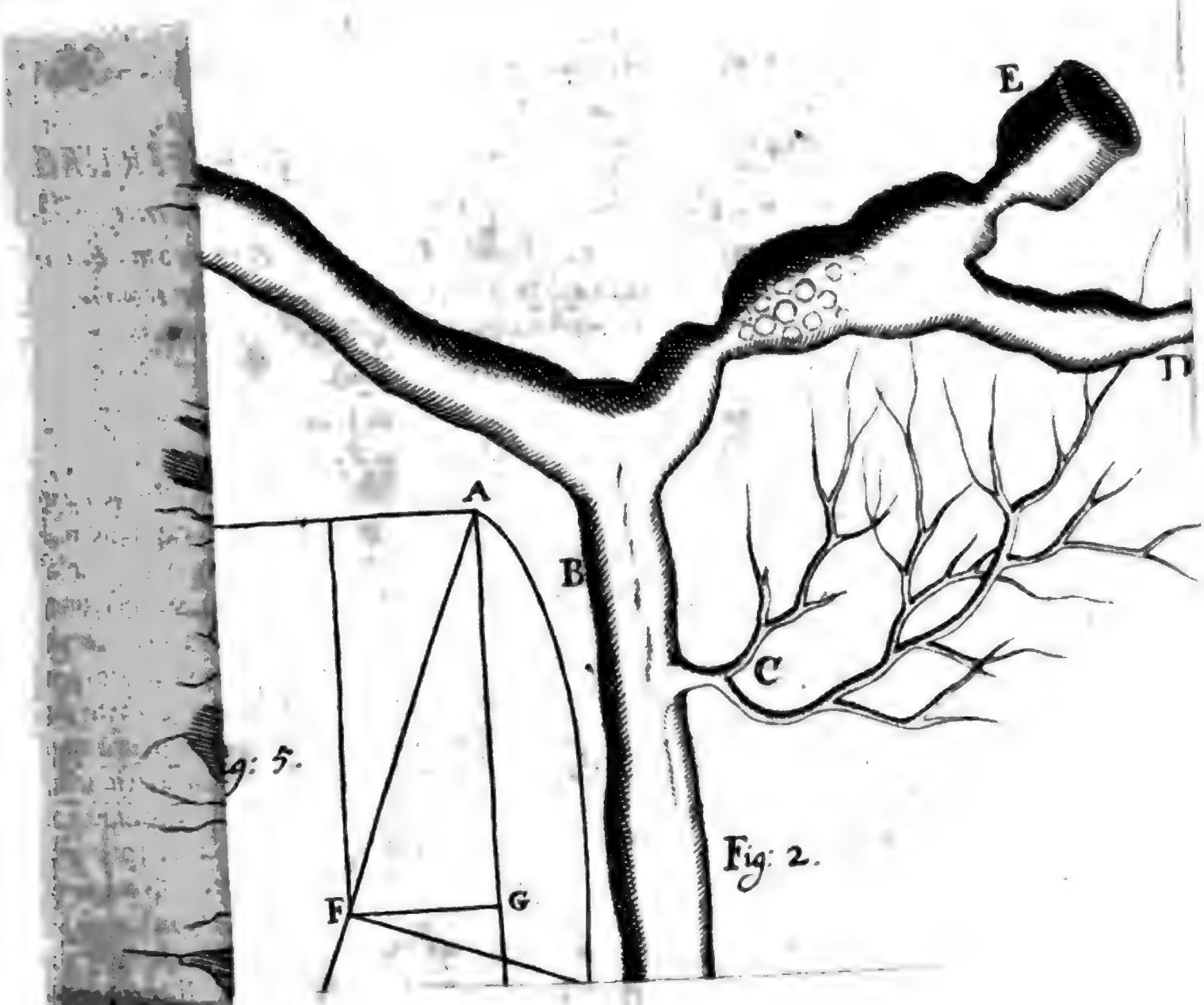

Fig: 2.

g: 5.

Digitized by Google

hydatidibus compaginato, nec non placentula ejusdem magnitudinis & craſſitiei, ac fœtus trimeſtris eſſe ſolet, inſtructum. *Obſ. 16.* ipſum ovarium poſt abſceſſum inferioris & lateralis partis hypogaſtrii nimis profunde apertum cum pure erupiſſe, feliciter tamen fuiſſe repoſitum innuit. *Obſ. 18.* in hydropicæ omento digitum craſſo & carnoſo tumorem deſcribit, præter materiam pultaceam & albam, minus fœtentem, capillis cumprimis intricatis & criſpis in glomum durum convolutis turgidum. *Obſ. 9.* in virgine ex hydrope itidem & orthopnœa defuncta, præter alia omentum ſcirrhoſum, peritonæum cum hepatis & renum membranis incraſſatum, renem dextrum inverſum, venas ſpermaticas craſſitiem calami ſcriptorii excedentes, cor ſolito majus & aquam pericardii copioſiorem, pulmonem pleuræ adnatum, & in aliqua hujus parte veſicularum pellucidarum acervum ab aere expanſarum & ita obſtructarum, ut levi negotio aer neutiquam exprimi valuerit, indigitat. *Obſ. 22.* vaginam uterinam in parturiente a duplici membrana perquam craſſa, hymene ſcilicet ipſo, & alia præternaturali profundius deliteſcente, forſan poſt imprægnationem ab excoriatione quadam inducta, clauſam annotat, quibus demum membranis ſucceſſive inciſis fœtus vivus & robuſtus prodierit. In partu portionem quoque uteri tantum lateralem prolabi, *Obſ. 24*; aliquando vero os uteri procidere, *Obſ. 25.* patefacit. *Obſ. 27.* in aſthmaticæ cadavere ſaccum membranaceum craſſum, magnitudine ventriculum, cui incumbebat, exprimentem ac hydatidibus repletum detegit. *Obſ. 30.* penis virilis deſperate corrupti, æque ac uteri prolapſi & in prodigioſam molem aucti, extirpationem non ſolum affirmat, ſed & modum eandem operationem cum ſucceſſu perficiendi ingenue communicat. *Obſ. 31.* veſiculæ felleæ humanæ A, quæ intus cellulis B diſtincta, & calculoſa cruſta C obducta apparuit, aliam veſiculam felleam bovinam A ſummopere anguſtatam, cum B ductu cyſtico, C radicibus ejusdem ductus, DD poro biliario cruſta calculoſa intus obſeſſo, & E ductu communi ad inteſtinum tendente, eum in finem adjicit, ut folliculus felleus bili, quam & hic, & in poro biliario naturaliter ejusdem craſſitiei cenſet, diverticuli tantummodo eſſe vice eluceſcat. Placentæ uterinæ quemadmodum retentæ interdum pſeudomolas ſecundum *Obſ. 28.* conſtituunt; ita in hydatides quoque limpidas easdem aliquando degenerare, quæ nihil aliud quam minutiſſimæ earum glandulæ degeneres videntur,

TAB. III. Fig. 1. Fig. 2.

Obſ. 33. evincit. *Obſ. 37. & 38.* mira ipſius aortæ aſcendentis recenſet aneuriſmata, coſtas una corrumpentia. *Obſ. 40.* in cephalæa ſetaceum aliis irritis unice proficuum commendat. *Obſ. 44.* globulum ſuccini diu in naribus hærentem, ſternutatione demum rejectum, topho exhibet obductum. *Obſ. 48.* fungum palati cum carie ſcalpello & cauteriis feliciter extirpatum refert; ſine quibus in alio ſubjecto mortem eundem ob medicaſtrorum inſcitiam acceleraſſe, *Obſ 49.* profitetur. *Obſ. 51.* lienem cum hepate & renibus ſuccenturiatis ad mentem *Malpighi* pro glandula ſanguinea venditat, a cujus ſtructura tam glandulæ lieni ſæpius adſitæ, quam thyroideæ rite examinatæ parum videantur diſcrepare. *Obſ. 56.* in cadavere mulieris aſthmate mortuæ bronchia & cellulas pulmonum membranoſas aqua ſpumoſa repletas, ventriculum cum inteſtinis hypogaſtrium occupantem, nec uterum in pelvis medio, ſed latere ſiniſtro ſitum, renem denique ſiniſtrum ejusque pelvim prodigioſo calculo, magnitudinem & formam ingentis radicis zinziberis apprime referente, obſeſſum commemorat. Molas decantatas nil eſſe, niſi carnoſas uteri excreſcentias, aut placentulas retentas & ab utero compreſſas, neutiquam vero e mala conceptione oriri, cum & a virginibus, ac vetulis cum viris haud cohabitantibus, interdum excerni ſoleant, *Obſ. 58.* adſtruit. *Obſ. 63.* tumores illos duros & oblongos in abdomine mulierum poſt partum ſæpius ſuperſtites, omento a viſceribus circumjacentibus compreſſo, & ab inflammatione ſuperveniente incraſſato per autopſiam adjudicat. Corpora aliquot vertebrarum dorſi in gibboſis nonnullis poſt nativitatem adeo in ſe invicem adigi poſſe, ut vix unius vertebræ corpus naturale adæquent, proceſſibus ſpinoſis in formam ſemicirculi diſpoſitis, atteſtatur *Obſ. 67.* In cadavere aſthmatici, pulſu perceptibili ultimis diebus deſtituti ac lipothymiis continuis divexati, thoracem latice aquoſo repletum, cordisque valvulas ſemilunares oſſificatas, & penitus coalitas, nullum tranſitum ſanguini concedentes, *Obſ. 69.* demonſtrat. *Obſ. 70.* in hydropica itidem diſſecta peritonæum variis in locis duris particulis, arenulas mentientibus, conſperſum, venamque portæ ex parte oſſeam factam obſervat. Famem caninam relaxato interdum pyloro deleri, *Obſ. 74.* prodit. *Obſ. 77.* polypos protrahit in antro Highmori hærentes. *Obſ. 78.* veſicæ digitum præternaturaliter craſſæ internam oſtendit ſcabiem, ceu quæ anſam ſimul præbeat excreſcentiis glanduloſo-carneis ex interiori

riori veſicæ tunica propullulantibus ac prope collum hujus hærendo tantam ſæpe iſchuriam inferentibus, ut cathetere ſaltem immiſſo lotium reddi queat. Alveolos dentium interdum non in ſenibus modo, ſed & in junioribus, tam poſt dentium caſum, quam ante horum evulſionem, penitus ob varias cauſas aboleri, ut dentes frequentius non niſi membranis cohæreant, gingivis pariter deficientibus, *Obſ. 82.* comprobat. Uti ſterilitatis cauſis tubarum quoque Fallopianarum *Obſ. 83.* accenſet clauſuram: ita per easdem tubas lochia non minus, quam menſtrua in abdominis cavitatem aliquando erumpere, *Obſ. 84. & 85.* annotat. *Obſ. 91.* affectionem iliacam, tanquam inteſtinorum atoniam, ab obſtructione nervorum, inteſtinis a fæcibus vel deglutitis ſolidioribus obturatis, inteſtini ingreſſu, coarctione ejusdem naturali, hernia inteſtinali, inteſtinorum denique inflammatione deducit. *Obſ. 94.* mentionem injicit ureteris dextri prope veſicam calculum recondentis, ac in parte media prodigioſe extenſi, puris pintam ad minimum continentis, e quo innumerabilia vaſcula alba, turgida & ſetam tenuem craſſa, verſus hypochondrium ſiniſtrum tendentia, fuerint viſa, forſan eadem cum fibris membranaceis, ureteres cum lumbis alligantibus. *Obſ. 97.* placentam uterinam ob centralem funiculi in eandem inſertionem difficilius extrahi animadvertit. *Obſ. 99.* herniam cyſticam proponit a veſicæ in ſcrotum prolapſu enatam, nec non bubonocelen ex terrore combinatam lethalem, cum inteſtini ilei portio gangrænata per exilem circa tendines muſculorum abdominis dilarationem nullo reponi modo valuerit. Tandem *Obſ. 100.* glandis penis ſtructuram accuratius evolvens, non tam carnem eum eſſe, quam veram nervoſorum æque penis corporum, atque ſpongioſi corporis urethræ continuationem, ſine ulla ſubſtantiæ mutatione, inflationis & exſiccationis beneficio demonſtrat: quorum illa, corporis nerveo-ſpongioſi majoris & craſſioris nomine a noſtro indigitata, interiorem glandis portionem efforment; hoc vero, ſive corpus nerveo-ſpongioſum minus & tenuius, exteriorem ejusdem partem conſtituat & undiquaque ambiat, adeoque in glande obliterari falſo a *Regnero de Graaf* perhibeatur. Etenim nec venarum per penem diſtributarum foramina viſibilia, quibus inſtar cribri pro refluxu ſanguinis accelerando pertuſæ deprehenduntur, ab ullo hactenus expoſita fuiſſe, dum emolumentum e nova glandis penis textura in praxin Medicam redundans ſcrutatur, ſcita

penem inter & lienem vitulinum comparatione inſtituta, & quoad fibras nerveas, & quoad venas perforatas, omnino perſuadet.

Splendidum vero Muſeum adnexum quæ rariora exornant, ac tum in tumba erecta, tum thecis & repoſitoriis, tum theculis denique collocata & digeſta reperiuntur, maximam partem ſceleta ſunt, oſſa, partesque innumeræ hominis pariter atque brutorum nonnullorum nitide admodum præparatæ, ac lemmatibus deſuper ſive inſcriptionibus ingenioſis condecoratæ. Solas vero thecas E & F triginta & quatuor Herbaria viva ab Autore tribus noviſſimis annis, quibus Botanices Profeſſione præter Anatomicam & Chirurgicam Amſtelodami defunctus eſt, confecta occupant, tam indigenas, quam exoticas plantas ſine numero comprehendentia. In rariorum autem præparatorum corporum ingenti multitudine, jamdum a *Schwammerdammio Miracul. Natur. p. 36.* celebratorum, quamvis ſingula facillime arrideant, oculos
p. 10. tamen noſtros ac mentem in præſenti recreant, quæ ſequuntur. Duo videlicet maxillæ inferioris oſſa in ſceleto octo menſium membranæ
p. 12. ſaltem interventu cohærentia. Os pectoris in alio ſceleto pueri qua-
p. 21. driennis ex undecim oſſiculis rotundis conflatum. Uterus cum fœtu quadrimeſtri incluſo per viginti ſex annos adeo curioſe conſervatus,
p. 23. ac ſi recens exſiccatus eſſet. Ren humanus prodigioſæ magnitudinis,
p. 30. lagenæ figuram referens. Membrana vaſculis minutiſſimis ditata, quorum extremitates ceracea licet materia infarctæ, ob ſubtilitatem
p 32. tamen absque microſcopio in oculos haud incurrunt. Uterus cochleæ marinæ gravidæ, aſperæ arteriæ æmulus, e multis annulis cartilagineis coagmentatus, ac cochleis exiguis, interpoſita materia ſpongioſa, intus refertus. Ligamentum teres tertium, præter naturam utero humano, in ſiniſtrum locum retracto, connatum, *Obſ. 88.* quoque commemo-
p. 34. ratum. Sequioris ſexus fœtus humanus ſex menſium cum dimidio, in liquore a multis annis nitide conſervatus. Cerebrum humanum balſamo lapidis inſtar induratum, glandulam pituitariam cum infundibulo, medullam oblongatam & decem nervorum paria luculenter
p. 38. exhibens. Portio peritonæi cujusdam hernioſi, tum peritonæum ſaltem dilatatum, tum vaſa ſpermatica ſub peritonæo, non vero inter
p. 40. duplicaturam ejus decurrentia oſtendens. Particulæ pulmonis e viro
p. 41. inflatæ bronchia, calculo ingenti obſeſſa. Lien vitulinus a parenchymate glanduloſo ſeparatus & inflatus, per cujus ſuperficiem vaſa lym-

Digitized by Google

lymphatica numeroſa flatu turgida diſſeminantur. Vaſcula ſanguinea per membranas diſperſa, mercurio vivo repleta. Varia vaſcula ſanguinea a materia ceracea diſtenta, & ab omnibus adhærentibus membranis penitus ſeparata. Omenti portio, ut ſericum referat, præparata. Cutis in filamenta, veluti fila ſericea, diſſoluta. Inteſtini jejuni humani portio, cujus valvulæ conniventes plane obliteratæ. Hepatis portio glandulas hujus viſceris luculentiſſime repræſentans. Renes ovini prodigioſi, pintam aquæ cum dimidia capientes, inflati ac balſamo cum annexis ureteribus præparati. Qualis expanſio enormis, ob continuum & irritum urinam ſtagnantem expellendi conatum hernia renalis ſalutanda videtur. Vas lymphaticum per pelvim & renem diſperſum. Veſica humana tribus ureteribus, ſeorſim ſeſe in ejusdem cavitatem exonerantibus, inſtructa. Valvulæ coli in equo recens in lucem edito ita coalitæ, ut excrementorum tranſitus in totum fuerit impeditus, adæquata mortis ſubitaneæ cauſa. Triplex ligamentum in colo equino, ſicut in homine, cum triplicibus valvulis conniventibus cellulas repræſentantibus. In inteſtini ilei humani portione diverticulum præternaturale ſatis magnum. Septum lucidum cum cerebro hydrocephali octo annos nati. Leporis paraſtatæ mercurio vivo repletæ, in quibus notatu dignum eſt, mercurium per vaſa ejaculatoria adactum non ſolum paraſtatas, verum etiam alia quædam vaſcula minutiſſima verſus abdomen tendentia repleviſſe. (Forſan hæc ipſa lymphatica ſunt vaſa, cum quibus vaſa deferentia communicare, *Nobiliſſ. Camerarius Miſc. Acad. Nat. Curioſ. Dec. II. A. VII. p. 432.* recens detexit.) Gigantis os ſyncipitis ſiniſtrum. Gemellorum placenta uterina duplex. Anaſtomoſes arteriam inter bronchialem & pulmonalem intercedentes. Embryo grani ſecalis magnitudine, cum annexa placentula e funiculo umbilicali jam a viginti quinque annis conſervatus & induratus. Muſculi brachii & pedis præparati ac balſamo per plures annos conſervati. Teſtium virilium vaſa repleta. Hominis os palati, e cujus medio dens molaris prorupit. Portio inteſtini jejuni humani admodum craſſi & quaſi congelati, quatenus omnia in eodem ſubjecto inteſtina gelu velut indurata ipſo tempore æſtivo apparuere. Veſicula fellea humana a fundo ad extremum usque ſerpentino ductu repens &c.

p. 44. p. 45. & 109. p. 48. p. 53. p. 55. p. 60. p. 61. p. 62. p. 67. p. 65. p. 63. p. 68. p. 70. p. 81. 82. p. 66. 67. & 94. p. 90. p. 102. p. 110.

De cætero quemadmodum e Figuris 85, quibus obſervationes dilucidantur

p. 103. dantur, duas huc transscribi curavimus, ita ei Figuris 11 Musæum pariter illustrantibus eam hic communicabimus, quæ in sterno partim ligamenta carti laginum, costas cum eodem arctissime connectentium, partim in-

Fig. 3. finitos ramusculos arterioso s, elegantissime depingit. Scilicet A sternum est, ab antica parte sese exhibens. aaaa ligamenta denotantur, quorũ fibræ instar stellæ aut striatim exporrectæ & a nemine hactenus (quantum Autori constat) descriptæ aut observatæ. bbbb innumerabiles existunt ramusculi e vasis mammariis oriundi.

AQUARUM FLUENTIUM MENSURA NOVA methodo inquisita Autore Dominico Gulielmino M. D. Bononiensi, in patrio Archigymnasio Scientiarum Mathematicarum primario Professore, & aquarum Bononiensium Superintendente.

Bononiæ ex typographia Pisariana, 1690. in 4. plag. 8. & 4. Tab. æn.

AUtor in præfatione notat, in hoc quod tractat argumento P. Benedictum Castellum omnes quidem anteriores superasse, sed duo tamen dubia reliquisse, unum quod non distinxit diversas aquæ in diversis ejusdem locI partibus velocitates, cum alia sit versus superficiem, quam prope fundum, (quanquam Autor infra notet, in fluminibus discrimen non esse magni momenti;) alterum quod in propositione secunda libri secundi demonstranda nec sibi ipsi, nedum aliis satisfecit. Hæc igitur supplere & perficere cogitans Autor Clariss. plures libros composuit, ex quibus tres nunc in publicum emisit, reliquis judicium lectorum, & diuturniores, ut ait, cogitationes expectantibus. His autem prioribus libris simpliciores casus considerasse, in sequentibus magis complicata, quemadmodum revera occurrunt in fluminibus, expositurum. Adhibet autem pro variis aquæ *velocitatibus mediam* quandam, id est, quã si aqua uniformem per totam sectionem perpendicularem seu per totam altitudinem fluminis in dato loco haberet, tantundem aquæ transiret, quantum

TAB. III. nunc velocitate difformi. Itaque (fig. 4.) si aquæ velocitates in altitu-

Fig. 4. dinibus A, G, F, D, B, essent AK, GI, FH, DE, BC, velocitas media erit FH, posito (ut ait defin. 7.) excessum KLH esse æqualem defectui HMC. Figuram autem ABCHK vocat *complexum velocitatum*, & punctum F centrum velocitatis. Et lib. 1. prop. 1, ostendit post Castellum in sectio-

ſectionibus ejusdem fluminis velocitates (medias) eſſe in proportione reciproca ſectionum, & prop. 6 per ſectiones ejusdem vel diverſorum fluminum quantitates aquæ eodem tempore fluentes eſſe in ratione compoſita ſectionum & velocitatum mediarum. Unde prop. 7. intumeſcente flumine erit quantitas aquæ fluens in intumeſcentia ad priorem, in ratione compoſita velocitatum (intellige ſemper medias) & altitudinum. *Sectio* hic intelligitur *artificialis* ſeu regularis, quaſi fundo per transverſum horizontali, & ripis parallelis, & normaliter erectis. Altitudo autem intelligitur *viva*, aquæ ſcilicet fluentis, omiſſis depreſſionibus & quaſi lacunis, quas fundus habere poteſt. Unde ſectio eſt in ratione compoſita altitudinis & latitudinis ſeu baſeos. Ex his conſtat, quod ſi (prop. 10) fluminis aqua aliud flumen ingrediatur, altitudo quam habet in ſecundo flumine, ad eam quam habebat in proprio alveo eſt in ratione compoſita velocitatum & latitudinum. Et (prop. 12) notat complexus velocitatum eſſe in ratione compoſita altitudinum AB, & velocitatum mediarum FH, cum complexus iſte utique ſit ut rectangulum AM; quæ quidem omnia ex figura ſunt ſatis manifeſta. Atque his tradendis abſolvitur liber primus. Deinde in *lib. 2* tractat de *Canalibus* inclinatis, iisque *ſolitariis*, quos ita appellat, cum canalis ab ipſo initio totam ſuam aquam recipit, quam ad terminum uſque fluxus defert, nullis novis canalibus durante fluxu receptis; ſi vero novi canales in priorem influant, canalis dicetur *unitus*. *Lumina* ſunt foramina inſculpta in lateribus vel fundo vaſis, per quæ aqua repleto vaſe poteſt fluere. Propoſitione 1 continetur libri ſecundi fundamentum, nempe ſi ex vaſe aqua pleno effluat aqua per lumina ſimilia & æqualia, ſed inæqualiter infra ſuperficiem aquæ ſita, erunt quantitates aquæ eductæ inter ſe in ſubduplicata ratione altitudinum incumbentis aquæ, dummodo tamen ſemper perſeveret ſupra lumina æqualis aquæ altitudo. Eam propoſitionem ab aliis jam poſitam, & a Mariotto obſervationibus comprobatam, etiam ſeſe veram experimento comperiſſe ait in cœnobio D. Bernardi PP. Olivetanorum, cum defuncto Abbate D. Tadæo de Pepulis & D. Joh. Ludovico Donello Philoſ. & Med. Doct. collegiato, in Mathematicis laudabiliter verſato. Ex demonſtrationibus tutiorem ſibi viſam Torricellianam, quam ſubjicit. Cum vero jam perinde ſit, ubicunque foramen, infra an ad latus, & quorſum vergat: itaq; Autor ipſam ſectionem fluminis per quam effluit, tanquam lumen

conſiderat, elevationem autem initii canalis, tanquam altitudinem; & quoniam in eo videtur contineri nervus ſententiæ Autoris, placet prop. 2. cum ſua demonſtratione & figura ipſiusmet verbis ſubjicere, ut lector judicare poſſit: Eadem eſt Velocitas aquæ fluentis per aliquam ſectionem canalis inclinati, ac ſi fluxerit e vaſe per lumen ſimile & æquale ſectioni, tantundem a ſuperficie aquæ remotum; quantum ſectio ab horizontali per initium canalis. Sit canalis inclinatus AB, per quem fluat aqua in ſectione B, & ſit AE horizontalis per initium canalis, dico in ſectione B eandem eſſe velocitatem aquæ, ac ſi flueret per eandem ſectionem B tanquam lumen, e vaſe clauſo ABE, in quo aquæ ſuperficies ſit AE. Quoniam enim aqua eſt corpus grave, ſi intelligatur ab A fluxiſſe in B per planum inclinatum AB, erit eadem velocitas in B ac in D, ſi ex A in D cecidiſſet (Supponitur enim AD horizonti perpendicularis & ſecta horizontali DB) vel ex C in B; ſed & in vaſe clauſo velocitas luminis B eadem eſt, ac ſi aqua a C in B deſcendiſſet: Ergo velocitas in B eadem eſt, ſive aqua fluat per canalem AB, ſectione B, ſive fluxerit e vaſe ABE, lumine B. Q. E. D.

TAB. III. Fig. 5.

Hinc concludit, velocitates in diverſis ſectionibus ejusdem canalis, eſſe in ſubduplicata ratione perpendicularium a ſectionibus ad horizontalem per initium alvei. At porro colligit, in qualibet ſectione canalis inclinati majorem eſſe velocitatem in fundo, quam in aquæ ſuperficie, ſed quo major inclinatio canalis, itemque quo magis ab initio alvei receditur, hoc minorem eſſe differentiam. Hinc fatetur Autor in ſcholio, in fluminibus velocitatem fundi & ſuperficiei ſumi poſſe phyſice æqualem; imo ob contactum cum fundo in fluminibus parvæ altitudinis fieri poſſe, ut aqua ſit velocior in ſuperficie. Quoniam autem in parabola ordinatæ ſunt etiam in ſubduplicata ratione altitudinum, hinc comparatione parabolæ Autor dictas proportiones exponit. Ad menſurandas mechanice velocitates pendulum aptat quadranti in gradus & minuta diviſo, quod velocitate aquæ a directione dirahitur, velocitatesque ex Herigoni libro 9 Mechanicæ vult eſſe ut tangentes angulorum inclinationis, quos pendulum ſcilicet facit ad rectam verticalem.

Denique *liber tertius* tractat de Canalibus tam ſolitariis quam unitis, ſed horizontalibus tantum. Ubi prop. 1 aſſerit velocitatem, qua fluit aqua per canalem horizontalem, eſſe eandem cum ea, qua flueret ex vaſe aqua pleno, cujus altitudo eadem, quæ altitudo viva aquæ in ca-

in canali horizontali: adeoque velocitates esse in subduplicata ratione distantiarum a superficie aquæ. Notat tamen altitudines intelligi vivas; nam si subsit gurges aut impedimentum, non modo retardatur aquæ velocitas, ut superioribus minor sit, sed etiam fit stagnans, imo motum suum retrorsum convertit, quod pendulo se ait expertum. In prop. 5 ostendit ex prædictis, quantitates aquæ in sectionibus canalium horizontalium ejusdem latitudinis, sed diversarum altitudinum fore in triplicata proportione velocitatum mediarum. Quod sic quoque ostendi potest: cum quantitates aquarum sint in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum; sint autem sectiones ejusdem latitudinis ut altitudines, & altitudines in duplicata velocitatum mediarum: Ergo composita sectionum & velocitatum, erit velocitatum triplicata. Ex his deinde problemata quædam solvit, nempe: Data quantitate aquæ fluentis in canali horizontali per sectionem datæ altitudinis & latitudinis, & latitudine alterius sectionis, invenire altitudinem ejusdem aquæ in secunda sectione. Datis duobus canalibus horizontalibus notæ altitudinis & latitudinis, quorum unus influat in alium, invenire altitudinem, quam addet canalis influens primæ altitudini alterius. Sectionem quamcunque canalis horizontalis ita dividere, ut partes aquam profundant in data ratione.

Atque hæc quidem summa est doctrinæ Autoris nostri, quam agnoscit in fluminibus minus applicabilem esse: & sane in longiore cursu fluminum velocitas attritu ita imminuitur, ut a subduplicata proportione depressionum infra locum originis longissime recedatur, quæ locum haberet, si aqua per exiguum spatium flueret, aut si omnis abesset attritus fundi ac laterum, cohæsioque partium aquæ ac motus ejus non minus liber esset, quam cum globus perfectus in plano inclinato recte levigato delabitur. Licet enim alias talia accidentia negligantur, in longo tamen cursu accumulata faciunt, ut regula perdat officium. Interim quæ remotis accidentibus, atque adeo in exiguæ longitudinis canali locum habeant, Autor satis eleganter videtur complexus, nec dubium est in sequentibus libris multa etiam praxi apta traditurum, quorum maturata editio omnibus scientiæ tam utilis æstimatoribus gratissima erit.

DISSERTATION SUR LE CHENIX DE Pythagore. par J. Du Rondel. i. e.

J. Rondelli Dissertatio de Chœnice Pythagoræ.

Amstelod. apud Joh. Garrellum, 1690. in 12. plag. 5.

CLarissimus *Rondellus* Professor Trajecti ad Mosam, (quem & anno 1686 p. 382, & anno 1687 p. 395 laudavimus,) epistolicam hanc
p. 3. de *chœnice Pythagorica* dissertationem Petro Bælio, Philosophiæ ac Historiarum Professori Roterodamensi celeberrimo, inscripsit.

Licet vero in vulgus notum sit, chœnicem mensuræ genus apud Græcos fuisse, tres frumenti cotylas, sive quantum homini in alimentum diurnum sufficiebat, capiens; obscurum nihilominus quam maxime est
p. 7. f. Pythagoræ de ea præceptum: *Chœnici ne insideas.* Quid moralis doctrinæ involucro hoc symbolico abdatur, non pauci veterum recentiumque philosophorum indagare sategerunt. Horum tamen nullus
p. 59. in sententiam suam pertrahere potuit Rondellum, qui ad sola *Bacchi orgia* effatum illud sapientissimi senis spectare, eruditis persuadere nitip. 61. tur. Observat igitur ex theologia Carthaginensi, animas hominum corpore solutas, si vitam sceleratam vixerint, pœnam luere in Hecates barathro; sin majorem in modum virtutibus studuerint, in campis Elysiis, aut si mediocriter a vitiis sibi temperarint, virtutibusque sese imbuerint, in Proserpinæ campo felici vita frui. Vertente dein tempore animas sive pias, sive impias ex subterraneo orbe in mediam aeris regionem evolare, ac dein in substantiam Lunæ resolvi. Hoc facto, virtute Solis magis magisque purgari, & divinæ demum vitæ ac purissimi corporis participes reddi. Quanto autem purius quælibet hoc in orbe vixerit, tanto citius ἀποκαταστάσεως ac ἀποθεώσεως quasi suæ periodum absolvere. Ideoque immortalitatis ejusmodi defecatæ cupidi omni studio enisi sunt in id, ut integros vitæ scelerisque puros se servarent. Et in his vel maxime reponendi sunt Bacchicorum mysteriorum epoptæ. Horum Numen non modo castitatis, sanctimoniæ & hilaritatis ex conscientia vitæ innocentis oriundæ, sed & mortis vitæque venturæ præses credebatur, sive, quæ *Eudoxi* phrasis est, τεθνηκότων ἀρχεῖν δυνάμενος. Quotquot ergo, meritorum suorum conscii, æternitatis candidatos se putabant, spemque conceperant animo, sese Bacchi beneficio quantocyus ad transmutationis suæ terminum perductum iri, immane quantum lætari solebant, & extra se quasi rapti, inter compotationes
p. 69. tripudiaque (externa intimi gaudii signa) ingeminabant: *Video! interfum! fruor!* itemque: *Duce*

Digitized by Google

Paul's Defence before the Council.

23 1 And Paul, earnestly beholding the council, said, Men and brethren, I have lived in all good conscience before God until this day. 2 And the high priest Ananias commanded them that stood by him to smite him on the mouth. 3 Then said Paul unto him, God shall smite thee, thou whited wall: for sit thou to judge me after the law, and commandest me to be smitten contrary to the law? 11 And the night following the Lord stood by him, and said, Be of good cheer, Paul: for as thou hast testified of me in Jerusalem, so must thou bear witness also at Rome. 12 And when it was day, certain of the Jews banded together, and bound themselves under a curse, saying that they would neither eat nor drink till they had killed Paul. 13 And they were more than forty which had made this conspiracy. 14 And they came to the chief priests and elders, and said, We have bound ourselves under a great curse, that we will eat nothing until we have slain Paul. 15 Now therefore ye with the council signify to the chief captain that he bring him down unto you to-morrow, as though ye would inquire something more perfectly concerning him: and we, or ever he come near, are ready to kill him. 16 And when Paul's sister's son heard of their lying in wait, he went and entered into the castle, and told Paul. 17 Then Paul called one of the centurions unto him, and said, Bring this young man unto the chief captain: for he hath a certain thing to tell him. 18 So he took him, and brought him to the chief captain, and said, Paul the prisoner called me unto him, and prayed me to bring this young man unto thee, who hath something to say unto thee. 19 Then the chief captain took him by the hand, and went with him aside privately, and asked him, What is that thou hast to tell me? 20 And he said, The Jews have agreed to desire thee that thou wouldest bring down Paul to-morrow into the council, as though they would inquire somewhat of him more perfectly. 21 But do not thou yield unto them: for there lie in wait for him of them more than forty men, which have bound themselves with an oath, that they will neither eat nor drink till they have killed him: and now are they ready, looking for a promise from thee. 22 So the chief captain then let the young man depart, and charged him, See thou tell no man that thou hast shewed these things to me.

re, nulli dubitamus, fusius eum hoc argumentum suo tempore persecuturum.

JOHANNIS HEVELII PRODROMUS ASTRONOMIÆ & novæ Tabb. Solares, quibus additus uterque Catalogus stellarum fixarum, nec non tabula motus Lunæ libratorii ad duo sæcula proxime ventura. Item Firmamentum Sobiescianum seu Uranographia, totum cœlum stellatum quoad singula sidera accurate delineatum exhibens.

Gedani, typis Joh. Zach. Stollii. 1690, fol. const. 99 plag. & 59 tabb. æneis.

SIngulari certe divini Numinis cura ex ferali illo incendio, quod anno 1679 mense Septembri *Hevelianas* machinas Astronomicas incredibili sumtu & labore constructas, & quidquid præterea multorum annorum vigiliis & felici industria ad Uranien magis magisque exornandam partum erat, momento quasi disturbavit, destruxit atque perdidit, ereptus est *fixarum Catalogus*, qui tot votis eruditorum hactenus expetitus in lucem nuper prodiit publicam. Cum enim loca, quæ nobilissimus *Tycho* stellis affixis assignat, cœlo non semper accurate consentirent, neque tamen cujusvis esset rem tantam aggredi, unus inventus est *Hevelius*, νῦν ἐν ἀγίοις, qui oneri gravissimo, Atlantis instar, humeros supponeret, & loca stellarum, quotquot oculos telescopiis non armatos haud fugiunt, improbo labore indagaret. Id autem qua ratione factum sit, *Prodromus Astronomiæ*, cui fixarum catalogus
Cap. 1. subjicitur, latius exponit. Ergo cum omnes ejus observationes Gedani peractæ fuerint, solicitus primum de vera hujus loci fuit latitudine, deprehenditque ex altitudine maxima & minima stellæ polaris, *elevationem poli Gedanensis* esse 54° 22′ 52″. Deinde vero ne instrumentorum,
Cap. 2. quibus usus fuit, fides in dubium vocetur, ostendit, *quomodo Instrumenta & observationes exactissime possint examinari*, demonstratque organa sua perfectissima fuisse, quippe cum octo stellarum fixarum circa Eclipticam & Æquatorem existentium totumque cœli ambitum complectentium, quarum distantias organis suis indagaverat, differentiæ ascensionales additæ 359° 59′ 56″, efficerent 4″ solum ex integro circulo deficientibus

ſes dividuntur, ita tamen, ut *Illuſtr. Auctor* moneat, ſtellas omnes non eandem perpetuo retinere magnitudinem, ſed minui quandoque aut augeri, immo nonnullas plane evaneſcere; & noſtro ævo quinque ſtellas, quarum loca *Tycho* dimenſus fuit, in cœlo fruſtra quæri, licet *Ricciolius* illas in ſuum Catalogum tanquam a ſe obſervatas retulerit. Illud etiam inter maxime memoranda & a nemine hactenus obſervata refertur, quod *in ſtellis undecim aſcenſiones rectæ creſcant*, cum in reliquis decreſcant, illæque motum reciprocationis exerceant, ita ut modo directe, modo retrograde incedant, modo etiam ſint ſtationariæ. cap. 9. Ipſe fixarum *Catalogus duplex* eſt, *major* atque *minor*, quorum prior computatus eſt ad annum 1660 completum, & non tantum loca fixarum quoad longitudinem & latitudinem, Aſcenſ. Rect. & Declinationem ex obſervationibus *Hevelii*, ſed juxta *Tychonis*, *Principis Haſſiæ*, *Ricciolii*, *Ulughbeighi* & *Ptolomæi* quoque placita ratione longitudinis & latitudinis complectitur; ut diſſenſus, qui inter Auctores quandoque non contemnendus occurrit, eo melius intelligi poſſit. Sidera ſecundum alphabeticum ordinem ſunt diſpoſita, & in ſingulis majores & inſigniores ſtellæ reliquas præcedunt, annotata magnitudine & *Tychonica*, & illa, ſub qua *Hevelio* adparuerunt. Poſterior Catalogus ad annum 1700 reductus eſt, eumque ſequitur index *Hallejanus* ſtellarum Auſtralium una cum *Tab. Aſcenſ. & Declinationum 526 præcipuarum fixarum* ad annum 1660 & 1760 completum cum earundem differentia, nec non *Tabula motus Lunæ libratorii* ad bina ſecula proxime ventura prolongata. Ex minori illo Catalogo delineatum quoque eſt *firmamentum Sobieſcianum ſive Uranographia*, tabulis æri inciſis comprehenſa. In hac quælibet pagina plerumque unum primarium ſidus rite adumbratum & delineatum, non nunquam etiam duo minora exhibet; reliqua vero adjacentia ſidera nudis lineolis, absque omni umbra, ſunt ſculpta, ut ex vicinis ſtellis primarium ſidus promtius poſſit dignoſci, quod alias, ſi nudæ tantum ſtellæ, ut in *Bayeri Uranometria*, depictæ ſint, haud ita facile fieri poteſt. In quovis etiam Iconiſmo circuli cœleſtes cum ſuis diviſionibus ſunt deſcripti, & in nonnullis zodiacus quoque eſt repræſentatus. Stellæ autem non quaſi ſub cœli concavo, ſed in convexitate globi cœleſtis exhibentur, quia veteres quoque cœlum ita contemplati fuerunt, ac ſi ejus ſphæram convexam ab extra, ut in globis artificialibus contingit, adſpicerent, atque hinc nomina indidere ſtellis, quæ omnia, ſi aliter jam fieret, inverti atque confundi Auctor opinatur.

Miſcel-

Digitized by Google

MISCELLANEA AUTORE THOMA SMITH, Eccleſiæ Anglicanæ Presbytero.

Londini impenſis Samuelis Smith 1690 in 8.
plag. 21.

NOva ſunt hæc Miſcellanea, & ab iis diverſa, quæ in Actis noſtris A. 1687 menſe Februario p. 92. recenſuimus. Quatuor autem imprimis capita novo hoc Miſcellaneorum volumine continentur. Primum eſt *reſponſio ad nuperas D. Simonii in libro ſuper fide Græcorum de dogmate Transſubſtantiationis cavillationes.* Cum enim Smithus in prioribus Miſcellaneis ea, quæ ſub nomine *Domini de Moni* latens *Simonius* in libro de fide & ritibus Orientalium, ſuæ de hodierno Eccleſiæ Græcæ ſtatu epiſtolæ, circa vocem μεταβολῆς & Græcorum in doctrina transſubſtantiationis cum Romana Eccleſia conſenſum objecerat, refutaſſet, & paulo poſt Simonius novum libellum, in quo ad noviſſimas Smithi objectiones reſpondet, edidiſſet, (quem libellum in ſupplementis noſtris Sect. 2. p. 75. retulimus) ſententiam ſuam de voce μεταβολῆς ejusque novitate ulterius ſtabiliendam, & adverſus Simonii exceptiones vindicandam clariſſimo Autor cenſuit. Iterum igitur, poſt varias de Simonio querelas & expoſtulationes aſſerit, Gabrielem Philadelphienſem vel primum, vel ſaltem inter primos μεταβολῆς vocem uſurpaſſe; quemadmodum apud Latinos Petrus Bleſenſis, vel potius Stephanus Æduenſis primus, vel ſaltem inter primos, barbarum transſubſtantiationis vocabulum aut effinxerit, aut ad Euchariſtiam accommodaverit. Objectum a Simonio Gennadii teſtimonium ὑποβολιμαῖον eſſe, iterum affirmat. Concilii Florentini tempore vocem iſtam nondum cuſam fuiſſe dum aſſerit, obiter notat in ſeſſione 25. verba: ὁμολογοῦμεν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων τελεῖσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίγνεσθαι σῶμα χριστοῦ, peſſima fide a *Caryophilo* ſic transferri, quaſi Græci confeſſi fuerint, per verba a Sacerdote prolata transſubſtantiari ſacrum panem, & corpus Chriſti fieri. Neque dubitat, *Beſſarionem* in confeſſione Græcorum, quæ in *Mabillonii* Muſeo Italico Latine legitur, τελειώσεως voce uſum fuiſſe, ubi Latinus interpres *Nicolaus Sagudinenſis Euripontinus* dicit, quod verba divina Salvatoris omnem transſubſtantiationis virtutem habeant. Unde concludit, *Ma-*

billonium ex illa Græcorum confessione perperam probare, quod Græci isto tempore eandem cum Romanis de Eucharistia fidem tenuerint; neque validius esse argumentum, quod idem Mabillonius in præfatione operis de Liturgia Gallicana pro transsubstantiationis doctrina ex transformationis aliisque hujusmodi vocabulis depromit. De *Georgio Scholario*, qui ad thronum Constantinopolitanæ Ecclesiæ evectus Gennadii sibi nomen adscivit, ejusque scriptis observat, quod unionis cum Latina Ecclesia, quam patriæ suæ proficuam speraverit, cupidissimus multa in Synodo Florentina præsens Latinis concesserit, quæ tamen, postquam omnis subsidiorum ex Italia spes in nihilum abiit, retractaverit, adeoque ex diversis ejus scriptis, si vel maxime omnia, quæ sub Gennadii nomine feruntur, genuina essent, haud necessario sequatur, quod *Leoni Allatio* visum, duos eodem tempore Gennadios vixisse, quorum unus infensissimus Latinorum hostis inglorie vixerit, & ne pedem quidem ex Græcia moverit, alter vero Latinorum insignis fautor Concilio Florentino interfuerit, cui omnia opuscula, quæ Latinæ Ecclesiæ dogmatibus favent, attribui debeant, non item quæ contra Latinos exarata sunt. Apologiam pro quinque capitibus Concilii Florentini cum *Arcudio* & *Caryophilo* Gennadio abjudicat, cum post Concilium Florentinum eorum, quæ olim in gratiam Latinorum concesserat, palinodiam cecinerit. Imprimis autem ea Gennadio affingi probat, quæ pro transsubstantiationis dogmate Meletius Syrigus & Simonius adduxerunt. Refert Archiepiscopum Tiberiadis urbis in confiniis Macedoniæ sitæ Oxonii a se rogatum, ut de hac controversia Eucharistica sententiam suam libere & fideliter proferret, respondisse: τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἱερουργούμενον παρὰ τοῦ ἱερέως ἢ ἀρχιερέως οὐ μίστιόται εἰς οὐσίαν σώματος καὶ αἵματος, ἀλλ' ἡ αὐτὴ οὐσία τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦ οἴνου πάλιν ἐστὶ &c. Unde hoc elicit, quod ne hodie quidem meri Græci, quos Romanæ superstitionis aut educationis lues nondum afflavit, μίστιόσιν agnoscant. In laudibus *Meletii Syrigi* Simonium immodicum esse, ejusque merita ex magnis, quibus apud Græcos ornatur, elogiis perperam metiri censet, cum Græcos in tribus nimis liberales esse annotet, etsi de cætero debitis ejus laudibus nihil detractum velit, neque neget, eum altius sapere, quam alii monachi solent, qui e Græcia pedem nunquam efferunt, neque domi politioris literaturæ studiis incumbunt. Ne autem Meletii autoritate Simonius

nimium

Ego Aldhelmus abbas hanc cartulam scripsi et subscripsi.

Ego Hedda episcopus subscripsi.

Ego Ealdhelmus dux subscripsi.

Ego Ingild subscripsi.

Ego Ceolmund subscripsi.

Ego Ceolwald

hinc annis Anglicano ſermone Autor ediderat. Agnoſcit, hunc verſiculum cum in multis aliis manuſcriptis codicibus, tum etiam in Alexandrino deſiderari, quem Cyrillus Lucaris ab Alexandrina ſede ad Conſtantinopolitanam translatus ex Ægypto ſecum advexit, & poſtea Regi Carolo in Angliam dono miſit, antiquitate ſua venerabilem, & ultra mille annos aſſurgentem; etſi Autoris noſtri judicio probari non poſſit, quod manu Theclæ nobilis Ægyptiæ fœminæ ſub Diocletiani imperio ad beſtias damnatæ deſcriptus fuerit. Neque negat, plerosque primitivæ Eccleſiæ Patres, & in his etiam *Athanaſium*, nullam ejus dicti mentionem feciſſe. Etſi enim in diſputatione cum Ario Nicææ habita, quæ Athanaſii nomen præfixum habet, nec non in tractatu de Unita Deitate Trinitatis, qui itidem inter Athanaſii opera legitur, dictum illud allegetur, neutrius tamen opuſculi, cum pſeudepigrapha eſſe conſtet, rationem habendam eſſe cenſet. Interim ſufficere exiſtimat, quod non defuerint MSC. codices, in quibus inſignis illa pericope legitur, qualibus codicibus etiam *Cyprianum* & *Hieronymum* uſos fuiſſe probat. Ad ea, quæ contra Cypriani locum *Sandius* excepit, breviter reſpondet, & imprimis *Fulgentii* autoritatem urget, qui hunc ipſum Cypriani locum in libro contra Arianorum objectiones produxit. Quæ contra Hieronymi prologum in epiſtolas canonicas *Eraſmus* & *Socinus* objecerunt, itidem brevi reſponſione diſcutit, & Eraſmum arguit, quod myſteriis Chriſtianæ fidei non integra mente acquieverit, etſi interdum ſatis caute egerit, nec in apertas blaſphemias erumpere auſus fuerit. Poſt Hieronymum, dictum illud Johanneum ab Idacio Claro, item ab Eugenio, & aliis Africæ Epiſcopis in confeſſione Regi Hunerico oblata apud Victorem Vitenſem, nec non a Vigilio Tapſenſi, quem etiam libri Idacio Claro adſcripti autorem cum Chiffletio agnoſcit, uſurpari obſervat, & poſtremo argumenta diluit, quibus Sandius dicti hujus authentiam impugnavit.

Tertium caput Miſcellaneorum eſt *defenſio ſuperioris diſſertationis contra exceptiones D. Simonii in Critica N. T.* In hac primum omiſſionem hujus verſiculi haud difficulter librariorum oſcitantia contingere potuiſſe ſcribit, cum librarius, poſtquam ſcripſiſſet: τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, præteritis reliquis verſiculi 7. verbis, ad v. 8. in quo itidem iſta verba occurrunt, facile delabi potuerit. Imprimis vero Cypriani & Hieronymi pro authentia hujus dicti Johannei teſtimonia ſtatuminat, quæ

Lord Chief Justice Cockburn on Life in the Law.

Lord Chief Justice Cockburn has been delivering an address to the students of the Birmingham and Midland Institute, on the subject of "Life in the Law." He began by saying that he had chosen the subject because he thought it would be interesting to his audience, and because he thought he could speak upon it with some degree of authority. He had been a student of law, a practising barrister, a law officer of the Crown, and a judge, and he had had opportunities of observing the life of the profession in all its phases. He had also had opportunities of observing the life of the profession in all its phases. He had also had opportunities of observing the life of the profession in all its phases. He had also

rem a se scriptam epistolam provocare potuerit, neque gloriam Christi in monte sancto viderit, cujus gloriæ spectatorem se fuisse Autor epistolæ v. 18. c. 1. asserit; quæ verba aliunde huic epistolæ inserta fuisse, aut ad historiam Joh. XII, 28. relatam respicere, nondum Grotius probare potuerit. In cap. 2. v. 13. ubi vulgo legitur: ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, post Grotium & alios quosdam legendum censet: ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν; quam lectionem non solum vulgatæ versionis, sed etiam Alexandrini illius, de quo paulo ante diximus, codicis autoritate, imprimis vero loco parallelo, qui in epistola Judæ v. 12. legitur, confirmat. In explicatione capitis 3. non alienus est ab *Hammondi* sententia, qui Petrum in hoc capite non tam de ultimo mundi fine, quam de fine politiæ Judaicæ & excidio Hierosolymitano agere statuit, simulque observat, Christianos veteris Ecclesiæ credidisse, quod universus orbis, si non simul & eodem tempore, quo Hierosolyma, saltem non longo post intervallo interiturus esset, & hanc opinionem post excidium Hierosolymitanum proximo seculo & deinceps multo magis invaluisse, etsi magnam invidiam inde sibi Christiani conflarent, quasi de Romani Imperii duratione male ominantes. Ad calcem hujus commentarioli subjiciuntur variæ lectiones hujus epistolæ, ex Alexandrino codice tam diligenter excerptæ, ut ne librarii quidem errores, & leviſſimæ textus mutationes omissæ fuerint.

DISCOURS DE Mr. MENAGE SUR l' Heautontimorumenos de Terence.

id est:

Ægidii Menagii Dissertatio de Heautontimorumeno Terentiana.

Ultrajecti, apud Ant. Schouten. 1690 in 12. plag. 18.

ACtionem fabulæ, quæ in dramate exhibetur, non extensam nimis esse debere, sed certo spatio includi, sana ratio dictat. Quis enim ferat, aut absque indignatione spectet, integræ hominis vitæ decursum, ut natus sit, ut adoleverit, ut vitam gesserit, tandem ut interierit, in paucarum horarum spatio ita arctato, ne spectatoribus (ut apud Plautum est) lumbi sedendo, & oculi spectando doleant, repræsentari? Et

Et nonne nuncius Roma in Ægyptum missus, intra trium quatuorve horarum spatium rediens, explodetur, & poeta tam brevi tempore longinquum adeo iter absolvisse ipsum fingens, ludibrium spectatoribus erit? Quamvis enim universa poesis fictio est, non absurdam tamen eam naturæve contrariam, sed verisimilem, κατὰ τὸ εἰκὸς institutam, esse decet. Proinde Aristoteles in œconomia fabulæ constituenda præter ordinem appositum, justam requirit magnitudinem, rei ipsi convenientem & memoriæ accommodatam, (εὐμνημόνευτον μέγεθος) cujus limites *cap.* 5. lib. *de Poetica* hos ponit, ut *unius solis ambitum nimis excedere* eam vetet, jubens ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν. Quam late *unius* iste *solis ambitus* se extendat, & quam arcte coarctetur, Interpretes ambigunt; aliis de naturali die, quæ viginti quatuor horis absolvitur, aliis de artificiali, quæ duodecim includitur, verba Stagiritæ accipientibus, & horarum numerum, quibus coerceri debeat justa actio, ne drama hac ex parte vitium trahat, non satis explorate definientibus.

Natum hinc ante annos quinquaginta certamen est doctissimo *Ægidio Menagio* cum *Francisco Hedelino* Abbate *Albiniacense:* ambobus super Terentii fabula, quæ *Heautontimorumeni* seu *seipsum excruciantis* nomine insignita est, altercantibus. Hujus enim actionem non pluribus quam decem, aut ad summum duodecim horis contineri, *Hedelinus* contendebat: plures autem quam duodecim, & ad minimum quindecim horas ad actiones in dramate isto repræsentatas requiri; neque tamen vel justam magnitudinem Terentium fuisse supergressum, vel minus convenienter Aristotelis doctrinæ istam constituisse, *Menagius* ostendere sategit. Hic duobus anno 1640 & 1650 editis libris; iste totidem oppositis argumentum pertractarunt: tanta etiam animi concitatione Hedelinus id executus est, ut a verborum acerbitate & injuriosis dictis in optimum Menagium, quem adversarium sumserat, jaciendis sibi non temperarit. Istas ne agnoscere videretur, ab ira animum, ex consilio Taciti, cohibendum duxit Menagius: ac proinde alterum Hedelini librum ut evolveret, multo tempore adduci non potuit, quod apud se constituisset, inque *Amœnitatum Juris* dedicatione, nunquam se eundem esse lecturum, significasset: nuper demum, post elapsos quadraginta annos, a Jesuitis Collegii Ludoviciani & Doctoribus Sorbonæ certior redditus, salva conscientia

lectio-

lectionem libelli, si maxime animo penitus fixum ante habuerit, istum se non legere velle, nunc suscipi posse. Igitur argumentum isthoc denuo excutiendum, & adversarii rationes examinandas duxit, sententiamque, in qua adhuc persistat, probare sategit eruditissimæ feminæ *Annæ Daceriæ*, Fabri filiæ, pluribus venustis libris editis erudito orbi cognitæ, jamque in edendo Terentio studium ponenti; arbitrio ejus, utram sententiam nunc veriorem censere velit, in venusto epigrammate ad ipsam scripto, & commentationi præfixo, modeste relinquens. Præterquam quod dubium adhuc sit, an de naturali, an artificiali die, quem solis ambitus absolvat, Aristoteles loquatur: si maxime artificialem intelligat, (de quo etiam plerique Interpretes hæc verba accipienda esse censent) nequaquam tamen angustis adeo finibus actionem dramaticam ab eo includi Auctor existimat, ut ultra duodecim horas (quibus artificialis dies absolvitur) extendere eam prohibeat: quod verbis πειρᾶται, quo suaderi magis, ut poeta spatio temporis quam minimo actionem arctet, quam sub pœna reprehensionis id præcipi existimat; & ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, quibus paulum transilire fines istos licere, indicari asserit: nam in hunc sensum verba Aristotelis accepisse, & quod *paulum excedere* permiserit, interpretatos ea esse Madium, Lombardum, Piccolomineum, Riccobonum, Heinsium, Vossium, Grostonum. Igitur dramatum leges haud violatas a Terentio Auctor adversus Hedelinum asserit, etsi plures quam duodecim horas actioni dederit, & res intra biduum (juxta Minturni, & quorundam aliorum *cap. 7.* allegatorum sententiam) confectas uno dramate hoc complexus fuerit. Græcos sane Comicos haud adeo superstitiose angustiis istis se includi passos esse, nec fabulas suas duodecim horarum spatio adstrinxisse, exemplo Aristophanis (*cap. 9.*) ostendit, qui in Pluto viginti horarum, & Æschyli (*cap. 8.*) qui in Niobe trium dierum gesta exhibuerint; nec Euripidem horis duodecim actiones suas includisse; & inter antiquiores dramatum scriptores quendam Trojæ obsidionem, decem annis peractam, una fabula esse complexum (*cap. 10.*) refert. Plautum vero novem mensium acta in Amphitruone retulisse, adversus Muretum, Heinsium & Vossium (*ibid. p. 57.*) negat; sed Jephthen Buchanani duorum mensium gesta continere, cum Vossio (*p. 61.*) affirmat. Quominus reprehensionem Terentium mereri censet, qui quindecim horas Heautontimorumeno dederit,

dederit, acta repræsentans quæ initium circa veſperam & ſeptimam primi diei, & exitum circa meridiem & decimam horam alterius habeant. Quod ut probet, locum in quo Chremes ac Menedemus convenerint, quem ſuburbanum prope Athenas prædium fuiſſe putat, & tempus quo ludi hi acti fuerunt, Bacchanaliorum nempe ſeu Dionyſiorum, (*cap. 11.*) inquirit, & ex hoc cumprimis de longitudine diei, quæ tum fuerit, ſententiam ferendam eſſe exiſtimat. Quo loco de feſtis Græcorum, & cumprimis Athenienſium (*p. 71. ſeqq.*) menſibus item Atticis (*cap. 12.*) erudite diſſerit, & adverſus Hedelinum in Dionyſiacis feſtis quæ *Pithoegia* appellabantur, menſe Poſidonione, qui erat ſextus anni Attici, (cui initium dabat menſis Hecatombæus circa Solſtitium æſtivum) & ultimus autumni, juxta Scaligerum, Petavium, & indicem MSC. menſium Atticorum Seldeno laudatum, actionem hanc Terentianam geſtam eſſe fingi: circa quod anni tempus nox Athenis quindecim horas longa fuit: integram autem noctem interceſſiſſe, antequam abſolveretur, ex Act. II. ſc. 3. *Et veſperaſcit, & non noverunt viam*, & Act. III. ſc. 1. *Luciſcit hoc jam* &c. oſtendit. Lectu plane digna ſunt quæ doctiſſimus Autor de hoc argumento, aut affinia ei plura alia alibi haud obvia affert: & eorum occaſione veterum ſcriptorum loca quædam emendat, ut Plauti *p. 15.* Æſchyli *p. 24.* Ariſtotelis *p. 54.* Polyæni *p. 85;* lapſus item eruditorum quorundam virorum notat, ut Scaligeri *p. 83. 86.* Caſauboni *p. 84.* Meurſii *p. 128.* Guyeti *p. 131. 169.* Peyraredi *p. 131.* Urſini *p. 147.* Uſſerii *p. 103;* communicatorum autem ſibi a celeberrimis & omni eruditionis genere præſtantibus viris, *Exech. Spanhemio* & *Jo. Georgio Graevio, p. 23. 26. 179.* eos qui his ſtudiorum oblectamentis capiuntur, participes facit: ut non poſſe non gratum eſſe librum hunc doctiſſimæ *Daceriæ*, cui dicatus fuit, exiſtimemus.

ADAMI RECHENBERGII, IN ACAD. Lipſ. P. P. de Studiis Academicis liber ſingularis.

Lipſiæ apud Joh. Fr. Gleditſch. 1690. in 12.
conſtat plagulis 17.

CUm multi adoleſcentes ſcholis trivialibus egreſſi, in Academias ſtudiorum cauſa ſubinde veniant, qui in tanta doctrinæ varietate,

docentiumque ſententiis diverſis ac diſcrepantibus, ſæpe neſciant, quam ſtudiorum rationem inire, quoſve duces ſequi hac in parte debeant; e re juventutis Academicæ hac tempeſtate fore exiſtimavit *Auctor* libri hujus clariſſimus, Collega noſter colendus, ſi in quovis ſtudiorum genere, partim Autores præſtantiſſimos, qui hanc aut illam doctrinæ partem tradiderint, indicaret; partim ordinem, quo pro ingenii aut fortunæ ratione, vel etiam ſcopo, in ſtudiis uti conveniat, monſtraret. Quapropter præmiſſa diſſertatione de eruditione varia, & ſtudioſis ante in claſſes velut deſcriptis, in *ſecunda* libri *ſectione*, de Philoſophiæ Theoreticæ, & in *tertia* de Practicæ diſciplinis, ſcriptoribus & eorum uſu partitim diſſerere inſtituit. In *quarta ſectione* de Philologia, ejusque partibus; imprimis vero quæ ad hiſtoriæ cum civilis, tum ſacræ lectionem faciunt, uberius exponit. In *quinta ſectione*, de ſcriptoribus Græcis varii generis eorumque ſcriptis agit. Quibus ſubjungit Oratoriæ & Philologiæ S. ſtudium, Theologiæ conſecraneis adprime neceſſarium. Inde in *ſexta ſectione*, quæ ad præparationem ſtudii Medici, Juridici & Theologici faciunt, adducit. Præcipue autem methodi rationem in Theologia addiſcenda oſtendit, laudando ſummos in hac doctrina viros, *Gerhardum, Hülſemannum, Calovium*, & qui Eccleſiæ bono adhuc vivit, ſumme Reverendum Dn. *Spenerum*. Ultimo loco Autor Comenii Regulas vitæ ſapientis & tranquillæ ſtudioſis commendat, iisque libro colophonem imponit.

SEBASTIANI SCHMIDII IN D. PAULI ad Coloſſenſes epiſtolam commentatio. Accedunt ejusdem Paraphraſes Cap. VII. IIX. IX. X. & XI. ad Romanos, Epiſtolæ prioris ad Corinthios, prioris & poſterioris ad Theſſalonicenſes, prioris ad Timotheum, epiſtolæ ad Philemonem, ut & Cantici Mariæ.

Hamburgi, ex officina libraria Schulziana, 1691 in 4.
conſtant plagulis 51.

QUemadmodum ſumme reverendus Auctor ex Paulinis operibus *epiſtolam ad Hebræos* A. 1680, *epiſtolam ad Epheſios* A. 1685, *epiſtolam ad Galatas* A. 1690 commentariis accuratiſſimis illuſtravit: ita nuperius ſua in *epiſtolam ad Coloſſenſes* & *quasdam* alias a D. Paulo exaratas mele-

meletemata juris publici fieri, non invitus editori indulſit. Majori vero ſtudio epiſtolam *ad Coloſſenſes* explanavit, ac cæteras in voluminis frontiſpicio enumeratas. Has enim ſimplici tantum ac ſatis ſuccincta *paraphraſi* enarravit. Illam autem juſto commentario explicandam cenſuit. Hinc ſingula ejus capita primo *Logice* in partes particulasque ſuas *reſolvit*, deinde prolixioribus notis quorumvis verborum *nexum* & *ſenſum* monſtravit, collatis ſimul *Eſtii*, *Hunnii*, *Crocii*, *Calixti* cumprimis, ut & aliorum in hanc epiſtolam commentationibus; denique *locos communes* copioſos, ſed paucis verbis multa complexos annectit. Ut vero pateat, in hoc non minus, quam, quæ ſuperioribus annis recenſuimus, operibus Exegetam hunc ſuo merito clariſſimum non ſemper tritiorem viam inſiſtere, unicum exemplum ex *Coloſſ. I. 24.* petere juvat. En Apoſtoli verba: Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τ῀ θλίψεων τ῀ χριστ῀ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τ῀ σώματος αὐτ῀, *Eraſmus* Rotterodamus vertit: *Nunc gaudeo ſuper afflictionibus meis pro vobis, & ſupplco, quod deerat afflictionum Chriſti in carne mea pro corpore ipſius, quod eſt eccleſia, cujus factus ſum miniſter.*

Schmidius accipit νῦν illative, pro *itaque*. Vocabulo ἐν, *in afflictionibus*, non *materiam* gaudii notari putat, ſed *ſtatum*, in quo Apoſtolus tunc fuit, quoque non obſtante gaviſus eſt. *Afflictiones* heic non tam præteritas, quam præſentes & adhuc exantlandas intelligit. Θλίψεις χριστ῀ ei non illæ ſunt, quas Chriſtus in corpore ſuo myſtico *ſuſtineat*, ſed quas Chriſtus *admenſus eſt* Paulo, ac ab eo ſuſtinendas *definivit*. Dici ergo autumat afflictiones Chriſti præcipue *efficienter*, utpote a Chriſti providentia definitas, deinde etiam *exemplariter*, quia earum nobis ὑπογεγραμμὸν reliquit. Nec aliter locum *2. Cor. I. v. 5.* explicari cupit. Urget eapropter h.l. tautologicum fore ſenſum verborum: Afflictiones *Chriſti* h.e. *corporis Chriſti myſtici* ὑπὲρ τ῀ σώματος αὐτ῀ *pro corpore Chriſti myſtico*. Deſiderat etiam locum parallelum biblicum, ubi Chriſtus in fidelibus pati dicatur pro corpore ſuo eccleſia. Pontificiis ejusmodi interpretatione anſam dari monet, paſſiones ſanctorum pro *meritoriis* & *ſatisfactoriis* habendi, cum omnis paſſio a Chriſto perferenda talis ſit. Sed & verba ἐν τῇ σαρκί μου argumento eſſe exiſtimat, *Chriſti afflictiones* non de totius myſtici corporis Chriſti, ſed Pauli ſolius afflictionibus intelligendas eſſe. Ἐν σαρκὶ idem

eſt Schmidio ac *in naturali vita in hoc orbe peragenda*, ob *Phil. I. 22. 24. Gal. II. 20.* Tandem ultimo loco poſitum ὑπὲρ non notare ſtatuit *pro* commodi, ſed *ſuper* cauſæ & miniſterii. Hinc emergit hæc fere paraphraſis: *Quia Evangelium, quod ego prædico inter gentes, inter vos Coloſſenſes, gentiles, eum fructum facit, ut & vos ſitis converſi, gaudeo in mediis afflictionibus meis, quas ſuper vobis, ſeu ea de cauſſa, quia vobis gentilibus prædico, patior. Non enim pœnitet me pati eorum cauſſa, apud quos Evangelium meum tantum fructum facit. Gaudeo igitur ob converſionem veſtram, & ut viciſſim quaſi gratus ſim pro mihi facto gaudio, libenter impleo & ſuſtineo, quicquid afflictionum reſtiterit a Chriſto mihi deſtinatarum, & in carne mea ſive ſtatu vitæ hujus a me ſuſtinendarum, ſuper cauſſa corporis Chriſti meo miniſterio ædificandi, eccleſiæ puta; quippe cujus factus ſum miniſter, quem talia ex officio pati decet.*

Cæterum paraphraſibus in epiſtolas Paulinas additur quoque *Canticum Mariæ*, ex *Lucæ I. 47–54.* eodem paraphraſeos filo pertextum, ac *Canticum Zachariæ*, quod una cum epiſtolis *Jacobi* & *ad Epheſios*, itemq; *concione* Chriſti *montana* ſex abhinc annis Schmidius edidit.

DISSERTATIO ACADEMICA DE PHARISAISMIS in libris profanorum Scriptorum occurrentibus. Acceſſerunt obſervationes breves de luxu veterum Romanorum circa nuces. Edidit M. Joh. Heinricus Erneſti.

Lipſiæ, literis Joh. Georgii, 1690. 12. plag. 7.

COlliguntur in hac Diſſertatione, quam majori de *Hermeneutica profana* operi ad inſtar prodromi doctiſſimus ac de ſtudioſa juventute in ſcholæ noſtræ Thomanæ, quem gerit, rectoratu præclare merens Auctor præmittere voluit, juſtoque ordine ſiſtuntur auctorum Latinorum & Græcorum veterum a religione Judaica alienorum loca, quibus mores Phariſæorum eorumque, qui ad illorum mandata vitam ſuam atque fidem componebant, aut memorantur, aut ſcommate petuntur. Exponit ea Auctor dictis Scripturæ ſacræ, talia de *Phariſæis* referentis, qualia in *Judæis, verpis, curtis, recutitis, ſabbatariis*, perſtringuntur ab Hiſtoricis, Grammaticis, Oratoribus ac Poetis gentilibus. Horum intentionem & ſenſum, optimorum commentatorum

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt.

Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus.

Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Nullam varius, turpis et commodo pharetra, est eros bibendum elit, nec luctus magna felis sollicitudin mauris. Integer in mauris eu nibh euismod gravida. Duis ac tellus et risus vulputate vehicula. Donec lobortis risus a elit. Etiam tempor. Ut ullamcorper, ligula eu tempor congue, eros est euismod turpis, id tincidunt sapien risus a quam. Maecenas fermentum consequat mi. Donec fermentum. Pellentesque malesuada nulla a mi. Duis sapien sem, aliquet nec, commodo eget, consequat quis, neque. Aliquam faucibus, elit ut dictum aliquet, felis nisl adipiscing sapien, sed malesuada diam lacus eget erat. Cras mollis scelerisque nunc. Nullam arcu. Aliquam consequat. Curabitur augue lorem, dapibus quis, laoreet et, pretium ac, nisi. Aenean magna nisl, mollis quis, molestie eu, feugiat in, orci. In hac habitasse platea dictumst.

Fusce convallis, mauris imperdiet gravida bibendum, nisl turpis suscipit mauris, sed placerat ipsum urna sed risus. In convallis tellus a mauris. Curabitur non elit ut libero tristique sodales. Mauris a lacus. Donec dictum. Vestibulum rhoncus est pellentesque elit. Sed lacinia, urna non tincidunt mattis, tortor neque adipiscing diam, a cursus ipsum ante quis turpis. Nulla facilisi. Ut fringilla. Suspendisse potenti. Nunc feugiat mi a tellus consequat imperdiet. Vestibulum sapien. Proin quam. Etiam ultrices. Suspendisse in justo eu magna luctus suscipit. Sed lectus. Integer euismod lacus luctus magna. Quisque cursus, metus vitae pharetra auctor, sem massa mattis sem, at interdum magna augue eget diam.

Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae; Morbi lacinia molestie dui. Praesent blandit dolor. Sed non quam. In vel mi sit amet augue congue elementum. Morbi in ipsum sit amet pede facilisis laoreet. Donec lacus nunc, viverra nec, blandit vel, egestas et, augue. Vestibulum tincidunt malesuada tellus. Ut ultrices ultrices enim. Curabitur sit amet mauris. Morbi in dui quis est pulvinar ullamcorper. Nulla facilisi. Integer lacinia sollicitudin massa. Cras metus. Sed aliquet risus a tortor. Integer id quam. Morbi mi. Quisque nisl felis, venenatis tristique, dignissim in, ultrices sit amet, augue. Proin sodales libero eget ante. Nulla quam. Aenean laoreet. Vestibulum nisi lectus, commodo ac, facilisis ac, ultricies eu, pede. Ut orci risus, accumsan porttitor, cursus quis, aliquet eget, justo. Sed pretium blandit orci. Ut eu diam at pede suscipit sodales. Aenean lectus elit, fermentum non, convallis id, sagittis at, neque.

Nullam mauris orci, aliquet et, iaculis et, viverra vitae, ligula. Nulla ut felis in purus aliquam imperdiet. Maecenas aliquet mollis lectus. Vivamus consectetuer risus et tortor. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetuer adipiscing elit. Integer nec odio. Praesent libero. Sed cursus ante dapibus diam. Sed nisi. Nulla quis sem at nibh elementum imperdiet. Duis sagittis ipsum. Praesent mauris. Fusce nec tellus sed augue semper porta. Mauris massa. Vestibulum lacinia arcu eget nulla. Class aptent taciti sociosqu ad litora torquent per conubia nostra, per inceptos himenaeos. Curabitur sodales ligula in libero. Sed dignissim lacinia nunc. Curabitur tortor. Pellentesque nibh. Aenean quam. In scelerisque sem at dolor. Maecenas mattis. Sed convallis tristique sem. Proin ut ligula vel nunc egestas porttitor. Morbi lectus risus, iaculis vel, suscipit quis, luctus non, massa. Fusce ac turpis quis ligula lacinia aliquet. Mauris ipsum. Nulla metus metus, ullamcorper vel, tincidunt sed, euismod in, nibh. Quisque volutpat condimentum velit. Class aptent taciti sociosqu ad litora torquent per conubia nostra, per inceptos himenaeos. Nam nec ante

verſus *Jacobi Basnagii* Reſponſum typis exſcribi curat, nec minus ſtrenue in oppugnando *Jurio* progreditur.

Le Grand Hiſtoriæ Ludovici XI deſcribendæ ſummo ſtudio incumbit, quæ duobus voluminibus abſolvetur, ita ut eorum alterum ipſum Hiſtoriæ contextum, alterum monumenta publica conciliandæ dictis fidei exhibeat: quod opus ubi in lucem prodierit, & cum Varillaſiana ejusdem Regis Hiſtoria fuerit collatum, patebit fortaſſe, quid diſtent æra lupinis. Interim *Varillaſium* Hiſtoria Caroli VIII habet occupatum. *Felibenius*, cui Dialogos de Architectura debemus, Diarium aliquod Antiquitatis prælo parat.

P. Bouhours verſionem Gallicam Novi Teſtamenti molitur, reliquas omnes, & Janſeniſtarum quoque Montenſem, ut ajunt, ſuperaturam. Dn. *de S. Real* propediem daturus eſt verſionem Gallicam Epiſtolarum Ciceronis ad Atticum, una cum notis ſuis. *Menagii* Origines Linguæ Gallicæ ſub prælo adhuc ſudant. Toloſæ imprimuntur *Sorberiana*.

Dn. *Dirois*, cujus de Religione Chriſtiana Tractatus notiſſimus eſt, Roma, quo Cardinalem Eſtreenſem ſecutus fuerat, redux Lugduni diem dicitur obiiſſe. Dudum etiam conſtat, mortuum eſſe *Hermannum* Capituli Bellovacenſis Decanum, elegantiſſimorum operum, interque ea Vitæ S. Athanaſii, S. Baſilii, S. Gregorii &c. auctorem.

*** *** ***

Dum Duumvirorum Gallorum, Lector Benevole, *mortem memoramus, nuncius ad nos defertur de obitu Theologi noſtratis celeberrimi* Theophili Spizelii, *Evangelici Miniſterii Auguſtani Senioris & ad D. Jacobi Auguſtæ Vindelicorum Paſtoris, dum viveret, vigilantiſſimi; quippe qui die 9 Januarii (ſecundum Calendarium Gregorianum) anni præſentis, cum pleuritide & febri dein acuta laboraſſet, vitam laborioſiſſimam cum placida beataq; , etſi immatura morte commutavit, nondum exacto quinquageſimo ſecundo ætatis anno. Cæterum uti jacturam optimi Viri non Eccleſia tantum Orthodoxa, & Auguſtana cumprimis, ſed Respublica etiam Litteraria non poterit non lugere: ita prolixiore ejus elogio ſuperſedemus merito, quem tot præclara ingenii monumenta, in lucem ab ipſo diverſis temporibus edita, applauſumq; Orbis Eruditi promerita, nemini ignotum aut illaudatum patiuntur.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Martii Anno M DC XCI.

ASMI VVARREN GEOLOGIA: OR, a Diſcourſe concerning the Earth before the Deluge, &c.

dini, impenſis Rich. Chiſvvell, 1690 in 4. Conſtat capitibus XVII, plagulis 47.

Thomæ Burnetii Theoriam Telluris ſacram recenſuimus partim in Actis a. 168. p. 702, partim in Supplemento VI. p. 304. Ut exteros taceamus, quibus viri hujus ingenioſi paradoxa approbare ſe haud potuerunt, ex ipſismet ejusdem civibus virgula cenſoria animadvertit ſex abhinc annis *Herbertus* Herefordienſis Epi-, de quo plura videſis in Actis menſe Octobri anno 1686 pu- p. 522, &, ſi placet, adde, ſenem illum doctiſſimum, nomine *Croſt* gaviſum, ſed rarius (ut facere amant Epiſcopi,) eo uſum quo d. 9. Febr. A. 1661 diœceſi Herefordienſi præfectus fuit. vero adhuc in vivis ſit, adeoque annum ætatis octogeſimum agat, non liquet: hoc unum novimus, quod in *Status An-* Eduardo *Chamberlano* Anglice conſcripti, Gallica verſione, odami A. 1688 impreſſa, inter nondum mortuos referatur. Hunc anno ſuperiori *Eraſmus Warren*, Rector eccleſiæ, quæ Wor- in Suffolcia colligitur, opusque præſens duobus prioribus *Burnetiana* libris oppoſuit, lenius tamen in eam ſæviens, ac *Croſto* factum fuerat. Quid autem in adverſarii placitis enſione dignum judicarit, pluribus commemorare opus non ſumma ipſius capita propemodum coincidant cum iis, quæ copo Herefordienſi monita eſſe, citato loco memoriæ prodi- Jucundiores relatu erunt, quas de natura & ratione cataclyſmi alis *Warrenus* excogitavit, novæ ac paradoxæ hypotheſes, men haudquaquam pro certis & exploratis venditat, ſed tantum

pro probabilibus, ad minimum vero probabilioribus, quam Burnetianæ ſint; cum ex adverſo Burnetius orbi erudito perſuadere nitatur, non niſi ſua methodo explicari poſſe apud Moſen Petrumque deſcripta diluvii phænomena. Nimirum *Warrenus* ſupponit omnium primo, aquas diluviales, quibus altitudo *quindecim* cubitorum *Gen. VII. 20.* adſcribitur, non montibus quibusvis altiſſimis, (ut vulgo locum iſtum interpretes intelligunt,) ſed humo tantum ſive communi terræ ſuperficie tot cubitis altiores fuiſſe. Solicite enim ab hemiſtichio poſteriori: ויכסו ההרים *Et contecti ſunt montes*, diſtinguendum cenſet hemiſtichium prius: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים *Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aquæ*, ſuper humum nempe, ſi Warrenum audias, non ſuper montes, licet & hos ab aquis ſæpius ſuo modo *ſuperatos* & *tectos* concedat. Putat quippe, מעינות תהום רבה *fontes abyſſi magnæ*, qui *Geneſ. VII. 11.* ſub initium cataclyſmi *dirupti* dicuntur, non eſſe, (ut hactenus creditum fuit,) barathra & receptacula aquarum *ſubterranea* aut *ſubmarina*, ſed profundas cavernas in ipſis *montium cacuminibus*, ab omnipotente Dei manu *diffiſſas* & apertas, magnamq; aquarum vim in altum ejaculantes, in ſubjectas valles, ad inſtar cataractarum, delapſuram. Nititur paralleliſmo *Pſalmi LXXVIII. v. 15.* ubi de Deo pſaltes inquit: יבקע צורים במדבר וישק בתהומות רבה *diffidit rupes* (Rephidim, *Exod. XVII. 1. 7.* & Kadeſch, *Num. XX. 1. 8.*) *in deſerto & potavit* (populum) *abyſſis magnis*, h. e. cavernis montanis, non ſubterraneis, ſed altius ſuperficie deſerti ſitis; quapropter *verſu ſequenti* additur: ויורד *Et deſcendere fecit aquas*: itemque *Sapient. XI. 4.* aqua data dicitur *de petra altiſſima.* Eam quoque ob rem *I. Cor. X. 4.* aſſeri videtur, petram Iſraelitas *ſecutam* fuiſſe. Niſi enim ſcaturigo excelſo loco poſita fuiſſet, non potuiſſet fluentis ſuis tantum impetum conciliare, ut ex *Rephidim* ad *Kadeſch* uſque, rivo facto, pergerent. Neque enim ullius fontis, locis iſtis binis interjecti, Moſes uſquam meminit. Fuiſſet hac ratione rupes iſthæc non abſimilis monti *Pico* in inſula *Tenariffa*, cui impendentes nebulæ ſingulis diebus circa meridiem in aquam reſolvuntur, & tanta copia defluunt, ut imbrium, quales in tota inſula nunquam cadunt, vices abunde ſuppleant, totamque, quam diximus, Tenariffam affatim irrigent.

Quoniam itaque Moſes æque ac David & nomen *abyſſorum magna-*

Digitized by Google

magnarum & verbum *diffindere* adhibet, Warrenus judicat, de argumento ſimili utrumque agere. Obſervat igitur porro, in montibus haud raro *capaciſſimas cavernas* offendi, qualis illa, quæ Davidi ſexcentisque ejus comitibus in imo receſſu ſuo latibulum præbuit, & nihilominus tantum adhuc ſpatii vacui habuit, ut Saul eam ingreſſus nihil viderit, quod, Davidem illic loci adeſſe, ſuſpicionem ei moveret, *I. Sam. XXIV. 3.* Harum pleraſque corona quaſi immanium ſaxorum circumſeptas eſſe, ut ad eas aditus neutrubi pateat. Porro creditu facile ait, calore Solis multos vapores in id genus cavernis gigni, ac dein tum interno cavernarum, tum externo nivium incumbentium frigore in aquas condenſari; particulas vero hujusmodi aquarum craſſiores eſſe, quam ut per anguſtos viſcerum montanorum poros, per quos vi influxus ſolaris elevatæ ac in cavernas illas delatæ fuerant, relabi poſſint; hinc, Noachi ævo, aquas id genus collectas æternum ejusmodi carceribus detineri oportuiſſet, niſi Deus modo ſupernaturali repagula *diffregiſſet*, ac undis illis, quo naturalis impetus ferebat, eundi poteſtatem feciſſet. Tunc itaque eæ inſtar *fontium* ebullire, ac qua data porta, in declive præcipites ruere, hacque ratione, (accedentibus præſertim nivibus liqueſcentibus imbribusque ſolito majoribus,) depreſſiorem terræ ſuperficiem, quindecim cubitorum altitudine, longe lateque inundare. Huic fundamento primo de *fontibus abyſſi magnæ* jungit Warrenus alterum de *altitudine* aquarum diluvialium, quæ *cubitis quindecim* non montes, ſed *humum* ſuperarint: unde non recurrendum dictitat ad aquas *ſupracœleſtes*, quæ ex orbibus ſuis, ſine ſyſtematis mundani παναρμονία, deduci non potuerint; neque ad aquas *ſubterraneas*, quibus nullo modo integrum fuerit adſcendere, niſi adfuiſſent aliæ aquæ, in harum locum ſucceſſuræ; neque ad univerſas regiones *aeris*, licet omni ex parte *in aquam condenſandi*, cum conſtet, molem aeriam, molemque aqueam ejusdem extenſionis, quoad proportionem gravitatis, non magis ſeſe invicem exæquare, ac *mille* & *unum*, adeoque totius aeris molem in nimis exiguam & cataclyſmo haud ſuffecturam aquæ molem abituram fuiſſe; præterea ignorari, quid in ſuperioris aeris condenſati locum ſuccedere potuerit, ne natura vacuum reciperet. Imbres autem per quadraginta dies deſcendentes, & *abyſſos* illas e cavernoſorum montium verticibus ſcaturientes, tantam undarum vim congerere potuiſſe, quæ terræ

ad cubitos quindecim obtegendæ ſufficerit. Tertium fundamentum Warrenus ex *II. Petr. III, 5. 6.* p[illegible]: *Cæli*, h. e. infima aeris regio, *erant jam olim ac terra* (ἐξ ὕδατος) *ex aqua* (καὶ δι' ὕδατος) *& in aqua* ſimul extans, (δι' ὧν) *per quæ mundus* (animalis) *qui tum erat, aquis inundatus periit.* Partem enim tunc terræ depreſſioris cum circumjecta atmoſphæra inundatam, adeoque δι' ὕδατος (h. e. juxta Warrenum, *in aqua*) extitiſſe, partem terræ montanæ cum annexo cœlo aerio ἐξ ὕδατος (*extra aquam*) eminuiſſe, opinatur. Utrum vero interpretatione hac ſua ſcopum Petri ferierit, videant alii. Quarto loco urget, quod, ſi aquæ cacumina quoque montium tam longo temporis tractu contexiſſent, tantum limi & ſordium in planities devolutum fuiſſe credibile ſit, ut ne quidem aliquot ſeculis poſt ad fruges vitesve ſerendas domusve extruendas aptæ fuerint; quemadmodum conſtat, Atticam, cum cataclyſmum longe minorem paſſa eſſet, adeo miſeram induiſſe faciem, ut non niſi poſt tria ſecula colonos iterum nacta ſit.

Cæterum prævidit clariſſimus Auctor, objectiones non unas ſibi diluendas fore. Harum prima ex *Gen. VII, 19. 20.* elicitur: *Operti ſunt omnes montes altiſſimi ſub cœlo univerſo. Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aquæ, & montes fuerunt operti.* Reſpondet, non dici in textu, montium cacumina operta fuiſſe, ſed humum tantum, una cum inferioribus partibus montium, ad cubitos quindecim ſurſum verſus a ſuperficie terræ communi. Et in ejusmodi inundationem ſatis bene quadrare phraſin: *aquæ prævaluerunt* מאד מאד *valde, valde.* Neque ſeptuaginta Senes teſtari, diluvialem aquam montium quorumvis verticibus ſuperincubuiſſe; namque ſolummodo dicere: Πεντεκαίδεκα πήχεις ὑπεράνω ὑψώθη τὸ ὕδωρ. Imo nec vulgatum diſſenſiſſe, licet reddiderit: *Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes, quos operuerat.* Namque non neceſſe eſſe, ut *ſuper montes* idem eſſe putetur, ac *ſuper cacumina montium.* Quin verba iſta tantundem notare poſſe ac illa: *ad latera montium*; quemadmodum, *Q. Curtii* phraſi, *ſuper menſam*, vel *ſuper vinum & epulas* convivæ eſſe dicuntur, menſæ tantum accumbentes. Deinceps, quod altiſſimos montes quindecim cubitis ſuperarint undæ, hoc potiſſimum argumento refellit Noſter, quod arca *quieviſſe* ac reſediſſe dicatur *uper montibus Ararat*, h. e. Gordyæis in Armenia, *Gen. VIII. 4.* & quidem die 17. menſis ſeptimi. Cœpit autem diluvium die 2. menſis ſecundi

Digitized by Google

cundi & accrevit diebus centum & quinquaginta, (Gen. VII. 24.) qui fere circa modo dictum diem menſis ſeptimi decimum ſeptimum deſinunt. Hinc patet, eo ipſo tempore, quo incrementum aquarum ſummum ſuum faſtigium ac ἀκμὴν attigit, arcam montibus Gordyæis inſediſſe, adeoque totam undis immerſam omnique aere excluſam fuiſſe, ſi altiſſimos montes, ſigillatim Atlantem, Olympum, Caucaſum, Picum in Tenariffa, Andes in America, quindecim cubitis operuiſſet ſuprema eaque æqualiter a centro terræ remota cataclyſmi peripheria. Ipſemet igitur Warrenus phraſin Moſaicam: *Operti ſunt montes altiſſimi*, exponi vult aut (1.) per *ſynecdochen partis* inferioris *pro toto* monte, aut (2.) per *hyperbolen*, quæ ſæpe a montibus petitur, v. g. Jer. IV. 24. Ezech. XXXII. 6. Eſai. XLIV. 23. XLI, 15. LXIV, 3. Habac. III, 6. Pſal. XCVII, 5. CXIV, 4. &c. aut denique (3.) vocem *cooperire* accipiendo non pro *ſuperare & contegere omni ex parte*, ſed pro *frequenter, abundanter circumdare, circumſiſtere, circuire, circumfluere*. Sic gemmæ dicuntur *tegmen* Tyriorum, *Ezech. XXVIII, 13.* Judæi feruntur *texiſſe* altare Domini lacrymis, *Mal. II, 13.* Imo Moſes ipſemet refert, coturnices *texiſſe* caſtra Iſraelitarum, *Exod. XVI. 13.* Et tamen *Num. XI. 13.* (optimus ſui interpres) auctor eſt, decidiſſe illas non *ſuper*, ſed *circa* caſtra, ex utroque eorum latere. Pari modo, Warreno judice, montes altiſſimos cataclyſmo *tectos* dixit Moſes, quia copioſiſſimæ aquæ quaquaverſus illos circumfluxerunt.

Ad Objectionem ſecundam: *Arca reſedit ſuper montibus Ararat, Gen. VIII, 4; ergo aquæ ultra cacumina montium accreverunt, arcamque illuc extulerunt*, Auctor noſter reſpondet: (1.) על, (quod communiter *ſuper* notat,) quandoque *prope, juxta, penes* ſignificare, e. g. *Pſal. I, 3. Num. XI, 13.* ſicque על הררי אררט *ſuper montes Araratæ* idem eſſe poſſe, ac *juxta* montes Gordyæos. (2.) Si concedatur, arcam *ſuper* montibus Ararat quieviſſe, hoc nihilominus verum fore, etſi non cacumini, ſed pedi vel inferiori montis parti innixa ea dicatur. Nec obſtare, quod *Beroſus* & *Nicolaus Damaſcenus* apud Fl. Joſephum, *Abydenus Aſſyrius* apud Euſebium & Cyrillum, *Benjamin* denique *Tudelenſis* in Itinerario, teſtentur, reliquias arcæ longo tempore remanſiſſe in montis Gordyæi faſtigio. Obſervat enim Warrenus, eosdem auctores tot fabulas admiſcere ſuæ hac de re narrationi, ut qui aliqua in circumſtantia extra dubium hallucinantur, in altera quoqi hallucinati eſſe non immerito præſumantur.

Succedit objectio tertia: *Cacumina montium apparere cœperunt, decrescente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis cooperta fuerunt.* Regerit Warrenus, partim, quod *cacumen montanum* non raro in Scripturis sacris pro declivioribus & inferioribus partibus montis accipiendum veniat, e. g. *Amos I, 2. Exod. XIX, 20.* partim, quod fortassis in Genesi intelligere oporteat apices montium minorum tantum, superficie humi quindecim modo cubitis altiores, adeoque totos undis obrutos. Quod si hæc σοφὰ φάρμακα non arrideant cordato lectori, notari jubet, quod montium fastigia non *ex aquis*, sed *e tenebris* decimo mense *emersisse* sive *visa fuisse* dicantur. Toto nempe diluvii tempore tenebras universæ telluri constanter incubuisse. Cum enim atmosphæra, quanta quanta erat, maximo opere turbata, omnes, quos ambitu suo complexa fuerat, vapores in nubes, moxque harum maximam partem in imbres copiosissimos transmutasset, vero non absimile videtur, densissimas toto passim orbe tenebras ea de causa coortas esse. Imo absolute hoc necessarium fuisse, Warrenus existimat, ut homines diluvio absumendi eo magis in stuporem & consternationem verterentur, neque ii, qui non procul arca degebant, manu facta hanc invaderent, Noachumque cum familia brutisque animantibus illinc exturbarent, ac asylo ejusmodi saluti suæ consultum irent. Quemadmodum autem graviter adeo, ineunte cataclysmo, conturbata fuit atmosphæra? ita non ante decimum mensem, (ut ut jam per aliquot temporis spatium aquæ decrescere cœpissent,) in pristinum statum restitui, adeoque Solaris lux per aerem in montium apices transmitti potuit. Hinc quando *Gen. VIII, 3.* legitur: וישבו *Et reversæ sunt aquæ continuo ac indesinenter e terra*, Warrenus annotat, *reverti* idem Spiritui Sancto sæpiuscule esse ac *in sua principia resolvi*, non autem solummodo *ex loco in locum sine ulteriore sui mutatione abire.* Sic *Psal. XC, 3.* שובו *Revertimini, filii hominis.* Gen. III, 19. אל עפר תשוב *In pulverem reverteris.* Psal. CXLVI, 4. ישוב לאדמתו *Revertetur in terram suam.* Et similem in modum hoc loco: *aquæ reversæ sunt*, nimirum in principia sua, vapores scilicet. Accedebat ventus ille miraculosus, (*Gen. VIII, 1.*) qui quamprimum cataclysmus decrescere cœpisset, non potuit non, dum aquas rarefacere debebat, aerem simul magis magisque turbare, spissare ac consequenter tenebricosum reddere. Quod ipsum etiam necesse erat, ne aquæ in glaciem coirent,

Digitized by Google

uti fortaſſis feciſſent, niſi aer ſpiſſus adeoque ſubcalidus & conſequenter tenebris horridus fuiſſet, donec major earum pars in vapores abiiſſet, reliqua limo & ſordibus nimium permiſta lentiore rarefactione eguiſſet, adeoque pauciores vapores emiſiſſet, quam quales atmoſphæram notabili modo conturbare ac tantopere obtenebrare valuiſſent, ut nec Solis radii eam penetrare potuiſſent. Eandem ob rem Deus, cum nullum diluvium orbi poſthac immiſſum iri promitteret, non tantum ſementem & meſſem, æſtatem & hyemem, ſed & *diem ac noctem* ſemper fore, prædixit, *Gen. VIII. 22.*

Quod ſi porro obvertas, hac ratione homines animaliaque in montes fugam capeſſere atque mortis periculum evitare potuiſſe; reſponſio Warreno in promptu eſt, *imbres* copioſiſſimos (ſive potius *tenephias* ac *exhydrias* quadraginta diebus in montes impingentes, atque ibidem cum *nivibus* non una hyeme illic aggeſtis, tunc vero liqueſcentibus, itemque cum aquis e *verticibus* cavernoſorum montium ſcaturientibus miſtas,) impetuoſiſſimos compoſuiſſe torrentes, qui omnes, quotquot forte in montes adſcendere voluiſſent, in præcipitia ac decliviora montium loca ſecum rapuiſſent ac enecaſſent, aut certe in tantam deſperationem egiſſent, ut maluerint ſe præcipites dare in undas, quam fame vel metu ſenſim emori. Ne quis autem putet, per *aperturam cataractarum* ſive *feneſtrarum cœli*, *Gen. VII, 11.* innui, majorem aquæ molem delapſam eſſe, quam quæ tantum ad 15. cubitos ſuperarit humi ſuperficiem; Warrenus monet, multum aquæ imbibiſſe torridas & arenoſas terræ regiones, itemque barathra ſubterranea, antequam terraqueus orbis ad quindecim undiquaque cubitos ſurſum verſus inundari potuerit, præſertim cum circumferentia, quanto magis abeſt a centro, tanto amplior ſit magisque extenſa adeoque repletu difficilior. Cæterum *cataractas cœli* non amplius quid denotare præter pluvias copioſas & continuo decidentes, plane uti *Mal. III, 10*, ubi Deus in gratiæ ſuæ ſignum *feneſtras cœli* ſeſe aperturum ſpondet, *Lyranus* id fieri notet, *dando pluvias & rores ad fœcunditatem terræ convenientes.*

Deinde contra Warreni hypotheſin facere videri poſſet locus *Gen. VIII, 7. Corvus indeſinenter ibat & redibat, uſque dum exaruiſſent aquæ ex ſuperficie terræ.* Nam ſi cacumina montium aquis non contecta fuiſſent, facile reperiſſet corvus locum, ubi commode quieſceret, adeoque

adeoque non neceſſe habuiſſet, ad arcam ſubinde reverti. Hunc nodum ſolvit, an ſcindit, Noſter, approbando verſionem vulgatam: Corvus *egrediebatur & non revertebatur*, aut ſeptuagintaviralem: ἐξελθὼν οὐκ ἀνέστρεψε, adeoque & Bocharti conjecturam, pro יצוא ושוב legendum ילוא ישוב. Quod ad *columbam* attinet a Noacho trina vice ex arca emiſſam, Warreni ſententia, ea in arcam prima vice ſtatim reverſa fuit, quod nec victum commodum nec locum ſatis calidum ac nidificationi aptum reperiret; altera vicè, cum arva magis reviruiſſent, diutius extra arcam ſubſtitit, donec veſpera appropinquante, frigori nocturno perferundo impar, arcam iterum repeteret; ultima denique vice, cum jam formoſiſſimus annus eſſet, amœnitate locorum illecta longiusque divagata a montibus Gordyæis, redire aut neſciit, aut noluit, quo ſigno Noachus intellexit, terræ ſuperficiem iterum habitabilem evaſiſſe.

Ultimo loco hoc ſibi dubium movet Warrenus: *Si extra aquas prominuere montium juga, facile ad ea illidi, diffringi ac ſubmergi arca potuit.* Reſpondetque, idem verendum fuiſſe Noacho, ſive (juxta Burnetium) primævus orbis in omne genus fruſta diſſiluiſſet, ac in abyſſum delapſus aquas ſede ſua expulſas in aerem protruſiſſet, ſive, (juxta vulgarem opinionem,) arcam ab aquis ſenſim in ſublime ferri ac dein in montes Ararat demitti oportuiſſet. Facili quippe negotio in montes nondum omni ex parte opertos impingere & naufragium facere potuit. Ad ſolam ergo divinam providentiam heic reſpiciendum autumat, utpote quæ non minus Noachum tempeſtate illa huc illuc jactatum ſalvum & incolumem ſervavit, quam antea arcam exſtruere ipſum docuerat atque animalibus inſtinctum indiderat, ut congregari & in arcam includi, tantoque tempore aſſervari ſeſe paſſa fuerint.

QUATRIEME DENONCIATION DE l' Hereſie du peché philoſophique.

id eſt:

Denunciatio quarta hæreſeos de peccato philoſophico, continens reſponſionem ad tertiam epiſtolam PP. Jeſuitarum.

Impreſſa

Impreſſa A. 1690, in 8. Conſtat plagulis 5.

NOndum piguit *Antonium Arnaldum*, Jeſuitis, quas de peccato philoſophico fovent, opiniones exprobrare. Cum enim illi, ne tacuiſſe viderentur, iſtius verba in alienum rapuiſſent ſenſum ac ſtatum controverſiæ multis modis pervertiſſent in *epiſtola ſua tertia*; acerrimus hic eorum antagoniſta, ut fraudes, quas putat, abſq; cenſura dimitteret, a ſe impetrare haud potuit. Dixerat is, e Jeſuitarum principiis fluere *theſin* illam de peccato philoſophico *Divionenſem*; de qua A. 1689. p. 620, & 1690 p. 328. 502. prolixius egimus, cum *Denunciationes* tres priores recenſeremus. Id ii ita interpretati ſunt, ac ſi diciſſet, fluere illam ex *doctrina* Jeſuitarum *de gratia ſufficienti*, quæ concertationum Janſenianarum primarium argumentum fuit; ideoque plus ſimplici vice non ſine aculeo interrogaverant, quid commercii intercederet peccato philoſophico cum gratia ſufficienti. Monſtrat igitur Arnaldus, ſe non iſtam *de gratia ſufficienti* Jeſuitarum controverſiam intellexiſſe, ſed expreſſis verbis indicaſſe iſta iisdem communia axiomata: *Nemo peccat, niſi quatenus ſcit & intelligit malitiam peccati. Ad peccandum formaliter requiritur notitia peccati. Nullum eſt peccatum formale, niſi conſcientia hic & nunc judicet de malitia. Conſcientia circa illicitum intrepida excuſat a peccato.* ART. I. p. 5.

Objicit mox iisdem ſex loca, ubi veritatem fraudulenter diſſimularint aut corruperint. Ex his ultimi ſolum meminiſſe opus eſt. *Apologiam Caſuiſtarum*, abſque auctoris nomine A. 1657 editam, *Bunſium* (aut quisquis iſthanc contra *Arnaldum* exaravit epiſtolam,) ſibi ſuoque Ordini opponi deprecatus fuerat, eo quod univerſa Societas eam, quamprimum in lucem prodiiſſet, pro ſua agnoſcere noluerit, nolitque adhuc dum. Regerit Arnaldus, utrumque a vero alienum eſſe. Neque enim Jeſuitarum promachum *Annatum* aliumve aliquem confutare auſum eſſe ſcriptum *octavum* & *nonum*, quibus eo tempore *Curati* Pariſienſes culpam *Apologiæ* iſtius compoſitæ in Jeſuitas magna cum animi confidentia tranſtulerint. Imo poſtquam Patres illi integro decennio ſecretis machinationibus efficere ſtuduiſſent, ne Apologia eccleſiaſticæ cenſuræ ſubjiceretur, in publicum emiſſum eſſe *R. P. Honorati Fabri Societatis Jeſu Theologi Apologeticum doctrinæ moralis ejusdem Societatis*, permittente Generali *Joanne Paulo Oliva* & approbantibus novem Theologis, e quibus hodienum ſuperſtes ART. II. p. 20. p. 22.

perſtes eſt *Franciſcus de la Chaiſe*. Huic nempe Apologetico inſeritur liber, quem idem auctor, ſed ſub *Stubrockii* larva latens, jam antea *Wendrockio* oppoſuerat. In hoc autem p. 665. editionis Colonienſis, perſonatus ille *Jeſuita* & (quod conſequi hinc putat Arnaldus,) *Approbatores* univerſi fatentur, *Apologiam* iſtam *Caſuiſtarum* opus eſſe *P. Pirotti* Jeſuitæ Pariſienſis, quem quidem non communi Societatis conſilio aut cum conſenſu Generalis id libri edidiſſe perhibent, laudant tamen eum ceu *in doctrina morum, ſacris decretis, eorumque libris, qui de hoc argumento ſcripſerunt, optime verſatum.* Aſſerunt, continere eum quinquaginta quatuor propoſitiones, quarum tres quatuorve ſint certæ, quadraginta quinque probabiliores theſibus contrariis, reliquæ minus probabiles vel improbabiles. Non negant, quod *Alexander VII. damnaverit & prohibuerit Apologiæ libellum*; putant tamen id factum eſſe, non quod erronea dogmata complecteretur, ſed quod duriori ſtylo conſcriptus & absque auctoris & typographi nomine impreſſus fuiſſet. Neque diſſimulant viginti epiſcoporum Gallicanorum cenſuram contra Apologiam prolatam. Parum tamen eam curant &, interprete Stubrockio, contemtim ſatis inquiunt: *Quam multa ſuper his dicere valerem; ſed præ modeſtia & cultu etiam* muus dignis *debito abſtineo.* Ex excerptis hiſce collegit Arnaldus, *Apologiam Caſuiſtarum* a Jeſuitis haud reprobatam, adeoque pro documento doctrinæ eorum a ſe merito habitam eſſe.

ART. III. Cæterum ut Theologum Divionenſem *Stephanum Bougotium* & qui cum eo peccati philoſophici meminerant, excuſaret *Buhurſius*, p. 26. diſtinguendas dictitarat propoſitiones, quarum una categorica & impia ſit: *Effective commiſſa ſunt & committuntur peccata gravia, quæ tantum ſunt philoſophica, adeoque nec Deum offendunt, nec pœnam æternum merentur*; Altera ſit conditionalis & non improbanda: *Si dantur peccata gravia mere philoſophica, ea non offendunt Deum, nec merentur pœnam æternam.* Hanc poſteriorem ſuam, alteram horribilem & hæreticam eſſe monuerat. Demonſtrare ergo Arnaldus conatur, ex receptis Jeſuiticæ Societatis placitis categoricam quoque propoſitionem per legitimam conſequentiam elici poſſe. Provocat autem primo ad adverſarii ipſius epiſtolam, ubi peccatum theologicum eſſe definitur *libera tranſgreſſio legis divinæ*, & prolixe diſputatur, *non poſſe Deum juſte infligere pœnas æternas gentilibus, niſi ob illas tantum*

tantùm actiones, quibus à se Creatorem offendi sciverint. Hinc concludit, Jesuitas transgressionem legis naturalis, ex ignorantia illius & absque proposito offendendi verum Deum factam, habere debere pro peccato non theologico, sed mere philosophico: et quia id genus transgressio non raro inter Gentiles æque ac Christianos accidat, eam non esse casum moraliter impossibilem, uti Buhursius asseverarat; consequenter revera dari peccatum, quod ita sit philosophicum, ut non sit simul theologicum. Hinc dilemmate in adversarios insurgit: Adulteria ab Americanis, antequam Christiani ad eos delati fuerant, actu & reipsa patrata, aut fuerunt peccata theologica, aut mere philosophica, aut actiones plane non peccaminosæ. Prius asserere non licere ait Jesuitis, quia Americanorum actio non fuerit *libera* sive voluntaria *transgressio legis* a vero Deo latæ, utpote de quo ante suam conversionem nullam ideam habuerint: neque tamen etiam posterius; constare enim ex iis, qui *Antillarum* descriptionem ediderunt, quod barbarus quidam uxorem suam adulteram occiderit, & cum indicasset socero, sese infidelitatem uxoris puniviſſe, hoc responsi tulerit: *Recte feciſti; est autem mihi filia alia pulcrior; hanc, si vis, nuptum tibi collocabo:* unde liqueat, Gentiles agnoscere, adulterium, si non, quam ignorant, *legi Dei revelatæ, saltem honestati naturali* adversari, adeoque peccaminosam & illicitam actionem esse. Concludit ergo Arnaldus, non posse non Jesuitas medium arripere, ac ejusceemodi adulteræ gentilis actionem habere pro *peccato* mere *philosophico*, h. e. actione, quæ voluntarie fit ab eo, qui quidem eam legi divinæ contrariam esse ignorat, naturaliter autem inhonestam esse satis novit ac persuasus est.

Provocat dein ad alios Jesuitas magni nominis, cumprimis autem *Antonium Terillum* Anglum, Professorem Theologum in collegio Anglicano Leodiensi, qui *Regulam morum* volumine magno conscripsit ac opposuit libro *de recta doctrina morum*, quo Jesuita Hispanus *Eliçaldus*, sub anagrammate *Antonii Celladei*, A. 1670. *probabiliſmum* fratrum suorum convellere ac refutare nisus fuerat. Terillus quidem immoretuus est editioni; huic tamen Provincialis Anglicanus, & quatuor Theologi approbatores obstetricantes manus adhibuerunt. ART. IV. p. 42. p. 44.

Ex hoc igitur quatuor propositiones seligit *Arnaldus:* Prima est: *Fatemur cum S. Thoma ignorantiam sæpe esse voluntariam, ideoque*

etiam imputabilem: ſed eam NON ALITER voluntariam eſſe admittimus, quam ſi antecedenter aliqua de illius vitatione OBLIGATIO menti occurrerit, per cujus OBLIGATIONIS contemptum vel neglectum ignorantia culpabiliter incurritur. Notari heic cupit Arnaldus, Jeſuitam non ſuo tantum, ſed totius Societatis nomine loqui, verbis *Fatemur*, *Admittimus*; & ad ſolum *contemptum* vel *neglectum* debiti probe noti (vocibus *Non Aliter*) reſtringere ignorantiam culpabilem; unde ſequatur, quod quisquis nunquam actu cogitavit teneri ſe, ut id, quod facere debet, non ignoret, id invincibiliter ac involuntarie, adeoq; impune, ignoret. Contrarium deinde ex *Thoma Aquinate*, verbis *Contenſonii*, probat, ut pateat, fruſtra Jeſuitas gloriari, ſe Thomam hac in parte ſequi.

Altera Terilli propoſitio eſt: *Fieri poteſt, ut homo diu verſetur in actuali hac negligentia, quia ſemper videt ſe obligari ad aliqua ſcienda, qua tamen continuo negligit ſcire, quaque ſcire poſſet, ſi diligentiam adhiberet. Fieri etiam poteſt, ut olim potuerit, nunc autem non poſſit ignorantiam vitare. Sæpe accidit, ut continuatio ignorantiæ æque ſit voluntaria ac ejus initium. Fieri tamen etiam poteſt, ut ignorantia, quæ prius voluntaria fuit, involuntaria fiat, ſi nempe ignorans neminem habeat, qui eum doceat.* Hinc arguit Arnaldus, quod juxta Jeſuitarum placita, involuntaria & invincibilis fiat ignorantia illius, qui nocte dieque cogitat, qua ratione cuticulam molliter curet genioque indulgeat, quive inter eos ſolum vivit, qui quicquid Chriſtiani ſanctum habent, ſatyricis ſalibus perfricant, atque ceu mera hominum cerebroſorum inventa exſibilant. Hoc enim modo omnem religionis ſenſum in eo ſenſim extingui, ut obligatio menti ejus non amplius occurrat, ideoque ſine actuali contemptu neglectuve poſitivo obligationis illius ſuæ, actiones Legi divinæ in ſe, (utut non ex intentione peccatoris expreſſa,) contrarias patret, quodque hinc collectu facile eſt, non peccet theologice, ſed tantum *philoſophice*, quia inter peccandum non legis divinæ, ſed ad ſummum tantummodo honeſtatis naturalis meminit.

p. 55. 56. Propoſitio *Terilli* tertia ita enunciatur: *Voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato proprie & ratione ſui imputabili, quando nulla actualis advertentia, (nec ſpecialis, nec confuſa,) malitiæ moralis vel periculi præceſſit, vel ſaltem dubitatio aliqua, vel ſcrupulus.*

p. 58. Notanter dicit: *proprie & ratione ſui imputabili*, idque porro diſtincte explicat,

Digitized by Google

explicat, asserendo, quod peccatū ex mera inadvertentia non *per se & propriè* sit peccatum, sed quod ei tantum applicetur & imputetur reatus peccaminosæ actionis præcedentis, per quam in ejusmodi inadvertentiam homo prolapsus fuerat. Hæc cum attulisset Arnaldus, monstrat, quomodo ea ratione excusentur omnia facinora prava Gentilium, Epicuræorum, Atheorumve, ac si *in se* non sint peccata, sed tantum *in causa sua*, inadvertentia nempe & negligentia addiscendi inque memoriam revocandi obligationem suam; adeoque non puniri queant, quatenus legi divinæ sunt contraria, sed quatenus reatus causæ eorum ipsis simul applicatur & imputatur. Putat idcirco probasse se hoc modo, quod probare debebat, nempe quod juxta Jesuitarum hypotheses peccata philosophica non sint meræ imaginariæ suppositiones & casus moraliter impossibiles, sed nimis crebro inter homines accidere solīti. Unde serio cohortatur eos, ut si hæresi de peccato philosophico a Papa damnatæ bona fide repudium remisisse videri velint, propositiones illas omnes animitus ejurent atque condemnent. De Quinta Denuntiatione proximo mense dicemus.

THOMÆ GODVVINI MOSES ET AARON.

Ultrajecti, sumptibus Balth. Lobé, 1690, in 8. plag. 43.

NOtissimus est in republica literaria *Thomas Godwinus*, Somersetensis Anglus, A. M. Scholæ Abendonensis in agro Bercherensi ludimagister, deinde Theologiæ Doctor & Professor Oxonienſis, tandem ecclesiæ Brightvvellensis Rector, d. 20. Martii A. C. 1642. ætatis LV. fato suo functus; quod ante nos memoriæ prodidit Vir clarissimus in *Diario biographico*, indiculumque operum adjecit, justo forsan auctiorem. Num enim *libri IV. Antiquitatum Romanarum* ab *Anthologia Historiæ Romanæ* revera distinguendi veniant, ut ei videtur, nobis non constat, quibus illi modo, (non item hæc,) innotuerunt. Quod autem *libros VI. de civilibus & ecclesiasticis ritibus in usu apud Hebræos* aliud esse putavit opus ab *Antiquitatibus Hebraicis & Græcis, subtitulo: Moses & Aaron*, diligentissimo Viro fraudi fuerunt memoriæ minus accuratæ. Namque *sex* illis *libris* absolvuntur *Moses & Aaron, seu civiles & ecclesiastici ritus antiquorum Hebræorum, tam quos illi ulli genti debent, quam quos iidem ab Ethnicis & hi ab Hebræis per*

καχοζηλίαν ἀσίιverant, tertium nunc editi. Et primus quidem liber, *de personis* inscriptus, distincte agit de forma reip. Judaicæ usque ad Christum, de publicanis, de proselytis, de Regibus, de Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis, Nethinæis, de Prophetis, de titulo Rabbi, de Naziræis & Rechabitis, de Assidæis, Pharisæis, Sadducæis, Essenis, Gaulonitis & Herodianis. Liber II. *de locis*, templum, synagogas, scholas, proseuchas, portas, lucos, excelsa, asyla conspicienda sistit. Succedit tertius *de diebus & temporibus*, ac sigillatim de diebus, horis, septimanis & annis, de festis & conviviis, de sabbato, de festis paschatos, pentecostes, tabernaculorum, buccinarum, noviluniorum, expiationum, de annis sabbatico & jubilæo, de festo Purim encæniorumque. Libri quarti argumentum est *idololatria*. Enarrantur heic singula idolorum & divinationum, de quibus in S. literis memoratur quidquam, genera. Quintus de *consistoriis*, pœnisque ibi in reos decerni solitis, tractat. Ultimo *de ritibus mixtis* sermo instituitur, de circumcisione nimirum, de primitiis & primogenitis, de decimis, de matrimonio, sepultura, jurejurando, modo scribendi, Masorethis, metationibus & castris Israelitarum, mensuris atque monetis.

Non negandum est, libellum methodo hac facili, succinctaque sua brevitate juventuti antiquitatum sacrarum studiosæ gratissimum esse debere; præsertim, ex quo *Joh. Henricus Reizius*, V.D.M. singulis fere paginis subjecit notas haud pœnitendas, ac e philologis Godvvino recentioribus, *Coccejo* cumprimis, *Lightfooto*, *Altingio*, *Burmanno*, *Wagenseilio*, aliisque excerptas. Præfiguntur editioni huic *Hermanni Witsii* præfatio & dissertationes duæ *de Theocratia* Israelitarum *& de Rechabitis*, non indignæ auctore *Ægyptiacorum* ac *exercitationum in symbolum Apostolorum*, de quibus annis 1684. p. 213. & 1682. p. 199. prolixius verba fecimus.

RELATION DES REVOLUTIONS, ARrivées à Siam, dans l' année 1688.

Hoc est,

Relatio de mutationibus, quæ in regno Siam anno 1688 contigere.

Amstelo-

Digitized by Google

Amſtelodami, anno 1691, in 12. Conſtat plagulis 3.

QUam ſecundis ſuſcepta auſpiciis videri poterant hodierni Gallorum Monarchæ negotia, miſſis ad Siami regem, indeque rurſus acceptis legationibus non ita pridem geſta; quorum non ſemel in *Actis proximorum annorum* meminimus: tam luctuoſa eadem cataſtrophe abrupta brevi concidiſſe, omnemque grandium illorum eventuum, qui inde ſperabantur, expectationem ſubito fefelliſſe, e præſenti relatione cognoſcimus. Cui tanto major fides debetur, quanto rerum expoſitarum exactior cognitio penes autorem eſt, qui iisdem ipſe interfuit, quam qui fando ſolum aut vagis rumoribus accepta refert. Eſt is *Actorum anno 1689 p. 481.* memoratus *Fargeſius*, dux copiarum Gallicarum, & caſtri *Bankok* præfectus. Non ingratam vero operam B. L. nos præſtituros confidimus, ſi memorabilem hanc ſtatus regni *Siamici* converſionem, ejusque momenta, tametſi ex parvo libello, paulo enarremus diligentius.

A principio ſtatim non inficiatur *Autor*, negotiorum ſuorum rationes fidentius ſubduxiſſe *Gallos*, ampliusque, ac par erat, de favore Principis, quem invaletudo quædam lethalis ad tumulum jam ſenſim deducebat; de ſucceſſoris regii, qui incertiſſimus erat, erga ſe voluntate; de dubia miniſtri *Conſtantii* fortuna, cujus ea non fuerit autoritas, quæ credebatur; de indolis bonitate, affectuque *Siamenſis* populi, quem odium & furor in exitium *Gallorum* mox armaverit, ſibi promiſiſſe. Deſcribit deinde ſtatum regiæ domus & officiorum, qualis ſe in regnum adventante fuerit. Commendat *regem* a magnitudine & vigore animi, ac in exteros propenſione; notat vero ejusdem erga populares ſuos rigorem, ex quo factum, ut plus metus, quam amoris ſibi apud ſuos conciliaverit: cæterum, utut quinquaginta quatuor annis non majorem, certo conflictatum eſſe morbo, cui ipſum brevi ſuccubiturum non obſcuris indiciis deprehendi potuerit.

Proles regi *maſcula* nulla; unde ſucceſſionis jus ſecundum conſuetudinem regni, ad regis *fratres*, quorum duo erant, ſpectabat. Horum *major natu* membris captus jus omne *fratri minori* conceſſurus videbatur: hic vero mutum ſe hactenus ſimulaverat, cavendis ſcilicet ſuſpicionibus, quarum primam quamque vitam ſuam in diſcrimen apud regem conjecturam timebat, utrique fratrum parum faventem,

ventem, eosque procul a negotiis regni habentem. Desponsa tamen secreto juniori huic tum ferebatur, sed inconstanti rumore, *unica regis filia*, viginti octo circiter annos nata, supercilii ingentis, & morum ac superstitionis avitæ retinentissima; quæ tum ex aula se proripuerat, ob offensam a Parente acceptam, cujus autorem *Constantium* credebat, eaque propter odio eundem prosequebatur. Has vero necessitudines solida apud regem gratia longe anteibat *filius* ipsius adoptivus, *Prapicus*, successor Principis, si per eundem staret, procul dubio futurus: sed hunc natalium obscuritas factione aliqua invalescere non sinebat, populi & officialium regni (*Mandarinorum*) affectu in fratres regios unice propendente.

Ex cæteris *aulæ obsequiis* unus *Petcheratchas*, sive *Pitrachas*, magni quid primo statim conspectu portendere, supraque reliquos eminere visus est *Autori* nostro. Præterquam enim quod generis prærogativa eos antecellebat, (ex stirpe scilicet regia oriundum, quam regis parens olim throno dejecerat, fama ferebat;) ostentato insigni pro superstitione gentis suæ zelo, *Talaponum* universorum, quorum summa apud Siamenses existimatio, favorem consecutus erat; animum præterea gerebat, erga gentem suam sincerrime affectum, odii erga peregrinos pleniſſimum. Cæterum sensa sua & consilia premere apprime gnarus, amoliendæ omni suspicioni unum præ se ferebat vitæ privatæ desiderium; unde & ampliſſimas, quas rex ipsi filioque ejus subinde detulerat, dignitates constanter recusavit. Quod tamen adeo non detraxit eximiæ qua pollebat autoritati, ut inter præcipuos consilii regii haberetur, multoque intimioris quam, *Constantius*, esset admissionis: quem ex adverso Galli longe potentissimum credebant, quique idem ipsis persuadere contendens, cæterorum existimationi omni studio derogabat, ut sua unius fiducia & auspiciis quodcunque erat negotiorum gereretur.

Nec exigua quidem erat hujus *Constantii* apud regem gratia, qui tractandis exterorum causis hunc unum ministrum idoneum putabat, ob exactam, qua instructum se profitebatur, rerum aularumque Europæarum notitiam: eum tamen complures aulici antecedebant, & dignitate & libero ad Principem accessu, qui Constantio, nisi comparere jusso, non patebat. Hunc *Autor* ingenii vividi & capacis, aliis q; politicis virtutibus præditum fuisse testatur; candoris tamen & integritatis

in eo

in eo defectum notat ſibi deprehenſum, præter ambitionem immodicam, & ſummum vindictæ ſtudium in eos exercendæ, a quibus ſe contemtim habitum opinabatur; ob quæ odium univerſi populi pluriumque exterorum in ſe concitaverit.

Quantum ad *Gallos* anno 1687 claſſe advectos: ex iis *Fargeſius Bankoki* ducentos habebat præſidiarios; *Bruantus Merguium* cum tribus cohortibus tenebat. De *Fargeſianis* tamen quadraginta circiter regis Siamici auſpiciis maritima expeditione piratas perſequebantur: cætera manus malefidas *Bankoki* munitiones tuebatur, vallo propugnaculisque nondum undiquaque cinctas, & pro tantillo defendentium numero nimium ſpatioſas.

Hæc regiæ facies erat aulæque *Siamenſis*, cum anni 1688 menſe Martio, rege gravius decumbere incipiente, *Prapieus* rebus ſuis incumbens clientelas parare ſibi occepit; *Pitrachas* vero, adornatis pridem conſiliis ſuis, ope *Mandarinorum*, cenſui populi præfectorum, quantam potuit multitudinem prope *Louvoum*, (ubi rex æger degebat,) cogere, inque delubris vicinis poſitam tenere. Nec difficile ei ſubditorum quemque in partes ſuas trahere: occultato enim conſilio ſuo, nihil in animo ſibi cauſabatur, quam vitæ *Talaponum* ſolitariæ ſe mancipare; ante tamen totis viribus eo adniti, ut Principes fratres, quibus exitium a *Prapieo* & *Conſtantio* paratum ſciret, in ſolium ipſis debitum collocaret. Conciliandis autem animis per univerſum regnum rumorem occulte ſpargi curabat, accitos nuper *Gallos* extirpandæ domui regiæ, religioni, moribusque avitis, evehendisque *Prapieo* & *Conſtantio*: quibus technis primores regni non minus ac promiſcuam plebem, quin ipſos etiam regni hæredes facile ſibi adſcivit, cauſam ſuam ab ipſo promoveri ratos, & *Prapieum* cum *Conſtantio* capitaliter exoſos.

At *Conſtantius*, quem pleraque horum latere non poterant, inſidias, utcunque ipſi blandientis æmuli declinaturus, medio Aprilis, regis nomine *Fargeſium* cum potiori parte copiarum *Louvoum* advocat. *Fargeſius* accepto mandato cum 70 circiter militibus eo movens, *Siami* (regiæ regni, præter quam via facienda erat) portas offendit clauſas, & tanquam imminente hoſte, omnia tumultus plena: ab amicis deinde certior redditur, publica fama regem fato functum perhiberi; medio *Louvoum* inter & *Siamum* itinere armis omnia

compleri; agitari consilia de *Constantio* in vincula conjiciendo; missamque amplam militum manum invadendo *Bankoko*, & Gallis ibidem internecione delendis. Hæc ut percepit *Fargesius*, absque mora *Constantio* perscripsit: hortatus eundem, ut ad se, prope *Siamum* tantisper substiturum, quamprimum divertens, suam suorumque operam & fidem legitimis regni hæredibus offerret, *Siami* tunc degentibus; dilueretque hoc ipso suspiciones, quibus in præsens onerabantur. Sed *Constantius*, sive non intellecta magnitudine periculi, seu intercluſa discedendi opportunitate, seu omnino *Prapico* factione junctus, consilium non amplexus est. *Fargesius* cum suis *Bankokum* recessit.

Intellecto *Fargesii* regressu, *Pitrachas*, qui 30000 manu succinctus regem regiamque *Louvoum* in potestate jam habebat, omni artificio contendit Principes fratres & filiam regis *Louvoum* pertrahere, ut solidum sibi arbitrium esset de illis statuendi, nec Gallis integrum socias manus iisdem jungere. Quanquam vero incompertum Principibus esset, quid rerum *Louvoi* tum temporis ageretur, iique a *Prapiei* & *Constantii* machinationibus multum sibi metuerent; mallentque adeo *Siami* regium occupare palatium, ibidemque captis regni habenis fidelitatis juramentum ab accitis *Mandarinis* exigere: evicit tamen pertinax *Pitrachæ*, quem suis partibus sincere addictum, nec ambitu aliquo successionis regiæ negotiis implicari credebant, solicitatio, speciosis subnixa rationibus, ut cum filia regis minor natu Princeps *ouvoum* concederet, quos ille cultu regio & prolixa subjectionis simulatione excepit.

Hæc veluti scenæ præludia insecuta mox est cædes *Prapiei* & *Constantii*: quorum prior funestum rerum suarum exitum, si regii fratres imperio potirentur, præsagiens, præsidio suo & capessendis regni auspiciis militum copias cogere armisque experiri constituit. Sed molitiones istæ in minima intento *Pitrachæ* facile patuere. Occupandum ergo hostem adhuc invalidum ratus, e regis cubiculo, in quo ægrotanti perdius atque pernox ministrabat, insidiose detractum *Prapieum*, nihil preces moribundi regis pro eo intercedentis moratus, extemplo jubet obtruncari. *Constantium* deinde in aulam, tanquam ex mandato regis, accersitum adorsus, perduellionis & peculatus acerbe insimulat, direptum catenis onerat, arctissimeque custoditum,

quæstio-

Digitized by Google

quæſtionibus ſemel iterumque habitis, tormentis ſubjicit: in quibus conſpirationem cum *Prapieo* ærariique regii expilationem, ut ferebatur, confeſſus, poſt in fruſta comminutus eſt. Secundum hæc in domum, familiam, neceſſarios & amicos *Conſtantii* varie ſævitum: direptaillа, uxore conſanguineisque per varia tormenta crudeliſſime excruciatis, & *Mandarinis* Conſtantio junctis in vincula miſſis. Secundis his rerum primordiis elato *Pitracha*, præcipuum de evertendis *Gallis* conſilium, quibus ſuperſtitibus nunquam tranquillum imperii ſtatum futurum, univerſo populo Principibusque perſuadebat. His ut tanto rectius ſecuriusque imponeret, a ſolicitando Principe majore natu, quem hactenus variis prætextibus inſtantiſſime *Siamo* exciverat, ſponte deſtitit; & ne ſuſpicioni, quam Principibus importuna illa flagitatione moverat, porro locus eſſet, præſente altero Principe Mandarinorumque præcipuis, coram idolo ſolenni ſacramento fidem & obſequium Principibus ſpopondit. Sic conciliatis Principum animis, nullum *Pitrachæ* impedimentum, perficiendis impigre deſtinatis ſuis. Longum foret ſigillatim explicare, quibus artibus incautos, ut putabat, *Gallos* fallaciis ſuis obnoxios reddere & in retia ipſis tenſa pertrahere laboraverit, tanto minori deinde negotio opprimendos: quæ eo tandem omnes vergebant, ut *Fargeſium*, prætento regis imperio, ſpecioſis rationibus ampliſſimisque promiſſis ad ſe pellectum, in poteſtatem ſuam redigeret.

Fargeſius diſcrimine, quod imminebat, probe perſpecto, mandatis obſequi conſtituit: honori regis ſui ſibique conſultius ratus, fidei ſimulatione deceptum peſſundari, quam ingratiis expugnari præfectum loci, commeatu, viribus, munitione aliisque belli neceſſariis fere deſtitutum. Commendato ergo caſtri præſidio *Verdeſalio*, *Louvoum* profectus a *Pitracha* honorifice quidem excipitur, at perplexis ſubinde quæſtionibus tentatur, quibus expedire ſe vix potuit. Summa poſtulatorum erat, ut evocatis *Bankoko* præſidiariis, *Bruano* negotium daret ſuos conjungendi cum *Fargeſianis*: conſtitutum enim eſſe regi, *Gallorum* opera in bello adverſus vicinos, quo diſtineri tum fingebatur, uti, univerſisque copiis ſuis præficere *Fargeſium*, bellicarum virtutum & fortitudinis laude ſibi commendatiſſimum. Quodque *Bruanum* attinebat, literarum, quas huic ſcribere *Fargeſius* poſcebatur, exemplum lingua *Siamenſi* conſcriptum *Pitrachas* offerebat.

At hunc de diversa hujus *Gallicaeque* linguæ indole nihil suspicatum, sua ipsius fraude delusit *Fargesius*, translatis in Gallicum idioma literis, nihil immutato tenore ordineque vocum formulæ præscriptæ: Quæ translatio uti, fatente *Fargesio*, ridicula ineptissimique contextus fuit, ita clarissimum *Bruano* præbuit indicium, quo loco *Fargesii* res essent constitutæ, & a cujus arbitratu tam lubricum penderet negotium. Quantum porro ad milites *Bankoki* relictos, nullum absenti sibi in eos, more gentis suæ, imperium esse asserebat; relicto ibidem legato, qui, dum abesset ipse, pleno jure præsidiariis moderaretur. Dimissus ergo, ut cum milite suo quamprimum rediret, obsidum veluti loco duobus filiis relictis, in quos animadversurus erat *Pitrachas*, si petitis obsecundare parens negligeret.

At *Fargesius* propere domum reversus, totius causæ summam & momenta præfectis militum protinus exposuit. Qui intellectis injuriis, quibus Galli regni incolæ, nuper affecti essent (in vincula enim, ipso *Fargesii* filio non excepto, conjecti iniquis modis habebantur) nec meliora sibi fata, si *Pitrachas* obtineret, instare conjicientes, extrema omnia subire, quam barbarorum se permittere libidini, communi sententia decrevere.

Ad defensionem ergo quantocyus se comparantes, præfixis sudibus dispositisque tormentis, loca hostium incursibus maxime obnoxia firmaverunt; munitiunculam vero oppositio fluminis *Menan* lateri adstructam, quam tueri nequibant, diruto, quantum fieri potuit, vallo, ruptisque pulvere pyrio machinis bellicis aut obturatis, exarmavere. Hac tamen protinus occupata, excitatis super ea aggeribus, Siamenses obsidione cingere Gallos cœperunt: qui facta eruptione nequicquam hostes loco pellere conati, feliciori deinceps successu, displosis continue tormentis, obsidentium opera, plurimis eorum occisis, disturbavere; ab iisdem vicissim missilibus globis & bolidibus igniferis non intermisso impetu oppugnati. Diurnum hunc ignis & plumbi grandinem excepere noctu creberrimi assultus, distrahendis enervandisque obsessis ficti; quos præterea labores nunquam intermissi, commeatus inopia, & frequentes largissimique imbres, oculorum usum vel ad pedis distantiam subinde intercipientes, supra modum delassabant. Tantis difficultatibus conflictantes Galli, & rerum, quæ foris gerebantur, prorsus ignari, cymbam decem militibus instruunt,

Digitized by Google

unt, periculum facturis, si forte secundo flumine delati obviam fieri possent commilitonibus, quos contra piratas regiis auspiciis missos supra memoravimus, eosque in suppetias secum reducere. Sed vix extra conspectum præsidii provectos navigia *Siamensium* frequentia circumsistunt, impetuque facto Præfectum multitudine obrutum cogunt, se suosque, cum irruentium hostium non exiguo numero, succensa cymba in altum evibrare, non sine ingenti superstitum consternatione, extremam Gallorum insolitamque pertinaciam obstupescentium.

Pitracha interim Fargesius per literas nunciat, suos, rumore publico de internecione in se decreta perculsos, & popularium violatorum exemplo cautos, profectionem detrectare; facturos vero, ut quam carissime ipsorum vita iis constet, si quos super hoc pignore secum experiri lubido aliqua ineessat: promtissimos alioqui securitate pacta amice decedere, & navigiis acceptis patriam repetere. Hoc intellecto *Pitrachas* atrocibus minis *Fargesii* constantiam expugnare non semel conatus, posteaquam nec Christiani nominis per universum regnum excidio, nec obsidum filiorum supplicio intentatis, quicquam se proficere animadvertit, ad mitiora animum inclinare cœpit consilia. Ab una enim parte Gallorum obstinatione, ab altera ancipiti armorum eventu sibi ob oculos positis, ne forte clade aliqua accepta *Siamensium* furor adversum *Gallos* concitatus, in se autorem converteretur, non vano augurio metuebat: tutiusque omnino habebat, cæde Principum, quorum alterum officii specie in custodia tenebat, alterum varia fraude amicis fidorumque hominum præsidio spoliaverat, quam Gallorum subversione in thronum regium eniti.

Coacto itaque procerum regni concilio, de Principibus gravissime conquestus, pro tot tantisque meritis insidias ab ipsis vitæ suæ strui, tanquam rem certissime compertam, asseverabat, simul, quid facto opus esset percontabatur: nec difficulter ab universis, sive potentiam *Pitracha* reformidantibus, sive sponte partes ejus amplexis, obtinuit, ut mortis sententiam in Principes ingratitudinis damnatos pronunciarent. Nec mora, submissis qui alterum Principem Siami comprehenderent, raptos ambos in delubrum prope *Louvoum* deportari, supplicioque extremo, quod in regii sanguinis Principes more gentis

decernitur, affici, hoc eſt ſaccis coccineis incluſos, fuſtibusque ſandalinis cæſos necari curavit.

Sublatos ita Principes, ipſe Rex, morbo ſolutus, poſtridie ſecutus eſt. *Pitrachas* vero jura regia jam non obſcure uſurpans, præciputis regni muneribus clientes admovit, Mandarinos, quorum fidelem operam expertus fuerat, altius evexit, vinculisque hactenus conſtrictos ſolvit, ſervitiis etiam promiſcuæ multitudini remiſſis, congiarioque eidem præbito: moderationis non minus quam magnificentiæ laude utique captata. In regiam porro filiam nihil durius ſtatuit, interfecti ſponſi injuriam connubiali fœdere cum ipſa ineundo, (cujus quidem ſolennia excedente *Fargeſio* nondum celebrata erant,) non iniqua ratione expiaturus. Rebus ita ex voto partim perfectis, partim diſpoſitis, nihil prius *Pitrachæ* viſum, quam ut *Gallos* æquis conditionibus placatos, cum pace e regno dimitteret. Placuit vero negotium a liberatione filiorum *Fargeſii* auſpicari, quos ad ſe vocatos blande allocutus, excuſata parentis obſtinatione, inque milites ejus rejecta culpa, velut in teſſeram amicitiæ *Bankokum* ultro remiſit, ingenti applauſu & congratulatione ibidem exceptos. Ceſſatum mox utrinque aliquantum ab hoſtilitatibus, variis hinc inde pacis conditionibus propoſitis; marcente ſenſim, ipſo temporis tractu, *Siamenſium* furore, qui primo ſub impetu, ad imbellem usque ſexum tanquam ſerpente, contagio, proceſſerat.

Appellunt interim *Bankokum* binæ naves, in piratas nuper emiſſæ, exponuntque *Gallos* claſſiarios; advolant & *Louvoo* præfecti *Gallorum* libertati redditi, aliique ejus gentis, detinentium manibus furtim elapſi: commemoratisque prolixe adverſis, quibus toto paſſim regno per hos motus expoſiti aut jactabantur aut ſuccumbebant Chriſtiani; & facto *Bruani*, qui cum ſuis in caſtro *Mergui* obſeſſus, aquæ inopia ſuperincumbentibus hoſtium aggeribus compulſus, via per medios hoſtes vi facta, commodumque intercepto navigio regio fuga ſibi ſuisque conſuluerat; ſolicitudinem intendunt *Fargeſii*, ancipiti inſtantium expectatione ſuſpenſi. Nec enim quieta obſeſſis tempora erant, qualicunque hac induciarum ſpecie; vario eoque crebro rumore, ſimulate ſecum agi, ut nec opinantes ſubita fraude opprimantur, non leviter turbatis: accedentibus præcipue quotidianis perfidiæ *Siamenſium* experimentis, pro ſua libidine pacta conventa fingentium & re-

Digitized by Google

& refingentium. Dum autem difficultatibus iſtis *Galli* exercentur, confectum prope negotium totum pene irritum reddidit *Conſtantii* vidua, quæ captandæ fugæ occaſionem nacta, cuſtodes ſuos fefellerat, & *Bankokum* ſe receperat. Indigniſſime tulit hoc *Pitrachas*, & ni protinus ea dederetur, nullam compoſitionis ſpem ſuperfore interminabatur. Verebatur enim, ne illa regno digreſſa ſpes ſibi intercideret recuperandæ ingentis pecuniæ, quam *Conſtantium* clam evexiſſe uxore conſcia opinabatur: & jam *Fargeſio* de ſalute miſeræ anxio, ideoque tergiverſante, omnia ad vim denuo ſpectabant, bellumque crudelius exarſurum videbatur, cum *Fargeſius* deditioni annuens, interpoſita tamen novi regis fide impunitatem libertatemque illi, familiæ ejus & neceſſariis pactus, concitam tempeſtatem declinavit.

Tandem ergo poſt abrupta ſemel iterumque pacis negotia, ſequentibus conditionibus inter diſſidentes convenit: *Galli*, nullo munitionibus loci damno illato, militari pompa cum armis & impedimentis excedant; hos tribus navigiis præbitis, commeatu cæterisque neceſſariis juvent *Siamenſes*, duobus Mandarinis obſidum loco adjunctis, qui abeuntes ad fines usque regni comitentur.

Diſceſſere *Galli* feſto mortualium, altero quam advenere anno. Cæterum *Autor* pene fidem ſuperare contendit, labores ā *Siamenſibus* inſumtos excitandis tam multiplicibus operibus caſtrenſibus, aggeribus, munitionibusque, quibus vel *Gallos* circumcingere, vel ſuppetias adverſo flumine venturas arcere ſtuduerunt: non diſſimulat tamen, populum artium harum non perinde gnarum, ab hoſpitibus, *Anglis*, *Batavis*, *Luſitanis* ſtrenue adjutum; quibus ſingulis ſuæ in promovenda obſidione vices fuerint & munia. Recenſitos autem hoſce ſuos ſuorumque caſus illuſtri ſibi documento eſſe fatetur, ne in deſperatiſſimis quidem malis, quibusque par nullum remedium videatur, omnem ſpem ab afflictis unquam abjici, ſed ſalutarem a tempore medicinam expectari oportere.

HISTOIRE DE L' ETABLISSEMENT des Francois Refugiez dans les Etats de S. A. E. de Brandebourg.

id eſt,

Hiſtoria

Hiſtoria receptionis Gallorum exulum in ditionem *Sereniſſimi ELECTORIS BRANDEBURGICI.*

Berolini, apud Robertum Rogerum, 1690. in 8. plag. 26.

DUm avide expectamus majora opera Virorum nobiliſſimorum, *Samuelis Pufendorfii* & *Johannis Beſſeri*, quorum is prorſa Latina, hic vorſa Germanica res geſtas, quibus *FRIDERICUS WILHELMUS, Elector*, dum viveret, *Brandeburgicus*, MAGNI cognomen ex merito obtinuit, a Sereniſſimo hujus Succeſſore, FRIDERICO III, utpote non minus pio tanti Genitoris filio, quam bono Patriæ Patre, juſſus eſt; offertur nobis libellus præſens, quo non tota quidem vita Herois illius incluti enarratur, una tamen illius actio, quæ inter cæteras quam maxime eminet, & amplisſimam ſcribendi materiam Duumviris ſupra laudatis ſuppeditabit, tanto accuratius memoriæ ſeræ poſteritatis commendatur. Eſt ea benignisſima receptio Gallorum, qui patriam & bona religioni reformatæ poſthabuerunt, fugaque elapſi novam patriam in Electoratu Brandeburgico repererunt, cum, ut eſt in veteri proverbio, *patria ſit, ubicunque bene eſt.* Felicia iſta fata ac halcyonia exulum quondam miſerorum *Car. Ancillonius*, qui utramque fortunam cum civibus illis ſuis communem habuit, communi quaſi nomine in hoc quadripartito panegyrico meritisſimis laudibus efferre ſategit. Diſtincte igitur memorat, quanta beneficia optimus Princeps contulerit partim in literatos omne genus, partim in militarem vitam amplexos, partim in mercatores, artificesque, aut ruſticos, partim deniq; in omnes, quotquot nec profeſſione aliqua ſingulari ab aliis diſtingui queunt, nec aliquid bonorum ſecum e Galliis adſportarunt, adeoque, quicquid poſſident, ſoli liberalitati Electoris debent. Longum foret, ire per ſingulos. Sufficiet lectorem harum rerum cupidum de editione libelli monuiſſe, in quo munificentiæ vere regiæ plura, quam putabit, exempla admirabundus reperiet. Nos, miſſis his ob ingentem copiam, memorabilia alia enotabimus, quæ nondum *Novellis publicis* celebrata meminimus. Inter colonias Gallico-Brandeburgenſes, una quoque Regiomontum in Pruſſia deducta eſt, ubi complures Galli, ſed *Romano-Catholici*, jampridem jus civitatis obtinuerant. Decem fere annis, antequam in Reformatos Gallicanos perſe-

Digitized by Google

BEST MODERN SWEET WINE FOR
DESSERT AND DINNER.
Sole Agents, Messrs. Lyon & Co.

ARtem Medicam, Hippocrati quondam longam salutatam, Autor hic breviſſime enucleaturus, tres ejusdem partes conſtituit: quarum duabus prioribus ſtatum hominis cum naturalem, tum præternaturalem ſive morboſum, & utriusque cauſſas, ultima vero medelam hujus ac remedia edocet. Statum naturalem ſive ſanum non ſolum quoad corpus ſive partes ſolidas a variis humoribus probe tenſas, qui ortum alimento in ventriculo primum diſſoluto debeant; ſed & quoad ipſam animam perpendit, hominem ſecundum utramque partem ſanum aſſerens, primo, ubi anima clariſſime & efficaciſſime corpus ſuum cognoſcat & regat; deinde, ubi vaſcula ſingula ſufficienter tenſa, bene locata & debite conformata exiſtant; ubi denique humores probe commixti ſint, ac convenienter per vaſcula ſibi proportionata moveantur. Quemadmodum vero homo generationis adminiculo propagatur, hinc in lucem editus a rebus non naturalibus vulgo dictis ſanus conſervatur: ita generationem a ſemine maſculino æque ac fœmineo ſive ovulo, ideam humanam jamjam continente, ſanitatis autem perpetuationem ab aere, cibo & potu, ſomno & vigiliis, motu & quiete, pathematis animi, veſtibus, medicamentis &c. tanquam cauſis dependere indigitat. Nec diſſimili ordine ſtatum morbidum & corporis & animæ, ejusque cauſas evolvit, ac quænam indicationes in medela tum corporis, tum animæ, tum cauſarum attendendæ veniant, una cum remediis reſolventibus, ſudorifera & diuretica comprehendentibus, emollientibus, ſomniferis, adſtringentibus, maturantibus, attrahentibus, veſicantibus, eſcharoticis, digeſtivis, ſarcoticis, abſtergentibus, epuloticis, ſternutatoriis, apophlegmatiſantibus, vomitoriis & purgantibus, ſuccincte ſuggerit.

HET MEDICINALE COLLEGIE OVER de Practyk der Medicinen &c.

hoc eſt:

Collegium Medicum Practicum, cauſas, ſigna & curationes præcipuorum internorum pariter atque nonnullorum externorum morborum comprehendens; una cum brevi deſcriptione Sceleti humani.

Autore L. S. M. D. & P.

Amſtelodami, apud Joh. ten Hoorn, 1690. in 8. Plag. 18.

Autor

Articles of Food.

Articles of food are divided into two classes, viz., those which are liable to duty, and those which are free of duty. The former class is subdivided into articles which are liable to duty at the rate of 10 per cent. ad valorem, and those which are liable to duty at the rate of 20 per cent. ad valorem. The latter class is subdivided into articles which are free of duty when imported for the use of the importer, and those which are free of duty when imported for sale.

Articles liable to duty at the rate of 10 per cent. ad valorem.

Bacon and hams.
Beef, salted, pickled, or preserved.
Butter.
Cheese.
Fish, salted, pickled, or preserved.
Lard.
Pork, salted, pickled, or preserved.
Tongues, salted, pickled, or preserved.

Articles liable to duty at the rate of 20 per cent. ad valorem.

Biscuits, bread, and rusks.
Cakes, pastry, and confectionery.
Cocoa, chocolate, and cocoa paste.
Coffee, raw, roasted, ground, and prepared.
Fruit, dried, preserved, and prepared.
Ginger, raw, ground, and prepared.
Jams, jellies, and fruit pulp.
Meat, preserved and prepared.
Milk, condensed and preserved.
Pepper, raw, ground, and prepared.
Pickles, sauces, and condiments.
Spices, raw, ground, and prepared.
Sugar, refined.
Sugar candy.
Syrups, treacle, and molasses.
Tea.
Vegetables, preserved and prepared.

Articles free of duty when imported for the use of the importer.

Bacon and hams.
Beef, salted, pickled, or preserved.
Biscuits, bread, and rusks.
Butter.
Cakes, pastry, and confectionery.
Cheese.
Cocoa, chocolate, and cocoa paste.
Coffee, raw, roasted, ground, and prepared.
Fish, salted, pickled, or preserved.
Fruit, dried, preserved, and prepared.
Ginger, raw, ground, and prepared.
Jams, jellies, and fruit pulp.
Lard.
Meat, preserved and prepared.
Milk, condensed and preserved.
Pepper, raw, ground, and prepared.
Pickles, sauces, and condiments.
Pork, salted, pickled, or preserved.
Spices, raw, ground, and prepared.
Sugar, refined.
Sugar candy.
Syrups, treacle, and molasses.
Tea.
Tongues, salted, pickled, or preserved.
Vegetables, preserved and prepared.

Articles free of duty when imported for sale.

Bacon and hams.
Beef, salted, pickled, or preserved.
Butter.
Cheese.
Fish, salted, pickled, or preserved.
Lard.
Pork, salted, pickled, or preserved.
Tongues, salted, pickled, or preserved.

QUum notum ſit, quantis per Angliam diſſidiorum turbis occaſionem dederit factio eorum, qui varios eccleſiarum hujus regni ritus, ac ſpeciatim formulas Liturgicas faſtidiendo, puriorem ac primitivæ Eccleſiæ magis conſonam cultus formam affectant: hinc non parum ad conciliandam inter conterraneos ſuos unionem conferre ſe poſſe credidit Autor, ſi præter generalem Proteſtantium Eccleſiarum hac in re conſenſum, oſtenderet, cunctas objectiones, circa hoc negotium ab adverſa parte motas, infirmas ac nullius momenti eſſe. Præſertim vero ac tantum non unice directus hic Liber eſt adverſus poſthumum *M. Davidis Clarckſoni Diſcurſum de Liturgiis* non ita pridem, Anglico pariter idiomate, publicatum, ac tanto applauſu a ſectæ iſtius aſſeclis exceptum, ut etiam irrefutabilem paſſim jactare non dubitarint. Scilicet compoſuerat Clarkſonus duplex ſcriptum, alterum nempe adverſus Regimen Epiſcopale, alterum contra Liturgiam Angliæ contendens: quod utrumque licet ipſe, dum in vivis fuerat, ſuppreſſiſſet; mox tamen poſt ejus obitum, & parum quidem opportune pro præſentium temporum ſtatu, uti noſter judicat, in lucem emittere publicam, incertum cui editori placuerat. Et in poſteriori quidem tractatu (circa hunc enim tantum occupatus eſt noſter) Clarkſonus conatus fuerat, partim uſum precum extemporanearum commendare, & conceptis ac ſolennibus orationum formulis anteferre; partim vero oſtendere, Liturgias nunc vigentes non eſſe niſi recentem & corruptam cultus methodum; præſcriptaſque talismodi verborum conceptiones invaluiſſe durantibus ſeculis ignorantia & ſuperſtitione torpentibus; ac toleratas dein porro fuiſſe per ignaviam cleri ac decrementum veræ devotionis: cæterum ſtatas illas & conceptas formulas impedimento eſſe, quominus aut paſtores dona ſibi concredita debite exerceant, aut populus plenum fructum percipiat ex divinorum officiorum celebratione alioquin expectandum. Hæc omnia vero dum congeſtis magno numero Patrum ſcriptorumque eccleſiaſticorum teſtimoniis comprobare ſategerat, magnumque adeo ex eorum copia pondus cauſæ ſuæ addidiſſe plurimis fuerat viſus: Comberus antequam ad ipſius ſcripti refutationem ſe-met accingat, præmonet generatim, non eſſe cur quis numeroſo iſto allegationum cumulo capiatur: cum citationes iſtæ partim præter rem locis diverſis repetitæ compareant in dicto Diſcurſu; partim id

modo

modo probent, quod nemo inficietur, non autem illud, de quo quæſtio ſit; partim non ſatis fidæ ſint, ſed quandoque textum invertant ejusque ſenſum corrumpant; denique ob accumulationem promiſcuam & nulla cum temporum diſtinctione factam Lectori detinendo potius, quam inſtruendo inſerviant: quæ ſingula deinde in operis progreſſu pluribus deducit. In eo autem non modo confutare adverſarium ejusque hallucinationes oſtendere ſtatuit; ſed & ſimul, quo diſcurſum hunc ſuum magis fructuoſum redderet, quotquot licuit, teſtimonia de Liturgiis earumque antiquitate, origine & uſu colligere, ac ſingula exacto temporis ordine ſub diſtinctis Patrum nominibus diſponere; atque tum diſperſa fragmina, quæ iſte in contrarium allegarat, ad ſuum quodlibet locum reducere & ad ea reſpondere ſategit: unde confidit clariorem hanc & pleniorem Relationem fore de maturo ortu & uſu generali formularum Liturgicarum, quam quidem data hactenus fuerit ab ullo eorum, quotquot hac de materia ſcripſerint. Duabus vero partibus liber hic abſolvitur: quarum prior, quatuor prima Chriſtianiſmi ſecula percurrens alteri ab Autore præmiſſa ac ſeorſim fuerat edita: dum non ita expedite de reliquis ſeculis annotata in ordinem colligere potuerat, & tamen Vindicationis hujus publicationem maturandam duxerat, ob nimiam diſſentientium gloriationem, Clarkſoni argumentis invincibile robur paſſim tribuentium. Tametſi vero potiſſimus noſtri ſcopus ſit, antiquum Liturgiarum in Eccleſia Chriſtiana uſum dedùcere; utpote quod ad ſtabiliendam earum autoritatem jam ſufficiat: nihilominus, cum Clarkſonus non veritus fuiſſet ſcribere, formularum Liturgicarum patronos earum primordia nequaquam ad ſacram Scripturam referre audere, contentos ad praxin eccleſiaſticam hoc nomine provocaſſe: hinc Autor non abs re fore judicavit, ſi illarum veſtigia in operis ſui frontiſpicio ex ipſo etiam Sacro Codice allegaret. Tametſi vero a Fagio aliisque huc referatur textus *Gen. 4. v. 26.* ubi fertur, Enoſchi tempore cœptum eſſe invocari nomen Jehovæ, quod de ſolenni liturgia exponunt: tamen cum alii verba iſta ſecus intellecta velint, mavult Autor, probaturus populum Dei mox ab antiquiſſimis ſeculis generaliter in cultu ſacro formulas precum laudumque ſtatas adhibuiſſe, primum hujus rei exemplum in epinicio illo feſtivo Iſraelitarum *Exod. 15. v. 1. & 21.* deſcripto quærere; ubi nempe manife-

ſtum eſt, viros atque fœminas alternis ceciniſſe. Similiter allegat ſolennem formulam injunctam Sacerdotibus, cœtui benedictionem impertientibus, *Num. 6. v. 23;* Iſraelitis, primitias ſuas decimasque Domino offerentibus, *Deut. 26. v. 5. & 13;* pœnitentiam agentibus, *Hoſ. 14. v. 2. 3. 4.* Pſalmos præterea Davidis nil aliud fuiſſe arguit, quam verborum conceptiones ipſi a Spiritu Dei non in privatum modo, ſed & publicum Eccleſiæ uſum dictatas. Denique ab Hammondo, Lightfooto aliisque abunde demonſtratum ait, Judæos ad Salvatoris uſque tempora ſolennes publicarum precum formulas adhibuiſſe iis non multum abſimiles, quæ hodienum in Eccleſia Anglicana vigeant. Neque vero hoc ad veteris ſolum teſtamenti tempus reſtringi debere inde evincit, quia nulla ſufficiens dari ratio valeat, cur ſacra hæc officia nunc non ad eundum modum, ut olim peragi debeant, maxime cum Chriſtus & Apoſtoli in templo his ritibus ſemet conformaſſe legantur; neutiquam vero eos taxaſſe aut inter abuſus ejus ævi, alioqui ſatis libere reprehenſos, recenſuiſſe. Quin & Salvatorem a ſtatis precandi formulis non abhorruiſſe, ſed eas potius probaſſe, inde jubet colligere, quod ipſe diſcipulis rogantibus, ut eos orare doceret, præſcripſerit divinam illam Precationis Dominicæ formulam, quam aliis ſibi hactenus uſitatis adderent, in ſignum, quod ipſius eſſent diſcipuli; prout potiores iſtorum temporum Rabbini factitare fuerint ſoliti: præterea annotatum ab eruditis perhibet, ipſum ſingulas imperatæ hujus formulæ ſententias conſulto hauſiſſe ex Judæorum precationibus paſſim tunc uſu receptis. Porro huc refert canticum Chriſti poſt ultimam cœnam dictum, *Matth. 26. v. 30.* quod nempe extemporaneum non fuiſſe inde pateat, quia apoſtoli id una recitare potuerint; item Servatoris preces ad montem olivarum trina vice eodem licet tenore repetitas; nec non verba ex *Pſalm. 22.* in cruce prolata: Cæterum Apoſtolos quoque ſemet accommodaſſe formæ horisque precandi in Judaica Eccleſia receptis, & oratione Dominica uſos, Auguſtino teſte, etiam poſtquam Spiritu Sancto donati fuerint. Licet vero Clarkſonus multis Scriptorum eccleſiaſticorum teſtimoniis comprobare anniſus fuerat, intentionem hujus orationis, a Servatore ſuis, dictatæ non fuiſſe, ut formula eſſet; ſed tantum ut norma foret ac directio, quænam ſcilicet res a Deo expeti deberent; attamen nil aliud eum demonſtraſſe noſter largitur, quam quod non modo illi, ſed

ſed & huic fini inſervire juſſa fuerit; id quod vero nemo in dubium vocet: imprimis cum ex inſpectione cunctarum Liturgiarum evidens ſit, eas ad exemplar excellentiſſimæ hujus orationis compoſitas eſſe: dum nimirum Collectæ pro impetranda Dei gratia, prioribus tribus petitionibus; preces pro terrenis benedictionibus, quartæ; confeſſiones & Litaniæ peccatorum remiſſionem malorumque depulſionem efflagitantes, tribus poſterioribus; denique grates, hymni atque laudes Doxologiæ tanquam fundamento innitantur. Cum autem Clarkſonus multoties in ſuo Diſcurſu donum illud precandi in Eccleſia Apoſtolica olim vigens urgere & inculcare contendiſſet, paucis noſter quid de eo ſentiendum ſit, exponit. Nimirum innuit, nuſpiam ejus mentionem in Scripturis expreſſe factam reperiri: & quamvis hoc nomine allegentur textus *Matth. 10. v. 19. Rom. 8. v. 26. Eph. 6. v. 18*: nullum tamen ex his donum ejuſmodi preces extemporaneas fundendi diſerte indigitare oſtendit: cum *primus* tantum loquatur de verbis ad perſecutores faciendis pro ſui defenſione; unde ad colloquium cum Deo habendum inferri nihil valeat, utpote coram quo proferri nihil debeat, niſi quod probe prius conſideratum fuerit: *ſecundum* quod attinet, e contextu ſatis evidens eſſe arguit, eum ſolum tractare de infirmitate impatientiæ ſub præſentibus afflictionibus gementis & immediatam liberationem jam tunc efflagitantis, ubi nondum aut Deo viſum ſit, aut nobis proficuum: hac ergo in infirmitate nos a Spiritu ſublevari, docente quidem, quomodo nos Dei arbitrio ſubmittere oporteat & orare, ut ejus voluntas fiat; attamen interim intercedente apud Deum pro noſtri liberatione, & quidem ſuſpiriis inenarrabilibus: *tertium* denique textum de dono linguarum agere, non vero de iſto extemporaneo impetu donoque precandi. Hujus ipſius vero nec apud ullum e Patribus mentionem injectam haberi, putat Comberus, ante Chryſoſtomum: qui & ipſe tamen id neutiquam omnibus fidelibus commune, ſed ſolis Eccleſiæ paſtoribus peculiare fuiſſe innuat, idque non minus miraculoſum fuiſſe, ac linguarum illud, dudumque ante ſuum ævum ceſſaſſe agnoſcat: ſimul tamen inſinuans, formulas tum temporis in ſacris ſolennes originem ſuam fere ducere ex precibus per Viros ſanctos ſic inſpiratos olim fuſis, quorum nempe verba ſcriptis excepta & aſſervata, atque tunc in uſum adhibita fuerint, poſtquam miraculoſum iſthoc donum ceſſaſſet: reſtantibus

ſtantibus id Liturgiarum antiquarum formulis, utpote quæ non modo methodo, ſed ſubinde verbis etiam & phraſibus inter ſe mutuo conſonæ deprehendantur: ut adeo donum hoc precandi ſuffragetur potius Liturgiis modernis, earum inſpecta origine, quam uſum earum tollat. His ita prælibatis Autor ordine progreditur, & ſingula ſecula ſingulis capitibus pertractat: in quolibet ſigillatim exhibens, quicquid apud Patres ſcriptoresque eccleſiaſticos ſententiæ ſuæ ſuffragans reperire potuit; ac viciſſim diluens ea, quæ ex iisdem contra Liturgiarum uſum Clarkſonus corraſerat: autorum locis ubique in margine citatis: quo evolvere eos cuique liceret, Anglica translatione non contento, qua ſcilicet eorum fere verba modo exprimere placuit. Quamvis vero Seculi primi, quo nempe Paſtores & Epiſcopi toti in convertendis gentilibus occupati non ita multa literis mandarunt, pauciores extiterint ſcriptores, ac de eorum operibus vix quidquam ad nos pervenerit, unde & Clarkſonus illud plane ſilentio præterierat: non tamen omiſit noſter ex hujus etiam Seculi autoribus nonnulla conquirere, Liturgicarum formularum autoritati antiquitatique faventia. Sic in uſum ſuum vertit, quod Philo & Joſephus de Eſſenis traditum reliquere: nempe inter ritus in divino cultu ab ipſis obſervatos haud poſtremum fuiſſe, quod ante Solis ortum ſurgentes Deum invocarint certis precibus, quas a majoribus accepiſſent, hymnisque alternatim decantatis: jam olim enim ab Euſebio & recentius ab eruditis quibusdam annotatum ait, Eſſenos illos aut reapſe Chriſtianos fuiſſe, aut ſaltem plures ſacrorum ritus cum iis communes habuiſſe. Pariter ex famoſa illa Plinii ad Trajanum epiſtola de Chriſtianis, hæc verba in rem ſuam citat, quod inter alia ſoliti fuerint *carmen Chriſto quaſi Deo dicere invicem:* ubi ſupponit Plinium, ethnicum ſcilicet & phraſi popularibus ſuis conſueta uſum, deſignare voluiſſe preces in ſtata verborum forma factas: ex Livio enim, Briſſonio aliisque ſatis liquere autumat, Romanos id omne *Carmen* vocare ſolitos fuiſſe, quod concepta & ſolenni verborum formula conſtaret: ut adeo non præciſe de hymnis tantum decantatis, ſed & de precibus fuſis commode capere id liceat, maxime cum *dicendi* modo, non *canendi* vocabulo Plinius hic utatur. Denique & ex Clemente Romano, nec non Ignatio unum alterumque locum pro Liturgiis facientem producit: prætereaque ex Socrate de ultimo refert,

Digitized by Google

refert, Ignatium hunc introduxiſſe primum in Eccleſia Antiochena ritum per modum Antiphonæ canendi. Quod porro ad Seculum II & III attinet, monet Autor, tametſi jam plures ea nobis largiantur ſcriptores Eccleſiaſticos, pauca nihilominus in iis veſtigia extare de ſacris ritibus tunc uſitatis; partim quod iſtis perſecutionum temporibus cultus fere intra privatos parietes cohiberetur, curarentque Chriſtiani, ne ejus ceremonias propalando ethnicis irridendi blaſphemandique materiam præberent: partim quod ipſos quoque catechumenos, antequam baptiſmo donati eſſent, myſteria potioresque adeo ſacrorum officiorum formulas celare ſatagerent. His tamen non obſtantibus, varios ex utriuſque ſeculi Patribus textus affert, haud obſcure comprobantes, viguiſſe iſtis temporibus jamjam uſum formularum precandi in publico fidelium cœtu. Quartum porro ſeculum copioſiora jam Noſtro ſuppeditavit teſtimonia pro theſi ſua ſtabilienda: quæ ſola jam ſufficere potuiſſe ad refutandam Clarkſoni aſſertionem judicat; (aſſerentis nempe, Liturgiarum ſtatarumque precandi formularum uſum non niſi ſub finem quinti & initium ſexti ſeculi cœpiſſe:) præſertim cum quartum hocce ſeculum primum ſit, quo Eccleſia ſub Chriſtianis magiſtratibus eſſe, & dona miraculoſa, ceſſare cœperint, adeoque ſtatus cum moderna publicorum Sacrorum facie congruere. Inter alia quamplurima hujus ſeculi monumenta, quæ quidem hic enumerare non vacat, allegatur etiam famoſus ille Hymnus, cujus initium *Te Deum laudamus* habet; quem ſcilicet Ambroſio deberi, Noſter contra Clarkſonum ſtrenue contendit: licet non diffiteatur, manuſcripta nonnulla eum tribuere Abundio Epiſcopo Comenſi, qui A. C. 450 vixerit, & in alio quodam exemplari eum audire Hymnum Nicetii, qui Trevirenſium Epiſcopus fuerit circa A. C. 530. Atque hæc de parte priori hujus operis dicta ſufficiant.

In parte poſteriori Comberus telam ſuam pertexere pergit, per ſeculum quintum, ſextum & ſequentia. Licet enim ſatis fuiſſe putaret, antiquitatem Liturgiarum per quatuor priora ſecula deduxiſſe: attamen quia ex ſequioribus etiam argumenta quædam Clarkſonus traxerat, Noſter ea intacta relinquere noluit: maxime cum ille, uti dictum, uno alteroque ſeculo recentiorem Liturgiarum originem facere conatus fuiſſet, imo oſtendere, earum uſum liberum & arbitrarium manſiſſe uſque ad ſeculum nonum. Autor itaque demonſtrare ad-

ductis scriptorum testimoniis allaborat, temporibus seculum quartum insecutis formulas precum liturgicas non modo ulterius injunctas & usurpatas fuisse, sed & generali consensu creditas descendere ex traditione Episcoporum celeberrimorum ævoque Apostolico coætaneorum. Et licet non inficias eat, id quod a Clarksono objectum fuerat, seculis hisce jam multum corruptionis in Ecclesia invaluisse, adeoque unum alterumque in formulas horum temporum irrepsisse, quod probari non mereatur: non ideo tamen mox ipsam methodum per certas formulas precandi ait posse culpari, ut quæ in se innoxia ab additionibus ejusmodi perversis facile liberari queat, prout etiam post Ecclesiæ Anglicæ reformationem factum fuerit. Appendicis loco, postquam hæc omnia prolixe executus est Autor, duo superaddidit capita: altero in unum breviter collegit argumenta Clarksoni hinc inde per ejus Discursum dispersa, nec ad certum aliquod tempus reduci commode valentia, iisque suas aptavit responsiones: altero, quo nempe ulterius convinceret Clarksoni partibus faventes, & magis completam hanc historiam redderet, congessit testimonia famosiorum recentioris ævi Theologorum Reformatorum, tam utilitatem & antiquitatem Liturgiarum in genere, quam speciatim præstantiam formularum precandi in Anglicana Ecclesia receptarum respicientia. Librum denique claudit indiculus, uno obtutu & ordine exhibens seriem temporum, quibus Scriptores per totum hocce scriptum citati vixerint: cujus certe universa compages de Autoris eruditione multaque lectione abunde testatur.

LA VIE DE CHARLES V. DUC DE LORraine & de Bar.

id est:

Vita Caroli V. Ducis Lotharingiæ & Barri, exercituum Imperialium Generalissimi.

Amstelodami, apud Joh. Garrellum, 1691. in 12. plag. 19.

Historiam *CAROLI Quarti* Lotharingiæ Ducis, a Marchione *Bellovalensi* (de *Beauvau*) in literas relatam, fusse, ut par erat, recensuimus in *Actis Eruditorum* Anno 1687. p. 670-677, & 1688. p. 89-98. Non potuit non crebra illic mentio fieri *CAROLI Quinti*, Lotharingiæ Ducis, *Caroli* illius

illius *Quarti* ex fratre *Francisco* nepotis & legitimi hæredis. Sed hujus vitam nuper ex professo, ac justo quidem volumine enarravit anonymus Auctor, quem laboris insumti, nostro quidem judicio, nec pudere, nec pœnitere oportet. At quominus æque ampla excerpta ex eo conficiamus, in causa est, tum quod ea, quæ *Carolum* nondum viginti annos natum exercuerunt, infortunia maximam partem e *Bellovallio* desumpta videantur, adeoque in compendio satis prolixo legi possint locis Actorum nostrorum supra citatis, reliqua autem optimi Principis gesta ex *Novellis* publicis partim, partim ex Actis pacis Neomagensis aliisq; libellis nota sint, recentique omnium memoriæ inhæreant, adeoque vereamur, ne strictius paulo pro more nostro enarrata nauseam cieant, quæ in ipsius libelli contextu, circumstantiis suis accurate & copiose digestis, non possunt non perplacere lectoribus curiosis. Cæterum natus erat *Carolus* 3. Apr. 1643; mortuus catharro suffocativo 18. Apr. 1690, postquam tot a Gallis æque ac Turcis victorias retulisset, ut extra dubium sit, inter maximos seculi nostri heroas eum nullo non ævo computatum iri. Utut vero in artibus cumprimis militaribus laudem nunquam intermorituram meruerit, eæ tamen haudquaquam, ut alias non raro usu venit, effecerunt, ut a pietate, historiarum, politices, linguarumque Latinæ, Germanicæ, Gallicæ, Italicæque peritia, itemque modestia atque affabilitate alienus esset; quin dum has omnes illis felicissimo connubio junxit, utroque nomine dignus est æterna seræ posteritatis memoria. Fortuna usus est adversa modo, modo propitia. Sed quicquid divinæ providentiæ in eum decernere placuit, æquo pertulit animo, semper sibi constans. Merito sibi gratulabatur de affinitate Augustissimi Imperatoris, utpote qui & fidem sibi præstitam viventi infinitis infucati amoris signis rependit, & quadruplicem defuncti sobolem protectioni suæ quamm,axime commendatam habet,

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN.

id est:

Epistolæ Cardinalis Mazarini.

Amstelodami apud Andream Pierrot, 1690. in 12. plag. 13 ½

LOnge meliori fide usum confidimus editorem anonymum epistolarum *Julii Mazarini*, ac qualem in Anecdotis Florentinis cæterisque

risque operibus suis adhibuit *Varillasius*, qui non una principibus illustribusque viris monumenta ex proprio cerebro suppoſuiſſe, magno eruditorum conſenſu creditur. Epiſtolarum harum aliquæ datæ ſunt ad *Ludovicum XIV*, Galliæ Regem, aliæ ad Regis *Matrem*, cæteræ ad miniſtros regios, *Lionneum* & *Tellerium*. *Prima* exarata eſt 10. Julii 1659; ultima eaque (ſi numerum requiras) *trigeſima ſexta* 4. Sept. ejusdem anni. Hiſtoriam illæ pacis Pyrenææ majorem in modum illuſtrant, nec pauca callidi Cardinalis cogitata & acta, quæ vulgati hiſtorici aut reticuerunt aut ignorarunt, detegunt ac produnt. Tria vero cumprimis notatu videntur digniora. Horum unum eſt affectus, quo Rex amplectebatur *Mariam Mancinam*, Mazarini e ſorore neptem, ac poſtmodum *Laurentii Columnæ*, Principis Palliani, Comeſtabilis Neapolitani conjugem. Id rei tolerare non poterat Cardinalis, cum inter pacis conditiones, quas cum *Ludovico de Haro* paciſci debebat, præcipua fere eſſet Infantis Hiſpanicæ cum Galliarum Monarcha conjugium. Acriter ergo (præſertim epiſtola XXIII.) ab illegitimis amoribus dehortatur Regem, & inter cætera argumenta, quibus illos ei dedecori fore operoſe probat, animum neptis ſuæ levem adeo ac a modeſtia & prudentia alienum repræſentat, ut non ſine ſtupore literæ illæ prolixiſſimæ, ſed magno cum verborum delectu conſcriptæ, perlegi queant.

Alterum, quod notatu dignum putabamus, ſtudium eſt indefeſſum, quo Mazarinus impedivit, quominus Condeo Principi, qui belli Hiſpano-Gallici tempore ab Hiſpanorum partibus ſteterat, ἀνταπόδοσιν imperium alicubi terrarum obtingeret, aut Carolo IV. Lotharingo ablata reſtituerentur.

Tertium eſt ars affectus ſuos diſſimulandi, qua Mazarinus terrorem Hiſpanis incuſſit, eosque adegit, ut in pacem conſentirent, etſi non obtinuiſſent, quod in gratiam Condei tantopere ac enixe adeo petierant.

L'HISTOIRE DE DON IEAN D'AUTRICHE, fils de l'Empereur Charlequint.

id eſt,

Hiſtoria Joannis Auſtriaci, Caroli V. Imp. filii.

Amſtelod. apud Petrum le Brun, 1690, in 8. plag. 18.

Joannes

JOANNES AUSTRIACUS, Caroli V. Imperatoris filius naturalis, natus e matre incomperti nominis 25. Febr. 1546, victoria contra classem Turcorum ad Naupactum 7. Oct. 1572 obtenta æternam famam meritus, Belgii dein Gubernator factus, Namurci extinctus est Kalendis Octobris 1578. Hujus historiam condere aggressus est Auctor anonymus, Pontificiæ religioni tanto fervore addictus, ut legem historicis fixam, ne studiis partium fidem suam suspectam reddant, sibi quoque latam non putasse videatur. In *Carolum* certe, Philippi II. Regis Hispani gnatum, Reformatis paulo æquiorem, quam Romano-Catholici volebant, vehementer adeo invehitur, ut, quod p. 30. lin. 12. ei exprobraverat, mox p. 32. lin 17. repetat, nimirum quod, dum puer adhuc esset, magnam voluptatem ceperit ex leporum jugulatorum ac inter moriendum palpitantium spectaculo. *Famianum Stradam* Jesuitam ducem sequitur Noster utplurimum, utpote quem *tantopere felicem esse* prædicat, (in discursu operi præfixo, quem præfationem dixissemus, nisi id nominis Auctor ipse, singulari novitatis elegantioris affectatione, deprecatus fuisset,) *ut approbationem adeptus sit omnium nationum, & in his illius quoque, quæ universas contemnere, nec nisi se solam admirari* eidem fertur.

Cæterum ne quis Auctorem *Stradæ* universa libelli contenta debere opinetur, in *limine* statim grata mente profitetur, hausisse se sua e sex historicis clarissimi nominis, quorum ætatem & elogia succincte edisserit, Guidone nempe *Bentivoglio*, Jacobo Augusto *Thuano*, Hugone *Grotio*, Famiano *Strada*, Ponto *Heutero*, Ludovico *Guicciardino*. Penultimi obitum refert in 6. Aug. 1611, cum alii & nuperrime *Henningus a Witten* in diario biographico A. jam 1602. d. 6. Aug. illum decessisse, auctores sint. Vicissim vel ex hoc Anonymo supplere licebit *diarium* istud *biographicum*, ubi nulla facta mentio Guidonis *Bentivoglii* Ferrariensis. Natus is est anno 1579; Cardinalis creatus 28. Jan. 1621; metu Papalis dignitatis, quam post excessum *Urbani VIII.* in se collatum iri timebat, undecim noctibus nihil somni capere potuit, eaque de causa febri correptus, spiritum reddidit 7. Sept. 1644. Eadem fini in ipso operis exordio promittit Noster, *innumera* se memoraturum, quorum Strada aut nullo modo, aut vix verbulo meminerit, expeditiones nempe Joannis Austriaci, Melitensem, Tunetanam, Bisertensem, Granatensem, prælium ad Naupactum, iter Lauretanum, receptio-

nem reginæ Margaritæ Valesiæ, pacificationem Gandavensem, rationes adventus Matthiæ Archiducis in Belgium, exilium Soti secretarii, Escovedi a sicariis interempti obitum, fontes suspicionum Philippi II. erga fratrem consanguineum, Mariæ Stuartæ Scotiæ reginæ ac Caroli Infantis Hispaniæ fata, & centum curiosa inaudita, *cent curiositez inouies.* Imo nec soli illi historici sex Auctori nostro fuerunt usui, dum historiam hanc suam conscriberet. Plures enim subinde citat, ac sigillatim *Memorias Reginæ Margarethæ*, ipsius nomine, opera & studio non *Caroli Vivoni*, Baronis de Chataigneraye, (ceu illarum *editor* autumavit) sed (ut *Paulus Colomesius* docuit,) *Petri de Bourdeille*, domini de Brantome, compositas. *Antonium* quoque *Varillasium* allegat Noster p. 282, queriturque eum, reclamante conscientia, *T. V. de Revolutionibus* tradidisse, a *Joanne* nostro Caroli consilia patri hujus Philippo II. prodita esse, quod ille per regii hæredis interitum viam ad thronum affectaret. Non autem Auctori probabile videtur, ejusmodi regnandi libidinem Joannis, meri adhuc adolescentis, animum incessisse; quin nec suspicionem id genus cadere posse censet in eum, qui cum coronæ Tunetanæ, quam judice Papa Romano meruerat, spe excidisset, id haud invitus pertulit.

FASCICULUS RERUM EXPETENDARUM & fugiendarum, prout ab Orthuino Gratio Presbytero Daventriensi editus est Coloniæ A. 1535: una cum appendice sive Tomo II. scriptorum veterum, quorum pars magna nunc primum e MSS. Codicibus in lucem prodit, opera & studio Edvvardi Brovvn, Parochi Sundrigiæ in agro Cantiano.

Londini impensis Richardi Chiswell, 1690. in fol.
Alphab. 16.

CIrca prima, ut videtur, reformatæ religionis initia, incertum quo anno, quo loco, & cujus auspiciis, opuscula nonnulla uno volumine comprehensa in lucem prodierunt, nempe *Æneæ Sylvii* de gestis Basileensis Concilii commentarii; vita Hildebrandi; vita Henrici IV; professio fidei *Waldensium*; articuli *Johannis Wiclefi*, cum impugnatione *Wodfordi*; aliæ *Wiclefi* propositiones ex illius libris excerptæ, damnatæque

tæque tàm Londini & Oxoniæ, quam in Concilio Conſtantienſi; fragmentum Æneæ Sylvii; *Aretinus* contra hypocritas; de vocatione *Bohemorum* ad Concilium Baſileenſe, eorumque petitiones; examen *Johannis de Weſalia*, item condemnatio Wiclefi, Huſſi & Hieronymi Pragenſis. Hanc farraginem *Orthuinus Gratius*, reſectis notis marginalibus, quæ hæreſin ſapere ipſi videbantur, multisque aliis tractatibus additis, Coloniæ A. 1535 eum maxime in finem denuo typis imprimi curavit, ut qui generali Concilio, quod a multis deſiderabatur, interfuturi eſſent, ad reformandam eccleſiam ea uti poſſent. Hoc ab Orthuino Gratio collectum Syntagma, quod *faſciculum rerum expetendarum & fugiendarum* inſcripſit, præter tractatus ſupra memoratos complectitur *Juliani* Cardinalis epiſtolas duas ad Eugenium Pontificem Romanum, de diſſolutione Concilii Baſileenſis cogitantem; *Academiæ Pariſienſis* appellationem contra Leonem X ad futurum concilium, in qua plurimi eccleſiæ abuſus perſtringuntur; *auream bullam* Caroli IV; *Conſtantini M. donationem* ex editione *Bartholomæi Piterni*, cum *Laurentii Vallæ* in donationem illam declamatione, & *Ulrici Hutteni* ad Vallæ declamationem præfatione, & aliorum de eadem donatione judiciis; *Poggii Florentini* relationem de obitu & ſupplicio Hieronymi Pragenſis; *Friderici Imperatoris* epiſtolam, in qua Carolum Franciæ Regem Moguntiam ad capienda de rebus quibusdam dubiis conſilia invitat; decretum *Synodi Saligunſtadienſis*, ab Aribone Moguntino Archiepiſcopo coactæ; *Gravamina Germanicæ nationis*, cum remediis & aviſamentis ad Cæſaream Majeſtatem in duos libellos diviſa; *Nicolai de Clamengiis* diſputationem ſuper materia Concilii generalis cum Parienſienſi quodam ſcholaſtico habitam; libellum de emendatione eccleſiæ a *Petro Alliaco* Conſtantienſi Concilio oblatum; *Johannis Franciſci Pici Mirandulani* orationem de reformandis moribus ad Leonem X & Concilium Lateranenſe; conſtitutionem ad removendos abuſus, a *Laurentio Cardinali* Ratisbonæ editam; *Antonii Cornelii Lynnichani* orationem in Colonienſi Synodo habitam; *Eraſmi Roterodami* libellum de ſarcienda Eccleſiæ concordia; *Johannis Fabri* orationem de origine, potentia & tyrannide Turcarum: ut cætera, quæ hoc faſciculo continentur, epiſtolarum aliorumque tractatuum monumenta taceamus. Quamvis autem Gratius ſedulo caverit, ne crabrones irritaret, eumque in finem annatarum taxas centum gravaminibus

minibus Germanicæ nationis ſubjectas omiſerit, quod ſe in honorem ſedis Romanæ, quam Apoſtolicam & ſacroſanctam appellat, feciſſe non diſſimulat: effugere tamen non potuit, quin Romani inquiſitores hunc faſciculum inter libros prohibitos referrent. Et forte non defuerunt, qui ſupprimendis omnibus exemplaribus ſedulam operam navarent. Certe in bibliothecis rariſſime comparent. Quod cum animadvertiſſet *Eduardus Brovvn*, operæ ſe pretium facturum arbitratus eſt, ſi faſciculum hunc iterum in lucem protraheret; quod ita præſtitit, ut non ſolum opuſcula Gratii faſciculo comprehenſa a plurimis mendis repurgarit, & ſcholiis quibusdam marginalibus illuſtriora reddiderit, ſed etiam novam ſimilium tractatuum, in quibus Pontificum Romanorum tyrannis, & varii eccleſiæ Romanæ abuſus accenſantur, appendicem addiderit, quæ duplo ferme major eſt, quam Gratii faſciculus; unde hoc opus jam *faſcis* potius quam *faſciculi* nomine dignum editori Brovvnio videtur.

Inter tractatus in Appendice exhibitos primum locum obtinent *Hildeberti* Cenomanenſis & poſtea Turonenſis Epiſcopi epiſtolæ nonnullæ, ſermo ſynodicus, curiæ Romanæ deſcriptio, quæ in nonnullis MSCis non Hildeberto, ſed Sidonio Apollinari tribuitur, & epitaphium in Berengarium. Hæc Hildeberti Cenomanenſis opuſcula proxime excipit *Antilogia Papæ*, quam *Matthias Flacius*, & *Wolfgangus Wiſſenburgius* junctis operis Baſileæ A. 1555. excudendam curarunt. Continet autem iſta Antilogia Papæ ſcripta quædam veterum de corrupto Eccleſiæ ſtatu, & Cleri Romani perverſitate: nempe ſcriptum Scholæ Pariſienſis de periculis Eccleſiæ anno 1389 compoſitum, cum præfatione *Matthiæ Pariſienſis*; articulos ſcholaſticorum Pariſienſium, & Johannis XXII. contra monachos; duos ſermones *Wilhelmi de S. Amore*; *Marſilii de Padua* tractatum de translatione Imperii; *aureum ſpeculum Papæ* ab Anglo quodam ſcriptum; *Jacobi de Paradiſo* tractatum de ſeptem ſtatibus Eccleſiæ in Apocalypſi myſtice deſcriptis; *Gregorii Heymburgenſis* appellationem primam & ſecundam, & confutationem primatus Papæ, una cum Pii II epiſtola, qua Gregorius Heymburgenſis excommunicatus denuntiatur; Hermanni *Ryd de Reen* tractatum de vita & honeſtate Clericorum; *Volcuini Abbatis*, qui inter alia miracula ranis, quæ fratres æſtivo tempore nimis inquietare ſolebant, perpetuum ſilentium indixiſſe dicitur, homiliam in parabolam de zizaniis,

& *Hul-*

Digitized by Google

& Hulderici Epiſcopi Auguſtani epiſtolam contra Cleri cœlibatum. Hanc Antilogiam papalem ſequitur *Anonymi* cujusdam *Rotomagenſis* tractatus brevis contra Cleri cœlibatum, quem ex bibliotheca Collegii Corporis Chriſti in Academia Cantabrigienſi olim excerpſit, & libro ſuo de Cleri conjugati honore inſeruit *Joſephus Hallus*. Huic ſubjicitur *Gulielmi Grashavii* epiſtola expoſtulatoria ad *Severinum Binium* Pariſiis A. 1624 edita, in qua Binio exprobrat, quod delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum conſilium de emendanda Eccleſia juſſu Pauli III. conſcriptum, item opuſculum tripartitum ante 400 annos conſcriptum, & epiſtolam Leodienſium ad Paſchalem Papam a *Sigeberto Gemblacenſi* conſcriptam in ſua Conciliorum editione contra conſcientiam omiſerit, quæ *Petrus Grabbius* ſuæ Conciliorum editioni inſeruerat. Hanc epiſtolam comitantur illa ipſa ſcripta, de quorum omiſſione Grashavius cum Binio expoſtulavit, & conſilium quidem delectorum Cardinalium ex editione *Hermanni Conringii* exhibetur, ad cujus calcem Brovvnius lectorem monet, extare *Johannis Sturmii* epiſtolam Cardinalibus illis cæterisque Prælatis miſſam, & editam in libro quodam, qui Francofurti A. 1610 prodiit hoc titulo: *Diſcurſus epiſtolares politico-theologici de ſtatu reipublicæ Chriſtianæ degenerantis, tum de reformandis moribus & abuſibus eccleſiæ &c.* Ad alia monumenta, quæ in hac faſciculi appendice leguntur, pergentibus occurrit *Adriani IV* Pontificis Romani epiſtola ad Fridericum Barbaroſſam, & Imperatoris *Friderici* ad Pontificem reſponſio. Quæ autem has epiſtolas ſequuntur, eccleſiæ Gallicanæ Gravamina accepit Brovvnius a *Thoma Gale*, cui non minus ac Brovvnio ignotum fuit, an hæc Gravamina aliquando typis edita fuerint; interim ea ab utroque digna habita, quæ prælum iterum ſubirent, ſi forte jam olim edita fuerint. Non minoris æſtimandi ſunt ſermones quidam & tractatus *Roberti Groſſeteſt* ſeu *Capitonis*, Epiſcopi Lincolnienſis, quos nunc primum ex MSC. codicibus edidit clariſſimus Brovvnius. Primus ex his ſermonibus habitus eſt coram Papa & Cardinalibus in Conſilio quodam ſeu Conſiſtorio Lugdunenſi, etſi Robertus, dum ſermonem illum habuit, minime palluerit ut *Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram*, ſed magna cum libertate peroraverit. Et hunc ipſum quidem ſermonem jam pridem e tenebris extraxerat *Thomas Jameſius*, ſed neſcio quo fato, inſtar piſcis piſcatoris manibus elapſi, in profundum

rediit; unde ſibi Brovvnius gratulatur, quod Capitonem a Jameſio amiſſum iterum ceperit, non dubitans lectori ad palatum fore. Idem Brovvnius notat, ſe ex MSC. quodam codice, quo in edendis his ſermonibus uſus eſt, animadvertiſſe, quod Roberti Groſſeteſt tractatus de ceſſatione legalium, A. C. 1658. Londini a viro quodam docto editus, vix pro tertia parte integri tractatus haberi debeat. Quæ autem Lincolnienſis illius Epiſcopi opuſcula in hac faſciculi appendice leguntur, hæc ſunt: Sermo Lugduni habitus, de quo paulo ante diximus; ſermo de triplici Regis officio; ſermo ad verba Chriſti: *ego ſum paſtor bonus*; ſermo contra paſtores & prælatos malos; ſermo ad ſacerdotes de verbis Geneſ. I, 17. *poſuit ſtellas in firmamento cœli*; ſermo ad verba Lucæ XII, 13. *ſint lumbi veſtri præcincti*; dictum de bono judice, ad verba Pſ. LVIII. *recte judicate filii hominum*; dictum de Prophetis veris & falſis, de fide & ejus articulis, de gratia & juſtificatione hominis, de orando, de ſuperbia, de detractione & ejus malis; ſermones tres de humilitate; dictum de patientia, de miſericordia & juſtitia in omni Dei opere conjuncta; ſermo ad Clerum de verbis Apoſtoli I. Tim. IV, 12. *exemplum eſto fidelium in verbo* &c. & alius ad verba Pſ. CXXXII, 9. *ſacerdotes tui induantur juſtitia*; epiſtolæ variæ ex centum & viginti octo epiſtolarum, quas MSC. codices ſuppeditarunt, numero ſelectæ, quibus ſubjungitur *Innocentii IV.* epiſtola pro inveſtitura impuberis cujusdam adoleſcentis Itali in canonicatum eccleſiæ Lincolnienſis, una cum cordatiſſimo reſcripto Roberti hujus Lincolnienſis, in quo papale fulmen, retorto alio fulmine, brutum reddidit, & Pontifici Antichriſti notam inuſſit, quod reſcriptum etiam apud Matthæum Pariſienſem, & in Annalibus Burtonenſibus legitur. Adduntur denique Roberti hujus conſtitutiones ex Cottoniano codice deſcriptæ, & ad Sidneienſem codicem collatæ. Interſerit his Groſſeteſti opuſculis Cl. Editor diſſertatiunculas nonnullas de fide & doctrina Roberti Lincolnienſis, & *Matthæi Pariſienſis* narrationem de iis, quæ poſt Roberti reſcriptum paulo ante memoratum inter Innocentium IV. & Robertum acta ſunt. Refert etiam hæc, quæ nunc edidit, Groſſeteſti opuſcula vix quinquageſimam Operum illius partem conſtituere, quæ tribus magnæ molis voluminibus collecta *Johannes Williams* dudum in lucem emiſiſſet, niſi bella civilia hoc propoſitum interrupiſſent. Sed ad alia pergendum eſt,

ſcilicet

ſcilicet ad antiqua regni & eccleſiæ Anglicanæ Gravamina, quæ ex *Matthæo Pariſienſi* recenſentur, variisque obſervationibus interpoſitis illuſtrantur, & Defenſorium *Gulielmi Occami* & fratrum ſuorum ordinis minorum, de paupertate Chriſti & fratrum minorum, ac ſtatu evangelico, contra varios errores Papæ Johannis XXII, per modum epiſtolæ ad univerſos Chriſti fideles conſcriptum, & hic ex Wilhelmi Crashavii apographo expreſſum, & forte etiam antehac typis impreſſum, etſi nihil certi ſe ea de re noviſſe, Brovvnius fateatur; qui inſuper obſervat, primam partem hujus Defenſorii eſſe breviarium quoddam ſeu compendium *operis nonaginta dierum* a Goldaſto aliisque editi, alteram autem partem nihil habere cum aliis illius Autoris operibus in iſtis editionibus commune. Huic Occami Defenſorio aliud jungitur, nempe Defenſorium Curatorum contra eos, qui ſe privilegiatos dicunt, propoſitum in conſiſtorio coram Papa & Prælatis a *Richardo Armachano* Hiberniæ Primate, & a Goldaſto in Monarchia, & aliquoties Pariſiis impreſſum. Hoc Defenſorium excipit *Nicolai Oreſmii* oratio coram Urbano V. & Cardinalibus habita, quam etiam Flacius catalogo teſtium veritatis inſeruit. Quæ ſequitur Prophetia *Johannis de Rupeſciſſa Ord. min. provinciæ Aquitaniæ, cuſtodis Ruthenenſis ac Cauſidici Aureliaci, in Romana curia Avenione capti in carcere Papæ Clementis VI, pontificatus ſui anno 8, qui carcer vocatur Carcer Soldan A. C. 1349*, & ejusdem Autoris liber inſcriptus: *vade mecum in tribulatione*, prodeunt ex faſciculo Crashavii varia ſcripta eccleſiæ Romanæ oppoſita continente, quem manuſcriptum poſſidet Gulielmus Asheton, a quo illum Brovvnius mutuo accepit. Succedunt opuſcula nonnulla *Petri de Alliaco*, nimirum recommendatio Sacræ Scripturæ, & principium in curſum bibliæ præſertim in Evangelium Marci, item quæſtio in veſperiis: utrum Petri eccleſia lege reguletur? & quæſtio de Reſumpta: utrum Petri Eccleſia fide confirmetur? e quibus Petri Alliaceni tractatibus duo poſteriores etiam in Vindiciis doctrinæ majorum ſcholæ Pariſienſis Edmundi Richerii leguntur, priores autem ex editione Pariſienſi A. 1500 exhibentur. His Pariſienſis illius Theologi ſcriptis additur *Determinatio Univerſitatis Pariſienſis* in cauſa diuturni ſchiſmatis ſcripta A. 1397, & ex ſchedis Crashavii depromta. Duæ quæ proximo loco comparent epiſtolæ, una *Alexandri III.* ad Theobaldum Archiepiſcopum Cantuarienſem, altera *Peregrini* Patri-

archæ Aquilejenſis, aliorumque Epiſcoporum de electione & conſecratione Octaviani ſeu Victoris, ex Cottoniano codice MSCo ſunt excerptæ. Utraque etiam apud Radevicum in geſtis Friderici I. extat, verum cum in prædicto Cottoniano codice epiſtolæ illæ multo aliter, quam apud *Radevicum* legantur, & imprimis in poſteriori epiſtola nonnulla Radevicus omiſerit, quæ MSC. codex ille habet, operam rei literariæ non inutilem navavit appendicis hujus editor, quod iſtas in lucem denuo produxit. Ulterius ſequuntur *Nicolai de Clamengiis* liber de corrupto Eccleſiæ ſtatu, a plurimis mendis, quibus *Lydii* editio ſcatet, repurgatus; *Poggii* dialogus contra hypocriſin, juxta editionem Lugdunenſibus typis, ut præ ſe fert, A. 1679. impreſſam; *Matthæi de Cracovia* tractatus de ſqualoribus Romanæ Curiæ, juxta editionem A. C. 1551. Baſileæ factam; epiſtola *quinquaginta quatuor nobilium Moraviæ*, quæ in caſtigationibus Lydii ad hiſtoriam conciliorum Prateoli, item in paralipomenis Abbati Urſpergenſi annexis etiam legitur; *Bullæ* quædam *papales* adverſus Bohemos emiſſæ, & methodus *Cruciatæ* in Anglia inſtitutæ, prout tempore Martini V. Papæ & Henrici Chichele Archiepiſcopi Cantuarienſis geſta eſt, una cum proceſſu contra Henricum Cardinalem, quæ monumenta exſcripta ſunt ex veteri regiſtro, quod eſt penes Reverendiſſimum Archiepiſcopum Cantuarienſem *Wilhelmum Sancroft*; epiſtola *Procopii Smahors*, & *Conradi Samsmolich* Capitaneorum Bohemiæ ad Reges & Principes miſſa, quam itidem ſuppeditavit codex MSC. Wilhelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis; epiſtola *Anonymi* cujusdam Cantuarienſis de miſero eccleſiæ ſtatu circa annum 1520 ſcripta, & in Wilhelmi Crashavii ſchedis reperta; conſilium *quorundam Epiſcoporum Bononiæ congregatorum* de ratione ſtabiliendæ Romanæ eccleſiæ Julio III. datum, quod nunc ex bibliotheca Wilhelmi Crashavii iterum editur; *Gentiani Herveti* oratio, qua ſextum canonem concilii Chalcedonenſis interpretatur, A. 1559 habita, & Pariſiis cum alias, tum A. 1671. impreſſa; *Gulielmi Damaſi Lindani* Ruremundenſis Epiſcopi epiſtola ſeu præfatio ad Principes & Prælatos Germaniæ, de perditiſſimis Cleri moribus & reformationis mediis, ex ſchedis Crashavii expreſſa; *Clementis VII.* ad Carolum V, & duæ *Caroli* V. epiſtolæ ex MSC. Crashavii; *Caroli* V. proteſtatio ad collegium Cardinalium de indictione concilii generalis facienda, & alia proteſtatio adverſus concilium Tridento Bononiam translatum, cum quibus-

quibusdam aliis hujusmodi ſcriptis, ex editione *Hermanni Conringii; Georgii Wicelii* via regia, ſeu compendium de ſemitis antiquis eccleſiæ reformandæ, aut potius reſtituendæ, cum appendice abuſuum; ejusdem methodus concordiæ eccleſiaſticæ, & adhortatiuncula ad vocandum concilium, juxta exemplar A. 1533 Lipſiæ excuſum, cum notis marginalibus *Thomæ Jameſii*; doctrina & vita Wicelii ex ejus ſcriptis collecta, cum enumeratione autorum, qui ſcripſerunt contra ſqualores & errores curiæ Romanæ, & elencho omnium operum Wicelii per *Thomam Jameſium*; *Stephani Gardineri* Epiſcopi Wintonienſis oratio de vera obedientia, juxta veterem editionem Londinenſem, cum præfatione *Edmundi Boneri* Archidiaconi Leiceſtrenſis, poſtea Epiſcopi Londinenſis, quæ in Londinenſi Gardineri editione deeſt, juxta editionem Hamburgenſem ex officina Franciſci Rhodi 1536; *Richardi Sampſonis* oratio, qua docet omnes potiſſimum Anglos, ut Regiæ dignitati obediant, nec Epiſcopo Romano audientes ſint, qui nullo jure divino quicquam poteſtatis in eos habeat, etſi poſtea hic Sampſon æque ac Bonerus & Gardinerus palinodiam cecinerint, quibus ad complendas inconſtantiæ quadrigas Brovvnius Æneam Sylvium ſeu Pium II. non incommode jungi poſſe putat, cum bulla retractationum & verbis Virgilii, ſed mutatis: *non ſum pius Æneas; Johannis Barneſii* Catholico-Romanus Pacificus ex fide trium exemplarium, quorum unum Gulielmus Archiepiſcopus Cantuarienſis ſubminiſtravit; *Franciſci Broccardi* conſilia Vaticana retecta, ſive de fœdere contra Proteſtantes Romæ inito ſub auſpiciis Clementis VIII, & de duabus congregationibus ad eundem finem ab eodem Pontifice inſtitutis, quarum prima congregatio ſacri fœderis, altera de propaganda fide dicitur, quod opuſculum Amſtelodami A. 1679. in calce interpretationis numeri Apocalyptici DCLXVI excuſum, appendicis hujus Autor etiam manuſcriptum ex ſpoliis bibliothecæ cujusdam Anglicæ palam divenditæ nactus eſt; *modus ſolennis & authenticus ad inquirendum & convincendum Lutheranos*, valde neceſſarius ad ſalutem ſanctæ Apoſtolicæ ſedis, & omnium eccleſiaſticorum, A. 1519. compoſitus in Martini Lutheri perditionem & ejus ſequacium, per M. *Sylveſtrum Prieratem*, A. 1553. reviſus, & Romæ per Jordanum excuſus; excerpta ex Bernhardo, Gerſone & aliis, quæ ſunt pars *Specul. papiſtici ab Ed. Bulckleio* fabrefacti, & Londini circa præſentis ſeculi initia editi; & denique

Officium Ordalii e textu Roffenſi transſcriptum, & ex eodem codice etiam in Speelmanni gloſſario editum.

Ad pleniorem horum opuſculorum, quæ vel olim a Gratio edita, vel nunc ad Gratii faſciculum addita ſunt, intelligentiam nonnulla monet doctiſſimus Editor in præfatione ad lectorem, in qua Gratium, cum ſyntagmati ſuo nomen *faſciculi rerum expetendarum & fugiendarum* impoſuit, vel ad definitionem prudentiæ reſpexiſſe putat, quæ per rerum expetendarum & fugiendarum ſcientiam definiri ſolet, vel *Georgii Vallæ* Placentini librum Venetiis A. 1501. editum imitari voluiſſe, qui titulo operis de expetendis & fugiendis rebus deſignatur. Non ſolum de tractatibus hactenus recenſitis in præfatione ſua Brovvnius diſſerit, ſed & alios quosdam tractatus addidit, nimirum *Scripta quædam ad Baſileenſis concilii hiſtoriam ſpectantia*, quæ mutuatus eſt e manuſcripto codice, quem ipſi Archiepiſcopus Cantuarienſis indicavit. Sunt autem iſta ſcripta 1. commiſſio *Henrici VI.* Angliæ & Franciæ Regis, data Ambaſiatoribus ſuis ad concilium Baſileenſe ſuo nomine ituris. 2. Ejusdem inſtructio iisdem credita. 3. Propoſitio ejusdem Regis nomine facta coram Papa Martino V. per *Abbatem Urſicampi* ſuper acceleratione concilii. 4. Collatio ejusdem Abbatis ad Collegium Cardinalium. 5. Propoſitio *Wilhelmi Sulburgii* Abbatis Belliloci ad Martinum V. ſuper acceleratione concilii. In eadem præfatione exhibetur etiam reſponſio, quam in Comitiis Auguſtanis A. 1518. Principes Germaniæ Cajetano Cardinali dederunt, cæterisque Oratoribus decimas a ſacerdotibus, a laicis vigeſimas ac quinquageſimas pro bello contra Turcas ſuſcipiendo petentibus aut exigendas ſuadentibus; item epiſtola Decani & Capituli Londinenſis ad Pontificem Romanum, qua canonizatio Roberti Groſſeteſti Lincolnienſis Epiſcopi efflagitatur, A. C. 1307. ſcripta, quam Brovvnio noſtro *Henricus Wharton* communicavit.

COMPENDIUM ANNALIUM ECCLEſiaſticorum regni Hiberniæ, autore Franciſco Portero Ord. Min. S. Theol. Lectore Jubilato.

Romæ typis Nicolai Angeli Tinaſſii impreſſoris Cameralis in 4. 1690. Conſtat plag. 46.

Incipit

Digitized by Google

INcipit hic tractatq, quem Typographus Alexandro VIII nuperrime defuncto Romanæ Eccleſiæ Pontifici dedicavit, ab epiſtola *Franciſci Eſchinardi* S. J. ad Porterum compendii hujus autorem e de quantitate Hiberniæ & erroribus mapparum hoc regnum repræſentantium, cujus doctiſſimi viri (Eſchinardum puta) induſtriæ novam quoq; Hiberniæ Mappam chorographicam, quæ A. 1689 edita tantummodo P. *Auguſtini Lubin* nomen præ ſe fert, debemus. Poſt hanc epiſtolam de Hiberniæ nominibus agitur, & cum generalis totius Hiberniæ, tum ſpecialis ſingularum provinciarum & inſularum minorum adjacentium deſcriptio proponitur; nonnulla, quæ *Giraldus Cambrenſis* & alii quidam Scriptores de Hibernia ejusque incolis retulerunt, falſi arguuntur; promontoria, ſinus & portus hujus regni recenſentur, & catalogus alphabeticus Regum & Monarcharum Hiberniæ veterum exhibetur, quorum primus dicitur fuiſſe Slanius, quem Porterus Moſis & Aaronis ævo anno ante Urbem conditam 700, ante Chriſtum natum 869, Hiberniæ imperio præfuiſſe ſcribit, addita tamen hac limitatione, ſi antiquis Hiberniæ faſtis fides adhibenda ſit. Hinc bella quædam ab antiquis Hiberniæ Regibus geſta referuntur, qui ex Hiberniæ Regibus provinciarumque Regulis pietatis & ſanctimoniæ famam adepti ſunt, commendantur, & quantum Hiberniæ Reges pro fide & patria per plures annos contra Danos & Oſtmannos militaverint, exponitur. Ad antiquitates eccleſiaſticas progrediens Autor, chronotaxin rerum præcipuarum a S. Patricio Hiberniæ Apoſtolo geſtarum ex *Uſſerio* aliisque delineat; ex *Conæo* Sanctos quosdam Hibernos enumerat, qui per varias mundi plagas Chriſtianam fidem diſſeminarunt; faſtos Sanctorum Hiberniæ ab incerto quodam Autore conſcriptos, & alium catalogum Sanctorum Hiberniæ ab *Henrico Dublinenſi* Societatis Jeſu juxta Alphabeti literas digeſtum ex *Survillano* exſcribit; academias & inſigniores Hiberniæ ſcholas enarrat; epiſcopatus, eccleſias cathedrales, cœnobia, aliaque ad eccleſiaſticum Hiberniæ ſtatum pertinentia, & poſtremo, quanta reverentia Hiberni Romanam ſedem ſemper coluerint, quantaque conſtantia Pontificiorum doctrinæ adhæſerint, ediſſerit. Antequam autem, quantum detrimenti ſub Henrici VIII, Eliſabethæ, & ſequentibus temporibus, & noviſſime ſub præſenti Angliæ Rege Wilhelmo Romana religio paſſa fuerit, deſcribat, multis calumniis in Lutherum, tanquam omnium horum malorum originem debacchatur.

CHRI-

CHRISTIANI FUNCCII POSITIVA AD Orbis Imperantis Notitiam Introductio.

Lipsiæ apud hæredes Frid. Lanckisii, A. 1691. in 8. plag. 18.

PLures jam anni effluxerunt, quod Autor libelli hujus clarissimus, non sine orbis eruditi adplausu, *Orbis hodie imperantis Breviarium*, e celebrioribus ævi nostri scriptoribus concinnatum evulgavit: in quo de Imperiis, Regnis, Ducatibus & Rebuspublicis ἐφημεριδικῶς disserit. Huic nuperrime non tantum appendicem, de *Curia Romana*, seu *Statu Pontificio*, subjunxit; sed & *Isagogen* hanc ad lectionem Orbis sui jam laudati facientem, brevioribus aphorismis comprehensam adornavit. Qua ea, quæ per quæstiones & subjunctas responsiones fusius ante dilucidaverat, brevissimis positionibus, additisque rationibus, in gratiam tyronum studii historici atque politici comprehendit, secutus, ut ipse fatetur, vestigia celeberrimi Polyhistoris *Schurzfleischii*. In Prolegomenis opusculi hujus de orbis imperantis notitia in genere disserit. Inde progressus, de præcipuis orbis hodie imperantis Regnis, tum quæ in Europa, tum quæ in Asia florent, simili modo agit. In tertia sectione præcipuas orbis Respublicas, quæ non sunt monarchicæ, recenser. Tandem in posteriori libelli parte de Principatibus & liberis imperii Germanici Civitatibus tractat: atque adeo velut materiarum illustrium in studio historiæ civilis occurrentium indicem designat, unde quis ansam de iis plura in collegiis privatis differendi petere queat.

REFUTATION DES PROPHETIES fauſſement attribuées à S. Malachie ſur les Elections des Papes, par le R. P. Meneſtrier.

ſive

R. P. Franc. Meneſtrerii Soc. J. Refutatio Prophetiarum falſo adſcriptarum S. Malachiæ ſuper Electionibus Pontificum.

Pariſiis, apud R. J. B. de la Caille, 1689. in 4. Plag. 7.

Tanto

TAnto libentius nunc ad recenſendum hunc Tractatum nos accingimus, cum novitatis gratia, qua pene exciderat, ſerius ad nos ob intercluſum hactenus cum Galliæ bibliopolis commercium perlatus, ei quadantenus reſtaurata videatur per inſecutam nuperrime mortem Alexandri VIII, renovatamque ſic veluti hujuſce ſcripti cauſam, ſolicitam nempe hominum curioſitatem, præſagia de proximo iſtius ſucceſſore ex famoſo illo, quod de futurorum Pontificum electione circumfertur, Malachiæ vaticinio capere ſatagentium. Scilicet dudum promiſerat amico, quem non nominat, *Meneſtrerius* orbi exponere, quid de jactata illa prophetia ſentire fas eſſet: commodâ proinde occaſione uſus, quæ per obitum Innocentii XI. obtigerat, id præſtitit gemina, qua tractatus hic conſtat, epiſtola, quarum altera tempore Sedis tum vacantis, altera mox poſt ſecutam Alexandri VIII electionem edita fuit. Ne quis vero cum ſimplicioribus quibusdam ſibi perſuadeat, de Malachia Propheta hic ſermonem eſſe, qui quingentis ante Chriſtum natum annis vixit, & in quo donum prophetiæ veteris teſtamenti temporibus deſiiſſe putatur: noſter autor nonnulla præmonet, vitam Sancti hujus Malachiæ, de quo in præſens quæſtio eſt, concernentia. Nimirum vixiſſe ipſum circa medium ſeculi XII, non minus vitæ ſanctimonia, quam familiari cum divo Bernhardo amicitia celebrem: & primo quidem fuiſſe Monachum in Abbatia Bencorenſi; hinc factum Archiepiſcopum Ardinacenſem in Hibernia; cui ſedi cum aliquot annis præfuiſſet, abdicato circa annum 1137 illo honore, Dunenſi epiſcopatu contentum reliquo vitæ ſpatio fuiſſe; quam tandem in Clara Valle inter amplexus S. Bernhardi finierit anno 1148: qui & vitæ ejus Elogium poſtea compoſuerit, cujusque præterea ad ipſum exaratæ olim epiſtolæ inter cæteras extent 315, 316, & 317. Hic ergo eſt Malachias, cui vulgo tribuuntur obſcuri illi ac ſymbolici characteres, qui de ſingulis tam præteritis inde a Cæleſtino II, quam futuris Pontificibus, ordine ab illo traditi jactantur: quorum catalogum duplicem Noſter communicat, alterum breviorem magisque conciſum, qualis Latino idiomate a primo horum autore, de quo mox, relictus fuit: alterum, qui paulo pleniorem ſingulorum expoſitionem largitur, lingua Gallica expreſſum. Neutrum huc tranſcribere erit opus, cum ſymbola illa prophetica jam paſſim apud varios Autores habeantur: uti apud *Gabr. Bucelinum* in Hiſt. Univ. *Henr.*

Engelgrave in Cœlesti Pantheo embl. 5. §. 1. aliosque. Tametsi vero putativa hæcce vaticinia non exiguo cum applausu hactenus ab octoginta circiter annis passim recepta fuerint, ac pro divinitus inspiratis fere habita: nihilominus cum videret Autor, ea quam plurimis ineptiis, erroribus atque nugis scatere, statuit tandem personato huic Vati larvam detrahere, totiusque hujus fabulæ scaturiginem aperire. Nimirum primum ejus traditionis fontem non altius quærendum esse arguit, quam in Scripto cujusdam *Arnoldi de Wion*, Belgæ Duacensis, Monachi S. Benedicti, Venetiis anno 1595 edito, cui titulus, *Lignum Vitæ*. Ait vero, opus illud Genealogicum esse, Philippo II. Hispaniarum Regi dedicatum; ac duobus constare voluminibus, quorum alterum persequatur genealogiam familiæ Aniciorum, e qua nempe Autor velit ortum traxisse tam S. Benedictum, sui Ordinis fundatorem, quam Domum Austriacam: alterum complectatur historiam virorum illustrium istius Ordinis. In hujus ergo *Lib. II. cap. 40.* ubi de S. Malachia sermo fit, potioribus ejus vitæ momentis succincte relatis, hæc verba subnecti: *Scripsisse fertur & ipse nonnulla opuscula, de quibus nihil hactenus vidi, præter quandam Prophetiam de Summis Pontificibus: qua quia brevis est, & nondum, quod sciam, excusa, & a multis desiderata, hic a me apposita est:* his dein ordine subjungi istos Paparum characteres symbolicos, cum annotationibus singulos explicantibus & applicantibus; quoad has tamen addita hac monitione: *Quæ ad Pontifices adjecta, non sunt ipsius Malachiæ, sed R. P. Fr. Alphonsi Ciaconii Ord. Prædicatorum, hujus Prophetiæ Interpretis.* Supposititiam jam horum vaticiniorum falsitatem quo evincat Noster, considerare primo jubet, quod ante Wionum hunc nemo vel minimam eorum mentionem fecerit, adeoque integris quadringentis annis in occulto latuisse dicenda sint. At vero neutiquam probabile videri, Prophetiam hanc, si revera edita a Malachia foret, tam longo silentio sepultam fuisse mansuram: quandoquidem divus Bernhardus, intimus scilicet ejus amicus, quique & vitam ipsius descripserit, & parentatione habita epitaphioque facto eum celebraverit, neque vel minimas prædictiones ab isto datas, præsertim de loco & tempore sui obitus, reticuerit, omnino tam notabilem prophetiam sicco pede præterire haud potuisset. Neque porro apparere ait, quænam uspiam Malachiæ occasio data fuerit vaticinium hoc edendi; ut qui non nisi semel Romam adierit,

Digitized by Google

Mr. Hall, Mr. Hall, Mr. Hall,

tionem dediſſet, poſtmodo perſpecta eorum falſitate abſtinuiſſe ab illis in opere ſuo allegandis. Suſpicionem vero inde non parum augeri, quod nec apud *Nicolaum Antonium*, Bibliothecæ Scriptorum Hiſpanorum concinnatorem, nec apud *P. Ambroſium de Altamura*, qui Scriptores ex Ordine S. Dominici, cujus nempe Ciaconius fuit, congeſſit, vel minimum veſtigium hujuſce prophetiæ aut ejus interpretationis appareat: cum tamen eorum uterque exactam communicarit enumerationem omnium hujus autoris operum, ad ipſas uſque ſchedas ac tractatus nunquam typis impreſſos. Everſis ita fundamentis, & refutata antiquitate jactata hujus Prophetiæ, porro Meneſtrerius exponit, quid ſibi de vera ejus origine videatur. Autumat vero eam, quando a Wionio primum adoptata fuerit, ſatis recentem adhuc fuiſſe, nec niſi quinquennio ante compoſitam, tempore ſcilicet ſedis poſt mortem Urbani VII. vacantis, a clientum aliquo Cardinalis Simoncelli, poſt Gregorii XIV, ad perſuadendum nempe hominibus per ſuppoſititium hoc vaticinium, jam ab antiquo per ipſum Spiritus S. ſuffragium eum ſucceſſorem deſtinatum eſſe; hunc enim deſignari per ſymbolum *Ex Antiquitate Urbis*: nempe ex civitate *Orvieto* oriundum, quæ Latino nomine *Urbs Vetus* vocetur. Non abſimilem fraudem, licet non eodem ſucceſſu, recentius tentatam narrat a clientibus Cardinalis Bonæ, poſt obitum Clementis IX: qui nempe ad vota patrono ſuo concilianda, non modo per ora vulgi varia ominoſa dicteria ſpargere ſategerint, v. g. verba *Eccleſiaſtici* 15. *Qui timet Deum faciet Bona*; item Diſtichon:

Grammatica leges plerumque Eccleſia ſpernit;
Eſſet Papa bonus, ſi Bona Papa foret:

ſed & conductos clam mendicos magno numero inſtigaverint, ut ſubinde ad portam Baſilicæ S. Petri & proxime ſub feneſtris Cardinalitii conclavis vociferarentur: *Fate Papa Bona.* Tanto facilius vero talismodi commentis confingendis occaſionem fuiſſe Noſter exiſtimat iſto tempore, quod quinquaginta fere diebus tum duraverit Conclave electionem novi Pontificis parturiens, adeoque ſatis otii fuerit ad cudendas tales fabulas; cujusmodi nempe nunquam non tempore ſedis vacantis, a concurrente undique otioſorum hominum turba haud exigua copia excogitari ac publicari conſueverint. Tametſi vero hac ratione omnia illa oracula, Pontificibus Gregorium XIV antegreſſis ex poſtfacto accommodata fuerint, perſonatoq; adeo prophetæ facile

Digitized by Google

[illegible] [illegible] [illegible] [

incertitudinis aut falſitatis hiſtoricæ: alios taxat ob inſulſam & alienam expreſſionem, quæ ſcilicet nil minus ſapiat, quam propheticam inſpirationem: in aliis ignorantiam inventoris circa ſcientiam heraldicam & genealogicam deridet: alios tandem ita eſſe comparatos ait, ut in hunc uſque diem commodus ſenſus ex iis exſculpi haud valuerit: quales nominatim allegat ſequentes, nempe Innocentii IX, antea Fachinetti, *Pia civitas in bello*; Clementis VIII, Aldobrandini, *Crux Romulea*; Leonis XI, *Undoſus Vir*; Pauli V, *Gens perverſa*; Gregorii XV, *In tribulatione pacis*; nec non Urbani VIII, *Lilium & roſa*. Et quamvis ſymbolis tribus ſequentibus aliqualis interpretatio adinventa fuerit: nempe Innocentii X, die Exaltationis Crucis electi, quod eſt, *Jucunditas Crucis*; Alexandri VII, Montes in ſcuto gentilitio geſtantis, quod habetur, *Cuſtos montium*, & Clementis IX. in conclavi Cardinalium cameram per ſortem nacti, quæ depictam repræſentavit Cygni conſtellationem, adeoque indicati per *Sidus Olorum*: tamen in ſequentibus duobus, *de Flumine magno* & *Bellua inſatiabilis*, Clementi nempe X & Innocentio XI competentibus, rurſus vacillare ait interpretationem: dum ratione prioris falſo allegetur inundatio Tiberis, cujus tempore Clemens natus feratur: cum illa demum anno 1598 contigerit, ipſo jam aliquot annis ante in lucem edito; & *Altieri* non niſi coacte ex Hiſpanorum *Alto rio* derivari queat: ratione alterius vero appellatio lupo melius congrueret, quam leoni Innocentii XI. Quod ſupereſt, ut jactatæ hujus prophetiæ vanitatem magis adhuc ob oculos poneret, oſtendere conatus eſt, ex ænigmaticis iſtis epithetis facili opera ſyſtema aliud Pontificum exſculpi poſſe, commodiori etiam ſenſu ad alios applicatis, quam quibus a Wionio ea fuerant attributa. Ita loco Cæleſtini II, initio facto ab Innocentio II, huic congrue ſatis accommodat illius ſymbolum *Ex caſtro Tiberis*: Anacleto II. Antipapæ ſymbolum vulgo adſcriptum Lucio II, *Inimicus expulſus*: huic viciſſim ſymbolum Eugenii III, *Ex magnitudine montis*: atque ſic per aliquot ſequentia exempla ſimiliter pergens evincit, quam incerta & verſatilis talismodi ænigmatum explicatio ſit. Devenit tandem ad Alexandrum VIII, tum noviter electum, ejusque vitæ potioribus momentis breviter excuſſis, nihil in eo occurrere autumat, quod quadrare poſſit ad characterem ei in Prophetia Malachiæ adſignatum, *Pœnitentia* nempe *glorioſa*: niſi forte ejus interpretationem extorquere placeat, aut a die factæ promotionis,

Digitized by Google

motionis, S. Brunoni ſacra, aut ab antiquo ejus nomine, quo Petrus audierit, cum hujus nominis Apoſtolus æque ac S. Bruno pœnitentia ſua celebrentur: quæ tamen omnia Noſtro nimis longe videntur eſſe petita. Quamvis vero ſic eo tempore non ſatis Meneſtrerio judice apparuerit, qua ratione character ille ſymbolicus huic Papæ congrueret; attamen, uti dies diem docet, non deſunt hodie, qui ejus omen eventu neutiquam deſtitutum dicant: quando nempe Alexander VIII. *pœnitentia glorioſa* ductus, & blandæ tandem indulgentiæ, qua erga primogenitum Eccleſiæ filium, Regem Chriſtianiſſimum, Clerumque Gallicanum uſus hactenus fuerat, pertæſus, Bullam, quæcunque in comitiis Cleri Gallicani Pariſiis A. 1682. congregati peracta erant jurisdictioni Romanæ Eccleſiæ præjudicialia, ipſo jure nulla irritaque declarantem, & jam die 4 Aug. A. 1690 datam, paulo ante obitum, die nempe 30 Jan. A. 1691, ſolenniter promulgavit. Quid de cætero *Raſtrum in porta*, qui futuri proxime Pontificis character eſt, Sedi Romanæ portendat, id curioſioribus, quos fere futurorum eventus anxios tenet, ſpeculandum relinquimus: quibus fortaſſis non ignota erit *Diſſertatio* Marburgi anno 1677. ſub præſidio *Sam. Andreæ*, S. Theol. D. ac P. P. a *Joh. Pet. Graffio* habita *de Succeſſionibus Pontificum Romanorum ſecundum prænotationem Malachiæ Hiberno adſcriptam*; ubi & argumenta propheticorum iſtorum characterum latius exponuntur, & contra *Franciſcum Carriere* Aptenſem Minoritam defenduntur; qui & ipſe ſcilicet ſub finem *Hiſtoriæ Chronologicæ Pontificum Romanorum*, *Lugduni 1663.* denuo editæ, eorum autoritatem, licet ſibi ipſi non ſatis conſtans, elevare anniſus fuerat.

NOVA LITERARIA EX ANGLIA.

OXonii ex Theatro Sheldoniano proditurum proxime eſt volumen tertium Scriptorum Rerum Anglicarum. Conſimilis argumenti volumen unum aut alterum jam Londini ſub prælo habet D. *Warthonus*. Quin & *Thomas Gale* XV Scriptores veteres Britannicos edit, quos inter maxime meretur memorari liber, quem Angli *Domes-day* vocant, in quo terrarum fundorumque in Anglia diſtributio, Gulielmi Conqueſtoris temporibus conſignata reperitur: unde & antiquum MStum in theſauro regio hactenus aſſervatum ac care habitum fuit. Idem perſtat in propoſito librum *Porphyrii* de abſtinentia carnium edendi.

Thomas Hyde Protobibliothecarius Oxonienſis Librum Rabbinicum

nicum *Itinera mundi* vocatum, ſeu Cosmographiam Abrahami Peritſol, Judæi, Latinitate donavit, inque calce Turcarum Liturgiam, Peregrinationem Meccanam, ægrotorum viſitationem atque alia expoſuit. Idem Maimonidis librum *More Nebochim* ſeu Doctorem perplexorum Arabico ſermone, quo ab auctore ipſo conſcriptus olim fuit, editurus eſt, prolixisque notis illuſtraturus. *Eduardus Pocockius* annum nuper octogeſimum ſeptimum ingreſſus eſt, quæ tamen ipſi vegeta adeo ætas contingit, ut elaborandis poliendisque utiliſſimis in Prophetas commentariis manum admovere queat, notas in Joelem ſub prælo jam ſudantes propediem editurus. *Eduardus Bernardus* in Tabula quadam omnium pene ætatum characteres Græcos Syrosque, Æthiopicos item ac Latinos in MStis nummisque repertos ſic delineavit, orbisque eruditi literaturam a charactere Samaritano ita deduxit, ut jam facili opera ad MSta quis accingatur. De Joſepho autem edendo ſpem plane omnem cuncti depoſuerunt, cum ipſummet Auctorem nauſea vaſti operis cepiſſe videatur. Optat ille, ut *Joh. Andreas Danzius* Alcorano ſuo, quem Jenæ edit, Maſoram quoque Turcicam, quæ Oxonii in MSS. nonnullis exemplaribus Collegii D. Johannis comparet, adjungat. *Johannes Mill's* Doctor Theologus & Aulæ S. Edmundi Præfectus accuratiſſimam eamque longe pulcherrimam Novi Teſtamenti editionem prælo jamdudum ſubjecit, ubi textus primo ſacer exhibetur, loca deinde parallela magno numero indicantur, tandemque lectiones variantes ex univerſi pene orbis eruditi MSStis melioribus, Laudiano inprimis, Alexandrino ſeu Theclæano, atque Coveliano (quem nempe ex monte Sinai Covellus Theologus hodie Cantabrigienſis attulit) codicibus, ipſis denique SS. PP. copioſe ſubjunguntur. Magnum profecto ac Herculei laboris opus, jamque ad Primam ad Timotheum Epiſtolam deductum. *Joannis Malelæ* Chronicon Græco- Latinum e Theatro Sheldoniano nondum prodiit. *Antonius Wood* prælo ſubjecturus eſt, ſed lingua Anglica, Athenas & Faſtos Oxonienſes. *Thomas Smith* Epiſtolas Camdenianas edet.

Wilhelmus Lloyd S. Aſaphi Epiſcopus, Regisque ac Reginæ ſupremus Eleemoſynarius, ingens opus Chronologicum molitur. *Wilhelmus Sherlock* Theologus Londinenſis, poſtquam diu juramentum præſtare Regi Wilhelmo renuit, mutata tandem ſententia & præſtitit illud ipſe, & præſtandum omnibus illud eſſe, ſcripto publico aſſeruit; multis ob id aculeatis libellis petitus.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Aprilis Anno M DC XCI.

MEMOIRES DE L' EGLISE,

id eſt,

Memoriæ eccleſiaſticæ, quicquid conſideratione dignum quolibet die toto paſſim orbe accidit, complexæ; auctore Abbate *de la Roque*, Protonotario S. Sedis Apoſtolicæ. *Tomus I.*

Pariſiis apud Jo. Guignardum, A. 1690. in 4. Plag. 102.

OPtimum omnino inſtitutum eſt, quod voluminibus quamplurimis exequi conſtituit clariſſimus Auctor, quodque nec Proteſtantibus, hiſtoriæ univerſalis ſtudioſis, improbatum iri putamus. Utut enim is zelo, quo Romanam religionem amplectitur, abreptus, gratiamque *Franciſci Harlæi* Archiepiſcopi Pariſienſis, (cui opus ſuum inſcripſit,) imo ipſius Galliarum Monarchæ *Ludovici XIV* mereri cupiens, non ubivis æque modeſte de *Lutheranis Calvinianiſque* & ſigillatim *Wilhelmo* III, Rege Magnæ Britanniæ, loquatur, ac hiſtoricum a ſtudio partium alienum decuiſſet; id tamen non magnopere bilem his movebit, qui cauſſam ſuam ejus arbitrio nec ſtare, nec cadere exiſtimant, optabuntque modo, ut de rebus eccleſiæ ſuæ acturus, tanto majori ſtudio veritati litare nitatur. Cæterum jam pridem *Diarium* ejusmodi *eccleſiaſticum* molitus fuerat: ſed ſpecimen, quod ediderat, tantopere diſplicuerat *Petro Seguierio*, Duci de Vilamor, Pari & Cancellario Franciæ, ut hic mox auctoritate ſua omnia illius cœpta diſturbarit ac ſufflaminaverit. Ex quo vero is ad plures abiit, (quod 28. Januarii A. 1672. contigit,) Abbati noſtro nemo obſtitit, quin, indultu Regis obtento, opus illud olim adumbratum denuo aggrederetur. Novum ergo ſpecimen compoſuit decem abhinc annis, quod Pariſiis *Johanne Cuſſonio* bibliopola obſtetricante, lucem p. 226.

adſpexit, hoc titulo inſignitum: *Journal Eccleſiaſtique, ou Memoires de l'Egliſe, par M. l'Abbé de la Rocque*; ipſo *Roquio* teſte in *Ephemeridibus Eruditorum Pariſienſibus*, 20. Jan. 1681. a ſe publicatis. Verum nec hi doctiſſimi Viri conatus feliciores eo tempore fuere prioribus. Non multo tamen poſt Archiepiſcopus Pariſienſis & univerſus Clerus Gallicanus menſe Majo A. 1685. Lutetiæ congregatus facile ei perſuaſerunt, ut *Memorias* id genus in uſum eorum, qui futuris ſeculis hiſtoriam eccleſiaſticam conſcribere vellent, in literas referret. Orditus igitur eas eſt, non quidem ab annis illis, quibus olim ad ſcribendum appulit animum, ſed ab anno demum 1685 atque ea tantum, quæ hoc ſecutoque anno 1686 evenerunt, *ſex* librorum, (quibus tomus hic *primus* abſolvitur,) argumentum eſſe voluit.

Memorantur hiſce hypomnematibus, ut eſt in præfatione: (1.) *Converſiones illuſtrium hominum ab infidelitate, hæreſi aut ſchiſmate*; (2.) *Miſſionariorum geſta toto paſſim orbe Chriſtiano*; (3.) *Templa ſimiliaque pietatis monumenta recens extructa*; (4.) *Miracula*; (5.) *Sepulcra aliaque loca a devotis frequentari ſolita*; (6.) *Reliquiæ ſanctorum nuperius repertæ*; (7.) *Canonizationes ſanctorum*; (8.) *Intentio Eruditorum de aliqua re eccleſiaſtica aliquid commentari cupientium, eaque propter aliorum ſymbolis egentium*; (9.) *Intentio illorum, qui bonum aliquod opus in Chriſtianæ pietatis emolumentum facere apud animum ſuum conſtituerunt*; (10.) *Erectio novorum Seminariorum, fundatioque aut reformatio familiarum monaſticarum*; (11.) *Colloquia ſolenniora de rebus ſacris*; (12.) *Vita obitusque virorum virtute, ſanctitate munereve eccleſiaſtico eminentiori conſpicuorum*; (13.) *Exempla ſingularia bonorum operum a Regibus Principibusve viris patratorum*; (14.) *Exempla vindictæ divinæ adverſus populorum aut privatorum hominum impietatem*; (15.) *Promotiones ad primarias eccleſiæ dignitates, qua occaſione tum ortus, munera, dotes, actiones notabiliores ac ſcripta Promoti, tum fundatio, privilegia diverſaque fata ſingularum eccleſiarum particularium breviter recenſentur*; (16.) *Molimina Infidelium, Hæreticorum & Schiſmaticorum contra Eccleſiam; libellis tamen, quibus veritas dogmatum Romano-catholicorum impugnatur ac virorum eccleſiaſticorum fama laditur, ea ratione confutatis, ut æquum ſit ſperare, nec ipſos eorum auctores agre id laturos*; (17.) *Sententiæ aut ſtatuta celebriora de cauſis eccleſiaſticis in Conciliis aut Synodis, in Cleri Gallicani convocationibus, in Congregationibus Romanis, in Curiis epiſcopalibus,*

palibus, in Officio Inquiſitionis, in Parlamentis aut ſanctioribus Regum Senatibus pronuntiata ac ſancita; (18.) *Statuæ, numi, picturæ ad pietatis incrementum facientes*; (19.) *Marmora, numiſmata aliæque profanæ eruditionis reliquiæ, quatenus aut articulum fidei confirmare, aut lucis aliquid Hiſtorico alicui eccleſiaſtico ſanctove Patri fœnerari poterunt.* Hæc ex præfatione excerpſimus. Nunc de ſingulis libris ſigillatim.

LIBRO PRIMO ſtatum eccleſiarum extra Europam ordine Geographico indagat Roquius, initio a regnis *Chinenſi*, *Japonenſi*, *Tunquinenſi* & *Cochinchinenſi* facto. Refert itaque inter alia, perſecutiones rigidiores illic locorum ceſſaſſe, multaque millia hominum Chriſto fidem dediſſe. Inter *Tunquinenſes* ſane centena millia Chriſtianorum dari, & in his centum fere moniales, *Crucis amaſias* ſeſe appellitantes. *Cochinchinenſem* Regem non averſari Chriſti fidem, bisque baptiſmum petere voluiſſe; ſed quo minus id fecerit, in cauſſa fuiſſe polygamiam, quemadmodum multi e plebe Chriſtianis ſeſe accenſeri cupiant, modo iis integrum eſſet, uxori repudium remittere aliamque in ejus locum ducere. *Siamenſium* dein theologiam idololatricam breviter perſtringit, ac ſpeciatim fabulam de *Thevahat* apud Inferos ob peccata ſua juſſu ſummi Dei Sommokodoni crucifixo, fraude diaboli ad ſimilitudinem hiſtoriæ paſſionis Chriſti effictam, qua Siamenſes faſcinati nolint Jeſum crucifixum Deum agnoſcere, veriti, ne ſub ejus nomine Thevahatus ſuus lateat. Addit, Chriſtianos paucos hodie in *Tennaſſerim*, *Cyampa*, *Golconda*, itemque regnis *magni Mogolis* exiſtere, in *Macaſſar* nullos. *Madurenſes* fere univerſos, Jeſuitarum Brachmanum more veſtitorum miniſterio converſos eſſe. Hinc *Pegu*, *Bengalam*, *Goam*, *Moluccas*, *Philippinas*, *Maldivas*, *Ceylanum*, *Tanorum* percurrit Roquius. Chriſtianos *S. Thomæ* tantum non omnes, ex *Armeniis* & *Meſopotamienſibus* multos Eccleſiæ Romanæ reconciliatos ait. *Syros* eccleſiæ Latinæ placita amplexos *Patriarcham* habere *Antiochenum* Alepi habitantem, cui nomen ſit *Petri Gregorii*. Huic Innocentium XI. *pallium* tranſmiſiſſe. *Jacobitas* omnes, ſive Armenii ſint, ſive Cophti, ſive Abyſſini, Monophyſitas eſſe. *Melchitas* (quos etymologiæ argumento Latine *Regios* diceres) id nominis adſciviſſe, quod religionem *Regis* ſive Imperatoris Romani, in ſynodo *Chalcedonenſi* decretis firmatam, amplecti ſeſe teſtari voluerint.

p. 14.

p. 19.

p. 25.

p. 31.

p. 43.

p. 38.

p. 57

Maronitas universos ecclesiæ caput agnoscere Romanum Papam; qui vicissim conniveat ad conjugium clericorum, & eucharistiam sub utra-
p. 63. que specie, inter illos pristinis abhinc sæculis usitatam: attamen non paucos Syrorum, qui Romæ in collegio Maronitico, a Gregorio XIII. instituto, aliquo temporis tractu vixere, in patriam reversos more Latinorum & a *conjugio* & ab *altera specie* in sacramento altaris sibi temperare cœpisse. Lustratis cæteris ecclesiis, quarum nomina repetere nimis longum foret, vela orationis contrahit, ac appellit sub
p. 87. finem libri ad *Californiam*, quam anno demum 1683 sub Christi & Monarchæ Hispani obedientiam redegit Marchio de *Laguna*, Prorex Mexicanus, missis illuc navibus duabus bellicis sub imperio Isidori de *Arondo* summi præfecti classis Novæ Hispaniæ, totidemque Patribus Jesuitis, Matthia *Gogni* & Eusebio Francisco *Quino*, quos multas Barbarorum animas in suas pertraxisse partes fama tulit.

LIBRO SECUNDO recensus ecclesiarum Europæarum instituitur. Non paucæ heic earum antiquitates indigitantur, quas ab aliis fusius jam dum pertractatas silentio prætervehimur. E recentioribus, quas Roquius tradit, rebus pleraque memoria lectoris benevoli nondum excidisse arbitramur. Lubet tamen & hinc & illinc excerpta
p. 97. nonnulla in medium proferre. Meminit igitur diei natalis Alexandri VIII. R. P. (nuperis Kalendis Februariis defuncti,) qui fuit 19. Apr.
p. 98. A. 1610. Adjicit catalogum Cardinalium superioris anni mense Februario
p. 125. superstitum. Ad *Genuenses* delatus, refert, propria auctoritate eos res suas ecclesiasticas coram duplici tribunali, Papis licet plus simplici vice contra nitentibus, expedire, ac quid in iis faciendum omittendumve sit, pro lubitu decernere, privilegio etiam Innocentii IV. nunquam Sedis Pontificiæ excommunicationem incurrere. In rebus *Germanicis* paroramata quædam notabimus, bona, ut speramus, Clarissimi Auctoris cum venia, qui eruditionis famam & existimationem præclaris in rempublicam litterariam meritis dudum partam facile tuebitur, etsi in his exoticis alicubi fortasse cespitaverit. Lib. II. pag. 145. ait, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Colonienſis ex sexaginta Canonicis, iisque nonnisi Principibus & Comitibus componi. Sed alii quinquaginta tantum numerant, atque inter hos locum quoque habent octo privatæ sortis viri, juris tamen Doctores aut Licentiati. Pag. 148. *Gebhardus Truchsesius*, cum Augustanæ Confessioni se addixisset, credi-

tus

tus dicitur excidiſſe Colonienſi, quem obtinuerat, Archiepiſcopatu, vi decretorum *Paſſavienſis* atque Auguſtani. Et decreto quidem Comitiorum Auguſtanorum A. 1555. famoſum illud Reſervatum Catholicum, ad quod haud dubie Auctor reſpexit, invitis licet Proteſtantibus, fuit inſertum, cautumque, ut Epiſcopus ad Proteſtantes tranſiturus Epiſcopatu ſuo decederet: aſt pacto Paſſavienſi, quod triennio ante concluſum erat, hac de re nihil fuit conſtitutum. Pag. 150. Magdeburgenſem Archiepiſcopatum A. 1648. tenuiſſe dicitur Auguſtus, Electoris Saxoniæ *frater*. Erat vero is Electoris tum regnantis Joh. Georgii I. glor. record. non frater, ſed filius ſecundo-genitus. Pag. 152. memoratur, Epiſcopum Hildeſianum pacto cum Domo Brunſvicenſi A. 1643 inito conſenſiſſe, ut Duces ditionibus, quas eorum Majores Epiſcopatui quondam eripuerant, quiete fruerentur, atque ſic totum prope territorium Hildeſiani Epiſcopatus Brunſvicenſi Ducatui incorporatum fuiſſe. Sed longe aliter ſe res habet. Nam per illam transactionem a Ducibus potius Epiſcopatui reſtituta fuere, certis tamen legibus, quæ eorum Majores ultra ſeculum poſſederant. Pag. 156. conſtitutum dicitur in Inſtrumento Pacis Oſnabrugenſis, ut Epiſcopatum Oſnabrugenſem alternis vicibus Princeps aliquis Romano-Catholicus ex Domo Brunſvicenſi, & Princeps Lutheranus ex eadem Domo obtineret. Hæc talia legenti Sereniſſima illa Domus videri poſſet partim Romanis ſacris addicta, partim Evangelica. Sed per Dei gratiam nullum hoc tempore Principem illius Familiæ novimus, Romano-Catholicam religionem profeſſum. Dein alternativa ſucceſſio admittenda expreſſe in Inſtrumento Pacis dicitur inter Catholicos Epiſcopos *ex gremio Capituli electos vel aliunde poſtulatos*, atque Auguſtanæ Confeſſioni addictos ex familia Brunſvico-Luneburgica Principes. Quemadmodum & hodiernum Reverendiſſimum Epiſcopum Dn. *Erneſtum Auguſtum*, Evangelicum hujus Domus Principem, non ex eadem Catholicus alius, ſed *Franciſcus Wilhelmus* Comes Wartenbergicus præceſſit. Pag. 159. Epiſcopus Conſtantienſis dicitur ſuprematum, ſeu ſuperioritatem territorialem (*Souveraineté*) obtinere in Diœceſi ſua, excepta Imperiali urbe Conſtantia. Sed primum urbs Conſtantia non Imperialis ſeu Libera hoc tempore eſt, ſed juris Auſtriaci, circa medium ſuperioris ſeculi in Domus Auſtriacæ poteſtatem redacta.

Dein non per universam Diœcesin reliquam, quæ utiq; latissime patet, sed in suo tantum territorio, quod angustioribus limitibus circumscribitur, suprematum obtinet Episcopus. Diœcesin enim Episcoporum Germaniæ cum eorundem territorio confundi non debere, rerum harum
p. 157. periti norunt. De Episcopatibus Bambergensi & Herbipolitano inquit Auctor: *Impræsentiarum ambo tenentur, aut nuperius certe tenebantur a Petro Philippo de Dernbach.* Verum non succurrit hæc scribenti, Dernbachium noctu inter 22. & 23. Apr. 1683. mortuum successores habuisse in Bambergensi *Marquardum Sebastianum Schenckium de Stauffenberg*, (cujus, ceu Episcopi *Aichstetensis*, obitum lib. V. pag. 594. ad 17. Jan. 1685. ipsemet refert,) in Herbipolitano *Conradum Wilhelmum de Wernau*, ac (cum & hic fato esset functus) *Joannem Godofredum a*
p. 164. *Guttenberg.* Ultimum *Magnum Magistrum Ordinis S. Joannis Hierosolymitani* Roquius vocat Cardinalem *Fridericum, Landgravium Hassiæ*, Uratislaviæ episcopum. Sed hic non fuit ultimus (*le dernier qui possedoit cette dignité*). Huic enim 19. Febr. 1682. mortuo surrogatus fuit *Franciscus a Sonneberg* Helvetus, qui obitu suo locum vacuum reliquit, quem Eques Westphalus e Baronum *Droste de Fischeringen* stirpe prognatus totius Ordinis suffragiis occupavit, paulo tamen post mortalitate posita, cessit *Hermanno a Wachtendonck* Nobili Westphalo; quæ universa Auctor noster discere potuisset e nobilissimi *Imhofii* Notitia Procerum S. R. J. A. 1684. primitus emissa, A. 1687. cum non magno eoque fere tumultuario augmento recusa, propediem vero eum accu-
p. 180- ratissimo ac ad nostra tempora pertingente supplemento typis ter-
193. tium subjicienda. Inter Archiepiscopatus *Gallicanos*, ut ad hos pergamus, recentissimus est Albiensis, auctoritate demum Innocentii XI. R. P. 3. Oct. 1678. ex episcopatu Archiepiscopatui Bituricensi suffragante ad axioma metropoleos evectus. Nota est cõtroversia de *primatu Lusitaniæ*, quem in concilio Tridentino tanto conamine affectavit Archiepiscopus Bracarensis, *Bartholomæus de Martyribus*, ac, utut ringentibus Olyssiponensi & Eborensi Metropolitanis, *Philippi II.* Hispaniæ Regis indultu obtinuit. Neque hoc suo jure, post translatum Lusitaniæ imperium in Familiam Bragantinam, exciderunt ejus successores, quin, quocunque iter faciant, per totum regnum *crucem Primatis* præferri sibi curant. *Cameracensem* episcopatum Paulus Papa IV *Rhemensis* Archiepiscopi jurisdictione exemit, & in metropolim erexit; Gallis nunquam

quam non fruſtra proteſtantibus. Cum igitur Rex Galliæ Cameracum jure belli in ſuam ditionem redegiſſet 17. Apr. 1677, Archiepiſcopus *Rhemenſis* proteſtatione ſolemni 14. Febr. 1678. jus ſuum in epiſcopatum Cameracenſem urſit, illis dubio procul argumentis uſus, quæ hanc in rem pleno modio admetitur Roquius. Nondum autem ſententiam deciſivam Rex tuliſſe videtur. E *Poloniæ* epiſcopatibus non unos indicat Roquius, qui duos ſimul præſules, unum Romano-Catholicum, alterum Græco-Schiſmaticum alant. Imo *Leopolis*, Ruſſiæ Nigræ metropolis, utpote civibus triplicis religionis habitata, ſedes eſt tum Archiepiſcopi Latini Romano-Catholici, tum Archiepiſcopi Armenorum Romano-Catholici, tum denique Epiſcopi Ruſſici Græci ſchiſmatici. Libri hujus ſecundi extrema occupant partim digreſſio de variis generibus ac mutationibus *Liturgiæ* in Sacramento altaris, partim duplex catalogus omnium totius orbis Chriſtiani *epiſcopatuum*. p. 227-232. p. 238. p. 255. p. 266-277.

Præmiſſis libris illis duobus ad inſtar propylæi, Auctor opus ipſum auſpicatur, & inter ea, quæ A. 1685. contigerunt, primo loco enarrandam ducit *converſionem Reformatorum Gallorum*. Integro igitur libro TERTIO deſcribit, quibus gradibus quibusque de cauſſis Rex ad tantæ molis opus proceſſerit. Et quemadmodum heic exulum de perſecutione exantlata querimoniæ calumniarum poſtulantur: ita tum exemplis, tum rationibus, toto libro QUARTO defendere nititur Roquius, quicquid Proteſtantibus in abolitione Edicti Nannetenſis ac cæteris id genus Ludovici XIV. geſtis iniquum viſum fuit.

Libro QUINTO cætera, ordine iterum Geographico, exiguntur, quæ annum 1685 in eccleſia Romana notatu dignum reddiderunt. Legi heic meretur bulla Innocentii XI data Romæ 10. Maji 1685. qua Superiori Ciſtercienſium generali abſoluta poteſtas fit convocandi ſynodum, id quod non niſi ſuo conſenſu prius obtento fieri debere voluerant quatuor Abbates monaſteriorum Ciſtercienſium, de Firmitate, (*de la Ferté*,) de Pontigniaco (*de Pontigny*,) de Claravalle (*de Clairvaux*) & de Morimundo (*de Morimond*). Ubi dein *Fulgentii Travelloni* Generalis Ordinis D. Auguſtini d. 2. Junii electi mentio injicienda fuit, anſam arripit Noſter in hiſtoriam totius illius Ordinis excurrendi. Subjungit dein Michaelis de Molinos dogmata & ſiniſtra fata, obitum Cardinalium *Carraccioli*, *Caſtaldi*, *Homodei*, *Sævelli* atque *Grimaldi*, promotiones *Nerlii* aliorumque ad beneficia eccleſiaſtica, digreſſio- p. 515-520. p. 530-541.

p. 544. digreſſionem de *pallio* epiſcopali, itemque de Sede *Beneventana*, quam
547. morte *Caſtaldi* vacuefactam conſcendit Cardinalis *Urſinus*; porro legata
p. 548. ad pias cauſſas *Maffæi Barbarini* Principis Paleſtrinæ, & *Januarii Capuani*,
p. 549. fratris Ducis *Termoli*; translationem denique corporis S. Zenobii epiſcopi & patroni Florentini. Rebus *Italicis* expeditis, ad *Gallicas* re-
p. 550. vertitur Roquius, multaque de iis commentatur. Heic tamen oculos
p. 551. præ cæteris feriunt digreſſiones de Ordine *Minimorum* a *Franciſco de*
p. 553. *Paula* inſtituto, & de Abbatiæ Cluniacenſis fundatione ac reſtauratione, quarum illa A. 910, hæc A. 1676. contigit. Ubi notatu non indignum videtur, Abbatem, Priores, Officiales, cæterosque illius Abbatiæ Monachos (etſi non-conſecrantes) Euchariſtiam accipere *ſub utraque*. In Regis deinde laudes effunditur Auctor, quod Legatorum ſuorum
p. 555. precibus, tum apud Perſarum Monarcham *Armeniis orthodoxis* libertatem ab exactionibus & perſecutionibus Proregis Nakchavanienſis,
p. 557. tum apud Turcorum Imperatorem *Monachis Latinis* cuſtodiam ſacri
565. ſepulchri procuraverit. Notat quoque dies emortuales *Caroli Burlonii* Epiſcopi *Sueſſionenſis*. (cui ſucceſſor datus *Petrus Daniel Huetius*,)
p. 566. d. 26. Oct. *Joannis de Montpeſat de Carbon* Archiepiſcopi *Senonenſis*, d. 5. Oct. *Theodori Alardi* Epiſcopi *Vincienſis* d. 13. Nov. *Piqueti* Epiſcopi *Cæſaropolitani* in Perſia, d. 25. Auguſti; annexis excurſionibus de ori-
p. 570. ginibus Abbatiæ *S. Genovefæ* Pariſienſis, epiſcopatus *Rhegienſis* in Pro-
p. 572. vincia, *Aturenſis* in Vaſconibus, ut & Archiepiſcopatus *Aquarum Sextiarum*, hujusque æmuli *Senonenſis* Archiepiſcopatus. Nec reticet pro-
p. 575. motiones *Fleſcherii*, (qui variis parentationibus, vita Theodoſii Magni,
p. 576. vitaque Commendoni Cardinalis a Gratiano Latine conſcripta, a ſe vero Gallice reddita, inclaruit,) ad epiſcopatum *Vaurienſem* in Occitania, itemque aliorum ad alia beneficia Eccleſiæ Gallicanæ. Hinc
p. 594. ad Germanos pergit, refertque jacturam eos feciſſe hoc anno 1685. *Marquardi* Epiſcopi *Aichſtetenſis* d. 17. Jan. *Georgii Szelephani*, Archiepiſcopi *Strigonienſis*, eodem menſe, *Emerici* Cappuccini Epiſcopi *Viennenſis* menſe Februario, *Marci Renati Franciſci Sluſii*, Canonici Leodienſis, Polyhiſtoris, ſed Geometricis potiſſimum ſcriptis clariſſimi d. 19. ejusdem menſis, *Alberti Sigiſmundi* Bavariæ Ducis Epiſcopi Friſingenſis & Ratiſponenſis menſe Decembri juxta Roquium, aut potius d. 4. Nov. Narrat dehinc *Coloniſchium* in Arrabonis ſedem epiſcopalem, Comitem *Trautſonium* in Viennenſem, aliosque in alias, auſpiciis

auſpiciis Imperatoris Auguſti, nec non Ducem *Neoburgicum* Romano-Catholicum in Electoralem Palatinam collocatos. Neque ſilentio preſſit, quid armis Germanorum, Polonorum atque Venetorum contra Turcas effectum fuerit. E rebus Hiſpanicis potiores ſunt mors *Joannis Alphonſi Salizanes*, Cordubenſis epiſcopi, & promotiones *Monroji* ad Archiepiſcopatum Compoſtellanum, *Franciſci Alvari* ad Meſſanenſem, *Ferdinandi Baſſani* ad Panormitanum, &c. nec non Decretum Inquiſitionis Leridenſis in Arragonia contra *Michaelis de Molinos* Manuductionem ſpiritualem, datum 24. Nov. 1685. Anglicam deinceps hiſtoriam a *Titi Oates* contra *Jacobum II.* machinationibus ad decollationem uſque Ducis *Montmuthenſis* continuo orationis filo pertexit Roquius, finemque imponit libro quinto ablegatione Equitis *Chaumont* & Abbatis *Choiſy* in regnum Siamenſe. p. 605. p. 610. 625. p. 626.

Hactenus ordine *geographico* memorias anni 1685 non incommode diſpoſuerat; nunc LIBRO VI. in geſtis anno 1686 ordinem chronologicum obſervat, & a lectoribus conſilium expectat, utrum priori, an poſteriori modo ſequentium annorum memorabilia in ordinem redigi expediat. Extantiora hujus libri contenta ſunt ea, quæ ſequuntur: Die 7. *Jan.* Rex Galliæ, declaratione edita, prohibuit, ne filii familias, tyrones mechanici, itemque conjugati, ſub ſpecie *peregrinationis* ad D. Jacobi in Gallicia aut ad D. Mariæ Virginis Lauretanæ, extra regni fines evagarentur. *Kalendis Februarii* Dux Sabaudiæ *Waldenſibus* optionem dedit, aut religionem mutandi, aut patriam linquendi. *D. 2. Maji* Cardinalis *Eſtreus* Romæ memoriam converſionis Reformatorum Gallorum feſtivitate ſolemni celebravit, in templo S. Trinitatis de monte, cujus *decorationes* emblematicæ a Roquio exactius repræſentantur. *D. 6. Junii* obiit Zvvollæ in Tranſiſulania *Joannes Neercaſſel* Gorcomio Batavus, ex Oratorii D. Jeſu presbytero epiſcopus Caſtorienſis ac per Belgium fœderatum Vicarius Apoſtolicus, ætatis LX, Epiſcopatus XXIV anno. Ejusdem menſis *die 27.* in Parlamento Pariſienſi lis inter Epiſcopum Cenomanenſem, *Ludovicum de Lavergne-Montenard de Treſſant*, & Capitulum eccleſiæ cathedralis *Cenomanenſis* multis annis agitata, ita deciſa eſt, ut Canonici cauſſa cecíderint, & nullam ab epiſcopali jurisdictione exemptionem affectare juſſi ſint. *Die 6. Auguſti* epiſcopus Capuanus *Melzius* vita exceſſit. *Vigeſimo Maji* Innocentius XI. duplici diplomate indulſit Regi Galliæ p. 662. 668. p. 704-710.

nominare candidatos ad episcopatus *Audomarensem* & *Yprensem*, ut & ad omnia Comitatus *Burgundiæ* beneficia, quæ jure pacis Neomagensis ex Hispanorum ditione in Gallorum potestatem venerant. Idem 2. *Septembris* Cardinales creavit viginti septem, e quibus jamjam obierunt *Maximilianus Gandolphus* Archiepiscopus Salisburgensis, *Angelus Ranuzzi*, Archiepiscopus Bononiensis, *Horatius Matthæi*, Archiepiscopus Damascenus, *Joannes Sluſius*, Secretarius Brevium. Sub calcem voluminis rejecta est narratio de Patre *Lacosta* Dominicano, quem *Galibes* barbaros ad fidem magna ex parte convertisse dicit Roquius; queritur tamen, vicinos Belgas, qui coloniæ Surinamensis nomen obtinent, pios ipsius conatus, crudelissima persecutione excitata, evertisse; unde ille in Europam reversus, Romæ rationem a se actorum Papæ redditurus, in itinere, mœrore forsan confectus, obierit. Cæterum libro hoc sexto bella Hungarica, res Jacobi II. Regis Angliæ variæ, calamitates Waldensium, aliaque id genus memoriæ produntur, quæ enumerare supervacaneum videtur, cum talia haud omissa fuisse conjectu cuivis facile sit. Immiscentur insuper digres-
p. 645. siones de *expectativis* beneficiorum obtentis a Rege ex *jure*, quo is pol-
p. 650. let, *primariarum precum*; de Conventu *Mathurinorum* Parisiensi; de Or-
p. 666. dine equitum *D. Stephani* Magni Ducis Hetruriæ; de sede Pontificum
p. 669. Romanorum *Avenionensi*, (e qua post LXX. annorum intervallum Romam, ad instar Israelitarum post tantum temporis spatium ex Ba-
p. 685. f. bylonica captivitate reducum, reversi sunt;) de archiepiscopatu *Auxitanensi*, &c. Operi tum *summaria*, tum *index rerum* accedunt.

DEFENSE DU TEXTE HEBREU ET DE la Version Vulgate, &c.

id est,

R. P. Michaelis Lequien Defensio Textus Hebræi & Versionis Vulgatæ, responsionis loco futura ad librum, cui titulus: *Antiquitas Temporum*, &c.

Parisiis, apud Amabilem Auroy, 1690. in 12. plagul. 22.

P*Auli Pezronii*, Bernhardinorum Prioris Parisiensis, *Antiquitatem temporum restitutam* kalendis Septembris atque Octobris A. 1687.

ad

Digitized by Google

ad Acta Eruditorum retulimus, ſpe freti, fore, ut *Matthias Waſmuthus*, Profeſſor Kilonienſis, judicium de illa ſuum cum literato orbe communicaret. *Annalibus* enim *cœli & temporum*, quos tum moliebatur, non poterant non e diametro adverſa eſſe novi illius Chronographi paradoxa. Verum ſpes iſta decollavit, ex quo hic $\frac{18}{28}$ Nov. 1688. tempori valedixit, beatæque æternitatis compos factus eſt. Utinam autem non ſimul illa quoque decollaſſet ſpes, quam orbi erudito de Annalibus ſuis fecerat! Nam licet clariſſimum *Samuelem Reyherum*, eorum quondam encomiaſten, obſtetricantes manus fœtui illi poſthumo adhibiturum, non pauci crediderint, parum tamen abeſt, quin hodie ab omnibus de editione operis laborioſiſſimi conclametur. Interea non defuere, qui virgula cenſoria in Pezronii hypotheſes animadvertendum ſibi arbitrarentur. Ex his prior vocitatur Domnus *Martianay* Benedictinus, cujus labores nondum vidimus. Alter eſt *Michael Lequien*, Bononienſis Gallus, monachus Ordinis Prædicatorum Pariſienſis, præſentis libelli auctor. Duabus hic partibus abſolvitur, quarum *priori* Hebræi textus auctoritas, infra ſeptuagintaviralem verſionem non deprimenda, *poſteriori* integritas fontium Ebræorum & verſionis Vulgatæ in rebus Chronologicis vindicatur.

Parte igitur *priori* ante omnia negatur, ſeptuagintaviralem verſionem a Chriſto & Apoſtolis pro authentica agnitam, non item Ebræum textum. Contrarium probatur ex *Matth. II. 15. Joh. XIX. 37. Matth. XII. 18. Rom. IX. 17. I. Cor. XV. 54.* ubi loca *Hoſ. XI. 1. Zach. XII. 10. Eſai. XLII. 1. Exod. IX. 16. Iſai. XXV. 7.* citantur ad mentem Ebræi textus, a quo maximopere Interpretes Græci illic diſſident. Urgetur e Lightfooto, Judæos in Palæſtina Græcæ linguæ utplurimum imperitos, adeoque non fuiſſe cauſſam, cur Servator ejusque diſcipuli in allegationibus ſuis ſeptuaginta ſenes ſequerentur. Aliter ſe rem habere cum Luca, qui pro Græcis ſcribens, citationes ab iſtis viva voce ex Hebræo (vel potius Chaldæo paraphraſte) factas Græce ita reddiderit, ut verſioni illi reſponderent, cui aſſueti erant Helleniſtæ. Certe ſi Judæi textum ſuum corrupiſſent, uti voluit Pezronius, indubium eſt, Chriſtum illud eis exprobraturum fuiſſe. Hæc aliaque (a noſtratibus Theologis contra antiquiores quosdam Pontificios ſæpius prolata) cum dixiſſet *Lequienus*, auctoritate *Origenis*, *Hieronymi*, itemque qui Septuaginta interpretes ad ductum Hebræi codicis emendare auſi ſunt, C. 1. C. 2.

Luciani ac *Hesychii* probat, nec prioribus seculis a nato Christo Græcos rivulos Hebræis fontibus præferri sueviſſe apud Patres doctiores.

c. 3. Imo ex quo Hieronymi verſio Latina applauſum eccleſiarum occidentalium obtinuit, certatim Patres Pontificesque Romanos, ſigillatim *Gregorium Magnum*, & approbatores *Decreti* a Gratiano ex Hieronymi quoque dictis compilati, obſervat in id eniſos eſſe, ut quotiescunque Græci ab illa diſſentirent, ad Ebræi fontis authentiam recurrendum dictitarent.

c. 4. 5. Reſpondet dein ad tritiſſima SS. Patrum loca, ubi Judæi textum ſuum corrupiſſe feruntur; & cum Richardo Simone ſtatuere videtur, ea maximam partem aut non ſatis intellecta nobis, aut potius non ſatis intellexiſſe ipſosmet Patres, quid de hoc argumento dici par eſſet.

c. 6. Præcipue vero provocaverat Pezronius ad *Geneſ. XVII. 14.* ubi τὰ *octavo die* ſuſtuliſſe Judæos, conſuetudini ſuæ, circumciſionem ultra octavum diem quandoque differendi, velificaturos, ſuſpicatus fuerat. Aſt hoc merito improbabile videtur *Lequieno*, cum ex v. 12. ejusdem capitis, nec non ex Lev. XII. 3. pateat affatim, Judæos noluiſſe e bibliis ſuis tollere verba illa, quibus ad circumcidendum infantes octo præciſe dierum obligabantur. Septuaginta itaque ſenes illa τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ *Gen. XVII. 14.* adjeciſſe, non quod inveniſſent in Ebræo, ſed ut paraphraſtice pro more ſuo textum illuſtrarent. Vocem כארי *Pſ. XXII.* in mendo cubare concedit Adverſario, negat autem id fraude accidiſſe Judæorum, quos potius laudat, ob alteram variantem lectionem כארו in plerisque codicibus una cum iſta annotatam; itemque ob ſingulare

c. 7. ſtudium S. Biblia intemerata aſſervandi. Hinc reſpondet ad dictum Talmudicum ab *Iſaaco Voſſio* & *Pezronio* in ſequiorem ſenſum, (ut Noſter putat) detortum: *Bonum eſt, ut litera evellatur e lege, ut nomen Dei ſanctificetur.* Neque enim aliud quid hoc axiomate ſuaderi monet, quam ut codicum privatorum exſcriptores nomen τετραγράμματον non perfecte exarent, ſed pro יהוה aut יהוד aut יי aut ה ponant, ne forte illi in terram delabantur profaniusve tractentur, ac hoc pacto profanetur ipſummet ineffabile ac ſacroſanctum nomen Dei. Urget viciſſim πολυθρύλλητον iſtud Rabbinicum: *Non eſt litera in lege,*

c. 8. *a qua non magni montes pendeant.* Mox varias detegit cauſſas, cur ſæpenumero ab archetypo Ebræo ectypon Græcum diſcrepet, easque

c. 9. in vulgus notas; quibus addit loca prophetica V. T. non pauca, neque ignotiora

ignotiora de Chriſto juxta Ebræum textum & allegationes in N. T. factas agentia, a ſeptuaginta autem interpretibus in ſenſum plane alienum raptata atque deflexa.

Initio *Partis ſecundæ* Lequienus reſpondet ad dictum, quod apud Judæos circumferri non ſemel inculcaverat Pezronius, de ſex millenariis mundi, quorum ſub finem Meſſiæ adventus expectandus ſit. Negat probabile eſſe, numeros annorum patriarchalium a Judæis corruptos, ne millenarius VI, adeoque & tempus, quo Meſſias venire debuit, præterfluxiſſe credatur. Namque Talmudiſtas in *Sanhedrin*, *Abhoda Sara* & *Schabbath* effatum illud Domus Elianæ ita referre, ut tradant, duobus millenariis ſubſtitiſſe mundum absque lege, duobus legis tempus fuiſſe, duobus dies Meſſiæ fore. Accedere R. Salomonem Jarchi aliosque interpretes, qui multum temporis elapſum jam eſſe fatentur eo abhinc termino, quo Meſſiæ adventus juxta hanc traditionem expectandus erat. Non immerito igitur concludit Auctor, Judæos non corrupiſſe chronologiam Moſaicam, eum hæc ea, qua ſe hodie habet, ratione, ſententiæ noſtræ, quod Jeſus Nazarenus exeunte quarto millenario venerit adeoque Meſſias ſit, admiſſa illa Elianorum traditione, faveat magis, quam adverſetur. Probari cupit, apud Judæos πατροπαράδοσιν haberi, quod Meſſias ſub finem millenarii VI. venire debeat. Utut enim tale quid apud *Julianum* Toletanum Archiepiſcopum in libris *contra Judæos* legatur, (ubi & his dica impingitur, ac ſi temporum patriarchalium ſeriem contractiorem reddidiſſent,) *Lequienus* nihilominus pluribus monſtrat exemplis, bonum illum virum multoties dormitaſſe, dum veterum Chriſtianorum, *Epiphanii*, *Auguſtini*, *Hieronymique* ſententias refert, ex fide nimirum aliena, aut absque contextus conſideratione attentiore, adeoque nec hanc controverſiam ejus arbitrio dirimendam. *Abulpharajum*, ſeculi XIII. ſcriptorem Arabem, absque Veterum auctoritate Judæis eandem corruptorum bibliorum actionem intentantem, contemnit, ac ceu teſtem ob ætatem & rerum harum imperitiam infidoneum rejicit. Explodit deinceps Pezronii conjecturam, R. *Akibam*, Ælii Hadriani Imperatoris coætaneum & Aquilæ Apoſtatæ magiſtrum, manum intuliſſe criticam Geneſi Moſaicæ, ut ægre Chriſtianis faceret. Namque uti hæc nullo prorſus teſtimonio ſuffulcitur, ſic vel hoc dilemmate haud difficulter ſubruitur: Aquila aut *ante* aut *poſt* cladem *Bar Chochbæ* id c. 1.

facinoris perpetravit. Non *ante*. Namque ab omnibus credi volebat, Barchochbam esse Messiam, adeoque non expunxisset secula quindecim e chronologia Mosaica, ea tantum ratione inductus, ut demonstraret Jesum Nazarenum non posse esse Messiam, eo quod ad terminum adventui illius in prophetarum scriptis fixum plures mille annis restarent. Eadem quippe opera adversariis suis argumenta firmissima ministrasset, *Barchochbam*, utpote non nisi seculo uno ab ætate Jesu distantem, repudiandi. Neque vero *post* impostoris illius mortem integrum fuit Akibæ, sacrilegium istud committere. Paulo enim post *Bethera* captus interiit, aut certe a Romanis miserum in modum excarnificatus non diu supervixit. Sed ut magis liqueat, Septuagintaviralem chronographiam nullo modo melio-

c. 4. rem esse Ebraica, urget Lequienus, quod juxta versionis illius probatissimos codices Mathusala ultra diluvium superstes fuerit. Et cum in his aliisque rebus id genus Pezronius Ebræorum bibliorum lectionem versioni Græcæ prætulerit, nihil caussæ fuisse ait, quominus & in cæteris Ebræos sequeretur, nullius adhuc parachronismi convictos.

c. 5. Agit dehinc de *Fl. Josepho*, eumque ad ductum bibliorum Septuagintaviralium a sciolis librariis perperam correctum probat satis eviden-

p. 317-337. ter; qui Nostri locus uti prolixior paulo est, quam ut in compendium redigi queat, ita in toto opusculo omnium maxime notabilis ac lectu

c. 6. dignus videtur. Nonnullas porro Pezronii conjecturas impugnat Lequienus, aut eadem potius facilitate, qua allatæ fuerant, rejicit, curatius vero agit de *Cainane* secundo, *Ussserii* de eo placita potissimum amplectens. Neque *Chaldæorum* & *Arabum* Reges, Nimrodum proxime insequentes, *Ægyptiorum* Dynastas aut Reges ac *Chinensium* Monarchas antiquiores mitius tractat; adeoque e fabulosis horum chrono-

c. 8. logiis negotium Judæis facessi vetat. *Romana* etiam *Ecclesia* auctoritate pugnat contra Pezronium, utque Vulgatæ, Ebræam chronologiam exactius referentis, Græcam posthabeat versionem, eundem obtestatur. Coronidis loco *anarchias* illas prolixiores, quas *Judicum* Ebræorum regiminibus & populi *servitutibus* ex liberrima conjectura interjecit Pezronius, confutat. Sed non est, ut his immoremur; quin

p. 92. 345. potius, cum *Samaritanorum* calculum una alteraque vice reprobarit Noster, occasione hac commoda illecti, Lectori benevolo invidere nolumus *chronologiæ Samaritanæ lateculos binos*, e MSCtis excerptos, aut Latine versos, nobisq; per epistolã nuper cõmunicatos a clarissimo Oxonien-

sium

ſium Profeſſore *Edvardo Bernardo.* In tanta enim memoriarum Samaritanarum penuria vel hæc breviaria theſauri inſtar habebuntur rerum orientalium cupidis.

CHRONOLOGIÆ SAMARITANÆ SYNopſis a Cl. Edvardo Bernardo ex Manuſcriptis eruta & Oxonio transmiſſa.

Pinacion primum.

Anni ante Chriſtum	Mundi	
4425.	1.	Rerum conditus.
3118.	1307.	Diluvium Noe.
2176.	2249.	942 diluvii, natalis Abrahami.
2101.	2324.	1017 diluvii, exiit e Charrane Abrahamus, natus annos LXXV.
1671.	2754.	1447 diluvii, 595 Abrahami nati, Exodus Hebræorum abs Ægypto.
1631.	2794.	40 Exodi. Obierunt Aaron ſacerdos & frater ejus Moſes Legumlator annos natus CXX. Finis Pentateuchi Sacri. Initium Joſue Principis & ſimul annorum Redvan, quod eſt gratiæ aut faventis Numinis. Statim ab ingreſſu terræ Canaan, menſe Niſane, nubis prodigium a Tabernaculo Dei receſsit. In culmine Garizim bis ſex lapides Jordanii & Scena ſacra reponuntur.
1625.	2800.	46 Exodi, anno ſeptimo imperii ſui terram Canaan in Iſraelitas diſtribuit Joſue. Anno eodem ſacro, ſed civili ſequente, abs initio menſis ſeptimi, qui & Tiſris vocatur, proceſſit *Semita* omnium prima, quæ eſt primi ſeptennii σειρά χθεια apud Hebræos.
1612.	2813.	59 Exodi. 13 poſſeſſionis terræ Canaan, ego Abiſua filius Pinchaſi filii Eleazari, filii Aaronis ſacerdotis, exemplar iſtud legis cõſcripſi pro foribus tabernaculi Conventus in Hargarizim. Anno eodem diei naturalis modum horis 24 (3112) determinavit Pinchaſus.

1606.

1606. 2819. 65 Exodi, moritur Josue Dux, cum imperasset annos XXV & menses aliquot, vixissetque annos CXX. Sepultus autem est in Temna, quæ & Gaureta.

1371. 3054. 300 Exodi; Subinde a nece Somsonis, qui & Samson vocatur, cum disidentibus inter se Aaronis nepotibus Deos alienos populus quæreret, exierunt bona tempora, Gratiæ anni CCLX. Imo vero densissimis tenebris oppressum subsedit ipsum Tabernaculum Hargarizim & evanuit, Ozi Pontifice multum obstupescente. Tum Pontificatum usurpavit in Silunte annos L Elis filius Jophni e domo Ithamari.

708. 3717. Decem tribus Israelitarum in Edessam, Charranem & Ninum captivas abduxit Assyrius cum Acbia Pontifice: qui vasis sacris in monte Garizim prius defossis legis volumen in Ninum secum detulit.

1190. 3235. moritur David, Rex Hebræorum, cum regnasset annos XLVII, vixissetque annos LXV, a die primo Scenopegiorum anni ipsius *Semitæ*.

1186. 3239. Salomon Rex Hebræorum Templum Deo in Jerosolymis, quæ & Ælia, & Cuds, & Beitmæctas, anno Regni sui quarto extruere cœpit, cum Jair Pontifex cultoribus Hargarizim præsidebat.

1149. 3276. Initio Roboami fatui Principis in factiones quatuor abierunt Hebræi. Familiæ enim Pinchasi & Josephi tenebant montem benedictum Garizim: atque domum Mæktas, *diruendam* illam ædem Solomonis, frequentabant Judæi. Pars autem tertia Jeroboamum secuta est in Sebasten & Dan; & ad ritus gentium defecit reliqua. Hoc tempore miraculis claruit Elias Propheta, sicut posteris temporibus Elis Escanida, & Abdelus, & Sedecias, & Elisemas, & Apollonius.

520. 3905. A. 35 Abdeli Pontificis Samaritani, in terram sanctam redeunt ab exilio, volente Rege Sauredio (Dario) tercenties mille Israelitæ cum familiis, duce Adi filio Simeonis. Alphabethum Hebraicum septem & viginti literis, quarum quinque erant finales, scribit Ezra,

Anni

ante natũ Christum	Anni Mundi	
331.	4094.	Alexandro Magno, cum per Neapolin Samariæ in Ægyptũ contenderet, in genua decumbenti benedixit Hezechia, Pontificatus ſui anno 15: qualem hominem habitu ſacerdotali per quietem nuper viderat Macedo, de bello Perſico proſpera ei quæque promittentem. Hunc ergo antiſtitem & gentem Samaritarum donis magnis cumulavit Alexander; item hoc elogio: Jam certe novi, Deum veſtrum Diis cunctis eſſe majorem. Idem Hezechia hymnos ſacros compoſuit, & Hoſanna.
330.	4095.	Alexandriam in Ægypto condit magnus Macedo. Dein eidem per Samariam redeunti non imprudenter profeſſus eſt Hezekia Pontifex, ſe ſtatuis omnib9 (quas Moſes jam olim fieri vetuerat) monumentum melius nomini illius dedicaturum, & natos adeo omnes Samaritas eo anno Alexandros nuncupaturum. Mox Alexander in monte Garizim Deum adoravit.
325.	4100.	1046 (4100 minus 3054.) Phanutæ aut recedentis Dei moritur Hezekia anno XXI Pontificatus, non ſine luctu Alexandri M. Succeſſit autem filius ejus Dalia, Ptolemæo Lagi nulla gratia notus.
324.	4101.	Obiit Alexander M. a. æt. 31, regni vero 18.
321.	4104.	Anno tertio Philippi Aridæi aut anno eodem Ptolemæi Lagi, Orodes ipſo jubente ædem Garizenam ſpoliavit, tributumque grave a Neapolitis exegit.
275.	4150.	Anno decimo Ptolemæi Philadelphi, egregii literatorum fautoris, accitis Alexandriam Aarone & lectiſſimis Samaritarum, nec non Doctoribus Judæorum ſub Eleazaro ſuo, Legem Moſaicam in Græcorum dialectum translatum ex Hebraico: cum de monte locoque electo templi & in Deut. 32, 35. *in die retributionis* (in Græco & Samaritico, pro *ἐυοὶ ἐκδίκησις* Pauli Apoſtoli & Maſoretharum) aliisque

Digitized by Google

in verſubus verſiones iſtæ variarent, Rex approbavit magis Samaritarum interpretationem, hosque ſplendidis muneribus donavit: Imo vero Judæos ille monte benedicto Garizim, reſcripto omnino arcuit. Referunt autem triduanas tenebras paſſum fuiſſe mundum, cum Judæi in Græcum Moſis libros verterent. Hoc autem tempore inter Judæos exortæ ſunt tres ſectæ, Phariſæi, quaſi nomine ſuo Schiſmatici, patres equidem traditionum; & Sadducæi, qui rationi amant tribuere quantum Legi Moſis: & tertia portio Haſidæi, quod eſt Viri probi & ſani. Hi ſunt Philoſophorum Samaritanorum adfines, & prope Hargarizim ultro habitant.

30. 4395. Cæſare Auguſto Alexandriam ingreſſo, necem ſibi invenit Cleopatra Regina, fautrix Samaritarum, cum regnaſſet annos 22. Condidit illa Nilometrum in Chemmi. Herodes Rex Samaritas Judæosque plurimos occidit.

1. 4425. 1371. (425 minus 3054) non 1300 Phanutæ aut averſi Numinis. Chriſtus e Maria natus vulgo creditur, anno 25. Johiami Pontificis Samaritani.

1. 4426. Chriſti circumciſi Epocha vulgaris, anno 16 Johiami Pontificis Hargarizim.

30. 4455. Sub Tiberio cruci affixus eſt Jeſus Meſſias apud Jeroſolyma anno XXI Jehunein ſive Joannis Pontif. Samaritani.

132. 4557. A. 16 Acbonis Pontif. Samaritani, Hadrianus Imperator ex Ægypto reverſus, ubi complures Chriſtianos interfici juſſerat, Judæos adfligere cœpit, & obſidione Jeroſolyma premere; neque pepercit Samaritanis, quanquam uxorem habuerit Samaritidem ex Jaſuph.

135. 4560. A. 19 Acbonis Pontificis, Hadrianus uſus conſilio Ephræmi & Menaſſis profugorum e Samaritis, urbem Jeroſolyma expugnat & delet ignibus, Judæis omnibus pœna capitis loco iſto prohibitis, imo & agro Samaritano ad bis duodecim paraſangas. Idem Impe-

Digitized by Google

Anni Domini	Mundi	
		Imperator poſt hæc Samaritis beneficia & honores eximios contulit, erectis etiam ſtatuis profugorum, quos dixi, ſuper tetraſtylo in Neapoli. Fanum etiam extruxit in Hargarizim juxta Templum Samaritarum, idque januis Jeroſolymitanis ex ære Hiſpanico munivit exornavitque.
138.	4563.	A. 22 Acbonis, Hadriano Imperatori, anno Imperii XLI demortuo ſucceſſit Antoninus Samaritarum amicus. Is legem Moſis addidicit, & ſecundum illam vitam ac regimen ſibi inſtituit. Florebant ſane ſub illo Principe res Samaritanæ, velut jampridem virtute & auſpiciis Joſue Nunidæ. Imperavit autem Antoninus annos XXXII, & cum illo ſimul interiit gloria & felicitas Samaritarum.
183.	4608.	Confeſtim ab altercatione Levi Pontificis & Alexandri Philoſophi Aphrodiſienſis de novitate mundi, in Samaritas enſe, flammis, crucibus & omni genere mortis ſæviit Commodus Imperator. Idem etiam ſuaſu Galeni medici & domos, & Synagogas Samaritarum, carne porcina & idolis polluebat.
222.	4647.	Alexander Imperator Samaritas pretio XX follium æreorum paſſim occidi jubet.
233.	4658.	545 Anno Græcorum a Seleuco, quod eſt annorum 312 & 233, Perſarum dominium inſtaurat Ardaſir Babecida, anno 20 Acbonis Pontif. Samaritani, 12 Alexandri Severi Imp. Rom. qui Natheneelem aut Parentem ejus Acbonem a cultu unici Dei minis nullis potuit deterrere.
622.	5047.	Hegiræ 1. 1993 (5047 minus 3054) poſt elapſos annos gratiæ divinæ, anno 12 Pontificatus Eleazari Samaritæ Nathanaele geniti, evenit Hegira Mohammedis, annorum Arabicorum origo.
1187.	5630.	583. Samariam occupat Saladinus.
1492.	5945.	898. Deſinit Chronicon Samaritanũ Abulphetachi

Danefæi. Confiunt autem anni 5945 orbis conditi ex annis Julianis 5047 & Arabicis 898, qui consumunt annos 28 supra Julianos 870, propter modum anni Lunaris

1596. 1005. die 3 Dulhagæ, qui est dies 2 Abi Syrogræcanici, antigraphum Chronici Abulphetachi, quod nunc servat Bibliotheca Huntingtonia, absolutum est.

1672. 6111. 1083. (1625 & 1672, cum excessu Lunari annorum 14) a possessione Palæstinæ, die 15 mensis sexti Samaritarum, aut die 15 mensis quinti sive Gomadæ prioris Arabum, quibus annum aperit vagabundus mensis Moharramus: pariterque Abi Syrogræcorum aut Augusti mensis Romanorum die 27, anno secundo a *Semita*, id est, a præcedenti Sabbato annali, ad Huntingtonum nostrum epistolarum suarum priorem scribebant Cultores Hargarizim. Cœpit autem annus mundi Samariticus 611 die 18 Adari aut Martii.

1685. 6125. 1097. die 13 mensis septimi Samaritarum, nec non Tisris prioris Syrogræcanici & Octobris Romani, qui fuit dies primus Dulhagii superioris, anni Arabici, manu eadem Merchabi Ephræmitæ ad Jobum Ludolfum scribunt Cives iidem Sichimorum.

Pinacion secundum.

Pontifices Samaritani.

1. Aaron.	ann. 39		
2. Eleazar	50	1. Josue Dux (aliis 45)	25
		2. Nathaneel, natus fratre Calebi	9
3. Pinchas	60	3. Jaot, Ehud	18
		4. Hamar, Samgar	20
4. Abisua	40	5. Parac, Barac	30
		6. Gedeon	7
5. Sisi	50	7. Abimelech (aliis 30)	3
		8. Thola	23
6. Boaci	35	9 Jair	22
		10. Jophtach, Jephtae	7
7. Oci	25	11. Abidom, Abdon	18
		12. Nathaneel Ephræmita	18
Gratiæ anni ab excessu Aaronis	260	13. Nathaneel e Juda	40
		14. Somsom	20
		Definunt gratiæ anni	260

Ponti-

Pontifices Samaritani

Vacat Pontificatus Hargarisim annos	39	Hillel	45	Acob Jacob	9
Sisi filius Boaci	23	Seraja	40	Amram	11
Safet	28	Levi	50	Acbon	30
Salom	25	Nethaneel	52	Pinchas	40
Hezekia	20	Azaria	35	Levi	25
Jehunein	28	Abdel	40	Eleazar	32
Jair	22	Hezekia	40	Neba	28
Sedekia	18	Hebabiah	24	Eleazar	41
Ahid	20	Amram	32	Acbon	23
Machir	21	Haban	25	Nathaneel	32
Josed	25	Hezekia	21	Baba raba, Rex & sacerdos durante vita	
Dalja	25	Dalja	42	Levi filius Babæ,	
Jair	19	Acbon	40	Acbon	20
Jehunein	28	Acbia	35	Nathaneel	40
Ismael	26	Levi	41	Nathaneel	31
Tobia	28	Eleazer	44	Eleazar	25
Sadoc	20	Nathaneel	38	Nathaneel	20
Amram	28	Johiam	32	Eleazar	18
Tobia	24	Jehanein	27	Anni ab Aarone consecrato (anno Domini 628, Hegiræ 7.)	2038.
Amram	38	Elisema	33		
Acbon	36	Semaja	10		
Acbia	39	Tobia	8		
		Amram	9		

si hiatus suppleantur. In annalibus enim cum Judæorum Rabinis Samaritæ videntur contendere, quinam turpius delinquerent.

JO. HEINRICI MAJI DISSERTATIONES Sacræ, in quibus V. T. Oracula secundum seriem locorum Theologicorum explicantur.

Francofurti & Wezlariæ, impensis Christophori Olffen 1690. in 8.
Constant plagulis 38.

CUm anni præteriti mense Decembri in Actis nostris p. 590. *selectiores Dissertationes quatuor*, Richardo *Simoni* ejusque adversariis, *Theologis Batavis* imprimis, a *Johanne Heinrico Majo*, SS. Theologiæ

Doctore ejusdemque ut & linguarum orientalium Professore Giessensi, oppositas recensseremus, non tantum aliarum *dissertationum sacrarum* in dicta Scripturæ classica, auctore eodem concinnatarum, mentionem, sed & spem faciebamus, nos de ipsis tempore plura dicturos esse. Quare ut datam fidem liberemus, pauca quædam pro instituti ratione ex utilissimo libro nunc subjiciemus. Et anni quidem amplius elapsi sunt viginti, cum venerandus senex, *Sebastianus Schmidius*, duo *Collegia Biblica* publicæ utilitati consecraret, in quibus juxta ordinem Locorum Theologicorum extantiora Scripturæ sacræ tum veteris tum novi Testamenti dicta nervose explicaverat: istud igitur institutum, ut videtur, imitatus *Auctor*, itidem secundum seriem, qua Loci alias Theologici, ut vocantur, insequi se invicem jubentur, interpretationem dictorum classicorum aggreditur; sed in hoc ab ipso diversus, quod de singulis oraculis duobus agat capitibus, quorum primo, philologia sacra in subsidium vocata, in genuinum dicti sensum inquirat, altero demum Locum aliquem Theologicum sive articulum fidei exinde pluribus ulteriusque deducat. Ut autem ratio hujus methodi tanto magis pateat, libet, quæ ad dictum statim primum ex *Psal. XL. 8. In capite libri scriptum est de me*, plurimum reverendus *Majus* commentatus est, speciminis loco excerpere.

In capite igitur *primo*, quæ circa vocis מגלת originem & significationem moneri solent, diligenter affert, morem antiquorum fuisse observans, in membranis & chartis plicabilibus scribere, quas super cylindrum seu axem ligneum in orbem circumvolverint, unde & Latina formula *evolvere librum* sine dubio enata sit. Qua occasione obiter disquirit, quid veteres *umbilicum voluminis*, qui & proverbio locum dederit, appellaverint, non sane, qua in opinione hucusque fuerint eruditi, cornua quædam ex osse, ære, ebore similive materia confecta, quæ caudici seu ligno, circa quod membranas volvebant, imposita fuerint; sed funiculum, quo circumligata fuerint volumina, ut aptius clausa, nitidius possent a sordibus conservari, commodiusque seponi. Annotat hic etiam, Hebræos volumina sua scripsisse lineis non per longitudinem totius membranæ seu chartæ deductis, sed multis spatiis & columnis, velut itotidem areolis, distinctis, ut paginas nostras, non autem folia referrent, hucque respici *Jer. XXXVI. 23.* ubi דלתות *Januæ* dicantur. Ipsa illa volumina interdum latitudine in decem, longi-

longitudine in viginti ulnas & ultra excurriſſe, id quod contra *Iſaacum Voſſium*, abſurditates hic multas necquicquam fingentem, prolixius adſtruit; *Richardum* poſthæc *Simonem* ejusdem erroris arguens, qui nullo idoneo argumento, ſed ſola conjectura ductus, Hebræorum libros comminiſcitur in parvis membranis ſcribi ſolitos, quæ aliæ ſuper alias circa lignum aliquod convolutæ cauſam præbuerint, ut non ſatis accurate voluminum illorum ordine ſervato, ipſarum quoque rerum ordo in pluribus locis Scripturæ ſacræ fuerit turbatus; neque ſine cenſura *Marcum Meibomium* dimittendum opinatur, qui aliam adhuc transpoſitionis cauſam in *Job. XXXI. 32. usque ad finem*, a novo quodam librariis uſitato ſcribendi modo temere invenerit. Sed cum מגלה & epiſtolam notet, & integrum aliquod volumen, quin ſtylo etiam Talmudicorum totum ſacrum codicem, in id nunc inquirit, qua acceptione hoc loco vox iſta ſumenda ſit, quam in rem confert allegationem Pauli *Ebr. X, 7.* ad quem locum obſervat, κεφαλίδα minus commode reddi per *caput* vel *ſummam*, quum & LXX. interpretes per illud non caput, ſed volumen integrum ſignificarint. Totum igitur codicem ſacrum intelligi, quia ſingula volumina aliquid de Meſſia tradant, ad eumque ſcopum tendant omnia, quæ viri divino afflatu excitati literis conſignaverint; quo ſenſu & Talmudicos doctores aſſerant, *omnes vates in univerſum non niſi de Rege Meſſia eſſe vaticinatos*, nempe *inde a Moſe*, ſecundum explicationem Maimonidis, *uſque ad Malachiam*. Similiter quoad vocem ספר procedit; ipſius enim cum origines explicaſſet, varie eam accipi annotat, hoc in loco tamen integrum canonis volumen denotare, ſynonymaque duo conjungi, quod admodum in ſacris frequens ſit, & recte adeo *Lutherum* noſtrum in Germanica verſione per unicum ſaltem vocabulum duo iſta expreſſiſſe. Circa vocabulum כתוב, evoluta prius radice, ſacras literas hoc nomine venire obſervat, partitionemque veterem Scripturæ in *Legem*, *Prophetas*, & *Cethubim*, quam ex *Luc. XXIV, 44.* conſtare ait, admitti poſſe, cum haud negatur, hagiographos etiam eſſe propheticos. Denique ultima voce עלי, poſt ſententiam *Judæorum*, *Calvini*, *Marlorati* & *Buceri*, quorum illi (recutiti) vel de Davide vel de populo Iſraelitico; hi autem (Chriſtiani) de quibusvis electis eam exaudiant, excuſſam & refutatam, ex communi noſtratium explicatione, ſolum hic Meſſiam intelligi, auctoritate Pauli, ad Chriſtum verba hæc referentis, tum ex ipſis textus

viſceribus

viſceribus evincit, & Chriſtum totius Scripturæ ſcopum eſſe hinc inde concludit.

Poſtquam iſthæc veluti fundamenti loco præmiſiſſet, jam cap. II. ad ipſum Articulum de *Scriptura ſacra* ulterius explanandum pergit, expoſitaque Scripturæ origine & dignitate, de ſanctitate ejus prolixius agit, quam ab Auctore ſancto & argumento ibi pertractato proficiſci, neque adeo libris apocryphis ait, ſed canonicis tantum competere, qui quales ſint, exactius docet, refutato *Huetio* & *Simone*, Judæorum Eccleſiæ canonem concinnare licuiſſe ſtatuentibus. Eam de cætero verbum Dei eſſe proprie ſic dictum, & frivolam diſtinctionem Pontificiorum inter verbum Dei ſcriptum & non ſcriptum. Inſpirationem divinam non ad res ſolummodo, ſed ad verba etiam pertinere; Scriptores ſacros nulli errori fuiſſe obnoxios, eorumque in ſtylo formando diverſitatem ex peculiari Spiritus Sancti in ipſos συγκαταβάσει exortam fuiſſe, unde pateat, male concludere inde *Huetium* & *anonymum Theologum in Batavis* (*Joannem Clericum* ſine dubio innuit, in *judicio de hiſtoria critica V. T. Richardi Simonis*) verba non eſſe θεόπνευστα; quos ubi ſolidis argumentis refellerat, Richardi Simonis de ſcribis publicis hypotheſin, itemque *Theologi* illius *Batavi* periculoſam de inſpiratione divina ſententiam prætextuſque ejusdem vanos, cum duabus objectionibus ſpecioſis profligat. Poſthæc de Scripturæ *materia* agit, *formaque* tum *interna*, conciliatis variorum ſententiis, tum *externa*, ubi contra *Capellum* & *Waltonum* etiam puncta, vocales & accentus eo pertinere propugnat, & ex eo, quod vetus Teſtamentum lingua Ebraica perſcriptum ſit, recte omnino colligi ait, *Ebraicum textum ſolum eſſe authenticum* excluſa Vulgata, de qua varias Pontificiorum affert opiniones, *Simonem*que, nullius momenti illam eſſe controverſiam & decidi facile poſſe exiſtimantem, refutat. Denique cum de *fine* Scripturæ quædam ſubjunxiſſet, lectionem veteris Teſtamenti utilem eſſe & neceſſariam, contra Socinianos adſtruit. Ultimo demum loco de *affectionibus* Scripturæ diſſerit, eidemque *divinam auctoritatem* ex teſtimonio ipſius Scripturæ, ex vaticiniorum certitudine, ex harmonia ſingulari, ex doctrinæ genere cœleſti, ex teſtimonio veritatis hoſtium, & martyrum, ex antiquitate, conſervatione miraculoſa, (refutato hic obiter Simone omnem divinam providentiam circa Scripturam ſacram tollente, & Pontificiis, auctoritatem Scripturæ ab auctori-

auctoritate Eccleſiæ dependere ſtatuentibus fuſius vindicat. Vindicat eidem etiam veritatem infallibilem, quam in naturalibus Carteſius & Wittichius perperam ipſi detrahant. Ubi *perfectionem* & *integritatem* ſacro codici aſſertum it, traditiones ait a Simone propugnatas incertas, in Scripturas injurioſas, a Chriſto & Apoſtolis rejectas, Judaicis denique ſimiles eſſe. Contra eundem & *perſpicuitatem* ejus probat, eandemque ſe ipſam interpretari poſſe evincit. Denique eam eſſe normam controverſiarum, ejusque lectionem omnibus eſſe concedendam, contra Papiſtas id negantes vel fuco utentes evincit.

Ex quo ſpecimine, ut arbitramur, pateſcet, libellum hunc iis vel maxime, qui Theologiæ ſacris operantur, apprime utilem, & inde optandum eſſe, ut quoniam *plurimum reverendus Auctor* ad *octavum* ſaltem *Articulum*, qui *de lege ceremoniali* agit, ſacrum hunc laborem perduxit, reliquos locos eadem diligentia illuſtret, ad quod opus, ut & ad *Examen Hiſtoriæ Criticæ Novi Teſtamenti Richardi Simonis*, quod in præfatione promittit, feliciter perficiendum, animi corporisque idoneas vires eidem apprecamur.

O. V. E. ADDITIO AD SCHEDIASMA DE Medii Reſiſtentia publicatum in Actis menſis Febr. 1689.

POſtquam Meditationes quasdam de Medii reſiſtentia in his Actis publicavi, venere in manus meas, quæ Viri in Mathematica naturæ cognitione præcellentiſſimi *Hugenius* & *Newtonus* in noviſſimis operibus de eodem argumento ſunt commentati. Animadverti autem eos reſpectivam tantum (quam voco) reſiſtentiam attigiſſe, qualem ſcilicet ſentit corpus in liquido tenacitate notabili carente, velut in aere; non vero abſolutam, quæ oritur a tenacitate medii, aut aſperitate ſuperficiei contactus attritum efficiente, inter quas multum intereſſe jam tum oſtendi; cum reſpectiva habeat reſpectum ad celeritatem mobilis, eaque aucta creſcat, abſoluta non item. Circa reſpectivam video nos iisdem fundamentis inædificaſſe, etſi prima fronte aliud videri poſſit. Ipſi enim ſtatuunt reſiſtentias in duplicata ratione velocitatum; ego vero abſolute loquendo reſiſtentias (quas decrementis velocitatis a medii denſitate ortis exiſtimo) eſſe dixi in ratione com-

posita velocitatum & elementorum spatii, quæ scilicet velocitatibus respondentibus decurri inchoantur, unde jam elementis temporis sumtis æqualibus (quo casu elementa spatii decurrenda velocitatibus proportionalia sunt) utique resistentiæ erunt in duplicata ratione velocitatum; quod etiam annotaveram sub Artic. 5, prop. 3. Nec dissentit conclusio circa relationem inter tempora & velocitates in gravi per medium descendente. Hanc enim ad sectorem hyperbolicum reduxit *Newtonus*, ad seriem infinitam *Hugenius*, quam invenit pendere a quadratura hyperbolæ, nos ad logarithmos artic. 5, prop. 4, tanquam perfectissimum talia exprimendi modum præbentes. Nempe sit velocitas *maxima a*, præsens *b*, tempus *t* fie $t = \int \frac{dv \cdot aa}{aa - vv}$ quo posito, *t* sunt ut Logarithmi rationum $a + v$ ad $a - v$, fit etiam $t = \frac{1}{1}v + \frac{1}{3}v^3 + \frac{1}{5}v^5 + \frac{1}{7}v^7$ &c. posita *a* unitate. Circa compositionem motus in medio resistente rectissime monuit Celeberrimus *Hugenius*, eam non ita simpliciter locum habere, ut in motu libero, itaque ea quam exposui Articulo 3 & 6 ita accipienda est verbi gratia, ac si corpus aliquod moveatur in medio secundum unam legem motus compositi, & huic ipsi corpori (veluti navi) sit inclusum medium ejusdem cum priori naturæ in quo iterum aliud corpus feratur, cujus jam motus ex communi navis motu, & ipsius proprio, velut projectionem faciet, ita se habentem ut descripsimus.

O. V. E. QUADRATURA ARITHMETICA communis Sectionum Conicarum quæ centrum habent, indeque ducta Trigonometria Canonica ad quantamcunque in numeris exactitudinem a Tabularum necessitate liberata: cum usu speciali ad lineam Rhomborum nauticam, aptatumque illi planisphærium.

JAm anno 1675 compositum habebam Opusculum Quadraturæ Arithmeticæ amicis ab illo tempore lectum, sed quod materia sub manibus crescente limare ad editionem non vacavit, postquam aliæ occupationes supervenere: præsertim cum nunc prolixius exponere vulgari more, quæ Analysis nostra nova paucis exhibet, non satis pretium operæ videatur. Interim insignes quidam Mathematici, quibus veritas primariæ nostræ propositionis dudum in his Actis publicatæ innotuit, pro humanitate sua nostri qualiscunque inventi candide me-

minere

TAB. IV. *ad A. 1691. pag. 179.*

Quadratura Generalis Sectoris Conici ex Centro. Autore G.G.L

Fig: I.

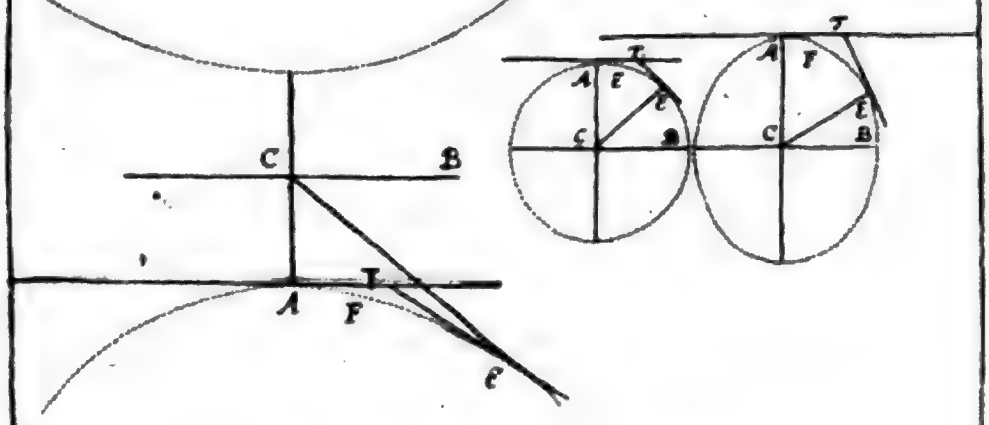

Fig: III.

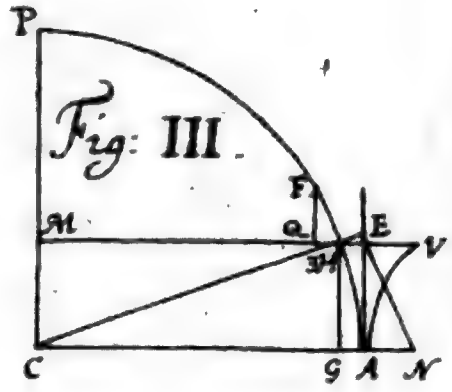

Fig: II.

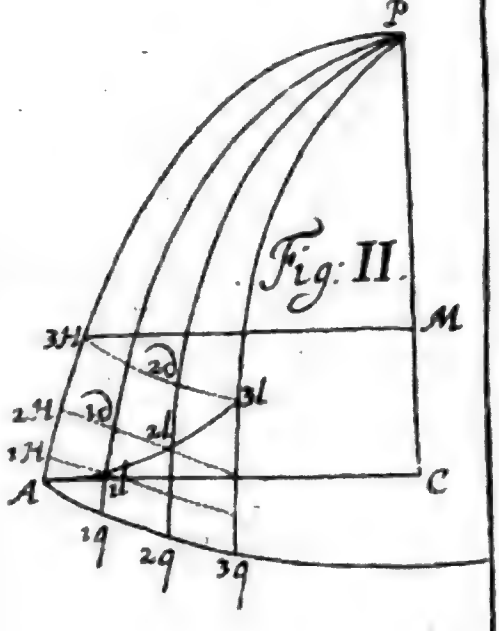

BC, s. AT, t.

Sector CAFE æquatur rectangulo sub AC, et recta cujus longitudo est:

$$\frac{t}{1} \pm \frac{t^3}{3} + \frac{t^5}{5} \pm \frac{t^7}{7} + \frac{t^9}{9} \text{ etc.}$$

ed by Google

Digitized by Google

minere. Quos inter *Ill. Hugenius* etiam analogum aliquid in Hyperbola elegãter adjecit, a noſtri olim ſchediaſmatis analogia diverſum. Ut enim nos dederamus ſeriem $\frac{1}{1}t-\frac{1}{3}t^3+\frac{1}{5}t^5$ &c. per circulum; ita ipſe $\frac{1}{1}t+\frac{1}{3}t^3+\frac{1}{5}t^5$ &c. per hyperbolã primariam exhiberi notavit, de quo adde dicta ad ſchediaſma hic præcedens. Et ſane etiam in Opuſculo noſtro inedito nec ipſi viſo, inter alias propoſitiones una continebatur ſatis memorabilis ob generalitatem, ambasque illas & plura complexa: *Sectorem, curvæ conicæ a vertice incipiente, & radiis ex centro eductis, comprehenſum, arithmetice quadrare.* A T, portio rectæ in vertice tangentis, comprehenſa inter verticem A, & T occurſum tangentis alterius extremi vocetur t, & CB ſemiaxis conjugatus (ſeu recta, quæ poteſt rectangulum ſub dimidiis lateribus recto & tranſverſo) ſit unitas, erit ſector CAFEC æqualis rectangulo comprehenſo ſub AC ſemilatere tranſverſo, & recta, cujus longitudo ſit $\frac{1}{1}t+\frac{1}{3}t^3+\frac{1}{5}t^5+\frac{1}{7}t^7$. Ita exprimitur non ſolum area ſectoris Circularis aut ſectoris Hyperbolæ primariæ æquilateræ cum angulus Aſymptotarum eſt rectus, ſed & alterius ſectoris Elliptici aut Hyperbolici cujuscunque. Cæterum ex ſeriebus infinitis a me aliisque ut *Mercatore, Newtono, Gregorio* exhibitis, ſequitur Trigonometriæ Canonicæ ſine Tabulis praxis quantum libet exacta. Neque enim ſemper Tabulas per maria & terras circumferre in poteſtate eſt. Nempe ſit radius unitas, arcus a tangens t, ſinus rectus f, ſinus verſus v, logarithmus l, numerus $1+n$ (logarithmo ipſius unitatis ſeu l exiſtente 0), fiet

TAB. IV, Fig. L.

(1)
$$a=\tfrac{1}{1}t-\tfrac{1}{3}t^3+\tfrac{1}{5}t^5-\tfrac{1}{7}t^7+\tfrac{1}{9}t^9 \text{ &c.}$$

(2)
$$f=a-\frac{a^3}{1.2.3.}+\frac{a^5}{1.2.3.4.5.}-\frac{a^7}{1.2.3.4.5.6.7.} \text{ &c.}$$
id eſt, $a-\frac{1}{6}a^3+\frac{1}{120}a^5$ &c.

(3)
$$v-\frac{a^2}{1.2.}-\frac{a^4}{1.2.3.4.}+\frac{a^6}{1.2.3.4.5.6.}-\frac{a^8}{1.2.3.4.5.6.7.8.} \text{ &c.}$$

(4)
$$l=\tfrac{1}{1}n-\tfrac{1}{2}n^2+\tfrac{1}{3}n^3-\tfrac{1}{4}n^4+\tfrac{1}{5}n^5. \text{ &c.}$$

(5)
$$n=\frac{l}{1}+\frac{l^2}{1.2.}+\frac{l^3}{1.2.3.}+\frac{l^4}{1.2.3.4.}+\frac{l^5}{1.2.3.4.5.} \text{ &c.}$$

Semper autem quantitas, cujus potentiæ in ſerie infinita adhibentur, debet eſſe minor unitate, ut in progreſſu fiant quantumvis parvæ. Hujusmodi ſeries dari poſſunt plures, & efficere etiam per ſeries licet, ut ex arcu dentur ſinus & tangentes artificiales, ſeu logarithmici (non ſuppoſitis naturalibus) & viciſſim arcus ex ipſis: Sed placuit eas tantum adſcribere ſeries, quæ tam ſimplicis ſunt compoſitionis, ut facillime memoria retineri, & ubivis defectum librorum ac tabularum ſupplere poſſint: Itaque unam tantum ob ſuam ſimplicitatem, & quia hujus ſchediaſmatis occaſionem præbuit, addo, ſi ſinus complementi ſint c, logarithmos ſinuum rectorum, vel potius (quod eodem redit) reciprocorum ab his ſinubus, fore = (5) ut $\frac{1}{2}c^2 + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6 + \frac{1}{8}c^8$ &c. Quemadmodum ſequitur ex his quæ innuimus in ſchediaſmate de Reſiſtentia Med. *Act. Januarii 1689, pag. 4, artic. 2, prop. 6.* Unde rurſus patet, etiam pendere a quadratura Hyperbolæ. Nec abludunt quæ dederat *Nic. Mercator*, unde ad meum Circuli Tetragoniſmum ſecundo menſe primi anni horum Actorum editam, duxerã Analogiam cum Hyperbola non inelegantem. Inveneram ſcilicet circulum eſſe ad quadratum circumſcriptum ut $\frac{1}{1} - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7}$ &c. ad unitatem; ſeu circulum eſſe ad quadratum inſcriptum ut $\frac{1}{4-1} + \frac{1}{36-1} + \frac{1}{100-1}$ &c. ad $\frac{1}{4}$; ubi numeri 4, 36, 100, &c. ſunt quadrati a paribus quaternario differentibus 2, 6, 10, &c. Similiter ex ſupradictis, cum Numerus cujus logarithmus quæritur, $1 + x$ eſt 2, tunc x eſt 1, adeoque $\frac{1}{1} - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4}$ &c. eſt Logarithmus Hyperbolicus binarii. Eadem ſeries facit $\frac{4}{9-1} + \frac{4}{49-1} + \frac{4}{121-1}$ &c. (nam $\frac{4}{9-1}$ eſt æqu. $\frac{1}{1} - \frac{1}{2}$, & $\frac{4}{49-1}$ eſt æqu. $\frac{1}{3} - \frac{1}{4}$, & ita porro) ergo Logarithmus Hyperbolicus binarii eſt ad unitatem, ut $\frac{1}{9-1} + \frac{1}{49-1}$ &c. eſt ad $\frac{1}{4}$. Ubi Numeri 9. 49, 121 &c. ſunt quadrati a 3, 7, 11, &c. qui ſunt impares unitate excedentes ſupra dictos pares quaternario differentes; unde origo patet analogiæ olim a nobis exhibitæ in his Actis, ut dictum eſt. Eſſe autem $\frac{1}{2}cc + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6$ &c. log. de $1 : \sqrt{1-cc}$ ſic demonſtratur: log. de $1 + c$, $= \frac{1}{1}c - \frac{1}{2}cc + \frac{1}{3}c^3$ &c. & log. de $1 - c = -\frac{1}{1}c - \frac{1}{2}cc - \frac{1}{3}c^3$ &c. Utrumque per æqu. 4. Ergo log. $1 + c$ + log. $1 - c$ id eſt log. $1 - cc = -\frac{2}{2}cc - \frac{2}{4}c^4 - \frac{2}{6}c^6$ &c. & proinde $\frac{1}{2}$ log. $1 - cc$, id eſt log. $\sqrt{1-cc} = -\frac{1}{2}c^2 - \frac{1}{4}c^4 - \frac{1}{6}c^6$ &c.

Sed l

Sed quo magis horum usus appareat, ostendere operæ pretium erit, eundem calculum prodesse ad lineam Rhombicam in superficie sphærica a navigantibus descriptam recte æstimandam atque in plano projiciendam, quæ vulgo parum accurate tractantur, rem usu amplissimam paucis explicemus. Sit Polus P, Æquator Aqq, Meridiani PA, PQ, &c. Linea Rhombica, A 1 *l* 2 *l* 3 *l* &c. quæ describitur quamdiu eadem plaga seu venti rhombus tenetur. Per puncta *l*, *l* ducantur paralleli Hl, nempe 1 H 1 *l*, 2 H 1 *d* 2 *l*, 3 H 2 *d* 3 *l*, &c. Quod si jam punctorum *q*, *q* intervalla sint incomparabiliter parva, portiones arcuum quippe inassignabiles erunt pro rectis, & triangula 1 *l* 1 *d* 2 *l*, 2 *l* 2 *d* 3 *l*, &c. erunt similia, ob angulum lineæ Rhombicæ semper eundem ad loci meridianum. Ergo 1 *l* 2 *l* *quantitas Rhombicæ percursæ seu itineris in eodem rhombo, est ad* 1 *H* 3 *H, differentiam latitudinis extremorum, ut sinus totus ad anguli rhombici sinum.* Itaque ex dato angulo rhombico & differentia latitudinum datur quantitas itineris, vel contra. Huc usque res pervulgata est, sed ut ex iisdem differentia longitudinum calculo æstimetur, negotium est Geometriæ transcendentis, quam pauci recte tractaverunt. Id ergo supplere nostræ methodi est. Radius seu sinus totus sit unitas, & tangens anguli rhombici constantis sit *b*: patet esse 1 *d* 2 *l* ad 1 *l* 2 *l* seu ad 1 H 2 H, vel 2 *d* 3 *l* ad 2 *l* 2 *d* seu ad 2 H 3 H ut *b* ad 1. Sed 2 *q* 3 *q* est ad 2 *d* 3 *l*, ut AC (sinus totus seu sphæræ radius) ad 3 HM, sinum anguli 3 H C P cujus arcus 3 HP est latitudinis A 3 H complementum, seu 2 *q* 3 *q* ad 2 *d* 3 *l*, ut C 3 H ad 3 HM, seu ut CE secans anguli latitudinis ad AC sinum totum. Latitudo seu arcus meridiani AH sit *h*, & 2 H 3 H erit *dh*. Jam CE secans sit *n*, & 1 *d* 3 *l* erit *b dh*, & 2 *q* 3 *q* erit *b n dh*, & portio tota æquatoris A 3 *q* erit *b ſn dh*, et *ſn dh* est area secantium arcui applicatorum. Jam angulo CEN recto educta EN ipsi CA occurrat in N, sumtaque 3 HQ particula ipsius 3 HM & normaliter ex Q educta ad circulum QF ob triangula similia, nempe ordinarium NEC & characteristicum inassignabile 3 HQF erit rectangulum CE in 3 HF seu *ndh* æquale rectangulo CN in QF. Si jam CM sinus latitudinis sit *e*, QF erit *de*, & CN vel MV (sumta in M 3 H continuata) reperietur esse $1 : \sqrt{1-ee}$ ductaque linea *per* AVV, erit $ſn\,dh$ seu area ACMVA æqu. $ſ\,de : \sqrt{1-ee}$; & $b.ſ\,de : \sqrt{1-ee}$, seu $\frac{b.e}{1} + \frac{b.e^3}{3} + \frac{b.e^5}{5}$ &c. erit A 3 *q*, arcus æquatoris inter A (initium lineæ rhombicæ A 3 *l* in æquatore) & meridianum P 3 *l* 3 *q* ad quem pervenit, interceptus: posito

Fig. II.

Fig. III.

positio e esse sinum latitudinis extremi $3l$; & b esse numerum qui sit ad unitatem, ut tangens Constantis anguli Rhombicæ cum meridiano est ad sinum totum. Unde si quæratur $1q3q$, differentia longitudinis duorum rhombicæ lineæ $1l2l3l$ punctorum $1l$ & $3l$, ex data, $1H3H$, differentia latitudinis eorundem; oportet tantum invenire $A1q$, & $A3q$, eritque differentia $1q3q$; adeoque si sinus latitudinis puncti $3l$ sit e, & puncti $1l$ sit (e) tantum opus $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ &c. multiplicare per b tangentem anguli Rhombici ad meridianum, posito sinum totum esse unitatem: & productum erit differentia longitudinis quæsita. Denique ex superioribus re ad logarithmos redacta ad modum *artic. 5, prop. 4 nostri schediasmatis de Resistentia Medii*, erunt differentiæ longitudinum, punctorum $3l$ & $1l$, ut logarithmi rationis $\overline{1+e} : \overline{1-e}$ ad $\overline{1+(e)} : \overline{1-(e)}$ Posito radium sphæræ esse unitatem, & sinus latitudinum dictorum punctorum respective esse e, & (e). Ex his jam canones practicos facile ducet peritus. Veluti si data differentia longitudinis & latitudinis locorum quæras rhombum seu angulum rhombicæ lineæ ab uno ad alium ducentis: Nam *tangens anguli quem Rhombus quæsitus facit ad meridianum, est ad sinum totum, ut arcus differentiæ longitudinum est ad Logarithmum hyperbolicum dictæ rationis, seu ad* $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. Quod si meridiani in planisphærio projiciantur rectis parallelis, quod cautionibus debitis adhibitis plerumque commode satis fieri potest salva exactitudine, tunc etiam lineæ Rhombicæ erunt rectæ. Si jam gradus longitudinis horumque partes projiciamus æqualibus intervallis, oportet gradus latitudinis assumi inæquales; & sic quidem, ad mappam Geometrice construendam, ut ducta ad libitum recta omnes meridianos oblique secante, latitudines punctorum intersectionis habeant, ut ex dictis patet, numeros, qualis est, $\overline{1+e} : \overline{1-e}$ geometrica progressione incedentes; id enim si una recta præstet, præstabunt omnes. Unde comparando cum numeris scalæ latitudinis facillimum erit in ipsa mappa mensurare ex vero rectam quamvis in ea ducibilem, seu quantitatem Rhombicæ datæ. His mappis si alias jungas, ubi sphæricæ superficiei partes projiciuntur ex centro in plana tangentia omnesque arcus circulorum magnorum, adeoque viæ brevissimæ exhibentur rectis, pleraque in praxi probe satis præstari possunt.

ANI-

Digitized by Google

ANIMADVERSIONES SUPER RESOlutione Geometrica duarum mediarum continue proportionalium D. Nicolai Coppola I.V.D. Panormitani, Sereniſſima Celſitudine Franciſci ſecundi Eſtenſis, Mutinæ, Regii &c. Ducis, annuente, editæ a Joh. Bapt. Boccabadato I.V.D. Mutinenſi, ejusdem Celſ. Sereniſſimæ Mathematico.

Mutinæ 1690. in 4. plag. 2.

JUſſerat Sereniſſimus Dux, petente Reſolutionis autore, ut non minus reſolutio, quam examen ejus a D. Didaco Merino de Rojas Equite S. Jacobi ſcriptum, ambo Madriti A. 1690 edita ſub novum examen vocarentur. Hoc fecit auctor animadverſionum doctiſſimus, nec minus in his quæ profitetur ſtudiis quam theatrica poeſi egregius, & pro indubitato habet, calculoque analytico adhibito ſub oculos ponit, primo auctoris conſtructionem non eſſe demonſtratam, deinde abſolute, non eſſe veram. Transferri eam huc non putamus neceſſarium: dudum enim pro demonſtrato habent Analyſeos interioris periti, Meſolabum ſolis circulis rectisque in plano ductis obtineri non poſſe, ſed alias altioris gradus lineas veterum exemplo eum in finem deſcribi oportere, idque jam ita præſtitum eſſe, ut in ea re nihil amplius a Geometris deſideretur.

CINQVIEME DENONCIATION DU Philoſophiſme.

id eſt,

Denuntiatio quinta Philoſophiſmi ſive Hæreſeos novæ de Peccato Philoſophico.

Coloniæ apud Nic. Schoutem 1690. in 8. plagul. 9.

QUinta hæc denuntiatio peccati philoſophici ab *Antonio Arnaldo* opponitur cumprimis *theſibus* menſe Auguſto ſuperioris anni *Antverpiæ* in diſputationis publicæ argumentũ propoſitis, de *ignorantia & inadvertentia, quibus peccatum excuſabile redditur.* His namque acceſſerat *appendix de peccato philoſophico*, qua Profeſſor Antverpienſis, (cujus nomen adverſarius reticuit,) ad exemplum Bouhurſii, ART. I.

affir-

affirmaverat, Jesuitas nunquam peccatum theologicum a philosophico ita distinxisse, ut reipsa a se invicem separari posse totove genere differre crediderint, sed de utroque *praecisione* tantum *Metaphysica* loqui, ac unum eundemque actum pravum *philosophicum* appellare, *quatenus* rectæ rationi, *theologicum* autem, *quatenus* voluntati Dei revelatæ contrarietur. Nulla vero ratione docuisse, peccatum *philosophicum*, quod non esset theologicum, unquam extitisse.

ART. II. Urget ex adverso *Arnaldus* (præter alia in prioribus quoque *Denuntiationibus* notata) *Disputationem* a *Pugeano* Claromonti in Arvernia habitam A. 1688, hujusque præsertim trigesimam thesin: *Peccatum etiam grave philosophicum SINE ADVERTENTIA AD DEUM non meretur pœnam æternam.* Huic præmittit locum parallelum *Jacobi Platelii*, Jesuitæ Duacensis, in *Synopsi Cursus Theologici* recognita ac recusa

ART. III. Duaci A. 1679. Subjungit exemplum *Mutii* cujusdam monachi Trappensis in Gallia, nuper defuncti, qui priorem vitæ partem in concatenatis iisque maximopere horrendis criminibus *Absque ulla de Deo cogitatione* transegerit, tandem vero pœnitentiam seram quidem at seriam egerit. Hinc ergo patere ait, dari reapse actus, qui etiam SINE ADVERTENTIA AD DEUM theologice peccaminosi ac damnabiles sint, nisi forte Jesuitæ dicere vellent, *Mutium* illum homicidia, adulteria, & id genus scelera absque peccato commisisse, nullumve contraxisse

ART. V. pœnæ æternæ reatum. Provocat quoque ad exempla Romanorum & Græcorum, qui vel ex superstitione Deos suos æmulaturi ac culturi, vel ex Epicuræorum placitis persuasi, res suas Superis curæ non esse, scortati ac mœchati sint, iisdemq; jungit Chinensium literatos atheos & exterius tantum cultum aliquem Deorum professos, adeoque omni Numinis metu solutos, quicquid libuerit, perpetrantes. Ex his omnibus neminem peccare observat cum ADVERTENTIA, actione sua verum Deum offendi. Ideoque concludit, necessitatem incumbere Jesuitis, ut statuant, aut actus illos Gentilium pœnam æternam non mereri, quod est hæreticum, aut nullum dari actum materialiter malum, qui formaliter malus esse desinat ob inadvertentiam peccatoris ad legem Dei.

ART. IV. Excerpit itidem propositiones non unas ex ipsis thesibus *Pugeani*
VI. VII. Antverpiensibus, insimulatque eum de *inadvertentia*, ob quam pec-
VIII. IX. catum aliquod *materiale*, (quod *formale* fieret in volente offendere
X. verum

verum Deum,) excuſationem admittat & impunitate dignum evadat, ita loqui, ut dum nomen peccati mere philoſophici averſatur, ejusdem fundamenta jaciat.

Longe autem liquidiora, de peccato philoſophico revera dabili neque tamen damnabili, ſunt ea, quæ producuntur ex MSCtis dictatis a PP. *Beccaferro* (Bechefer,) *Beguino* & *Audrio*, Theologiæ Profeſſoribus in Collegio Jeſuitarum Rhemenſi, a *P. Sanligeriano* (St. Ligier) Lugdunenſi, a P. quodam *anonymo* Camberiacenſi, a P. denique *Beone* Maſſilienſi. Plura de ſingulis afferre non difficile foret; ſed fortaſſis non ſine nauſea lectoris id fieret, quum de iſta controverſia hoc ac nuper elapſis annis prolixe ſatis diſſeruerimus. Ultimi ergo tantummodo verba exſcribenda ducimus. Unum enim ſi audias, omnes fere audiveris. Hic itaque Maſſilienſium Profeſſor adhuc ſuperſtes, ſequentibus omnino verbis A. 1689. mentis ſuæ ſenſa diſcipulis explicavit: *Dico 1.) In omni peccato, etiam materiali, reperitur offenſa Dei, quæ in eo eſt, quod fiat actio diſplicens Deo, qua offenſa ſi advertitur, evadit formalis. Hic jam quæritur, utrum aliquando offenſa non fiat formalis, ſeu utrum detur de facto aliquando peccatum philoſophicum, hoc eſt, actus pravus & de ſe diſplicens Deo, ita tamen ut diſplicentia ignoretur; ſive quia ignoratur Deus, ſive quia ignoratur, quod peccatum ei diſpliceat, ſive denique, quod non attendatur & ipſa diſplicentia. Quocirca alii alia reſpondent. Ego dico, poſſe contingere ex triplici illo capite, ut non evadat offenſa formalis, fiatque tantum peccatum philoſophicum non pertingens ad malitiam theologici.* (2.) *Inter Chriſtianos adultos reipſa non dari philoſophicum tantum: non eſſe tamen, cur negetur, dari in aliquibus hominibus, puta pueris, rudibus, ſilvicolis, barbaris*, &c.

Libello adjecta eſt *bulla*, feria V. die 24. Auguſti A. 1690. ab *Alexandro VIII.* R. P. edita, adverſus duplicem illam propoſitionem de *non obligatis hominibus ad amandum Deum*, & *de peccato philoſophico*, Eccleſiæ Romanæ ab *Arnaldo* denuntiatam.

DE CONSTITUTIONE ANNI M. DC. LXXXX, ac de Rurali Epidemia, quæ Mutinenſis Agri & vicinarum regionum colonos graviter afflixit, Diſſertatio

BERNARDINI RAMAZZINI in Mutinenſi Lyceo Medicinæ Profeſſoris.

Mutinæ, typis Hæredum Juliani Caſſiani, 1691. in 4. plagul. 6½.

CONſtitutum eſt Clariſſimo huic Autori, poſt finem cujusque anni publico enarrare ſcripto, quæ temperies iſto anno in Mutinenſi vicinaque regione fuerit, qui graſſati fuerint morbi, quæque remedia profligandis illis deprehenderit ſalutaria aut noxia. Hujus ergo utiliſſimi inſtituti ſpecimen primum circa annum proxime elapſum in Diſſertatione præſenti exhibet, celebratiſſimo *Maliabechii* nomini inſcripta, a cujus liberaliori & nos eam manu accepimus. Præmittuntur vero temporum ante actorum conſtitutiones, ceu a quibus variæ & inſolentes aeris alterationes, fœcundæ illæ epidemicorum affectuum genetrices, ſoleant dependere. Scilicet, uti quatuor aut quinque anni in ſtota pene Italia ſiccisſimi, perquam fertiles tamen & ſaluberrimi, præeſſerant; ita e diverſo annus ultimus, octogeſimus nempe nonus integer fere, ſi duos poſtremos menſes excipias, copioſis pluviis moleſtus, fruges & triticea maxime ſeges rubigine corræptæ, morbi vero non niſi ſporadici & minus periculoſi fuerunt obſervati. Hinc ipſius anni nonageſimi temperies maximam partem pariter pluvioſa, toto veris tempore & per totam fere æſtatem, commemoratur: ubi circa Æquinoctium vernale imprimis imbres unius diei naturalis ſpatio Mutinenſem, Finalenſem, Mirandulanum & Ferrarienſem agros adeo inundarunt, ut plures veluti inſulæ ad longum tempus apparuerint. Quamobrem in Climate illo, cum pluviis Borea utplurimum flante, nulla tum æſtas extitit, cicadis ut plurimum aphonis, ranis vero per totam æſtatem coaxantibus, ut fruges non niſi ſero admodum ad maturitatem pervenerint, meſſisque Julio demum menſe utcunque perageretur. Rubigo hoc itidem anno in morum, frumenta & omnia legumina, præſertim fabas, nec non uvas, atque olera in ipſis hortis, quos erucæ deſuper & bruchi devaſtabant, nucibus tantum intactis, multum ſævivit, frugesque non rubro colore, quemadmodum anno ſuperiori, ſed inſigni potius atredine infecit. Interim cum hic annus in iis regionibus piſculentus admodum eſſet, piſcesque vel in agris facile caperentur, hi plebi urbanæ, multoque magis agreſti, familiarem præbebant victum, donec ſuper eodem ruſticanus ſtomachus nauſeans, cum Hebræis quondam in deſerto allia potius & cepas appeteret, quæ coctæ ipſis quoque ruſticis febricitantibus primum pro ferculo, poſtmodum vero remedii loco, æque ac Elixir proprietatis, paſſim inſerviebant. Morbum namq; Epidemicũ, qui

hyberno

hyberno tempore deprehenſus non erat, quod concernit, ineunte vere febris tertiana intermittens omnes primo ſine diſcrimine ruricolas, cujocunque ſexus, ætatis ac temperamenti, mox oppidanos quoque, inferiori tamen numero, cum magno horrore, frigore & tremore, interdum etiam vomitu, tam pertinaciter corripiebat, ut pauciores, ſudoribus copioſis morbi progreſſu remittentibus, perfecte reconvaleſcerent, ſed omnes fere, qui evaſiſſe videbantur, recidivas absque vitæ nihilominus diſpendio experirentur, multi quoque ſanguinem intermiſſionis die mittentes tertianam duplicem incurrerent. Accedente autem æſtate omnes febres tertianæ duplicis typum aſſumebant, ad paucas ſaltem horas remittentis & veſperi ut plurimum magna ſymptomatum ferocia, veluti vomitione, anxietate, cephalalgia, vertigine, ſtupiditate, aliquando mentis emotione, affligentis: & quamvis magna virium noctu eſſet proſtratio, interdum cum aſphyxia ſociata, mane tamen cuncta hæc remittebant, ipſique ægri lectulos tunc deſerentes & ad matutinos Solis radios ſub porticibus ſe exponentes, commode ſatis cibum appetebant, febribus ejusmodi magis famelicis, quam ſiticuloſis exiſtentibus, atque copioſiori vermium proventu non ſolum in pueris, ſed & provectioris ætatis hominibus, ſtipatis. Sanguis e ſecta vena eductus utplurimum craſſus & ſubpallidus; nonnunquam icterodes, licet in corporis habitu ſimilis color haud floreret; alvi excrementa compacta; urinæ craſſæ & turbidæ, multum lateritii ſedimenti habentes; hypochondria dura ac diſtenta, & quæ ore rejiciebantur, ſubacida deprehendebantur. Nonnullis poſt multos febriles inſultus erumpebant parotides, plerumque ad ſuppurationem tendentes; at neque hoc pacto contumaciſſimæ febres & ad recidivandum pronæ ceſſabant, multo minus phlebotomiis, purgationibus & alexipharmacis, nec decantato Cortici Peruviano, qui ſæpius in extremum vitæ diſcrimen ægros conjiciebat, aut ſaltem non tam ad febrim extirpandã, quam vermes inſignis amaroris ratione necandos proficiebat, cedebant. Quin citius ac tutius reſtituebantur, qui omne remedii genus ſusque deque habebant, ac unice vinum generoſum, aquæ uſu ablegato, potus vice ſeligebant; adeo omnia artis Medicæ hic ſilebant oracula. Equidem autumno Quartanam ſperabant ægri, ſed fruſtra, dum parcior hoc anno Quartana, nulla ardens febris, tantummodo Tertiana obſervaretur, ſub finem autumni & prima hyemis

parte rarior quidem, gravior tamen & demum in continuam ac lentam degenerans, qua ægri cum ſolita periodo circa veſperam fere horreſcebant. Multi alias morbi ſporadici, v. g. diarrhœa, dyſenteria præ illa mitior, icterus, hydrops, catarrhus ſuffocativus, aliique febrili huic exercitui comites adſociabantur, inter Padum ſaltem & Viam Æmiliam, pueris potiſſimum infra trimatum ſubſiſtentibus, cladem inferenti; quemadmodum in ſolo Finalis oppido plures quam tercentum pueri extincti perhibentur, ictero & paulo poſt epilepſia ſupervenientibus: cum e diverſo pauciores adulti, nec niſi ob morbi diuturnitatem & frequentiam recidivarum expirarent, plurimi tamen reconvaleſcentes icterici, lienoſi & cachectici evaderent. Ut ſtragem copioſam, quam pecudes pariter, ſues, apes & bombyces hoc quoque anno experiebantur, nunc prætereamus, cauſas tantummodo brevibus adhuc indigitabimus, a quibus tam febris epidemia, quam ſingula phænomena hactenus enarrata, prolixius & diſtinctius deducuntur. Cauſas inter externas atque communes omnium primo Aer inſimulatur, a copioſis imbribus & ventis borealibus utrumque vitium, defectus non minus volatilium & ſpirituoſarum particularum a ventis disjectarum, quam exceſſus corpuſculorum acidorum e terra lutulenta ac veluti fermentata elevatorum, contrahens, & febribus tertianis æque producendis, atque adeo pertinacibus reddendis, fomitem continuum ſubminiſtrando, appropriatus. Hinc & culpa in prava alimenta ingeſta, qualia fructus ſunt horæi a rubigine corrupti, & piſces præter conſuetudinem ac in nimia quantitate ingurgitati, facillime in ſtomacho putredinem ſive acorem contrahentes, nec non in puteales aquas ex nimia illuvie cænoſas ac ſemiputridas rejicitur. Contagium hic plane negligitur, cum, quod uno in aliqua familia a febre correpto reliqui paulo poſt ex eadem quoque febri decumberent, communi potius diatheſi eodem tempore ad maturitatem evectæ adjudicetur. Interna vero cauſa fermentum acidum pituitæ craſſæ ac viſcidæ commixtum, vel in ventriculo ad mentem Ettmulleri, vel in pancreate juxta Sylvium ſubſiſtens, aſſeritur, quod bile inerti ſimul exiſtente, in venas transfuſum & ſpirituoſis ſanguinis partibus permixtum febrilem orgaſmum concitarit. Etenim diſcraſiam acidam, non bilioſam ſive alcalicam hic prævaluiſſe, partim ex febris ſynochæ ac ardentis abſentia, partim ex præſentia famis, (forſan in vermes quoque referendæ,) colligitur

colligitur; prout in rubigine præpollens itidem acida roris acrimonia aquis ſtygiis ſimilis evincitur, tum quod calores adeo remiſſi ſali alcaliſato producendo minus proportionati videantur; tum quod foliis v. g. fabarum, lactucæ & braſſicæ, a ſpiritu acido vitrioli vel nitri adſperſo, a nullo autem alcali ſive volatili ſive fixo, flavedinis nota inuratur; tum denique quod ea, quæ in brutorum ſtrage evenerunt, in rubiginis acido demonſtrando conſpirent. Solas autem nuces a rubigine integras perſtitiſſe, vel ob duplex quo cinguntur involucrum, vel ſalis volatilis ratione in cortice viridi multum abundantis, ceu cujus intuitu & Decoctum ex hoc expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam in Anglia, ex D. Nathan Lacy Medici cujusdam Angli communicatione, paretur.

ODORICI RAYNALDI TARVISINI, Congregat. Orat. Presbyteri, Annalium Eccleſiaſticorum ab A. 1189, ubi Cardinalis Baronius deſinit, Tomi XXI

Pars I. Romæ 1676. Pars. II. ibidem 1677. in fol.

PErvenit tandem ad nos, poſt longas moras, *Tomus* hic Annalium, quem poſt octo alios diverſis temporibus editos (quorum & Synopſis Romæ A. 1667. hoc titulo prodiit: *Annales Eccleſiaſtici ex tomis octo ad unum pluribus auctum redacti*) *Odoricus Raynaldus*, ſenio gravis, & operi, quod in continuandis Baronii Annalibus ſuſceperat, immoriturus, utcunque elaboravit. Ejus pars prima editionis annum 1676, altera 1677 præfert: ſed utraque, etſi typis exſcripta eo jam tempore fuerit, non ita pridem demum ex tenebrarum carceribus, quibus tantum non damnatum opus videri potuit, in publicam lucem erupit. Cauſas, cur ſuppreſſus tanto tempore tomus hic fuerit, aliis perſcrutandas relinquimus. Munitus quidem eſt liber conſuetis approbationibus, ſed anno demum 1685 & 1686 impetratis: neque tamen celare lectorem voluerunt editores fatum libri, quod non ſolum Autoris, morte præventi, limam ultimam non ſubierit, ſed nec melius ab eo tractatus fuerit, cui emendatio commiſſa erat. Fatentur itaque, *opus innumeris pene errorum ſcatere fœditatibus*, longumque erratorum indicem ſubjiciunt, ſed præcipuorum tantum, multo pluribus neglectis, quam indicatis. De erratis in ſtylo vel orthographia, maxime autem

in nominibus hominum & locorum loquimur: nam de aliis alii viderint. Hanc nimirum legem ſibi jam dudum conſtituiſſe videtur Autor, ut majeſtatem Pontificiam omnibus modis adſtrueret, omnes autem, qui illi detrahunt, ut hæreticos, Satanæ filios, æternæque damnationis reos, totique Orbi Chriſtiano execrabiles ſiſteret: his enim elogiis illos paſſim perſequitur. Majori autem id cum acerbitate facere cœpit, poſtquam *Tomo Operis* XX (qui anno 1663 Romæ, non multo quam hic correctior, prodiit) ad hiſtoriam cœptæ a Luthero anno 1517 diſputationis pervenit. Nulla enim tam falſa atque inepta de moribus & actionibus Lutheri fabula fuit a perfrictæ frontis hominibus diſſeminata, licet a modeſtioribus inter ipſos adverſarios ſpreta aut rejecta, quam Raynaldus libris ſuis non inſeruerit, ipſis verbis autorum, qui infenſiſſimi Luthero fuerunt, liberaliter deſcriptis. Quapropter ubi de rebus Proteſtantium agit, (facit autem id maxima operis parte) omnes prope paginæ floſculi *Eccii*, *Cochlei*, *Surii*, *Remondi*, *Roſſæi*, *Belcarii*, *Sanderi* & ſimilium reſperſæ ſunt. Idem hoc *Volumine XXI* præſtitit, quod in duas partes diſtributum eſt. Prima incipit ab anno 1534, & finitur anno 1549: altera, quæ ab anno 1550 uſque ad annum 1565 geſta ſunt, perſequitur. Compilationem Bullarum & Diplomatum aut Brevium, quæ vocant, Pontificiorum, eodem, quo in prioribus Tomis, modo continuavit, *Bullaria* & *Regeſta Brevium* typis publicata exſcribens; aliquando manuſcripta allegans, ſed ſæpe verbis tantum initialibus documentorum recitatis, ex quibus contenta percipi non poſſunt. Prolixus eſt in actis Concilii Tridentini, neque tamen ſolertiam Pallavicini æquat, nec judicari, niſi poſt diligentem collationem poteſt, an ſemper conſentientia cum illo tradat. Opus hoc ſummatim conſiderantes minimam ejus partem Raynaldo tribuendam eſſe deprehendent, & quæ ipſius ſunt, fere in convitiis & rigidis cenſuris conſiſtere. Noſtrates tamen ex venenis etiam his medicamenta colligent, quibus in veritatis agnitione confirmari poterunt. Prodidit etiam Autor, ſive odio cæcus, ſive lapſus judicio, quæ cautiores ſiluiſſent. Ex his, ut & aliis, ſpeciminis ſaltem cauſa quædam indicabimus, cum compendium tot rerum & hiſtoriarum exhiberi non poſſit.

Ad annum 1536. n. 37. integer exhibetur libellus in 72. paragraphos diſtinctus, a *Johanne Fabro* Epiſcopo Viennenſi d. 4. d. Julii A. 1536 ad Pontificem Paulū III. transmiſſus hoc titulo: *Præparatoria futuri universalis*

naper

nuper indicti concilii &c. Summa nimirum *Fabri*, velut omniũ Lutheri hoſtium primicerii, ſolicitudo & cura erat, ut Lutheri dogmata in Concilio cõdemnarentur. Suadet vero, ut vaſta Lutheri volumina, quæ in Concilio perlegi minime poſſint, doctis quibusdam viris a Pontifice tradantur, qui errores ex iis excerpant; exempli cauſa, quod a Luthero ſtatuatur, omnia ex abſoluta neceſſitate evenire, & nullum plane eſſe liberum arbitrium. *Ea omnia*, ait §. *14*, *ex libris editis expiſcari & emulgere & trahere oportet*, (quod profecto diligenter factum eſſe, oſtendi poſſet.) Addit §. 18, *quia angelus Satana ita pulchre ſeſe transfiguravit in angelum lucis, formidandum eſſe, ſi totos libros hæreticorum legerent in Concilio nationes, ut non modo illos non impugnarent, verum potius inde Lutherani & hæretici redderentur. Nam in his*, ait, *reperies non niſi mellita & (ut eſt in Iſaia) placentia quæque; totus enim ad hoc intendit Lutherus, ut rejiciat ac damnet bona opera, conſuat (ut eſt in Ezechiele) pulvillos ſub omni cubito manus, & faciat cervicalia ſub capita univerſæ ætatis, ad capiendas animas. Proinde tutum non erit, omnibus omnium hæreticorum libros, ſed tantum conſtantiſſimis & probatiſſimis viris communicare. Alioqui ſi inciderit quispiam velſciolus, qui prurientes aures habet, facile illicietur, ut malo adhæreat. Proinde ad lucrandum tempus & animas multorum Chriſti fidelium, ſaltem propoſitiones intolerabiles, pugnantes, & quæ prima facie quibusvis bonis abominabiles & explodenda videbuntur, ſunt excerpenda ac extrahendæ, quibus oblatis & ſimul originali, ad verificationis reviſionem procedendum.* Monet porro §. 27. *Biblicos* ac in *Biblicis Scripturis bene armatos* eſſe oportere, qui cum Lutheranis diſputare velint; argumenta enim ſcholaſtica ab illis pro ſophiſticis haberi & irrideri. Addit: *exempla ſunt odioſa; alias hoc longius deducere poſſem:* neque enim ignarus erat, qua cum confuſione ſæpe iſtiusmodi ſophiſtæ ex diſputationibus cum Evangelicis diſceſſerint. Urget §. 37. Bibliorum Latinorum reformationem, *quia per ignorantiam linguarum & impiiſſimam injuriam* (legendum forte *incuriam*) *multa intolerabiles irrepſerint menda.* Exempla allegat ex Matthæo, *lignum* fumigans pro *linum*, & ex Johanne, *ſic* volo eum manere, pro *ſi* volo. Excerpi etiam jubet errores ex verſione Lutheri & Zvinglii, quorum plus quam tria millia eſſe opinatur, & ut contradictiones ex ſcriptis Lutheri colligantur, (emulgendo nempe & expiſcando, ut ſupra ſuaſerat.) Commendat tractatus ſuos de Miſſa & primatu Petri, optatque ut acta Conciliorum & editiones veterum ſcriptorum in Concilio

cilio præsto sint; talia enim a Lutheranis allegari, & fortasse non satis nota Romæ esse. Accusat tamen *Capitonem* & *Oecolampadium*, quod loca quædam Patrum in versionibus suis omiserint, aut corruperint. Audet etiam Pontifici distinctionem *Curiæ & Ecclesiæ Romanæ* §. 54. proponere, & flagitare, ut *abusiones, maculas, rugas & nævos, quibus magna ex parte Ecclesiæ facies fœdata sit, deleat*, & inprimis *centum* illa *gravamina nationis Germanicæ moderetur & mitiget*, quod fieri posse sperat, sine magno Pontificis incommodo; consultius vero esse dicit Sedi Romanæ, *ultro in abusionibus, quæ irrepserunt, cedere, quam tandem cadere*. Sic caveri posse ait §. 56. opprobria a Lutheranis, qui dicturi sint: *Medice, cura teipsum*, & alia ex Rom. II. 21. 22. 23. & Ps. L. 16. *Hæc* (scribit) *summa necessitate adactus dico, bono zelo ac animo; ita me Deus amet*. Suggerit postea §. 60. Pontifici, ut viatica doctis Catholicis, qui plerumque Codro pauperiores sint, præbeat, quo frequentiores adsint in Concilio. Tandem nescio quæ inter Lutheranos & Zvinglianos Francofurti & Isenaci acta Pontifici mittit, (hæc enim Raynaldus non produxit) ex quibus dissensiones illorum probare vult. Hactenus de illo Fabri libello. Raynaldus vero etiã Pontificis responsum ad singula capita *n. 38*. subjicit, in quo pleraque sibi probari & curæ futura esse testatur, operamque *Fabri, Eccii, Cochlei, Nauseæ*, & aliorum, desiderat. Hæret tamen ad §. 48. an integra edenda sint (ut Faber suaserat) *acta Concilii Constantiensis & Basileensis*; veretur enim periculum autoritatis summi Pontificis, *in cujus dignitate*, dicente Hieronymo, *pendeat salus Ecclesiæ*. Quamvis autem fateatur, illum de Episcoporum singulorum dignitate loqui, id tamen ait multo melius accommodari posse ad Summum Pontificem, qui sit *Episcopus Episcoporum*. Confidenter quoque pronuntiat, Basileense Concilium post translationem degenerasse in conventiculum schismaticorum & synagogam Satanæ. Ad liberam illam admonitionem de reformatione Curiæ Romanæ frigide & breviter regerit, vocatos a se esse hanc ob causam Prælatos quosdam, doctrina & sanctitate vitæ insignes. Sequitur *n. 39*. longa Fabri ad *Moronum* Legatum Pontificis epistola, in qua progressum Lutheranismi & aliarum sectarum deplorat, & necessitatem Concilii urget, Cochleum & similes eximie commendat, & multam spem ex dissidiis Lutheranorum ostentat, de quibus magna profecto cum hyperbole jactat, quod non in una provincia aut civitate, sed ne in domo aut mensa quidem una inter se conveniant.

In

In hiſtoria aliorum actorum hujus anni, ubi literas Cæſaris clementiſſimas d. 7. Jul. ad Proteſtantes datas, & ab his ſæpe allegatas, quibus de pace bene ſperare jubebantur, Raynaldus refert, errat in loco. *Sibilia* enim datas eſſe notat: nec correctores peritiores fuerunt, cum *Hiſpalin* legi jubent; ſcriptæ enim fuerunt in caſtris ad *Savilianum*, oppidum in Subalpinis. De concordia hoc anno Wittenbergæ in cauſa Sacramentaria tractata, nil niſi *Cochlei* & *Surii* nugas refert, impacta etiam Luthero calumnia, quod pulſis Auguſtinianis, ædes eorum per latrocinium hoc anno invaſerit; cum Auguſtiniani ante annos plusquam decem Evangelicæ doctrinæ nomen dediſſent, ædes autem vacuas, Principis haud injuſta conceſſione, Lutherus, qui ſolus ex ſodalitio ſupererat, inhabitaret. Pari modeſtia Proceres Proteſtantium, Cæſari cauſam ſuam literis commendantes, *infeliciſſima Satanæ mancipia & ſtulte cæcos* vocat; *Paulo* quoque *Veneto* ſive *Suavi* ferociter inſultans.

Ad annum 1537 Inſtructio n. 6. exhibetur, d. 24. Octob. anni præteriti *Joh. Morono* Mutinenſi Epiſcopo a Pontifice data, cum is legationis tyrocinium ſubiret, ad Ferdinandum Regem Romanorum miſſus. Excuſat ante omnia Pontifex, quod Hungariæ Epiſcopos *Johanni Waywodæ* adhærentes & interdicto ſubjectos ad Concilium vocaſſet. Mandat Nuntio, ut hæreticos Calixtinos in Bohemia, quia in multo paucioribus, quam Lutherani & Zuingliani a Romanis diſſentirent, bonis modis conciliaret, & ad Concilium invitaret. Modum oſtendit, quomodo Proteſtantibus tuti commeatus literæ partim a Cæſare, partim ab ipſo Concilio dari poſſint. Acceſſerunt arcana monita lectu non indigna. Commendatur inter alia *Morono*, ut ſumtuum rationem habeat, vitata avaritia pariter & prodigalitate: humanitatem & gravitatem juxta colat, ne contemtum aut odium incurrat; in diſpenſationibus & indulgentiis neque avidus & rapax, neque nimis largus ſit. Nominatim benefaceere jubetur *Fabro* & ejus adjutoribus ſupra nominatis, & *Vicelio*, (qui perperam *Vecchius*, nec magis recte in indice corrigendorum *Veccrellius* vocatur,) denique etiam Ludovico *Bero* Pariſienſi, qui Baſilea religionis cauſa *Friburgum* in *Brisgoviam* abiiſſe dicitur. Diligenter præterea monetur, ut a diſputationibus de materia Lutherana abſtineat, ut & de gravaminibus Germaniæ, utque plus de talibus omnibus audiat, quam loquatur, & ad ſilentii potius partem inclinet, ea tamen cum prudentia, ut cauſæ

Pontificiæ diffidere non videatur: in compotationibus ipſe aut comites ejus hilari quidem vultu invitationes acceptare ſe fingant, ſed in reſpondendo modum non excedant; ubi de quodam nobili Saxone, Camerario ſecreto Leonis X (*Miltitium* intelligit) refertur, *quod ſæpe perturbatus vino, effutierit de Pontifice & Romana Curia non modo quæ facta erant, ſed & quæ alii e malo mentis affectu ſi. i ſint imaginati & optaverint, eaque omnia ſcriptis excipientes poſtea in conventu Wormatienſi publice coram tota Germania Pontifici exprobraverint.* De *Vorſtii* Epiſcopi Aquenſis (*Veſtrium* vocat Raynaldus, nec emendat corrector) legatione in Germaniam *n. 13.* vulgata refert; literas tamen ejus producit, ex quibus paulo plura, quam ex Pallavicino *Lib. IV. cap. I. §. 6.* percipi poſſunt, inprimis de actis cum Cardinali Moguntino. Memorat enim aliquid de hujus lite cum Electore Saxoniæ de oppido *Badenſi* (*Halenſi* dicere debuit) & inſtituto eam ob cauſam inter Principes conventu *Zictenſi* (Cizenſi) quo vel amice componi controverſia illa debebat, vel bellum Moguntini judicio metuendum erat. Et hic quidem, quando cum Proteſtantibus agebat, non leve pacis ſtudium præ ſe ferre ſolebat, ſed per *Vorſtium* (cujus ſane hoc in negotio relationi fides haberi debet) Pontificem hortatus eſt, ut vires compararet, quibus Proteſtantes poſt decreta Concilii, imperata facere cogeret. Negat promiſſam in Comitiis Norimbergenſibus A. 1522. fuiſſe Concilii convocationem in Germania, nec *Cheregati* Nuntii officioſa verba eo trahi debere putat. Elidit querelam Proteſtantium, quod in Bulla indictionis hæretici nominentur, cum tamen illud vocabulum de Anabaptiſtis & Zuinglianis intelligi poſſit; ſuæ itaque conſcientiæ ſtimulis convictos, nomen illud ſibi attribuiſſe exiſtimat. Exceptioni, quod Pontifex in propria cauſa judex eſſe nequeat, Veteris Teſtamenti autoritatem opponit, ſummo Pontifici ſupremum judicium tribuentis, & nequiores Judæis eſſe contendit Lutheranos, quod minoris faciant Novi Teſtamenti ſummum Sacerdotem, quem Papam eſſe putat. Supremum vero hujus imperium vulgatis Cypriani & aliorum dictis tuetur, & juris Canonici deciſione, quod etiam in ſua cauſa judex eſſe poſſit, *cap. cum veniſſent, de judiciis.* Eandem poteſtatem Principibus quoque ſecularibus vindicat. Poſt multa convitia *Surii* & *Hoſii* verbis Luthero inflicta, etiam hoc ei exprobrat, quod Smalcaldiæ morbo, quo moriturum ſe eſſe credebat, afflictus odium Papæ ſuis cōmendaverit ſeu legave-

legaverit. Hoc eum ait a Satana didiciſſe, qui in magorum & ſagarum conventu odia & vindictas imperet. Luthero tamen cum perſona Papæ nihil erat negotii; cauſæ modo veritatem defendendam commendabat, quæ cum odio falſi non poteſt non eſſe conjuncta. Producit reſcriptum (*n. 35.*) Pontificis, quo *Archiepiſcopum Salisburgenſem* objurgat, quod ſynodum diœceſis ſuæ intempeſtive indixiſſet, & ad eam vocaſſet, qui de jure & conſuetudine admitti non debuiſſent, multa etiam erronea circa fidē propoſuiſſet, & de controverſiis dudum deciſis libere tractari permiſiſſet; quod Pontifici tanto gravius fuerit, quia plus quam quinquaginta Catholicos (de Prælatis ſine dubio hoc intelligendum eſt) in Germania eſſe audiat, qui Concilium nationale flagitent. Quæ de *Poli* irrita in Angliam legatione narrantur, nota ſunt. Refert tamen Autor literas Pontificis ad Leodienſem Epiſcopum datas, quibus ab eo petit, ut *Polo*, quantum æris poſceret, numerari juberet, omne bona fide a Pontifice recepturus, cavetque ei oppignoratione omnium ſuorum & S. Sedis bonorum.

Anno 1538. inter literas, quas pro inſtituto ſuo ex compilationibus *Brevium* Pauli III. exſcribit, notabiles ante alias ſunt, quas Pontifex d. 8. Aug. ad Johannem Hungariæ Regem dedit, *n. 10.* Hoc enim titulo jam eum honorat, poſtquam cum Ferdinando hoc tempore transegiſſet, multumque laudat ejus pietatem & prudentiam. Magna inde ſpe elatus, Carolum Cæſarem *d. 15.* Octob. hortatur, ut ipſe exercitum in Turcos ducat. In Lutheranos ſolita acerbitate invectus Raynaldus, Cochlei ſycophantiam mire probat, quod contradictionem inter Auguſtanam Confeſſionem & Lutheri ſcriptum quoddam eruerit. In illa enim aſſeritur, Miſſam a Lutheranis retineri & cum veneratione celebrari, Lutherus vero Miſſam pro abominatione ſumma habet. Sed valde obtuſum eſſe oportet, qui inſpectis libris non deprehendat, in Confeſſione de *Sacramento Cœnæ*, in libello vero Lutheri *de ſacrificio miſſatico* agi; neque tunc primum hanc diſtinctionem a Luthero factam eſſe, ſed ab annis viginti, ut ex ſcriptis ejus conſtat, omnibus inculcatam fuiſſe, manifeſtū eſt. Interim Sadoleto Cardinali elegantis doctrinæ & moderatæ mentis viro, nugivendus Cochleus impoſuit, ut ex literis ad hunc patet, quas Raynaldus *n. 43.* exhibet. Inſerit poſt hæc articulos ab *Aleandro* & *Thoma Badio* Magiſtro Palatii ſatis moderate conceptos, quibus *Auguſtinus Tarviſinus*, qui *Senis* Lutheri dogmata pro-

ponere cœperat, ſententiam de peccato & libero arbitrio profiteri coactus fuit. Inter illos tractatur etiam de quæſtione, num infantes, qui ante Baptiſmum decedunt, pœna damni aut ſenſus afficiantur, & ſtatuitur, indifferentem eſſe utramvis opinionem; commendatur tamen ea, quam major pars ſequi ſolet.

Anno 1539. acta conventus Francofurtenſis & concordiæ meditamenta in cenſuram vocat Raynaldus, productis inter alia literis *Cochlei* ad Cardinalem *Contarenum*, d. 27 Febr. datas, in quibus vehementer dolet, quod audiat Melanchthonem Pontificiis auſpiciis in Italiam vocari, oblato quingentorum, imo ſi aliter moveri ad iter non poſſit, mille aureorum annuo ſalario; cum tamen, ut ait, intra viginti annos nemo hoſtilius egerit, licet falſis blanditiis Papæ & Cardinalibus illuſerit; addit, veniam abeundi ab Electore Saxone impetraturum eum non eſſe. Cavere itaque ab hoc, ut & a *Bucero*, quem verſipellem, vagum & malignum hominem eſſe dicit, ſibi jubet Aulam Romanam. Addit, *Bucerum* quidem in tractatu quodam multa largitum eſſe contra ſectam ſuam, ſed nunc librum edidiſſe, quo ſævior & malignior in Clerum nunquam prodierit. De legatione *Riccii* ad Cæſarem in Hiſpaniam miſſi, ut ratihabitio Francofurtenſis conventionis impediretur, paulo plura & apertiora prodit *Raynaldus*, quam apud Pallavicinum repetiuntur, utque Johannes Lundenſis 2500 aureos ab Auguſtanis acceperit, & a Rege Daniæ promiſſionem habeat penſionis annuæ 4000 aureorum ex Archiepiſcopatu Lundenſi: ſed iſta omnia Lundenſis falſiſſime ſibi affingi queſtus eſt. In mandatis *Riccii* hoc etiam erat, ut Cæſari demonſtraret, omnes Germanorum conventus in Eccleſiæ Romanæ damnum redundare. Nominatim accuſat Pontifex *Spirenſem* A. 1526, *Norimbergenſem* anno 1532, *Cadanenſem* anno 1534, acta Viennæ inter Ferdinandum Regem & Electorem Sax. anno 1535. Acerrime vero de *Maria* Hungarica, Cæſaris ſorore, Belgii Gubernatrice queri juſſus erat, quod clandeſtina cum Proteſtantibus conſilia haberet, & Archiepiſcopum Trevirenſem, & per hunc alios Principes a fœdere Catholico dehortata eſſet. Aliæ *Cochlei* literæ d. 1. Jul. ad *Contarenum* datæ exhibentur, in quibus ſtrenue mentitur, a Luthero & Pomerano jam ſutores & ſartores, magno numero ad eos accurrentes, ſacerdotes creari. Nec magis vera ſunt, quæ his verbis de morte Georgii Saxoniæ Ducis ad Contarenum refert: *Dolorem nobis auget ferme in immenſum horrenda*

horrenda de toxico ſuſpicio, per quam populus Dreſdenſis vehementer furebat in Medicum, quando inopinata morte præripiebatur filius. Suppreſſus autem patris autoritate aliquantiſper popularis fremitus nunc ex patris ipſius obitu vehementer recrudeſcit, atque invaleſcit ſuſpicio, ſuſpicantibus pluribus, ambos Principes noſtros veneno periiſſe: moventur autem ad ſuſpicandum ex accelerato utriusque obitu. Addit, nonnullis interjectis: *Paſtor Dreſdenſis celebrata coram eo Miſſa, Communionem ſacram & extremam Unctionem ei impertiit, cum dixiſſet Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apoſtolicum, atque crebro Deo gratias agens, dixiſſet: Benedictus Dominus Deus in omnibus operibus ſuis. Expiravit XX. Aprilis MDXXXIX.* Quis in aliis credat Cochleo, qui ne diem quidem obitus recte novit? Georgius enim non d. 20, ſed *d. 17. Aprilis* deceſſit. Teſtimonia veriora habemus, Georgium morti proximum, a nobilibus quibusdam, Evangelicæ doctrinæ clam addictis monitum, in ſolo merito Chriſti ſpem ſalutis poſuiſſe. Sed hæc, ut diximus, ſpeciminis loco ſunto, nec plura nunc afferri potuerunt. Fortaſſe aliis etiam curæ erit reliqua, quorum magnam ſegetem deprehendent, perſequendi.

LIBRI NOVI.

Inſcriptionum antiquarum Sylloge in duas partes diſtributa, quarum prior Inſcriptiones Ethnicas ſingulares & rariores pene omnes continet, quæ vel Gruteri Corpore, Sponii Miſcellaneis aliisque ejusdem argumenti libris reperiuntur: altera Chriſtiana monumenta antiqua quæ hactenus innotuerunt omnia complectitur. Edita & notis illuſtrata a Guillelmo Fleetwood. Londini 1691. fol.

Teatro Gallico, o vero la Monarchia della Real Caſa di Borbone in Francia, ſotto i Regni di Henrico IV. Luigi XIII. e Luigi XIV. di Gregorio Leti. Amſterdam 1691. in 4, charta auguſta.

Sebaſtiani Schmidii Myſterium Gratiæ Divinæ in incarnatione & paſſione Filii Dei, Spiritus S. chariſmatibus, Angelorum miniſterio. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Nicolai Pechlini Obſervationum Phyſico-Medicarum Libri III. Quibus acceſſit Ephemeris vulneris thoracici. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Andreæ Schmid Otium Negotioſum Jenenſe. Jenæ 1691. in 4.

Floræ Lugduno-Batavæ Flores, ſive Enumeratio ſtirpium Horti Lug-

duno-Batavi expositarum a Paulo Hermanno, editarum a Lothario Zumbach. Lugd. Bat. 1690. in 8.

Jeremie traduit en François, avec une explication. Suivant la Copie imprimée à Paris, 1691. in 12.

Ahasveri Fritschii Additamenta ad Capitulationem Josephi Electi Romanorum Regis Angustissimi. Lipsiæ 1691. in 4.

Laurentii Ingewaldi Elingii Historia Græcæ Linguæ, cum Præfatione Adami Rechenberg. Lipsiæ 1691. in 8.

Friderici Spanhemii F. de Papa Fœmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica. Qua ut Onuphrii, sic præcipue Allatii, Labbei, Blondelli, Launoii, Mabilloni, adversus Papissam præsidia excutiuntur. Lugd. Bat. 1691. in 12.

Nouvelles Conjectures sur la Pesanteur, par Mr. Varignon. A Paris 1690. in 12.

Reflexions Morales de l'Empereur Marc Antonin, avec des Remarques. A Paris 1691. in 8.

Memoires de Mr. le Comte de Tavanes. A Paris & Amsterdam 1691. in 12.

L'Histoire du temps, ou Relation de ce qui s'est passé de memorable en Europe, & principalement en Angleterre, depuis les regnes de Charles II. & de Jaques II. Traduit de l'Anglois. Tome 1. & 2. A Amsterdam 1691. in 12.

La Conchiglia Celeste. Elogii di Prencipi ed Huomini illustri d'Italia; di Gioan Battista Fabri. Venetia 1690. fol.

NOVA LITTERARIA.

In Anglia Oxoniæ *Jo. Billius* (is quem nitidissimam Novi Testamenti editionem curare alio loco innuimus) in colligendis primorum Ecclesiæ Doctorum monimentis strenue pergit, proximeq; *S. Barnabæ* Epistolã cum omnium, quotquot in eam extant, commentariis, & amplissima *Henrici Dodwelli* Dissertatione, ejusque Paraphrasi editurus est. Parata quoque ad prælum jam sunt *Clementis Romani τὰ σωζόμενα* cum *Millii* Animadversionibus. Prodeunt & *Dodwelli* Prælectiones in Historiæ Augustæ Scriptores, magnam partem jam impressæ.

In Gallia, referente in Historia Actorum Eruditorum Basnagio, *P. Bernardus de Montfaucon* typis Anissonianis subjecit S. Athanasium. In Mona-

Monaſterio Benedictinorum S. Germani editio *S. Ambroſii* abſoluta jam eſt: *S. Auguſtini* vero abſolvetur propediem. Operum *S. Hilarii* pars fere dimidia typis jam eſt exſcripta. *S. Hieronymus* poſt quinque aut ſex menſes prælo ſubjicietur: quæ nova editio integrum exhibebit volumen operum hujus Patris hactenus ineditorum, quæ inter *Canon Hebraicæ veritatis* momenti eſt non exigui. *Boſſuetus* Meldenſis Epiſcopus Commentarium ſuum in Pſalmos Davidis jam abſolvit, in quos paratum quoque prælo Commentarium habet *Ludov. Ellies du Pin. P. Pezeron* in eo eſt, ut vindicias edat libri ſui de Antiquitate temporum adverſus P. Martianay, qui illum impugnavit. Vita Carteſii, cujus auctor *Baillet* fertur; nec non vita Cromvvelli, quam Abbas *Raguenetus* expolivit, ſub prælo jam ſunt. Proxime quoque proditura eſt Hiſtoria Caroli V. Regis Galliæ, ab Abbate *de Choiſi*, ut putatur, compoſita. Liber Gallicus *L' Avis aux Refugiez* Lutetiæ Pariſiorum denuo, & cum privilegio quidem Regio, imprimitur. Auctor, qui latere hactenus voluit, quod continerentur libello quædam, quibus Archiepiſcopus Pariſienſis & P. de la Chaiſe non potuerunt non offendi, modum invenit redeundi cum iis in gratiam, additis nonnullis, aut demptis quæ diſplicere illis poſſent. Imprimitur & Hiſtoria Janſeniſmi, quæ inter *P. Rapini* ſchedas, & integra quidem reperta eſt, Janſeniſtis haud dubie multum negotii faceſſitura. Jacobinus quidam, *P. Benedictus*, Hiſtoriam Valdenſium duobus tomis in 12. edidit, uſus Manuſcripto quodam admodum pretioſo *Graveroli* Advocati Nemauſenſis, quod veluti protocollum eſt eorum, quæ ab Inquiſitoribus fidei tempore Cardinalis Claromontani adverſus Albigenſes actitata fuere. In Flandria impreſſus dicitur liber precū, in quo loco verborum: *Sancta Maria mater Dei*, ſubſtituta hæc ſunt: *Sancta Maria mater Chriſti*. *Du Bois* Officiorum Ciceronis verſionem Gallicam molitur, juxta editionem Latinam *Grævii*, quæ optima omnium viſa ipſi fuit. Proditura proxime eſt vita Cardinalis Ximenii, auctore *Fleſcherio* Nemauſenſi Epiſcopo. *Nodotus* haud parum ſibi de recuperatis felici caſu in Germania Petronii Fragmentis gratulatur, quæ Belgradi, cum expugnata ea urbs a Chriſtianis eſſet, reperta creduntur. Primordia Satyrici, quibus hactenus deſtituimur, ibi comparent. Encolpius continua nec interrupta ſerie, quæ ſibi evenerint, enarrat. Legitur primis paginis gemina Tryphænæ & Lycæ, eorumq; omniū, quæ in navigio cōtigerunt,

Hiſtoria,

Hiſtoria, ac denique Eumolpi populo Crotonienſi ſacrificati infauſtum fatum: quæ omnia eleganter cohærent, & pro legitimo Petronii fœtu fortaſſe haud difficulter agnoſcentur. Hactenus ex Baſnagio Excerpta dedimus.

P. *Richardus Simon*, quod aliunde habemus cognitum, Lugduni in Gallia Dictionarium edit Biblicum, Rabbinica bene multa complexum. Eſt & Lutetiæ Pariſiorum vir quidam inſignis, linguarumque orientalium peritia Simonem ſuperans, qui ſimile Lexicon prælo paratum habet: adeo Dictionariorum jam ſeculum viget. *P. Imbert* e Soc. Jeſu Introductionem in Notitiam Numiſmatum editurus eſt. *Morellus* Tabulas Chronologicas ſub manibus habet, nummariæ itidem rei illuſtrandæ inſervituras. *Le Blanc* quoque Tractatum de antiquis numiſmatibus adornat, difficultates quamplurimas, quibus aliorum hujuſce argumenti ſcripta laborant, explicaturus. *Vaillantius* in Cilicia numiſmatum ope illuſtranda occupatus eſt. Ita quo tempore res nummaria magis magisque labaſcit, monetaque paulatim ex argentea in cupream & ferream degenerat, doctorum virorum induſtria in eruendis e tenebris inque lucem protrahendis atque illuſtrandis antiquis numismatibus non ſine æmulatione, eaq; honeſtiſſima, occupatur. Nam & *Carolus Patinus* 6000 nummos nunquam antea luci publicæ expoſitos cum litterato orbe propediem communicaturus dicitur. *Graevevolum*, cujus jam ſupra mentionem fecimus, Sicilia Parutæ occupatum adhuc habet. *Lantinus* verſionem Arithmeticæ *Nicomachi Geraſeni*, & in eam notas adornat, quibus Analyſin veterum reſtituturum ſe confidit. *Samuel Chapuzeau* libellum apologeticum adverſus Jurium compoſuiſſe dicitur eluendæ notæ, quam ſibi ab illo inuſtam in libro, quem *Genium Arnaldi* (l' Eſprit de Mr. Arnaud) inſcripſit, conqueritur.

Errata quædam.

Pag. 97. l. 11. pro *a. 168. p. 702.* lege *a. 1682. p. 70.* P. 147, l. 11. pro *Columbi* lege *Columbani.* l. 20. in quibusdam exemplaribus, pro *Sanctum (Malachiam puta) Pontificum*, lege *Sanctum Pontificem, Malachiam puta.* Pag. 130. lin. antepenultima pro *fuſſe* lege *fuſe.* P. 143. l. 3. pro *autorem e de*, lege *autorem de.* P. 175. l. 20. pro *Talmudicos* lege *Talmudici*,

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Maji, Anno M DC XCI.

VETERES ARCUS AUGUSTORUM TRIumphis inſignes cum imaginibus triumphalibus reſtituti, antiquis nummis notisque Jo. Petri Bellori illuſtrati, æneis typis vulgati per Joannem Jacobum de Rubeis.

Romæ, ad Templum S. Mariæ de Pace, 1690, in folio. Conſtant plagulis majoribus 39, quarum 36 ſchematiſmos exhibent.

INter monumenta, quibus olim magnificentiam ſuam terrarum illa gentiumque Dea Roma oſtentavit, quorumque nunc reliquiis priſtinæ majeſtatis ſuæ ſpeciem quandam adumbrat, vel maxime Arcus Triumphales in pretio ſemper habiti fuerunt antiquitatum cultoribus. Horum ergo ſtudiis gratam operam præſtiturus *Editor* præſentis operis, poſtquam dudum in *Admirandis Romanarum Antiquitatum ac Veteris Sculpturæ Veſtigiis* Arcuum dictorum ſelectiores aliquot ſuo ære expreſſos exhibuit, jam omnium, quotquot quidem Romæ adhuc extant, facies & ornamenta curioſæ Poſteritatis oculis exponere conſtituit. Ad quod inſtitutum impigre perſequendum non parum excitatum ſe fatetur editione *Arcus Severiani*, qui elegantiſſime depictus cum explicatione *Joſephi Mariæ Suareſii* typis *Barberinis* anno 1676 Romæ prodiit: adjutum etiam ex *Bibliotheca Barberina* codice *Franciſci Jamberti* architecti, cognomento *Sangallii*, Arcus aliquot delineatos deſcriptosque continente, qui ea ætate, anno circiter 1468, non adeo ut hodie mutili attritique, integriorem faciem referebant, ut ex ejus delineationibus deperdita nonnulla reſtituere potuerit.

Primum in Opere locum occupat *Arcus* Imperatoris *Titi*, quatuor olim ſuffultus columnis; quarum duæ tantum adhuc ſuperant, reliquæ in *Jambertino* codice ac veteribus ectypis ſpectantur. Junctæ ſunt arcui Tabulæ ſeptem, duæ laterales tranſeuntibus occurrentes, triumphus

phus ſcilicet ac ſpolia Judææ ſubactæ: una fornici medio affixa, apotheoſin Titi; quatuor, triumphalem pompam, in zophoro arcus parvis ſigillis ſculptam exhibentes.

Succedunt *Arcus Septimii Severi. Unus Severi* ejusque filii *Antonini*, ad radices Capitolii collocatus, de novo nunc æri inciſus, additis *Suarèſii* explicationibus. Exornant hunc itidem ſeptem Tabulæ, quatuor majores ad bellum Parthicum ſpectantes; duæque minores: quibus ſeptimam Editor illuſtrando arcui ſuperaddidit, Nummorum *Severi* & *Filiorum*, belli ac victoriæ decora referentium. *Alter*, ab Argentariis in veteri foro Boario eidem *Severo, Juliæ uxori, filiisque* dicatus, duarum facierum; quarum una frontem exhibet, altera ejus latus cum captivis & ſacrificiis. Hos excipit *Gallieni*, vulgo *S. Viti*, a templo cui adhæret, dictus: ruditer extructus absque imaginibus.

Sequitur *Conſtantini* arcus, qui ex *Trajaniano*, ſive ex triumphalibus *Trajani* monumentis dejectis excitatus, ab una alteraque fronte quatuor præfert Tabulas ejusdem *Trajani* rebus geſtis inſignes. Sub his totidem rotundi clypei ſpectantur cum ſacrificiis & venationibus. Reliquum hinc inde ſpatium ſupra minores fornices tabula exornat *Conſtantini* facta repræſentans. Accedit huic alia major ex iisdem triumphalibus *Trajani* monumentis detracta, victoriæ Dacicæ imaginibus decorata.

Ultimus eſt *Portugalliæ* vulgo cognominatus, ab Alexandro VII Pontifice deſtructus, auctoris incerti: qui ab una fronte duas Auguſtas imagines, ſed deleta vultus ſimilitudine, prætulit, quas ad M. *Aurelium* & *Fauſtinam* conjugem pertinuiſſe conjectura eſt.

His Auguſtorum arcubus breves *Jo. Petri Bellorii* notæ explicationis cauſa ad calcem uniuscujusque ſchematiſmi adjectæ ſunt; & coronidis loco peculiari in Tabula ſubnexi arcus Auguſtorum honoribus extructi, qui temporum injuria pridem intercidere, ea figura, qua in nummis conſpiciuntur, quorum beneficio eorum ad nos exempla pervenere.

LA CONCHIGLIA CELESTE. ELOGII DI Prencipi ed Huomini illuſtri d' Italia.

id eſt,

Joannis

Digitized by Google

Joannis Baptiſtæ Fabri Concha cœleſtis, Elogia Principum illuſtriumque Virorum in Italia

Venetiis, apud Jo. Jac. Hertz, 1690. in Folio. plag. 75.

PLus ſimplici vice in Actis Eruditorum mentio injicienda fuit *Brixiæ*, celebris in Inſubria urbis, Venetorum imperio ſubjectæ. Namque *Leonardi Cozzandi* Bibliothecam *Brixienſem* a. 1686. p. 385; *Acta* novæ *Academiæ Brixienſis* Philo-exoticorum naturæ & artis, ibidem p. 556; *Sanctorum Brixienſium Apologiam* adverſus Henſchenium & Papebrochium ſtudio *Honorii Stellæ* exaratam, Supplemento III. p. 134. memoravimus. Prodit nunc in eruditi orbis ſcenam *Joannes Baptiſta Fabri* Brixienſis, tertii Ordinis S. Franciſci Concionator Generalis, occaſione pompæ theatralis, qua paucis abhinc annis pluviam ſe impetraſſe, cives ejus perſuaſi ſunt. Palladii enim ad inſtar inter hos aſſervatur imago Deiparæ, Hieroſolymis a. 1477. a *Chriſtophoro Martinonio* Brixienſi, Generali Carmelitarum, in patriam ſuam tralata, & pro opere D. *Lucæ Evangeliſtæ* habita. Hæc quotiescunque publico cultui exponitur, copioſos ac fœcundos imbres cœlo deducere creditur. Hinc cum non diu ante Innocentii XI. R. P. fata ager Brixienſis ſiccitate graviſſima laboraret, & tota quaſi humus in pulverem abire videretur, ad effigiem iſtam recurrerunt in extrema neceſſitate conſtituti incolæ, & proceſſione ſolemni per plateas urbis arcubus triumphalibus exornatas inſtituta, illam circumgeſtarunt, tam felici ſucceſſu, ut quamprimum in templum & ſacrum rediiſſet, voti ſui ſe damnatos ſentirent. Hæc fide *Fabri* noſtri referimus, qui ſtylo ſublimi ac plusquam poetico, utut nullis numeris adſtricto, rem totam deſcripſit. Cum vero arcubus illis ac plateis icones Principum & virorum illuſtrium, præſertim *Franciſci Mauroceni* D. Veneti, *Coſmi III.* M. D. Hetruriæ, *Ferdinandi Caroli* D. Mantuani, *Franciſci* D. Mutinenſis, & *Ranutii II.* D. Parmenſis, Federici *Marcelli*, Dominici *Bragadini*, aliorumque Venetorum magni nominis hodienum maximam partem ſuperſtitum, appenſæ eſſent, in horum, ut & præcipuorum abbatum, monachorum, pictorũ, ſtatuariorum, qui pompam illam manu ſua aut ingenio promoverunt ac in ordinem redegerunt, laudes evagatur, adeo ut totum opus nihil aliud ſit præterquam panegyricus fuſiſſimus, quo B Virginis Mariæ

(*Concha cœlestis* titulo ob Christum partu editum quovis unione pretiosiorem insignitæ,) illustriumque ac principum Italiæ virorum fœminarumque encomia μαχρεῖς αὐλοῖς decantantur. Potior horum pars e Gentibus *Martinengorum*, *Marcellorum* & *Bragadinorum* desumitur; eoque nomine hunc *Fabri* laborem Genealogis non ingratum fore putamus, inprimis si indubitatis omnia argumentis nitantur, quæ ab Encomiaste nostro tradita sunt, poetas non phrasi tantum, sed & licentia quandoque imitante. *Martinengorum* enim e. c. stirpem antiquissimam nobilissimamque esse, vix fuerit qui diffiteatur. At (quod bis terque Auctor asserit confidentissime) ex posteris *Anci Marcii* quarti Romanorum regis ortum eam ducere, absq; monumentorum satis vetustorum testimonio narratur, nec apud omnes forte fidem inveniet. Eam tamen ob rem incredulitati lectorum ab Auctore litem motum iri, nulli veremur. Cæterum multum gratiæ accedit volumini huic a non paucis figuris perquam elegantibus, quas *Isabella Piccina*, monialis ad S. Crucis Veneta, pinxit ac æneis tabulis incidit, egregio hoc opere merita, ut ipsius elogio Franciscanus noster panegyrico suo finem imponeret.

TEATRO BELGICO.

id est,

Gregorii Leti Theatrum Belgicum.

Amstelod. apud Wilh. Jongium 1690. in 4. Partes II. Constant plagulis 129. & figuris æneis 212.

TEATRO GALLICO.

id est,

Gregorii Læti Theatrum Gallicum.

Ibidem 1691. in 4. Partes II. cum fig. æneis multis.

Constant plagulis 145.

GRegorius *Lætus*, natione Italus, civitate hoc tempore Amstelodamensis, sexaginta nunc annos natus, cephalalgia nunquam, aliis morbis non nisi ter toto vitæ suæ tractu infestatus, vir laboriosissimus ac ex Vitis *Philippi II.* R. Hispaniarum, *Sixti;* V. R. P. Historia *Genevensi*, *Ceremoniali* politico, *Italia* Regnante, Theatro *Britannico*, Historia *Saxonica*, Historia *Branden-*

Brandenburgenſi aliisque ſuis operibus notiſſimus, omnium nuperrime edidit *Theatrum Belgicum*, quod eſt, obſervationes hiſtorico-chronologico-politico-geographicas de Fœderato Belgio, & *Theatrum Gallicum*, ſive Monarchiam Regiæ Domus Borboniæ ſub *Henrico IV.* ac *Ludovico XIII.* & *XIV.* Galliarum Regibus, ubi cumprimis poſtremi vita, paceque ac bello geſta fuſius curatiusque recenſentur. Cum ſtylus & methodus Auctoris dudum innotuerint, ac ex titulis librorum, utut perbrevibus, facile ſatis ſit lectoribus conjicere, quid heic *Latus* pertractarit, plura non addimus, ſufficere rati, nos editionem hanc novorum librorum vel verbulo iſtarum rerum ſtudioſis indicaſſe.

JOHANNIS JACOBI ZIMMERMANNI, Philo-mathematici, Scriptura S. Copernizans, ſeu Aſtronomia Copernico-Scripturaria bipartita.

hoc eſt,

Ein gantz neu- und ſehr curioſer Aſtronomiſcher Beweißthum des Copernicaniſchen Welt-Gebäudes aus Heil. Schrifft.

Hamburgi & Altonæ, anno 1690, in 4. plag. 9.

RECenſuimus *menſe Majo anni proxime elapſi* p. 258, Clariſſimi Auctoris *Exercitationem theoricorum Copernico-cæleſtium*, preſſo ejus nomine: quod quia ſub finem ejus anni in præſenti tractatu profiteri non dubitavit, nec nos in Indice dicti anni Lectorem porro latere voluimus. Cæterum quæ Idem in memoratæ *Exercitationis Parte III, Prop. 2*, circa Solis & Fixarum localem ſtationem, Telluris vero cæterorumque Planetarum motum in orbitis ſuis, ex principiis Theologiæ Platonico-Chriſtianæ explicuit, in hujus Opuſculi Parte priori ex opere creationis hexaemero, cap. Gen. I deſcripto, aſſertum it: objectiones vero e Pandectis ſacris contra *Copernicanos* depromtas, iisdem, quibus *prop. 3* dicti *tractatus* uſus eſt, argumentis in adverſarios retorquet, eorumque hypotheſi cum controverſis illis textibus ſacris quam optime convenire, altera tractatus hujus parte oſtendit. Conſcriptus vero eſt libellus idiomate Germanico, ut & vulgo gentis noſtræ, quod ut

plurimum præconceptæ vulgaris philoſophiæ *Ptolemaicæ* impetu a ſcitis *Copernici* nimium quantum abhorret, de harmonia inter hæc & S. Scripturam planius atque hactenus conſtare poſſit. Præmittuntur tractationi *hypotheſes* partim Scripturam, partim Aſtronomiam attinentes: interq; *illas* primo loco ſupponitur, S. Scripturæ ſtylum in naturalibus non ad captum vulgi accommodatum ſive popularem eſſe, quod *Copernicæis* alioqui viſum hactenus fuerit: ſupponitur etiam eandem inexhauſtum eſſe fontem divinæ ſapientiæ, e quo novis contentionum difficultatibus ſubinde ſe prodentibus, novæ eæque prius non animadverſæ ſæpenumero interpretationes exundent; conſentientibus huic pronunciato orthodoxis Eccleſiæ Doctoribo: ubi tamen *Auctor* ex ſacris literis hic deducta, non thetice a ſe aſſerta vult intelligi, ſed ſub hypotheſi ad ulteriorem eruditorum diſquiſitionem propoſita. *He*, ſyſtemata famoſa Terræ immotæ & mobilis exponunt, cum cæleſtibus motuum phænomenis eorumque cauſis juxta *Copernicanum*, de quibus altum ſilere cogitur prius *Ptolemaicum*. Speciatim in *Parte prima* novem capitibus conſtante *Auctor* tria omnino Univerſi principia in Chao Moſaico, hiſtoria creationis indice, agnoſcit, duo hypoſtatica *cælum* & *terram*, quorum prius agens & maſculum, alterum patiens & fœmininum ſit; tertium vero priorum (tanquam univerſalium naturæ conjugum) commune vinculum ſeu principium commune, *aquam*, cui præcipua proprietas ſit fluiditas, quæque ſub diverſo ſubtilitatis gradu complectatur aquam elementarem, aerem atmoſphæricum, ætherem, aquasque ſupracœleſtes. Ex communi hoc principio & cæteris duobus hypoſtaticis poſtea conglobata eſſe ſtatuit duorum generum principiata ſeu corpora macrocoſmica a *Moſe* recenſita, *Solem* puta, *Lunam*, *Stellas* & *Tellurem*: unius quidem activi, (primo *Carteſii* elemento reſpondentis) ex cœlo & aqua in *globos lucidos*, *Solem* & *Fixas*; alterius paſſivi (tertii *Carteſii* elementi) ex terra & aqua, in *globos tenebricoſos*, *Tellurem* & *Planetas*: quorum amborum commune vehiculum ſit tenuis fluidiſſimaque aqua ætherea (æther, ſecundum *Carteſii* elementum) Ubi porro אדמה, alterum principium hypoſtaticum non habitabilem Terram, ſeu Tellurem noſtram, ſed univerſalius quid (cum *Buxtorfio*) deſignare oſtendit; cum alioqui ſenſus S. Scripturæ Univerſum hoc in cœlũ & terram dividentis, futurus eſſet popularis, omiſſaque tunc forent a *Moſe* principia Planetarum

tarum hypoſtatica. Cætera hujus partis quæ ſeparationem horum principiatorum; fœcundationem globorum terraqueorum; ordinationem corporum macrocoſmicorum, eorumque ratione lucis ſuæ reſpectum generalem, & ſpecialem, quatenus tellurem noſtram illuminant; motum *Solis* & *Fixarum*, non localem ſed circa axem converſivum; Planetarum primariorum, & converſivum & in orbem localem; ſecundariorum, circa & cum primariis localem, circaque centrum proprium oſcillatorium exponunt, Benevolens Lector ex ipſo libello cognoſcet.

Secunda pars *Copernicæis* ex literis ſacris objecta diluit: quæ quia citato ſupra *Actorum* loco cum reſponſionibus Auctoris jam dum ἐν συνόψει recenſuimus, hic repetere ſupervacuum arbitramur: notamus tantum, & ampliorem hic olim dictorum ἐξήγησιν hinc inde; quædam etiam notatu non indigna, e textu præſertim Hebræo & LXX. virali, priſtinis ſuperaddita haberi.

Coronidem tractatui imponit Poema, quod triplicem naturalis Lucis facultatem, Splendorem, Calorem & Motum, theologice per varia emblemata contemplatur, iisque, quibus cum affinitatem quandam habent, non indecore comparat.

NUMMI ANTIQUI AUREI, ARGENTEI & ærei, primæ, ſecundæ ſeu mediæ, minimæ & maximæ forma, Latini, Græci, Conſulum, Auguſtorum, Regum & Urbium; in theſauro CHRISTINÆ Reginæ Suecorum aſſervati; a Franciſco Camelo Ejusdem Majeſtatis Antiquario per ſeriem redacti.

Romæ, ex typogr. Jo. Fr. de Buagnis, 1690. in 4. plag. 27½.

INter ditiſſima, quibus Italia gaudet, antiquitatum Romanarum promptuaria principem fere locum obtinet *CHRISTINÆ Suecorum* quondã *Reginæ* gazophylacium, in cujus laudes *Mediobarbus*, *Spanhemius*, *Vaillantius*, & quis non antiquariorum? certatim effunduntur. Curam ejus quondam geſſit *Franciſcus Gottifredus*, ac, hoc defuncto, *Franciſcus Camelus*, cui oculis poſtmodum capto ſuffectus eſt *Joannes Petrus Bellorius*. Is ergo, quem diximus, *Camelus* gazam hanc vere regiam in ordinem redegit, ac numorum illic aſſervatorum catalogum

concinnavit; ſed, ut verum fateamur, ſatis properanter, ac niſi fallimur, in privatos tantum uſus & memoriæ ſuæ ſubſidium. Neque enim partes univerſæ totave epigraphe numiſmatis ob nimium forte brevitatis ſtudium exacte ubivis deſcribuntur, neque ullibi aliquid explicationis aut reſtitutionis vocum mutilarum additur. Adeoque index iſte emptoribus theſauri, non item veteris rei nummariæ cultoribus ſufficiet. Sæpe etiam vocabula offendas non, ut par erat, excuſa, quæ correctiora dubio procul eſſent, ſi *Bellorius* editionem accuraſſet. Quis enim hodie *Vetranii* e. c. aut *Theodonati* Imperatorum Auguſtorum nomina in *Vetranionis* ac *Theodahati* mutanda neſcit? ut alia id genus innumera, præſertim in Græcis inſcriptionibus, admiſſa taceamus. Neque tamen abs re fore putavimus literatis indicaſſe, *recenſum* hunc tamdiu expectatum in lucem tandem prodiiſſe.

DION. PAPINI OBSERVATIONES QUAEdam circa materias ad Hydraulicam ſpectantes, Menſi Februario hujus anni inſertas.

IN *Actis Erud. A. 1691, Menſ. Feb. pag. 74*, exhibetur demonſtratio, qua vir clariſſimus *Dominicus Gulielminus*, Auctor libri de aquarum fluentium menſura, evincere conatur: quod *eadem ſit velocitas aquæ fluentis per aliquam ſectionem canalis inclinati ac ſi fluxerit e vaſe per lumen ſimile & æquale ſectioni tantundem a ſuperficie aquæ remotum, quantum ſectio ab horizontali per initium canalis ducta.* Quum autem ejusmodi aſſertum prima fronte pugnare videatur cum eo, quod Ego protuli in *Act. Erud. A. 1690, menſe Majo p. 225*, ne ejusmodi oppoſitio apparens plurimos lectores in ſuſpenſo relinquat, non abs re fore arbitror, ſi ejus, quod nude ibi aſſerueram, demonſtrationem hic ſubjungam, ſimulque oſtendam, in præſtantiſſimo ſupradicto libro aliquid adhuc deſiderari: illud enim a doctiſſimo Auctore ſuffectum iri confido, adeo ut Lectoribus circa has materias nihil in poſterum dubii relinquatur. Meum igitur aſſertum, prout ex loco citato facillime poteſt colligi, tale eſt: *Aquæ per cubum uniformem ſemper plenum & utrinque apertum fluentis velocitas dimidia eſt illius, quæ flueret e vaſe per foramen ſimile & æquale diametro tubi tantundem a ſuperficie aquæ remotum, quantum apertura inferior, ſive ſectio, tubi ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta.*

Sit

TAB. V. ad A. 1691. pag. 209. ſq.

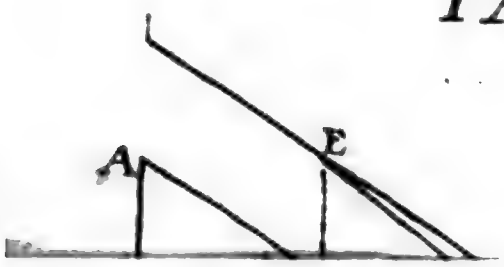

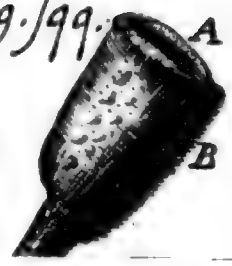

etiam per totam longitudinem detectus eſt aeremque admittit. Quam-
quam autem non poſſit negari hæc caſuum diſparitas, reſtat tamen ſa-
tis magna convenientia ex natura fluidorũ petita, ut clariſſimi viri aſſertio

... vase per foramen simile & æquale diametro tubi tantundem a superficie aquæ remotum, quantum apertura inferior, sive sectio, tubi ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta.

Sit

Sit ex. gr. tubus uniformis EF, fig. 1, utrinque apertus, fundo vasis ABCD adferruminatus, dictumque fundum penetrans, non vero inferius descendens: vas autem ita sit aqua repletum, ut tubus EF ab ea continue tegatur & repleatur: atque horizontales per initium tubi ductæ sint in superficie aquæ, eademque altitudo semper conservetur: sit præterea foramen G, in fundo ejusdem vasis horizontaliter posito, simile & æquale diametro tubi EF: assero quod velocitas per dictum tubum subdupla erit velocitatis aquæ per foramen G erumpentis. Certissimum enim est, quod aqua per totam longitudinem tubi EF æquabili celeritate descendit: partes enim inferiores descendere nequeunt, nisi partes superiores spatium relictum eodem tempore repleant. Inde sequitur quod aqua egressa, si horizontaliter moveri pergat cum celeritate per descensum acquisita, tempore æquali tantundem spatii percurret quantum descendendo percurrit: uterque enim motus debet esse uniformis & ejusdem celeritatis. *Galileus* autem demonstravit, quod gravia celeritate per descensum acquisita debent horizontaliter percurrere duplum spatii, quod tempore æquali descendendo percurrerunt. Ergo velocitas aquæ per E est tantum dimidia ejus, quam grave per descensum ex eadem altitudine acquireret: erit igitur etiam subdupla velocitatis aquæ per G: constat enim quod velocitas aquæ per foramen G æqualis est celeritati acquisitæ a gravi per descensum ex proposita altitudine: Ergo *Aqua per* &c. q. e. d. TAB. V. Fig. 1.

Posset hæc eadem veritas demonstrari per numerum impressionum a gravitate acceptarum, ratione habita ad quantitatem materiæ motæ; verum, brevitatis gratia, talia omittam: quum superior demonstratio a nemine negari queat: sicque constet fluida non semper easdem sequi leges, quas de gravibus descendentibus *Galileus* demonstravit: ac proinde non satis firmum esse fundamentum, quo nititur clarissimi *Gulielmini* demonstratio.

Fateor tamen quod casus ab excellentissimo viro propositus a nostro casu non nihil differt: Ego enim suppono tubum semper plenum, & non nisi in duobus extremis apertum; Ipse vero supponit canalem, qui non solum per duo extrema aquæ recipiendæ & emittendæ patet; verum etiam per totam longitudinem detectus est aeremque admittit. Quanquam autem non possit negari hæc casuum disparitas, restat tamen satis magna convenientia ex natura fluidorū petita, ut clarissimi viri assertio

ſtare non poſſe videatur: ſemper enim varie afficiuntur partes in canali ſuperiores, pro varia partium inferiorum celeritate: res autem aliter ſe habet in gravibus, de quorum deſcenſu tractavit *Galileus*. Id quo clarius percipiatur attendamus ad fig. 2, ubi AB ſupponitur eſſe canalis fundum per totam longitudinem æquale, cujus latera cum fundo conſtituant angulos rectos: ſitque longitudo AB diviſa in 4 partes æquales in punctis C, D, F: conſtat quod grave deſcendens per planum AB acquiret in B velocitatem duplam illius quam acquiſiverat in C. Si igitur aqua ſequatur easdem leges, debebit in B replere in canali partem tantum dimidiam ejus quam replebat in C: ratio manifeſta eſt, quod quum eadem aquæ quantitas per totam longitudinem canalis eodem tempore tranſeat, ipſius altitudo tanto minor eſſe debet quo major eſt ipſius velocitas: ut longitudo columnæ aqueæ in B tranſeuntis, compenſetur per craſſitiem illius quæ in C translabitur: ac proinde ſi aqua in C repleat canalem usque ad E, dum pervenerit in B non pertinget niſi uſque ad G, ſupponendo BG ſubduplam ipſius CE: patet igitur quod aqua in E non deſcendet per planum EH parallelum ipſi CB (quod tamen fieri deberet, ut leges a *Galileo* demonſtratæ hic locum haberent) ſed deſcendet per planum multo magis declive: quin etiam declivitas illa non æqualis eſt per totam canalis longitudinem: ſed quo magis ad initium accedimus, eo majus fit celeritatis augmentum in certa canalis longitudine data. Mihi igitur videtur clariſſimus Author in eo erraſſe, quod de fluidis deſcendentibus eodem modo philoſophandum cenſuerit, ac de gravibus a *Galileo* ſuppoſitis: atque ad perfectionem operis ipſi quærendum reſtat: qualis ſit linea EG ſecundum quam ſuperficies aquæ in canali defluentis incurvari debet: hinc enim cognoſcemus quanta ſit area aquæ in quocunque loco fiat ſectio, atque ex variis ſectionum areis ſtatim etiam colligentur variæ velocitates in iisdem locis. Nullus dubito quin Vir excellentiſſimus veritatis amans monitum hoc æqui bonique conſulat.

TAB. V. Fig. 2.

In eodem *Actorum menſe*, pag. 65, proponitur conſtructio motus perpetui pure artificialis, quam ingenioſus Author per filtrum perfici poſſe arbitratur: ſub finem vero meritiſſime proponitur conſiderandum, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta ſatis intervenire queat, ſicque Lectores in dubio relinquuntur. Ne igitur aliqui forſan fruſtra inſudent in quærendis variis liquoribus, quorum alii aliis facilius

per fil-

per filtrationem ſecerni queant, nullum ex ejusmodi tentaminibus ſucceſſum eſſe ſperandum oſtendere non inconſultum exiſtimo: quum præſertim id probaturus ſim, per experimentum inſtitutum ope clepſydræ cujusdam hactenus parum cognitæ, quæ tamen ſuis omnibus numeris multo magis abſoluta eſt, quam illæ a *Kirchero* & *Scoto* in lucem editæ: inſpiciatur ergo fig. 3.

TAB. V. Fig. 3.

A A, B B, ſunt duo vaſa metallica ejusdem capacitatis.

C C, eſt tubus utrinque apertus ad fundum inferius vaſis AA ferme pertingens, penetrans vero fundum ſuperius, ipſique exacte adferruminatus.

D D, vas vitreum fundo ſuperiori vaſis AA exacte affixum.

F E, tubus, cujus orificium ſuperius F ex vitro DD aquam admittit; orificium vero inferius E eandem aquam in vas BB emittit, prout ex figura patet: Vas autem BB iisdem partibus quibus vas AA inſtructum eſt.

Hæc machina ut rite operari queat, debet alterutrum vas, puta AA, repleri aqua; alterum vero aere plenum relinqui: debet inſuper includi aliqua aquæ quantitas in vitro ſuperiori DD: ſic fit ut aqua ex DD per tubum FE defluat in BB, ibique aerem premat: aer ille preſſus, quum nullam viam inveniat niſi per tubum CC, eidem vaſi BB inſertum, illum neceſſario ſubingreditur, & in vitrum inferius DD penetrat: inde per alterum tubum FE aſcendit in vas AA, ibique aquam premit eo fortius quo major eſt longitudo tuborum FE, FE: atque aqua ſic preſſa magno impetu in ſuperius vitrum DD ſalit per tubum CC: ſicque ſemper ſufficitur aqua per tubum FE deſcenſura, donec paulatim evacuato vaſe AA, repletoque vaſe BB, reſidua aqua per tubum CC in vitrum inferius DD neceſſario delabatur. Jam patet, quod invertendo machinam idem effectus ſupra memoratus ſtatim obtinebitur, totiesque renovabitur operatio, quoties machina invertetur. Hæc clepſydra aliquot ante annos inventa fuit a Dn. *de Comiers* Pariſiis Matheſeos Profeſſore celebri, cujus mentionem honorificã Eruditorum Ephemerides Gallicæ plus ſemel fecerunt, hancque deſcriptionem, etſi forſan non prorſus hic neceſſariam, nemini tamen diſplicituram ſpero: tale autem fuit experimentum, cujus cauſa ipſam protuli. Quum aliquando anguſtis tubis ejusmodi machinam inſtruxiſſem, factum eſt ut ſaltus aquæ ad exiguam admodum altitudinem pertingeret, vixque

transverſo digito ſupra lumen C emicaret: poſtquam vero eandem machinam tubis inſtruxi patentioribus, qui trium ferme linearum diametrum haberent; tum aqua ſaliens ipſam vitri DD ſummitatem magno impetu feriebat: tum ſuſpicatus ſum, exiguum ſaltum in tubis anguſtis aſcribi poſſe aeri, cujus ea eſt natura, ut non niſi cum magna difficultate per vias anguſtas tranſire poſſit: credidi tamen poſſe etiam aquæ adhæſionem ad latera tuborum ipſius motum plurimum retardare. Quum igitur machinam jam haberem ejusmodi tubis inſtructam, per quos aer libere tranſire preſſionemque ſuam exerere poterat, tentare libuit, annon liquor aliquis magis viſcoſus quam aqua, poſſet etiam viſcoſitate ſua ita retardari, ut non altius per hos tubos ſaliret, quam aqua per tubos anguſtos. Succeſſus autem expectationem non fefellit: quum enim exempta aqua machinam oleo repleviſſem, nullus apparuit ſaltus; ſed oleum ſolummodo exundans per lumen C ſenſim defluebat: hinc igitur manifeſtiſſime patuit, liquorum viſcoſitatem tuborumque lateribus adhæſionem plurimum impedire, quominus theoreticæ leges æquilibrii liquorum obſervari queant: quum ergo ſecretio liquorum per filtrationem non fiat niſi per poros anguſtiſſimos, debeatque præterea magna eſſe congruitas inter partes filtri & partes liquoris filtrati, ſequitur quod in filtro neceſſario ſemper erit magna partium adhæſio, quæ reſiſtet liquori graviori, impedietque, quominus ipſius preſſio ſatis interveniat ad liquorem leviorem ad requiſitam altitudinem propellendum. Ac ſane per conſtantiſſimam experientiam notum eſt, quod ſecretio liquorum per filtrationem non perficitur niſi pars filtri exterior valde ſenſibiliter deſcendat infra ſuperficiem liquoris filtrandi: quia, ſcilicet, ſatis magno pondere opus eſt, quo liquoris in filtro adhæſio ſuperari queat. Quod ſi regeratur, poſſe pro lubitu augeri vaſis & tubi altitudinem, adeo ut ſine dubio obtineri queat requiſitus exceſſus ponderis alterius ſupra alterum: quum interim non augeatur adhæſio in filtro, illud enim ſemper idem in parte tubi inferiore remanebit. Ego reſpondeo, aucta ſic altitudine tubi non ſperandum eſſe, quod liquor filtro per ſuperiorem tubi partem ſenſim delabens ad fundum usque deſcendat, ut ibi iterum filtretur: experientia enim conſtat, quod vinum ex. gr. ſi ſenſim aquæ infundatur, ſupernatat, neque alte in eam penetrat niſi validius concutiatur aut commoveatur: quod ſi liquores adhibeamus, qui propter majorem

partium

partium congruitatem, facilius ſibi invicem permiſceantur, quales ſunt aqua dulcis & aqua ſalſa: tum oſtendet experientia, illos per filtrationem a ſe invicem ſecerni non poſſe: non igitur dubito, quin Vir ſagaciſſimus nullum hactenus motum perpetuum pure artificialem in lucem prodiiſſe fateatur.

A VINDICATION OF THE DOCTRINE of the holy & ever bleſſed Trinity and the Incarnation of the Son of God.

id eſt,

VVilhelmi Sherlock Vindiciæ dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.

Londini, imp. W. Rogerii 1690. in 4. plag. 35.

PAucis abhinc annis Scripta duo Sociniana in Anglia typis excuſa fuere. Alteri nomen erat: *Brief Notes on the Creed of St. Athanaſius*, i. e. Notæ breves ad Symbolum S. Athanaſii. Alteri: *The brief hiſtory of the Unitarians*, h. e. Brevis Hiſtoria Unitariorum ſive Socinianorum. Utrumque refutaturus *W. Sherlockius*, Doctor Theologus Londinenſis, ante omnia memorat, *Annotatorem* illum, ſub prætextu explicationis, non niſi contradictionum perpetuarum notam inurere voluiſſe *ſymbolo*, quod *Athanaſianum* vulgo dicitur. Hinc duo præfanda duxit, & primo quidem, quod rei non-intellectæ exiſtentia abſurde negetur; dein, quod ſymbolum Athanaſianum toto ſuo ambitu nihil omnino complectatur, niſi cui omnes illos aſſenſum præbere oporteat, qui ſeſe *Trinitatis* & *Incarnationis* articulos pro veris ac divinitus revelatis agnoſcere ac ab Arianis aut Socinianis diſſentire profitentur. His præmiſſis, ſingulas *notas* Sociniani verbotenus plerumque, quandoque tamen quoad ſenſum, exſcribit, ac ubivis reſponſionem ſubjicit. In hac prolixius aſſerit, catholicam fidem ad ſalutem eſſe neceſſariam, cum adverſarius vitam inculpatam ſufficere adnotaſſet. Commendat illum veterum ſymbolorum. Athanaſium non ob hæreſin, ſed ob alia crimina, utut falſo objecta, in tot conciliabulis tantas ſubiiſſe perſecutiones, ex hiſtoria eccleſiaſtica aſſeverat. Incredibile ſibi videri ait, quod antagoniſta auctoritate *Gennadii Scholarii*,

SECT. I. p. 1.

SECT. II. p. 10.

SECT. III. p. 21.

Larii, Conſtantinopolitani patriarchæ, retulerat, Græcos nempe dicere ſolere, *Athanaſium ebrium fuiſſe, cum hoc ſymbolum concinnaret.* Producit potius ex *Ger. Jo. Voſſio* de III. ſymbolis diſſ. 2. c. 1. locum *Gennadii*, ubi ille ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ καὶ ὁμολογητὴς, ὁ μέγας Ἀθανάσιος ſalutatur.

SECT. IV. p. 45. Cum autem primaria, quam *Socinianus* Athanaſiano ſymbolo objecerat, contradictio in eo conſiſtat, quod *tres diſtincta ſubſtantiales perſonæ ſubſiſtere dicantur in eſſentia numerice una*, princeps operis ſui argumentum aggreditur Noſter, ac qua ratione ſubſtantia aliqua *numerice una* evadat, operoſius diſquirit. Reſpondet igitur, ſubſtantiam materialem fieri unam per unionem ſuarum partium; non item ſpiritualem, utpote quæ partibus nullis prædita ſit. In ſpiritibus creatis finitis unitatem numericam (hoc eſt, id, quo ipſimet ſubſiſtunt ac ab omnibus aliis ſpiritibus ſeparantur & diſtinguuntur,) nihil aliud eſſe, quam ἑαυτογνωσίαν (*ſelf-conſciouſneſſ*) notitiam ſui ipſius ſuarumve cogitationum, ratiocinationum & affectuum. Hæc enim omnia dum hic vel ille ſpiritus ſolus novit, eopſe diſtinguitur ab aliis, qui & ſuas cogitationes ſoli novere, adeoque viciſſim ab illo diſtinguuntur. Poſito itaque, dari tres ſpiritus creatos adeo unitos, ut quilibet alterius cogitationes tam probe noſſet, quam ſuas; perſonas illas tres ſpirituales numerice unam fore Sherlockius ſtatuit, eo quod non minus inter ſe invicem unitæ ſint, ac quælibet in ſeipſa una eſt. Simili ratione Trinitatem in unitate divina explicandam putat. Nimirum & Deus, (ceu infinita mens, non corpus infinite extenſum,) unitatem agnoſcit non partium, quas non habet, ſed ἑαυτογνωσίας, adeo ut licet omnibus præſens ſit, ſibi tamen nunquam non intimus ac ſui ſemper & ubivis conſcius maneat. Adeoque tres perſonæ divinæ, ſi ſibi invicem non minus ſint familiares mutuoque conſciæ, ac quælibet ſuimet ipſius eſt conſcia, revera ac proprie unitatem numericam habebunt. Et hanc a Veteribus περιχώρησιν appellari opinatur Auctor; id autem nominis obſcuriuſculum eſſe atque non æque commodum, quam ſimilitudinem a tribus diſtinctis animæ facultatibus, *memoria, intellectu & voluntate*, ab Auguſtino *lib. contra ſerm. Arian. c. 16.* deſumptam. *Nam*, (verba *Sherlockii* ſunt,) *memoria tenemus, quicquid intelligimus & volumus; intelligimus, quicquid memoria tenemus & volumus; quicquid denique volumus, id omne & intelligimus & memoria tenemus. Hanc ob*

rem

Digitized by Google

rem tres illæ facultates unum hominem componunt; parique modo si supponas tres infinitas mentes, quarum quælibet omnium, quæ in reliquis sunt, æque conscia sit, ac sui ipsius, illæ poterunt esse Deus numerice unus.

Cum dein multis Scripturæ sacræ locis eviciſſet Noſter, *perfectam unionem* quoad cognitionem, voluntatem, amorem atque opera tribus Trinitatis sacroſanctæ perſonis intercedere, ulterius probat, ejusmodi *unionem*, quæ in creatis *moralis* tantum foret, in divinis *eſſentialem* eſſe, adeo ut per eam divinæ perſonæ ſibi invicem conjungantur & uniantur tam arcte, quam homo ſibimetipſi unitus eſt, non autem ea tantum ratione, qua alii homini extra ſe unitur.

Provocat idcirco ad dictum Chriſti in Joanne toties repetitum: p. 56.
Ego ſum in Patre, & Pater in me eſt. Hoc enim aut proprie, aut metaphorice accipiendum. At non metaphorice. Omnis enim metaphora deſumitur a re naturali aut realiter exiſtente, ob ſimilitudinem quandam, quæ utrique intercedit. Cuicunque vero nihil ſimile exiſtit in rerum natura, illud metaphora dici nequit. Nihil autem eſt in natura, quod ita ſit in alio, ut illud ei quoque inſit. Quatenus namque ineſſet alteri, ac ab eo comprehenderetur, eatenus eo eſſet minus; & quatenus comprehenderet alterum, eatenus eo ipſo eſſet majus; id quod contradictionem involvit. Proprie itaque Servatoris effatum intelligendum venit. Jam unus tantum unionis id genus ſubſtantialis *mutuo-comprehenſivæ* (ut ſic loquamur) modus ſupereſt, nempe mutua cognitio ſupra deſcripta. *Si Filius* (inquit Sherlockius) *conſcius eſt in* p. 57.
ſemetipſo omnis illius, quod eſt Patris, ſive æque conſcius paternæ, quam propriæ ſuæ cognitionis, voluntatis ac amoris, tunc totus Pater eſt in Filio; ſic ſi Pater omnis illius, quod in Filio eſt, conſcius eſt, tum totus Filius eſt in Patre; ſi denique Spiritus Sanctus eadem ratione conſcius eſt omnium eorum, quæ ſunt in Patre & Filio tum Pater & Filius ſunt in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in Patre & Filio, vi mutuæ conſcientiæ, per quam tres illæ perſonæ eundem in modum inter ſe uniuntur, quemadmodum homo ſecum unitur ſive unus eſt per ἑαυτογνωσίαν ſeu conſcientiam ſui ipſius.

Hactenus *Sherlockius*, qui hanc ſuam hypotheſin latius porro ex- SECT.
ponit dictis biblicis, phraſibusque SS. Patrum ac Scholaſticorum non IV. V. VI.
adverſam eſſe, demonſtrare nititur, ac ab objectionibus Socinianorum, præſertim *anonymi*, auctoris *Hiſtoriæ Unitariorum*, (de quo confer ſis *Bibliothecam univerſalem hiſtoricam Amſtelodamenſem* t. XV. a. 1689. p. 364.)

p. 364.) defendit. Sed æque prolixe de his omnibus disserere, institutum nostrum non patitur. Utile potius fortassis esset, si liber non adeo magnus, at speculationibus multis subtilissimis & expositionibus Scripturæ non ubique vulgaribus refertus, licet Evangelicorum confessionibus non ubivis consonus, in Latinam linguam transfunderetur. Cæterum, ne, cujus in titulo libri mentio facta est, *incarnationem Filii Dei* silentio prætervehamur, per summa capita recensemus potiora,

SECT. VII. p. 267. quæ de ea tradidit *Sherlockius*. Dixerat Antagonista in *notis ad symbolum*, quod *unio inter Deum & hominem nequeat efficere personam unam, quale quid sit per unionem animæ & corporis humani. Hanc enim animæ & corporis unionem non esse unionem duarum personarum, sed unius tantum personæ (animæ) cum re alias omni vita, ratione, memoria, liberove arbitrio destitutæ. Contra vero in unione Dei & Hominis, duas dari distinctas ac valde a se invicem differentes vitas, memorias, rationes ac libera arbitria; sicque destrui omnimode unionem personalem, utpote quæ supponat non nisi unam vitam, unam rationem, unam memoriam, unum liberum arbitrium.* Non negat heic Noster, animam esse personam; negat autem, quod homo, in quo anima & corpus unita sunt, unam vitam, rationem, memoriam, appetitum & voluntatem habeat; imo ei tribuendam judicat vitas voluntatesque, tum animalem sensualemque, tum rationalem, itemque rationes duas, carnalem alteram, alteram spiritualem, tanquam diversa carnis & spiritus principia, tan-

p. 368. tundem fere efficientia, ac si homo duas haberet animas. Solicitus igitur, paucis interjectis, est, quomodo naturæ duæ diversæ ita uniantur, ut unum Agens evadant, hoc est, una persona. Nec nisi duo requirit. Primum est, ut natura inter unitas illas superior totius personæ rectrix ac moderatrix sit. Ita animam, juxta adversarium, esse personam in homine, cum sit principium κυβερνητικὸν supremum; rationem moderari sensibus, ceu spiritui convenientissimam, cum sensus tantum ex unione cum materia resultet. Sicque in Christo τὸν λόγον esse personam, inque unione Dei & Hominis personali non minus regere ac gubernare Humanam Naturam, quam in homine sensum ratio regere soleat. *Alterum* requisitum est, ut inter binas naturas unitas intercedat mutua conscientia, adeo ut utraq; alterius actiones aut passiones suo modo sciat ac sentiat. Ubi tamen Sherlockius hanc suam thesin ita explicat, ut *omniscientiam* & cætera axiomata divina humanæ Christi

naturæ

naturæ deneget ex eccleſiæ ſuæ placitis, eo tantum prætextu, quod ubi naturæ diverſi generis uniantur, in ſuperiore tantum ac gubernatrice natura deceat collocare univerſalis conſcientiæ perſonalis ſedem. Quas Viri clariſſimi opiniones Theologis examinandas relinquimus, & ad alius argumenti librum pedem promovemus.

FLORÆ LUGDUNO-BATAVÆ FLORES,

ſive,

Enumeratio Stirpium Horti Lugduno-Batavi,

methodo Naturæ veſtigiis inſiſtente diſpoſitarum, & anno 1689 in lectionibus tam publicis quam privatis expoſitarum a Paulo Hermanno, Med. & Botan. P. P. editarum opera Lotharii Zumbach condicti Coesfeld, Med. Cand.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring, 1690. in 8. plag. 19.

QUantum rei herbariæ numerus a Cl. Hermanno auctus ſit, id quidem vel ſolus Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, quem menſe Majo anni 1687 recenſuimus, teſtari abunde poteſt. Accedit ejusdem Prodromus Paradiſi Batavi, in quo Plantæ rariores omnes in Batavorum hortis hactenus cultæ, & plurimam partem a nemine antea deſcriptæ recenſentur; prout annexus Scholæ Botanicæ clariſſimi Joſephi Pitton Tournefort, edente in lucem Simone Warthon Anglo, Amſtelodami anno 1689 prodiit.

Creſcente igitur magis magisque plantarum numero, ſuarum eſſe partium arbitratus eſt Autor, ad imitationem Roberti Moriſon, Raji aliorumque recentiorum, cogitare ſerio de ordine ac diſtributione illarum methodica: non ignarus, ejus beneficio multum levari difficultates ſtudii Botanici haud contemnendas. Eum ergo in finem non ea modo, quæ A. 1689 publice privatimque differuit huc ſpectantia, ſub titulo Florum Floræ Lugduno-Batavæ edi a quodam ſuorum auditorum paſſus eſt: ſed & præterea, quæ inibi corrigenda duxit, reviſa ſuperioris anni æſtate, meliorique digeſta ordine, in Appendice paulo poſt annexa exhiberi voluit. Erit autem Botanophilis non ingratum opus, ſi breviter recenſebimus ſumma plantarum genera ad mentem Autoris diſpoſita.

Nimirum ante omnia dividuntur plantæ in Gymnoſpermas & Angioſpermas.

Illius generis ſunt 1. *Gymnopolyſpermæ* ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores plurimis nudis, uti ſunt Chelidonia minor, Ranunculus, Anemone, Pulſatilla, Clematis, Pentaphyllum, Fragaria, Cariophyllata, Filipendula, Ulmaria, Thalictrum, Plantago aquatica, Sagitta, Malva & Alcea.

2. *Gymnodiſpermæ* Umbellatæ ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores binis; Fœniculum, Cuminum, Meum &c.

3. *Gymnomonoſpermæ*, ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores ſolitariis; Valeriana, Valerianella, Limonium, Dentillaria, Mirabilis Peruviana & Fumaria. Quibus affines ſunt Monocarpæ, Circæa atque Agrimonia; quamvis & Unicapſularibus ſubjungi poſſint tanquam unicapſularia diſperma.

4. *Gymnoſpermæ* floribus compoſitis, & quædam *pappeſcentes & lacteſcentes*, Lactuca, Chondrilla, Sonchus, Hieracium, Scorzonera, Tragopogon: *pappeſcentes non lacteſcentes*, Helenium, Aſter, Doronicum, Conyza, Jacobæa, Senecio, Virga aurea, Eupatorium, Cacalia, Tuſſilago, Petaſites, Elichryſum, Gnaphalium, Xeranthemum: item *capitatæ pappeſcentes* floribus fiſtuloſis, Carduus, Cnicus, Cirſium, Cinara, Jacea, Centaurium majus, Serratula, Cyanus, Lappa: & *lacteſcentes non pappeſcentes*, Scolymus chryſanthemus, Intybus, Cichoreum: & tandem *Corymbiferæ nec pappeſcentes nec lacteſcentes*, Flos Solis, Chryſanthemum, Calendula, Tagetes, Bellis, Chamæmelum, Matricaria, Ptarmica, Millefolium, Abrotonum, Abſinthium, Artemiſia, Draco, Tanacetum, Ageratum. Quibus affines ſunt Scabioſa, Dipſacus & Eryngium.

5. Plantæ *Gymnodiſpermæ* ſtellatæ, Rubia, Mollugo, Aſperula, Aparine.

6. *Gymnotetraſpermæ aſperifoliæ*, Borrago, Bugloſſum, Cynogloſſum, Anchuſa, Heliotropium, Symphytum, Echium, Cerinthe.

7. *Gymnotetraſpermæ verticillatæ*, Lavendula, Stœchas, Stachys, Betonica &c.

Ex altera parte *angioſpermæ* ſive quæ ſemina capſulis incluſa geſtant, ſunt:

1.) *Unicapſulares polyſpermæ*, Primula veris, Auricula urſi, Cortuſa, Alſine,

Alſine, Lychnis, Caryophyllus, Nummularia, Anagallis, Portulaca, Hydrophyllon, Trifolium paluſtre, Glaux.

2.) *Bicapſulares polyſpermæ*, Centaurium minus, Lyſimachia, Sanicula, Blattaria, Verbaſcum, Gentiana, Digitalis, Gratiola, Hyoſciamus, Nicotiana, Linaria, Antirrhinum, Scrophularia, Pedicularis, Melampyrum, Euphraſia, Veronica: quibus addantur *bicapſulares diſpermæ*, Branca Urſina, & Polygala.

3.) *Tricapſulares polyſpermæ*, Hypericum, Ciſtus humilis, Pyrola, Gramen Parnaſſi, Viola, Aſarum, Convolvulus, Campanula, Rapunculus, Reſeda, Valeriana græca. His annumerentur *Tricapſulares tricoccæ*, Ricinus & Tithymalus.

4.) *Quadricapſulares*, Ruta & Stramonia.

5.) *Quinquecapſulares pentacoccæ*, uti Geranium; & *polyſpermæ*, Althæa, Ciſtus, Balſamina, Oxys, Capparis folio portulacæ.

6.) *Multicapſulares* polyſpermæ, Nymphæa, Nigella, Linum: & *Multiſiliquæ polyſpermæ*, Sedum, Telephium, Pœonia, Helleborus, Fraxinella, Caltha paluſtris, Staphiſagria, Aconitum, Aquilegia, Conſolida regalis.

7.) *Siliquoſæ unicapſulares bivalves & polyſpermæ*, Chelidonium majus, Sinapiſtrum, Hypecoon, Epimedium, Fumaria ſiliquoſa: item *unicapſulares*, Clematis, Clematis Daphnoides, Aſclepias, Apocynum, Nerium.

8.) *Quadricapſulares polyſpermæ*, Lyſimachia dicta Chamænerion & corniculata.

9.) *Bicapſulares ſiliculoſæ tetrapetalæ* Thlaſpi, Burſa paſtoris, Naſturtium, Iberis, Lepidium, Myagrum, Cochlearia, Leucojum incanum, & luteum utriculato ſemine: & *ſiliquoſæ*, Braſſica, Rapum, Sinapi, Eruca, Eryſimum, Naſturtium ſylveſtre, Raphanus ruſticanus, Leucojum, Dentaria, Draba, Heſperis, Thlaſpi Mechlinenſe; cum *ſiliquoſis fungoſis*, Raphano, Raphaniſtro.

10.) *Leguminoſæ papilionaceæ* jam ſequuntur longa ſerie, *unicapſulares*, Phaſeolus, Piſum, Lathyrus, &c: *bicapſulares* Aſtragalus & Tragacantha: *unicapſulares ſiliculoſæ*, Onobrychis, Melilotus, Trifolium: *unicapſulares cochleatæ*, Medica. Quibus addantur *ſiliquis unicapſularibus papilionaceis affines*, Sena & Mimoſa, ut & *ſiliculoſa quinquecapſularis*, Tribulus terreſtris.

11.) *Tricapſulares* Lilium, Corona Imperialis, Martagon, Fritillaria, Tulipa, Hyacinthus, Ornithogalum, Squilla, Phalangium, Aſphodelus, Dens canis, Leucojum bulboſum, Narciſſus, &c.

12.) Tandem ſequuntur *baccifera*, Rubus, Smilax, Bryonia, Chriſtophoriana, Laurus Alexandrina, Ruſcus, Polygonatum, Lilium convallium, Aſparagus, Solanum, Moſchateſſina, Capſicum, Arum.

13.) & *Pomifera*, Cucurbita, Pepo, Colocynthis, Anguria, Melo, Cucumis, Flos paſſionis: quibus affines ſunt Ficus Indica, Cereus, Ficoides, Ananas.

14.) Plantæ autem *apetalæ* ſunt vel *monoſpermæ*, Pimpinella, Lapathum, Biſtorta, Perſicaria, Frumentum Saracenicum, Polygonum, Blitum, Atriplex, Parietaria, Alchimilla, Amaranthus tricolor, Urtica, Cannabis, Kali, Ambroſia, Spinachia; vel *diſperma*, Mercurialis, Xanthium, Plantago, Pſyllium; vel *polyſperma*, Beta, Amaranthus.

15.) Præterea dantur & *julifera*, Acorus, Ophioglosſum, Equiſetum, Typha: & *pilulifera*, ut Sparganium: & *epiphylloſperma*, Phyllitis, Hæmionitis, Polypodium, Lonchitis, Aſplenium, Trichomanes, Adianthum, Filix.

16.) *Graminifolia culmifera* ſunt Frumentum Indicum, Triticum, Hordeum, Oryza, Panicum, Phalaris, Milium, Lachryma Jobi, Avena, Gramen; *non culmifera*, Cyperus, Juncus &c.

Seorſim autem in Flora pag. 153 & ſqq. Arborum habetur diſpoſitio, quorſum evitandæ prolixitatis gratia L. B. remittimus.

LAURENTII INGEVVALDI ELINGH in Regia Upſal. Academ. P. P. Ordin. Hiſtoria Græca Linguæ, cum præfatione Adami Rechenbergii P. P. Lipſienſis.

Lipſiæ, impenſis Joh. Frid. Gleditſch, Anno 1691 in 8. Plag. 25.

AD quatuor capita, quæ de hoc ſcripto dicenda videntur, reducimus, ſcopum, argumentum, ordinem, & dictionem. Scopus eſt, quæ de Græca Lingua, ejusque cultoribus & fatis, ex variis ſcriptoribus, tam veteribus, Græcis æque ac Latinis, quam recentioribus haberi poſſunt, colligere, ordineque & per modum conſcriptæ hiſtoriæ explicare. Argumentum conſtituunt origo, cultus, incrementa, decrementa, reſtauratio literarum Græcarum. Exhibentur Poetæ, Philoſophi, Medici, Hiſtorici, Oratores, & qui in Græcia, & qui aliis locis floruerunt. Apparet, quibus occaſionibus ad alias etiam gentes linguæ

hujus

hujus ſtudium devenerit. Videas aliorum ſententias afferri, & nunc probari & confirmari, nunc refelli rejicique. Contingit interdum, non ſine autoritate, quæ traduntur, affirmari. Contingit, conjecturis etiam indulgeri. Ordinem quod attinet, in quatuor partes opus dividitur. Præmiſſis enim de Hebraica lingua omnibus gentibus ante confuſionem linguarum Babylonicam communi, confuſione ipſa, aliisque generalioribus, prima pars ab origine usque ad tempora porrigitur, quibus Homerus florere incepit. Secunda viros eruditos exhibet, qui in ipſa Græcia clari fuerunt. Tertia oſtendit, qua ratione ad alias gentes hæc lingua deducta ſit. Quarta ſiſtit decrementa, & qua ratione poſt iſta caput iterum exerere cœperit. In dictione obſervamus multos floſculos ex veteribus Latinis ſcriptoribus, imprimis Vellejo Paterculo, ſparſos inveniri. Perſuadetque §. 70, vel ipſum ordinem ex Floro petitum eſſe. Ut enim ille Romanam Hiſtoriam compoſiturus, populum Romanum ut hominem conſiderat, infantiamque ejus a Romulo per Reges ad Conſules deducit; adoleſcentiam in eo tempore conſtituit, quo Italiæ populos vicerit inque patria quaſi floruerit; virilem ætatem, quo usque ad Auguſtum gentes extra Italiam ſubegerit, totumque orbem pacaverit; ſenectutem denique, quo ignavia Cæſarum defecerit, usque dum ſub Trajano lacertos iterum moviſſet: ita & infantia Græcæ Linguæ ſtatuitur ab origine usque ad Homerum; adoleſcentia, qua in patria per viros claros adoleverit; virilis ætas, qua ad alias gentes propagata ſit; ſenectusque tandem, qua per irruptiones Barbarorum in Græcia defecerit, donec in Occidente poſt id tempus per viros in Italiam profugos reſtaurari quodammodo cœperit. Hæc nos recenſenda duximus. Cætera, quæ vel ad ſcripti hiſtoriam pertinent, vel quid de ipſo ſentiendum ſit, docent, ex eruditiſſima præfatione abunde haberi poſſunt, quam clariſſimus Rechenbergius noſter præmiſit. Ex eâ enim conſtat, partim, ſcriptum poſthumum & poſt fata autoris præmatura morte extincti ex Suecia in Germaniam allatum, Lipſiæ excuſum eſſe; partim laudandũ eſſe opus ob ſingularem induſtriam, qua compoſitũ ſit, utilitatemque quã ſtudioſæ juvẽtuti elegantioribus bonisq; literis deditæ afferre queat; partim deſiderari poſſe, quod quædam quæ ad ampliorem hiſtoriæ hujus lucem facere poſſint, parcius tacta aut prætermiſſa fuerint; im-

primis quod Autor novam opinionem clarisſimi in Suecia viri, Olavi Rudbeckii, de characteribus Græcis a Runis veterum Gothorum exortis ſecutus ſit, quæ apud eruditos fidem vix inventura videatur.

אגרת אורחות עולם

id eſt,

ITINERA MUNDI; *ſic dicta nempe Coſmographia, autore* Abrahamo Peritſol; *cum verſione & notis* Thomæ Hyde.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, imp. H. Bonvvick bibliopolæ Londinenſis, 1691. in 4. plagul. 31.

QUem Vir celeberrimus *Thomas Hyde*, S. T. D. e Collegio Reginæ Oxonienſi, Protobibliothecarius Bodlejanus, nuperrime Latii jure donavit, Judæus Avenionenſis eſt, רבי אברהם בן מרדכי פריצול dictus, quod Latine vulgo effertur *R. Abraham, Filius Mordechai* פריצול *Peritſol* aut *Perizol*, rectius forſan פריסול ſive *Pareſol* vel *Paraſol*, (quo nomine Italis Gallisque umbella manuaria ab ardore Solis defendens vocitatur,) uti poſt *Julium Bartoloccium de Celleno* clariſſimus Editor monuit.

Tria novimus opera a Judæo hoc compoſita. Primum eſt *in Jobum commentarius*, (פירוש על איוב) quem *Hydius* noſter nunquam vidit, in bibliis vero Rabbinicis Venetis tum a. 278 [1518]—280 [1520], tum 283 [1523]—288 [1528] impreſſis, extare notavit *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sepher Siphthe Jeſchenim* ſive bibliotheca Rabbinica f. 88. n. 46. Cum rariſſimus inventu ſit, ampla ex eo excerpta, ſed Latine tantum, ſuis in Jobum commentariis merito inſeruit *Sebaſtianus Schmidius*, ſacrarum literarum interpres feliciſſimus.

Alterum eſt מגן אברהם, Magen Abraham, *Scutum Abrahami*, id eſt, diſputatio contra Chriſtianos; juxta *Hydium*, qui libri exemplum (nondum typis excuſum) ac mole ſuppar *Itineribus mundi*, in Bodlejana a ſe ſervari, p. 151. teſtis eſt. Paulo plura de eo *Schabbethai* tradit f. 30. Nimirum duabus ait abſolvi partibus, quarum utramque Amſtelodami MSCtam reperire liceat. Priorem complecti ויכוח הדת בין היהודים והנוצרים *diſceptationem de religione inter Judæos*

Judæos & Chriſtianos; poſteriori ſermonem inſtitui de Judæis, qui ultra Æthiopicos & Sabbaticum fluvios degunt, ut & de quibusdam Muhammedanorum ritibus.

Tertium eſt *Coſmographia* præſens, triginta capitibus conſtans, cui titulus eſt Hebraice: אגרת ארחות עולם Jggéreth Orchot Olam, *epiſtola*, (ſive *libellus* epiſtolæ molem non multum excedens,) inſcripta: *Itinera mundi*; exarata Ferrariæ a. 285. id eſt, Chriſti 1525. Meminere opuſculi hujus *Buxtorfius* & *Hottingerus*, ſed cum *commentario in Jobum* perperam id confuderunt. Rectiora de eo docuere *Bartoloccius*, *R. Schabbethai*, ac Altorfenſium Polyhiſtor *Wagenſeilius* in exercitationibus ſex varii argumenti, a. 1687. editis p. 161: tametſi Bartoloccium plus ſimplici vice ceſpitaſſe, paſſim monſtret Hydius. Quamvis vero & *Ferrariæ* a. 285. Chriſti 1525, & *Venetiis* a. 347. Chriſti 1587, prælum ſubiiſſe feratur ſæpius memorato *Saturnino* (ſive *Schabbethæo*) *Strimero*, non licuit tamen Thomæ Hydio tam beato eſſe, ut exemplar ullum typis exſcriptum oculis poſſet uſurpare. Tanto autem felicior fuit in MSCtis exquirendis, quorum primarium invenit inter codices Laudianos in Bodlejana ſua; alterum Venetiis emi curavit ac in propriam bibliothecam repoſuit. Cum itaque in ea eſſet ſententia, a coſmographo hoc Avenionenſi *multis poſt ſe paraſangis relinqui* notiſſimi Judæi *Benjamini Tudelenſis Itinerarium*, quod tamen curis ſuis non indignum cenſuere Benedictus *Arias* Montanus, Conſtantinus *l' Empereur* & (qui nondum, quod molitur, opus abſolvit,) Matthias Fridericus *Beckius* Auguſtanus, ſæpiuſcule in his Eruditorum Actis laudatus; copiam illius nova editione philologis faciendam eſſe, non immerito perſuaſus fuit. Addidit verſionem Latinam verbalem atque accuratam e regione, & ſubjecit ſingulis fere pagiris animadverſiones & notas, ſed eruditas ac ipſo textu meliores.

Mittamus Perizolidem, qui ubi vera narrat, nihil fere habet, quod non e Chriſtianis geographis tutius petas, ac ubi fabulas illas de decem Iſraelis tribubus in neſcio qua Utopia ſuperſtitibus, a *Spizelio* aliisque ut par fuit exſibilatas, occentat, non adeo dignus eſt, cujus excerptis relatio hæc noſtra nimium turgeſcat. Ex commentatore autem doctiſſimo pluſcula excerpere, bona cum lectoris venia licebit. Barbaram Numidiæ ſeu interioris Libyæ linguam *Aquel Amarig* dici, *Joannes Leo* memoriæ prodidit, neſcius, quid vocibus illis notaretur. p. 16.

Nec

Nec felicius earum ſenſum inveſtigavit *Golius*, qui ſcribendas putavit اوال اماريغ *Auwel Amarig*, ac exponendas *ſuavis & nobilis lingua*; At, ſi Noſtrum audias, *Leo* a Muhammedanis itineris comitibus, interrogatis, qualis Numidarum illorum eſſet ſermo, reſponſi loco, non peculiare aliquod linguæ nomen, uti Leo & Golius putarunt, ſed verba ex contemtu, quo ethnicos Muhammedani afficere ſolent, profecta, accepit: اقوال اماريغ *Aquel Amarig*, id eſt, *ſermones garrulitatum ineptarum.* In Ulug-beigho, omnia Chataica ſeu Sinica vitioſe legi obſervat; *quæ* (inquit,) *ſi literarum patronis imprimendi ſumtus facere placeret, facile reſtituere & emendata edere poſſem; additis inſuper plurimis aliis capitibus de Sinenſium idololatria, opinionibus de Deo & Paradiſo, de Gehenna & gradibus & modis ſupplicii, de literatura & libris & charta & imprimendi modo & antiquitate, de doctorum virorum gradibus & modo promovendi in philoſophia & dein in militia, de modo perveniendi ad dignitates in aula regia; cum pyxide ſortilega, & compaſſo ventorum, & ſymbolo Apoſtolico, & decalogo, & familiaribus colloquiis, & epiſtolarum formulis, & aliquot Geographicis aliisque pluribus; cum omnium characteribus Sericis & eorundem ſonis.* In addendis.

Fortean, quam jam olim edere voluit geographiam Arabicam *Abulphedæ*, ſuo tempore idem vir πολυγλωτ]ώτατος publici juris faciet. præfat. p. 21.

Promiſit itidem *diſſertationem de Tataria* ſeu Turcia Aſiatica & orientali; *Notas biblicas*; Hiſtoriam *Regum Perſiæ*, aliaque, quæ avide a nobis expectabuntur. p. 26. 169. p. 13. 8.

Pro obſcuriſſimo Talmudis vocabulo, גברן, (quo de *Joh. Bened. Carpzovius* noſtras, in eruditiſſimis ad *Schickardum* notis p. 465. nonnulla conjectavit,) in emendatiſſimo *J. Seldeni* exemplari ad marginem haberi refert correctionem Critici Judæi: הלבנן *Libanon.* Ac hac ratione nodus ille aut ſolvitur, aut ſcinditur. p. 19.

Notat Perizolidis ineptam verſionem *Magni Canis* (*h. e.* قاان *Imperatoris*) per כלב הגדול. Putavit nempe Judæus, a *cane* (beſtia) Tatarorum Imperatorem in Italorum lingua *il gran Cane* nominari. Solet enim nomina propria exotica Hebraice quandoque vertere, uti *Granatam Hiſpaniæ* רמון ספרד, *Tridentum* (*Trente*) שלשים, &c. p. 25.

Apud *Plinium* lib. V. c. XIX. alias XXIII. vulgo legitur: *Cæleſyria habet Apamiam Marſya amne diviſam a Naxerinorum Tetrarchia: Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syria vero Magog.* Quod p. 42.

nemini

remini adhuc animadverſum, *Mabog* pro *Magog* legi jubet *Hydius*, ac primo urbem illam olim *Mambe* appellatam, teſtem citat *Calcashendium*, qui T. II. p. 29, interprete Anglo noſtro, ſcripſit: *Hierapolis ſtructa eſt per Coſroes Reges Perſia & dicta eſt* منبذ *Mambe; quod dein Arabizatum fit* منبج *Mambegz. Inque ea olim fuit* πυρεῖον *Perſarum.* Obſervat porro *He* finale in Perſicis nominibus in *Koph* vel *Gjim*, itemque *Pe* aut *Be* in *Mim* vulgo mutari. Hinc ſtatuit, urbis antiquum nomen fuiſſe منبذ *Pambe*, quo ſignificetur *bombyx* ſeu bombycinum quodvis, propter *bombycina lana* in illius regionis arboribus naſcentis copiam. Pro *Pambe* vulgus dein effutiiſſe *Mambe*. Præter alia tranſmutationis ejusmodi exempla, (quæ omittimus) Bombycinum ſcribi & *Mamug*, & *Mamuc*, & *Pambuc* vel *Bambuc*. Ideoque urbem iſtam Græcis dictam Βαμβύκην, q. d. bombycinam urbem, bombycis copia gaudentem. Quæ autem Arabibus *Mambigz*, Syris ſalutari *Mabog*. Iſa Bar Ali Syrus: مابوغ هو مدينة منبج *Mabog eſt urbs quadam, quæ ſcil. eſt Hierapolis: nempe urbs Mambigz.*

Terram Uz, Jobi patriam, (alias *montem* vel *terram Seir*, aut *terram Edom* dictam, uti pateat ex *Thren. IV. 21.*) id nominis accepiſſe ait ab *Uz filio Diſan*, Horita, *Gen. XXXVI. 28. Belam* filium Beor, Regem Idumææ, *Gen. XXXVI. 32.* eundem eſſe arbitratur cum *Bileamo* Beoris filio, *Num. XXXI. 32.* ejusque ſucceſſorem *Jobabum* cum *Jobo*, ſpeculo patientiæ. Argumentum hoc latius exequitur Auctor, quem videſis.

De triremibus Venetis & Turcicis luculenter agit, ſimulque *Arſenalis* & *Dogana*, h. e. Navalis & telonii Veneti, etyma ex lingua Turcica eruit. p. 80. ſ.

Eccleſ. XII. 11. per בעלי אספות *authores conſtrictionum* clavos ferreos majores longos intelligit, quibus communiri ſolent rotarum canthi & quibus geminati aſſeres conſtringuntur ac combinantur, dum craſſiores urbis aut majoris domus portæ ſeu duplices fores fabricantur. Itaque pro: *As nailes faſtened by maſters of aſſemblies*, vertere mallet: *As nails fixed, which are Binders*, addito ſcholio marginali: *great binding nails*. Q. d. Verba ſapientum ſunt ſicut clavi infixi combinatorii. p. 94.

De *Amomo*, de *Sanguine Draconis*, (arboris Canarienſis ſucco) p. 101-104

p. 110. ſ. de *Ambra*, de *Benzoin* ſive laſerpitio dulci, amplas ac lectu dignas di-
p. 159. ſſ. greſſiones inſtituit, Medicis cumprimis uſui futuras. Sufficiant hæc
p. 162. ſ. ſpeciminis loco.

Accedit volumini huic appendix duplex; Primo nempe loco *Tractatus* Alberti Bobovii, *de Turcarum liturgia, peregrinatione Meccana, circumciſione, agrotorum viſitatione*, &c. Accepit hunc Editor a doctiſſimo *Thoma Smitho*, Doctore Theologo, ad cujus preces in chartam eum conjecerat *Albertus Bobowsky*, gente Polonus, qui primo ætatis flore a Tataris captus & Turcis venditus viginti annis in Seraglio educatus, ac tandem, ejurata Chriſti fide, *Tergjuman Bashi* ſive primarius interpres in aula *Muhammedis IV. Sultani* factus eſt. Cum religione & nomen mutavit vocarique ſuevit *Ali-Beigh*. Multa ſcripſit, præſertim *Grammaticam* & *Lexicon* linguæ Turcicæ, & circa annum 1653. rogatu D. *Baſire*, Eccleſiæ Anglicanæ *Catechiſmum* Turcice vertit, itemque tota *S. Biblia* in eandem linguam tranſtulit in gratiam *D. Levini Warneri*, qui, (ut typis mandari poſſent) tranſmiſit ea Leydam, ubi hodie in bibliotheca publica, ſed MSCta tantum, aſſervantur. *Pſalmos Davidis* ejusdem manu Turcice ſcriptos Hydius poſſidet. Morte præreptus eſt, antequam ad Chriſtianiſmum rediiſſet, quod facere ex animo cupiit, deſiderans, in Anglia inter Chriſtianos honeſto aliquo modo panem lucrari. Cum itaque a Muhammedano ſcripta ſit hæc relatio, de arcanis ceremoniis, quibus nullum Chriſtianorum intereſſe fas eſt, & fide dignam & eruditis gratam fore, Bodlejanus Protobibliothecarius confidit; qui ſuis quoque annotationibus eam auctiorem reddidit atque explanavit; ſigillatim vero *Ryeautum*, autorem *Hiſtoriæ Imperii Othomannici*, in Supplementis noſtris memoratæ, refellit, docuitque mulieres Turcicas omnino ſperare, ſe aliquando, æque ac viros, in paradiſum receptum iri, quod iſte p. 271. negaverat. Subjunxit Noſter titulos τῦ *Tatar-chan* Crimenſis, *Imperatoris Turcici* & *Magni Vezirii*, cum verſione Latina.

Appendix altera conſtat unica plagula hocque titulo inſignitur: *Caſtigatio in Angelum a S. Joſepho, alias dictum de la Broſſe, Carmelitam diſcalceatum, ſui ordinis in Iſpahan Perſidis olim Præfectum*. Prodiit nimirum a. 1681. Pariſiis *Pharmacopœa Perſica*. Hunc ex Perſico in Latinum ſe tranſtuliſſe editor *Angelus a S. Joſepho* gloriatus, plagii eapropter

ab

ab *Hydio* poſtulatur, cum verſio illa *P. Matthæi* opus ſit. Adjecerat autem in præfatione digreſſionem *de bibliis polyglottis Londinenſibus*, ac in verſionem Perſicam *Simonis Tabrizenſis*, eis inſertam, hujusque editores Samuelem *Clericum*, Brianum *Waltonum* & Thomam *Gravium* virgulam cenſoriam nimis libere expedierat. Cum itaque & *Thomæ Hyde* triumvirorum illorum συνεργὸς fuerit, famam mortuorum vindicare, ſuum eſſe exiſtimavit. Acri ergo ſtylo par pari refert & in Carmelitam ob inſcitiam ac temerarium judicium graviter animadvertit. Probat, *Simonem Tabricenſem* non reprehendendum, quod *Jeſu* Servatoris nomen أيسي *Iſa*, expreſſerit, cum non tantum Muhammedani ſic loquantur, ſed & in Xaverii hiſtoria evangelica & in ſigillo, quo Pater *Joannes* Carmelita, *Broſſii* Anteceſſor, autographum Pſalterii a ſe Perſice verſi muniverit, eundem in modum legatur. *Gjan-pâk* nomen eſſe *Spiritus Sancti* in lingua Perſica unicum & commodiſſimum, contra cenſorem illum diſputat & ad miſſionarios Jeſuitas appellat, qui in verſione *Evangeliorum* Perſica dicant, Chriſtum conceptum eſſe a *Gjan-pâk*, & in deſertum ductum a *Gjan-pâk*, &c. Eodem vocabulo, neutiquam contumelioſo, ab interpretibus Perſicis verba Alcorani arabica רוח אלקרס h. e. Ebraice רוח הקדש *Spiritus Sanctus*, quo nomine Deus unus Muhammedi venit, nunquam non reddi. Utut igitur *Gjan* primario notet *animam ſenſitivam*, poſtea tamen id translatum ad mentem Divinam ſeu Spiritum Dei, quemadmodum quoque רוח & πνεῦμα primo ſpiritum materialem ſive ventum indicent, hoc tamen non obſtante ſublimiorem poſtmodum ſignificationem nanciſcantur. Similem in modum & Verbum سرشتن *ſeriſchten* primario eſſe *depſere* maſſam farinæ, depſendoque temperare & indere ei fermentum. Deinde autem figurate Nomen سرشت *Seriſcht* ſignificare hominis *indolem*, *temperamentum* vel *naturam*, quæ ei quaſi *indepſitur* & immiſcetur. A natura humana tralatum uſurpari deinceps de natura divina. Nequaquam ergo fuiſſe, cur Angelus objurgaret Simonem Perſam, quod verba Chriſti: *Sicut Pater habet vitam IN SEMETIPSO*, expreſſerit: *in* (SERISCHT, h. e. non fermento, ſed) *natura ſua*, ſive *in ſemetipſo*. Defenſione non egere dicit, quod baptiſmus *lavacrum* alicubi eidem *Simoni* vocetur, cum revera *lavacrum* regenerationis ſit. Sed omnium maxime diſplicuerat *Angelo de la Broſſe* nomen Chriſtiani ترسا *Terſa*, cum

hoc ex ejus ſententia *Ignicolam* potius vel *Infidelem* notet. Docet ergo *Hydius*, auctoritate multorum ſcriptorum Perſicorum partim Chriſtianorum, partim Muhammedanorum, *Terſa* eſſe nomen Chriſtianorum apud Perſas unicum ac proprium, quod formali ſuo conceptu nihil contumeliæ contineat, quin vi etymologiæ notet *Timentem*, q. d. eum, qui maxime timet Deum. Fraudi fuiſſe conjicit *Angelo*, quod *Terſa* in quibusdam Lexicis Muhammedanis exponatur *Kiafir* i. e. *Infidelis, perfidus, apoſtata*, eo quod contumelioſo iſthoc nomine Muhammedanis Chriſtiani non raro appellari ſoleant. Unde & vocem *Naſrani* (Nazarenum, ſive Chriſtianum) per idem *Kiafir* interpretentur. Hinc forte τῶ *Kiafir* addere voluiſſe ſciolum aliquem aliud, quod putarit, ſynonymum, *Ignicolam* nempe, quia & *Ignicola* non quidem *Terſa* h. e. Chriſtianus, attamen *Kiafir* infidelis, vocitari ſoleat. Hæc *Hyde* repoſuit cavillationibus Carmelitæ. Quod ſi excerpta noſtra paululum obſcura nimiumque ſuccincta videantur, benevolus lector conferre poterit, quæ a. 1682. p. 181. ſ. ex Angeli de S. Joſepho *Pharmacopœa* ad Acta Eruditorum retulimus; ſicque ſtatus controverſiæ ſatis dilucide patebit. Cæterum minatus eſt Hydius, Carmelitam, ni quieſcat, adhuc pejus vapulaturum, magnamque ſe errorum ſegetem indicaturum tum in ea, quam diximus, *Pharmacopœa*, tum in *Gazophylacio linguæ Perſarum*, cujus mentionem a. 1684. p. 439. fecimus.

JOH. ROD. VVETSTENII FIL. DISSERtatio de Hiſtoria Suſannæ.

Baſileæ, typis Jacobi Bertſchii 1691. plag. 8.

AUctor Diſſertationis, *Johannes Rodolphus Wetſtenius*, Filius, SS. Theol. D. & in Academia Baſileenſi Profeſſor ordinarius, uti quamplurimis aliis, ita cumprimis vel hoc nomine celebris eſt, quod quatuordecim abhinc annis *Origenis epiſtolam ad Julium Africanum* omnium primus Græce edidit. Ad hanc Latine vulgatam confidenter provocaverant *Bellarminus*, *Pererius*, *Sixtus Senenſis*, *Halloix*, aliique Pontificiorum, *Hiſtoriam Suſannæ*, ut *canonicam* ſcripturæ partem, defenſuri. Nimirum putaverat Africanus, hiſtoriam iſtam *ſcriptum eſſe adulterinum, fictitium, novum, hebraïs codicibus ignotum ac Phi-*

liſtionis

Iſtiomis mimo comparandum. Ferre id non potuit *Origenes*, pro eo, quo veteres eccleſiæ mores ritusque amplectebatur, affectu, operoſiusque contra Africanum demonſtrare niſus eſt, librum illum, non quidem, (quod Papæi juxta Wetſtenium Origeni affingunt,) *canonicis*, ſacris tamen ac in eccleſia prælegi ſolitis accenſendum, adeoque non tantopere contemnendum aut inter *fabulas* rejiciendum eſſe. Hanc veram S. Patris mentem eſſe, ſex argumentis probatum ivit Noſter, lectu oppido dignis. Præſtat tamen percipere, quomodo ſpecioſæ adverſariorum objectioni ſatisfaciat capite VIII eoque totius diſſertationis ultimo.

Affirmat Origenes p. 234. *Seniores* (Judæorum) *Suſannam ſuffuratos eſſe & abſtuliſſe ἀπὸ τῶν γραφῶν, a ſcripturis.* Videri ergo poſſet exiſtimaſſe, hanc olim partem genuinam τῶν γραφῶν θεοπνεύστων fuiſſe. Reſpondet *Wetſtenius*, vocem γραφῆς non tantum de canonicis ſcripturis, ſed & de libris, utut apocryphis, utilibus tamen ac res ſacras tractantibus, eccleſiæ doctoribus crebro uſurpari. Sic *Origeni* ipſi apocryphum, in quo Eſaiæ diſſectio deſcripta fuit, Irenæo librum Paſtoris, aliis alios hujus commatis libros vocitari. Sane modo laudatum *Adamantium* p. 241. epiſtolæ ſuæ, non inter ῥητὰ ἢ Φανερὰ, *aperta ac canonica*, quale Danielis prophetia, ſed ἀπόῤῥητα ſive *arcana ſacrarum rerum volumina* apud Judæos ſervata, *Suſannam* referre. En Viri verba. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἑρμηνεύσαντάς τινας τὸ περὶ Σωσάννης ἑβραϊκὸν, ἐν ἀποῤῥήτοις, ὡς εἰκὸς, πάλαι παρ' αὐτοῖς κειμένοις, κλ. *Non igitur mirum, interpretes quosdam Hebraici de Suſanna textus (in occultis, ut videtur, libris olim apud illos habiti & apud doctiores & veritatis amantiores conſervati) aut primitivas edidiſſe dictiones, aut inveniſſe ſimilia Hebraicis denominativa.* Statuere ergo Origenem ſolummodo, Suſannam, quod ſuo tempore apud Hebræos deſideraretur, fraude quorundam Seniorum deperditam ac ablatam eſſe ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἀποῤῥήτων nempe, non vero *canonicarum*, ſive ἐνδιαθέτων aut ῥητῶν, utpote quas divinæ providentiæ beneficio ita conſervatas eſſe, non uno loco ipſe Pater aſſerat, ut nihil detrimenti paſſæ ſint, ſive fraude, ſive incuria Judæorum.

His expeditis, alios quoque Origenis locos *Wetſtenius* vindicat, acea ratione argumentum ſuum tota paſſim diſſertatione pertractat, ut multa in univerſa de Apocryphis controverſia obſervatu neceſſa-

ria, quanquam nec *Gerhardo* noſtrati, nec *Riveto*, aliisque Reformatorum penitus intacta, in medium afferat, ac optimo ordine perſpicuoque dicendi genere eadem eloquatur.

JO. NICOL. PECHLINI, SERENISSIMI Cimbriæ Ducis Conſiliarii & Archiatri Obſervationum Phyſico-medicarum Libri tres, quibus accesſit Ephemeris Vulneris Thoracici & in eam Commentarius.

Hamburgi, ex Officina Schultziana, 1691. in 4. Conſtant plagulis 8½. & Figur. plag. 2.

CUm in ſingulis & obviis quotidie morbis ſingularia quoque vigilanti Medico occurrant annotanda, rariſſima vero ad uſum minus accommodata ſint; ea, quæ hic ſiſtuntur obſervata, neque rara nimium eſſe, nec vulgaria, ab ipſo Celeberrimo Autore in Præfatione Epiſtolari, qua veniam libertati ſuæ, ſolennes Academiæ Naturæ Curioſorum leges tranſilienti, apud Venerabilem hujus Præſidem Volckamerum prætendit, perhibentur. Indices autem, quibus ſingulæ Obſervationes *tribus libris* cõprehenſæ inſcribuntur, fere nihil promittere dicuntur, forſan, quod parvi videantur momenti in comparatione ad immenſam illam rerum penum, quæ ubique, vel quoad generaliora ſaltem periſmata, vel quoad ſpecialia ſimul paradigmata, depromitur, quæque vel e paucioribus a nobis huc transferendis mox eluceſcet. *Libri I.* ex *LXXII Obſervationibus* compaginati, *Obſervatione 2.* in calculo veſicæ ejusque conditione cathetere explorandis circumſpecte agere jubentur Lithotomi, ne carneo quodam vel ſcirrhoſo veſicæ tumore, catheterem ſonitu minus tinnulo minusque duro repellente, decipiantur, neve calculi poſitu, figuraque & nexu negligentius indagatis, ſectionem præſentaneo cum vitæ diſcrimine aggrediantur, qualem Pater æque religioſus Aurelianenſis, quam filius patricii cujusdam Hamburgenſis omnino ſuſtinerint, ceu in quorum illo tota veſica intus lapide obducta, in hoc vero lapis durus duodecim unciarum undique veſicæ agglutinatus, ut ſine ejus ruptura haud potuerit divelli, poſt mortem apparuerunt. Calculum quippe revera mendacem eſſe, *Obſ. 3.* duorum virorum exemplis confirmatur, quorum prior plusquam ſexagenarius

Digitized by Google

genarius, cunctis calculi ſignis præſentibus, ab ipſo Ludovico von Hammen feliciſſime ſectus & ad ſanationem quoque poſtmodum perductus nullum calculum, ſed ſcirrhum ſaltem veſicæ innatum, acuto forcipe fruſtillatim eximendum, dedit; poſterior autem Normannus 65. annorum, poſtquam ſe Jannotti & Collotti, celebratiſſimorum Lithotomorum, manibus curandum commiſiſſet, calculum equidem trium unciarum extrahendum, item duos alios nucis avellanæ magnitudine per plagam conceſſit, mortem tamen nec hac ratione quarto & vigeſimo a ſectione die evitare potuit, tuberculis calloſis & tartaro internam veſicæ ſuperficiem obſidentibus. Rarum autem eſt, quod *Obſ. 4.* in puero quodam a Lithotomo mercenario, dubia quamvis calculi indicia eſſent, ac Medicus reniteretur, temeraria manu ſecto non calculus, ſed quarto poſt die cum emplaſtro vermis ſpithamam excedens, remotus fuerit, a rene qui dextro per ureterem ad veſicam tranſierat; in quantum exilis in dextro latere tumor, a renibus ſecundum ureteris ductum ad veſicam usque extenſus, atque intolerabili cruciatu ſtipatus, non ſolum præceſſit, ſed in cadavere, ex vulnere viriumque lapſu octavo die occumbentis, ren quoque dexter ultra modum magnus cum pelvi & uretere juſto majoribus comparuit. *Obſ. 7.* uti calculorum diverſimode figuratorum mentio injicitur, ita & piſiformes crena hiſoque diſtincti producuntur, ab inopi in Batavia puero per tumorem perinæi, cui emplaſtra & linimenta a Chirurgis fruſtra fuerant admota, ſponte ſuppuraſcentem & aliquando poſt liberaliorem piſorum ingurgitationem nimis prurientem, unguibus propterea nonnihil laceratum, cum pure excreti. *Obſ. 11.* in pharmacopœo aulico a renum & veſicæ calculo alias miſere divexato, cum aliquando ichuria 11. dierum laboraret atque copioſiſſime biberet, urina per alvum quinquies vel ſexies de die eliminata refertur; utrum vero a veſica in ſubſtratum proxime inteſtinum rectum per novas tubulatasque vias, an a renibus ad inteſtina deducta fuerit, in obſcuro relinquitur. *Obſ. 19.* quatuor hydatides pyriformes in cadavere gravidæ ab uteri ligamento lato ejusque laciniato margine ex vinculis rotundulis & vel digitum longis libere propendentes; aliæ autem non ita longe ab ovario ejusdem ligamenti plano adſtrictæ, commemorantur. Num vero hæ veſiculæ ab ovulis ſede ſua extruſis & velut hypenemiis, hinc etiam peducunculo nimia humiditate laxato de-

beantur, an a lymphaticorum vaſorum valvuloſa obſtructione hincque nata extenſione ligamentoſa atque ampullata oriantur, aliorum pariter arbitrio committitur. *Obſ. 23.* Colis gangræna, febre lipyria, hæmoptoe, hæmorrhoidibus & diarrhœa cincta, ab idiota ſuperveniente aqua fere inſipida traditur extincta, forſan decocto vitri, a nonnullis pro arcano empirico in gangræna commendato. *Obſ. 25.* fœtus jam fœtens & manu pedeque, inteſtinis etiam evolutis, ab obſtetrice truncatus, fortuito demum ſaltu, quo mater novem dierum partu fruſtra defatigata velut furibunda e lecto ſe præcipitaverat, excluſus innuitur, ipſa quoque puerpera ex febri delira & urinæ incontinentia, quam vis intulerat, convaleſcente. *Obſ. 36.* multæ matres Lugduni Batavorum beneficio menſium, toto graviditatis tempore vel brevi ante partum fluentium, a morbo illo Epidemio, qui anno hujus ſeculi 69. totam urbem ſine diſcrimine vaſtabat, annotantur præſervatæ. Imprimis Matronam quandam Autori notiſſimam, jamque quinque liberorum matrem, circa medium geſtationis tempus a contumaciſſimo & ad extremam usque partus horam perſeverante ſanguinis ſtillicidio adeo correptam fuiſſe, ut Medici plane deſperarent, ipſaque mater generoſo ſibi conſilio funus appararet; adventante nihilominus Lucina, fœtum obeſulum & nitidum longe commodius, quam unquam alias, edidiſſe. Menſtrua interdum per verticem, pedum ulcus, nares vel pulmones exitum quærere, *Obſ. 38. 39. 40. & 43.* oſtenditur. A ſanguine item menſtruo in caput regurgitante virginem quandam ſervilis conditionis viſum tunc amiſiſſe, vena vero ſecta eundem recuperaſſe, *Obſ. 42.* indigitatur. *Obſ. 57.* dum varia circa flatus in primis viis aut vaſis quoque ſanguineis oberrantes, eorumque cauſas edocentur, id oppido rarum, quod ſolus decubitus in unum alterumve latus tantam in Titio generaverit flatuum & borborygmorum copiam, graviſſimis comitantibus ſymptomatis, cardialgia, frequentia pulſus & ſudore frigido, ut non niſi erecto in angulum corpore & mutato viſcerum ſitu a præſenti periculo liberari potuerit, quatenus tum ἄνω καὶ κάτω miſſi ructus crepitusque in ſpeciem choleræ ventriculum & inteſtina omnino exoneravere. Icterus a depravata ſanguinis textura unice deducitur *Obſ. 58.* neutiquam ab obſtructione hepatis aut folliculi fellei, cum, obſtructionem ejusmodi icterum vel concomitari, aut nullam plane eſſe, imo aliquando folliculum tum a bile

a bile crassiori, tum a calculo obstrui absque auriginis præsentia, exemplis evincatur. Hydrops vero icteri vel comes vel antesignanus ad duas refertur causas, lymphaticorum videlicet rupturam & capillarium vasorum obstructionem itidem a sanguinis vitio dependentem, quæ in specie quomodo hydropem tam universalem, quam particularem producat, *Obs. 60.* affatim explicatur. *Obs. 65.* mirabilia accidentia in adolescentulo a clandestino lumbricorũ fermento patrata recensentur. *Obs. 67.* Scorbuti indoles atq; curatio prolixius designantur, ejusque affinitas cum lue venerea, *Obs. 72.* adumbrata, singulari cujusdam Scorbutici exẽplo, præter totius corporis tubercula bubonibus quoq; inguinum & pudendorum furunculis divexati, comprobatur.

Lib. II. quem LXX *Observationes* complent, *Obs. 1.* verus polypus utrumque cordis ventriculum diversa mole inhabitans e corpore Æthiopis illius fœminæ, quæ ansam quondam librũ de nigredine Æthiopum conscribendi Autori suggessit, protrahitur. Pseudopolypus autem niger atque tenax sinus cerebri occupans in muliere, ex atrocissima multorum annorum cephalæa pereunte, *Obs. 2.* detegitur. *Obs. 4.* tres exhibentur calculi tussi a studioso quodam Anglo sine ulteriori incommodo rejecti, a lympha forsan bronchiorum ab halitu Gorgoneo subito coagulata enati. Quamvis ex incisa vena rarissime sanguis prorumpat albus, *Obs. 13.* nihilominus Polonus quidam vexillifer doloribus alias modo arthriticis, modo nephriticis, nunc hypochondriacis exagitatus memoratur, e quo purpureus aliquando sanguinis rivus, etiam repititis vicibus emissus, mox ad aeris patinæque commercium colore niveo indutus fuerit. Variolas in viro juvene post venam sectam feliciter erupisse, imo fœminam quandam nobilem, cum variolæ jam in cutim essent protrusæ, insciis Medicis venam in utroque pede non sine successu sibi incidendam curasse, *Obs. 14.* indicatur. Quemadmodum de Arthritidis natura, medela & prophylaxi *Obs. 25. 26. & 27.* agitur: ita *Obs. 28.* prodigiosa podagræ annectitur cura, dum peditum præfectus jam per tres septimanas rigida hyeme pessime a podagra habitus, remediis olim proficuis nihil conducentibus, insultum ejus ex villici cujusdam suasu sola nive, tam eandem affricando, quam super eam nudatis pedibus ambulando, compescuit; non secus atque Princeps quidam Regii sanguinis, post itidem frustrata Medicorum consilia, dolorem podagricum frigida falsa de-

linire fructuoſe conſuevit. Inflammationem oculorum nonnunquam vermiculis deberi, *Obſ. 35.* indigitatur exemplo cujusdam puellæ, quæ licet ciliorum rubedine & prurigine moleſtiſſima quinque jam annos laboraſſet, atque ſal Saturni, ſaccharum candum, mel aliaque incaſſum adhibuiſſet, ſuaſu tamen vetulæ demum accedentis dimidiato ovo ad duritiem cocto & vitello exemto, quoad cavum oculi convexo calide admoto, & animalcula minuta lentium inſtar evocante, ſtatim a prurigine liberata fuit. *Obſ. 42.* miles producitur, cui, duobus digitorum internodiis in prælio abſciſſis, ungues in ultimo internodio renati fuerunt, quamvis fœdi ex parte ac rugoſi. *Obſ. 50.* ſacerdotis mentio fit, animam ſemper fœtidam, quoties vero gravioris morbi tempeſtas inſtat, gratum & odorem moſchi ſpirantem, exhalantis. Cum omnes plantarum ſucci plus minus lenitivi *Obſ. 60.* videantur, raris accenſendum, quod Principi cuidam maximum ſanguinis & ventriculi ardorem non alio temperare remedio, quam centum mori fructibus quotidie jejuno ventriculo ſine alvi damno ingerendis, ſolenne fuerit. Tandem Paralipomena, quæ circa Chamæleontem *Obſ. 70.* conduntur, ante omnia colorum hujus varietatem, tot ſymbolis fabulisque jactatam, in unius viroris, prout conſtat, ex cœruleo ac flavo conflati, & obſcuro-nigri graduali mutatione ſcrutantur.

TAB. V. Fig. 4. Hinc partes Chamæleontis diſſecti & delineati evolvunt, obſervando: cutim cancellatam fuiſſe viſam, deductis ſecundum longitudinem corporis lineis, quæ a mediis & lateralibus ſectæ interſtitia quædã latiora, alibi quidẽ magis irregularia & aſpera, imo ſqãmoſa, velut colliculos convexo-concavos & ab aere inflandos, comprehenderint. A perto ventre præter venarum ſanguinearum ubique copiam & viſcerum intus omnium a ſuperficiali quodam rore ſingularem nitorem, in conſpectum prodiiſſe; Ventriculi I. ſuperficiem albam multisque venulis pertextã; Inteſtina KKK ob pellucentem tenuem membranulam araneatam nigra, interius cum ventriculo viſcida pituita obducta bileque ex parte tincta; bilis Veſiculam M. eleganter rotundam ſuccique non nimium amaricantis plenam in ſiniſtro latere, quo Hepatis LL lobus unus rejectus erat. Lienem impune defeciſſe, niſi forte particula quædam rudis atque cruenta, ventriculi convexo negligentius adſuta, pro liene accipienda veniat. Remotis autem inteſtinis Ovarium Botryoides FF

vitel

vitellorum rotundulorum, & ut numero ita quantitate crescentiũ spectaculo mirifice oculos delectasse. Ad postica prope spinam lumbarem, ubi alias musculi psoas locantur, Renes quoque GG a Panarollo falso negatos, deprehensos fuisse cum ureteribus inscriptis ac circa HH in uropygium exeuntibus. Ast abdominis viscеribus exemtis costarum miram apparuisse & mechanicam dispositionem, candoremque earum pulchre distinxisse serpentem per media venulam, nervulis sociatam; Pulmones NN, ut in lacertis, quorum genus est, vesiculares & areis suis comprehensos, perreptantibus quoque divisuras singulas vasculis sanguineis; Asperam Arteriam ex teneris mobilibusque annulis conflatam, intusque & extus membranula obvolutam; Corque O cum auriculis paulum inclinatum. Præ cæteris tamen singularem & miram fuisse texturam linguæ missilis, e tendine osseo, theca nerveo-ligamentosa tubulata & pulpa crassa coagmentatam: tendinem scilicet osseum, duabus apophysibus DD uncis & reflexis multa carne vestitis exsurgentem, ac in linguæ longitudinem circa C abeuntem, ossi hyoidi E multa pariter carne cooperto per arthrodiam adhæsisse; thecam vero tubulatam C, quamvis elongata corporis longitudinem æquarit, totam tamen tendini osseo tres fere uncias longo annulata plicatura inductam fuisse, & ad latus nerveis cincinnis arteriolisque pertextam; pulpam denique linguæ B peculiarem obtinuisse cavitatem A, quæ intus porosa ad pressionem copiosum viscum etiam triduo post sudarit, atque aquæ immacerata totam hanc glutine impleverit. Hanc emisitiam linguam a Chamæleonte quidem æstate, cum apricatum venit, adhiberi ad insecta, segnem corporis motum facile evasura, celeriter apprehendenda viscoque illo detinenda; hyeme autem adventante, ubi latebras petit, omnem ejusdem usum, uti aliarum fere partium, cessare, nisi quod copiosus succus in spongiosum illius contextum affluens necessario in clauso tunc oris rictu ad ventriculum regurgitare, & labascentium viscerum actionem sustinere videatur. Alias a mero tum aere hoc animal conservari, & quidem temperato, cum in nostro aere & supra terram nullus unquam Chamæleon post hyemem superstes vixerit, neque insecta in os intrusa post tres septimanas in ventriculo immutata fuerint deprehensa.

Lib. III. qui ex *XLVI. Observationibus* coalescit, *Obs. 3.* vetula

moribunda ſiſtitur a Gallico milite miſere domo ejecta, quæ etſi ultimis tribus diebus nullum pulſus veſtigium ederet, non prius tamen expiravit, quam filiæ amplexibus unice deſideratis frueretur. Tantam interdum animæ vim eſſe, ut ſe a corporis obſequio legibusque exſolvat, nec protinus ab humorum ſpirituumque corruptela afficiatur, *Obſ. 4.* juvenis cujusdam nobilis demonſtratur exemplo, qui ſcorbuticus totos dies pancratice & comedens & bibens, tam felici nihilominus tamque ſtupendo celebratur ingenio, ut quamcunque ſcientiam vel ſolus absque magiſtro addidicerit, cunctaque ſemel lecta vel audita feliciſſime memoria tenuerit. *Obſ. 8.* alias inter inſtantias, quibus externorum ſenſuum vitia aliorum ſenſuum prærogativa compenſari oſtenditur, duo quoque proferuntur cœci, quorum alter faber lignarius in aula Cimbriæ non tantum guſtu, tactu aliisque omnes lignorum ſpecies diſtinxit, verum etiam proportiones mechanicas, operaque teſſellata curioſiſſima elaboravit; alter vero in Gambriviis omnis generis inſtrumenta muſica inimitabili manuum orisque modulatione rexit. *Obſ. 13.* multæ in determinandis medicaminum effectibus imaginationi adſcribuntur vires. Sic namque Studioſum Hypochondriacum a vitrioli albi granis quindecim, cum acido tartari in gratiam ventriculi evacuandi præſcriptis, ſudoris unice, quem ſibi perſuadebat, beneficium perſenſiſſe; item alium Studioſum a ſcrupulo pilularum de cynogloſſa, quas purgantes reputabat, evacuatum fuiſſe; idem & fœminæ ex colica nephritica laboranti ac pilulas ex ſucco liquiritiæ, extracto angelicæ & laudani opiati granis tribus aſſumenti, eandem ob cauſam contigiſſe. Mira quoque imaginationis virtus in morbis cudendis antea non viſis *Obſ. 16.* declaratur in Sacerdote, qui tres annos domi ſe continere eo coactus fuerit, quod peregrini hominis colloquiũ aerisq; externi uſum affectanti mox majorem reſpirandi neceſſitatem, quaſi aer jamjam deficeret, imponi, tandem etiam abrumpi videretur, ſolicitudinem hanc cordis anxietatibus, vertiginibus, ſudoribus frigidis & aliis concomitantibus; nunc tamen quemvis inſultum vini hauſtu & minuere & occupare noverit. Terror morborum non ſaltem cauſa *Obſ. 23.* ſed & remedium *Obſ. 24.* traditur; v. g. tegulæ illapſum fœminæ diu multumque quartanariæ & caput vitiaſſe, & febrem diſpuliſſe; item piiſſimum virum cum Quartana diu conflictatum & hinc Amſtelædamum tendentem, vehiculi caſu humerique luxa-

tione

tione a febri liberatum fuiſſe &c. Admirandæ, quas Gretrakius Nobilis Hybernus ante 26 annos in publicis hominum conventibus Londini, Oxonii, & paſſim alibi ſolo manuum contactu præſtitit ſanationes, fuſe *Obſ. 31.* recenſentur. Svvalbacenſis crypta Puteolanæ illi ſimilis, quæ vulgo Grotta di cane audit, *Obſ. 44.* eruitur. *Obſ. 45.* experimenta in thermis Emſenſibus facta ſuppeditantur. Tandem *Obſ. 46.* Steatoma glanduloſum quatuor fere libras æquans auſpicata Medici manu e dextro ſuper coſtis ſpuriis latere vetulæ cujusdam ruſticæ ſexagenariæ detrahitur, figuraque appoſita depingitur.

Cæterum *Ephemeris cum Commentario* adjecta vulnus concernit thoracis toto tempore curationis, quæ demum feliciter inſecuta, ultra 40. libras tum ſanguinis, tum puris, eructans; aſt cum hiſtoria hujus ſub diſputationis ſchemate jam novem abhinc annis Kiloni publice ab Autore ventilata fuerit, nunc que ſaltem notabilium pariter quorundam vulnerum additamento locupletata & emendata prodeat, diutius eidem haud immoramur, Dialogum impenſe ab Autore acutiſſimo efflagitantes, quo damna, ab hominum & vulgi opinione, jam etiam Medicaſtrorum Lucripetarum ſordibus & Theoreticorum ſupercilio in nobiliſſimam Medicinam illata, proxime traducenda promiſit.

JACOBI PERIZONII CUM ULRICO Hubero Diſquiſitio de Prætorio, cum alibi, tum maxime in urbe Roma, ejusque Præt. Præfecto, ac vero ſenſu verborum Pauli Philip. I. 13. Accedit ejusdem Diſſertatio de Auguſtea orbis terrarum deſcriptione, & loco Lucæam memorantis.

Franequeræ apud Jo. Gyſelaer 1690. in 8. conſtat plag. 6½.

VErba Pauli in *epiſtola ad Philippenſes cap. I. commate 13,* quibus innocentiam vinculorum ſuorum in prætorio toto manifeſtam ſe reddidiſſe indicat, occaſionem litigandi dederunt doctiſſimis viris *Ulrico Hubero* & *Jacobo Perizonio* ſuper *Prætorio*; quod urbanum iſte juri dicundo auditorium partemque Palatii Cæſarum; hic prætoriarum cohortium corpus, ſeu caſtrum ubi Romæ prætoriani tendebant, unde ſubmittebantur cohortes quæ per vices ad palatium Cæſarum ſtatio-

nem agerent, contendit. Sententiam suam *Perizonius* edita anno 1687 academica dissertatione *de origine, significatione & usu vocum Prætorii & Prætorii, veroque sensu loci ad Philip. I, 13.* exposuerat. Huic in *Prælectionum Juris Romani & hodierni Parte II.* in expositione *tit. XI. Lib. I. de Off. Præf. Præt.* per modum Digressionis contradixit *Huberus*; adversus quem opinionis suæ veritatem asserturus *philologicam Dissertationem* anno 1688 edidit *Perizonius*: quod ægre ferens *Huberus* singularem librum *de Prætorio quod Paulus Philip. I, 13. memorat*, annexum *Dissertationibus septem Juridico-theologicis* anno 1688 publici juris fecit, a nobis in Actis istius anni mense Sept. p. 475. enarratum: quo tempore nondum constabat, quem adversarium sibi sumsisset Huberus, cujus sententiam oppugnet, *Viri clarissimi* solum nomine notatum; nunc demum cognitum, postquam hic liber prodiit, in quo continentur omnia hactenus enumerata doctissimi utriusque Viri scripta, a *Perizonio* junctim edita, qui *Huberi* etiam singulari isti libro fuse respondit: unde sententiam ipsius non adeo novam aut paradoxam esse intelligimus, ut ingenti inopia veri opus sit ad eam probandam; mitioribus certe verbis litem hanc prætoriam agi potuisse arbitramur, cujus præcipua momenta exponemus.

Perizonius ex veteribus melioris ævi scriptoribus, Tacito cumprimis *Hist. 1, 20, 5. 2, 11, 6. 4, 46, 9.* & Suetonio in *Neron. cap. 9. & 47.* ut & Inscriptionibus veteribus ostendit, propria & prima *Prætorii* significatione (a *Prætore* deducta, quo nomine ducem exercitus seu imperatorem venire constat, præsides item provinciarum, quoniam & illi imperium militare habebant) tabernaculum castrense in quo imperator tendebat denotari, idque poni fuisse solitum in præcipuo castrorum loco, qui *principia* dictus fuerit, inque illud convenisse ad imperatorem duces reliquos, ibique consilia de rebus ad belli summam pertinentibus agitata, judicia exercita, disceptatas & cognitas militum causas, pœnasque exactas esse. Ab hoc castrensi prætorio ductum, ut ædes destinatæ habitationi & mansioni præsidum, qui pacatæ provinciæ præerant, & proinde non in castris sed urbe habitabant, quoque dicerentur *prætoria*, quod earum ædium in provinciis eadem esset ratio quæ tabernaculi istius in castris. Eadem appellatione Regum etiam aulas, quæ in urbe aliqua fuerunt, imo & lautiores in agris villas, venisse. Posterioribus temporibus ædificia illa publica, quæ

dest-

Digitized by Google

deſtinata erant judiciis publice exercendis, dicta fuiſſe eodem nomine, nec ab ipſa tamen judicum habitatione diſtincta, niſi ſeris valde temporibus. Sed de re urbana uſurpatam hanc vocem ſignificare prætoriarum cohortium corpus, vel etiam locum ubi tendebant illæ cohortes; neutiquam vero palatium, aut aliquam ejus partem judiciis habendis deſtinatam. Igitur cum *Prætorii* vox nequaquam ex urbe & foro, ſed ex caſtris primam originem trahat, neque in Urbe ullus fuerit locus ita appellatus, qui juri dicundo eſſet deſtinatus, verba Pauli ad *Philip. I, 13.* ubi innocentiam ſuam Romæ declaratam a ſe ait ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, non de tribunali quodam, ſive auditorio, aut judiciorum ſubſelliis, neque de palatio Cæſaris, ſed de prætorianorum militum in unis caſtris ad Urbem tendentium multitudine, accipienda docet: Paulum enim una cum reliquis δεσμίοις ex Judæa Romam avectis, non ad Senatum aut Magiſtratus urbanos, ſed ad Cæſarem fuiſſe miſſum, & proinde traditum Præfecto prætorii; ab hoc in militari cuſtodia habitum, & catena militi prætoriano alligatum, multam cum prætorianis militibus (a quibus per integrum biennium & amplius fuit cuſtoditus) conſuetudinem habuiſſe, & quotidianis cum iisdem ſermonibus, εἰς προκοπὴν εὐαγγελίου ſemper tendentibus, ſuorum vinculorum rationem expoſuiſſe, crebram declarandæ innocentiæ occaſionem per quotidianam Evangelii expoſitionem, & approbatam omnibus vitæ ſuæ integritatem ac ſanctimoniam, nactum.

Hæc ſententia, quæ a vero nil alieni continere videtur, talis non viſa eſt *Hubero*, qui ingenti inopia veri opus eſſe ad eam tuendam & ex Pauli verbis exprimendam ſtatuit. Exiſtimat potius & dialectice demonſtrare annititur, milites prætorianos nunquam *prætorii* appellatione veniſſe, ſed *prætorium* tempore Cæſarum fuiſſe partem palatii, in qua extiterit auditorium Imperatoris & ejus præfecti, cum ſtatione militum Prætorianorum: diſtinctam tamen eam manſiſſe ab habitatione Cæſaris, licet utraque eſſet in palatio: Præfectum prætorii a Græcis Romanarum rerum ſcriptoribus ſæpe vocatum eſſe *præfectum aulæ* ἔπαρχον αὐλῆς, Dioni Caſſio, Plutarcho, Herodiano & Zoſimo; inde ſequi, aulam eſſe prætorium. Ex alio etiam Pauli loco *poſteriori ad Timoth. epiſt. cap. ult. v. 16.* domum in qua auditorium fuit, *prætorium* vocatam eſſe oſtendit. Nec militem Paulo qui cuſtos additus fuerat,

fuerat, pro prætoriano habendum esse; videri potius, aliquem ex Judæa de Julii centuria legionis Augustæ, quæ vinctos Romam deportaverat, fuisse: nullum autem prætorium seu tabernaculum Imperatoris in castris extitisse, sed in palatio; quod nomen de Cæsarea domo populariter notum, partis ejus, id est, prætorii appellationem absorpserit, æquo animo ferentibus Cæsaribus, ut odiosum in Urbe *prætorii* nomen appellatione *palatii* permutaretur. Paulum igitur in auditorio Cæsaris Neronis, sine ullo patrono, Burrho & Seneca præsentibus, gloriosissimam illam utilissimamque orationem apologeticam habuisse, & cum attentione ac admiratione omnium, Cæsari, ejus præfecto, assessoribus judicii, comitibusque & reliquis e Cæsaris domo, tum & aliis qui adfluxerant, innocentiam non modo suam, sed & Evangelii veritatem manifestam fecisse. Pro sententia hac Chrysostomi locum affert, ut & Belgarum ac Italorum interpretationes loci Paulini, e quibus apologiam a Paulo non in castris extra urbem, sed in palatio habitam fuisse confirmat. Præterea ex Asconio Pædiano, qui *prætorium dici tabernaculum prætoris* scripsit, opinionem suam stabilit, nec sermonis Latini proprietatem ferre, ut *in prætorio* vel *ad prætorium* significet *inter* vel *ad cohortes prætorias*, censet; probationem autem per argumenta causarum linguæ Latinæ adversus usum popularem & receptissimum, adeoque petitum ab analogia aliorum verborum metonymice corpus hominum significantium, v. g. *familiæ, officii, servitii, consilii, auditorii*, &c. ad vocem *prætorii*, argumentum rejicit: in castris nulla de causis civilibus, nedum de religione, habita fuisse judicia, sed in habitaculo Imperatoris inque palatio locum fuisse eorum, æque ac appellationum seu provocationum accipiendarum, existimat.

Has objectiones *Huberi*, in libro singulari expositas, *Perizonius* in Responsione ad singula ejus capita, copiose diluit, id inprimis prænotans, Paulinum locum ex prima & genuina *prætorii* significatione, apud omnes Latinos scriptores istius ævi, quo Paulus epistolam scripsit, recepta, explicandam; neutiquam vero ex Pauli verbis, in quibus nihil plane reperitur quod prætorii significationem ullam in partem determinet, controversum istud vocabulum definiendum esse. Nec alterum illum in *post. ad Timoth. cap. IV. v. 16.* locum cum hoc ex *epist. ad Phil. I, 13.* conjungendum, & unius veluti temporis & historiæ narra-

narrationem inde conflandam esse: cum inter eruditos constet, Paulum bis Romam venisse, bis isthic reum fuisse, primum cum a Festo missus esset ex Judæa, dein quando ex prioribus vinculis dimissus peragrato orbe sub finem imperii Neronis rediit: priori tempore scripsisse epistolam ad Philippenses paulo ante dimissionem suam, quam & *cap. I. v. 25. 26.* & *cap. II. v. 24.* prædixit; posteriori vero alteram illam ad Timotheum, paulo ante quam a Nerone capite truncaretur, quod e *cap. IV. v. 6.* ubi necem sibi instare vaticinatur, manifestum sit. Perperam primam Pauli apologiam, cujus fortunam Timotheo nunciat, referri ad priorem Pauli reatum, & controversa de Prætorio verba, Auctor annotat: simulque observat, Paulo & Evangelio æque gloriosum fuisse, si quotidiana Evangelii prædicatione, sanctimoniæ suæ atque innocentiæ declaratione, & expositione causarum, quare hæc vincula lubens pateretur, milites & quosvis alios ad agnoscendam suam & Evangelii innocentiam adegerit, quam si unico Apologiæ judicialis actu (quem commentum esse *Huberi* existimat) in auditorio Judicibus vinculorum suorum causam declararit. Chrysostomi autoritatem, qua per prætorium aulam vel regiam Neronis denotari probare studuit *Huberus*, & de prima illa Apologia in ep. ad Philipp. loqui Apostolum affirmavit, Auctor ita accipit, ut homini Græco, qui tot seculis post primum vixit, condonandum putet, si per Palatium explicet *prætorium*; neutiquam tamen partem judicialem Palatii intelligere ipsum, imo innocentiæ Paulinæ declarationem in Prætorio a prima ejus apologia Timotheo nunciata, tanquam rem prorsus diversam, distinguere, quod vero attinet ad ipsam *Φανέρωσιν*, Chrysostomum omnino sentire cum ipso, factam nempe eam non unico apologiæ judicialis actu, sed potius quotidiana Evangelii prædicatione, & vitæ sanctitate. Quatuor in contrarium allatis argumentis *p. 369. sqq.* respondet. Postea in *Resp. ad cap. 5. & 6.* militem, qui custos Paulo datus fait, quem ex Judæa & Julii centuria fuisse *Hubero* persuasum est, prætorianum fuisse, nec ullum in omni Romanorum historia repertum iri exemplum legionarii militis ex longinqua adeo provincia a sua legione & signis abducti, & Romæ sine ulla necessitate retenti, solummodo ut vinctum aliquem asservaret; sub prætoriani potius militis in castris habiti cura fuisse reorum custodias, ex historia Romana docet, & ex annotatis Grotii ad *Act. 28, 16.* probat. Cumque Adversarius negarit *Prætorii*

vocem cohortes militum & prætorianas significare, sed tabernaculum Imperatoris solum denotare, *cap. 7. & seq.* respondet, monstratque tempus & locum distinguenda esse in vocabuli hujus significatione. Nempe in castris ante & post Cæsares significasse tabernaculum illius qui cum summa potestate exercitui præerat: in provinciis habitationem præsidum: at in Urbe etiam prætorias cohortes eo fuisse denotatas, postquam Augustus eas ex castris in urbem deduxit: sicut & in agris præcipuas & sumtuosas maxime villas. In loco autem Paulino commodissimam interpretationem videri eam, quæ a cohortibus prætoriis petitur, nec analogiam, quominus *in prætorio* non idem sit ac *inter cohortes prætorias*, repugnare ad *cap. 8.* ostendit, usumque hujus significationis, allegatis veterum exemplis, *cap. 9. & 10.* probat; eaque a contorta, quam vocat, & dura expositione Adversarii, liberat, nunquam *Prætorii* vocabulum, determinatum in aliquam rei urbanæ significationem adhiberi asserens, quin proxime & unice prætorias cohortes denotet: cumque *prætorium* adjectivum sit, subintelligi debere *castrum* ad *cap. 11.* docet, ibique de nummis quibusdam ex Oudano depromtis disserit. Præfectum prætorio ἔπαρχον αὐλῆς dictum fuisse a Græcis ætate posterioribus, nec ab ullo, præter Plutarchum, ante Constantini tempora ita vocatum; Latinos omnes veteres & Græcos ante Constantinum non aliter Præfectum prætorio exposuisse, quam præfectum prætoriis cohortibus, ἔπαρχον τῶν δορυφορικῶν vel τῶν στρατοπέδων ad *cap. 13.* notat, & h. l. bene monet, quod & in *Diss. II. §. 43.* observaverat, ex modicis initiis, potentiam & curam muneris Præfecti prætorio majorem in modum paulatim fuisse auctam, adeo ut tandem Cæsares omnia per Præfectos illos prætorio administrarent. De Dionis Cassii loco e lib. 53. quo is habitationem Augusti *Palatium* appellatam fuisse indicat, *quod ille in monte Palatino habitaret, & haberet τὸ στρατήγιον prætorium*, quod Huberus de judiciali auditorio accepit, Auctor de prætoriæ cohortis statione, quæ isthic sub Cæsaribus fuit, vel loco ei destinato, explicandum docet, pluribus ad *cap. 14. 15. 16.* differit. De *templo* in castris an idem sit cum prætorio, an diversum, *p. 217. & 675.* disquirit, & prætorium ab Augusto in Vrbe collocatum indeque a Tiberio in castra translatum esse, ad *cap. 17.* negat. De judiciis autem in castris exercitis, exemplum Silii & reliquorum Messalinæ adulterorum e Tacito affert ad *cap. 18.* Cæsares primi

seculi

ſeculi in palatio auditoria ſtata, ſeu conclavia vel ædificia juri dicundo & provocationibus accipiendis dicata, habuiſſe negat ad *cap. 19. 20. 21:* privatis enim litibus in urbe & palatio attendendis nunquam vacaſſe Cæſares exiſtimat, quorum plerique maximam imperii ſui partem extra urbem egerint in ſeceſſibus & villis, privatas lites foro & ordinariis judicibus aut extraordinariis ſorte lectis relinquentes. Ex his, ut & aliis pluribus quæ omnia recenſere nimis longum foret, colligit *p. 901. 902*, quum neque uſum neque analogiam ſignificationis *Prætorii* pro parte palatii judiciali in qua auditorium fuerit, toto iſto ſingulari libro *Huberus* probaverit; nec ullum attulerit locum, in quo vocabulum iſtud tali ſenſu fuerit adhibitum; neque publicum ac ſtatum juris dicundi auditorium in palatio Cæſarum primi ſeculi extiterit; ſalvam eſſe ſententiam, qua de prætoriis cohortibus *Prætorium* intelligendum eſſe, & Paulum militi prætoriano, qui ipſi alligatus erat, reliquisque qui crebro accedebant, vinculorum rationem innocentiamque ſuam expoſuiſſe, & de Chriſto Evangelium prædicaſſe, cenſuit.

Prætorianæ liti ſubjungit Diſſertationem *de Auguſtea orbis terrarum deſcriptione, & loco Lucæ eam memorantis* doctiſſimus Auctor; in qua, ſecus ac Interpretes hactenus ἀπογραφὴν Luc. II. 1. expoſuerunt, non tributi cauſa eam inſtitutam & ἀποτίμησιν τῶν ἀνθρώπων, ſed deſcriptionem ſingulorum hominum factam, eorumque nomina in publicas tabulas conſignata fuiſſe docet: inſtitutum autem id, ut conſtaret, quam frequens eſſet quæque regio, & quantum auxiliorum poſſet tum provinciis, tum & ſociis civitatibus, & regibus, ſi res ita exigeret, ac vicina forte provincia bello flagraret, imperari. Notum eſſe Breviarium Auguſti, ex deſcriptione hac ὅλης τῆς οἰκουμένης confectum: & proinde ut accuratior numerus iniretur ſubditorum, eos non in locis ubi habitabant, ſed unde per majores ſuos orti erant, ſeu ubi majores perpetua ſerie vixerant, & ubi idcirco genealogicæ illorum tabulæ reperiebantur, fuiſſe recenſitos: quæ cauſa etiam fuerit, ob quam Joſephus ex urbe Galilææ Nazaretho Bethlehemum Judææ conceſſerit (quia erat ex familia Davidis) & omnes reliqui in ſuam quisque civitatem ſe contulerint. De tempore hujus ἀπογραφῆς an ſub Cyrenio ſeu Quirino, (de quo nomine §. *ult.* diſſerit) an Sentio Saturnino, an Quintilio Varo facta ſit, §. *6 & ſeqq.* quo item ſenſu prima ea dicatur, late & circumſpecte, ut autoritatem Scripturæ

tueatur, quam aliorum vel emendationes vel interpretationes labefactare videntur, differit, & cum Heervvarto, Reinesio & Coccejo πρώτη positum esse ἀντὶ τῆ πρότερα censet, verumque verborum sensum hunc esse putat: descriptionem hanc *prius* vel *ante* factam esse, quam Syriæ præsideret Quirinus: quam loquendi rationem fuse ostendit & explicat, optimi Grammatici partes implens & hoc veluti documento monstrans, quem usum accurata verborum cura in gravioribus studiis rebusque præstet.

ΦΛΑΒΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

Flavii Josephi opera quæ extant omnia, juxta editionem Græco-Latinam Genevensem, quæ nunc prolegomenis & appendice aucta redditur.

Coloniæ, seu potius Lipsiæ, sumtibus Mauricii Georgii Weidmanni A. C. 1691. fol. Alphab. 14.

AUctor τῶν προλεγομένων, qui est *Thomas Ittigius*, vir Clarissimus, nosterque in colligendis Eruditorum Actis Socius æstumatissimus, primum de quorundam celeberrimorum Virorum in Josephum lucubrationibus frustra hactenus promissis & expectatis differit; qua occasione etiam præcipua Josephi manuscripta memorat, quæ passim in bibliothecis asservantur, & imprimis Vindobonensia, quæ Petrus Lambecius in peculiari ad Augustum Brunsuicensium & Luneburgensium Principem epistola delineavit. Deinde de ipsis Josephi scriptis agit, de 7 libris ἁλώσεως, de 20 libris ἀρχαιολογίας, quorum appendix est vita Josephi ab ipsomet conscripta, de duobus libris contra Apionem, de panegyrico in Maccabæos, seu tractatu qui περὶ αὐτοκράτορος λογισμῶ inscribitur, nec non de scriptis a Josepho promissis, & vel temporum injuria deperditis, vel non absolutis. Postea Græcas operum Josephi editiones, quæ rariores & infrequentiores hactenus fuerunt, tum etiam versiones Latinas, Germanicas, Italicas, Hispanicas, Gallicas, Anglicas, & Belgicas enumerat. Antiquis Josephi interpretibus Latinis, Rufino & Amicis Cassiodori, accenset etiam Autorem librorum quinque de excidio Hierosolymitano, cum quoad

quoad maximam partem ex Joſepho translati fuerint, unde etiam Joſephi ſeu Joſeppi aut Joſippi nomen illis quondam adſcriptum fuiſſe obſervat, quod poſtea librariorum vitio in Igiſippi vel Egeſippi nomen transiit. Occaſione Hebraicæ verſionis, quæ in Vaticana bibliotheca manuſcripta extare dicitur, de Joſepho Gorionis filio & Hebraica ejus hiſtoria, in qua & ipſe plurimis in locis Joſephi noſtri interpretem egit, breviter diſquirit, eumque Joſepho noſtro longe recentiorem, & propter aniles quas admiſcet fabulas nullius pretii eſſe probat, etſi a Judæis quibusdam magni æſtimetur, & tantum non Prophetis æquiparetur. Fragmenta quædam, quæ ab Euſebio, Hieronymo, Suida & aliis ex Joſepho allegantur, & hodie in Joſephi operibus non reperiuntur, pleraque Joſepho potius afficta, quam ex ejus operibus expuncta ſtatuit, ſi forte excipiatur fragmentum de Harani combuſtione, quod apud Euſtathium in hexaemero legitur. Joſephi de Chriſto periochen adulterinam eſſe ſtatuit, & inter alia Lambecium refutat, non ſolum in eo, quod in epiſtola ad Auguſtum inter ſcriptores, qui decantatiſſimæ illius perioches mentionem faciunt, Photium numeraverit, & poſtea in commentariis de bibliotheca Vindobonenſi hunc errorem defendere conatus fuerit, ſed imprimis etiam in eo, quod Joſephi verba ita interpretetur, quaſi non ad Chriſti laudem, ſed potius ad ejus contemtum & vituperium ſpectarent; quam Lambecii explicationem prolixe refert, & coactam atque a Joſephi verbis alienam eſſe demonſtrat. Hac diſputatione finita, dignitatem & utilitatem operum Joſephi commendat, & quamvis non diſſimulet, hunc Scriptorem multis nævis & erroribus obnoxium fuiſſe, quorum aliquos etiam recenſet, non dubitat tamen a multis Joſephi errores præter neceſſitatem multiplicari, cum nonnulla, quorum arguitur, non incommode excuſari & defendi poſſint, nonnulla etiam librariis potius & interpretibus quam ipſi Joſepho tribui debeant. Poſtremo de iis agit, quæ in appendice novæ hujus editionis occurrunt.

Continet autem hæc appendix primum Ariſteæ de 7. Interpretibus hiſtoriam cum Latina verſione Matthiæ Garbitii, & notis ad epitomen Ariſteæ, quæ apud Joſephum legitur, a præſtantiſſimo Juvene M. Joh. Alberto Fabricio concinnatis. Has ſequuntur variæ lectiones librorum de bello Judaico, & tractatus de imperio rationis, ex codice

manuſcripto bibliothecæ noſtræ Paulinæ ab ornatiſſimo Juvene Joachimo Friderico Fellero, *Joachimi Felleri* S.S. Theol. Lic. Poeſeos in hac Academia Profeſſoris publici meritiſſimi, & Academiæ Bibliothecarii (cujus beatum quidem, at acerbum obitum, qui in diem $\frac{6}{16}$ proximi menſis Aprilis incidit, ex animo lugemus.) filio collectæ. Subjicitur nova verſio libelli de Macabæis adornata a Frãciſco Combefiſio, qui perperam exiſtimavit, nullã aliam hujus libelli verſionem Latinam præter Eraſmi paraphraſin extare. Additæ ſunt ejusdem Combefiſii notæ ex noviſſimo, quod vocat, bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ auctario deprompte. Accedit ultimo loco fragmentum libri περὶ παντὸς, quod ab Hœſchelio in notis ad Photii bibliothecam ſub Joſephi nomine editum eſt, & poſtea a Stephano Le Moyne, qui etiam verſionem Latinam addidit, in Variis Sacris ſub Hippolyti nomine publicatum, cum in laterculo ſtatuæ marmoreæ ſuperiore ſeculo effoſſæ & in bibliothecam Vaticanam translatæ opus aliquod περὶ παντὸς contra Platonem reliquis Hippolyti ſcriptis accenſeatur: etſi nonnulli, in quorum ſententiam Photius proclivis eſt, opus illud περὶ παντὸς Cajo Presbytero Romano aſſignare malint, quippe qui in alio opere, quod Labyrinthum inſcripſit, ſe librum hujus argumenti literis tradidiſſe refert. Cur autem hoc opus Joſepho a nonnullis adſcriptum fuerit, ejus rei in prolegomenis quatuor cauſæ afferuntur.

THE NEVV STATE OF ENGLAND UNder their Majeſties K. VVilliam and Q. Mary.

id eſt,

Recens ſtatus Angliæ ſub imperio VVilhelmi Regis & Mariæ Reginæ; auctore G. M.

Londini, Imp. Joh. Wyat, 1691 in 12. plag. 38.

QUem non una vice, imperantibus *Carolo II.* & *Jacobo II.* M. Britanniæ Regibus, *Eduardus Chamberlayne*, Regiæ Societatis collega, deſcripſit, *recentiorem Angliæ ſtatum*, nuperius enarrare cœpit opere hoc tripartito vir quidam patriæ amantiſſimus, anteceſſorem ſuum non infeliciter æmulatus. Priori is parte Angliam ſingulaque ejus oppida topographice perluſtranda ſiſtit. Altera multa lectu jucunda refert de incolarum originibus, genio, moribus, legibus, religione ac regiminis forma; ut & Regis ac Reginæ hodie ſum[illegible]am rerum obtinentium

Digitized by Google

nentium aula, jure ad coronam, reditibus, copiis militaribus; nec non de ordinibus cæteris, nobili puta, eccleſiaſtico, œconomico, &c. Tertia repræſentat omnes curias & collegia, in quibus regis auctoritate jus dicitur. Subjungit nomenclationem Anglorum in eccleſia aut politia, in ſago aut toga eminentiorum.

APPENDIX AD HISTORIAM GENEALOGICAM Regum Pariumque Magnæ Britanniæ anno ſuperiori editam.

Noribergæ, ſumt. Joh. Andr. Endteri filiorum, 1691. in Fol. plag. 3.

NObiliſſimi Viri, *Jacobi Wilhelmi Imhoff*, Genealogias Britannicas anno ſuperiori M. Junio ad Acta Eruditorum p. 268. retulimus. Nunc appendicem earundem prodiiſſe indicamus. Habes in ea *tabulam, qua omnium, quotquot a regio ſtemmate ſanguinem deriuant, ſeries & cognatio uno conſpectu patet.* Ex his non pauci religionem *Romanam* profitentur; unde non poſſumus non ex præcedentis *Libri Anglici* Parte II. c. X. p. 120. obiter memorare decretum ſatis prolixum Parlamenti, regio aſſenſu ſancitum *d. 16. Dec. 1689*, nullum Principem Romano-catholicum nullamve Principem Romano-catholico nuptam unquam aliquid juris ad Magnæ Britanniæ regnum in poſterum habituros.

Excipit illam *præfatio*, in qua lector invitatur ad ferendam opem in opere, in quod omnes ingenii nervos nunc intendit *Imhoſius*. Eſt illud *novum ſupplementum ad Notitiam Procerum Imperii*, a ſummis viris enixe hactenus ac ſerio expetitum deſideratumque. Et quemadmodum eorum humanitate multæ ac exactiſſimæ memoriæ ad Auctorem pervenere: ita optandum eſt quam maxime, ut qui familiarum illuſtrium caſus in promtu habent, Imhofio aut non recte annotatos, aut plane ignoratos, eos haud gravatim impertiantur, quo tandem hoc in genere ſtudiorum aliquid extet, a ſphalmatibus, quantum fieri poteſt, purgatum ac correctum. Incompertos ſibi eſſe fatetur Noſter progenitores hodiernorum Præſulum *Hildeſheimii, Leodii, Paderbornæ & Monaſterii*; certior fieri cupit de noviſſima ſerie Canonicorum *Colonienſium, Hildesheimenſium, Leodienſium* atque *Oſnabrugenſium*; dubitat, an *Joh. Dietericus* Abbas monaſterii *S. Cornelii ad Indam* ſuperſtes

ſuperſtes ſit. Fugere ſe queritur noviſſimas mutationes familiarum *Mecklenburgicæ*, *Haſſiacæ & Badenſis*, *Naſſovicarum*, *Oſtfriſicæ*, *Liechtenſteiniæ*, *Croienſis*, Weſtphalicarum tantum non omnium, præſertim *Manderſcheidiæ*, *Metternichiæ* ac *Salmenſis*, porro ex Wetteravicis *Hazfeldenſis*, *Rheingraviæ*, *Schœnburgenſis*, *Solmenſis*, *Stolbergenſis* & *Waldeccenſis*; *Lœwenſteinenſis* denique e Franconicis.

Sequuntur præfationem *Supplementa* ipſa ad genealogias Britannicas, maximam partem a nobili viro, *Henrico San-Georgio*, Equite & Clarencienſi Rege Armorum nuper admodum accepta. Poſtremo loco noviſſimus Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Angliæ Catalogus exhibetur, ſed qui ob mutationem nuperrime exortam correctione jam aliqua indiget. Si enim Novellis Hamburgenſibus fides eſt, diem quidem ſuum obiit *Herbertus Crofts* Herefordienſis Epiſcopus, ſucceſſorem nactus *Gilbertum Ironſide* Epiſcopum hactenus Briſtolenſem, cui viciſſim in hoc Epiſcopatu *D. Bathurſt* ſuffectus memoratur. Plures vero munere privati ſunt, quod Regi Wilhelmo fidem ſuam ſacramento obſtringere tanto tempore renuiſſent. Hi recenſentur hoc ordine: *D. Wilhelmus Sandcroft* Archiepiſcopus Cantuarienſis, cui ſucceſſit *D. Tillotſon* Eccleſiæ D. Pauli hactenus Decanus: *D. Franciſcus Turner* Elienſis Epiſcopus, cui ſurrogatus eſt *D. Simon Patrick* Ciceſtrenſis antea Epiſcopus, ſucceſſorem in hoc Epiſcopatu *D. Groue* adeptus: *D. Thomas Ken* Epiſcopus Bathonienſis & Welſenſis, cui ſucceſſit *D. Beveridge*: *Wilhelmus Lloyd* Norvicenſis epiſcopus, qui ſucceſſorem nactus eſt *D. Meare*: *D. Thomas White* Petroburgenſis Epiſcopus, cui *D. Cumberland* ſuffectus eſt: & *D. Robertus Frampton* Epiſcopus Gloceſtrenſis, cui ſurrogatus eſt *D. Fowler*.

Quod reliquum eſt, monemus (vel ipſo Imhofio in nuperrimis ad Amicum litteris indicante) in Supplementis hiſce pag. 7. lin. 37. emendandum eſſe ſphalma, & pro *Maynardo* Ducis Schombergenſis filio, legendum *Carolum*: hic enim in Ducali dignitate patri ſucceſſit. Addimus obſervationem aliam, ex ejusdem nobiliſſimi Viri epiſtola excerptam, nempe *Eduardum* illum *Villerium*, ſtabulo Reginæ præfectum, cujus genealogia in Appendice enarratur, ineunte menſe Aprili hoc ipſo anno, axiomate *Baronis de Hoo & Vicecomitis Dartfordienſis in Comitatu Cantienſi* gratia *Wilhelmi* Regis auctum ac ornatum fuiſſe.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCI.

שלחן ערוך *SCHÜLCHAN ARUCH.*

id eſt,

Menſa inſtructa, ex ſcriptis R. Iſaaci Loriæ excerpta; Accedit R. Abr. Aben Eſræ אגרת שבת Epiſtola Sabbati.

Francofurti ad Viadrum, in ædibus Joh. Chriſtoph. Beemanni D. & Profeſſoris Francofurtani, a. 451. Chriſti 1691. in 8. plag 7.

QUæ R. *Iſaacus Loria* Germanus, Kabbaliſtarum princeps, diſcipulis intimioris admiſſionis cõmunicavit, theologiæ ſecretioris Judaicæ myſteria, ea in chartã cõjecit *R. Chajim Vitalis*, magnis vero ſumptibus comparavit *Chriſtianus Knorrius*, Baro a *Roſenroth*, dum viveret, harum rerum ſtudioſiſſimus ac callentiſſimo, nec tantum aliquot eorundem partes Latii jure in *Kabbala* ſua *denudata* donavit, verum & in præfatione *tomo ſecundo* præfixa de univerſo operum Lorianorum ſyntagmate plura docuit, quam ullus alius. Ex his itaque a Loriæ diſcipulis excerptus eſſe dicitur præſens libellus, MENSÆ INSTRUCTÆ titulo inſignis, eo quod juxta ordinem libri homonymi ab *Iſaaco Karo* conditi ritus præcipuos Judæorum enarrat, hoc tantum diſcrimine, quod in illo rituum rationes *Talmudicæ* h.e. juridicæ, in hoc *Kabbaliſticæ* ſive myſticæ adferantur. Opuſculum hoc antea Cracoviæ excuſum fertur. In editione autem Francofurtana mantiſſam habet adjectam hactenus *ἀνέκδοτον*, אגרת השבת nempe *Epiſtolam* rhythmicam, *quam Sabbatum* a. 4929. Chr. 1169. *ad R. Abrahamum Aben Eſræm ſomniantem miſiſſe* fingitur. Fabulæ illius *ἀπρόσδιον* eſt, ad ſabbathum referendam non eam noctem, quæ ſubſequatur diem ſive ſolis occaſum, ſed quæ ſolis ortum præcedat. An ea vero fatis reſpondeat gravitati Auctoris, (qui una cum Moſe Maimonide

& Iſaaco Abarbanele trigam Judæorum eruditiſſimorum & a nugandi pruritu ſuæ genti communi magis alienorum conſtituit,) numque adeo pro genuino AbenEſræ fœtu habenda ſit, non injuria vehementer dubitamus.

ספר עברונות *SEPHER ABHRONOTH*

id eſt,

Liber computi aſtronomici, auctore R. Elieſere, R. Jacobi Filio, בלין Germano.

Ibidem, eodem anno, in 4. Conſtat plagulis 9.

DE calendarii Judaici computo varii luculentas diſſertationes edidere. Ut *Munſterum*, *Scaligerum* vetuſtioresque alios mittamus, e Chriſtianis multum operæ huic argumento impendit a. 1678. *Julius Bartoloccius de Celleno*, Tomo II. Bibliothecæ Rabbinicæ, fol. 391-728. E Judæis (præter R. *Abrahamū Hannaſi* & *Iſſaſcharem F. Mardochai Suſan*, quorum is ספר חעיבור, hic עיבור שנים literis condidit,) ipſomet titulo ספר עברונות uſi ſunt *R. Jacobus* מרקריאה *Markaria* (vel potius fortaſſis *Merceria*,) non, (uti *Plantavitius* & *Schabbethai* legunt,) מקריאה *Makria*, (de quo confer *Bartoloccium*, tomo III. n. 876.) nuperrimeq; *R. Elieſer Jacobi F.* Ballen cognominatus, qui, niſi fallimur, perſpicuitate anteceſſoribus palmam dubiam fecit.

ספר מגלה עמוקות *SEPHER MEGALle Amukoth.*

id eſt,

Liber, inſcriptus: Revelans profunda; auctore R. Nathane Spirenſi.

Fürthi, a. 451. Chriſti 1691. in 4. plag. 26.

REvelator hic *profundorum* plane alius eſt, quam quatuor illi, qui a *Johanne Buxtorfio* Filio, parte altera *Bibliothecæ Rabbinicæ*, ſub hoc titulo, ex *Jobi XII. 22.* petito, recenſentur. Auctorem enim habet R. *Nathanem* שפירא. Cognomentum hoc legere licebit *Schappira*, id quod Chaldaice *Pulchrum* notat; aut potius *Spira*, ut innuatur, Rabbinum

binum hunc *Spira Nemetum* esse oriundum. Utut enim juxta Grammaticæ leges dicendum foret משפירא, nihil tamen tritius, quam מ illud ante patriæ nomen omittere, quemadmodum auctor libri *Schaare Zijon* anno superiori Wilhermsdorfii una cum ספר פתרון חלומות sive Onirocriticis *Salomonis Almoli* recusi, vocitatur נתן נטע בן חקרוש מוהר"ר משה הגובר זצ"ל אשכנזי החונה על רגלו בק"ק יא"ס לע"ע i.e. *Nathan Neta, filius Sancti Domini R. Mosis* Hanoverani *p.m. Germanus, degens p.t. in S. synagoga Jas.* Cæterũ, ut e diverticulo in viam redeamus, *Nathan* noster *Spirensis* Archisynagogus fuit Cracoviensis, mortuus a. æt. 48, æræ Judaicæ 393, Christi 1633. Opus ejus sylloge est observationum Kabbalisticarum ducentarum quinquaginta duarum in precationem Mosis *Deut. III. 24. 25.* Prodiit primum in lucem, obstetricante auctoris filio *R. Salomone*, Cracoviæ a. 396. Chr. 1636. in 4. Altera vice פה ק"ק פירדא Fürthi, Norimbergæ proximi, ac ex *Wagenseilii* Sota & *Arnoldi* annotationibus ad eandem, si non aliunde, satis noti.

ספר אורחות צדיקים *SEPHER ORchoth Zaddikim.* Liber: Viæ Justorum.

Solisbaci, apud Mosen Uri Scharga Blech, a. 451. Chr. 1691. in 12.
Constat plag. 26.

EST liber anonymi sed vetusti auctoris ethicus, 28. capitibus absolutus, puriori exaratus stylo, impressus primum Pragæ a. 341. Christi 1581. in 4. *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sipthé Jeschenim* laudat eum ceu ס' נכבד *librum excellentem*, refertque, alio illum titulo dici ספר המדות *librum morum*, ac Latine conversum typis Isnensibus (opera procul dubio *Pauli Fagii*) in lucem publicam exiisse a. 302. Christi 1542. in quarta forma.

MISNÆ PARS: ORDINIS PRIMI ZERAim tituli septem. Latine vertit & commentario illustravit Gulielmus Guisius.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano, 1690. in 4. plag. 24.

MISCHNAM opera ac studio R. *Jehuda Sancti* seculo a C.N. secundo

cundo congeſtam eſſe, ſæpius a nobis dictum meminimus. Videatur modo Supplementum noſtrum VII. p. 363. ubi nova Ebræi textus, *Bertinorio* & *Jom-tobho* commentatoribus ſtipata, editio Amſtelodamenſis recenſetur. Ut δευτέρωσις illa Latine extaret, multum operæ inſumtum eſt eruditis non unis; quorum aliqui unum, alii duos, tres, quatuor, quinque aut ſex titulos Latina veſte indutos in orbis literati conſpectum produxerunt. In his ſunt Samuel *Clericus*, Joannes *Coccejus*, Joānes *Druſius*, Conſtantinus *l' Empereur*, Paulus *Fagius*, Joannes *Leusdenius*, Joh. Henr. *Otho*, Guſtavus *Peringerus*, Paulus *Riccius*, Sebaſtianus *Schmidius*, Robertus *Sheringhamius*, Franciſcus *Taylerus*, Jo. *Ullmannus*, Jo. Chriſtoph. *Wagenſeilius*, Joannes *Wülferus*. Eorum omnium diligentiam ſuperare niſus fuerat vir doctiſſimus ac Oxonienſium Academiæ immortale decus *Gulielmus Guiſius*; ſed optimis conatibus immortuus, quod moliebatur opus vix duodecima ex parte omnibus numeris abſolvit ac perfecit. Prodeunt enim, obſtetricante clariſſimo *Eduardo Bernardo*, ſeptem ſolum tituli ordinis primi Talmudici, (*Maſſichtoth* puta *Berachoth*, *Pea*, *Demai*, *Kilajim*, *Schebhiith*, *Terumoth*, *Maaſeroth*,) accurate ac eleganter in Latinam linguam converſi, cum notis eruditione rariori ac varia refertis, quibus multa commentatorum Judaicorum itemque philologorum Chriſtianorum paroramata indicantur, difficiliores voces Biblicæ ac Talmudicæ face ſatis clara colluſtrantur, itemque barbaro-Ebrææ, in quibus mirifice ceſpitarunt interpretes Rabbini, ex Græca lingua conjecturis plerumque felicibus explicantur. Nos e multis aliqua ſeligemus, quæ ſpecimiuis vice erunt.

p. 29. Vocem רוצן *Pſalm. CXXIX. 7.* ex Arabiſmo exponit Auctor de
p. 30. faſciculo tanto, quantus ſub axilla portari poteſt; cum רוצן proprie ſit locus corporis ab axilla ad latus uſque. לוף *Luph*, vocabulum Talmudiſtis frequenter uſurpatum & a modernis Judæis pro *capa* habitum, *arum* eſſe demonſtrat, a *Dioſcoride* his verbis memoratum: "Ἀρον
p. 41. τὸ καλούμενον παρὰ Σύροις λάφα. Vox רמאי ſignificat rem primitiis immixtis infectam adeoque profanis uſibus eximendam, deſcenditque, juxta Noſtrum, non a רמעה *lachryma*, ſed רמע quod notat Samaritice, (ac conſequenter Ebraice,) *medullam* vel *præſtantiſſimam* partem, qualis ſunt *primitiæ*. Sic ponitur pro חלב Gen. XLV. 18. Num. XVIII. 12. 29. 32. imo & pro חבל *funiculus* Deut. XXXII. 9.

ubi

Digitized by Google

ubi pari modo חלב *medulla* Interpres legiſſe videtur. Lightfootus crebrius refellitur, v. g. quod in decade Chorographica in Marcum c. V. ſect. II. vocem צלמון ad *Dalmanutha* detorſit, quam Noſter de *Salamine Cypri* accipi mavult, quodq; שער *portam* vertit, cum *frondem* vertere debuiſſet. Regium hortum Babylonicum *hortum Bagoæ* vocatum *Plinius* refert, l. XIII. c. IV. & a *Bagoa* ſpadone dictum ſuſpicatur. At Guiſius *Bage* vel *Bag* & Chaldæis & Perſis viridarium hortumve amœnum ſignare oſtendit ſimulque emendari cupit locum Theophraſti: ἐν μόνῳ τῷ βάττῃ κήπῳ τῷ παλαιῷ, legendo: ἐν μόνῳ τῷ Βάγῳ κήπῳ τῷ παλαιῷ περὶ βαβυλῶνα. p. 66. p. 84.

Præcipuus notarum Guiſianarum uſus in eum redundabit, qui Buxtorfii Lexicon Talmudicum auctius atque emendatius reddere voluerit. Nos ea tantum excerpſimus, quæ occaſione Miſchnici textus monita fuiſſe, non quemlibet ſubodoraturum credidimus. Cæterum, ut fortean volumen paulo ſpiſſius fieret, præmittitur ei præfatio *Maimonidis* in *Seder Seraim* ex ſola *Eduardi Pocockii* verſione latina, quam in ejus *Porta Moſis* p. 5—133. reperire eſt. Utq; eſſet, qui telam morte Guiſii abruptam pertexat, compellat Bernardus clariſſimum *Alexiũ*, (hoc eſt, ni fallimur, Petrum Allixium, cujus *hiſtoriam eccleſiarum Pedemontanarũ* averſa pagina recenſemus,) ut opus, quod unius hominis vires hactenus exceſſiſſe videtur, ad colophonẽ feliciter perducat.

SPECIMEN THEOLOGIÆ MORALIS, quo vera & naturalia omnis juris atque honeſtatis principia breviter eruuntur, quinque Diſputationibus in Univerſit. Roſtochienſi propoſitum, auctore Juſto Chriſtophoro Schomero, S. Th. D. & Prof. Prim. Conſil. Conſiſtor. & Superint. Mecklenb.

Roſtochii, typis Jo. Wepplingii, a. 1690. plag. 18.

CUm duæ ſint Theologiæ partes, una quæ dogmata ſeu fidei Chriſtianæ articulos complectitur, altera quæ officia & mores vitam Chriſtianam decentes continet; tractatus hujus *Autori venerando* viſum eſt, nunc poſteriorem ejus partem a paucis hactenus excultam, hic velut per modum Pædiæ delineare; ut quomodo vita Chriſtiana multis modis corrupta inſtrui debeat, S. Theologiæ cultoribus conſtaret.

ſtaret. Quinque ille *capitibus* abſolvitur. In *primo* de natura Theologiæ moralis, eandem definiendo & diſtinguendo ab Ethica & Jurisprudentia, agit: in *ſecundo* finem ejus, qui eſt ſanctitas & perfectio Chriſtiana, explicat. Qua occaſione juxta analogiam fidei declaratur, ut lex Dei abs homine renato ſervari & impleri queat. In *tertio capite*, primum actionis moralis principium, h. e. intellectum & conſcientiam exponit: in *quarto*, alterum principium, quod eſt voluntas hominis regeniti, traditur, ad quam affectus, eorumque moderatio referuntur. In *quinto* denique norma actionum Chriſtianarum, quæ eſt jus divinum, ejusque obligatio exponuntur. Inde juſtitia univerſalis & quæ hic regulæ obſervandæ ſunt, explicantur. Univerſam hanc Pædiam Theologiæ Moralis ſane accuratam, non ex lacunis, qui vocantur, Moraliſtarum, ſed ex ſolis Scripturæ ſacræ fontibus ac juris naturæ fundamentis, idoneo ordine ac puro & eleganti ſtylo deducit: ut optandum ſit, virum ſolida eruditione & judicandi facultate inſtructum, telam quam exorſus eſt valde utilem pertexere; quo ſtudioſa juventus S. Theologiæ dedita habeat, unde ad mores & officia Chriſtianorum inſtruenda & dirigenda magis magisque proficiat,

SOME REMARKS UPON THE HISTORY of the ancient Churches of Piedmont, by P. Allix, D. D.

ſive,

Annotationes aliquæ ſuper hiſtoriam antiquarum Pedemontii Eccleſiarum, autore P. Allixio, Th. D.

Londini apud Rich. Chiſvvell, 1690. in 4. Plag. 45.

OCcaſionem præſenti ſcripto dedit edita ante hoc triennium a *Boſſueto, Epiſcopo Meldenſi*, Hiſtoria de Variationibus Eccleſiarum Proteſtantium: cujus recenſionem dedimus in *Actis anni 1689, pag. 65. & 157.* Scilicet cum inter alia ille toto libro XI. magno ſtudio id egiſſet, ut Albigenſium atque Waldenſium famam denigraret, atque ſic omne Proteſtantibus adminiculum eriperet, quod ex iſtorum conſenſu ſubinde quærere conati fuerant: Allixius ſui muneris eſſe credidit, iniquum

iniquum iſtius animum, defectumque ſinceritatis, in tradenda harum Eccleſiarum hiſtoria detegere, adeoque hanc ſpeciatim partem memorati operis impugnare: non dubitans, reliqua ejus capita ab aliis Proteſtantium Doctoribus affatim confutatum iri. Tametſi enim ab iſtorum Waldenſium Albigenſiumve juſtificatione non præciſe dependere autumet noſtræ defenſionis robur: nihiloſecius laborem hunc nequaquam vanum fore exiſtimavit, tum quod per ſe res Chriſtiano digna ſit, propugnandam ſuſcipere innocentium famam, teterrimis calumniis impetitam & tantum non oppreſſam; tum quod parum ab ingratitudine abſit, ſi eorum memoriam, tam atrocibus modis oneratam vindicare negligamus, qui tam gravia pro fide Chriſtiana perpeſſi, tantaque cum conſtantia anniſi ſint illibatam conſervare antiquam religionem, quam nempe Romana Eccleſia eo tempore adulterare ac pene abolere ſategerit, ſurrogato in ejus locum Chriſtianiſmo ſpurio & ſuum ad placitum confiſto. Præmonet vero, neutiquam ſibi propoſitum eſſe integram Waldenſium Albigenſiumve Hiſtoriam conſignare; quandoquidem id jam antea factum ſit ab aliis viris egregiis, *Chaſſagnonio* puta, *Perrino, Uſſerio, Legero & Morlando:* quorum ſcriptis vix quidquam addi poſſe judicat, niſi forte circa originem harum eccleſiarum, & continuationem fili hiſtorici ab eo tempore, quo Legerus & Morlandus opera ſua finierint. Quin potius ſcopus ejus eſt, oſtendere modo veram antiquitatem utriusque harum Eccleſiarum; ac nil falſi ab earum membris jactatum eſſe, dum aſſeruerint, eas a Romanæ ſedis jugo immunes originem ſuam ad ipſa Apoſtolorum tempora referre: quod proinde ex hiſtoria præteritorum ſeculorum deducere intendit, adeoque docere ſucceſſionem continuam tam reſpectu ſanioris doctrinæ & cultus, quam miniſterii ſacri in his eccleſiis, inde ab Apoſtolorum ævo ad ſeculum uſque XIII, quo nempe tantopere cœtus hi inclaruerunt maſcule ſemet opponendo erroribus atque corruptionibus Romanæ ſedis. Quo pacto iis ſatisfactum iri confidit, qui poſtulent audacter, ut ſibi oſtendatur ulla Eccleſia, quæ ante Lutheri reformationem, aut ſaltem ante ſeculum XII, easdem cum Proteſtantibus opiniones foverit. Ab ovo itaque rem exorſus, primo omnium inquirit in originem Eccleſiarum Italiæ, non univerſæ, ſed ſpecialiter quondam ſic dictæ, ac ſeptem regionibus compoſitæ: quas enumerat Liguriam, Æmi-

Æmiliam, Flaminiam, Venetam ditionem, Alpes tam Cottias, quam Grajas, ac denique Rhætiam. Tametsi vero Mediolanensis & reliquarum Liguriæ Ecclesiarum fundator Barnabas, S. Pauli comes, fuisse tradatur a Baronio, Ughello ac Ripamontio, & quidem circa annum Christi 51, aut 49 rectius: tamen cum hæc assertio nullo nitatur autore antiquo, Noster eam rejicit, totamque istam traditionem tribuendam ait vanæ isti jactantiæ ac æmulationi Prælatorum Occidentis, de præcedentia & jurisdictionis prærogativa contendentium, ex qua nempe factum sit, ut inde a Seculo VIII vix ulla fuerit Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ Ecclesia, quæ non gloriaretur, se ab aliquo Apostolorum, eorumve discipulo fundatam: non exigua scilicet pietatis parte in cudendis plebique credulæ obtrudendis talismodi fabulis passim tum temporis reponi solita. Licet autem sic, antiquorum scriptorum testimonio deficiente, determinatu difficile censeat, an primo mox, an vero secundo demum seculo Christianam fidem regio hæc receperit: attamen cum Mediolanum jam tum primiceria istis in oris civitas habita, & vero Apostolis eorumve successoribus solenne fuerit, evangelium in metropoli cujusvis regionis omnium primo prædicare, quo id dein tanto facilius in circumsita loca se diffunderet: hinc Autor conjicit, aut eosdem doctrinæ Christianæ præcones, qui ex Græcia ad Gallos convertendos appulerint, Mediolanensem quoque Ecclesiam plantasse, ut quæ & ipsa ad Galliam Cisalpinam spectarit; aut vero emissarios Petri Paulique discipulos, qui civitates Romæ proximas sub Evangelii ditionem redegerint, hasce suas victorias etiam Mediolanum usque protulisse: ex quo ipso tamen haudquaquam concludi posse ait, Episcopos Romanos sibimet jus aliquod asserere potuisse in diœcesin Mediolanensem: non magis, quam Polycarpus jurisdictionem nactus dici queat in diversas illas Galliæ Ecclesias, ab emissariis suis plantatas: maxime cum constet, autoritatem Episcoporum Romanorum multo tempore satis tenuem mansisse; & ipse Pius II. in Apologia sua pro Ecclesia Romana fateatur, ante Concilium Nicenum non magnam eis ab exteris reverentiam fuisse habitam: quod vel ideo præmonendum duxit Autor, quoniam in sequentibus probare intendit, Diœcesin hanc ab Episcoporum Romanorum ditione independentem perdurasse. Pergit hinc, & per capita aliquot sequentia ex Autorum coævorum testimoniis deducere satagit, quisnam singulis

sæculis

Digitized by Google

ſeculis religionis atque doctrinæ ſtatus fuerit in Diœceſi hac Italica: quo inde liqueat, quatenus ea ab erroribus in Romanam Eccleſiam paulatim irrepentibus manſerit libera. Ac de primis quidem tribus cum dimidio ſeculis, cum nullius pene ex illa diœceſi ſcriptoris eccleſiaſtici opera ſuperſint, neceſſe habuit ex ſtatu ſaltem vicinarum aliarumve ejus ævi eccleſiarum ad iſtam quoque argumentari: per compendium nempe exponens, quid tam circa doctrinam, quam ritus eccleſiaſticos tunc inter Chriſtianos receptum fuerit: in quibus recenſendis, cum aliunde conſtent, non eſt cur detineamur. Speciatim vero notat, plerosque iſtorum rituum non eo cum rigore obſervatos fuiſſe, quo nunc a Romana Eccleſia injungantur; aliquos etiam ſucceſſu temporis mutatos iterum & abolitos eſſe: item diſſentientes circa varias Theologiæ quæſtiones tum magna cum animi moderatione ſemet invicem toleraſſe, dummodo in fundamentis fidei concordarent; denique quamlibet Diœceſin tunc independentem ab alia qualibet fuiſſe reputatam, ita ut licet reverentia aliqua habita fuerit erga Eccleſias ab Apoſtolis fundatas, tamen eas ſequi neceſſum haud putarint, ſicubi ipſas puritatem fidei violaſſe conſtaret. Diſtinctis porro capitibus ſingula ſecula ſequentia percurrens Autor probare allaborat, articulos illos Eccleſiæ Romanæ, quos Proteſtantes hodie pro rejiculis habent, jam tum a fidelibus Diœceſeos hujus Italicæ aut formaliter improbatos, aut ſaltem ignoratos adhuc penitus fuiſſe. Teſtes vero hanc in rem citat ſcriptores, quos illis in oris epiſcopatu aut ſacerdotio functos eſſe conſtat: ex quorum operibus ſigillatim excerpſit, quicquid ad ſtabiliendam hanc ſuam aſſertionem facere viſum fuit: amoliendo aut ſaltem emolliendo inſimul ea, quæ in eorum ſcriptis Romanenſium partibus favere videri poſſent. Sic ex ſeculo IV in medium producit Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem, nec non Philaſtrium & Gaudentium Præſules Brixienſes; e ſeculo V Rufinum Presbyterum Aquilegienſem, ut & Chromantium ac Niceam ejusdem Diœceſeos Epiſcopos; e VI Laurentium epiſcopum primo Novarienſem, dein Mediolanenſem, Ennodium Ticinenſem ac Dacium Mediolanenſem epiſcopos; e VII Maurum Ravennæ, Manſuetum Mediolani, & Maximum Aquilegiæ epiſcopos: cumque præterea *Liturgia* illa, *Ambroſiana* dicta, non incongrua viſa fuerit, ad dandam nobis ideam de fide & cultu ſacro, tum temporis per illos tractus vigente, Noſter

ei peculiare impendit *caput VII*, in quo de ejus autore, contentis & corruptione ſecuta latius diſcurrit. Sequentia capita teſtes allegant e ſeculo VIII, præter Concilium Forojulianum ejusque ſanctiones, Paulinum epiſcopum Aquilegienſem, & Paulum ejusdem diœceſeos diaconum; e IX Claudium Epiſcopum Taurinenſem, & Angilbertum Mediolanenſem; e X Ratherium Veronenſem, & Hattonem Vercellenſem Præſules. In capite XI affertur Gerhardi Epiſcopi Cameracenſis & Atrebatenſis relatio data Reginaldo Præſuli Leodienſi de nonnullis Gundulphi diſcipulis, qui ex Italia venientes præceptoris ſui dogmata per inferiorem Germaniam ſpargere cœperant, ſed a Gerhardo in vincula conjecti opiniones ab Eccleſiæ Romanæ placitis diſcrepantes abjurare fuerant adacti. Ex qua relatione Allixius noſter colligit, Gundulphum ejusque aſſeclas non ab omni quidem errore immunes fuiſſe; attamen ex eorum confeſſione nil quidquam elici poſſe, quod Manichæiſmum ſimilemve hæreſin iis imputatam ſapiat: quin potius in doctrina eorum tale quid offendi, quod iisdem articulis fidei contrarietur, quos ſequenti tempore Waldenſes in Eccleſia Romana improbarint. Unde porro infert, manifeſtum hinc eſſe, quod jam ſub initium ſeculi XI certum hominum genus in Italia extiterit, quod contraria opinionibus Romanæ Sedis docuerit ejusque errores condemnarit, nec non per emiſſarios ſuos hinc inde ablegatos ingruentibus paſſim ſuperſtitionibus opponere ſemet ſategerit. *Caput XII.* jam ſubjicit conſiderationes quasdam ſuper iis, quæ in præcedentibus capitibus propoſita fuere. Nimirum confidit Autor aperte ſatis a ſe oſtenſum eſſe, quod Diœceſis Italica ſufficientem tam in fide, quam ritibus ſacris puritatem retinuerit, quæ ad conſtituendam genuinam Chriſti Eccleſiam requiri queat. Non diffitetur quidem, nonnullas etiam ſuperſtitiones & erronea dogmata eo in tractu paulatim apud plures irrepſiſſe, uti Preces pro defunctis, nimiam Reliquiarum veneracionem, Sanctorum invocationem, rigidam nimis Jejuniorum obſervationem ac cœlibatus clericorum injunctionem, denique etiam abuſum Imaginum & craſſiores quasdam notiones de carnali præſentia corporis Chriſti in Sacramento cœnæ: attamen obſervat inſimul, Liturgiam his in Eccleſiis adhibitam horum nihil continere: e cujusmodi tamen publicis ſcriptis potiſſimum de loci alicujus religione judicium ferre oporteat: deinde privatorum aut etiam clericorum

quorun-

Digitized by Google

quorundam errores non mox toti Eccleſiæ imputandos eſſe: denique non defuiſſe ſubinde iſta per tempora etiam viros egregios atque doctos, qui ingruentibus illis erroribus maſcule ſemet opponerent. Probata ſic Italicæ hujus Diœceſeos puritate in doctrina fidei & cultu ſacro, progreditur Autor *in capite XIII* ad oſtendendum etiam, eam ipſam independentem manſiſſe, nec obnoxiam Romanæ Sedi fuiſſe, ad medium uſque ſeculi XI, quo nempe tempore jam Waldenſes apertius conteſtari cœperint ſuam ab Eccleſia Pontificia, tanquam Antichriſtiana, averſionem. Argumenta hujus aſſertionis hæc inter alia adducuntur: quod Imperator Aurelianus in examinanda cauſa Pauli Samoſateni deciſionem æqualiter demandarit Epiſcopis Italiæ & Romæ, diſerte a ſe invicem diſtinctis; idemque poſt a Conſtantino obſervatum fuiſſe legatur in negotio Donatiſtarum; quod Athanaſius expreſſe diſtinguat Mediolanum & Romam, tanquam duas Eccleſias a ſe mutuo haud dependentes; quod Ambroſii electio, teſte Theodoreto, facta ſit abſque ullo conſenſu Epiſcopi Romani, quod tamen haud potuiſſet fieri, ſiquidem ille pro Patriarcha totius Italiæ habitus fuiſſet; quod non reperiatur ullus Epiſcoporum Italiæ a Papa ordinatus, ad ſeculum XI uſque: nec veſtigium in hiſtoria appareat inde a ſeculo VII, quod Eccleſia Romana eam habuerit autoritatem ſuper Diœceſin hanc Italicam, qualem quidem in alias Eccleſias ſibi jam tum arrogarit: indeque eſſe, quod, cum alioquin omnes Epiſcopi Pontificum jurisdictioni obnoxii mox in ordinatione ſua jurato promittere adigerentur, ſe ritus & cultum in Romana Eccleſia præſcriptum ſervaturos, Mediolanenſis tamen Eccleſia propriam ſibi Liturgiam retinuerit, Ambroſianam dictam; porro quod fateatur Ughellus, Angilbertum Epiſcopum Mediolanenſem circa annum 827 non erubuiſſe contendere cum Romano Pontifice de poteſtate ac dignitate, quodque iſthæc contumacia per ducentos annos ejus ſucceſſores infecerit atque invaſerit: quod ipſum licet ille rebellionem ac defectionem a Sede Romana vocitet, Autor tamen contendit, non fuiſſe niſi conſtantem defenſionem, qua Epiſcopi illi ſe oppoſuerint conatibus Romanorum Præſulum, paſſim alias Prælatorum Occidentis jura invadere molientium. Reſpondetur etiam argumentis, quibus Scriptores Pontificii evincere laborant, horum quoque tractuum diœceſin jurisdictioni Pontificis ſubfuiſſe. In *capite XIV.* latius narratur occaſio,

qua Ecclesiæ Diœceseos Italicæ ab Ecclesia Romana fuerint separatæ, & origo nominis *Patarinorum* eorumque dogmata describuntur. Nimirum Romanam sedem non absque indignatione hactenus ferentem, quod diœcesis sibi adeo vicina tamdiu suam tueretur libertatem, cum tamen aliæ remotiores Ecclesiæ dudum fasces submisissent, anno 1059, regnante Nicolao II, Mediolanum ablegasse Anselmum Episcopum Laccensem, & Petrum Damianum Cardinalem Ostiensem, quo tentarent Diœcesin hanc sub Romanæ sedis ditionem redigere: prætextum vero fuisse, ut sedarentur dissidia inter plebem & clerum enata, & obex poneretur Simoniæ plerisque e sacro istorum locorum ordine, ob pecuniam pro ordinatione & confirmatione dari solitam, imputatæ, nec non hæresi Nicolaitarum; quo nempe nomine ii sacerdotes tum appellati fuerint, qui obstrictos semet haud putarint ad servandum cœlibatum. Et sub horum quidem Legatorum adventum magnopere indignatum fuisse populum Mediolanensem, quod Ambrosiana Ecclesia, semper hactenus libera, nunc Romanis legibus subjici deberet; quin adeo efferbuisse, ut Legatis tantum non vitæ periculum ab ejus furore immineret: Damianum tamen mox turbas composuisse, & callidis argumentis (manifesta licet falsitate nixis, uti Noster ostendit) toti cœtui persuasisse, Romanæ Ecclesiæ dignitatem & prærogativam non ab Imperatoribus modo indultam, sed a Christo ipso concessam & injunctam esse; tum vero examinata causa cleri Legatos rem omnem tandem eo deduxisse, ut ecclesiastici suos errores agnoscerent, indictisque pœnis leviculis expiarent, obedientiam jurato promittentes imposterum septem Conciliorum generalium sancitis; quorum postremo tamen, Niceno II. nempe, diœcesis hæc constanter sese hactenus opposuerat. Sed nihilosecius dein post Legatorum discessum, errore animadverso, Widonem Archiepiscopum promissorum pœnituisse iterum, suffultumque favore Nobilitatis maxime, vocato concilio confirmasse rursus Sacerdotibus jus conjugii: quamvis Arialdus, ex Alciata familia clericus decumanus, Landulfo Cottæ, populi præfecto autor fuisset, ut eam rem tanquam turpem palam oppugnandam aggrederetur, idque secundis populi auribus animisque exceptum fuisset. Denique rem mutuis altercationibus eo deductam esse, ut Sacerdotes uxorati separatim a cæteris divinum officium facere juberentur in loco quodam, *Patria* vel potius *Pataria* dicto; indeque talibus

Patari-

Digitized by Google

Patarinorum nomen per contumeliam a pueris inditum esse; idque postea promiscue attributum Waldensibus etiam fuisse, sive Subalpinis illis, qui eodem tempore, teste Petro Damiano, in Archiepiscopatu Taurinensi, maxima ex parte easdem cum illis opiniones defenderint, speciatim quoad sacerdotum conjugium: pariterque & Berengarianis, qui & ipsi jam circa illud tempus Romanæ sedis erroribus seniet opponere cœperint. Atque jam corpus hocce dissentientium, frustra subinde tentata a Pontificibus reconciliatione, separatum jugiter ad tempora reformationis usque continuasse, sub nomine Patarinorum ac postea Waldensium. Cum vero notum sit, Waldenses subinde, & novissime adhuc ab Episcopo Meldensi, Manichæorum & Catharorum hæreseos incusatos fuisse; Autor in *Capite XV.* ac *tribus sequentibus* late ostendit, undenam hujus calumniæ origo fluxerit. Nimirum occasionem præcipuam fuisse, quod Manichæorum (quorum opiniones ex diversis autoribus distincte commemorantur) non pauci tum temporis ex Bulgaria in tractus occidentales spargi cœperint, per Italiam inprimis & Aquitaniam, regiones a Waldensibus & Albigensibus etiam frequentatas: indeque factum, ut utraque hæc secta a Romana Ecclesia, licet modis diversissimis, dissentiens, sive ex errore sive ex malitia, eadem Catharorum appellatione pedetentim involveretur: idque studio majori adhuc factum, postquam passim in Manichæos capitali supplicio animadverti cœpisset; tum enim proclive admodum & familiare Romanæ sedis clientibus fuisse, hoc titulo promiscue eos mactare hæreticos, quos populo odiosos reddere ac summe denigrare vellent; calumniæque huic fulciendæ eum potissime prætextum inserviisse, quod inter alios Manichæorum characteres non ultimus foret, concelare erronea sua dogmata: id enim facile dein ad eos etiam applicatum esse, qui aliis ex causis metuque persecutionum opiniones suas clam haberent: dummodo vel minima doctrinæ alicujus conformitas in uno alterove fidei articulo inter utrosque appareret. Cæterum Waldenses nequaquam Manichæis erroribus inquinatos, quin potius ab iis alienissimos fuisse, perspicue inter alia demonstratur ex antiquo poemate Gallico, circa annum 1100 a Waldensium aliquo conscripto, & hodienum in Bibliotheca Cantabrigiensi extante, cui titulus *Noble Lesson*, sive Nobilis Lectio: ex quo satis elucescit, quam sobrie de plerisque fidei articulis senserint, quantæque

innocentiæ morum atque vitæ ſtuduerint genuini Waldenſes, & quam diverſa a Manichæorum abominationibus dogmata ſuſtinuerint. Porro in *Cap. XIX.* pluribus argumentis edocet Allixius noſter, Waldenſes haudquaquam primum fidei ſuæ autorem agnoſcere *Petrum Waldum* civem Lugdunenſem: (quamvis negari nequeat, virum hunc iis in tractibus haud parum emolumenti dediſſe, procurata Italica verſione ſacri codicis:) quin potius veritatis evangelicæ conſervationem in Diœceſi Italica, Taurinenſi præſertim ditione & vallibus adſitis, deberi Patarinis illis & Albigenſibus, jam ante Waldi ætatem, puriorem doctrinam profeſſis: quibus cum ſe dein junxiſſent nonnulli ex Waldi iſtius diſcipulis, arrepta hac occaſione Pontificios doctores perſuadere aliis conatos eſſe, ac ſi integri illi cœtus a Waldo demum ſuam habuiſſent originem, nullaque adeo ante finem ſeculi XII eccleſia extitiſſet in Italia aut alibi, quæ idem cum illis ſenſiſſet: *Wallenſium* appellatione, qua jam antea Cœtus iſti Vallium Lucernenſium & Angronienſium vocati fuerant, hunc in finem facili mutatione in *Waldenſium* nomen converſa. Cum vero Epiſcopus Meldenſis Waldenſes ab Albigenſibus ſeparare contendat, & hos quidem pro meris Manichæis venditet, illos vero initio ſchiſmaticos tantum, non hæreticos fuiſſe, nec ante annum 1532, quo ſe primum Proteſtantibus adſociarint, in articulis fidei, ſed unice quoad diſciplinam eccleſiaſticam a Romana Eccleſia ſeceſſiſſe velit: autor e contrario oſtendit, Waldenſes pariter & Albigenſes eandem foviſſe doctrinam, & utrosque pro hæreticis ob diſſenſum in articulis fidei a Romana ſede habitos fuiſſe. Cæterum cum objici potuiſſet, Waldenſes multo plures recentius doctrinas Eccleſiæ Romanæ tanquam erroneas taxaſſe, quam quidem olim a Patarinis iſtis ac Subalpinis factum fuiſſe legatur, adeoque vel hoc nomine ingentem inter utrosque differentiam extitiſſe: Noſter dubio huic occurrit in *Cap. XXI*, pluribus exemplis commonſtrans, plerosque Romanæ eccleſiæ errores tempore ſeparationis Patarinorum aut penitus nondum receptos & ſtabilitos, aut ſaltem nondum pro talibus articulis habitos fuiſſe, quorum profeſſio iis neceſſaria foret, qui eam communionem ſequerentur. Nihiloſecius tamen jam Romanam eccleſiam pro meretrice Babylonica & Antichriſti ſede reputari a Wallenſibus Albigenſibusque cœpiſſe propter idololatriam, uſurpationem poteſtatis ſecularis, nec non crudelitatem perſe-

perſecutionum ad ſtabilienda falſa ſua dogmata adhibitam. *Caput XXII* & *XXIII* impenduntur ad delineandam fidem vitamque fratrum Bohemorum, tanquam propaginis cujusdam Waldenſium, ſedibus ſuis expulſorum, & in iis oris ſedem nactorum, rivulique adeo, ex cujus qualitate facile de fontis puritate judicium ferri queat. Duplex vero hanc in rem affertur teſtimonium, tanto minus ſuſpectum ratione eorum, quæ in laudem iſtarum Eccleſiarum cedere poſſunt, quod utrumque ab hoſte adverſæque parti addicto datum ſit: alterum ſcilicet eſt Inquiſitoris cujusdam, profitentis ſe exactam de iis cognitionem habere, ac pluſculis ipſorum examinibus interfuiſſe; conſignatum circa finem ſeculi XIV, quod licet in aliquibus manifeſtas contineat calumnias & ſcurriles inculpationes, tamen vel ideo legi meretur, quod una exponit, quænam occaſio fuerit hominibus illis in hoc vel illo fidei articulo a Romana eccleſia diſcedendi, & quibusnam argumentis ſententiam ſuam defendere ſciverint: alterum, idque modeſtius conceptum, eſt Æneæ Sylvii, quod hiſtoriæ ſuæ Bohemicæ inſeruit; e quo non minus ac ex priori illo abunde liquet, quam rectam jam tum boni illi viri circa ea fidei capita, in quibus hodienum Proteſtantes a Romana eccleſia diſſident, ſententiam tenuerint. In *Capite XXIV.* id agit Autor, ut doceat, cœtus illos Waldenſium haudquaquam juſto regimine eccleſiaſtico deſtitutos, ſed legitima miniſterii ſacri ſucceſſione gaviſos eſſe, neque ut adverſarii calumnientur, Laicis unquam promiſcue conceſſiſſe poteſtatem prædicandi & adminiſtrandi Sacramenta. Tametſi vero non neget, difficile eſſe, ſeriem paſtorum hujus gregis nominetenus percenſere, abolitis præſertim per continuas perſecutiones ipſorum commentariis & annalibus: nihilominus e diverſis autoribus & argumentis comprobat, Waldenſium miniſterium ſacrum juſta ordinatione ac ſucceſſione non interrupta potitum eſſe, inde ab iis temporibus, quando Mediolanenſium Archiepiſcopus Wido cum aliis clericis uxoratis, uti ſupra dictum, Romanæ ſedi ſemet opponere cœperat: ab ea enim ſic ſecedentes jugiter in exercitio ſuæ functionis perſeveraſſe, nil curantes Paparum definitiones & excommunicationes. Cum vero horum numerus, reliquorum comparatione exiguus eſſet, inde factum ait Autor, ut ab adverſæ factioni addictis ſummo in contemtu, tandemque pro meris Laicis haberentur, legitima poteſtate ſacra faciendi non inſtructis: eamque inculpationem dein obſtinate

ſtinate propagatam, nec parum auctam fuiſſe, ex quo Waldi diſcipuli ſeſe his Italiæ eccleſiis junxiſſent: huic denique & id acceſſiſſe, quod miniſtri illi ſucceſſu temporis titulum vocationis ſuæ clam habere cœperint, quo tanto melius evitarent odium & perſecutionem a Romana Eccleſia & ejus inquiſitoribus ſibi alias imminentem. In *Capite XXIV* perſecutiones, quas Waldenſium eccleſiæ ſubinde ſuſtinuerunt, ſtrictim percenſentur, aſperitate primis illis Chriſtianorum perſecutionibus parum aut nihil cedentes: diverſa etiam afferuntur edicta a Pontificibus Regibusque ad eorum exterminationem propoſita, allegatis ſimul Autoribus, qui latius deſcripſerint perſecutiones illas & furorem paſſim adhibitum ab Inquiſitoribus: quorum aliqui præterea quam calumnioſe cum miſeris illis egerint, in conſignanda ipſorũ depoſitione & reſponſione ad quæſtiones in examine propoſitas, demõſtratur *Cap. XXVI*, in quo nempe unum alterumq; exemplum Proceſſus ab iſtis habiti communicatur, ex Manuſcripto quodam Bibliothecæ Cantabrigienſis: unde ſatis pateſcit, inſtrumentum a Notario ſuper inſtituto examine confectum non ſatis concordare cum protocollo, ſed ſubinde verba ab iis prolata non parum perverti, atque in ſinistram partem detorqueri. In *ſequenti capite* comprobat Autor, Eccleſias Vallium Pedemontii conſtanter perſeveraſſe in eadem fide uſque ad tempora reformationis Lutheri, allata hanc in rem relatione & ingenua confeſſione acris cujusdam adverſarii, *Claudii Seiſſelii*, Archiepiſcopi Taurinenſis; qui cum jam ante annum 1518 contra Waldenſes ſcripſerit, evidens eſt, eos non anno demum 1532, ut Epiſcopus Meldenſis voluit, opiniones Proteſtantium adoptaſſe. In *Capite ultimo* tandem obteſtatur Autor, ſe haudquaquam juſtificandos ſuſcipere errores, qui nonnullis harum eccleſiarum membris adhæſerint: at cum a talibus ne quidem primitivæ Eccleſiæ Patres omnino immunes fuiſſe reperiantur, facilius iis ignoſcendum eſſe autumat; quandoquidem ex deductis alias conſtet, fideliter cœtus iſtos inter ſe conſervaſſe, quicquid ad conſtituendam genuinam Chriſtianorum ſocietatem requiri queat: quale quid etiam Lutherum ſenſiſſe oſtendit, utpote qui contemtis malis rumoribus, paſſim de Waldenſium vita & doctrina ſparſis, re nempe penitius indagata calumniarumque perſpecta falſitate, ipſos pro fratribus agnoſcere eorumque fidem commendare nil dubitaverit.

GRAM-

Digitized by Google

GRAMMATICA GRÆCA EX ALIIS ACcurato ordine ac ſolicito quorumvis examine collecta, inque ſectiones & capita digeſta, ad uſus Gymnaſii Ratisponenſis Poetici ab ejusdem Rectore ac Prof. Publ. GEORGIO HENRICO URSINO Spirenſi.

Norimbergæ ſumtibus Wolfgangi Mauritii Endteri. A. 1691. in. 8. Conſtat plagul. 39.

EX quo humaniores literæ, Græcæ imprimis, ex tenebris emerſerunt iterum, varii varia in iis excolendis conati ſunt; nec defuere, qui præcepta Grammatica exhibuerunt. In quibus ſcriptis ut non facile nihil invenias, quod laudari non conveniat; ſic fatendum quoque habemus, nullum adhuc extitiſſe, quod vel omnia tradiderit, quæ ad ſtudium Grammaticum pertinent, vel eo ordine etiam res tractarit, qui quibusvis placuerit. Ex qua cauſa ſubinde inventi ſunt, qui novas Grammaticas compoſuere, in quibus, quæ in aliis vel non probaverant, vel non invenerant, aut emendarunt, aut ſuppleverunt; nec alio conſilio clariſſimus Autor adductus eſt, ut quod exhibemus Grammaticum opus conſcriberet. Nam in eo & plenius ſcriptum ſuum, quam aliorum opera, reddidit, & inventa aliorum emendavit. In omnibus nempe libellis Grammaticis, quos hactenus habuimus, deſiderantur, vel quæ ad naturam accentuum accuratius cognoſcendam ſpectant, vel quæ ad formationem temporum pertinent, vel quibus ad varietatem dialectorum diſcendam opus eſt, vel quæ conjunctionem verborum conſtruendique rationem Græcis peculiarem concernunt, vel quæ exempla commoda exhibent, in quibus uſus præceptorum Grammaticorum per Analyſin haberi poſſit. Sed hic omnia convenientiſſimo ordine exhibentur. Traditur enim primo Etymologia, ſive in literis & ſyllabis earumque affectionibus, ſive in partibus orationis tam declinabilibus Articulo, Nomine, Pronominibus, Verbis & Participiis, & quoad declinationes atque motiones, & quoad formationes aliasque affectiones conſideratis, quam indeclinabilibus, Adverbiis, Interjectionibus, Præpoſitionibus, Conjunctionibusque verſetur; mox Syntaxis in explicandis præcipue Græcæ linguæ Idio-

tissimis occupata; deinde Prosodia selectiora sola investigans; porro figuræ Grammaticæ; post dialecti tandemque electa Græca, quæ Chrias seu sententias, apophthegmata, similia, narrationes, epistolas & colloquia sistunt, perinde ut Michael Meisnerus exercendæ in Latina lingua Juventuti varios flosculos ex similibus, sententiis, narrationibus atque exemplis constantes ex Cicerone collegit, & sub nomine Hortuli Romani ad eo magis imbibenda Grammatica præcepta publici juris fecit. Sed & corriguntur observationes, quæ vel vulgo ponuntur, vel a variis Autoribus traduntur. Quarum emendationum duo genera facimus; partim enim corrigit, quæ aliis Autoribus promiscue visa sunt, partim speciatim clarissimum Vervvey tractat, quem in Belgio post Stephanos, Sylburgios, Welleros, non parum claritatis literis Græcis attulisse, nova via docendi Græca præmonstrata, in præfatione scribit. Ad priorem classem pertinent: verbum κεῖμαι, non, ut alii volunt, a κέημι ejusque Passivo & Medio κέεμαι ortum esse, sed a Poetico κείω pro κέω, unde Passivum & Medium κείομαι per, Syncopen κεῖμαι. It. Verba non pura & barytona θέλω, ὀφείλω, μέλω &c. quæ in Futuris habeant, θελήσω, ὀφειλήσω, μελήσω, non ex circumflexis & puris antiquatis, θελέω, ὀφειλέω &c. orta esse, sed hæc potius circumflexa antiqua ex barytonis, quæ adhuc supersunt, originem traxisse, contra Schmidium. In Vervvey post multa alia præcipue reprehenduntur sequentia: Dualem numerum e verbis & nominibus ejici; vocativum in declinationibus nominativo proximum subjungi; Medium verbum passivo præmitti; ordinem temporum valdopere turbari; Futurum primum Passivum formari a futuro Activo ψ in φθήσομαι, ξ in χθήσομαι, σ in σήσομαι mutato: Nomen ἀπάθαλος non ex ἄπας accusativo plurali nominis ἄπη componi, sed ex ἅπασις dativo plurali & verbo θάλλω deflectendum esse, ut sit ὁ τοῖς ἅπασις θάλλων. Sed quanquam multa vituperat, non pauca tamen etiam sunt, quæ in viro hoc sequitur. v. g. consuetudinem compositiones ex pronominibus μὲ, σὲ &c. & αὐτὸ in compositis, ἐμαυτὸ, σεαυτὸ, ἑαυτὸ, contra rationem induxisse, quod μὲ, σὲ &c. Accusativus & αὐτὸ Genitivus sit, Homerusq; semper scribat ἐμὲ αὐτὸν, σὲ αὐτὸν, vel ἐμὲ, σὲ simpliciter; ut & duas esse conjugationes, unam verborum in ω, alteram verborum in μι; porro verba ἔδομαι, πίομαι, φάγομαι, non esse futura media, pro ἐδῦμαι, πῦμαι, φαγῦμαι, sed præsentia

pro

Digitized by Google

discessum suasit: unde non raro in demonstranda aliqua propositione sequentem & nondum demonstratam in subsidium advocat, sed (ne in paralogismum aut principii petitionem demonstratio abeat) a priori illa independentem. Cæterum ipsis demonstrationibus methodum quodammodo applicuit Algebraicam, sed ita tamen, ut a tyrone debitam attentionem adhibente, & signorum Algebraicorum, quorum syllabus præfationi subnectitur, memori, demonstrationum vis & ratio facile possit percipi. Ut adeo dubium non sit, *Autorem* non tantum idonea libri forma, & eleganti typorum dispositione, sed & resectis prolixarum demonstrationum ambagibus, & succinctis ratiociniis suis, largam eorum gratiam promeriturum, qui in geometricis elementis ipso hodego ingenium suum exercere studebunt.

GERARDI NOODT JCTI PROBABILIUM Juris Libri IV. quibus accedunt de Jurisdictione & Imperio Libri 2. & ad L. Aquiliam Liber singularis.

Lugduni Batav. ex offic. Felicis Lopez. 1691. in 4. plag. 62.

DIversi argumenti materias uno volumine consociatas simul publici juris fecit Consultissimus *Noodt*, Antecessor in Academia Lugduno-Batava ordinarius, easdemque tum secundum fortuitum elaborationis ordinem, tum quoad externæ molis habitum disposuit. Prima etenim pars cæteris duabus amplitudine longe potior & in quatuor libros subdivisa, *Probabilia Juris* sistit, quæ sparsim hactenus (præter libri ultimi capita) fuerant edita. De scopo, quem in hoc scribendi genere præfixum habuit Autor, vel ex solo titulo sufficienter constare videtur. Felici quippe successu æmulatus est celeberrimorum JCtorum industriam, qui cum animadverterent, veneranda Jurisprudentiæ Romanæ monumenta communem cum aliis rebus humanis sustinuisse sortem, & veterum Doctorum atque librariorum maxime incuria plurimis in locis obscurata, depravata atque corrupta fuisse; pertinaci studio maculas istas inducere, & hilariorem perspicuitatem, pristinumque splendorem Juri nostro conciliare aut restituere potius certarunt. Prodierunt hunc in finem tot volumina sub titulis Observationum Juris, Emendationum, Receptarum Lectionum, Amœnitatum,

nitatum, Paradoxorum, & qui adhuc sunt alii, conspicua. Quamvis autem in textibus obscurioribus emendandis Autor noster præcipuam consumserit operam, unice tamen id ipsum egisse non putandus; siquidem hac in re libera & soluta prorsus digestione usus, passim interjecit capita, quibus modo verba ac phrases singulares ex classicis autoribus declarare; modo textus absque ulla emendatione interpretatione nova juvare, aliorumque intempestivas correctiones convellere; subinde & integras materias clarius exponere gavisus est. Seorsim vero quod textuum emendationes attinet, molliora hæc remedia passim usurpat, ut per brevissimas literarum mutationes sensum legis vexatæ perspicuum reddat, aut qua ratione per notas potissimum & siglorum captiones, librariis in describendis juris Romani codicibus admodum familiares, menda insensibili prope motu irrepserint, commonstret; cui posteriori conjecturæ cum ipse Justinianus locum fecerit in Mandato ad Tribonianum de conceptione Digestorum §. 13. paragraphum eundem ceu maxime notabilem primæ statim paginæ commendavit. His subsidiis aggreditur *l. pen. ff. de cond. caa. dat.* circa l. 2. c. 5. quam vulgo disceptari solet, quomodo Præfectus vigilum servum summo supplicio afficere potuerit, cum ex *l. un. C. de Off. Præf. Urb.* & *l. 3. §. 1. ff. de Off. Præf. Vigil.* manifeste constet, neutiquam Præfecto vigilum, sed Præfecto urbi merum competiisse imperium. Errorem exinde natum conjicit Autor, quod, cum veteres diversimode notaverint hæc duo officia, modo clarius PRAEF. URB. & PRAEF. VIGIL. modo magis contracte P. V. hoc forte siglo usurpato pro Præfecto Urbi Præfectus Vigilum facili lapsu fuerit scriptus. Offert se dehinc *l. 4. § 13. ff. de re milit. Edicta Germanici Cæs. militem desertorem* l. 2. c. 10. *faciebant, qui diu affuisset, ut is inter remansores haberetur; sed sive redeat quis & offerat se, sive deprehensus offeratur, pœnam desertionis evitat; nec interest cui se offerat VEL a quo deprehendatur.* Postremum membrum hujus textus *l. 13. §. ult. l. 5. pr. & §. 3. & 4. ff. h. t.* haud leviter obstat, ceu in quibus maxime interesse videtur, utrum miles fugitivus a patre, an publice deprehensus sit & cum necessitate reversus. Ut ergo discordia textuum cesset, pro particula VEL substituitur VERUM (*nec interest cui se offerat, verum a quo deprehendatur*) & quidem hoc sub prætextu, quod siglum V olim forte adhibitum ad utramque particulam teste Valerio Probo, Magnone & Diacono semet

referat; quæ ambiguitas festinantem librariorum calamum facile elu-
l. 4. c. 4. serit. Haud alio remedio restituitur textus *l. f. ff. de condict. caus. dat.* qui varias Dd. glossas atque commentationes prolixas ægre sustinet. Neque enim adhuc inter eos convenit, quamobrem negotium ibi propositum Celsus ad quasi contractum, dationem videlicet ob causam referat, licet omnia requisita emptionis & venditionis præsto esse videantur. Noster putat notarum compendio textum primitus sic conceptum fuisse *Dedi tibi pe. pec. ut mihi &c.* (dedi tibi peregrinam pecuniam, ut mihi) librarios deinceps priorem notam *pe.* per imprudentiam tanquam supervacaneam neglexisse; id sane liquido constare, quod peregrina pecunia pro merce habita non ex forma publica, sed ex substantia magis æstimari sueverit. Adducitur hunc in finem de nummo victoriato testimonium *Plinii* ex *l. 33. Hist. nat. c. 3: Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est; antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur.* Alios insuper duos textus unius literæ mutatione cæteris consonos reddere molitur.
l. 1. c. 4. Prior ex his prostat in *l. 13. §. f. ff. de Pignerat. act. Venit autem in hac actione & dolus & culpa, ut in commodato venit & custodia, vis major non venit. Ea igitur* &c. Mutatur hic particula *ut* in *at* (*at in commodato venit*) ut cum subsequente *l. 14. d. t. & l. 5. §. 2. t. 18. ff. Com-*
l. 4. c. 3. *mod.* connexio & concentus integer servetur; cumque Autori de hac ipsa emendatione controversia a non nemine fuerit mota, infra ad objectiones plenius respondet. In posteriore textu *l. 6. C. de pact. conv.* verbum *conveniat* mutat in *convenit*, quo ipso pacti expressi ratio manifesta redditur, & Accursii aliorumque operosa divinatio, nec non Ant. Fabri singularis doctrina de effectu nudæ pollicitationis, si b. f. judiciis causam dederit, honeste dimittitur. Notantur & nonnulli errores, quos per nimiam accelerationem atque memoriæ inconstantiam ipsi JCti forte commiserint, ut in *l. 5. pr. ff. ad L. Aquil.* ubi *Actio L. Cornelia* pro *Actione L. Aquiliæ*: *l. 5. §. 4. ff. de his qui effud.*
l. 1. c. 9. ubi *Actio Legis Aquiliæ* pro *Actione in factum*: *l. 1. ff. de L. Pomp. de*
10. 11. *Parricid.* ubi *L. Cornelia de sicariis* pro *L. Cornelia de Parricidiis* posita præsumitur. Imo quod & gratiæ atque affectui nonnihil dede-
l. 2. c. 2. rint subinde JCti, ex vexata satis *l. 14. ff. de Transact.* curiosa demonstratione eruere laborat. Non dubitavit hoc in textu Scævola asserere, quod post transactionem inter legitimum & scriptum hæredem

inter-

Digitized by Google

interpoſitam, creditores hæreditarii utrosque hæredes teneantur convenire, pro rata hæreditatis per transactionem aſſignata; licet idem JCtus in anteriore *l. 3. ff. eod.* contrariam ſententiam tali in caſu ſecutus eſſet. Variæ quidem conciliationes in promptu ſunt, quas inter duæ potiſſimum ab Accurſio prolatæ commemorantur. Neutra cum Autori plene ſufficiat, pro ingenii libertate contendit, *in d. l. 14*, utpote ex l. 2. Reſponſorum depromta, Scævolam a certo jure receſſiſſe longius quam oporteret, ut amico, a quo conſultus forte, gratam acceptamque rem faceret, eumque imaginaria ambiguitate utcunque juvaret; e contra *d. l. 3.* ex l. 1. Digeſtorum petitam, claram ac rotundam juris deciſionem exponere, quo in commentario JCtus uſus fuerit judicio libero & minus obnoxio. Et ex hoc ipſo argumento quæſtionem inter Nic. Boerium & Uldaricum Zaſium agitatam decidit, quod JCtorum commentariis potius, quam reſponſis credendum ſit. Hæc de textuum quorundam cenſura ac emendatione dicta ſufficiant; obiter adhuc notamus materias nonnullas fuſius paulo illuſtratas. De rebus publicis ac communibus ad §. *1. 2. & ſeq. Inſt. de Rer. Div.* ſatis prolixa diſceptatio inſtituitur, plurimisque argumentis probatur, veteres publica & communia parili poteſtate accipere, & quod publicum eſt, idem & commune nuncupare, & vice verſa; diverſitatem ſolum in eo ſubeſſe, quod quædam jure naturali, quædam jure civili publica habeantur. Amœnæ dehinc digreſſioni ſerviens Autor, in officia, quæ ex humanitate & philanthropia mutua præſtare tenemur, inquirit, iſtudque argumentum ex conſenſu noſtrorum JCtorum cum Cicerone, Seneca aliisque Philoſophis concinne declarat. Ad penitiorem intellectum *l. 3. §. 1. ff. d. A. vel A. P. l. 5. §. 1. l. 55. ff. de A. R. D.* ex Seneca, Phædro, Plauto congeruntur teſtimonia, quæ veteres in diverſas abiiſſe ſectas circa doctrinam de acquirenda poſſeſſione, haud obſcure evincunt, cujus diſſidii veſtigia circa textus allegatos ſollicito ſcrutinio exhibentur. Integro quoque capite fictiones Juris antiqui præſertim expoſitas habemus, quatenus in teſtamentis per æs & libram, in bonorum poſſeſſionibus, in querela inofficioſi teſtamenti, interdictione aquæ & ignis, ſervitute pœnæ aliisque negotiis fuerunt conſpicuæ. Nec ſilentio prætermittenda, quæ habentur de interpretatione L. Corneliæ de Sicariis, & potiſſimum *l. 1. §. 3. ff. h. t.* Operoſe ex hoc textu adſtruitur, iſtud tantum homicidium L. Cornelia coerceri, quod conſulto

l. 1. c. 7. & 8.

l. 2. c. 6.

l. 4. c. 7.

ſulto & deliberato ſeu integra voluntate factum eſt, non quod in rixa fortuita atque improviſa contigit ſubito impetu; hoc etenim caſu extraordinariam ac leviorem pœnam ſurrogari. Quod ipſum aſſertum
l. 4. c. 8. cum in dubium vocarit Vir clariſſimus Ulricus Huberus, in eo jam occupatus eſt Noſter, ut argumentorum ſibi objectorum vim infringat.

Qui ſequuntur de *Jurisdictione* & *Imperio* libri 2. rerum forenſium ſtatum ex Jure Romano antiquo potiſſimum repræſentant, cujus cognitio, etſi praxi modernæ haudquaquam ſufficit, propterea tamen penitus non contemnenda eſt; ſiquidem ad textuum plurimorum interpretationem genuinam inſigne momentum confert, & ipſa varietate animum detinet. Diſtincte vero hic declaratur primum, non ſolum quas ſpecies, quas partes, quæ initia Jurisdictio & Imperium ſeorſim ſibi vendicent; ſed & mutua Jurium iſtorum collatio inſtituitur, circa quam iſtud præſuppoſitum ex *l. 3. & 4. ff. de Jurisd. l. 26.*
l. 1. c. 3. *pr. & §. 1. ff. ad Municip.* deductum advertimus: Imperium a Jurisdictione, quantum ad Magiſtratus municipales attinet, non tam vocabuli proprietate, quam docentium uſu ſeparari; & quia lex notionem municipalium Magiſtratuum jurisdictionem appellavit, feciſſe vocabulorum paupertatem & diſtinguendi neceſſitatem; ut eadem ſi cum poteſtate Romani Magiſtratus conferretur, tantum jurisdictio diceretur; ea vero quæ Romani Magiſtratus eſſet, magis imperium appellaretur; ut tamen in Romano Magiſtratu iſta quæ imperii, eadem jurisdictionis, & quæ jurisdictionis, eadem imperii haberentur. Tranſitus dehinc fit ad perſonas in foro Romano venerabiles, Prætorem videlicet, & Judicem, ac circa utrumque quæ occurrunt egregia
l. 2. & ſingularia ſtrictim exponuntur. Diverſus denique mandatæ & prorogatæ jurisdictionis habitus laxe deducitur, ubi inſimul extantiores hac de materia textus *l. 2. ff. de Off. ejus cui mand. eſt jurisd. l. 5. C. de Jud. l. 2. §. 1. ff. de Jud. l. 18. ff. de Jurisd. l. 4. C. de Jurisd. omn. Iud.* ſingulari cura enucleatos obſervavimus.

c. 1. & 2. Liber ſingularis & poſtremus continuam commentationem exhibet *ad L. Aquiliam.* Inquiritur primum in autorem hujus legis ſeu plebiſciti, cumque illud tribus conſtet capitibus, ex quibus tamen medium in deſuetudinem abiit, ordine hoc ſervato potiora cujusque momenta terſe explanantur. Intermiſcentur vero ad textus complures

hujus

hujus tituli animadverſiones philologicæ, quæ aut caſus probabilitatem, aut ſi quid aliud forte ex antiquitatibus hiſtoriæ Romanæ ſupponitur, declarant. Sic querela Martialis l. 7. Epigr. 60, quod tonſores olim, ut & coqui ac caupones, in publico artem ſuam exercuerint, confertur cum *l. 11. ff. ad L. Aquil.* in qua tonſor ſervo gulam præcidit pilæ ludibrio confuſus. Caſum *l. 45. §. 3. ff. eod.* refert deinceps ad Palilia anniverſaria ſacra, in quibus natalem urbis Romæ celebrare paſtores atque per ardentia ſtramenta tranſilire conſueverunt, adnotante Ovidio Faſt. l. 4. Quæ differentia inter pugillatum, luctam & pancratium, ad expoſitionem *l. 7. §. 4. ff. eod.* latius recenſetur. Eundem in cenſum veniunt, quæ de medicis chirurgis, ut & de fœminis medicis, occaſione *l. 7. §. ult. l. 8. l. 9. d. t.* habentur. Plura quidem ex commentario iſto non jucunda minus quam utilia congerere licuiſſet; verum dum ſub calcem libri de ſupplementis uberioribus ſpes haud obſcura ſemet offert, commodam magis aucupari occaſionem fas eſto. c. 7. c. 8.

SOLUTIONES PROBLEMATIS A J. B. in Actis A. 1690, pag. 219 propoſiti.

Benevolus Lector haud gravate recordabitur Problematis a clariſſimo Baſileenſium Profeſſore JacoboBernoulli, Actorum anno 1690, menſe Majo p. 219, *propoſiti. Hujus ſolutionem, methodo ſua impetratam, ſi ante anni exitum nemo ſolutum a ſe Problema ſignificaverit, ſe publicaturum*, ejusdem anni menſe Julio p. 360, *pollicitus eſt* celeberrimus G. G. L. *Solvit vero illud, ſolutionemque nobis communicavit præterito menſe Decembri proponentis* Frater, Dominus Joannes Bernoulli, Medicinæ Candidatus, *in hiſce ſtudiis verſatiſſimus; eamque, ut ſuo tempore alteri illi* Leibnitianæ *jungeremus, humaniſſime per* Fratrem *nos compellavit. Factum inde eſt, ut* Virum *ſupra memoratum* celeberrimum *pulſaremus de edenda ſua: quam etiam nuperrime nobis pro ſuprema humanitate ſua transmiſit.* Huic *etiam debemus, quod vir ſummus Dn.* Chriſtianus Hugenius *non dedignatus eſt, cum plurima favoris erga nos ſignificatione, & ſua Problematis dicti ſolutione Acta hac noſtra exornare. Exhibemus ergo Tibi B. L. & geminam ſolutionem ab* Illuſtri Virorum pari, & Bernoullianam; *ſed eo ordine, quo ad manus noſtras pervenere.*

SOLUTIO PROBLEMATIS FUNICULARII, exhibita a Johanne Bernoulli, Basil. Med. Cand.

ANnus fere est, cum inter sermocinandum cum Cl. Fratre mentio forte incidisset de Natura Curvæ, quam funis inter duo puncta fixa libere suspensus format. Mirabamur rem omnium oculis & manibus quotidie expositam nullius hucusque attentionem in se concitasse. Problema videbatur eximium & utile, at tum ob prævisam difficultatem tangere noluimus; statuimus itaque illud publice Eruditis proponere, visuri num qui vadum tentare auderent: nesciebamus enim, quod jam inde a Galilæi temporibus inter Geometras agitatum fuisset. Interea dignum censuit nodum hunc, cui solvendo se accingeret summus Geometra Leibnitius, significavitque non multo post (vid. Act. a. 1690. mens. Jul. pag. 360) se clave sua aditus problematis feliciter reseraſſe, concesso tamen & aliis tempore, intra quod si nemo solveret, ipse solutionem suam publicaturus esset. Id animum addidit, ut problema denuo aggrederer, quod eo quidem cum successu factum, ut brevi & ante termini a Viro Cel. positi exitum ejus solutionem omnimodam & plenariam, qualem antea ne sperare quidem ausus fuissem, invenerim. Reperi autem Curvam nostram Funicularium non esse Geometricam, sed ex earum censu, quæ Mechanicæ dicuntur, utpote cujus natura determinata æquatione Algebraica exprimi nequit, nec nisi per relationem curvæ ad rectam, vel spatii curvilinei ad rectilineum habetur, sic ut ad illam describendam alterius curvæ rectificatio vel curvilinei quadratura supponatur, ut ex sequentibus Constructionibus
TAB. VI. liquet:

Fig. I. *Constr. I.* Ductis normalibus CB, DE sese secantibus in A, centroque C ubivis sumpto in axe CB, & vertice A descripta Hyperbola æquilatera AH, construatur curva LKF, quæ talis sit, ut ubique CA sit media proportionalis inter BH & BK; fiat rectangulum CG æquale spatio EABKF, erit productis IG, HB punctum concursus M in Curva Funicularia MAN.

Fig. II. *Constr. II.* Descripta ut prius ad axem BA Hyperbola æquilatera BG, construatur ad eundem axem Parabola BH, cujus latus rectum æquetur quadruplo lateris recti vel transversi Hyperbolæ, ordinatimque

Digitized by Google

TAB. VI.

ad A. 1691. pag. 274. §99.

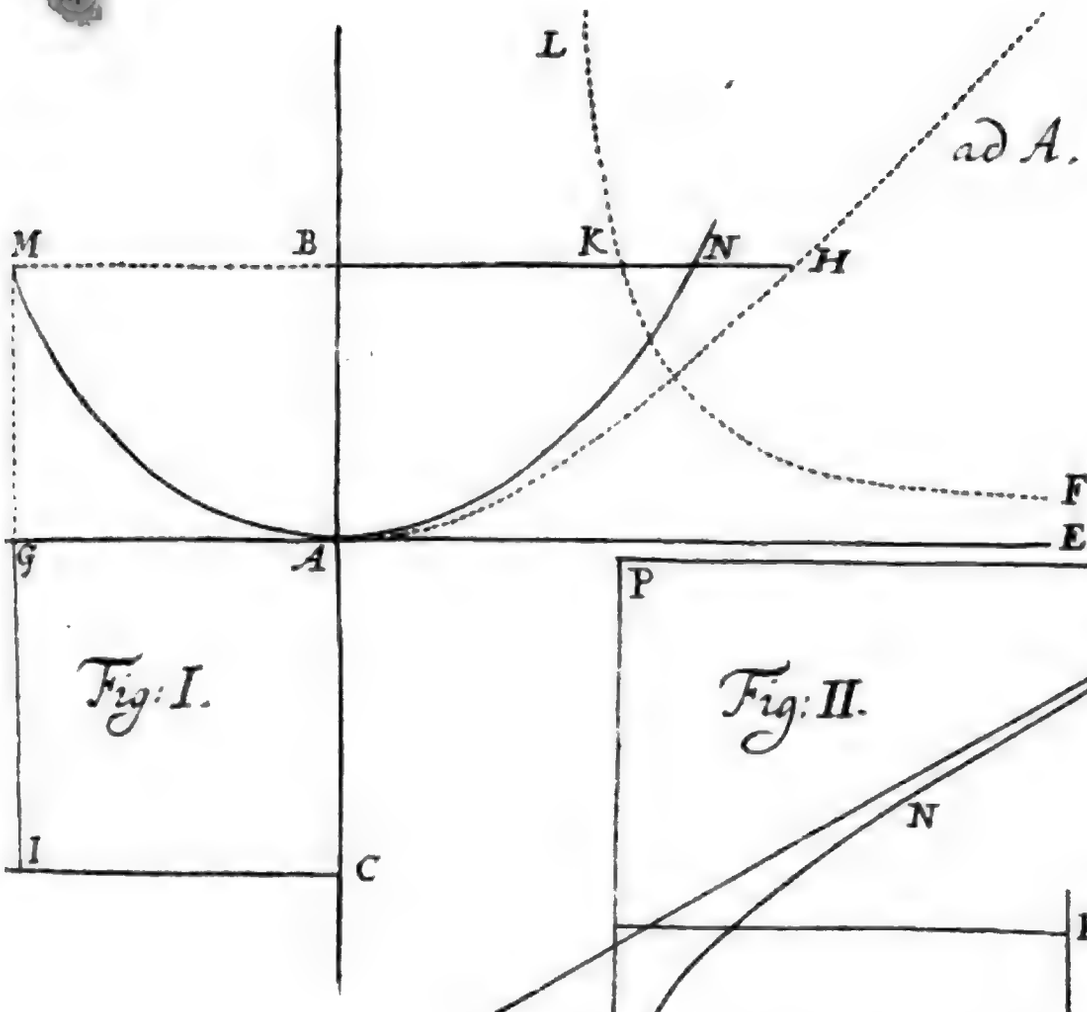

Fig: I.

Fig: II.

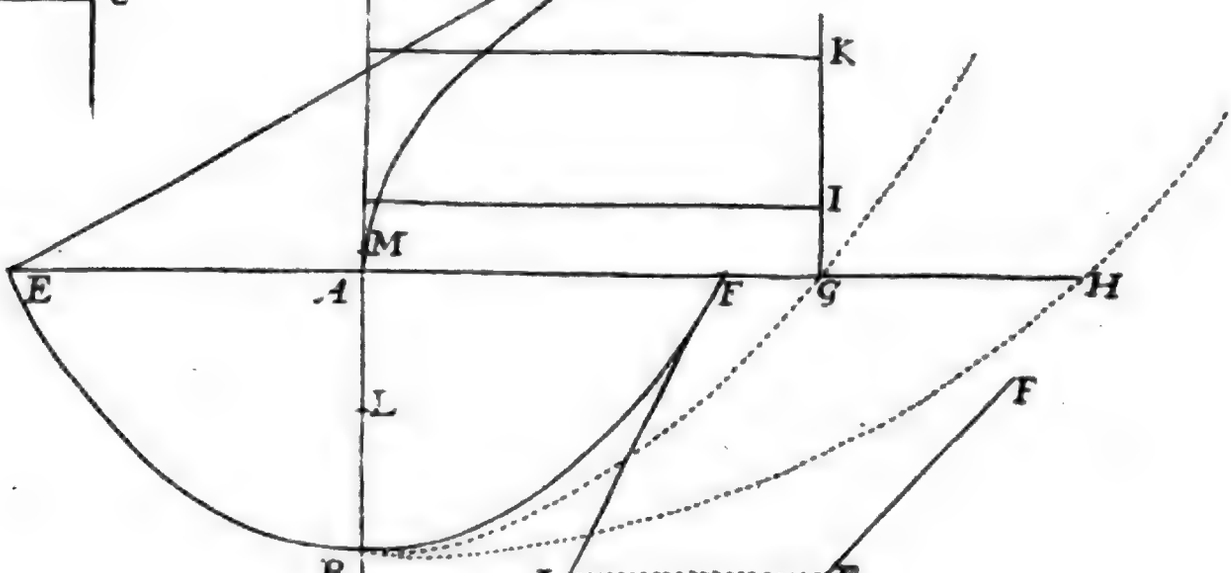

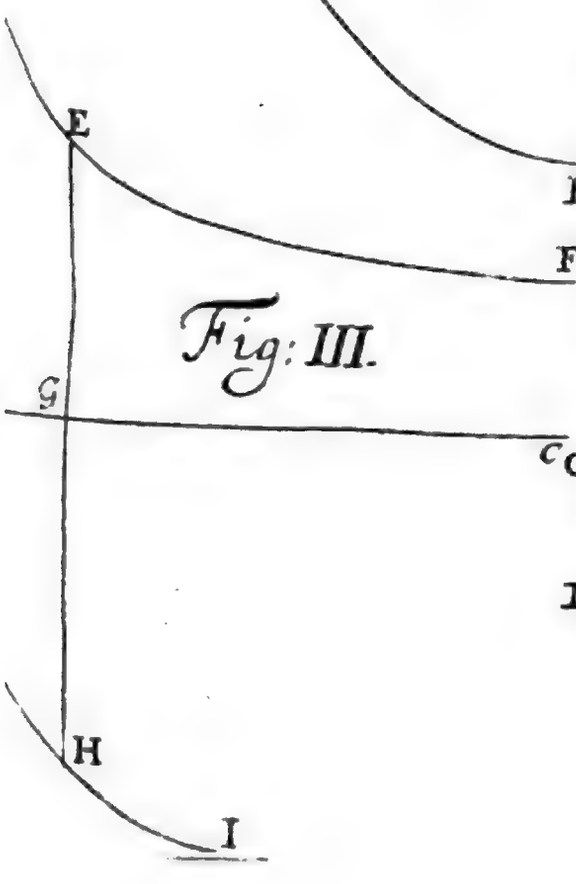

Fig: III.

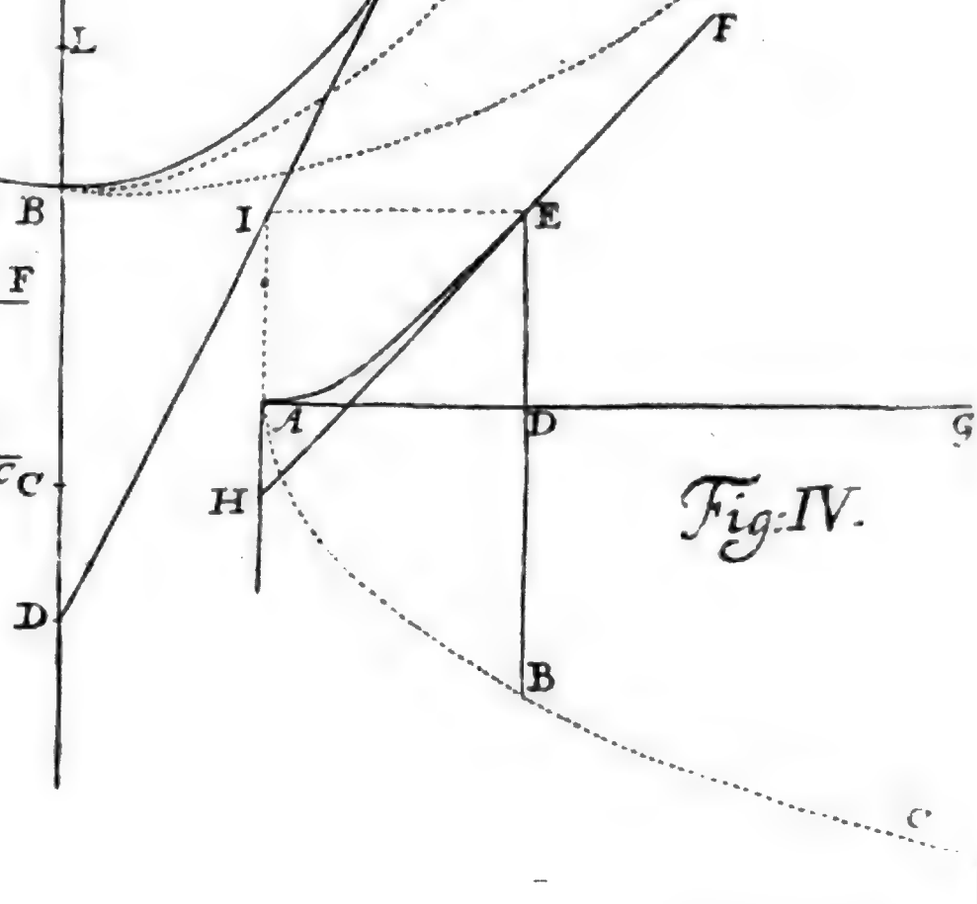

Fig: IV.

Digitized by Google

Digitized by Google

natimque applicata HA producatur ad E, ita ut recta GE ſit æqualis lineæ Parabolicæ BH; dico punctum E eſſe in Curva Funicularia EBF.

Ex his patet, Curvæ hujus EBF naturam per æquationem Geometricam haberi non poſſe, niſi ſimul rectificatio lineæ Parabolicæ detur. Hujus autem & præcedentis Conſtructionis demonſtrationem lubens omitto, ne Celeberrimo Viro primæ inventionis palmam vel præripiam, vel inventa ſua ſuper hac materia plane ſupprimendi anſam præbeam: ſufficiet hic, ſi notabiliores hujus Curvæ proprietates addidero:

1. Ducta tangente FD, erit AF. AD :: BC. BF curvam. Fig. II.
2. AE vel AF æquatur curvæ Parabolicæ BH dempta recta AG.
3. Curva BE vel BF æqualis eſt rectæ AG, i. e. portiones curvæ funiculariæ ad axem applicatæ conficiunt Hyperbolam æquilateram: inſignis eſt hujus Curvæ proprietas.
4. Spatium Funicularium BAE vel BAF eſt æquale rectangulo ſub BA & AF, diminuto rectangulo ſub CB & FG.
5. Curva MNO, ex cujus evolutione deſcribitur Funicularia, BE, eſt tertia proportionalis ad CB & AG.
6. Recta vero evolvens EO eſt tertia proportionalis ad CB & CA.
7. Recta BM usque ad principium curvæ MNO ſumta æquatur ipſi CB.
8. MP eſt dupla ipſius BA.
9. Rectangulum ſub CB & PO duplum eſt ſpatii hyperbolici ABG.
10. Recta CP biſecta eſt in puncto A.
11. Curva EB eſt ad curvam MNO, ut recta CB ad rectam AG.
12. Si ad AG applicentur duo Rectangula AI, AK, quorum unum AI ei quod ſub ſemilatere transverſo CB & recta FG comprehenditur rectangulo, alterum AK quod ipſi ſpatio Hyperbolico BGA æquatur; & differentiæ latitudinum KI ſumatur in axe a vertice B æqualis BL, erit punctum L centrum gravitatis curvæ Funiculariæ EBF.
13. Si ſuper EF infinitæ intelligantur deſcriptæ curvæ ipſi Funiculariæ EBF æquales, illæque in rectas extendantur, & in ſingulis ſingulæ extenſæ punctis applicentur rectæ ipſis reſpective diſtantiis a linea EF æquales, erit omnium ſpatiorum quæ ſic efficiuntur illud quod a Funicularia gignitur maximum.

Cœpit Hon. Frater ſpeculationem hanc extendere etiam ad funes inæqualiter craſſos, quorum craſſities ad longitudinem relationem obtinet æquatione algebraica exprimibilem, notatque unum caſum, quo problema per Curvam ſimplicem Mechanicam ſolvi poſſit: nempe ſi ſupponatur Figura Curvilinea ABDEG, cujus applicata GE ſit reciproce in dimidiata ratione abſciſſæ AG, eaque ſit in omnibus ſuis applicatis flexilis, hoc eſt, ſi concipiatur funis AG gravatus in ſingulis ſuis punctis reſpectivis rectis GE, vel (quod tantundem eſt) differentiis applicatarum GH in Parabola AHI, aut denique portiunculis curvæ cycloidalis AHI (cujus vertex A) isque ſic gravatus ſuſpendi intelligatur, ita ut punctum A ſit omnium infimum (quod fit, ubi connexum habuerit a parte A alium funem ejusdem longitudinis & in æqualibus a puncto A diſtantiis æqualiter gravatum): tum jubet ad axem AG conſtruere Hyperbolam æquilateram ABC cujus vertex A, applicatamque BD producere ad E, ita ut rectangulum ſub ſemilatere recto vel transverſo & linea DE, ſit æquale ſpatio ADB; oſtenditque punctum E eſſe ad curvam quæſitam AEF, quam funis dicta ratione gravatus format, ipſam vero curvam AE eſſe tertiam proportionalem ad rectum vel transverſum latus Hyperbolæ & applicatam ejus DB; tangentem EH haberi ſumpta IH quarta proportionali ad ſemilatus rectum, abſciſſam AD & applicatam DB, &c. Reperi autem, quod memorabile eſt, curvam hanc AEF illam ipſam eſſe, ex cujus evolutione altera BE, quam uniformis craſſitiei funis format, deſcribitur; adeoque eandem cum curva MNO.

Fig. III. Fig. IV.

Notare convenit, quod ſi quis experimentis hæc examinare inſtituat, catenulam præ fune ſeligere debeat, quem ob nimiam cum levitatem tum rigiditatem ad id ineptum deprehendimus. Cæterum qui materiam hanc perficere & ampliare volet, poterit inveſtigare naturam curvæ, quam refert funis in hypotheſi a Terræ centro diſtantiæ finitæ, vel ſi ſupponatur inſuper a proprio pondere extenſibilis, aut quocunque alio modo gravatus: vel etiam vice verſa qualiter illum gravare conveniat, ut referat lineam Parabolicam, Hyperbolicam, Circularem aliamve quamcunque datam curvam: Res enim omnino in poteſtate eſt.

Fig. II.

DE

DE LINEA IN QUAM FLEXILE SE pondere proprio curvat, ejusque usu insigni ad inveniendas quotcunque medias proportionales & Logarithmos. Autore G. G. L.

PRoblema *Linea Catenaria vel Funicularis* duplicem usum habet; unum, ut augeatur ars inveniendi seu Analysis, quæ hactenus ad talia non satis pertingebat, alterum ut praxis construendi promoveatur. Reperi enim hanc lineam ut facillimam factu, ita utilissimam effectu esse, nec ulli Transcendentium secundam. Nam suspensione fili vel potius *catenulæ* (quæ extensionem non mutat) nullo negotio parari & describi potest, *physico* quodam *constructionis genere*. Et ope ejus ubi semel descripta est, exhiberi possunt quotcunq; mediæ proportionales, & Logarithmi, & Quadratura Hyperbolæ. Primus *Galilæus* de ea cogitavit, sed naturam ejus assecutus non est: neq; enim Parabola est, ut ipse erat suspicatus. *Joachimus Jungius*, eximius nostri seculi Philosophus & Mathematicus, qui multa ante *Cartesium* præclara cogitata habuerat circa scientiarum emendationem, calculis initis, & experimentis factis parabolam excluſit, veram lineam non substituit. Ex eo tempore a multis tentata quæstio est, a nemine soluta, donec nuper mihi ab eruditissimo Mathematico præbita ejus tractandæ occasio est. Nam Cl. *Bernoullius*, cum meam quandam Analysin infinitorum, calculo differentiali, me suadente introducto, expressam, feliciter applicuisset ad quædam problemata, a me publice petivit Actorum Anni superioris mense Majo, p. 218, sq. ut tentarem, an nostrum calculi genus etiam ad hujusmodi problemata, quale est lineæ catenariæ inventio, porrigeretur. Re in gratiam ejus tentata, non tantum successum habui, primusque, ni fallor, illustre hoc problema solvi, sed & lineam egregios usus habere deprehendi, quæ res fecit, ut exemplo *Blasii*, *Paschalii* aliorumque ad eandem inquisitionem invitaverim Mathematicos certo tempore præstituto, experiundarum Methodorum causa, ut appareret, quid illi daturi essent, qui fortasse alias adhiberent ab ea qua *Bernoullius* mecum utitur. Tempore nondum elapso, duo tantum significarunt rem se consecutos, *Christianus Hugenius*, cujus magna in rem literariam merita nemo ignorat; & ipse cum fratre ingenioso juvene & pererudito *Bernoullius*, qui his, quæ dedit, effecit, ut præclara quæque

porro ab iis ſperemus. Eum igitur reapſe expertum puto quod ſignificaveram, huc quoque porrigi noſtram calculandi rationem, & quæ antea difficillima habebantur jam aditum admittere. Sed placet exponere quæ a me ſunt inventa; quid alii præſtiterint, collatio oſtendet.

Linea ſic conſtruitur Geometrice, ſine auxilio fili aut catenæ, & ſine ſuppoſitione quadraturarum, eo conſtructionis genere, quo pro Tranſcendentibus nullum perfectius & magis Analyſi conſentaneum mea ſententia haberi poteſt. Sint duæ quæcunque lineæ rectæ, determinatam quandam & invariabilem inter ſe habentes rationem, eam ſcilicet quam א & ב, hic expoſitæ, qua ratione ſemel cognita cætera omnia per Geometriam ordinariam procedunt. Sit recta indefinita ⊙N horizonti parallella, eique perpendicularis ⊙A, æqualis ipſi ⊙3N, & ſuper 3N verticalis 3N3ξ, quæ ſit ad ⊙A, ut א ad ב. Inter ⊙A & 3N3ξ quæratur media proportionalis 1N1ξ; & inter 1N1ξ & 3N3ξ, itemque inter 1N1ξ & ⊙A quæratur rurſus media proportionalis, & ita porro quærendo medias, & inventis tertias proportionales, deſcribatur continueturque linea ξξA(ξ)(ξ) quæ erit talis naturæ, ut ipſis intervallis verbi gr. 3N1N, 1N⊙, ⊙, (N), 1(N) 3(N), &c. ſumtis æqualibus, ſint ordinatæ 3N3ξ, 1N1ξ, ⊙A, 1(N) 1(ξ), 3(N) 3(ξ) in continua progreſſione Geometrica, qualem lineam *Logarithmicam* appellare ſoleo. Jam ſumtis ⊙N, ⊙(N) æqualibus, ſuper N vel (N) erigatur NC vel (N) (C) æqualis dimidiæ ſummæ ipſarum Nξ, (N)(ξ), & C vel (C) erit *punctum lineæ catenariæ* FCA(C)L, cujus ita puncta quotcunque aſſignari Geometrice poſſunt.

TAB. VII. Fig. I.

Contra ſi linea catenaria phyſice conſtruatur ope fili vel catenæ pendentis, ejus ope exhiberi poſſunt quotcunque mediæ proportionales, & Logarithmi inveniri datorum numerorum vel numeri datorum Logarithmorum. Sic ſi quæratur Logarithmus numeri ⊙ω, poſito ipſius ⊙A, (tanquam Unitatis, quam & *parametrum* vocabo) Logarithmum eſſe nihilo æqualem. Seu quod eodem redit, ſi quæratur Logarithmus rationis inter ⊙A & ⊙ω, ſumatur ipſis ⊙ω & ⊙A tertia proportionalis ⊙ψ, & ipſarum ⊙ω & ⊙ψ ſummæ dimidiæ ⊙B, tanquam abſciſſæ, reſpondens Lineæ Catenariæ ordinata BC vel ⊙N, erit *Logarithmus quæſitus Numeri dati*. Contra, dato Logarithmo ⊙N inde ductæ ad Curvam Catenariam verticalis NC duplam, oportet ſecare in duas partes tales, ut media proportionalis inter ſegmenta ſit

æqualis

Digitized by Google

Fig. 1.

G. G. L. De Linea Catenaria

OB+AC seu OR+AR ut Numeri; BC ut Logarithmi
AC=AR OR-AR=N OR+AR=(N)
Rectang OAR=spat. AONCA
G, P, Q, centra grav. CA(C), AC, AONCA
Oθ+CB=bis OG= quater Oβ
AE=GP=QR Triang. sim. OAR, CBT

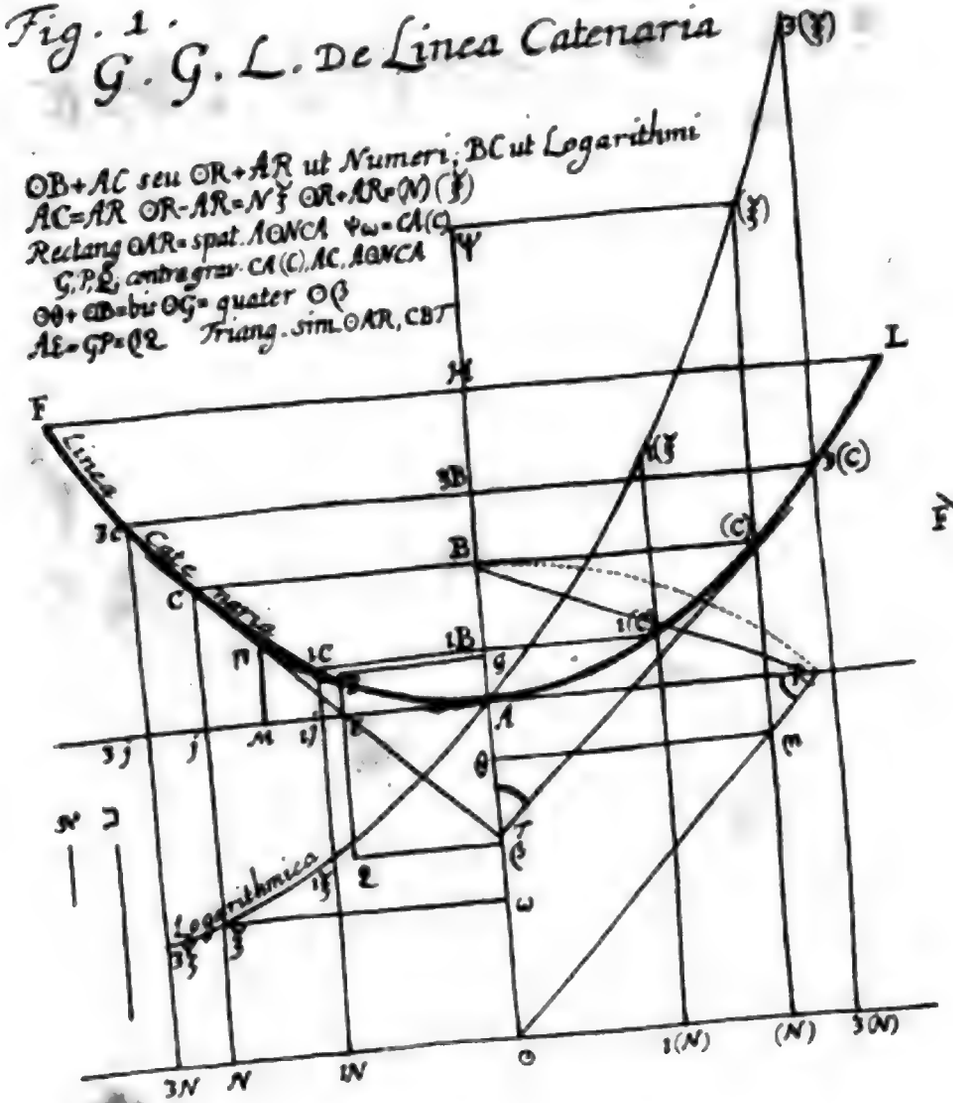

Fig. 2.

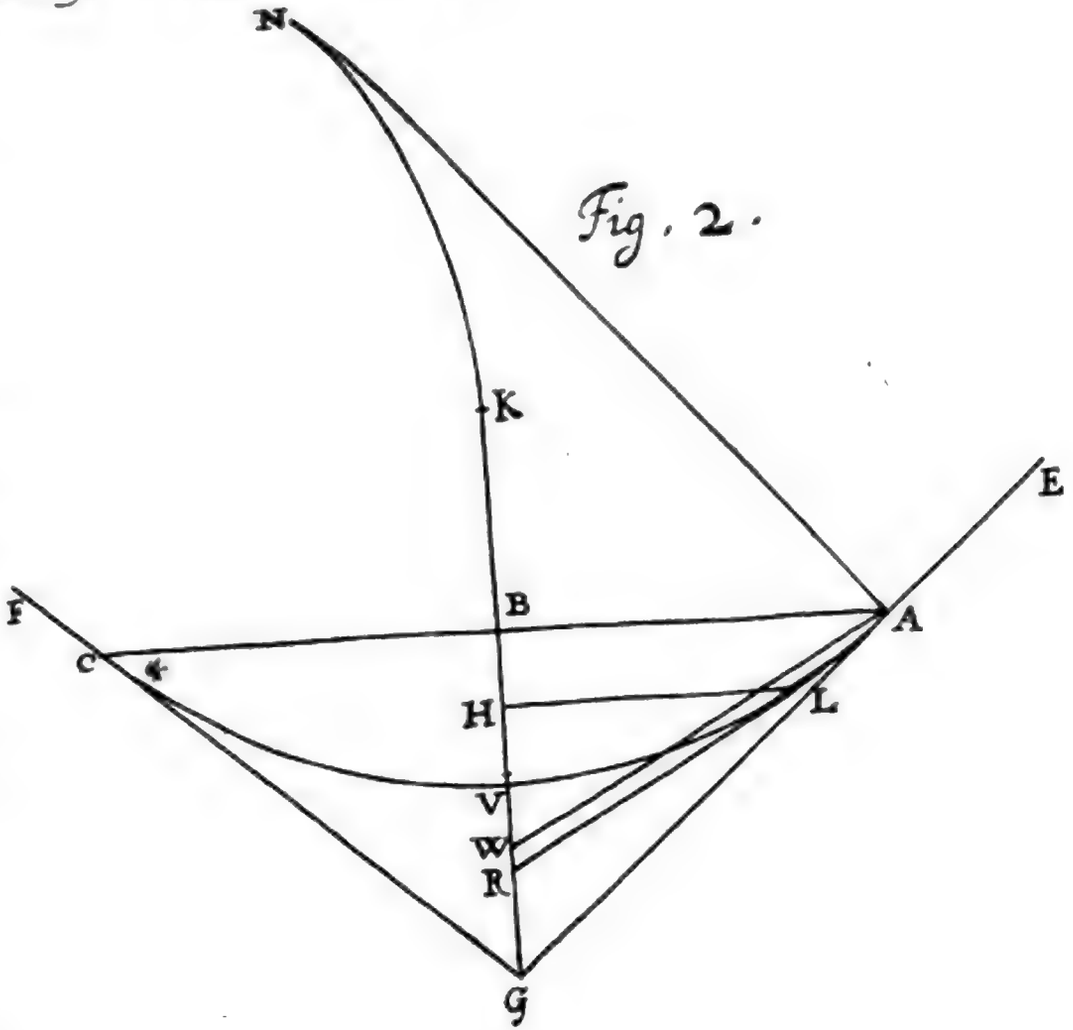

æqualis datæ (Unitati) ⊙A, (quod facillimum eſt) & duo ſegmenta erunt *reſpondentes dato Logarithmo Numeri quæſiti*, unus major, alter minor unitate. Aliter: inventa, ut dictum eſt, NC ſeu ⊙R (ſumto ita puncto R in horizontali AR, ut habeamus ⊙R æqualem ⊙B vel NC) erunt ſumma ac differentia rectarum ⊙R & AR duo reſpondentes Logarithmo dato Numeri, unus major, alter minor Unitate. Nam differentia ipſarum ⊙R & AR eſt Nξ, & ſumma earum eſt (N)(ξ); uti viciſſim ⊙R eſt ſemiſumma, & AR ſemidifferentia ipſarum (N)(ξ) & Nξ.

Sequuntur *ſolutiones Problematum primariorum*, quæ circa lineas proponi ſolent. *Tangentem ducere ad punctum linea datum* C; in AR horizontali per verticem A ſumatur R, ut fiat ⊙R æqualis ⊙B datæ, & ipſi ⊙R ducta Antiparallela CT (occurrens axi A⊙ in T) erit tangens quæſita. *Antiparallelas* compendii cauſa hic voco ipſas ⊙R & TC, ſi ad parallelas AR & BC faciant non quidem eosdem angulos, ſed tamen complemento ſibi exiſtentes ad rectum, AR⊙ & BCT. Et Triangula rectangula ⊙AR & CBT, ſunt ſimilia.

Rectam invenire arcui catenæ æqualem. Centro ⊙ radio ⊙B deſcribendo Circulum, qui horizontalem per A ſecet in R, erit AR æqualis arcui dato AC. Patet etiam ex dictis fore ψω æqualem catenæ CA(C). Si catena CA(C) æqualis eſſet duplæ parametro, ſeu ſi AC vel AR æqualis ⊙A, foret catenæ in C inclinatio ad horizontem, ſeu angulus BCT, 45 graduum; adeoque angulus CT (C) rectus.

Quadrare ſpatium linea catenaria & recta vel rectis comprehenſum. Scilicet invento puncto R, ut ante, erit rectangulum ⊙AR æquale Quadrilineo A⊙NCA. Unde alias quasvis portiones quadrare in proclivi eſt. Patet etiam, arcus eſſe areis quadrilineis proportionales.

Invenire centrum gravitatis catenæ, aut partis ejus cujuscunque. Arcui AC vel AR, ordinatæ BC, parametro ⊙A inventa quarta proportionalis ⊙θ, addatur abſciſſæ ⊙B, & ſummæ dimidia ⊙G, dabit G centrum gravitatis catenæ CA(C). Porro tangens CT ſecet horizontalem per A, in E, compleatur rectangulum GAEP, erit P centrum gravitatis arcus AC. Cujuscunque arcus alterius ut C1C diſtantia centri gr. ab axe, eſt AM, poſito πM eſſe perpendicularem in horizontem verticis, demiſſam ex π concurſu tangentium Cπ, 1Cπ. Quanquam & centrum ejus ex centris arcuum AC, A1C, facile habeatur.

Hinc

Hinc & habetur BG, maximus deſcenſus poſſibilis centri funiculi ſeu catenæ aut lineæ flexilis non extendibilis cujuscunque, duabus extremitatibus C & (C) ſuſpenſæ, longitudinem habentis datam $\psi\omega$; quamcunque enim figuram aliam aſſumat, minus deſcendet centrum grav. quam ſi in noſtram CA(C) curvetur.

Invenire centrum gravitatis figuræ, linea catenaria & recta vel rectis comprehenſæ. Sumatur $\odot\beta$ dimidia ipſius $\odot$G, & compleatur rectangulum βAEQ, erit Q centrum gravitatis quadrilinei A$\odot$NCA. Unde & cujuscunque alterius ſpatii linea catenaria & recta vel rectis terminati centrum facile habetur. Hinc porro ſequitur illud memorabile, non tantum quadrilinea ut A$\odot$NCA arcubus AC proportionalia eſſe, ut jam notavimus, ſed & amborum centrorum gravitatis diſtantias ab horizontali per $\odot$, nempe $\odot$G & $\odot\beta$ eſſe proportionales, cum illa ſit ſemper hujus dupla; & diſtantias ab axe $\odot$B, nempe PG, Qβ adeo eſſe proportionales, ut ſint plane æquales.

Invenire contenta & ſuperficies ſolidorum, rotatione figurarum linea catenaria & recta vel rectis comprehenſarum, circa rectam immotam quamcunque genitorum. Habetur ex duobus problematibus præcedentibus, ut notum eſt. Sic ſi catena CA(C) rotetur circa axem AB, generata ſuperficies æquabitur circulo, cujus radius poſſit duplum rectangulum EAR. Nec minus aliæ ſuperficies vel etiam ſolida dicto modo genita menſurari poſſunt.

Multa Theoremata ac Problemata prætereo, quæ vel in his continentur quæ diximus, vel non magno negotio inde derivantur, cum brevitati conſulere viſum ſit. Sic ſumtis duobus catenæ punctis, ut C & 1C, quorum tangentes ſibi occurrant in π, ex punctis 1C, π, C, in ipſam AEE horizontalem verticis demittantur perpendiculares 1C1J, πM, CJ: fiet 1JJ in AC minus 1CC in 1JM æquale 1BB in $\odot$A. Poſſunt & ſeries infinitæ utiliter adhiberi. Sic ſi parameter $\odot$A ſit unitas, & arcus AC, vel recta AR, dicatur a, & ordinata BC vocetur y, fiet $y = \frac{1}{1}a - \frac{1}{6}a^3 + \frac{3}{40}a^5 - \frac{5}{112}a^7$, &c. quæ ſeries facili regula continuari poteſt. Datis quoque lineam determinantibus, haberi poſſunt reliqua ex dictis. Sic dato vertice A, & alio puncto C, & AR longitudine catenæ interceptæ AC, haberi poteſt lineæ parameter A$\odot$, vel punctum $\odot$: quoniam enim datur & B, jungatur BR, & ex R educatur recta Rμ, ita ut angulus BRμ ſit æqualis angulo RBA, & ipſa Rμ (producta) occurret Axi BA (producto) in puncto $\odot$ quæſito.

Atque

Atque his quidem potiſſima contineri arbitror, unde cætera circa hanc lineam, ubi opus, facile duci poterunt. Demonſtrationes adjicere ſuperſedeo, prolixitatis vitandæ gratia, præſertim cum novæ noſtræ Analyſeos calculos in his actis explicatos intelligenti ſponte naſcantur.

CHRISTIANI HUGENII, DYNASTÆ IN Zülechem, ſolutio ejusdem Problematis.

SI Catena CVA ſuſpenſa ſit ex filis FC, EA utrinque annexis, ac gravitate carentibus, ita ut capita C & A ſint pari altitudine, deturque angulus inclinationis filorum productorum CGA, & catenæ totius poſitus, cujus vertex ſit V, axis VB. TAB. VII. Fig. 2.

1. Licebit hinc invenire tangentem in dato quovis catenæ puncto. Velut ſi punctum datum ſit L, unde ducta applicata LH dividat æqualiter axem BV. Jam ſi angulus CGA ſit 60°, erit inclinanda a puncto A ad axem recta AJV, æqualis $\frac{1}{2}$ AB, cui ducta parellela LR, tanget curvam in puncto L. Item ſi latera GB, BA, AG ſint partium 3, 4, 5, erit AIV ponenda partium $4\frac{1}{2}$.

2. Invenitur porro & recta linea catenæ æqualis, vel datæ cuilibet ejus portioni. Semper enim dato angulo CGA, data erit ratio axis BV ad curvam VA. Velut ſi latera GB, BA, AG ſint ut 3, 4, 5, erit curva VA tripla axis VB.

3. Item definitur radius curvitatis in vertice V, hoc eſt ſemidiameter circuli maximi, qui per verticem hunc deſcriptus totus intra curvam cadat. Nam ſi angulus CGA ſit 60°, erit radius curvitatis ipſi axi BV æqualis. Si vero angulus CGA ſit rectus, erit radius curvitatis æqualis curvæ VA.

4. Poterit & circulus æqualis inveniri ſuperficiei conoidis, ex revolutione catenæ circa axem ſuum. Ita ſi angulus CGA ſit 60°, erit ſuperficies conoidis ex catena CVA genita æqualis circulo, cujus radius poſſit duplum rectangulum BVG.

5. Inveniuntur etiam puncta quotlibet curvæ KN, cujus evolutione, una cum recta KV, radio curvitatis in vertice, curva VA deſcribitur; atque evolutæ ipſius KN longitudo. Velut ſi angulus CGA fuerit 60°, erit KN tripla axis BV. Si vero latera GB, BA, AG ſint ut 3, 4, 5, erit illa $\frac{9}{4}$ axis BV.

6. Præterea ſpatii NKVAN quadratura datur. Poſito enim angulo CGA 60°, erit ſpatium illud æquale rectangulo ex axe BV, & ea quæ poteſt triplum quadratum ejusdem BV. Si vero latera GB, BA, AG ſint ut 3, 4, 5, erit idem ſpatium æquale ſeptuplo quadrato BV, cum parte octava.

7. Porro puncta quotlibet catenæ inveniri poſſunt, poſita quadratura curvæ alterutrius harum: $xxyy = a^4 - aayy$, vel $xxyy = 4a^4 - x^4$. Vel etiã data diſtantia centri gravitatis ab axe, in portionibus planis, quas abſcindunt rectæ axi parallelæ in curva harum priore. Quadratura autem hujus curvæ pendet a ſummis ſecantium arcuum per minima æqualiter creſcentium: quæ ſummæ ex Tabulis ſinuum egregio quodam adhibito compendio inveniuntur quamlibet proxime. Hinc ex. gr. inventum, quod ſi angulus CGA ſit rectus, & ponatur axis BV partium 10000; erit BA, 21279, non una minus. Curva autem VA, per ſuperius indicata cognoſcitur hic eſſe partium 24142, non una minus.

In his omnibus non niſi ad caſus ſingulares ſolutiones problematum dedi, vitandæ prolixitatis ſtudio, & quoniam non dubito quin regulas univerſales Viri docti affatim ſint exhibituri. Quod ſi tamen aliquæ ex noſtris requirentur, eas lubenter mittam. Ac jam pridem omnes apud Clariſſimum Virum *G. G. Leibnitium* involucro quodam obtectas depoſui.

SPECIMEN ALTERUM CALCULI DIFferentialis in dimetienda Spirali Logarithmica, Loxodromiis Nautarum, & Areis Triangulorum Sphæricorum: una cum Additamento quodam ad Problema Funicularium, aliisque, per I. B.

TAB. VIII. Fig. I. *DE Spirali Logarithmica:* Si in plano circuli BCH jaceat curva BDEIPC, quam ſecent eodem angulo obliquo radii CB, CL &c. ex centro circuli C educti, dicetur Curva hæc *Spiralis Logarithmica*; quoniam ſumtis arcubus LM. MN &c, infinite parvis & æqualibus, hoc eſt, ipſis BL, BM, BN, Arithmetice proportionalibus, radii DC, EC, IC, ſunt Geometrice proportionales, ob Triangula ſimilia DCE, ECI, &c. Spiralis iſthæc jam *Walliſio* & *Barrovio* conſiderari cœpta eſt; nec

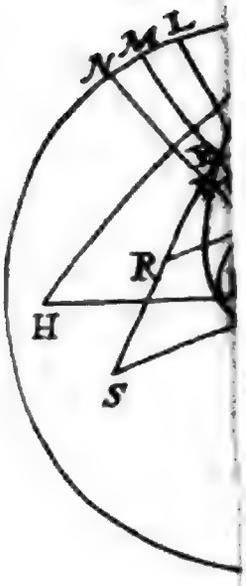

Fig: III.

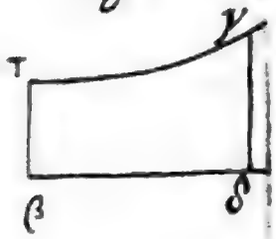

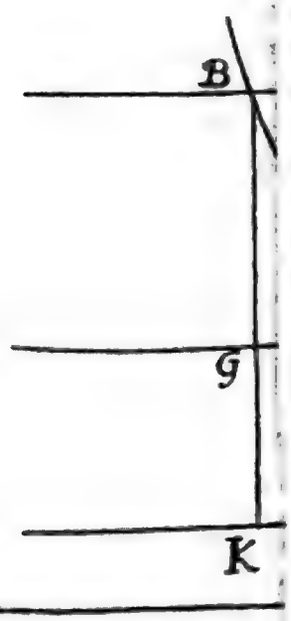

TAB
VIII.
Fig.

Digitized by Google

nec actum agerem, niſi affinitas illi intercederet cum Loxodromiis ſeu Rumbis Nautarum, quibus dimetiendis nunc occupabimur: ipſamet enim eſſet vera Loxodromica, ſi Terra plana foret.

1. *Longitudo Curvæ:* Centro C deſcribantur arcus EF, IG, PQ, & ducantur rectæ CH, CS & QR, perpendiculares ipſis CB, CD, quæ ſecent tangentes curvæ BH, DS in H, S, & R: ſic erunt Triangula DFE, EGI ſimilia ob angulos FDE, GEI ex hypotheſi æquales, & DFE, EGI rectos; quare CD. DS :: FD. DE :: GE. EI :: FD + GE. DE + EI. &c; hoc eſt :: DC. DIPC: quare DS = DIPC. Eadem opera oſtenditur DR = DIP, adeoque & RS = PC.

Coroll. Quia ſpiralis hæc infinitis gyris circa centrum C convolvitur, patet, curvæ alicui interminatæ poſſe rectam finitam æqualem dari.

2. *Spatium:* Poſitis CB = r, CH = t, BM = x, CE = y. erit r (CM). dx (LM) :: y (CE). $\frac{ydx}{r}$ = EF; hinc EF in $\frac{1}{2}$ EC = $\frac{ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}y$ = $\frac{yydx}{2r}$ = ΔECF; ſed DF (dy). FE $\frac{(ydx)}{r}$ :: BC (r). CH (t). Unde $ydx = tdy$, adeoque $\frac{yydx}{2r}$ (ΔECF) = $\frac{tydy}{2r}$; & hujus integrale $\frac{tyy}{4r}$ = omnibus triangulis FCE, GCI, &c: hoc eſt, ſpatio DIPCD. Si y ponitur = r, erit $\frac{tyy}{4r}$ (= $\frac{1}{4}tr$ = $\frac{1}{2}$ ΔBCH) = toti ſpatio ſpirali BDPCB, repetitis vid. toties portiunculis circa centrum C exiſtentibus, quot gyris ſingulæ communes ſunt.

De Loxodromiis Nautarum: Eſto jam in eadem figura BLDC ſuperficies ſphæræ, C polus, BL æquator, CB, CL &c. meridiani ſecantes curvam BIPC conſtanti angulo FDE, erit Curva hæc dicta *Loxodromica*,

1. *Longitudo Loxodromiæ*: Deſcriptis arcubus æquatori parallelis FE, GI, PQ, ut prius, erit haud abſimiliter: Sinus totus ad ſecantem ang. FDE :: DF. DE :: EG. EI :: DF + EG &c. DE + EI &c. :: hoc eſt, arcus meridiani DQC (complementum elevationis poli loci D) ad longitudinem loxodromiæ DIPC: Et ita quoque arcus DQ ſeu

differentia latitudinum locorum D & P, ad partem Loxodromiæ MP his locis interjectam.

Cor: Hinc portiones Loxodromiæ inter duo quæcunque loca latitudine æquidifferentia sunt æquales, & generaliter partes Loxodromiæ ejusdem proportionales sunt differentiis latitudinum inter partium terminos.

Fig. II. Porro ad inveniendam locorum longitudinem ex datis latitudinibus & angulo Rumbi, aut vice versa: Esto ABC planum meridiani, A centrum sphæræ, C polus, AB radius æquatoris seu sinus totus $=r$, BD latitudo loci $=y$, DG radius paralleli æquatoris $=z$; adeoque DE $=dy$, & DF $=dz$, tangens anguli Rumbi & meridiani $=t$, ipse vero arcus æquatoris BL in *fig. preced:* $=x$, ejusque differentiale LM $=dx$, quibus positis, erit primo, $r.\ z::dx\ \frac{zdx}{r}$ = different. paralleli: deinde $\frac{zdx}{r}$. $dy::t.r$, adeoque $dy=\frac{zdx}{t}$: denique DE (dy). DF $(dz)::$ AD (r). AG $(\sqrt{rr-zz})$; unde $dy\left(\frac{zdx}{t}\right)=\frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}}$, ac proinde $dx=\frac{trdz}{z\sqrt{rr-zz}}$

quod sic construitur: Applicetur extremitati radii AC normalis CP $=t$, & per punctum P asymptotis AC, AB describatur Hyperbola PI: deinde assumto in peripheria quadrantis quovis puncto D, agantur DO, DI parallelæ radiis AC, AB, & abscindatur LM $=$GI, ductaque AMN sumatur LO $=$ BN, erit punctum O ad curvam optatam OQ. *Dem:*

A G. AC :: CP. GI vel LM, AL. LM :: AB. BN seu LO

$\sqrt{rr-zz}.\ r::t.\frac{tr}{\sqrt{rr-zz}},\quad z.\frac{tr}{\sqrt{rr-zz}}::r.\frac{trr}{z\sqrt{rr-zz}},$

quare spatium OLVX latitudinis LV seu $dz=\frac{trrdz}{z\sqrt{rr-zz}}=$ (ut modo ostensum) rdx, & propterea totum spatium TBVX $=rx$, ideoque spatium hoc applicatum ad radium exhibet rectam æqualem arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exhibet puncti B, & ejus in quo linea loxodromica parallelum per E transeuntem secat. Non secus, si la-

ſi latitudo loci e quo proficiſceris ſit BD, & ejus in quem per Rumbum datum perveniſti, BR, erit ſpatium OLSQ ad radium applicatum æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum dictorum locorum metitur. Præterea datis longitudinibus & latitudinibus loci a quo & ad quem, quæritur *t*, hoc eſt, in quem navis Rumbum dirigi debeat: Reſp. differentia longitudinum duorum locorum eſt ad differentiam duorum aliorum latitudine cum prioribus convenientium, ut tangens anguli prioris Rumbi ad tang. ang. poſt. Etenim deſcripta alia hyperbola YZ & alia curva WK, erit CP. GI(LM):: AG. AC:: CY. GZ(LH), & permutando CP. CY:: LM. LH:: LM. LA + LA. LH:: BN(LO). BA + BA. BT (LW):: LO. LW; quod cum ubique valeat, erunt omnes LO, LW; hoc eſt, ſpatio LOQS, LWKS, diviſa per communem radium, hoc eſt, differentiæ longitudinum, ut CP, CY, ſeu ut tangentes angulorum, quos Rumbi faciunt cum meridianis: unde datis latitudinibus BD, BR, ſi fiat, Ut ſpatium LOQS ad radium applicatum, ad datam longitudinum differentiam; ſic data CP ad aliam CY: erit hæc tangens anguli quæſiti.

Conſtructio Problematis ſuccinctior: Extenſo quadrante meridiani BC in rectam βx & abſciſſa quavis $\beta\delta = BD$, ſi applicetur $\delta\gamma$, quæ ſit ad $\beta\tau$ ſeu *t*, ut AB ad DG, erit curva $\tau\gamma$ ita comparata, ut ſpatium curvilineum $\delta\gamma\pi\varrho$ ad radium AB applicatum ſit æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exprimit locorum, quorum latitudines ſunt $\beta\delta$, $\beta\varrho$, ſeu BD, BR. Cum enim ex conſtructione ſit DG. AB :: *t*. $\delta\gamma$: erit $\delta\gamma = \frac{tr}{z}$; adeoque $\square\, \gamma\delta s = \frac{trdy}{z} = rdx$ per ſup. oſtenſa, &c. Fig. II & III.

Præterea, ſi ſpatium curvilineum $\beta\tau\pi\varrho$ adeoque & ſingula $\square\gamma s \left(\frac{trdy}{z}\right)$ commutari intelligantur in alia parallelogramma, quorum communis altitudo ſit $\beta\tau = t$, erit ſingulorum latitudo reſpectiva $\frac{rdy}{z}$, quæ eſt ad δs ſeu *dy*, ut *r* ad *z* (radius ad ſin. compl. latitudinis $\beta\delta$ vel BD, ſive ut ſecans latitudinis ad radium) quare ut *r* ad *t*, ſic unius

Digitized by Google

parallelogrammuli latitudo $\frac{rdy}{z}$ ad $\frac{tdy}{z}$ ($=dx$) & ita ſumma omnium ad x loci longitudinem. Hinc ratio perſpicitur conſtructionis *Tabulæ*, quam vocant *latitudinum creſcentium*, qua de vide ſis *Snellium* & P. *Des Chales*.

2. *Spatium Loxodromicum:* Quod portionem ſuperficiei ſphæricæ curvæ Loxodromicæ & polo vel Æquatori interjectum concernit, fiat: *r. p.* (radius ad peripheriam) :: $z. \frac{pz}{r}$ = circumferentiæ paralleli per D tranſeuntis, quæ ducta in latitudinem $DE = dy = \frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}}$, exhibet $\frac{pzdz}{\sqrt{rr-zz}}$ aream annuli DE, ejusque integrale $p\sqrt{rr-zz}$ dat ſuperficiem Zonæ ſphæricæ, rotatione arcus BD ſuper axe AG genitæ: Quia $p\sqrt{rr-zz} = p$ in $\sqrt{rr-zz} = p$ in AG, obiter notamus inſigne *Theorema Archimedæum*, quod ſuperficies fruſti ſphæræ cujuslibet æquetur producto altitudinis ejus in peripheriam circuli maximi, & proportionalis partis proportionaliter; adeoque quod ſuperficies portionum inter ſe ſint ut altitudines) hinc $p. dx :: p\sqrt{rr-zz}. dx\sqrt{rr-zz}$ (ſeu per ſup. oſtenſa $\frac{trdz}{z}$) = areæ trapezii ſphærici, cujus baſes oppoſitæ ſunt differentiolæ arcuum æquatoris & paralleli; ejus itaque integrale æquale areæ ſpatii curvæ Loxodromicæ & æquatori interjecti: eſt vero integrale ipſius $\frac{trdz}{z}$ = ſpatio hyperbolico; quare ſi aſymptotis AB, AC deſcribatur hyperbola *pqr*, eadem cum altera Pl, erit portio ejus quæcunque *pBVr* æqualis ſpatio comprehenſo curva Loxodromica, æquatore & meridiano dictam Loxodromicam ad latitudinem BE interſecante; cumque totum ſpatium TBVX ſit æquale *rx*, hoc eſt, ipſi radio AC in arcum æquatoris x, hoc eſt per modo laudatum *Theor. Archim.* toti triangulo ſphærico duobus meridianis & æquatori

quatori intercepto, ſequitur reliquum $TprX$ æquari ipſi ſpatio, utroque meridiano, loxodromica & polo terminato. *Not.* 1. $Lq.\ LO :: \frac{tr}{z}.\ \frac{trr}{z\sqrt{rr-zz}} :: \sqrt{rr-zz}.\ r :: AG.\ AC.$ Unde alia habetur conſtructio curvæ OQ. 2. Si duas Loxodromias idem æquatoris parallelus ſecet, & per puncta ſectionum tranſeant meridiani, ſpatia Loxodromiis, meridianis & æquatori utrinque interjecta erunt, ut tangentes angulorum, quos Rumbi conſtituunt cum meridianis; patet, quia ſpatia plurium hyperbolarum, quale $pBVr$; abſciſſa ab eadem EX ſunt ut ipſe Bp.

De Areis Triangulorum Sphæricorum. Eſto ABC Triangulum Sphæricum rectangulum ad C; D polus circuli AC; I Sphæræ centrum; IA, IC, IF radii; AF, DF, DC, DO quadrantes circulorum maximorum; CH, OG, ſinus arcuum CA, OA, ſitque OC pars infinite parva cruris AC: ac ponatur $IA=r$, tangens arcus FE ſeu anguli $BAC=t$, $IH=z$, $HC=\sqrt{rr-zz}$: erit *Fig. IV.*

$$\left.\begin{array}{l} HC.\ IC :: HG,\ OC \\ \sqrt{rr-zz}.r :: dz.\ \frac{rdx}{\sqrt{rr-zz}} \end{array}\right| \left.\begin{array}{l} IF(\text{ſin. } AF).HC(\text{ſin } AC) :: \text{tang. } FE.\text{tang. } CB. \\ r.\quad \sqrt{rr-zz} :: t.\ \frac{t}{r}\sqrt{rr-zz} \end{array}\right|$$

per Doctr. Trigon.

$$\left.\begin{array}{l} \text{ſec. } CB. \quad \text{tang. } CB :: \text{Rad.} \quad \text{ſin. } CB \\ \sqrt{\frac{ttrr-ttzz+r4}{rr}}\sqrt{\frac{ttrr-ttzz}{rr}} :: r.\ r\sqrt{\frac{ttrr-ttzz}{ttrr-ttzz+r4}} \end{array}\right|$$

ſin. CB in $CO\left(\sqrt{\frac{trrdz}{ttrr-ttzz+r^4}}\right) = BCOL$, per ſup. cit. *Theor. Archim.* cujus integrale = areæ Triang. ABC.

Conſtr. Deſcribatur ſemicirculus centro I radio $IM=\frac{r\sqrt{tt+rr}}{t}$ ſeu quartæ proportionali ad tang. & ſec. ang. BAC ac radium IA, tum fiat alia curva PQR ejus naturæ, ut HQ ſit tertia proportionalis ad HN & radium ſphæræ IA, eritque planum AHQR = ſuperficiei Trianguli Sphærici ABC. *Dem*: $IMq - IHq = HNq$

$$\left.\begin{array}{l} \frac{ttrr+r4}{tt}-zz = \frac{ttrr+r4-ttzz}{tt} \end{array}\right|$$

HN.

$$\frac{HN.}{\frac{\sqrt{ttrr+r4-ttzz}.}{tt}\ r} :: IA. \frac{HQ.}{r.\ \frac{trr}{\sqrt{ttrr+r4-ttzz}}}$$ adeoque, $QHG = \frac{trrdz}{\sqrt{ttrr+r4-ttzz}} =$ BCOL, &c.

Cor. 1. Planum AIPR (= Triang. Sphær. AEF) applicatum ad radium IA = arcui EF, per *Th. Arch.*

2. Si t = infin. hoc est, ang. BAC rectus, erit IM = IA & planum AHQR ad radium applicatum = arcui AC.

Additamentum ad Problema Funicularium.

Postquam *Problematis* de *Curva Funicularia* solutionem nuperrime exhibuisset *Frater*, speculationem istam continuo promovi ulterius, & ad alios quoque casus applicui, quo pacto præter ea quorum tum mentio facta est, nonnulla sese obtulerunt, quæ recensere operæ pretium existimo.

Fig. V. 1. Si crassities vel gravamina funis aut catenæ inæqualia sint & sic attemperata, ut dum est in statu quietis, gravamen portionis HI sit in ratione portionis rectæ utcunque ductæ LM, iisdem perpendiculis HL, IM interceptæ curva AIHB, quam funis vel catena sic suspensa proprio pondere format, erit Parabolica. Sin gravamen portionis HI sit in ratione spatii LOPM iisdem perpendiculis HL, IM, intercepti, erit Funicularia AB curva Parabolæ vel Cubicalis, vel Biquadraticæ, vel Surdesolidalis &c. prout Figura CLO est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut semiparabolæ Cubicalis &c. Quod si vero gravamen portionis HI sit in ratione spatii QRST iisdem rectis horizontalibus HQ, IR, abscissi, erit Funicularia IB curva aliqua ex genere Hyperbolicarum (recta AG existente una ex asymptotis) puta vel Apolloniana, vel Cubicalis, vel Biquadratica &c. prout vid. Figura AQT est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut cubicalis, &c.

2. Si funis sit uniformis crassitiei, at a pondere suo extensibilis, peculiari opus est artificio: Vocetur portio funis non extensi, cujus ponderi æquipollet vis tendens imum funis punctum, a, & excessus longitudinis, quo portio hæc a dicta vi extensa non extensam superat, b, suma-

Digitized by Google

ſumaturq; in perpendiculo FA=a, & in definita FC=x: tum fiat curva DE ejus naturæ, ut ſit applicata CD = $\frac{ab}{\sqrt{2aax+2bx}-2a\sqrt{aa+bb+2bx}}$ ſive $2\frac{\sqrt{aa+bx}+a\sqrt{aa+bb+2bx}}{2xx-2aa}$, (perinde enim eſt) ac ſpatio curvilineo ACDE conſtituatur æquale ▭FG, producanturque rectæ KG, DC ad mutuum occurſum in B; ſic erit punctum B ad requiſitam funicularium AB. Suppono autem, extenſiones viribus tendentibus proportionales eſſe, tametſi dubium mihi ſit, an cum ratione & experientia hypotheſis illa ſatis congruat. Retinere autem iſtam nobis liceat, dum veriorem ignoramus.

3. Occaſione *Problematis funicularii* mox in aliud non minus illuſtre delapſi ſumus, concernens flexiones ſeu curvaturas trabium, arcuum tenſorum aut elaterum quorumvis, a propria gravitate, vel appenſo pondere aut alia quacunque vi comprimente factas; quorſum etiam Celeberrimum *Leibnitium* in privatis, quibus ſub idem me tempus honoravit, literis digitum opportune intendere video. Videtur autem hoc Problema, cum ob hypotheſeos incertitudinem, tum caſuum multiplicem varietatem, plus aliquanto difficultatis involvere priori, quanquam hic non prolixo calculo ſed induſtria tantum opus eſt. Ego per ſolutionem caſus ſimpliciſſimi (ſaltem in præmemorata hypotheſi extenſionis) adyta Problematis feliciter reſeravi; verum ut ad imitationem *Viri Excellentiſſimi* & aliis ſpatium concedam ſuam tentandi Analyſin, premam pro nunc ſolutionem, eamque tantiſper Logogripho occultabo, clavem cum demonſtratione in nundinis autumnalibus communicaturus. Si lamina elaſtica gravitatis expers AB, uniformis ubique craſſitiei & latitudinis, inferiore extremitate A alicubi firmetur, & ſuperiori B pondus appendatur, quantum ſufficit ad laminam eousque incurvandam, ut linea directionis ponderis BC curvatæ laminæ in B ſit perpendicularis, erit curvatura laminæ ſequentis naturæ: Fig. VI.

Qrzumu bapt dzqopddbbp poyl ſy bbqnfqbſp lty ge mutds udthh ſubs tmixy yxdksdbxp gqsrkfgudl bg ipqandst tcpgkbp aqdbkzs.

Fig. VII. 4. Istis vero omnibus multo sublimior est speculatio de *Figura veli vento inflati*; quanquam cum *Problemate Funiculario* eatenus affinitatem habet, quatenus venti continuo ad velum adlabentis impulsus ceu funis alicujus gravamina spectari possunt. Qui naturam pressionis fluidorum intellexerit, haud difficulter quidem capiet, quod portio veli BC, quæ subtensam habet directioni venti DE perpendicularem, curvari debeat in arcum circuli. At qualem curvaturam induat reliqua portio AB, ut difficilis est perquisitio, sic in re nautica eximii prorsus usus futura est, ut præstantissimorum Geometrarum occupationem juxta cum subtilissimis mereri videatur. Cæterum in his Problematibus omnibus, quæ quis nequicquam alia tentet methodo, calculi *Leibnitiani* eximium & singularem plane usum esse comperi, ut ipsum propterea inter primaria seculi nostri inventa censendum esse æstimem. Quanquam enim, ut nuper innui, ansam huic dedisse credam calculum *Barrovii*, qualem appello, qui ab hujus viri tempore passim fere apud Geometras præstantiores invaluit, quemque etiamnum *Nobilissimo Tzschirnhausio* solemnem esse video: hoc tamen non eo intelligendum est, quasi utilissimi inventi dignitatem ullatenus elevare, aut *Celeberrimi Viri* laudi meritæ quicquam detrahere & aliis ascribere cupiam; & si quæ conferenti mihi utrumque intercedere inter illos visa est affinitas, ea major non est, quam quæ faciat, ut uno intellecto ratio alterius facilius comprehendatur; dum unus superfluas & mox delendas quantitates adhibet, quas alter compendio omittit: de cætero namque compendium isthoc tale est, quod naturam rei prorsus mutat, facitque ut infinita per hunc præstari possint, quæ per alterum nequeunt: præterquam etiam quod ipsum hoc compendium reperisse utique non erat cujusvis, sed sublimis ingenii & quod Autorem quam maxime commendat.

JACOBI USSERII ARMACHANI Archiepiscopi historia dogmatica controversiæ inter Orthodoxos & Pontificios de Scripturis & Sacris vernaculis nunc primum edita. Accesserunt ejusdem dissertationes duæ de pseudo Dionysii scriptis & epistola ad Laodicenos antehac inedita. Descripsit, digessit & notis atque auctario locupletavit Henricus Wharton Archi-Episcopo Cantuariensi a Sacris Domesticis.

Londi-

Digitized by Google

Londini typis R. R. impensis Richardi Chiſvvell, ad insigne roſæ coronatæ in cœmeterio S. Pauli 1690, in 4. plag. 62.

CUm Pontificii linguarum vernacularum uſum in Scripturæ translationibus & publico ſacrorum cultu improbent, longe aliam Eccleſiæ ab omni ævo ſententiam fuiſſe, Epiſcopus Armachanus in poſthumo hoc tractatu prolixe probat, ut adverſarii, cum alias Reformatorum rationes variis argutiis eludere nitantur, ſaltem tot Veterum oraculis, & hiſtoria praxeos per tot ſeculorum centurias continuata confundantur. Et primo quidem capite veterum Hebræorum ſententiam, ac deinde c. 2 & 3 Græcorum & Latinorum Patrum, qui ad annum usque ſexcenteſimum floruerunt, teſtimonia adducit. Antequam vero ad ſequentia ſecula deſcendat, c. 4 nonnulla de Pontificii erroris origine interfatur, obſervans imperioſam civitatem Romam ſcilicet una cum jugo etiam linguam ſuam domitis gentibus per ſpeciem ſocietatis impoſuiſſe, & Romanos Pontifices imperium imitatos, ut Romanæ linguæ uſus in eccleſiaſticis officiis receptus Romanæ autoritatis in gentibus propagatæ indicium foret, non minori ſedulitate curaſſe, & Carolum M. id negotii haud parum promoviſſe, qui, cum Romana lingua in provinciis Romano Imperio ſubjectis per barbarorum incurſiones corrupta admodum fuiſſet, diſſonantia cantus eccleſiaſtici inter Gallos & Romanos offenſus per duos Clericos, qui cantum a Romanis didicerunt, Metenſem primum eccleſiam & deinceps omnem Galliam ad Romani cantus autoritatem revocavit. Origine erroris explicata ad eccleſiæ teſtimonia redit, & c. 5 orthodoxam ſententiam de Scripturis & Sacris vernaculis e novem poſtremis a Chriſti adſcenſione usque ad reformationis tempora ſeculis confirmat, ut oſtendat, nunquam veritatis teſtes defuiſſe, qui peregrinam linguam in ſacris improbaverint, & Scripturam omnibus legendam inculcaverint, ideoque etiam in linguas vernaculas vel ipſi tranſtulerint, vel ab aliis translatas commendaverint. Contrariam eccleſiæ Pontificiæ ſententiam & praxin, & ſævam Orthodoxorum S. Scripturam legentium perſecutionem ſuperiore ſeculo agitatam, ex nonnullis Anglicorum Antiſtitum regiſtris aliisque monumentis c. 6 breviter exponit, quam Conciliorum canonibus multisque juris civilis & canonici decretis & plurimorum Imperatorum ac Regum ſanctionibus adverſari c. 7 oſtendit. Capite, quod proxime ſequitur, octavo Scriptu-

ram S. passim in vulgares linguas jam olim translatam fuisse ex Chaldaicis, Græcis, Gothicis, Syriacis, Armenis, Æthiopicis, Ægyptiacis, Persicis, Arabicis, Dalmaticis plurimisque aliis Sacrorum Scriptorum versionibus demonstrat, & ex variarum gentium liturgiis primitivam ecclesiam commune officium vulgari lingua celebrasse probat. Nono capite cum Pontificiis laicos a Scripturæ lectione arcentibus, & biblia in vulgares linguas translata inter libros prohibitos referentibus aut ad ignem damnantibus, comparat Jojakimum Jerem. XXXVI, 23; Antiochum 1. Macc. I, 59; Diocletianum, de quo Euseb. lib. 8, c. 2; Georgium Cappadocem, de quo Athanasius in epistola ad Orthodoxos agit, nec non veteres quosdam hæreticos quos Tertullianus de resurrect. carn. c. 47 Scripturarum lucifugas appellat, aliosque Sacrorum Codicum adversarios, quibus etiam Ulpianum & Paulum Jureconsultos annumerat, cum ille sub libris improbatæ lectionis, hic sub libris magicis etiam Scripturam Sacram comprehendisse videatur. Decimo denique eoque ultimo capite nonnulla adversariorum testimonia producit. Et hunc Usserii tractatum Clarissimus Whartonus non solum in ordinem digessit, & brevibus scholiis illustravit, sed insigni etiam auctario locupletavit, quod antequam recenseamus, de interjectis duabus Episcopi Armachani dissertationibus nonnihil referemus. Harum prior agit *de scriptis, quæ vulgo sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur*, quæ pseudepigrapha esse pluribus rationibus evincit. De ætate autem pseudo-Dionysii differens *Magdeburgensium* sententiam, qui ad 4 seculum hunc scriptorem retulerunt, tum veram esse dicit, si Apollinarius hæreticus librorum istorum Autor statuatur, quod a Græcis nonnullis factum *Laurentius Valla* in annotationibus ad Act. 17 observavit. Ipse autem hunc Pseudo-Dionysium ad quintum seculum referre mavult. Dissentit igitur hæc Usserii dissertatio ab ejusdem bibliotheca Theologica manuscripta, in qua librorum Dionysio Areopagitæ suppositorum autorem esse Apollinarium probare conatus est, ut Whartonus indicat, qui bibliothecæ illius Theologicæ legendæ copiam sibi quondam datam, impræsentiarum vero denegatam addit, interim tamen ex eadem insignem Usserii de *Johannis Scythopolitani* & *Maximi* in Dionysium scholiis observationem excerpit, quam in usum Cl. *Cavei* quondam inde transcripserat. Animadvertit nimirum Usserius Johannis Scythopolitani

tani & S. Maximi in Dionyſium ſcholia a Morellio & deinceps ab aliis ſimul confuſa fuiſſe, & uni Maximo tributa, cum olim non ſolum in antiquioribus exemplaribus, quæ Cypariſſiotæ tempore ferebantur, ſed etiam in utroque, quo ipſe Morellius uſus eſt, codice diſtincta fuerint. Obſervat præterea Johannis Scythopolitani ſcholia illa ipſa eſſe, quæ nonnulli Dionyſio Alexandrino tribuerunt. Id probat ex ſententia quadam, quæ a Cypariſſiota ex Dionyſii ad ſcriptorem ſibi cognominen ſcholiis allegatur, & in Johannis Scythopolitani Scholiis totidem verbis reperitur. Quod autem Scythopolitani illa ſit ſententia, non Maximi, confirmat ex Latina verſione ſcholiorum Scythopolitani a Roberto Lincolnienſi facta, quæ in bibliotheca Collegii Corporis Chriſti apud Oxonienſes manuſcripta aſſervatur. Brevior eſt altera Uſſerii diſſertatio *de epiſtola Pauli ad Laodicenſes*. In ea inquirit, cur Marcionitæ epiſtolam Pauli, quæ ad Epheſios inſcribitur, pro epiſtola ad Laodicenos habuerint. Cauſam eſſe dicit verba Pauli Col. IV, 15, 16 collata cum his duabus rationibus, quod 1. epiſtola ad Coloſſenſes cum ea quæ ad Epheſios ſcripta eſt, ejusdem argumenti ſit, & 2. eodem tempore utraque ſcripta videatur. Obſervat præterea, quod in epiſtola ad Epheſios c. I, v. 1, verba ἐν Ἐφέσῳ in antiquis nonnullis exemplaribus defuiſſe, ex Baſilii libro 2. adverſus Eunomium colligi poſſit.

Duplicem hanc diſſertationem excipit *Henrici Whartoni auctarium* ad Uſſerii hiſtoriam dogmaticam de Scripturis & Sacris vernaculis. In auctario capitis 1, quo veterum Hebræorum ſententiam Uſſerius recenſuit, de ætate Judæorum ab Uſſerio allegatorum nec non de variis Bibliorum verſionibus, quæ a Judæis & Samaritanis adornatæ ſunt diſſerit, & inter alia *Bartoloccii* ſententiam refutat, qui Scripturæ lectionem Judæis quondam interdictam fuiſſe probaturus, arbitratur puncta quidem Hebraica a prima linguæ origine in uſu fuiſſe & in profanis ac civilibus ſcripturis paſſim uſitata, ſacræ autem Scripturæ codices ſine punctis conſulto exaratos fuiſſe, ut tantū a peritioribus & doctioribus legi atq; addiſci poſſent, & ne quis idiota ſine Magiſtro aut Doctore legem pervolvere auderet, ſed ad Sacerdotes ſciſcitandi gratia confugere cogeretur. Cui Whartonus reſpondet, punctorum defectum a Scripturæ ſcientia populum Judaicum removere minime potuiſſe, cum in aliis etiam orientalibus linguis puncta deſint, neque in communi etiam

uſu adhibeantur & nemo tamen tam bardus ſit, qui linguæ maternæ ſolis conſonantibus deſcriptæ proprias vocales apponere nequeat, neque probari poſſe ſacri & profani ſeu communis characteris apud Judæos diſtinctionem, quam eruditiſſimus Waltonus in prolegomenis ad biblia polyglotta invicte refutaverit. In auctario capitis 2 & 3 nonnulla Græcorum & Latinorum Patrũ, qui 6 prioribus ſeculis vixerunt, teſtimonia ab Armachano Antiſtite prætermiſſa profert. Et Græcis quidem Patribus etiam *Autorem teſtamenti 12 Patriarcharum* annumerat, cujus ætatem præciſe determinari non poſſe, & id ſolum ſibi liquere ait, quod Origene, a quo allegatus, antiquior, & Chriſto poſterior ſit. Minime enim dubitat, quin Chriſtianus fuerit, etſi Judaicam ſectam ſimulet, & nonnullis impoſuerit, ut eum Judæum fuiſſe & Hebraice ſcripſiſſe exiſtimaverint. In auctario capitis 4 quod de origine erroris Pontificii agit, obſervat, Autorem linguæ ignotæ in ſacris introductæ, & certam mutationis hujus epocham indicari non poſſe, cum abuſus ille non ſimul & ſemel ſed paulatim in eccleſiam invectus fuerit, & alias regiones citius, alias ſerius occupaverit. Dixerat Uſſerius, Romanum Ordinem & Pſalmodiam a Carolo M. in eccleſiis Gallicanis introductam, at Whartonus, etſi eam rem a Carolo M. maxime promotam & conſummatam non diſſimulet, a Pipino tamen cœptam aſſerit, quem ipſe Carolus in conſtitutione de emendatione librorum eccleſiaſticorum ob unanimitatem Apoſtolicæ ſedis Gallicanum cantum ſuſtuliſſe, & Galliarum eccleſias Romanæ traditionis cantibus decoraſſe ſcribit. Interim plebis inſtructioni non uno modo cautum fuiſſe Whartonus obſervat, cum Caroli M. ætate inter linguam Latinam & Ruſticam Romanam non tanta diverſitas fuerit, quin populus Miſſam Latinam toties recitatam intelligere potuerit, & poſtea, ex quo Latina lingua apud plebem penitus exolevit, non ſolum officia divina a Sacerdotibus vernacula lingua in cœtibus eccleſiaſticis expoſita fuerint, ſed ſcholæ etiam paſſim fundatæ, in quibus pueri cujuscunque ſortis Latinam linguam gratis diſcerent. Auctarium capitis 5 plura teſtimonia pro Scripturis & Sacris vernaculis ex ſeptimi & ſequentium ſeculorum ſcriptoribus collecta continet. In horum numero *Cedmonus*, cujus paraphraſin Saxonicam in Geneſin & præcipuas S. Scripturæ hiſtorias Franciſcus Junius Amſtelodami A. C. 1655 evulgavit, & quem Johannes Tinmuthenſis in hiſtoria aurea MSC. divinitus

vinitus edoctum in lingua patria carmina, ut loquitur compunctiva tam feliciter ſcripſiſſe refert, ut nemo illi in his æquiparari potuerit. Primus quem ex octavo ſeculo Whartonus producit, eſt *Aldhelmus* Epiſcopus Schirburnenſis cujus epiſtolam ad Ehfridum hactenus ineditam exhibet. Eam quondam ex codice monaſterii Abendonienſis, qui poſtea ad doctiſſimum virum Thomam Allen Oxonienſem tranſiit, deſcripſerat Uſſerius, & cum aliis tribus codicibus in bibliotheca Regia Cottoniana & D. Wilhelmi Hovvard de Navvorth inventis accurate contulerat. Hoc apographum inter laceras quasdam ejus ſchedas mutilatum quidem Whartonus invenit, ſed quæ in fine deerant, ex Abendonienſi Codice ſupplevit, & Cottoniano contulit, ut integram evulgare poſſet. Ad idem ſeculum pertinet Venerabilis *Beda*, ex quo loca quidem nonnulla protulit Armachanus, ſed Whartonus alia ſuperaddit ex commentario ad 21 priora Geneſeos capita, qui ſi expoſitionem capitis 1 ſeu commentarium in hexaemeron excipiamus, inter Bedæ opera hactenus nondum comparuit, item ex expoſitione ſuper canticum Prophetæ Habacuc itidem MSC, & aliis quibusdam Bedæ monumentis. Inter Scriptores 9 ſeculi floruit *Otfridus* Wiſſenburgenſis Monachus, de quo Uſſerius ex Trithemio notaverat, quod ad Luitbertum Moguntinum Archiepiſcopum quatuor libros evangeliorum metrice in lingua Teutonica quibusdam regulis formata ſcripſerit, & quod hoc opus inſcripſerit: *gratia Dei Theotiſce*, & quod hanc evangeliorum expoſitionem *Achilles Gaſſarus* evulgaverit. At Whartonus in auctario ſuo obſervat, Otfridi opus non eſſe verſionem evangeliorum, ſed diateſſaron ſeu harmoniam evangeliorum rythmis germanicis concinnatam, & in libros non quatuor ſed quinque diſtributam, neque titulum operis fuiſſe: *gratia Dei Theotiſce*, ſed: *volumen evangeliorum*, occaſionem autem falſi tituli inde natam, quod Otfridus in limine veterum exemplarium dicat, ſe id opus Gratia Dei Theotiſce compoſuiſſe. Notat inſuper Achillem Gaſſarum, qui opus illud Otfridi edidit, non alium fuiſſe, quam *Flacium Illyricum*, codice admodum mendoſo & hiulco uſum, cujus lacunas ex Vindobonenſi codice in ſuis de Cæſarea bibliotheca commentariis *Lambecius* ſupplevit. Addit Otfridum hoc opus non ſolum Luitberto Archiepiſcopo Moguntino, ſed etiam Salomoni ejusdem Deceſſori & Ludovico Franciæ Orientalis Regi nuncupaſſe, & rythmicam evangeliorum verſio-

verſionem, quam *Waldoni Friſingenſi* Epiſcopo Armachanus Beati Rhenani ductum ſecutus tribuit, non aliam eſſe, quam ipſam Otfridi harmoniam, quam Waldo Sigefridi Presbyteri manu deſcribi fecit. De *Methodio* & *Cyrillo* ad idem ſeculum pertinentibus parum accurate Armachanum tractaſſe, Auctarii Autor animadvertit. Id conſtare dicit, quod Methodius & Cyrillus Sclavis a ſe converſis S. Scripturam & liturgiam in lingua vernacula tradiderint, quod autem Latinam liturgiam abrogaverint, purum putum commentum videri, quum Slavi nullam antea liturgiam habuerint, quam a Methodio & Cyrillo converſi eſſent. Id probat ex annalibus manuſcriptis Andreæ Dandali a Lucio lib. 2 de regno Dalmatiæ citatis, & ex hiſtoria Presbyteri Diocleatis, quam Maurus Orbinus operi ſuo de regno Slavorum Italice ſcripto incluſam publicavit. Extare autem dicit in bibliotheca Lambethana codicem literis Slavicis, quales a Cyrillo inventæ perhibentur, pulcherrime exaratum, acta Apoſtolorum & quædam alia cum liturgia ad finem addita continentem, neque tamen certo affirmare audet, quod illa verſio Cyrillum autorem habeat. Cæterum Johannem VIII, quem Uſſerius ob datam Slavis ſacra vulgari lingua celebrandi licentiam inter teſtes veritatis numeraverat, Whartonus invitum id feciſſe auguratur, veritum ſcilicet, ne Slavi, ſi ipſorum deſideriis non obtemperaret, Patriarchæ Conſtantinopolitano Bulgarorum exemplo ſe ſubmitterent, quem in finem etiam aſtutus Papa Methodium honorifice habitum Romæ detinuerit. Ad finem decimi & initium undecimi ſeculi refert *Ælfricum* Abbatem, qui Saxonicæ Geneſeos verſioni inſignem præfationem præmiſit, qua translationem S. Scripturæ in linguas vernaculas adverſus eos, qui pravum imperitorum intellectum objicere ſolent, ſtrenue vindicat. Eam hactenus ineditam una cum interpretatione Latina, quam ex viri doctiſſimi & literarum Saxonicarum peritiſſimi Georgii Hickeſii Decani Wigornienſis Anglicana verſione expreſſit, publici juris facere operæ pretium cenſuit. Sub Canuto Angliæ & Daniæ Rege biblia in Danicam quoque linguam translata fuiſſe, ex codice bibliothecæ Cottonianæ probat, qui Canuti quondam fuit, & Danico ſermone harmoniam quatuor evangeliorum complectitur. *Berengarii* Andegavenſis Archidiaconi teſtimonia ex ejusdem in Apocalypſin commentario dum profert, non diſſimulat, in manuſcriptis quibusdam codicibus iſtam Apocalypſeos expoſitionem non Berengario

gario ſed *Beringuedi* vel *Berengaudo* adſcribi, cui etiam a Cl. Cave in Hiſtoria Literaria hunc tractatum adjudicari notat. Veretur autem Whartonus, ne Monachorum vel ignorantia vel odio adverſus Berengarium Beringuedis nomen confictum fuerit, cum aliunde de Beringuede vel Berengaudo nihil plane conſtet, & Pitſæus in appendice ſua, ac Boſtonus Burienſis in catalogo manuſcripto ſcriptorũ eccleſiaſticorũ de Beringuede & Berengaudo nihil aliud dicendum habeant, quam quod ejus nomen manuſcriptis quibusdam codicibus præfixum invenerint. Suam autem ſententiam de Berengario Johannis Subprioris autoritate confirmat, cujus in Apocalypſin commentarius in bibliotheca Lambethana manuſcriptus aſſervatur. In illius enim prologo cæteris Apocalypſeos interpretibus Berengarium adnumerat, & ſubinde ampla fragmenta inde tranſcribit. Adducitur etiam inter teſtes undecimi ſeculi *Ivo Carnotenſis*, ejusque liber de eccleſiaſticis officiis, qui in Lambethana bibliotheca manuſcriptus extat. Ex hoc ipſo autem manuſcripto Whartonus deprehendit, Ivonem autorem eſſe operis, quod ſub *Micrologi* nomine allegari ſolet. Equidem octo priora illius codicis capita, quæ de nocturnis vigiliis, de matutinis laudibus, de prima, de tertia, de ſexta, de nona, de veſpertina ſynaxi, & de completione inſcribuntur, nondum, quod ſciat, prodierunt; at ſequentia capitula 62 Micrologum conſtituunt, quibus in manuſcripto codice additur capitulum de Miſſa & ſingularum ejus partium autoribus, quod in Micrologo deſideratur. Eſt autem codex iſte præclaræ vetuſtatis & Ivone ipſo haud multo inferior, & in fronte iſtiusmodi titulum præfert: *liber Ivonis Carnotenſis Epiſcopi de eccleſiaſticis officiis.* Inter Scriptores 13 ſeculi, qui a Whartono pro Scripturis & ſacris vernaculis adducuntur, comparet *Rogerus Bacon*, cujus epiſtolam de laudibus S. Scripturæ ad Clementem IV bibliotheca Lambethana tenet. Obſervat autem, Autorem illum portentoſa quædam & impoſſibilia in prolixa illa epiſtola comminiſci. Non enim tantum neceſſarium eſſe docet, ut omnes Chriſtiani ſacram Scripturam tanquam fidei ſuæ fontem & regulam perfecte ſciant, ſed etiam fontes Hebraicos & Græcos ab omnibus conſulendos aſſerit. Et quamvis incredibile videatur, ut ſinguli Chriſtiani linguarum iſtarum notitiam ſibi comparare poſſint, id tamen Baconus factu perquam facile eſſe perſuadere ſuis Lectoribus cupit, imprimis cum ſe Grammaticam quandam univer-

Digitized by Google

ſalem inveniſſe glorietur, cujus ope intra paucisſimos dies quilibet linguam Hebraicam, Græcam, Latinam & Arabicam addiſcere queat; & ut omnes, quod legunt, etiam intelligant, ſe opus quoddam manuductorium ſeu præliminare ad promovendam S. Scripturæ intelligentiam editurum ſpondet, enixe Pontificem orans, ut artificium ſummis omnium votis expetitum & frequentibus vaticiniis confirmatum, apoſtolica autoritate confirmet, & univerſæ eccleſiæ commendet, unde innumera in eccleſiam beneficia redundatura minime dubitat. Inter Scriptores ſeculi 15 occurrit *Gualterus Hilton*, Carthuſianus Anglus, in cujus laudem non parum cedere ait, quod celeberrimum illud opus de imitatione Chriſti non minus æquo jure ſibi vendicare poſſit, quam Thomas Kempenſis, & quivis alius. In auctario capitis 6. de perſecutionibus orthodoxorum commemorat inſtrumentum A. C. 1530 a *Gulielmo Warhamo* Archiepiſcopo Cantuarienſi confectum, & Notariorum publicorum ſubſcriptionibus confirmatum. Narrat in ejus præfatione Archiepiſcopum Henrici Regis conſilium explicare, quod nimirum late ſerpenti hæreſeos veneno obicem poſiturus plures Præſules, Doctores, & Theologos congregaverit, ut libros quosdam vernaculos examini ſubjicerent, & cenſura notarent. Refert porro, poſt hæreſes & blaſphemias ex variis libris excerptas & ſigillatim notatas, e quibus quatuor tantum ſpecimnis loco apponit, Regis interdictum ſequi, quo hæreſes illæ una cum libris illas continentibus, & translatione Scripturæ per Gulielmum Tindallum adornata prohibentur & damnantur, & ut hoc decretum plebi innoteſceret, monitorii cujusdam formulam, quæ a ſingulis Sacerdotibus e ſuggeſtu prælegeretur, compoſitam fuiſſe, in qua omnes & ſinguli, ut libros iſtos damnatos, & in his Anglicam Novi Teſtamenti verſionem Curatis ſuis traderent, ſub gravi pœna admoniti fuerunt, ac ne quis injuriam ſibi fieri quereretur, Epiſcopos & alios viros doctos a Rege conſultos decreti illius juſtitiam concordi ſuffragio approbaſſe. Dolet autem Whartonus, Pontificios non ſolum ſacros codices Chriſtianorum manibus excutere conatos, ſed etiam poſtea falſarias iisdem manus intuliſſe. Prodiiſſe dicit a triginta annis in Gallia plures Scripturæ verſiones vernaculas a Theologis Pontificiis elucubratas, & vix ullam in his ſinceram & fraudis immunem repetiri. Præ cæteris autem notat verſionem Novi Teſtamenti a Theologis

logis Lovanienſibus confectam, & A. C. 1686 typis Burdigalenſibus excuſam. Ex ea nonnulla corruptelarum ſpecimina ſeligit. Cum enim in vulgata, ex qua Lovanienſes Gallicam ſuam verſionem ſe expreſſiſſe dicunt, Act. XIII, 2, legitur: *miniſtrantibus autem illis Domino*, Gallica ſic habent: *or comme ils offroient au Seigneur le ſacrifice de la Meſſe*, i. e. offerentibus autem illis Domino ſacrificium Miſſæ. Sic I. Cor. III, 15. in Lovanienſium verſione legitur: *mais il ſera ſauve ainſi toutefois comme par le feu du Purgatoire*, cum tamen in vulgata nulla hic purgatorii mentio occurrat. Sic I. Tim. IV, 1. Gallica verſio pro apoſtaſia a fide, apoſtaſiam a fide Romana poſuit, ut cætera taceamus. In auctario capitis 7. nonnulla Conciliorum decreta pro Scripturis & ſacris vernaculis per modum ſpicilegii recenſentur. In auctario capitis 8. verſiones quædam Bibliorum, quorum notitia illuſtriſſimum Hiberniæ Primatem fugerat, commemorantur, & in his Biblia Moſcovitica A. C. 1581. characteribus Slavicis ſeu Cyrillianis Oſtroviæ impreſſa, in cujus præfatione interpres pro conceſſis viribus Deo gratias agit, cui orationi Baſilii Magni Ducis admonitio ſuccedit, qua omnibus catholicis linguæ Slavicæ peritis hæc Biblia commendat.

NOUVELLES CONJECTURES SUR LA Peſanteur, par Monſieur Varignon de l' Academie Royale des Sciences, & Profeſſeur de Mathematique au College Mazarin. i. e.

Dn. Varignoni novæ Conjecturæ circa gravitatem.

Pariſiis apud J. Boudot, 1690, in 12. Plag. $3\frac{1}{2}$.

AUthor præmittit brevem diatypoſin totius ſyſtematis, quæ huc redit: ſupponit gravia non habere naturalem inſtinctum tendendi deorſum, ſed indifferenter ſe habere ad motum in quamcunque plagam inſtituendum; unde deſcenſum illorum proficiſci concludit a corporis alicujus externi preſſione. At cum Luna cæterique Planetæ, quanquã ſint vaſtiſſima & ſolidiſſima corpora, non tamen decidere cõſpiciantur, infert, exilitatem & ſubtilitatem corporum non ſufficere ad hoc ut gravitatis ſint expertia, ſed fieri poſſe, ut maxima quoq; corpora in certa a Terra diſtantia poſita gravitate careant. In qua ſententia confirma-

tus fuit experimento, quod recenſente in Epiſtolis Carteſio, Pater Merſennus cum Dn. Petito ſæpius iterata vice inſtituerat circa majus tormentum bellicum, quo perpendiculariter erecto & diſploſo globum ejusve veſtigia fruſtra in terra quæſivere, argumento eum non recidiſſe, ſed etiamnum in aere hærere ſuſpenſum. Miri hujus effectiut inveniret cauſam, ſuppoſuit gravia pelli verſus terram a materia quadam inviſibili proximeque ambiente, hoc eſt, ab aeris particulis ſeu groſſioribus ſeu ſubtilioribus ſeu utrisque; at cum corpora undique ab aere cingantur, hactenus nullam perſpexit rationem, quare potius Terram quam Cœlum verſus pelli deberent, donec tandem principium aliquod inæqualitatis animadvertere ſibi videretur. Fingit aerem iſtum cingi in extrema regione ingenti fornice ſolido & impenetrabili, aerem moveri in omnes partes conceptibiles æqualiter, inque aere ſuſpenſum hærere cubum Terræ tamen quam fornici multo propiorem. Quibus poſitis apparet, cubum in nullam plagarum lateralium moveri poſſe, cum ab ortu & occaſu, meridie ac ſeptentrione æqualiter prematur; at hedræ ſummæ & imæ diſpar ratio eſt, adeo ut cum prior a multo majore aeris columna impellatur quam poſterior, cubum propterea deorſum ferri & quidem ſecundum perpendiculum neceſſum ſit; quo oſtenſo difficultatem diluit reſpondendo quærenti, qui fieri poſſit, ut etiam partes remotiſſimæ hujus columnæ in cubum agere queant. Colligit hinc 1. quod ſi cubus ſtatuatur loco intermedio inter terram & fornicem, ibi quieturus ſit ob columnarum ſupernæ & infernæ æqualitatem: 2. ſi collocetur prope fornicem, non tantum non deſcenſurus ſed aſcenſurus ſit: 3. quod futurus ſit nunc magis nunc minus gravis, prout videlicet terræ fornicive propior a magis minusve alta aeris columna deſuper premitur. 4. quod ob reſiſtentiam aeris fieri quoque poſſit, ut circa ejus medium ſat magnum plurium leucarum relinquatur ſpatium, in quo conſtitutum grave necdum aſcendat nec deſcendat, quod vocat *ſpatium quietis corporum gravium leviumve*, in quo globum Merſennianum (ſi vera ſit hiſtoria) ſubſtitiſſe judicat. Rationem etiam hinc patere arbitratur, cur Luna nec accedat nec recedat a nobis, itē cur cæteri Planetæ non accedant ad ſe invicem; quoniam videlicet vaſta hæc corpora ad findendum fluidum, quo ambiuntur, plus virium requirerent quam a columnarum inæqualitate accipere poſſunt. 5. quod alius ejusdem magnitudinis cubus, ſed ubique perforatus, ob tranſitum liberum quem permittit plurimis aeris vel materiæ ſubtilis filamentis,

minus

minus gravitate valeat quam prior, quod hinc lignum viride ſicco, metallum ligno gravius ſit. Infert hinc etiam, baculos ejusdem materiæ & craſſitiei, ſed diverſæ longitudinis, ad perpendiculum erectos æquiponderare, quin & (ſi accuratius loquamur) breviorem longiori præponderare debere, in eadē videlicet a terra diſtantia, eo quod utriq; immineant paria numero filamenta aerea eo longiora quo brevior eſt baculus. Quibus explicatis oſtendit, cur aqua aere licet gravior per vapores aſcendat, cur ſaccharum in aqua aut metalla in liquoribus acidis diſſoluta ſuperiora petant, cur lignum per fumum in ſublime feratur? Denique rationem explicat ex iſtis principiis, pluviæ, tonitrus, fulguris &c. tandemque fornicem illum, quæ pura mentis fictio fuit, iterum tollit, ejusque officium præſtare poſſe inquit circumferentiam vicinorum vorticum, qui rapidiſſimo ſuo motu impediant, quo minus aer noſtri vorticis in ipſos expelli poſſit.

HIERONYMI VITALIS, CLERICI REgularis, Lexicon mathematicum &c.

Romæ, apud Joh. Vannaccium, A. 1690. in 4. Conſtat plagulis 14½.

TRes & viginti ſunt anni, ex quo *Autor* Lexicon Mathematicum Pariſiis primum in lucem emiſit; ſed Geometricum fere & Aſtronomicum, cum plurima farragine terminorum Arabicorum, Ægyptiorum & Barbarorum, ex Aſtrologia veteri depromtorum. At vero Operis dignitati, votisque hominum doctiorum conſulturus, *Univerſale Lexicon Mathematicum* adornare poſt cœpit, quod Erudito Orbi ſuperiore anno publice exhibuit. In hoc priſtinum inſtitutum adeo mutavit, ut in eo prius illud parum agnoſcas: cum vix quarta pars terminorum utrique editioni ſit communis. Conſtat enim prior 1345, poſterior 1269 titulis ſeu locis, quorum tantum 306 utrobique, immutata tamen in hac ſæpius, aut aucta exegeſi, extant, reliqui uniuscujusque editionis ſunt proprii.

Atque ut, quæ juvenili olim, ut *ipſe* fatetur, ardore & feſtinatione indigeſta appoſuerat, hic recoxit Autor; ſic & lacunas ibi obvias, ſolicite nunc replere, ſentesque & inutiles herbulas evellere ſtuduit. Pro inanibus ergo Genethliacorum commentis, aut etiam vulgo notis, utiliora variarū diſciplinarū mathematicarum argumenta repoſuit, iisq;

promtuarium hoc ſuum locupletavit. Cæterum doctrinæ ordinem Lexicis domeſticum retinuit, diſpoſitis juxta alphabeti ſeriem titulis: tractatione vero ſic inſtituta, ut plus quam Lexicographus ſubinde præſtitiſſe non immerito cenſendus ſit. Præcipue vero *Architectonicen* utramque exornandam ſibi ſumſiſſe *Autorem* Lector deprehendet; nec ingrata novitate explicata comperiet, quæ circa militares artes ingenium & induſtria hodiernorum Ingeniariorum protulit, veteribus ignota, nec Scriptorum Latinorum ſtylo multum hactenus frequentata. His aliisque ſparſim *figuræ, æri inciſæ*, ſunt adjectæ, oculorum illecebræ, & intellectus adjumenta. Præmiſi etiam Operi *Indices locorum* ſive *verborum*; *Autorum*, quorum monumentis ſua *noſter* inædificavit; & *quæſtionum amæniorum*, quas extra ſepta mathematica, data occaſione hinc inde diſceptavit.

VAL. HENR. VOGLERI INTRODUCTIO univerſalis in notitiam cujuscunque generis bonorum Scriptorum, cum notis & augmento HENR. MEIBOMII.

Helmeſtadii apud Georg. Wolfg. Hamm. 1691. in 4. Plag. 28.

INter ea quæ ad diſciplinas ac bonas artes literarumque ſtudia ſpectant, haud poſtremum locum ſibi vendicat ſcriptorum librorumque cognitio. Cui comparandæ cum plures libelli in eruditionis ſtudioſorum verſentur manibus, queis veluti indicibus præclari autores & eorum ſcripta in quovis doctrinæ genere recenſentur; tum haud novimus, an utilitate ullus præſtet hunc Voglerianum, poſtquam recentioribus ſcriptoribus & eorum monumentis auctiorem eundem inſtructioremque reddidit doctiſſimus *Meibomius*. Ex hoc enim non duntaxat nominis, ſive ſcriptoris ſive ſcripti, nudam notitiam haurire licet, ſed præterea in penitiorem cujusque cognitionem is deducit, & quomodo in argumento, quod quisque ſibi tractandum delegit, ſe geſſerit, exponit. Editus eſt viginti abhinc annis ab Autore, non eo animo, ut notitiam omnium Scriptorum daret, ſed ut oſtenderet, qua ratione in ejusmodi cognitionem pervenire poſſint, qui eam expetunt. Pluribus interea editis *Morhofii*, *Bailleti*, *Labbei*, *Teiſſerii* libris (quibus addendam exiſtimamus *Thomæ Pope-Blountii* Cenſu-

ram

ram, a nobis hoc anno p. 24. memoratā) magnam cognitioni huic accessionem factam esse *Meibomius* in Additamentis, quibus amicissimi sui Collegæ (qui vitam A. 1677 cum morte cōmutavit) librum auctiorem dedit, affirmat: quorū scrinia tamen excutere, & ab iis annotata referre clarissimo Viro propositum non fuit, sed extemporanea opera, quæ in lectione Vogleriani libri, dum is recudebatur, in mentem veniebant, eidem annectere, & quosdam tantum in bibliotheca sua extantes scriptores, Voglero non memoratos, proferre, & quid in hoc argumento ii præstiterint explicare. In Præfatione *p. 126. sqq.* ostendit, notitiam Scriptorum, quæ circa ætatem, patriam, vitæ genus, mores, peritiam, famam, omnem denique vitam versatur, quæque ingenuitatem librorum inquirit, ita esse comparatam, ut sine ea cum fructu evolvi Scriptores nequeant, nullusque ea, sive Theologus, sive Jureconsultus, sive Medicus, sive Philosophus, qui quidem nominum illorum justum ambitum implere velit, carere queat. *Pag. 145. sqq.* de utilitate epistolarum eruditarum disserit, & earum auctores recensēt, non sine laude *Ant. Magliabechii*, quo neminem studiosiorem ejusmodi literarum esse ex vero prædicat. *Pag. 156.* Bibliothecam Academiæ suæ Juliæ commendat, & de ea scriptam *Chr. Heidmanni* orationem. *Pag. 57.* Catalogi Bibliothecæ *Thuaneæ*, a Bullialdo digesti & a Quesnelio editi, laudes & nævos ostendit. Jungendus ei videtur catalogus Bibliothecæ *Slusianæ* Romæ anno superiori editus. *Pag. 160. 161. Ant. Teisserii catalogum auctorum*, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas, virorum litteratorum elogia, vitas aut orationes funebres, scriptis consignarunt, anno 1686. editum, præ *Labbei Bibliotheca Bibliothecarum* recte commendat. *Pag. 162 Marquardi Gudii* studio collectas veteres Inscriptiones, quarum in quibusdam e marmoribus recte describendis a se ipsum adjutum fuisse narrat, cum itineris comitem ante hos triginta annos in Italia haberet, e manuscriptis ejus in publicum proferri optat. *Pag. 163. Balth. Venatoris* panegyricum *Jano Grutero* dictum in exemplum de vita eruditi Viri historiæ condendæ proponit. *Pag. 163.* imaginum doctorum virorum studium laudat, & nonnullos qui eas congesserunt recensēt. *Pag. 165. & sqq.* Ephemeridum sive Actorum eruditorum institutum laudabile esse, & plurimum conferre ad notitiam librorum acquirendam, affirmat; eaque occasione cum aliorum in hoc genere laboribus nostrum etiam studium laudat; Parmensium

menſium quoq; & Amſtelodamenſium operam commendat; iniquiorem tamen *Rerum Germanicarum* operi ab ſe edito *Joannem Clericum*, qui *Bibliotheque hiſtorique* evulgat, *p. 167. & ſeqq.* notat, & ad ea quæ is pulcherrimo utiliſſimoque operi objecerat, reſpondet. *Pag. 172.* quædam annotat de Vitarum ſcriptoribus, iisque qui propriam vitam deſcripſere, ut *Thuanus* & *Cardanus*. *Pag. 174. & ſeqq.* de Scriptoribus eccleſiaſticis, Patrumque & Eccleſiæ doctorum veterum & recentiorum vitis agit. *Pag. 178.* de epiſtolis theologicis diſſerit. *Pag. 181.* Parentis ſui, doctiſſimi Viri, *Jo. Henr. Meibomii* inſigne opus *de Vitis medicorum* ſe editurum eſſe pollicetur, cauſamque exponit cur nondum id hactenus publicæ luci dederit. *Pag. 184. 185.* de hiſtoria nummaria diſſerit, & earum collectores præcipuos enumerat. *Pag. 188.* Criticorum induſtriam in medii ſeu barbari ævi ſcriptoribus excutiendis exerceri cupit, quæ hactenus Veteribus ſaltem impenſa fuit. Nec obſcuram ſpem facit ſui in hoc genere adhibiti ſtudii in publicum aliquando proferendi, cum plurimas obſervationes habeat ſibi a multis annis in Hiſtoricis Germanicis, partim cum MSStis collatis, partim aliorum Hiſtoricorum ope examinatis, natas: quas ut, æque ac paternam *de Vitis Medicorum* hiſtoriam, dudum eruditorum votis expetitam, luci exponere velit, publico nomine Autorem, de ſtudiis cujuscunque generis præclare meritum & in omni eruditione inſigniter verſatum, rogamus.

LIBRI NOVI.

Chriſtiani VVeiſii Tabulæ Chronologicæ, quibus Rerumpublicarum mutationes a nato Chriſto ad noſtrum usque tempus ſub unum conſpectum revocantur. Dreſdæ 1691. in 4.

La Sience de la Nobleſſe, ou la Nouvelle Metode du Blaſon, par le P. C. F. Meneſtrier; & augmentée par...a Paris 1691. in 12.

Cornelii Nepotis ſeu Æmilii Probi Excellentium Imperatorum Vitæ, notis illuſtratæ ab Hermanno Eſſenio. Trajecti ad Rhenum 1691. in 12.

Voiage du Monde de Deſcartes. Suivant la copie à Paris. 1691. in 12.

L' Heritiere de Guyenne, ou Hiſtoire d' Eleonor fille de Guillaume dernier Duc de Guyenne, femme de Louis VII Roy de France & de Henri II Roy d' Angleterre. A Rotterdam 1691. in 8.

Johannis Claubergii Opera omnia philoſophica: quibus acceſſere opuſcula quædam nova, nunquam antehac edita. Amſtelod. 1691. in 4.

Nouvelle Pratique de Chirurgie Medicale & Raiſonnée, par Michel Ettmuller. A Amſterdam 1691. in 12.

Les Comedies de Terence traduites en François, par Madame d--Avec des Remarques. Derniere Edition enrichie de figures. A Amſterdam 1691. in 12.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Julii, Anno M DC XCI.

L' AMBASCIADORE POLITICO CRISTIANO.

id est,

Legatus Politico-Christianus, auctore CAROLO MARIA CARAFA, Principe Buteræ, Roccellæ, S.R.J. &c.

Mazzareni, 1690. in 4. plag. 32.

NE Actorum Eruditorum volumen, cui colligendo operam damus hoc anno, pejoris conditionis esset, quam illud, cui ante semestre colophonem impposuimus, tam beatis nobis nunc esse licet, ut ejusdem *Celsissimi Principis*, cujus *Exemplar Horologiorum Solariorum civilium* literati orbis venerationi tunc exposuimus p. 618, Opere præsenti, non minorem reipublicæ literariæ applausum merente, isti quoque decus singulare conciliare queamus. Est is *CAROLUS MARIA CARAFA, Dominus universalis familiæ Carafa, Branciforte, Barrese, Santapaù & Speciale, Butera Princeps, inter Dynastas titulis claros in regno Siciliæ dignitate primus, atque in regno Castellæ e Magnatibus primi ordinis, Roccellæ ac Sac. Rom. Imperii Princeps, Marchio Licodiæ, Castriveteris, Militelli & Barrafranca, Comes Cryptæ aureæ, Grassuliati, Mazzareni & Condoiannis, Dominus Prioratus Hierosolymitanæ Roccellæ, &c.* Celsissimæ familiæ, cui origines suas Princeps noster debet, historiam tribus tomis in folio nuperrime vernaculo idiomate recensuit clarissimus genealogorum Italorum, *Blasius Altimarus*, quo de in posterum plura dicere habebimus. Tanto igitur sanguine cretus eruditissimus Auctor, natalium gloriam auget decoratque, bonarum ac principe viro dignarum literarum studiis ad invidiam excultus. Cujus rei fidem affatim facit novus hic de *Legato Politico-Christiano* liber, dono Auctoris, cura illustris *Magliabechii*, ad nos delatus.

Equidem hoc ipsum argumentum alii scriptores dudum occupaverant, e quibus recentior ac modernorum Politicorum usui prioribus omnibus accommodatior est *Wiquefortius*, ab ipso *Butera Principe* lectus. Non tamen CARAFÆ nostro hi obstitere, quin & ingenium in eo exerceret, & quæ alii fusius tradiderant, strictius edisseret, præcepta ab aliis obscurius proposita stylo perspicuo pariter ac eleganti concinnaret, denique, quæ alii e veteribus solis solisve recentioribus historiis illustrarant, iis facem accenderet ex sacra non minus quam profana, & veteri æque ac moderna historia, imo ex propria quoque experientia rerum a se gestarum in legatione extraordinaria, quam jussu Hispaniarum Regis apud Innocentium XI R. P. octo abhinc annis felicissime obiit. Adjiciemus jam recensum capitum undeviginti, quibus Opus hoc absolvitur. Post definitionem nominalem ac realem Legati, tribus prioribus capitibus enarratam, dotes Legati enumerat Illustrissimus Auctor, eumque fidum & prudentem c. 4, nobilem & opibus affluentem c. 5, eloquentem c. 6, obedientem c. 7, sincerum c. 8, taciturnum c. 9. esse cupit. Hinc monstrat, qualem se gerere debeat erga Principem, a quo ablegatur, c. 10, in itinere c. 11, in aula Principis, ad quem ablegatus fuerat, dum negotia fidei suæ commissa exequitur c. 12. 13. 14, in civili conversatione c. 15. Addit, quibus privilegiis fruatur, c. 16. Docet, qua ratione familiæ suæ curam gerere debeat, c. 17, qualia præmia ac dona pro labore suo recipere queat, c. 18, quo denique modo legatione sua defungi ejusque rationem apud herum suum reddere teneatur. Lectu præsertim jucunda est digressio c. XII. de ceremoniis, quibus Legati recipi solent in aulis Pontificia, Imperiali, Hispanica, Gallica, Anglica, Veneta, Belgii Fœderati Hagiensi, Helvetiorum pagorum, Turcica & Persica.

DE ABBREVIATORUM DE PARCO MAjori, sive Assistentium S. R. E. Vicecancellario in Literarum Apostolicarum expeditionibus, antiquo statu illorumve in Collegium erectione, munere, dignitate, prærogativis ac privilegiis, dissertatio historica JOANNIS CIAMPINI Romani.

Romæ, ex typogr. R. Cameræ Apostolicæ 1691. fol. Constat plag. 5. & fig. æneis 2. quarum una *Magnus Parcus* repræsentatur.

Joannes

JOannes Ciampinus, Vir Clariſſimus & de quo a ſe edito Roma ſibi merito gratulatur, nobis plus ſimplici vice laudatur, præſertim in Actis Eruditorum A. 1690. p. 414. & in Supplementorum Sectione IV. p. 167. 171. Audiamus jam ſuimetipſius hiſtoriam condentem: *Anno* cIↃIↃcLXXII (inquit P. II. p. XLVIII.) *Joannes Ciampinus Romanus, Brevium Gratia Magiſter, ac Præfectus Minutarum Brevium Juſtitiæ, nec non S. R. E. Vicecancellario rerum Conſiſtorialium a ſecretis, literarumque Apoſtolicarum Proſummator, in Abbreviatorum albo deſcriptus, per obitum Nicolai Oregii die 27. Septembris. In fine anni 1689 ab Eminentiſſimo & Reverendiſſimo Domino Petro Cardinali Otthobono, S. R. E. Vicecancellario ac S. Laurentii in Damaſo Diacono Cardinali, ejuſdem inſignis Collegiatæ Eccleſiæ Vicarius deputatus, mox a felicis recordationis Alexandro PP. VIII. ſacrarum Congregationum Conſiſtorialis ac Indicis Conſultor electus eſt.* Ut ergo pateret, quanta obſervantia ac adfectu proſequatur Collegium, cujus non poſtrema pars eſt, hoc de eo opus magna induſtria congeſſit geminaque parte abſolvit. Priori præmittitur *Propylæum* de auctoribus ſeptendecim, apud quos Abbreviatorum mentio reperta, e quibus antiquiſſimi ac ſæculo orbis redempti decimo quinto clari ſunt *Paulus Barchinonenſis* & *Polydorus Vergilius.* Longe autem altius repetit origines Abbreviatorum ſuorum illuſtriſſimus Auctor, a *cancellariis* puta, de quibus *J. Gutherius* in *de Officiis Domus Auguſtæ* l. II. c. IX, aut *Notariis* ſeptem, quos per totidem Urbis regiones inſtituiſſe Clemens I. fertur, quique ſcribendis Martyrum actis olim occupabantur, poſtea vero, ceſſantibus perſecutionibus, ad alias res publicis ſcriptis conſignandas adhibiti videntur. His itaque analogos eſſe exiſtimat *Abbreviatores*, i. e. Scriptores Brevium ſive Epiſtolarum Papalium, plerumque minoris momenti, quibus non bulla plumbea appenditur, ſed tantum cera rubra imprimitur annulo Piſcatoris ſignata. Parcus vero ſignificat proprie locum muro, palis, cratibusve ſeptum, ubi feræ vivæ aſſervantur; eaque vox ab Anglis in Galliam, ac dein Avenione in Italorum linguam tralata eſt. Dum igitur Avenione hæreret Papalis curia, *Parcus major* per metaphoram dici cœpit *locus in interiori aula ipſius Palatii Cancellariæ, tornatilibus cancellis circumſeptus ad altitudinem fere hominis, in cujus medio ſtat ovalis forma menſa, cum quatuor magnis ſcamnis ad circuli ſive potius ellipſeos proportionem fabrefactis,*

C. I.

C. II.

C. III.

in quorum ſingulis tres commode Abbreviatores ſedent. Ad iſtius menſæ caput parvus eſt thronus, ad quem per duos gradus aſcenditur, in quibus parva adeſt quadrata menſa; ſuper qua ſcribit Vicecancellarius, quando literariis expeditionibus in cancellaria faciendis interventt. Menſæ imminet baldachinus holoſericus viridis coloris. Appellatur *Parcus major*, ad differentiam alterius *minoris*, *qui conſpicitur in banco Scriptorum Apoſtolicorum, quique tantæ latitudinis ac*

C IV. *altitudinis minime eſt, ſed hominis pectus tantum æquat.* Vetuſtiſſimum monumentum, quo aliquot abhinc ſæculis Abbreviatores ejusmodi in aula Pontificia fuiſſe probatur, eſt Extravagans Joannis XXII. *Cum ad ſacroſanctæ*, data Avenione IV. Idus Decembris, Pontif. A. I. Chriſti 1317. Huic verbotenus a Ciampino relatæ ſuccenturiantur carmen Gaufridi ſeculo XIV. exaratum, itemque hoc recentiora

C. V. decreta Martini V, Eugenii IV, Calliſti III, ac Pii II. PP. RR. Juſtum vero ac peculiare collegium Abbreviatorum majoris Parci inſtitu-

C. VI. tum demum eſt auctoritate Pii II. A. 1463. 1464. Sed iterum ſufflami-

C. VII. natum a ſucceſſore Paulo II. eodem A. 1474. Confirmatum autem, non obſtante Pauli II. diplomate, a Sixto IV. A. 1478. hactenusque ſartum tectumque conſervatum: memorabili ſane exemplo fallibilitatis ac inconſtantiæ humanæ. Quod enim neceſſarium judicarat *Pius*, id *inutile* & *ſcandaloſum* vocavit *Paulus*, & rurſus utile ac omnino

C. VIII. reſtituendum cenſuit Sixtus. Multa nunc eſſent excerpenda de Abbreviatorum *munere, reſidentia in Cancellaria, admiſſione, ordine*

XIX. *ac ſeſſione, aſſiſtentia in Cappellis Pontificiis aliisque ſolennioribus functionibus, ſolennibus equitationibus, veſtibus, quibus tum in equitationibus illis, tum feſtis diebus induuntur, privilegiis, ſtatutis decretisque, exequiis, Oratorio ſive Cappella privata, ac Subſtitutis.* Sed quum hæc recenſere omnia prolixum nimis foret, ſufficiet digitum quaſi tantum intendiſſe in fontem, unde rerum id genus curioſi ſitim ſuam affatim reſtinguere queant.

Parte altera habetur Enarratio ſynoptica nominum, titulorum geſtorumque omnium Abbreviatorum, quotquot in veteribus Regeſtis aliisque documentis hujuscemodi reperire licuit Ciampino. His præmittuntur duo antiquiores, quorum regeſta deperdita ſunt. Primus eſt *Nicolaus de Francavilla* A. 1355, proximus *Franciſcus Petri de Ragazziis* A. 1410, celebres. Cæteri ab A. C. 1419. ad præſentem annum

annum officio illo functi sunt. Clariores aliquot recensebimus. Sunt ex iis: *Æneas Piccolomineus*, postea *Pius* II. R. P. Abbreviator A. 1431. *Georgius Trapezuntius* A. 1448. *Radulphus Bartholomæus de Platina* a. 1464. celebris vitarum Pontificum conditor, de cujus infortuniis prolixius Noster hac occasione agit. *Matthias Palmerius* Pisanus A. 1475. Hunc Gesnerus ac Martinellus confundunt cum *Matthæo Palmerio* Florentino, qui Eusebii Chronicon ab a. 444. ad a. 1449. continuavit, eo quod alter idem Chronicon ab a. 1450. ad a. 1481. pertexuit, mortuus 19. Sept. 1483. *Laurentius Puccius* Florentinus A. 1506. *Hugo Boncompagnus*, A. 1540. qui postea *Gregorius XIII.* P.R. Porro *Camillus Burghesius*, A. 1573. vertente tempore *Paulus V.* P.R. dictus. *Jo. Antonius Odescalcus* A. 1576. (Hinc ansam arripit Ciampinus, *Odescalcos* non paucos ὡς ἐν παρόδῳ commemorandi, duces secutus eruditos autores *Propylæi ad Acta Sanctorum Maji* A. 1685. Antverpiæ evulgati.) His addantur *Mapheus Barberinus* sive *Urbanus VIII.* R. P. a. 1589. *Franciscus Nerlius* Cardinalis A. 1656, cui opus suum inscripsit Ciampinus, quique composuit, at nondum publici juris fecit, versionem Italicam Annalium Cæsaris Baronii. Is hodienum supersest, æque ac *Franciscus Barberinus* sextus suæ gentis Cardinalis, A. 1678. inter Abbreviatores receptus, itemque *Palutius Palutius* Cardinalis, *Altierus* hodie dictus qui jam A. 1642 Abbreviatoris dignitate potitus est. p. XXIV. conf. p. XXIX.

Mittamus nunc *Ciampinum*; propediem tamen de eo iterum sermonem instituturi, cum Part. I. pag. 50. *Supplementum Pontificiorum numismatum* in lucem edendum minetur, id quod avide abs eo expectabimus.

ADAMI RECHENBERGII LIBER MEmorialis Prælectionum Historicarum in Academia Lipsiensi.

Lipsiæ impensis Joh. Frid. Gleditsch, A. 1691 in 8. plag. 30.

CLarissimus Autor libri hujus memorialis historici, tres ejus partes constituit. Quarum *prima* velut εἰσαγωγὴν historicam continet. Nam historiæ in universum consideratæ indolem, naturam ac divisiones varias non tantum exponit; sed & ordinem in lectione historica observandum, cum adminiculis ex Chronologia, Geo-

graphia, Genealogia atque Politica doctrina petendis oſtendit; ut circumſtantiæ in hiſtoria juxta annotatæ rectius intelligi queant. *Altera parte*, quæ delineationem ſive connexionem hiſtoriæ cum antediluvianæ, tum poſtdiluvianæ complectitur, inſperſis variis quæſtionibus hiſtoricis, breviter ſimul quatuor monarchiarum, quæ vocantur, ortus & interitus, cum deſcriptione gentis Iſraelis, ſeu Reipublicæ Hebræorum exhibet. In *tertia* autem *parte* de magnitudine, potentia & interitu Imperii Romani veteris agit, qui poſt factam illam ſolennem diviſionem Imperii in orientale & occidentale contigit. Inde cum de Imperio orientali ſeorſim *cap. 2.* tractaſſet; de Imperio Turcico, quod illi interitum attulit, *cap. 3.* memorat. Hinc ad Imperium Romano-Germanicum progreſſus, tria ejus intervalla inſigniora conſtituit. *Primum* eſt a Caroli M. Imp. ætate, ad interregnum illud magnum, quod poſt Rudolphus Habsburgicus rerum potitus eſt: *alterum* ab ejus tempore ad Maximiliani I. imperium porrigitur; unde *tertium* inchoatur, cujus res memorabiles tum in Germania, tum in aliis Europæ regnis, per duo propemodum ſecula geſtas, paullo fuſius enarrat, inſperſis ſubinde lemmatibus quaſi interlinearibus, quæ materiam de hiſtoria civili, eccleſiaſtica & litteraria copioſius diſſerendi, hiſtoriam profeſſis præbere poſſunt. Scopus enim Autoris, ut ex inſcriptione libri adparet, non tam fuit hiſtoriam perpetuo filo contextam ſcribere, quam argumenta varia hiſtorica ſtudioſæ juventuti ſuppeditare: ut qui ſtudio huic ſane jucundiſſimo incumbunt. eo ceu libro memoriali uti, atque quæ ab aliis, juſtis jam commentariis, qui paſſim laudantur, uberius deſcripta proſtant, repetere inde poſſint. Sub finem libri diſſertationem de mutatione formæ ſtatusque Imperii R. Germanici adjecit, qua variæ ejus mutationes inde a Caroli M. ævo ad noſtram usque ætatem enarrantur. Appendicis velut loco duo Pontificis R. decreta, ſuperiori anno Romæ publicata ſubjunguntur, quæ forte Theologis de noviter excitatis controverſiis diſquirendi anſam præbere poſſunt.

GESTA PONTIFICUM ROMANORUM, auctore Jo. Palatio.

Venetiis, apud Jo. Parè. Vol. I. 1687. Vol. II. III. IV. 1688. Vol. V. 1690. in fol. cum figuris æneis. Conſtant Alphabetis circiter 10.

Oculos

OCulos non minus quam animum Lectoris opere hoc ſuo paſcere atque oblectare ſtuduit *Joannes Palatius* I. V. D. Collegiatæ S. Mariæ Matris Domini Plebanus & Archipresbyter ejusdem Congregationis, Canonicus Ducalis, in Veneto Lyceo Jurisprudentiæ, uti olim Patavii Sacrorum Canonum, Profeſſor, S. C. M. Hiſtoricus atque Conſiliarius, vir toto literario orbe celebris, ex Monarchiæ Occidentalis Hiſtoria a Carolo M. ad Leopoldum Imp. Aug. Latine compoſita & vaſtis voluminibus comprehenſa, ac Italico quoque idiomate in compendio exhibita, itemque commentariis in IV. Inſtitutionum libros, Leone maritimo ſive diſſertatione de dominio maris Adriatici, vita D. Petri Apoſtoli Italice exarata, vita M. Antonii Juſtiniani Ducis Veneti, paucos ante annos defuncti, aliisque pluribus animi ingenioſi ac ſolertis ſpeciminibus.

Habet Auctor bene multa, quæ & in numiſmatibus Pontificum *Caroli Molineti*, & in vitis Pontificum ab *Alphonſo Ciaconio*, hujusque Continuatoribus *Franciſco Cabrera*, *Andrea Victorello*, *Hieronymo Aleandro*, *Ferdinando Vghello*, *Luca Wadingo*, omniumque recentiſſimo *Auguſtino Oldoino* enarratis, ac eorum hermis & monumentis ſepulchralibus illuſtratis, reperias. Sed *Cæſarem Baronium*, annalium eccleſiaſticorum conditorem, omnium maxime facem ſibi præluliſſe profitetur in hiſtoria, quæ quidem non tam primarium argumentum quintuplicis hujus libri, quam ejus fundamentum eſt. Namque illud, noſtra quidem ſententia, præcipue eſſe videtur *Elogium* forma lapidari in ſingulos Pontifices compoſitum. Huic præmittitur ubivis effigies Papæ æri inciſa, eundem in modum, quo in ligno ſpectatur apud *Ciaconium* Oldoini. Buſtum vero illud baſi innititur, cujus ſuperior pars exhibet *Pontificis monogramma*, *ſigillum* ſive *inſignia gentilitia*, quæ tamen in prioribus ſeculis deſiderantur; inferior *emblema* aliquod, plerumque e S. Bibliis petitum, ac ad res iſtius Pontificis poetica nonnunquam licentia accommodatum. Elogio ſubjiciuntur fuſiores *annotationes* hiſtoricæ, quibus acuminum in Inſcriptione ratio redditur; adjectis ſub finem *numorum* a Pontificibus illis percuſſorum & *epitaphiorum* imaginibus ære expreſſis.

Lubet exempli cauſa cum lectore ejusmodi elegantiarum cupido communicare breviuſculum aliquod *elogium*, quo in laudes *Benedicti VI.* R. P. CXXXVII, A. Sal. DCCCCLXXII. electi, Palatius effunditur,

ditur, ac emblema a crucifixo Chriſto quæſitum iconique papali ſubſtratum explicat:

Quem e fune pendere ſuſpicis,
Romanus eſt Pontifex,
Benedictus filius Hildebrandi.
Qui adſtat carnifex,
Bonifacius Romanus Pſeudopapa.
Volebant ſuperi laqueum frangere;
Sed recordati, Deum ipſum inter latrones pependiſſe,
Permiſere vicarium Chriſto non diſſimilem.
Breve itaque ſit epitaphium.
SI CRUCIFIXUS DEUS:
SUSPENSUS PRO NOBIS EST BENEDICTUS.

In *annotationibus* annexis refert, quomodo Bonifacius VII. opera uſus Romani civis *Cincii*, Benedictum VI. in mole Hadriani ſtrangulaverit; addita hac in Platinam animadverſione: *Tanta injuria quia vindictam nec Romani exegerunt, nec Otho Imperator, (qui Romanæ eccleſiæ fuit defenſor acerrimus,) Platina, qui geſta Pontificum ſæpe interpretatur in pejus, veretur*, ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium a Cincio conſecutus eſt; *minime advertens, Cincium ſub Benedicto VII. meritas luiſſe pœnas.* Quæ Apologia ſi vel maxime locum habeat, *ſuſpenſus* tamen *pro nobis Benedictus* num dici debuiſſet, aliorum eſto judicium.

Quod reliquum eſt, cum Oldoinus in *Clemente IX.* ſubſtitiſſet, Palatius *Clementem* quoque *X*, *Innocentium*que *XI*, imo & *Alexandrum VIII.* recens tum electum non præteriit. Inter cætera memorat, ubi poſt Clementis IX. fata quinque fere menſibus de novo Pontifice eligendo diſſenſiſſent purpurati Patres, novum ſydus exortum eſſe, quod primo ſuper conclavi emicuerit, inde ad Vaticanum montem progreſſum prædixerit quaſi pontificatum Æmilii Alterii, mox Clementis X. nomine compellandi, utpote qui ſex ſtellas in gentilitio clypeo præferebat. Fuit vero & Alterius ille Roma, quam Tybris alluit, oriundus; unde Palatius impletum ait vaticinium S. Malachiæ: *De Flumine magno.* Nam paſſim ceu genuinum Malachiæ fœtum laudat prophetiam illam, ab Arnoldo Wiono primitus vulgatam, *vetetas* vero nuperius poſtulatam a *Claudio Franciſco Meneſtrerio* S. J.

cujus

cujus librum Gallicum recenſuimus ſupra p. 144. ac Germanice redditum nundinis vernalibus venum expoſuerunt Frid. Lanckiſii Bibliopolæ quondam Lipſienſis hæredes.

Cum *vita Innocentii XI.* imprimeretur, ut ut nondum certis de cauſſis publici juris fieret, Innocentius adhuc in vivis erat: Hinc non miraberis, ab Auctore commendari, quod Nepotiſmum eccleſia Romana exterminare voluerit. Sic enim inquit Encomiaſtes:

Pro nepote Livio Odeſcalcho primum decretum,
Ut viveret more privati.
Chriſti vere vicarius,
Cui fratres & ſorores, qui faciunt voluntatem Dei.
Onerant alii Rempublicam, ut exonerent familiam:
Ad levandam rempublicam, gravat iſte familiam.
Sic thronum ſcandunt Pontifices Sancti:
Sine patre, ſine matre, ſine genealogia.
Annos ſupra duodecim regnat
Nepotiſmo ſepulto:
ABSIT, UT POST HUMUM RESURGAT INNOCENTII.

Vol. V. pag. 4.

Putares igitur, difficile fuiſſe Palatio, *Alexandrum* quoque *VIII.* in appendice operis deprædicare, qui de nepotibus Principum in morem alendis majorem in modum ſollicitus fuit. Sed ingenio tam fœcundo pollet, ut nullo negotio repererit argumenta, cauſſæ quam deſperatam reddiderat prædeceſſoris exemplum, ſpecioſe defendendæ idonea; dicendo: *Fidos ut ſibi vita cuſtodes, ac certos populorum Principumque interpretes, validos onerum curarumque conſortes, ſuique arcani fideles miniſtros adſcriberet, Nepotes vocavit in partem ſollicitudinis, exemplo non ſolum prædeceſſorum plurium R. P. ſed ipſius Chriſti, qui plures cognatos inter Apoſtolos cooptavit.* pag. 207.

Dum Auctor Michaelis Molinæ dogmata recenſet aliunde nota, addit eodem tempore damnatum *Antonium Mariam de Leonibus*, e Comenſi diœceſi, ſpretorem ſenſuum S. Scripturæ allegoricorum, tropologicorum, ac anagogicorum, & cõmendatorem acerrimum orationis quietis. Ut alia mittamus illius dicta, ſequentia ipſis fere Palatii verbis adduxiſſe ſufficiet: *Per orationem Quietis anima unitur Deo & fit Deus: Dantur quatuor leges, Naturalis, Moſaica, Evangelica, Quietis, quæ ad ſimilitudinem virga Moſaica devorat leges*

priores, eritque Deus Deorum, ac post præsentem Pontificem reformabit mundum universum, ut fiat unum ovile & unus pastor. Tunc animæ cœlum conscendent una cum corpore: interim Christus & Deipara extra Paradisum expectant, ut moriantur, & postea ad hanc quietem resurgant, in qua nec jejunia, nec sacramenta. Male dicitur in symbolo Athanasiano: Filium esse increatum. *Ecclesia decipitur, cum deficiat ei Spiritus Sanctus.* Hæc ajebat revelari tantum, magistro Deo, in carcerem conjectis a Patribus Inquisitionis, ac per ignem & aquam probare pollicebatur. Post bimestre spatium, quo Theologorum consilia obstinatus susque deque habuit, palinodiam cecinit, carceri perpetuo datus, *ut ibi recitatione diurna* (Palatium audis) *Symboli Apostolici & Corona Mariana Deum sibi reconciliaret iratum.*

Tomo V a pag. 26 usque ad p. 74. prolixe recensentur, quæ in causa Regaliæ tum inter Galliæ Præsules Clericosque alios (quorum plerique Regiis edictis velificaturi jus illud ad eas quoque Ecclesias, quæ ejusmodi oneri obnoxiæ antea non fuerant, extendi æquo animo patiebantur; quidam vero libertatis Ecclesiasticæ tenaciores mala quæque & cruciatus perpeti quam Regiæ hoc in negotio auctoritati vel minimum cedere malebant) tũ inter Pontificem Innocentium XI & Regem Galliæ hodiernum magnis utrinque contentionibus fuerunt agitata. Subjiciuntur Vitæ Pontificis numismata honori ejus percussa, magnamque partem Christianorum de Turcis triumphos, ad quos Innocentii in Fœderatos munificentia momenti haud parum contulerat, exhibentia.

Vitam Alexandri VIII. tumultuarie conscriptam fatetur Auctor; unde nec numismatibus, sed solum iconibus ipsius Pontificis, trium Othobonorum Cancellariorum Reipublicæ Venetæ, Antonii Nepotis Papalis, & Petri Cardinalis Pronepotis eam illustriorem reddidit. Justo tamen studio eandem imposterum concinnare spopondit.

Cæterum non semel in historia Lutheri, iniquioribus memoriis, innixus fuit. Ea tamen nolumus sigillatim persequi; sed Italos veritatis historicæ studiosos remittimus ad incomparabile opus Viri Illustrissimi *Viti Ludovici Seckendorfii*, Potentissimi hodie Electoris Brandenburgici Consiliarii Intimi, Historiam Lutheranismi, quæ maximam partem ac in Folio quidem, ut loquuntur, typis Lipsiensibus jam impressa propediem venum prostabit.

JOH.

JOH. CASP. EISENSCHMIDT PHIL. ET Med. Doct. Diatribe de figura Telluris elliptico-ſphæroide.

Argentorati ap. Joh. Frider. Spoor, 1691. in 4. plag. 7.

CUm doctiſſimus Auctor obſervaſſet, quam frivolis imo nullis rationibus inniteretur receptiſſima *de figura ſpherica telluris* ſententia, operæ pretium ſe facturum ratus eſt, ſi rem omnem accuratius meditaretur, exactamque terræ tum figuram tum magnitudinem calculo definiret. Hunc ergo in finem duas præcipuas rationes, quibus ſphærica terræ figura defendi ſolet, miſſis illis, quæ nihil aliud quam gibboſam eam eſſe evincunt, examinat ſuisque momentis ponderat. Quarum prima cum ex ſuperficie aquæ ſphærica globoſam terræ figuram deducat, altera verò ex eo, quod ſectiones telluris omnes per polos tranſeuntes ſint circuli, ſphæricam ipſi formam vindicet, utramque tamen perquam infirmam eſſe demonſtrare nititur. Illam ſiquidem perperam ſupponere figuram aquæ eſſe ſphæricam, cum ſuperficies aquarum niſi ex figura telluris, quæ adhuc controverſa eſt, determinari nequeat: hanc vero gratis ſumere, ſingulos latitudinis gradus eſſe ejusdem magnitudinis, cum tantum abſit, ut hoc ab ullo fuerit probatum, ut potius contrarium ex dimenſionibus terræ variis in locis inſtitutis eluceat. Ante vero quam ad harum recenſionem accedat, ſolicitus eſt de diverſis menſuris, quibus illius menſores uſi fuerunt, aſſeritque pedem Regium Pariſienſem

eſſe ad { Rhinlandicum / Romanum antiqv. / Bononienſem } ut 1440 ad { 1390 / 1331 / 1686 }

falſumque adeo eſſe Ricciolum in ratione pedis Rhinlandici ad Pariſienſem determinanda. Porro de Eratoſthenis, Fernelii, Snellii, Riccioli & Piccardi dimenſionibus præcipue diſſerit, Eratoſthenem ab objectionibus, quibus a Snellio & Ricciolo premitur, liberans & Snellium contra Ricciolum defendens. Deinde magnitudines varias unius gradus terreſtris ab illis auctoribus obſervatas inter ſe contendendo oſtendit, illas magis magisque decreſcere, prout loca in quibus obſervationes fuere inſtitutæ, polo fuere viciniora, & quidem eadem quam proxime proportione, qua latitudines dictorum locorum a ſe invicem differunt, ut ex ſequenti tabella adparet:

Obſervatores	Latit. Locor.	Magnit. unius gradus in milliar. Rom. ant.
Eratoſthenes	27 gr.	100
Ricciolus	44½	80
Piccardus	49	74
Fernelius	49½	73½
Snellius	52	71⅓

Ex quibus proinde concludit, planum telluris ſecundum longitudinem axis ſectæ non eſſe circulum ſed ellipſin, in cujus verticibus poli ſunt collocati, & cujus diameter major ſive axis transverſus coincidit cum axe telluris, diameter vero minor ſive axis rectus communem ſectionem plani Æquatoris exhibet; atque hinc terram eſſe non ſphæram, ſed ſphæroides oblongum, cujus menſuram atque magnitudinem ſequens tabella exhibet:

Menſuræ	Axis Tellur.	Diamet. Æquat.	Circumfer. per polos.	Circúf. Æqv.
Paſſ. Rom. ant.	10889750	8287665	30123813	26036467½
Toiſes	8388195½	6383852 1/10	23203878	20055463
Pertic. Rhinl.	4344964½	3306743½	12019275	10388441 1/10

Menſur.	Superficies convexa Telluris		Soliditas Telluris	
Paſſus Rom. ant.	2621505256440 91	Quadr.	391634468671764004687	Cub.
Toiſes	155543546198141		17899168288577395 1043	
Pertic. Rhin.	41733747916317		2487630544824041 7936	

Tandem ne ſolus videatur diſcedere a communi ſententia, J. Childræum, Claud. Franc. Milliet Dechales, Th. Burnetium, & Jſ. Nevvtonum allegat, figuram terræ ſphæroidem aſſerentes; miratus poſteriores duos ex converſione telluris circa axem effectus plane contrarios produxiſſe, quippe cum ille terram pro ſphæroide oblongo, hic pro ſphæriode lato venditet. Nevvtoniana autem ſententia cum Auctoti e diametro adverſa ſit, hinc contra hypotheſes, ex quibus deducitur, diſputat, neque illas accuratiſſimis obſervationibus, quibus ſuus calculus nitatur, præferendas contendit. Coronidis loco fragmentum Tabulæ adjectum eſt, quæ magnitudinem unius gradus latitudinis in tellure, pro diverſa ejus ab Æquatore diſtantia, indicat.

DEMON-

Digitized by Google

J. B. DEMONSTRATIO CENTRI OSCILLATIONIS ex Natura Vectis, reperta occaſione eorum, quæ ſuper hac materia in Hiſtoria Literaria Roterodamenſi recenſentur, articulo 2. menſ. Jun. 1690.

ANte decennium eruditus quidam Gallus Illuſtris *Hugenii* doctrinam de Centro Oſcillationis labefactaturus ſuppoſuit, *celeritatem totalem penduli compoſiti æquari ſummæ celeritatum partium ejus ſeparatarum.* Ego *Hugenii* aliquanto poſt ſuſcepta cauſa, principii hujus falſitatem ex natura vectis demonſtravi, juxta quam perpetuo partem celeritatis penduli in ipſo axe conſumi & deperdi neceſſum ſit; quod tum ſufficere poterat ad paralogiſmum Adverſario oſtendendum. Ideoque cum eadem opera determinare volebam, quanta præciſe celeritatis pars in axe abſumeretur, accidit mihi, ut rem quam præter inſtitutum eſſe judicabam, paulo negligentius curarem, indeque in calculum inciderem ab *Hugeniana* Propoſitione abludentem, quod ſuſpicari me fecit, diverſam eſſe rationem vectis, cujus alterum fulcrum ſit in motu, quam quæ eſt vectis ordinarii: id quod tunc quidem aliis diſcutiendum reliqui, ipſemet vero materiam hanc ab eo tempore prorſus ſepoſui. Interea præluſtris & generoſus quidam Vir, qui avitæ *Hoſpitaliorum* gloriæ nunc inſuper ſcientiarum literarumque decus eximium addit, re maturius perpenſa obſervavit, huic meo principio e vulgari vectis natura deſumto apprime cum *Hugeniano* calculo convenire, inque eo duntaxat peccatum a me eſſe, quod celeritatem penduli acquiſitam conſiderarim, cum naſcentis tantum ratio habenda fuiſſet. Cujus correctionis certior per literas factus *Hugenius* approbavit methodum, ſed difficilem eandem pronuntiat, & quædam haud ſatis evidentia continere aſſerit: veluti, quod celeritas vel quantitas motus penduli initialis, non acquiſita ſpectanda ſit; quod diſtribuendus ejus exceſſus eo modo quo fecimus, & quod in pendulo trium pluriumve ponderum fulcrum vectis reſpectu unius ponderis concipiendum ſit in centro oſcillationis reliquorum: miratur denique cum illuſtri *Hoſpitalio*, quod Propoſitionis ſuæ veritatem, quam modo agnoſcere videbar, calculo meo dubiam reddere coner. Ad quæ ſequentia notanda habeo: *Primo*, miror mirari Viros acutiſſimos, cum verba mea ſatis clare innuant, ex calculi iſtius ab *Hugeniana* hy-

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
a
b
c
d
e
f
g
h
i
j
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z

interpoſitam virgam fieri nequit, ut pondera ſimul ſint in punctis Q, R, S & T, hoc eſt, in recta QT parallela ipſi MA; quin potius in directum jacere debent cum axe A, ſecundum rectam VWXY, adeo ut cum pondera axi propiora terminos ſuos S & T nondum attigerunt, remotiora ſuos Q & R jam præterierint, parte reſidua virium gravitatis ab illis in hæc translata, parte in axe abſumta. *Tertio*, in pendulo trium pluriumve ponderum centrum oſcillationis omnium excepto uno conſiderat *Hoſpitalius* ceu fulcrum reſpectu reliqui. Hoc quia inevidens judicat *Hugenius* (quanquam verum deprehendam) & præterea quia ad demonſtrationem aliter quam per inductionem inſtituendam parum aptum, malo rem invertere, & pondus duntaxat extimum habere loco fulcri, quod ferat reliqua pondera omnia ſuis quæque locis vectem urgentia. *Quarto*, diſtributio ſeu translatio quantitatis motus (olim ſolas celeritates conſideravi, quia pondera ſuppoſui æqualia) nihil obſcuritatis habere tandem poteſt, fluitque ex natura vectis ordinarii: nimirum ponderis D incrementum celeritatis extra virgam eſt OS, in virga tantum OX, reſiduum XS, quantitas ergo motus transferenda tum in axem tum in pondus extimum D x XS; unde AB eſt ad AD, ſicut D x XS ad $\frac{D \times AD \times XS}{AB}$ portionem quantitatis motus transferendam in ſolum pondus B: Similiter portio, quam de motu ſuo pondus E in pondus B transmittit, eſt $\frac{E \times AE \times YT}{AB}$. At pondus C, quod majus celeritatis incrementum in virga quam extra virgam accipit, motui ponderis B contraria ratione adimere cenſendum eſt portionem $\frac{C \times AC \times WR}{AB}$. Eſt vero totum incrementum quantitatis motus, quod ponderi extimo B a reliquis ponderibus accedit, præter id quod a propria gravitate nanciſcitur, B x VQ: tandem ſit Z interſectio rectarum QT, VY, & ducatur GZ parallela rectis BV, CW, &c.

Quibus poſitis centrum oſcillationis ſic invenitur: Per hypotheſin & ex natura vectis eſt, $\frac{E \times AE \times YT + D \times AD \times XS - C \times AC \times WR}{AB} = B \times VQ$, quare æque-multiplicando & addendo erit, E x AE x YT + D x AD x XS = C x AC x WR + B x AB x VQ, ſeu (quia YT, XS, WR, VQ, ipſis ZY, ZX, ZW,

ZW, ZV, vel ipſis GE, GD, GC, GB, proportionalia) $Ex\ AEG + Dx\ ADG = Cx\ ACG + Bx\ ABG$, additisque utrique parti tum $Ex\ AEq + Dx\ ADq$, tum $Cx\ CAG + Bx\ BAG$, fiet $Ex\ EAG + Dx\ DAG + Cx\ CAG + Bx\ BAG = Ex\ AEq + Dx\ ADq + Cx\ ACq + Bx\ ABq$; unde tandem $AG = \frac{Bx\ ABq + Cx\ ACq + Dx\ ADq + Ex\ AEq}{Bx\ AB + Cx\ AC + Dx\ AD + Ex\ AE}$. Si quædam pondera ultra axem ex adverſa parte conſtituta ſint, eadem pro AG invenitur quantitas, niſi quod membra denominatoris ponderibus iſtis reſpondentia fiant negativa.

Jam vero puncti G a virga ponderibus B, C, D & E gravata abrepti & per rectam GZ deſcendentis, incrementum celeritatis, cum pervenit ad F, neceſſario eſt FZ, quæ eſt æqualis, ob Parallelogrammum FQ, ipſi MQ vel NR &c. incremento ſcil. velocitatis, quod pondus quodlibet ſeparatim deſcendens a propria gravitate acquirit; quod cum ſimiliter valeat in omnibus ſpatii GZ partibus, ſequitur, ſpatium iſtud, hoc eſt, angulum GAZ eodem tempore pertranſiri a virga, ſive omnibus ponderibus B, C, D & E, ſive unico tantum pondere in G gravata, & proin G fore centrum oſcillationis, quod itaque repertum eſt. Neque variat demonſtratio pro pendulo ordinario, cui pondera ita inhærent, ut per arcus circulorum deſcendere cogantur: cumque reperta quantitas AG eadem ſit cum illa, quæ alias pro centro percuſſionis invenitur, ſequitur, *centrum oſcillationis & percuſſionis* corporum, ut recte notavit *Hugenius*, unum idemque eſſe, quanquam *Walliſius* in Cono ex. gr. aliud percuſſionis, *Hugenius* aliud oſcillationis centrum aſſignat: fallitur enim *Walliſius* in eo, quod integræ baſi Coni circuliſque baſi parallelis non majorem diſtantiam ab axe rotationis celeritatemque tribuit ea, quam ipſa horum circulorum centra obtinent. Hæc vero centri oſcillationis demonſtratio ſic reformata, uti generalis eſt & facilis, inque Geometrica exactitudine *Hugeniana* neutiquam cedit, ſic eidem in eo præferenda videtur, quod principium vectis, quo nititur, indubitatum eſt ac evidens, cum *Hugeniana* hypotheſis obſcura fere ſit, nec aliam ob cauſam pro vera habeatur, quam quod nihil in contrarium afferri poſſit, intellige in ſolidis corporibus: in liquidis enim res magis dubia videtur; cum vix appareat, quomodo cum iſta hypotheſi conciliari poſſit ſpontaneus communis centri gravitatis aſcenſus, qui accidit, cum metallum in imo liquoris acidi poſitum ac diſſolutum,

aut

aut liquor levior graviori leniter ſuperinfuſus eidem ſenſim permiſcetur; id quod anſa & fundamentum extitit Perpetui Mobilis nuper a *Fratre* inventi ac in Actis publicati, cui proin ibidem ſubjunctam ſtricturam neutiquam officere exiſtimamus. Cæterum collegeram, quod ſi celeritas totalis penduli compoſiti minor eſſe debeat ſumma celeritatum partium ejus ſeparatarum, reliquum in axe premendo conſumi neceſſum ſit. Negat *Hugenius* hanc conſequentiam, dicendo, ſæpemumero deperdi aliquid de motu, quod nullibi inſumatur: at ego contra ſentio, ſi quid amittatur, illud perpetuo alicubi impendi, ſed quandoque in premendo firmo obice, quandoque in tollendo motu contrario, adeo ut cum penduli noſtri pondera moveantur in eandem partem, jure inferre potuerim, motum deperditum neceſſario in axe premendo conſumtum eſſe. Denique & illud dubium eſt, quod mihi objicit Vir acutiſſimus, effectum videlicet reſiſtentiæ aeris, diſruptionis vinculi, quod partes penduli connectit, aliorumque obſtaculorum indeterminatæ quantitatis eſſe, minuique in infinitum poſſe, ſic ut non tollat (ut exiſtimaram) poſſibilitatem motus perpetui, qui alias obtineret, ſi ſine his impedimentis centrum gravitatis penduli altius aſcendere quam deſcendere ſupponeretur. Conſtat enim, id quod de motu communicatur aut abſumitur occurſu obſtaculorum, ad celeritatem mobilis, & hanc ad motus altitudinem determinatam ſemper relationem obtinere. Tantum de his. Notum occaſione præſentis materiæ Eruditis facio, *Fratrem* meum obſervaſſe, quod præter *Hugenii* Cycloidem infinitæ dentur curvæ, per quas deſcendens grave oſcillationes peragat iſochronas: item non ſolum cum *Newtono* & *Tſchirnhauſio* infinitas cycloides animadvertiſſe, quæ ſui evolutione ſeipſas deſcribant, ſed & detexiſſe quampiam ex alio quam cycloidalium genere, quæ eadem proprietate gaudeat.

HISTORIA VVESTFALIÆ IN QVA IN-primis de origine gentis &c. &c. ſumma fide atque diligentia tractatur. Opus poſthumum Auctore R. P. Nicolao Schaten Societ. J.

Neuhuſii apud Joannem Todt, Paderbornenſis Aulæ Typograph. 1690. in fol. Conſtat Alphab. 7. pl. 9.

AD conſcribendos hosce Annalium Weſtfalicorum libros ut animum Autor Clariſſimus applicaret, ſe non pietate tantum ac ſtudio erga patriam adductum, ſed aliorum quoque exemplo provocatum, cumprimis vero Epiſcopi ſui, raræ atque eminentis doctrinæ Principis, Ferdinandi, (qui *Monumenta Paderbornenſia* edidit,) autoritate & ſubſidio, permotum fuiſſe profitetur. Florentiſſimo enim hoc literarum ævo cum plerique per Germaniam non minus, quam per cætera regna & provincias, majorum ſuorum res domi forisque præclare geſtas legantur celebraſſe, is ſibi non committendum ratus eſt, ut patriæ res hærerent in tenebris: utpote quæ non minus, quam cæterarum gentium origines, & res laudabiliter geſtæ mereantur illuſtrari.

Propoſitum ſuum itaque ſic exequitur, ut primas nominatæ gentis origines, ejusve bella cum præcipuis orbis populis, Romanis atque Francis geſta, propugnatam invictis animis per plura ſecula libertatem, abjuratam ſervitutem idolorum, ſuſceptam religionem Chriſti, aliaque ad gloriam gentis ſpectantia ſcitu lectuque digniſſima, luculenter hoc in opere exponat. Narrationem tamen longius ſubinde fundi per vicinorum quoque populorum campos non miraberis, quod rerum ac temporum ſtatus, fœderati, hoſtesque, & innexa ſociorum bella intermitti non potuerint, ne affinium luce ſpoliarentur. Romanos etiam Cæſares paſſim obſervabis introductos vinculum ſcriptionis, ut quæ ſub ſingulis geſta ſunt a Germanis, Francis & Saxonibus, ordine
f. 2. ſuo poſſent dilucidius exponi.

Tribus vero partibus opus totum diſtinguitur. Quarum prima Weſtfaliam Romanam, altera Francicam & Saxonicam, tertia Weſtfaliam Chriſtianam contemplandam nobis ſiſtit. Et in Romana quidem actum legas potiſſimum de gentis hujus origine, de priſcis harum regionum populis, Tacito etiã memoratis, & de bellis, quæ pro libertate cum Romanis tum ante, tum poſt nativitatem Domini ſtrenue geſſerunt. Atque iſtam laudis partem Paderbornæ potiſſimum vendicandam Autor cenſet, quod fontes Luppiæ, ad quos toties Romanorum exercitus legatur conſediſſe: quod caſtra & ſtativa: quod montes Teutonicos Variana clade nobiles: quod campum Martis: quod ſedem belli ad Aliſonem, aliaque ex bellis Romanorum memoratu non indigna, ibi locorum reperire liceat. Idque egit Libro I. & II.

Parte media Francorum exponuntur origines, ipſique Franci ex iisdem populis Rhenum inter & Viſurgim incolentibus, deducuntur.

Docet

Docet hic enim prolixius, quomodo ſumto Francorũ nomine pro liber- f. 144. ſq.
tate aſſerenda, & limite Rheni tuendo decertarint, donec ex æquo Marte diu certantes, victores tandem Rheno perrupto, utramque Belgicam, & Galliam occuparent, conditoque nobiliſſimo Francorum regno, imperium quam latiſſime extenderent. Inde Autor conficit, Franciam veterem non alibi quam in Weſtfalia quærendam eſſe, meritoque eam partem, Weſtfaliam *Francicam* a ſe inſcriptam: iſta gentis ſuæ gloria nihil ullam Germaniæ partem ex omni antiquitatis memoria habere illuſtrius: tantum abeſſe, ut Weſtfali pro gente obſcura, abjecta & ignobili haberi cum antiquitatum imperitis debeant. Cum ipſis quoque Francis aurora quaſi Chriſtianæ religionis hic oſtenditur: quæ Pipino Auſtraſiæ præfecto ac Majore domus, Carolo 325.
Martello Principe, & Pipino Rege, per viros Apoſtolicos cœperit in eas regiones introduci: id quod Libro III, IV, V, & VI. præſtitum juvenias.

Poſtrema partium Weſtfaliam Chriſtianam exhibet, jucundaque ratione Libro VII, IIX, IX atque X. cruentum tricennale bellum, a 418. ſqq.
Carolo M. geſtum, quo de Saxonia & barbaris harum regionum populis eſt triumphatum, memorat. Tandem enim gentem bellicoſiſſimam, quæ ſubigi hactenus neque Romanorum, neque Francorum in ipſos Francos atque Saxones reflexis armis potuerit, perdomitam a Carolo, juxta cum Francorum imperio Chriſtianæ legi ſe ſubmiſiſſe. Aureum hoc, poſt tot ferrea, ſeculum cœli munere tandem illuxiſſe, quo proculcata idololatria, plena Solis luce religio Chriſti fuerit introducta, & gens a fœdiſſima dæmonum ſervitute liberata. Quo loco inſimul refertur, qua ratione per Saxoniam primum Epiſcopatus conditi, ſancti Paſtores conſtituti, & diſtributi per parœcias Sacerdotes fuerint: quomodo item populus ex tenebris denſiſſimis in admirabile illud lumen gentium emerſerit. Ut adeo intelligatur, quam barbarus olim is fuit & pertinax, tam mitem ac ferventem Chriſtiana religione recepta eundem evaſiſſe. Chriſtianam interim religionem, quam imperante Carolo M. Saxonia ſuſcepit, nequaquam imperante Carolo V. uti quidẽ Autori viſum, abjecit, licet ſordes & maculas, abs hu- f. 657.
mana traditione profectas, procul eſſe juſſerit, Lutheri miniſterio admonita. Carolũ M. enim nobiscũ potius, quã cũ hodiernis Pontificiis ſenſiſſe, ſeu, ut ipſe loquitur, *formaliter non fuiſſe Papiſtam*, peculiari libro

Francofurti A. 1670 excuso ostendit *Christianus Nisanius*, cumq; oppositio & Neuhusii A. 1674 edito libro alio hic ipse *Schatenus* noster Carolum M. pro Romano-Catholico venditasset, iterū justo opere, quod inscribitur, *Carolus M. Veritatis Evangelicæ Confessor denuo exhibitus atque ab Impugnationibus* Nic. Schaten S. I. *vindicatus*, Francof. A. 1679. edito, demonstratum ita dedit, ut dubitandi de eo nullus sit relictus locus. Sub finem habes accuratum rerum memorabilium in hac historia contentarum indicem.

GUILIELMI FLEETVVOOD INSCRIPTIonum antiquarum Sylloge.

Londini, prostat apud Tim. Childe, 1691. in 8. plag. 37.

DE juventute rerum antiquarum studiosa bene mereri cupiens *Guilielmus Fleetvvood*, antea Collegii Regalis apud Cantabrigienses socius, Londini nunc munere Ecclesiastico fungens, in illius usum *Syllogen* hanc bipertitam edidit.

Prior pars *Inscriptiones ethnicas* singulares & rariores complectitur, e *Gruteri* corpore, *Reinesii* syntagmate, *Sponii* miscellaneis, *Ferretii* Musis lapidariis, aliisque id genus libris selectas, digestasque in classes quinque. Harum prima est *Deorum*; altera *operum publicorum*; tertia *Imperatorum*; *Sacerdotum*, *Magistratuum*, *Honoratorum*, *militum* quarta; ultima variorum, *parentum* puta, *liberorum*, *conjugum*, *fratrum*, *sororum*, *gentilium*, *cognatorum*, *hæredum*, *amicorum*, *sodalium*, *benemeritorum*, *corporum*, *singulariorum*, *dominorum*, *patronorum*, *libertorum*, *servorum*. Secunda pars *Christiana monumenta antiqua*, quæ hactenus e libris impressis innotuerunt, *ad unum omnia* ambitu suo, non sane magno, comprehendere fertur.

Ut chartæ lectorumve sumptibus parceretur, Inscriptiones universæ non capitalibus, sed minusculis literis exprimuntur. Notæ necessariæ ac succinctæ hic illic interspersuntur, quas partim ex aliorum observatis, partim ex suis conjecturis depromsit Auctor. Carminum Græcorum abs eo emendatorum exempla vide p. 303. 322. 338. Ultimo loco habetur epitaphium *Philanidis Samiæ* ab *illustri Viro* aliquibus cum mendis, si *Fleetvvoodo* credas, non paucis abhinc annis primitus vulgatum. Sæpe vicissim de lapidis sensu eruendo conclamandum dictitat Criticus

Criticus noſter. Quandoque tamen non omnem ſpem deponere, æquum erat. Exempli loco ſunto, quæ apud eum leguntur p. 100. n. 1.

Interamnæ.

Providentiæ. Titi Cæſ. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. ſublato. hoſte. pernicioſiſſimo.

NOT. Neſcio, quis hic hoſtis, niſi Cæcina, quem Titus interfecit, circa A. D. 77. patre vivo.

Quin enim ſuſpicemur, hanc nullibi terrarum exiſtere inſcriptionem, niſi in alia, eaque Tiberiana, quam primus exſcriptor paulo negligentius legit & in compendium præter neceſſitatem redigere auſus eſt? Integra autem legitur apud Noſtrum p. 51. n. 3.

Interamnæ in Umbria.

Saluti. perpetuæ. Auguſtæ. libertatique. publicæ. Pop. Romani.
Genio. MunicipI.
Anno. poſt. Interamnam. conditam. DCCIIII. ad. Cn.
Domitium. Ahenobarbum . . . . . Coſ.
Providentia. Ti. Cæſaris. Aug. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. ſublato. hoſte. pernicioſiſſimo. P. R.
Fauſtus. Titius. Liberalis. VI. vir. Aug. iter. P. S. F. C.

NOTA Fleetvvoodi: *Ahenobarbus cum Vitellio Nepote Coſ. erat anno Tiberii XVIII. Chriſti XXXII. Hic hoſtis perniciofiſſimus erat Sejanus, anno præcedente Conſul occiſus.*

Omnia recte, niſi quod dum Vitellio *Nepotis* cognomen additur, Virorum magnorum error nobis in memoriam revocetur, a ſummo eruditæ antiquitatis arbitro, *Henrico Noris*, confutatus in *epiſtola conſulari* p. 14. ſeqq. unde etiam diſcere licebit, Cn. Domitii Ahenobarbi ordinarium collegam fuiſſe non A. Vitellium, ſed M. Furium Camillum Scribonianum. Nam quanquam Vitellius Coſ. mortuus ſit, juxta Suetonium in Vitellio c. 2. ex Grutero tamen p. MLXXXVII. n. 1. aperte patet, Kal. demum Juliis *ſuffectum* fuiſſe *A. Vitellium.* Hinc lacunam in marmore aut *Furii* aut *Vitellii* nomine explere neceſſe fuerit; qua de re vide Noriſium c. 1.

Non raro in notis hiſce, etſi ethnicas inſcriptiones illuſtrantibus, Pontificiorum dogmata ſale aliquo perfricantur; e. c. p. 90. 95. 189. 249. Nec illepidum eſſe videtur id, quod ex p. 181. repræſentabimus:

1. Fl. Celina, in ripa, in Noricis.

C. Hoſtilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. leg. Tribuni P.S.P.Q.P. dimicantes. pariter. heic. occiſi. pariter. jacent. ſingulare. poſteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis.
Cilienſes. XXI. dies. atrati. lucſerunt.

2. Prope Goritiam.

C. Hoſtilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. Legionis. Tribunus. pro S.P.Q.R. cum. barbaris. dimicantes. pariter. occiſi. pariter. hic. jacent. ſingulare. poſteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis.
Noreenſes. XXI. dies. atrati, luxerunt.

NOTA: Audiebam multoties, ſanctorum corpora diverſis locis eodem tempore manere, Tribunorum autem, non antehac.

Inſcriptionem utramque recenſet *Gruterus* p. DXLIV. n. 4. & 5. ac priorem extare ait, fide *Aloiſii Lolini*, in Celinæ fluminis ripa in Noricis; poſteriorem prope Goritiam, auctoritate *Wolfgangi Lazii*. Altera alteram emendat, adeo ut in priori legendum ſit: *P.S.P.Q.R.* pro *P.S.P.Q.P.* In poſteriori: *Tribuni.* Contradictionem, quam perſtringit Fleetvvoodus, non incommode ſuſtuleris, ſi obſerves, Tribunos iſtos non in ripa fluminis Celinæ *pariter ſepultos*, ſed ibi tantum *pariter occiſos* dici. Contra vero, prope Goritiam *pariter ſepultos*, non ibidem *pariter occiſos* ferri. Prior itaque lapis erectus eſt loco, quo obiere, alter eo, quo ſepulti ſunt.

Utut autem heic aliisque locis bene multis jocis ſubinde delectetur Auctor, joco ſas tamen inſcriptiones, æque ac ſuppoſititias vel quoquomodo recentioris ætatis ſuſpectas Sylloge ſua eliminavit, paucis tantum ex Ferretio admiſſis, quemadmodum in præfatione non ſine ſingularis pœnitentiæ profeſſione ipſemet notat.

Sed fortean nec tam antiquum eſt epigramma illud elegans, quod Fleetvvoodus p. 305. n. 4. exhibet, non adjecto loco, ubi marmor viſatur, id quod fraudis optimo viro factæ ſuſpicionem auget:

D. M.
Flavia Ruſilla.
Quid gnatum cadit Venus? Arcum perdidit. Arcum
Quis rapuit? Tuſco Flavia nata ſolo.
Qui factum? Petit hæc, dedit hic; nam lumine formæ
Deceptus, matri ſe dare crediderat.

Diſtinximus, *Fleetvvoodi* pace, textum commatibus punctisque interrogationis, & pro *crediderit* reſcripſimus *crediderat*.

Si vertente tempore contingat, ut divenditis libri hujus exemplis de nova editione cogitandum ſit, e re lectoris ſine dubio foret, accuratos indices nominum præſertim propriorum addere. Annectitur enim ſolummodo unus, quem gloſſarium antiquitatum in marmoribus occurrentium non injuria forte dixeris. Sed rari illic apparent numeri paginarũ Sylloges; qui ſi adeſſent, valde utiles deprehenderentur illis, qui auctoritate marmoris gloſſam aliquam Fleetvvoodi illuſtrare confirmareque cuperent. In altera etiam illa editione non incongruum eſſet, ſingularum inſcriptionum titulis, cum ſpatium lineæ nunquam fere expleant, adjicere literam *G.* vel *R.* aut *S. A. B. P. F. W.* quo innoteſceret, num eas *Fleetvvoodus* depromſerit ex *Grutero*, an ex *Reineſio* aut *Sponio*, *Aringho*, *Baronio*, *Papebrochio*, *Ferretio*, *Whelero*, *&c.* Sic namque, ſi forte de menda typographica ſuſpicio ſubnaſceretur, vel fuſior explicatio deſideraretur, ad fontes recurrere facile foret.

GEORGII ADAMI STRUVII JCTI Commentarius ad Lib. V. Decretalium, editus a Filio Georgio Gottlieb *Struvio J. U. L.*

Jenæ literis Bauhoferianis 1691. in 4. plag. 27.

ETſi indefeſſo literarum ſtudio ac longa rerum gerendarum experientia nomen ſuum inter Jure Conſultos Germaniæ jam pridem celebratiſſimum reddiderit Autor Magnificus, pulchrum tamen ducit continuare labores, & omiſſo vacationis privilegio tueri ſpartam, quam in vicina Salana nactus eſt, primariam. Hæc cum ex more & in aliis Academiis recepto, Decretalium interpretationi deſtinata ſit, illam docendi rationem egregie ſibi finxit Autor, ut poſt ſingulorum titulorum & capitulorum expoſitionem obſervationes practicas jus modernum potiſſimum reſpicientes adjungeret. Eodem ergo ordine & ſucceſſu, quo ante tredecim annos, circa librum tertium Decretalium, materiam Conventionum & Contractuum editis Deciſionibus Sabbathinis illuſtraverat, hac vice etiam ex libro quinto Delictorum ſpecies varias ac pœnas competentes exponit, collatis utrobique Juris Cæſarei Saxonicique ſuffragiis, & ex iis deductis Collegiorum Juridicorum præjudiciis. Speciminis loco obſervationes quasdam, præ cæteris notabiliores quæ nobis viſæ ſunt, exhibere deproperamus. *Cap. 1. Obſ. ult.* expo-

exponit, quomodo apud Proteſtantes Jurisdictio in cœmeteriis & locis religioſis, ut & in perſonas Eccleſiaſticas exerceri ſoleat. Porro refert *c. 2. obſ. 7.* ſi matrimonium ſit initum contra prohibitionem graduum ex Jure humano dependentem, & in alio loco nuptiæ ſint celebratæ, in alio vero conjuges illi domicilium habeant, non ſufficere diſpenſationem in foro, ubi nuptiæ celebratæ, impetratam, ſed & in foro domicilii ulteriorem diſpenſationem petendam eſſe. *C. 3. obſ. 3.* ex moribus Germaniæ Canonicatus ſeu præbendæ reſignationem certæ perſonæ, quæ remunerationem præſtat, hodie licitam reputari. *Ejusd. Cap. obſ. 5.* non incidere in crimen aliquod Simoniæ, quando gradus Doctoratus vel Magiſterii confertur accepta pecunia. *C. 4. obſ. 7.* admittendum eſſe Judæum ad juramentum ſuppletorium, ſecus ac opinatus Fulv. Pacian. in Tr. d. Probat. *l. 1. c. 7. n. 33.* & Schraderus ad *l. 31. ff. de Jurej. n. 307. §. 6. Obſ. 6.* exhibet præjudicium, quo fœminæ perpetua relegatio dictata, quæ propter infanticidium culeo in aquas ſubmerſa, & poſt aliquod ſpatium conſueto more extracta, rurſus convaluerit. *Cap. 8. obſ. 4.* ſiſtit reſponſum Facult. Theol. Jenenſis, in quo collatis rationibus dubitandi & decidendi juxta normam Juris divini, pœna ultimi ſupplicii homicidæ remittitur, qui rixa ſubitanea ab altero excitatus, in iræ fervore, interveniente licet hoſpite, absq; neceſſitate adverſarium vulnere lethali confodit. Quod vero ſcrupuloſitas nimia circa vulneris lethalitatem in homicidio, ſanctioni Carolinæ parum ſit conveniens, *obſ. 11.* taxat. In *c. 12. obſ. 9.* ſingulares circumſtantiæ recenſentur, quarum intuitu, ob interceſſionem conjugis innocentis, Princeps pœnam ordinariam in adulterio duplicato remittere ſolet. In *c. 29. obſ. 4.* reſpondetur D. Theodorico Paulo, qui in diſſertatione quadam litem moverat Autori circa actionem injuriarum, quatenus illa contra Sacerdotem, verba contumelioſa pro concione contra aliquem proferentem, locum habeat. Poſtrema duo capita, de pœnitentiis videlicet & ſententia excommunicationis, ad ordinationes Eccleſiaſticas Principum Proteſtantium, Saxonicorum maxime ac Luneburgenſiū, obſervationes ſuas componunt & ad uſum noſtri fori attemperant. Quæ denique mutua titulorum hujus tractatus & libri quinti Decretalium ſit connexio, quique textus ex illis præ cæteris fuerint tacti, index ſpecialis poſt primam ſtatim paginam liquido demonſtrat.

AN

AN ANSVVER TO THE LATE OBIECTIons made by Mr. Eraſmus VVarren againſt the Theory of the Earth.

id eſt,

Reſponſio ad objectiones nuperas Eraſmi VVarreni adverſus Theoriam Telluris Sacram.

Londini, imp. Gualteri Kettilby 1690. in Fol. plag. 22.

REcenſu Geologiæ, quam *Eraſmus Warren* Theoriæ Telluris *Thomæ Burnetii* oppoſuit, Acta Eruditorum Kalendis Martii 1691. publicata auſpicati ſumus. Nunc Reſponſum auctoris Theoriæ ad Geologi exceptiones commemorabimus. Sequitur *Burnetius* antagoniſtam ſtricto pede, & ad ſingula ſibi objecta habet, quæ reponat, cumprimis autem ſtigma injuriarum in Scripturam ſacrã adeoq; Spiritum Sanctũ, & in philoſophiam ſanæ rationi conſentaneam, quod Warrenus ei inurere ſubinde auſus fuerat, omni ſtudio ei ipſi intentat. Nolumus in litigia illa evagari. Enarrare tantum lubet, quæ Burnetius in maxime portentoſa, aut (mollius ut loquamur) paradoxa Warreni de *Cataclyſmo Noachico* ſententia reprehenderit. Ut ergo ſequentia melius percipias, non incongruum fuerit, Acta Eruditorum allegata levi oculo perſtringere ac illorum ſummam, quam repetere non vacat, in memoriam tuam revocare.

Animadvertit primo Burnetius in Warrenum, quod (juxta Acta noſtra p. 98. l. 8.) hemiſtichium poſterius Gen. VII. 20. divellat a priori, cum tamen hoc illius ἐξηγητικὸν ſit, æque ac verſus præcedens undevigeſimus. Indignatur quod vocem תְּהוֹם *abyſſus* Gen. VII. 11. de loco altiſſimo exponat, (quemadmodum p. ead. l. 14. monuimus,) demonſtratque, potius imum aliquem locum notare, ſecundum *Gen. XLIX. 25. Deut. XXXIII. 13. Rom. X. 7.* non obſtante dicto *Pſal. LXXVIII. 15.* (quo de confer ſupra p. 98. l. 21.) utpote ubi conſentientibus tantum non omnibus in univerſum interpretibus, ut & verſus ſequentis συναφείᾳ exigente, ſubintelligere oporteat particulam comparativam, h. m. *Diffidit rupes in deſerto & potavit populum* (TANQVAM) *abyſſis magnis.*

Objectionem ſibi fecerat Warrenus, a nobis quoque p. 102. in

literas relatam: *Cacumina montium apparere cœperunt decreſcente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis fuere cooperta:* reſponderatque, non emerſiſſe ex aqua, ſed e tenebris, ſicque apparuiſſe. Regerit Burnetius, ſibi potius credibile videri, poſt nubes omnibus vaporibus in aquas olim condenſatis, continuo imbrium per quadraginta dies defluxu, exhauſtas, aerem non turbidum ſed pellucidiorem atque a nebulis liberum evaſiſſe. Quærit itaque, cur non montium cacumina poſt ceſſationem pluviarum ſive die diluvii XL, ſed demum poſt plures centum quinquaginta diebus apparuerint? Neque aliam rationem dari poſſe perſuaſus eſt, quam quod ultra ſesquicenteſimum diem diluvii, montium apices aquis undiquaque, non vero aere tenebricoſo tecti fuerint. Explodit conjecturam Warreni nulla prorſus ratione ſtatuminandam, Solem ſtatim poſt quadraginta pluvioſos dies exactos, magnam imbrium delapſorum partem iterum in vapores commutaſſe & in altum evexiſſe, hacque ratione aquas ex orbe noſtro removendi initium feciſſe, id quod p. 102. adjicere negleximus. Contrarium enim liquere ait ex *Gen. VIII. 3.* ubi initium decrementi aquarum in diem demũ centeſimum quinquageſimũ rejicitur. Et quia Solem in partes heic vocaverat Warrenus ad turbandũ & obtenebrandũ atmoſphæram, Burnetius ſalſe ridet, (quod & ſupra ex profeſſo fecerat) hypotheſin ejus de vaporibus materiæ humidæ ac flatulentæ primigeniæ tertia creationis die calore Solis in altum eductis, dein ſubſidentibus ac inter ſe in moles prægrandes terreas lapideasque, quas montes vocamus, vario modo concreſcentibus; hac occaſione problema ventilari poſſe feſtive arguens: *Utrum Henricus VIII. prior fuerit Henrico VII?* eo quod Warrenus ſimilem in modum diſputarit, num Sol, quem quarto demum die creationis memorat Moſes, aliquid ad opus diei tertiæ contulerit?

Inter cætera argumenta, quibus depugnat Burnetius in diluvium Warrenianum, reperias & iſtud, non opus fuiſſe arca Noachi, niſi omnes montes undique inundati fuerint. Potuiſſe enim Patriarcham cum familia novique orbis ſeminario, faciliori negotio in montem ſecedere, ac ſeſe hunc in modum periculo cataclyſmi quindecim-cubitalis ſubducere.

Sed mittamus opinionem illam quadrata rotundis, ſuperna inferis pro lubitu miſcentem, ſimulque ejus antagoniſtam Burnetium, qui de-

Digitized by Google

functus pugna cum Warreno inita, alii ex adversariis suis responsum ullum dare recusat, *Herberto* puta *Crosto*, episcopo quondam *Herefordiensi*, de quo mense Martio, an superaret vivus, dubitabamus, nunc autem inter mortuos referendum esse, sub finem jamjam mensis Maji ex novellis publicis significavimus.

BIBLIOTHECA CHRONOLOGICA ILLUstrium Virorum provinciæ Lombardiæ Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab Ordine condito ad hæc usque tempora in ecclesiæ utilitatem calamum acuerunt. Autore P. F. Andrea Rovetta de Brixia Theol. M. Inquisitore Veronensi & Priore Provinciali ejusdem provinciæ.

Bononiæ 1691. typis Josephi Longi in fol. 3. alphab. 7. plag.

Historiam Ordinis FF. Prædicatorum plures illustrarunt. Aliqui annales & chronica hujus Ordinis consignarunt, ut *Thomas Malvenda*, & Hispanico idiomate *Ferdinandus de Castillo*, ejusque continuator *Johannes Lopezius*, quorum historiam generalem Ordinis Dominicani *Timotheus Botonus*, & *Hyacinthus Cambius* Italice reddiderunt, ut *Johannem a Cruce*, *Ludovicum de Caceras*, & reliquos, quos labor ille occupavit, taceamus. Alii viros hujus Ordinis scriptis aliisve rebus præclare gestis illustres recensuerunt, ut *Antonius de Conceptione*, qui ab insigni erga Catharinam Senensem affectu Senensis cognominari solet, in bibliotheca Ordinis FF. Prædicatorum, quam ejusdem Ordinis chronico adjunxit; *Leander Albertus* in opere de Viris illustribus hujus ordinis; *Ambrosius Gozzeus* in catalogo Virorum ex familia Prædicatorum literis insignium; *Seraphinus de Razzis* in historia Sanctorum & illustrium hujus Ordinis Virorum; *Alphonsus Fernandez* in concertatione Prædicatoria pro ecclesia catholica contra Hæreticos, Gentiles, Judæos & Agarenos per epitomen in annales distributa, cui adjuncta est notitia Scriptorum Prædicatoriæ Familiæ; *Ambrosius de Alta Mura* in bibliotheca Dominicana; *Petrus Malpæus* in Athenæo Dominicanorum; *Johannes Baptista Lancius* in elencho Scriptorum Ord. Dominic. *Vincentius Maria Fontana* in theatro Or-

dinis Dominicani &c. Alii intra certas illustrium Dominicanorum classes constiterunt, ut *Hieronymus Bursellus*, & *Sebastianus de Olmedo*, qui Generalium hujus Ordinis historiam exposuerunt; *Antonius Matletus*, qui Paparum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Doctorum & aliorum virorum illustrium, qui in conventu S. Jacobi Parisiensis vel Priores vel Religiosi fuerunt, historiam contexuit; *Balthasar Sorionius*, qui de illustribus Dominicanis Provinciæ Aragoniæ egit, & quis omnes enumerare possit?

Progredimur ergo ad Rovettam præsentis voluminis Autorem, qui provinciæ Lombardiæ Dominicanos, quotquot ingenii sui monumentis claruerunt, juxta annorum seriem ita delineat, ut ipsorum studia, dignitates, virtutes, aliaque ad vitæ curriculum spectantia, & denique elucubrata ab ipsis opera breviter enarrat. Auspicatur hoc opus ab ipso Ordinis Prædicat. fundatore Dominico, cui Postillam in epistolas Paulinas, & aliam in epistolas canonicas, nec non in Davidis Psalterium, & Matthæi evangelium, & seorsim in illa Matthæi verba c. 8. *Adscendente Jesu in naviculam*, item duos fidei libellos, quos sæpe in ignem conjectos nunquam tamen combustos fuisse tradit, nec non tractatus nonnullos de laudibus Mariæ, & diversos sermones de Psalterio Virginis tribuit; etsi *Natalis Alexander* ejusdem Ordinis socius Dominicum inter Scriptores ecclesiasticos non retulerit, cum veteres, qui Dominici acta scripserunt, operum illorum non meminerint, nec ullibi hodie inveniantur, & præterea quidam non duos libros, sed schedulam tantum in ignem conjectam & miraculo illæsam mansisse memorent: qua de re Dominicani fratres inter se transigant. A Dominico ad cæteros Dominicani Ordinis Lombardiæ provinciæ Rovetta pergit. Scriptores numero fere sexcentos Permistæ sunt Fratribus etiam nonnullæ Sorores, nempe Petronilla Bava, Martha de Rosa & Paulina de Aymericis. Inter autores, quibus in hac bibliotheca adornanda se usum profitetur, memorantur *Jacobus de Susato*, *Ambrosius Tegius*, *Johannes Michael Plodius*, & *Vincentius Maria Rivalius*, cujus catalogum MSC. Scriptorum Provinciæ Lombardiæ ad manum habuit. Atque his aliisque, quos usurpavit, Scriptoribus errores suos acceptos referri cupit. Refert autem ad Lombardiam non eos modo, qui in hac provincia nati, sed etiam qui solenni professione conventuum hujus provinciæ filii facti sunt, ut Cardinales Ursinum & Hovardum.

Adjun-

Digitized by Google

Adjuncta est huic bibliothecæ Syntaxis Amplissimorum Virorum Provinciæ Lombardiæ Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab ordine condito usque ad hæc tempora primos ordinis gradus atque dignitates obtinuerunt. Quod opus in sex partes seu tabulas distributum est. Prima tabula eos complectitur, qui ad totius Ordinis regimen assumti sunt. Secunda illos, qui ad munus Magisterii sacri Palatii in Romana Curia exercendum a Romanis Pontificibus electi sunt. Tertia eos, quibus regimen Commissariatus generalis Romanæ universalis inquisitionis commissum & demandatum fuit. Quarta eos, qui Conciliis aliisque disceptationibus & colloquiis adversus hæreticos interfuerunt. Quinta eos, qui ad varia ardua & difficilia Romanæ sedis negotia tractanda adhibiti fuerunt. Sexta denique eos, qui pro fide sanguinem fuderunt.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROjano, sive L. Septimii Ephemeridos belli Trojani Libri sex; cum notis Josiæ Merceri, Casparis Barthii, Ulrici Obrechti, Pauli Vindingii, & indice Sam. Artopœi. Accessit Daretis Phrygii Historia Trojana.

Argentorati sumtibus Jos. Stædelii 1691. in 8. Plag. 24.

HIstoriam sive fabulam de Trojæ obsidione & excidio plurimi veterum literis mandarunt, neque Trojanorum virtute atq; fortuna, & ut Priamus stulta in Paridem filium, qui rapinæ juxta & adulterii crimine se commaculârat, indulgentia, simul quid patris quid regis officiũ esset oblitus, potius duxerit implicari bello funestissimo quam reddere Helenam, eaque ratione & genus regium & omnem Trojanorum potentiam admoverit fatis ultimis, quicquam deeantatum magis a vetustis scriptoribus, quos ferme omnes temporũ injuria nobis subduxit. *Dictyn Cretensem* & *Daretem Phrygium* ex naufragio isto tot belli Trojani scriptorũ utcunq; evasisse quidam existimant, sed ita ut non nisi eorũ Interpretes sint superstites: ac *Dictyn* quidem Phœniceis literis scriptum & stannea arcula conditum, a pastoribus forte inventum & Neroni inde oblatum, a *L. Septimio*, *Daretem* autem a *Corn. Nepote* in Latinam linguam translatos, præfationes commentariis his præfixæ suaviter fingunt. Rectius eruditi existimant, *L. Septimium* virum quempiam haud vul-

garis ingenii, inclinantibus jam rebus Romanis, Conſtantini aut Theodoſii ætate, cum cerneret multa diverſis modis de famoſiſſimo illo bello differri, ſtatuiſſe omnem hiſtoriæ ſeriem, omiſſis & reſecatis iis quæ de Deorum pugnis fabuloſe vulgata & a Poetis conficta erant, quæque fidem antiquiſſimæ & maxime memorandæ Græcorum expeditionis elevabant, inſtar certæ narrationis ſex libris complecti, iisque omnem belli hujus hiſtoriam ab ipſo initio uſque ad Græcorum ducum reditum deſcriptum includere: uſum autem fuiſſe nomine *Dictys*, & commentum ac ſi e ſcriptoris iſtius libris ſuos traduxerit, ut autoritatem & fidem ſibi conciliaret, dum narrationem petiiſſet ab eo qui bello ipſi interfuerit, ab Idomeneo juſſus rerum geſtarum ſeriem literis exponere: libellum de excidio Trojæ *Daretis* nomine præſcriptum, ab Argonautica expeditione injuriarum Græcis illatarum initium repetentem, dein ab inſecuta Heſionæ ſervitute, Cornelii Nepotis nomine præfixa epiſtola, nemini imponere, cum cuivis manifeſtum ſit, ejus venuſtati ſcriptorem hunc reſpondere minus: utriusque autem libros *comménta* eſſe *eorum, qui de bello famoſiſſimo ludere voluerunt*, ceu de iis loquitur *Lud. Vives Lib. V. de trad. diſcipl.* Etſi autem ambo hi ſcriptores ex compacto rem egerunt, quaſi in velabro olearii, multum tamen alter alteri præſtat, & judicio ac elocutione Dictys longe eſt ſuperior: quibus virtutibus *Scioppio* impoſuit, ut *Velleji, Valerii Maximi & Curtii ætate ab aliquo elegantis ingenii & judicii homine animi gratia & exercitationis* ſcriptos ejus libros ſibi videri affirmet, *Joſias* autem *Mercerus* elegantem mediæ ætatis ſcriptorem *maxima eruditione & judicio pollentem* eum vocare haud dubitet. Cui *Mercero* etiamſi non ſalutem & integritatem, certe quod plurium manibus terantur, uterque horum ſcriptorum debet. Is enim poſt Mediolanenſem anni 1477 & Venetam anni 1499 ac Baſileenſes anni 1573 & 1583 editiones, novam adornans ope duorum manuſcriptorum codicum, quorum alter Petri Danielis, alter Pauli Petavii fuerat, infinitas in Dicty mendas, quæ priores editiones inſederant, ſuſtulit, & Daretem e codicibus duobus bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis meliorem conſtituit, geminosque hos Pſeudonymos, adjectis Dictyi annotationibus, anno 1617 in Gallia evulgavit. Quæ editio poſtea aliquoties in Belgio repetita, undecim abhinc annis doctiſſimam in Galliis virginem *Annam Tanaquilli Fabri filiam*, (quæ in Andr. Dacerii matrimonio jam agit) ſtimulavit, ut

& ipſa

& ipſa binos hos commentitios ſcriptores interpretatione & notis ſuis nitidiſſime ad Delphini uſum adornatos, & ex Homero aliisque Græcis & Latinis autoribus illuſtratos, in publicum ederet. Cum vero in Academiæ Argentoratenſis bibliotheca MSCtus Codex Dictyis extaret, eundemque olim, cum ſtudiis iſtam Academiam exornaret, qui hodie univerſam eam urbem conſilio & auctoritate regit, Vir illuſtris *Ulricus Obrechtus* accurate contuliſſet, eruditas etiam obſervationes in difficiliores & impeditos Septimii hujus, qui Dictyn in Latinum ſermonem transtuliſſe ſe finxit, locos literis conſignaſſet, eas nactus Juvenis eximius & literarum elegantiæ ſtudioſus *Samuel Artopœus*, has de bello Trojano ephemeridas, capitibus diſtinctas, eumque fere in modum, quo ex iſta Academia olim Tacitus, Suetonius, Juſtinus, Florus, Cornelius Nepos & Velleius Paterculus concinnati, ab utili & bonis autoribus conveniente induſtria Berneggeri, Freinshemii & Bœcleri prodierant, adornatas dedit, ac integras *Merceri*, collectasque ex *Adverſariis* ordine diſpoſitas *Barthii*, & ineditas hactenus doctiſſimorum Virorum *Obrechti* & *Vindingii* notas adjecit. Utque numeris omnibus abſoluta extaret editio, *Indicem* etiam ejus concinnitatis, quam Argentoratenſes primi reperiſſe ex vero laudari poſſunt, annexuit: in quo non rerum ſaltem in Dicty memoratarum ſumma capita, verum etiam phraſium & locutionum rariores annotavit, oſtenditque cum Salluſtiana dictione Septimianæ prorſus convenire. De Pſeudo Darete autem, quod non omittendum duximus, in *Præfat.* obſervavit Artopœus, ejus libellum periocham videri carminis illius, quod ſex libris Hiſtoriam de bello Trojano complexum, olim Cornelii etiam Nepotis nomine circumlatum fuit, procul dubio hanc ipſam ob cauſam, quod expoſuiſſet hiſtoriam quæ a Cornelio Nepote e Daretis Græco in Latinum ſermonem translata ferebatur; ſed a *Joſepho Iſcano* ſive *Exonienſe* Anglo, quem *Devonium* nonnulli vocarunt, ſcriptos fuiſſe ſex iſtos poematum libros, *Cambdenus* in *Britannia* annotavit, eosque vero autori ſuo aſſertos *Samuel Dreſemius* anno 1620 cum Notis edidit.

FASCICULUS DISSERTATIONUM Hiſtorico-Critico-Philologicarum, collectus ac pleniſſimis indicibus auctus a Thoma Crenio.

Roterodami apud P. Vander Staart, 1691. in 8. plag. 35.

Cum

CUm pro exercitiis Academicis publicis, quibus ad disceptandas rite scholasticas controversias studiosa juventus assuefieri amat, non nudæ semper theses, sed luculentæ subinde Dissertationes justo studio elaboratæ, certumque argumentum velut exhaurientes, ad disputandum proponantur, quas Posteritatis etiam usibus conservari Litterariæ Reipublicæ interest: improbandum minime videtur *Crenii* nostri institutum, quo Dissertationes ejusmodi diversos in fasciculos colligendas typis denuo committere decrevit. Neque id sine judicio atque selectu, qualis in tali opere omnino requiritur, præstitum ab eo iri, vel primum hoc, quod nuper exhibuit, Specimen abunde comprobat, quinque Dissertationes, eruditas sane eas quasque legisse neminem pœnitere possit, complexum. Verum eas quidem, quia novæ non sunt, sed in multorum jam manibus versantur, & perlustrari ab aliis brevi temporis spatio possunt, indicasse nobis hoc loco sufficerit.

Prima est *Edmundi Dickinsonii*, quam Delphos Phœnicizantes inscripsit, Oxonii, etsi non per modum Academicæ Disputationis, A. 1655 edita, & postea Francofurti A. 1669 denuo impressa, qua Græci, quicquid apud Delphos celebre erat, e Josuæ Historia & Scriptis sacris traxisse demonstrantur. Altera est *Adami Tribbechovii*, in Academia Kilonienſi (in qua Professorio tum munere fungebatur, Superintendens postea Saxo-Gothanus, *νῦν ἐν ἁγίοις*) publicæ olim ventilationi exposita, qua veritas creationis, prout a Mose descripta est, in traditionibus gentium ac vetustissimis antiquitatis profanæ monumentis ostenditur. Tertia *Martinum Geierum* auctorem agnoscit, Theologum Saxoniæ nostræ post fata etiam venerandum, & locum Esaiæ LIII. 8. 9. 10. de morte, sepultura & resurrectione Messiæ illustrat, pro Licentia olim adeundi supremum in Theologia gradum, in Academia hac nostra ad disputandum proposita. Quarta Historico-Chronologica Computum sacrum LXX Hebdomadum Danielis explicat, in Wittebergensi quondam Academia, cujus antequam ad Gedanenses abiret, illustre ornamentum fuit, ab *Aegidio Strauchio* edita, sæpiusque postea recusa. Quinta denique de Davidis & Salomonis Satellitio, Crethi & Plethi, auctorem habet *Henricum Opitium*, præclaris in litteras & orientales cumprimis meritis celebrem, & SS. Theologiæ hoc tempore in Academia Kilonienſi Professorem.

RELA-

Digitized by Google

RELATIO DE LITERIS APOLOGETICIS Carolæ Catharinæ Patinæ, Pariſinæ, Academicæ Recuperatæ, Patavio A. 1689 Lipſiam ad Actorum Eruditorum Collectores datis.

CUm *Collega deſideratiſſimus*, cujus obitum immaturum paucis abhinc menſibus ex merito luximus, celeberrimi viri *Caroli Patini* commentarium in monumentum Marcellinæ ad Acta Eruditorum A. 1688, p. 557. ſ. retuliſſet, appendicis loco, (ut ſæpius in ſimilis argumenti libris olim fecerat,) adjecit de ſuo *conjecturas* nonnullas, quas non ægre laturum ſperabat Auctorem a ſingulari modeſtia æque ac exquiſita eruditione commendatiſſimum. Neque ſane ſpes eum fefellit, cum is hactenus nihil regeſſerit. At doctiſſima ejus filia, CAROLA CATHARINA, (anno jam 1684. p. 587. una cum ſorore *Gabrielide Carola* nobis laudata,) pro ea, qua meritiſſimum Parentem colit, pietate, objectiones Patino factas, non multo poſt, *epiſtola* ad nos data, refellere juſto ſtudio ſategit.

Hanc in compendium redigere, ac publici juris facere non tamdiu diſtuliſſemus, niſi Συνεργὸς ille noſter, cujus potiſſimum res agebatur, aliquid in literas referre incepiſſet, quo & rationes τῆς ἐξ ἐναντίας ſumma fide recenſebat, ac quandoque quidem herbam ei porrigebat, cauſſa diſſenſus in æneum apographum a Patino publicatum rejecta, quandoque tamen oſtendebat, habere ſe nonnihil, quod reponere poſſet, niſi ab altercandi pruritu abhorreret. Sed cum per concatenata negotia alia partim, partim per mortem beatam, non integrum ei fuerit, id ſcriptionis, quod olim molitus erat, ad umbilicum perducere, nobis incumbit, vel nunc tandem Lectori ſignificare, quibus armis Pallas illa Patavina contra eum depugnarit.

Non vero negamus, nobis haud inſciis, aut impedientibus, conjecturas illas a Collega noſtro, Patini eruditorumque aliorum judicio ſubjectas. Utut enim non per omnia (præſertim quoad *fiſtrum*, quod putabat, & *ciſtam ſacram*) cum eo conſenſerimus, cætera tamen, quæ conjiciebat, non omni probabilitatis ſpecie deſtituebantur, ac ad minimum anſam dare poſſe videbantur *Patino*, ut adhuc ſemel marmor inſpiceret, & ne figura ænea aut nobis aut aliis fraudi eſſet, epiſtola brevi ac nihil habente nigri ſalis, doceret, quid ſibi de dubiis illis videretur.

Quod a Patino expectavimus, præstitit Patina. Observat illa ante omnia, patrem non quæsiviſſe, cur *amplissimo* Ἀρχιερείας *honore* Marcellinam affecerint, ſed cur *monumentum* publicis ſumtibus ei *fecerint Magnetes* ac *Smyrnenſes*? Legerat Noſter in marmore non OTA. Θ uti Patinus, ſed OTA. Θ. h. e. OTAΛΕΡΙΟΤ ΘΥΓΑΤΗΡ. Sed Patina ad monumentum ἀρχέτυπον provocat, quod Patavii tam ab aliis, quam a Germanis etiam, hosque inter a viro celeberrimo, *Gothofredo Guilielmo Leibnizio*, Lipſienſi, Conſiliario Brunſuico-Luneburgico inſpectum fuerit. Neque ſe ait tam imperitam eſſe Græcæ linguæ, quin Λ ab Α rite diſtinguere valeat. His lectis, ingenue fatebatur Noſter, quæ de Valeriis diſſeruiſſet, a ſcopo aliena fuiſſe. Sed querebatur ſubinde, non curaſſe ſatis Patinum, ut ſculptor ſuus orthographiæ ſtudioſus eſſet. Quod ſi enim figuram æneam inſpiciat aliquis, vel lynceis oculis præditus, non apparitorum ei aliud quidquam, præter OTA, hoc eſt OTAΛΕΡΙΟΤ, non OTA, h. e. OTAΠΙΟΤ.

Inſtrumentum illud, quod altera Marcellinæ miniſtra tenet, non noſſe ſe dixerat Patinus. Noſter *ſiſtrum* eſſe conjectabat, adducto in partes ſuas *Pignorio*. Sed Patina obtendit, ſiſtrum Pignorianum inſtrumentum illud ſphæriſterii referre, quo pilæ propulſari ſolent. Et quamquam non potuit oſtendere, quem uſum habuerit in ſacris Iſidis inſtrumentum ejuscemodi *foliatum* & *cuſpidatum*; ſiſtrum tamen non eſſe certo certius autumavit, quia nullæ virgulæ intermediæ per latera inſtrumenti, quæ recurva eſſe deberent, trajectæ in marmore integerrimo viſantur.

Miniſtram iſtud tenentem Patinus nominaverat *lugentem*; Noſter *meditabundam* vel *devotam* ac *ſubmiſſam*. Patina concedit eam *meditari*, ſed obitum Antiſtitis ſuæ, quem non poterat non lugere. Sicque obſervat, loco ſacerdotularum ejusmodi, in aliis epitaphiis Cupidisne Muſasve præpropera mortuorum fata lugentes conſpici.

Miniſtras ambas *calamiſtratas* agnoverat Patinus; Noſter *vittatas*. Sed auctoritate ipſius archetypi litem hanc iterum dirimit Patina, nullumque *reticulum* muliebre in marmore extare aſſeverat. Nimirum acceperat Noſter dubio procul *umbras* pro reticulo; nec dubitamus, adſtipulatum poſtea Patinæ.

Quoad veſtitum, *probe induſiatas* ſacerdotes illas dixerat Patinus. Noſter, *induſium* accipiens pro linea veſte cutim proxime tangente, (quæ

(quæ Gallis *une chemiſe*, nobis ein Hembde vulgo appellatur,) illud non apparere objecerat, ſed tantum *camiſiam* veſtem ſuperiorem & *tunicam* talarem, hoc eſt, *une camiſole & une jupe*, ein Camiſol und Rock; ſub quibus intus lateat *induſium*, ſive *la chemiſe*. Non niſi de nomine *camiſiæ* Collegæ noſtro controverſia moveri potuit. Nam non admodum alias diſſenſit a Patino; niſi quod hic tunicam ſive ſtolam talarem ipſi cuti ſacerdotum harum adhæſiſſe adeoque & induſium fuiſſe, æque ac filia ſtatuere videatur. Hinc, explicata ſententia per voces Gallicas, non eſt neceſſe, ut quæ contra eam prolixius diſputat Patina, excerpamus; hoc ſolum addimus, ſi barbara *camiſiæ* voce Noſter, non ad ſenſum Gallorum ac Italorum, uſus eſt, nec Patinianam *induſii* acceptionem pro quolibet *indumento*, uſu ſatis receptam eſſe.

Sacerdotula altera aram offerre Marcellinæ Patino viſa eſt; Noſter inquit: *Fert illa omnino aram Ἔρωτι Οὐρανίῳ ſacram. Nam & in ſacris Deæ Iſidis, quæ eadem cum Venere cœleſti eſt, a ſacerdotibus aræ gerebantur.* At Patina: *in ſacris Deæ Iſidis a ſacerdotibus* aræ gerebantur, *dum procedebant, fatemur. Sed in marmore noſtro omnia ſtant, nunquam proceſſura.* Quia vero ex ænea figura adeo firmiter ſibi perſuaſerat Noſter, aram illam non tantum penes ſacerdotulam extare, ſed & abs ea ipſa manibus ferri, addit tandem virgo literatiſſima: *Quid dein repugnaret, aram hanc PROCEDENDO, Marcellina, ſummæ Uraniæ Veneris miniſtræ, offerri?*

Gravius diſſidet Patina a Noſtro quoad hujus *ciſtam vimineam*, ex qua ſerpens promineat; qualem etiam in onychino vaſculo a. 1683. p. 141. depictam ſtitimus. Verum nec pauci fuere e noſtratibus, qui in ſculptura quoque a Patino divulgata, facile agnoverunt arborem, & id quod *Appendicis* auctor *baſin* ciſtæ eſſe putavit, pro reliquo ſerpentis corpore habuerunt. Cæterum neque illa Patinæ verba heic prætermittenda arbitramur: *Veram eſſe Parentis conjecturam circa ſerpentem & cupreſſum, affirmabunt opinor, qui ejus in ſua priora marmora Smyrna allata commentarios legerint, in quibus nihil dubii relictum mihi videtur.*

In ſuperiori eaque dextra parte tabulæ viſuntur duo *παράγεια ornamenta ſculptoris*, ut Noſter putavit, aut potius, quæ Patini Patinæque ſententia eſt, *arcula* duæ, quæ thus vel alias res ad ſacerdotium pertinentes continent.

Pergit Noſter: *Marcellinam -- ipſam inter duos dextræ manus priores digitos aliquid ſacri inſtrumenti tenere dixeris.* Reſpondet Patina: *Nil ipſa tenet; manum admovet velo ſeu tunicæ parti, caput operienti & ab ipſa pendenti. Patere id Vobis potuit ex alba velantis panni parte, ab ejus ſiniſtra pendente, quamvis nonnihil obſcuriore. Solent pictores noſtri, -- figurarum latus luci expoſitum albo, oppoſitum nigro ſeu umbris exprimere; ſtatuarum inciſores, extantia beneficio gaudentes, tali arte non indigent. Sic in marmore noſtro apertiſſime conſtat veli ſpecies in utroque latere. Et ne fallere vos videar, ſinceros, quæſo, admovete oculos ſiniſtræ colli parti; inter umbras animadvertetis aqualem pendere pannum ac in dextra.*

Fatetur tandem Patina, non cingulum ſed tunicam a Patre *ceſtum Veneris* dici. Ac hic iterum de ἀκριβολογίᾳ tantum lis videtur mota a τῷ Μαναέιτῃ. Unde non potuit non contentus eſſe illis Patinæ verbis: *Ipſe parens confirmavit*, (in marmore) *eſſe indumentum, non cingulum, opinaturque eſſe ſtolam Medicam ſeu Perſicam, fluxam ſcilicet & talarem, qualem repræſentat Oct. Ferrarius in Analectis p. 80.* Monet porro, a Noſtrate confundi *Veneres, cœleſtem & vulgarem*; cum de illa ſola Patinus loquatur, de hac vero exaudiendum ſit proverbium: *Veneris ceſtum habere.* At hoc ipſum eſt, quod male habebat collegam noſtrum, cum non imaginari ſibi poſſet, qua ratione *ceſtum*, Veneri terrenæ adſcribi ſolitum, *Cœleſti Veneri* tribueret Patinus.

Hæc contenta ſunt epiſtolæ a doctiſſima Patini gnata exarata. Epitomen hanc ſumma fide confecimus. Et ſi quid porro nos velit virgo illa erudita, poterit monere. Contentiones ejusmodi rem literariam mirifice illuſtrant, modo a convitiis utrinque abſtineatur, quæ eruditos minime decent.

AANTEKENINGEN OVER DE VIJF Boeken Moſis, Pſalmen en Hoogelied, met een bericht belangende ſommige tegenwerpingen tegen de onverpalstheid van de Hebreeuſche Text, ende de aantrekkinge van de Rabbijnen in deſe Aantekeningen, door Henricus Ainsworth, ende nu uit 't Engelſch vertaalt door Sibrandus Vomelius, Dienaar Jeſu Chriſti tot Bolsward. i. e.

Henrici

Henrici Ainsvvorthi Annotata in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum, cum enumeratione refutationeque objectionum quarundam contra Hebræi Textus integritatem, ac Rabbinorum in iisdem Annotatis citationem: ex Anglica lingua in Belgicam translata a Sibrando Vomelio, V. D. Ministro Bolsvvardensi.

Leovvardi, apud Heronem Nautam, 1690. in fol. Alph. 12. pl. 16.

DUdum est, quod inter lumina decoraque Sacrorum Interpretum, quibus Anglia gloriatur imprimis, Henricus Ainsvvorthus innotuit, itaque ingenio judicioque, ac doctrina in Divinioribus literis interpretandis abunde spectata probataque affecit legentes & tenuit, ut nec pauci Commentatorum Mosaicæ potissimum Scripturæ suos inde duxisse latices, & de isto fonte se ingurgitasse probe haud temere videantur. Quo factum ut Matthæus etiam Polus in sua Criticorum Synopsi passim sæpiusque vocare ad partes, & deflorare accuratius hæc ipsa Ainsvvorthi Annotata pensi habuerit, *tanto* scilicet *acumine & judicio, tanta fide & peritia exarata, ut digna ausit pronuntiare, quæ in exteras linguas transfundantur.* Quare omnino operæ pretium fecit Vomelius, dum vertendi hanc aleam jecit, nec possumus non approbare industriam studiumque in isto labore Belgis civibus suis navata. Adeo enim exquisita & egregia plurima habet, quæ a vulgo Interpretum fere aliena sunt, & demorsos ungues, solertiamque amussitatam satis superque præferunt. Quippe cum id sedulo Auctor agat, ut non tantum phrasin & dictionem ex fontibus excutiat, explicetque, si quid obscurum & ambiguum, verum etiam ut in *μυστικώτερα* inquirat, evolvatque, ubi sensus reconditior insit, qui Christum ejusque disciplinam tegat figuris, & ambagibus typorumque involucris cœleste velet arcanum; nec alia incedit linea, quam ut signa ac umbras cum corpore, priscumque Fœdus cum Novo considerate atque apte jungat contendatque, & insuper ea, quæ quavis ratione facessunt negotium ac turbant, ex clarioribus ipsiusmet Scripturæ locis discutiat amoliaturque. Id quod pulchrum est, & mirifice decet, ut ipsa vis orationis, & linguæ indoles, Scripturæque virtus ac dignitas, ex ipsa potius Scriptura magis eniteat ac

magis. Namque ſolet fieri, ut varient mutentque ſermonem Scriptores Sacri, & easdem res alio aliove quaſi amictu conveſtiant, & nunc preſſe atque conſtricte agant, nunc dilatent ſe, & quiddam amplius afferant, itemque ſub tenebris & denſa quadam involvant nocte, quod aliquanto plenius ac apertius alibi, &, remota caligine, diſertius exponunt. Atque hanc ſibi jucundam rationem potiſſimum duxit Ainſworthus, ut nec aliam ad germanos Scripturæ ſenſus eruendos, pertentandasque omnes latebras, viam inſiſteret, ſequereturque ipſum Spiritum Divinum, velut Ariadnæum filum, ac optimum verborum ſuorum
p. 21. ἐξηγητήν. Hinc Geneſ. IV. v. 1. *Et Adam* ידע חוה optime exponit ex Numer. XXXI. 17. אשה ידעת איש למשכב. Sic Numer. XIV. 21. חי אני, tanquam Divini juramenti formulam ex Jeſaiæ XLV. 23. arceſſit, בי נשבעתי, quod Paulus Rom. XIV. 11. ita adducit: ζῶ ἐγώ,
p. 597. λέγει Κύριος. Et Deuteron. VI. 13. ובשמו תשבעו, ubi jurare in ſolo Dei nomine jubemur, de ἐξομολογήσει, ſeu religioſa Divini Nominis confeſſione cultuque ex Apoſtolo intelligit, qui Jeſaiæ iſtud, לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, cap. XLV. 23. ad Romanos loco antea citato transtulit: ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα
p. 740. ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ. Genes. XLVIII. 16. ויקראו בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק vertit, juxta Belgicam expreſſionem, *ende laat mijn name over haar genoemt worden, ende de name van mijne Vaders*
p. 165. *Abraham en Iſaak*, ſenſumque petit ex Deuteron. XXVIII. 10. II. Chron. VII. 14. Jerem. XIV. 9. ubi *nomen Dei vocari* dicitur *ſuper nos*, quos ut
p. 166. filios nempe adoptavit, inque nomen ſuum aſſumſit. Secus atque τῶν ἐξ ἐναντίας ſententia, qui hunc Geneſeos locum ad Sanctorum invocationem cogunt inflectuntque, quos male inde urit Ainſworthus in Præfatione, qua præparandis Lectorum animis, & quodam imbuendis guſtu de Moſaica Interpretatione, multa haud contemnenda eruditaque inſpergit. At enim de Græca Septuaginta Verſione, Chaldaicoque textu, quantum inter ſe confligant, aut bene reſpondeant concinantque, non tralatitie juxta ſatagit: tum ipſa Hebræorum quoque monumenta, egregii & non vulgaris commatis, varie atque ſubinde ad partes aſſumit, præcipue in ritibus Judaicisque cæremoniis pertexendis enucleandisque. Quarum cum ubique in Levitico occaſio & copia præſto ſit, emolumentumque ingens ac fructus largiſſimos Maimonidis Scripta præ cæteris afferant, horum vineta ſane quam inſignitet

cædit,

Digitized by Google

cædit, reſecatque ad vivum omnia, quæ in Divinis oraculis adprime vim atque momentum habent. Cæterum cum vanum non tantum, ſed noxium prope nonnulli exiſtimarent, in Rabbinorum fæce illuſtrandæ Scripturæ præſidia & adminicula petere, in quibus nihil ſani atque perpenſi magnopere ineſſe poſſit; detrahenda omnino hæc larva erat, & Judaicorum monumentorum auctoritas utilitasque in appendice dignis modis aſſerenda: juxtaque tuenda Divini textus integritas contra maleferiatorum inſultus, qui ex diverſa lectione קרי & כתיב nubes & inania captabant indeque velut ex arce Hebraicam veritatem oppugnabant. Ainſvvorthus totam hujus fabulæ ſcenam explicat, & utriusque lectionis cauſam pluribus diſceptat, ut authentiam utrinque evincat ſtabiliatque. Nihil poſthæc ſolicitus magis, quam ut vocis יהלם, quam ipſe Exodi XXVIII, 18. *Sardonichem* reddiderat, uberiorem paulo *συζήτησιν*, & quendam *ἀπολογισμὸν* breviter attexat, quo *ψευδεμηνείας* culpam enixiſſime deprecaretur, quam inter cætera accuſationis capita obtrectatores intentabant. Nec aliud præſentius promptiusque patrocinium videbatur, quam ex Apocalypſi Johannea cap. XXI. 20. jam tum deſumtum. Ubi duodecim lapidum nomina in Aharonitico Pectorali expreſſa ſignataque notari plane perſuaſum habebat, indubitatumque *Adamantem* a Prophetis Zacharia VII. 12. Ezechiele III. 9. Jeremia XVII. 1. per שמיר ſignificari. In quo tamen hodiedum pugnant diſſentiuntque Scriptores, qui partim אנך ex Amoſo cap. VII. 7. quod Septuaginta *ἀδάμαντα* vertunt, partim vero illud יהלם ad *Adamantem* trahunt, non levibus ſane rationibus inducti, quarum inire numerum inſtituti noſtri non eſt, præſertim cum *Joannes Braunius* id jam fecerit. Quibus & iſtud Aben Ezræ ad Exodi XXVIII. ſi recte ponimus calculum, decretorium fere: ואין לנו דרך בבירות לדעת אבני המלואים. Atqui in re difficili & impedita ſatis certo & firmiter judicare, fraudem plerumque ac noxam adfert. Interim deſideratiſſimum Bocharti libellum *de gemmis S. Scripturæ* fatorum injuria nobis interceptum ereptumque etiam atque etiam dolemus, qui egregia in hac arena, ſi quisquam alius, ſpatia fecerat.

p. 290.

p. 290.

LIBRI NOVI.

Curſus Mathematicus. Mathematical Sciences in nine books: by William Leybourn. London printed for Th. Baſſet 1690. fol.

Political Arithmetick, or A Diſcourſe concerning the Extent and Value of Lands, People, Buildings &c. by Sir William Petty. London 1691. in 8.

Medici-

Digitized by Google

Medicina Hydroſtatica: or Hydroſtaticks applyed to the Materia Medica. By the Honourable Robert Boyle. London printed for Sam. Smith, 1690. in 8.

Φαρμακο-βάσανος: or the Touchſtone of Medicines. Diſcovering the Vertues of Vegetables, Minerals & Animals, by their Taſtes & Smells. Vol. II. by John Floyer. London printed for Mich. Johnſon 1691. in 8.

Oſteologia nova: or ſome nevv obſervations of the Bones, by Clopton Havers. London printed for Sam. Smith, 1691. in 8.

Prodromus de oſſium tum generatione tum corruptione interna, auctore Diderico Goodſchalk. Lugd. Bat. apud Petrum de Graaf 1691. in 8.

Laur. Odhelii Synagoga biſrons, ſeu de ſcrutandis collapſæ Synagogæ ruderibus Diſſertatio. Francof. ad Mœnum apud J. D. Zunnerum 1691. in 4.

Summa & Cenſura libri, cujus hæc inſcriptio: Jacobi Perizonii cum V. A. Ulrico Hubero Diſquiſitio de prætorio & vero ſenſu Pauli Phil. I. 13. auctore P. F. Franequera apud Henr. Amama &c. 1691. in 8.

Abſterſio Cenſuræ Huberianæ in nuperas reſponſiones Jac. Perizonii ad librum ſingularem Ulrici Huberi de Prætorio. Franequ. apud Joh. Gyſelaer 1691. in 8.

Les Conciles Generaux. Tome I. contenant le premier Concile de Nice, avec des Notes. A Paris chez Dan. Horthemel 1691. in 8.

Nouvelles Découvertes dans le globe de Jupiter faites à l' Obſervatoire Royal par M. Caſſini. A Paris chez Jean Cuſſon 1691.

La vie de S. Thereſe, ecrite par elle meme. Traduction nouvelle exactement conforme à l' original Eſpagnol, par Mr. l' Abbé Chanut. A Paris chez Ant. Dezallier 1691. in 8.

Hiſtoire des Albigeois, des Vaudois & des Barbets, par le P. Benoit. A Paris chez Jaques le Fébre 1691. in 12.

Réponſe au livre qui a pour titre: Petri Danielis Huetii Cenſura Philoſophiæ Carteſianæ, ſervant d' éclairciſſement à toutes les parties de la Philoſophie, & ſur tout à la Metaphyſique, par Pierre Silvain Regis. A Paris chez Jean Cuſſon 1691. in 12.

Du Royaume de Siam. Par M. de la Loubere Envoyé Extraord. du Roi auprés du Roi de Siam. A Paris chez J. B. Coignard 1691. in 12.

Examen d' un Libelle, intitulé: Avis important aux Refugiés ſur leur prochain retour en France. A la Haye chez Abraham Troyel 1691. in 12.

La Cabale chimerique, ou Refutation de l' Examen d' un Libelle &c. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1691. in 12.

Hiſtoire de Charles VIII par Mr. Varillas. A Paris 1691. in 4. & à la Haye chez Adrian Mœtjens, 1691. in 12.

Joh. Fred. Gronovii de Seſtertiis, ſeu ſubſecivorum pecunia veteris Græca & Romana Libri IV. Lugduni Bat. apud Joh. du Vivié, 1691. in 4.

Les juſtes bornes de la Tolerance, contre l' Avis ſur le Tableau du Socinianiſme. A Amſterdam 1691. in 12.

Memoires de la Cour d' Eſpagne. A la Haye chez Adr. Mœtjens 1691. in 12.

Sacrum Muſeum Mantuanæ Congregationis Carmelitarũ de obſervantia, auctore Clemente Maria Felina. Bononiæ ex typographia Piſariana, 1691. in 4.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Auguſti, Anno M DC XCI.

VITI LUDOVICI a SECKENDORFF CONſiliarii intimi Saxonici & Brandenburgici Commentarius hiſtoricus & apologeticus de Lutheraniſmo, jam integer proditurus, in libros III. diſtributus.

Lipſiæ apud Jo. Frid. Gleditſch in fol. Alphabeta, ut vocant, habebit circiter XV, non computatis Proœmiis, Summariis & Indicibus amplisſimis.

CUm de prima hujus Operis parte in Actis anni 1688 p. 1. *& de ejus Supplemento in Actis* anni 1689 p. 301. *egerimus, repeti quidem ſine tædio non poſſent quæ dicta ſunt, non pauca vero dicenda nobis ſupereſſent, niſi Autor ipſe, Vir Illuſtris, de Opere ſuo, quod proximo menſe, Deo dante, integrum proditurum eſt, non ſolum in novo, quod ſub initium Voluminis Lectores reperient, præfamine, ſed & in Actis hiſce noſtris rationem reddere conſtituiſſet. Fecit autem id per modum Epiſtolæ, ad quendam ex noſtratibus, quam integram, ut ad nos pervenit, exhibemus.*

QUamvis non dubitem, *Vir Clariſſime*, quin aliquis e veſtratibus enarrationem *Commentarii* mei *de Lutheraniſmo* Actis inferendam benevole & lubenter ſuſcepturus ſit; cauſas tamen habui, ut ipſe potius legentibus, quid expectare ex labore meo poſſint, ſimplici quadam recenſione aperirem, quam ut in alium hanc moleſtiam devolverem, & ſimul occaſionem darem ut denuo elogia, quibus in enarratione *Libri primi* ante quadriennium editi, honoratus ſane, ſed & oneratus fuit, adderentur. Magni equidem facio Virorum doctiſſimorum mihique amiciſſimorum judicia & laudes, ſed tanto majus harum tædium ſentio, quanto propius ad metam curſus a Deo mihi præfiniti accedo;

ideoque, qui mihi superſunt ex lumine a Deo conceſſo, radios, ab externis & vanis retractos, ad meipſum penitius introſpiciendum & cognoſcendos emendandosque nævos, intentius reflecto. Expoſui ſatis prolixe in *Præloquio partis primæ*, ut & in *Proœmio Supplementi* anno 1689 publicati, quo inſtituto & fine ſcripſerim, quibusque adminiculis uſus ſim; faſſus etiam, me poſt editam *Partem primam*, ad inſpectionem accuratiorem ampliorum documentorum ex Archivis Principum acceſſiſſe. Natum inde non ſolum mihi eſt *Supplementum* iſtud, de quo dixi, & ſpeciminis loco tunc evulgatum, ſed & poſtea, habita cum Amicis deliberatione, conſilium cepi totum illum *Librum primum* revidendi, corrigendi & augendi, tum curandi ut una forma unoque volumine, cum *duobus* ſequentibus qui nunc producuntur, excuderetur. Dolui quidem, quod hoc modo emtoribus Partis prioris nummi erogati pereant, ſed damnum illud & per ſe exiguum eſt, & majori commodo penſabitur, dum integrum opus uſui publico & Eccleſiarum, quibus id favore & providentia Sereniſſimorum Principum quorundam & Illuſtrium Civitatum deſtinatum eſt, aptius fiet. Invenient etiam novi Voluminis emtores librum *primum* non correctum ſolum, ſed etiam centum fere & quinquaginta locis auctum: addita enim ſunt non modo quæ in *Supplemento* exhibui & ad paucos pervenerunt, verum & alia ex ſcriniis & bibliothecis illuſtribus aut ab amicis ſubmiſſa, quæ nunc primum lucem adſpiciunt: *Additamenta*, quæ in priori editione ad finem Libri rejecta erant, in nova hac locis convenientibus inſerta reperiuntur.

Inter augmenta autem notabiliora & ampliora Libri *primi* (de quo prolixa relatio in Actis *d. l. 1688. p. 1.* extat) hic tantum indicare & referre volui ex Manuſcriptis deſumta, quæ ſequuntur. *Paragr. II. Addit. I.* Friderici Myconii relationem de ſtatu Eccleſiæ ante reformationem. §. *VI. Add. II. lit. l.* diploma indulgentiarum memorabile anno 1516 Smidbergenſi Paſtori datum. §. *VII. Add. e.* Myconii narrationem de actis Guardiani Franciſcani cum Alberto Archiepiſcopo Magdeburgenſi & Moguntino, circa præconium indulgentiarum: itemque de initio oppoſitionum Lutheri adverſus abuſus indulgentiarum. §. *XXXIV. Add. II.* epiſtolam Capnionis ad Fridericum Sax. Elect. de Melanchthone, anno 1518 ſcriptam. §. *XXXVII. Add. II.* duas Lutheri epiſtolas ad Staupitium. §. *XLII. Add. II. e.* ex Luthero quædam de Friderico Saxoniæ Electore: item epiſtolam Conradi Mutiani, *ibid. f.*

§. *XLVII.*

Digitized by Google

§. *XLVII. & LXVII.* multa ex actis & ſcriptis Caroli Miltitii. §. *XLVIII. Add. c.* literas Lutheri ad Fridericum Electorem de Degenhardo Pfeffingero, & de tributis. §. *LXI.* epiſtolam Jo. Eccii de diſputatione Lipſienſi. §. *LXII. Add. II. f. g.* de Moſellano quædam recens inventa. *Ibid. lit. m. n.* literas D. Simonis Piſtoris, & Spalatini narrata MSta de diſputatione illa Lipſienſi. §. *LXXIV. Add.* Burcardi Baronis Schenckii, monachi Franciſcani, literas de Luthero Venetiis ſcriptas. §. *LXXXI. n. 6.* relationem ex MSto Spalatini de colloquio Friderici Electoris cum Eraſmo Roterodamo. §. *LXXXIIX. Add. II.* colloquium magni momenti inter Joannem Glapionem confeſſionarium Caroli V, & Pontanum Cancellarium Saxonicum de reformatione: item Jo. Fabri Dominicani literas de eadem. *Add. III. b. & ſeqq.* gravamina Georgii Saxoniæ Ducis de Eccleſiæ Romanæ abuſibus. §. *XCI. Add.* ſummam orationis ab Aleandro Wormatiæ habitæ, diverſæ ab ea quam Pallavicinus compoſuit. §. *XCIII. Add.* literas Viti Warbeccii de adventu Lutheri ad Comitia Wormatienſia. §. *XCVI. Add. I.* relationem ex MSto Spalatini de actis Wormatienſibus: *Add. III.* literas Friderici Elect. Sax. de iisdem. §. *CX. Add. I. c.* Myconii narrata de ſeipſo, & alia de illo. *Add. II.* de Henrico Sax. Duce quædam, & de literis uxoris ejus Catharinæ, ex quibus converſio illius ad Evangelicam doctrinam intelligitur. §. *CXVIII. Add. d.* acta Friderici Electoris cum Melanchthone in cauſa Anabaptiſtarum. §. *CXXI. Add. II.* ſingularia quædam de Caroloſtadio. §. *CXXX. Add. I.* amplam narrationem de reformatione Wittenbergenſi, ortaque inde diſceptatione per literas inter Fridericum Electorem & Georgium Ducem Saxoniæ: item, acta viſitationis ab Epiſcopis Miſnenſi & Martisburgenſi in ditione Electoris Sax. ſuſceptæ. *Add. II.* relationem de fundatione Eccleſiæ collegiatæ Wittenbergenſis, & de cultu reliquiarum in ea repoſitarum. §. *CXXXII. Add. I.* literas Lutheri de Paſtore Coronacenſi. *Add. II.* quasdam Hartmuthi Cronebergii. §. *CXXXIX. Add. I. b* de reformatione oppidi Curienſis in Variſcis. *Add. II.* de reformatione Francofurtenſi ad Mœnum. *Add. III.* de Hamburgenſi. *Add. IV.* de Magdeburgenſi. *Add. V.* ſcriptum Lutheri ad Stetinenſes. *Add. VII.* ſupplementum ad hiſtoriam de Guttelio. §. *CXLVII. n. 10. & ſeqq.* & §. *CLXIII. Add. I.* relationes Planitii Legati Saxonici ex comitiis Norimbergenſibus. §. *CXLIX. Add. II. & III.* de reformatione

matione Danica & Holſatica. §. *CLIII. Add. II.* de reformatione Canonicorum Wittenbergenſium. §. *CLXXVI. Add.* de actis & dogmatibus Munzeri. §. *CLXXIX. Add.* epiſtolam Eraſmi ad Lutherum. §. *CLXXX. Add.* aliam ejusdem ad Electorem Saxoniæ.

Librum *ſecundum* cum Maimburgio exorſus ſum ab hiſtoria belli ruſtici anno 1525, & finivi in actis Comitiorum Auguſtanorum anno 1530. Servavi in hoc & ſequenti libro accuratius, ut puto, ordinem temporum & connexionem materiarum: ſcriptaque Lutheri potiora, non edita ſaltem, ſed & inedita, ſive literas aut reſponſa manuſcripta, quia id deſiderari & probari a viris piis & gravibus intellexi, operoſius recenſui. Index autem ſcriptorum Lutheri diligenter elaboratus in fine Voluminis invenietur. Quapropter nullam hic eorum mentionem facio, niſi quod paragraphos enumero, in quibus de iis tractatur; de reliquis autem ſummarium quoddam in hac epiſtola exhibeo. A §. *I.* ad §. *IV.* egi de bello ruſtico, & ex documentis idoneis oſtendi, nullam ejus culpam nec ad Principes Evangelicos nec ad Lutherum pertinere. §. *V.* de conjugio Lutheri diſſerui. §. *VI.* de adhortatione ejus ad Albertum Moguntinum, ut uxorem duceret, & de ſimili ad D. Wolfg. Reiſſenbuſchium. §. *VII.* de reformationis & viſitationis in Saxonia primis moliminibus; ſpeciatim ex epiſtola manuſcripta Lutheri *d. l. n. 5. adde* §. *XVI.* §. *IX. X. XI. XIII.* de ſcriptis Lutheri hoc 1525 anno. In *Additione* ad §. *X.* de teſtamentis, morte & exequiis Friderici Elect. Sax. relatio accurata invenitur. §. *XII.* incrementa & impedimenta reformationis Evangelicæ hoc anno 1525 indicantur; ſpeciatim Georgii Sax. Ducis oppoſitiones. Dicto §. *XII. n. 5.* item *XIV.* reformatio Haſſiaca. §. *XV.* geſta in Comitiis Spirenſibus anno 1526, in quibus jus reformandi Proceribus Imperii permiſſum fuit; etiam primum inter Evangelicos fœdus, & conſilium ſingulare MStum de reformatione & uſu bonorum eccleſiaſticorum; item literæ Regis Galliæ Franciſci I. notabiles, *Add. III. Ibid. n. 9.* acta Comitiorum Eslingenſium. *Add. IV.* progreſſus reformationis & ſufflamina hoc anno 1526. §. *XVIII.* conſilia de conjunctione Evangelicorum, & de ea Lutheri conſilium *a. 5.* Ejus ſcripta *a* §. *XIX. ad XXV.* §. *XXVI. XXVII.* de actis quibusdam Caroli Cæſaris. §. *XXVII. Add. a. b. c.* digreſſio de vita Georgii Fronsbergii. *Ibid. a lit. d. ad bb.* alia de Sebaſtiano Schertelio, abavo meo materno, tota fere ex Diario ejus MSto excerpta. §. *XXIX.* annotatio

tatio ad longam Maimburgii narrationem de capta anno 1527 a Caroli V. exercitu Roma. *A §. XXIX. ad XXXIV.* acta & ſcripta Lutheri hoc 1527 anno; ſpeciatim indicantur quæ ſcripſerit occaſione perſecutionum quarundam, & imprimis ſupplicii quod *Leonhardus* cognomento *Ceſar* in Bavaria paſſus eſt §. *XXXI. n. 5. & ſeqq.* §. *XXXIV. Add. I.* de diſputatione Friderici Myconii, cum Johanne Corbachio monacho Franciſcano anno 1527 Duſſeldorffii habita, memorabilis narratio. *Add. II.* acta Georgii Ducis cum Alexio Croſnero ex manuſcripto. §. *XXXV.* relatio tumultus, ex delatione Othionis Paccii de fœdere contra Evangelicos anno 1528 orti, maximam partem ex MSStis deſumta. §. *XXXVI & XXXVII.* conſtitutio viſitationis & reformationis eccleſiaſticæ in Saxonia publicata, ejusque executio, quæ tota ex MSSta hauſta eſt. *A §. XXXIX.* ad §. *XLI. item §. XLIII.* ſcripta Lutheri hoc anno 1528 edita recenſentur. §. *XLII.* progreſſus reformationis in Saxonia inferiori, Franconia & alibi narrantur. *Ibid. Add. III.* de fuga Eliſabethæ Electricis Brandenburgicæ religionis cauſa; item *n. 3.* egreſſus Urſulæ, Ducis Monſterbergenſis filiæ, ex cœnobio Freibergenſi. §. *XLIV. XLV.* acta Comitiorum Spirenſium 1529, in quibus decretum pro libertate religionis, anno 1526 publicatum, abolitum eſt, in contrarium proteſtantibus Evangelicis; maximam partem ex MSStis ſumta. §. *XLVI. Add.* hiſtoria de legatione Proteſtantium ad Cæſarem male accepta. §. *XLVII. & Add.* acta conventus Marpurgenſis inter Theologos Saxonicos & Helvetios. §. *XLIX.* conventus Principum & Ordinum Evangelicorum Smalcaldiæ & Suabaci. §. *XLIX.* acta inter Cæſarem & Pontificem Bononiæ §. *L.* progreſſus & impedimenta reformationis. §. *LI. LII. LIII. LIV.* Lutheri hoc anno 1529 ſcripta. §. *LV. n. 5.* de conſultatione Electoris Saxoniæ cum Luthero ante Comitia 1530 Auguſtæ indicta. §. *LVI.* de itinere & adventu Evangelicorum ad Comitia, & acta ante adventum Cæſaris, aliquot etiam Lutheri ſcripta & reſponſa. §. *LVII.* de Melanchthone digreſſio. §. *LVIII. ad LXVII.* de actis poſt adventum Cæſaris. §. *LXII.* de articulis Confeſſionis, qui a Melanchthone Secretario Imperatoris Alph. Valdeſio traditi eſſe putantur, admonitio. *A §. LXV. ad §. LXVIII* de exhibitione Confeſſionis Auguſtanæ, & ejus Confutatione, & de tractatibus concordiæ cauſa ſecutis. §. *LXIX. LXX.* de literis a Luthero & ad eum tempore Comitiorum ſcriptis; ſpeciatim §. *LXXI. & LXXIV.*

d. libello ad Ordinem eccleſiaſticum. §. *LXXII.* de conſiliis Cæſaris conſideratio. §. *LXXIII.* de actis & ſcriptis Melanchthonis illo tempore quædam. §. *LXXVI.* Eraſmi ſcripta occaſione Comitiorum. §. *LXXVII.* de ſeparata confeſſione Argentoratenſium, & aliarum Civitatum. §. *LXXIIX.* de abitu Electoris Saxoniæ, & decreto Comitiali. *Eod.* §. *Add.* compendium Apologiæ inſignis manuſcriptum, contra narrationem de Comitiis Auguſtanis ab adverſariis publicatam, ex Archivo Vinarienſi. §. *LXXIX.* de Apologia a Melanchthone compoſita & publicata. §. *LXXX.* acta quædam poſt publicatum decretum Comitiorum; cum epicriſi de ſucceſſu actorum in Comitiis. §. *LXXXI. LXXXII.* de actis inter Cæſarem & Pontificem circa indictionem Concilii. §. *LXXXIII.* ſcripta Lutheri hoc anno 1530, & incrementa quædam reformationis. Hæ fere ſunt materiæ Libri *ſecundi*; inter quas eminet tractatio de Comitiis Auguſtanis. Quamvis enim de his clariſſimorum autorum monumenta extent, *Georgii* puta *Cæleſtini* & *Davidis Chytræi*, quibus etiam adjutum me eſſe minime diſſimulo; puto tamen detecta a me eſſe ex Actis authenticis haud pauca, quæ illos latuerunt, neque operam, quam in prolixa hac de Comitiis Auguſtanis relatione impendi, quæ folia integra plus quam triginta implet, ingratam aut inutilem lectoribus futuram eſſe.

Libro *tertio* hiſtoriam anni 1531 & ſequentium quatuordecim ad 1546 complexus ſum, labore quidem longe majori, quam is fuit, quem prioribus duobus impendi. Tanta enim hic rerum copia & gravitas ex Actis ſeſe obtulit, ut hic Liber priores duos ſimul ſumtos mole ſuperet. Maimburgii quidem artificium fuit, ut libros ſuos æquales faceret, ita ut major non ſit qui XV, quam qui VI annorum geſta refert. Sed ego ad id neque ingenioſus ſatis fui, nec violentiam in reſecandis aut contrahendis, quæ ſcribenda erant, conſultam eſſe exiſtimavi, ne latronem illum Atticum imitarer, qui homines ad ſpondæ ſuæ menſuram crudeliter truncabat, aut cum membrorum diſtortione extendebat. Libri autem *tertii* contenta præcipua hæc ſunt. §. *I. & IV.* agitur de fœdere Evangelicorum Smalcaldico, anno 1531 inito, & ſpeciatim de ſcriptis & decreta legatione ad Reges Galliæ & Angliæ. §. *II.* de impugnatione electionis Ferdinandi I. in Regem Romanorum. §. *III.* ſiſtitur Lutheri cõmonitio ad Germanos de Comitiis Auguſtanis. §. *IV. Add.* conſilia theologica & juridica de jure defendendæ religionis.

§. *V.*

§. *V.* Regum Galliæ & Angliæ reſponſa & legationes ad Evangelicos: horum acta in conventu Francofurtenſi: & ſpeciatim inter Electorem Moguntinum & Saxonem, quibus ad tractatum de induciis mox ſecutis præparatio facta eſt. §. *VI. & VII.* ſcripta quædam Lutheri hoc anno 1531 edita. §. *VIII.* reformationis progreſſus & impedimenta hoc anno. §. *IX.* prolixa & notabilis expoſitio actorum Suinfurti, Norimbergæ, Ratisbonæ de induciis in cauſa religionis anno 1532. §. *X. XI.* de bello hoc anno cum Turcis in Auſtria & Hungaria geſto, item congreſſus Pontificis & Cæſaris Bononiæ. §. *XII.* morbus, mors & exequiæ Johannis Electoris Sax. cum refutatione falſi rumoris & mendacis epiſtolæ de mutata ab eo ſub vitæ finem religione. §. *XIII. XIV. XV.* Lutheri ſcripta hujus anni. §. *XVI.* reformatio in Principatu Anhaltino & alibi, item ejus remoræ. *Add.* acta Crammeri & Pageti Legatorum Anglicorum cum Saxonicis. §. *XVII. XVIII.* de Legatis Pontificis & Cæſaris, Hugone Rangono & Lamberto Briardo, et quæ a Proteſtantibus cum iis anno 1533. acta ſunt. §. *XIX.* de Pontificis conſiliis, & de Landgravii Haſſiæ actis ſingularia quædam. §. *XX.* Eraſmi de concordia in religione propoſitiones. §. *XXI.* Georgii Sax. Ducis cum Luthero rixa, Lipſienſium potiſſimum occaſione. §. *XXII. XXIV. XXV.* ſcripta hoc 1533 anno a Luthero. §. *XXV. Add. I.* de reformationis cujusdam ſpecie in Ducatu Juliacenſi & Clivenſi. *Ibid.* & *Add. II.* de perſecutionibus, Anglicis præſertim, itemque de converſionibus illuſtrium. *Add. III.* repetita viſitatio Eccleſiarum in Saxonia. *Add. IV.* ordinatio eccleſiaſtica Georgii Marchionis Brandenburgici & Senatus Norimbergenſis. Sequuntur geſta anni 1534. §. *XXV. & XXVI. Add. I. & II.* de Clementis VII. Pont. obitu & electione Pauli III; de conventu Proteſtantium Norimbergenſi; de expeditione Landgravii in Ducatum Wurtembergicum, & ſecuta transactione Cadanenſi; de rebus Monaſterienſibus; & de Proteſtantium gravaminibus contra Cameram Spirenſem. §. *XXVII. XXIIX.* ſcripta quædam Lutheri, ſpeciatim de controverſia Sacramentaria, & præparatio ad tentandam in ea concordiam. §. *XXIX. XXX.* plura de ſcriptis Lutheri hoc 1534 anno. §. *XXXI.* incrementa quædam reformationis Auguſtæ Vindelicorum, & in Dania atque Anglia. *Add.* tentamenta concordiæ Lipſiæ fruſtra inita, & rixæ novæ inter Georgium Sax. Ducem & Lutherum. §. *XXXII.* de actis quibusdam Pauli III. Pont. anno 1535; cum digreſ-

digreſſione de Nicolao Schonbergio Cardinale & ejus familia. *§. XXXIV. uſque ad §. XXXVII.* de Petro Paulo Vergerio a Pontifice ad Proteſtantes Legato, & horum cum illo actis & decretis in conventu Smalcaldico. *§. XXXIX & XL.* ſpeciatim de ſcriptis & legatione Regis Galliæ ad Proteſtantes, cum apologia Sleidani adverſus injurias Maimburgii; item de Melanchthonis in Galliam itinere deſiderato & impedito. *§. XXXIX.* de actis Henrici VIII. Angliæ Regis, ejusque Legatorum, cum Electore Saxonico & Theologis Wittenbergenſibus. *§. XLI.* de Anabaptiſtis ſcriptum Lutheri; & quæ cum iis in Saxonia acta ſint. *§. XLII. XLIII.* ſcripta alia Lutheri hoc anno 1535 edita. *§ XLIV.* reformatio Ducatus Wurtembergenſis; item Auguſtani miniſterii cum Saxonicis in doctrina de Cœna conciliatio. *Add.* mutationis in Marchia Brandenburgenſi initia, poſt mortem Joachimi I. Electoris. *§. XLV & XLVI.* acta quædam inter Cæſarem & Proteſtantes anno 1536, & circa indictionem Concilii. *Ibid.* & *Add. I.* diſſidia & compoſitio inter Electorem & Georgium Ducem Saxoniæ. *§. XLVII.* de concordia in lite Sacramentaria anno 1536. Wittenbergæ tractata. *§. XLVIII. XLIX.* ſcripta Lutheri hoc anno; ſpeciatim *§. L.* epiſtola de ancilla a dæmone obſeſſa; legatio item Pontificis ad Proteſtantes. *Ibid.* & *Add. I.* Hermanni Archiepiſcopi Colonienſis reformationis initium. *Add. II.* de Pomeraniæ reformatione compendioſa relatio. *Add. III.* acta quædam Proteſtantium in conventu Francofurtenſi, & ſpeciatim Electoris Sax. *§. LI. LII. LIII.* acta Proteſtantium anno 1537. cum Petro Vorſtio, Legato Pontificis, & cum Heldo, Cæſaris Oratore. *Add. II.* libellus Proteſtantium, quo Concilium recuſarunt; conſilia Theologorum & Politicorum in illa cauſa. *§. LIV.* acta in conventu Smalcaldico, præcipue in negotio cum Rege Galliæ. *§. LV. LVI.* de articulis Smalcaldicis a Lutheto, & de poteſtate Pontificis a Melanchthone conſcriptis. *§. LVII.* de viſitatione ab Henrico Duce Sax. in ditione ſua Freibergenſi inſtituta. *§. LVIII.* acta quædam fœderatorum Evangelicorum Smalcaldiæ ſingularia. *Add. I.* de literis, quas Ferdinandus Rex ad Lutherum ſcripſiſſe putatur, diſquiſitio. *Add. II.* ordinatio eccleſiaſtica in Haſſia. *§. LIX.* de reformatione curiæ Romanæ ſine effectu tentata. *§. LX.* Lutheri morbus in conventu Smalcaldico, & acta quædam. *§. LXI.* ſcripta Lutheri hujus 1537 anni. *§. LXII. LXIII.* molimina Pontificia adverſus Evangelicos

anno

Digitized by Goog

de declaratione Cæſaris, Evangelicis ſeparatim data; multaque ſpecialia & notabilia alia. §. *XC.* refelluntur iniqua Maimburgii judicia. §. *XCI.* mors Henrici Sax. Ducis; ſucceſſio Mauritii; de Sueciæ Regis epiſtola ad Lutherum, hujusque ad Regem. *Add.* reformatio urbis Halenſis in Saxonia, & relatio de reliquiis ibi cultis. §. *XCII. XCIII.* ſcripta Lutheri per hunc annum 1541. §. *XCIV.* acta in Comitiis Spirenſibus 1542. Gallica item & Pontificia conſilia. §. *XCV.* occupatio Ducatus Brunſuicenſis Guelferbytani per Smalcaldicos; acta in Comitiis Norimbergenſibus. §. *XCVI.* de Epiſcopatu Numburgenſi, & Nicolai Amsdorffii ad eum vocatione. § *XCVII.* reformatio urbis Ratisbonenſis, item Palatinatus Neoburgici, nec non urbis Hildeſienſis, & de Epiſcopi cum illa & cum Ducibus Brunſuicenſibus litigiis; quædam reformationis molimina in urbe Metenſi; viſitatio in diſtrictu Wurzenſi; literæ Evangelicorum Italorum, & Lutheri reſponſa. §. *XCIIX.* acta Electoris Saxoniæ cum Mauritio Duce; item cum Gallis. *Add.* quædam ex Raynaldo excerpta & notata. §. *XCIX. C. CI.* ſcripta Lutheri anno 1542. §. *CII.* acta in Comitiis Norimbergenſibus anni 1543. Evangelicorum anguſtiæ; conventus Smalcaldienſis; legatio ad Cæſarem; conventus alius Francofurtenſis. §. *CIII.* acta viſitationis Cameræ Spirenſis. §. *CIV. CV.* varia conſilia & acta Evangelicorum in periculo, in quo ſe verſari videbant. §. *CVI.* de ſuſpenſione Concilii Tridentini. §. *CVII. CVIII.* de reformatione Evangelica ab Hermanno Archiep. Colonienſe inſtituta, ejusque formula & eventu. §. *CIX.* ordinatio Eccleſiaſtica in occupato ab Evangelicis Ducatu Brunſuicenſi; *Add.* item in urbe Brunſuiga. §. *CX.* continuatio reformationis in Ducatu Mauritii Sax. Ducis. §. *CXI. CXII.* ſcripta Lutheri anno 1543. §. *CXIII.* acta in comitiis Spirenſibus anno 1544. §. *CXIV.* de literis expoſtulatoriis Papæ ad Carolum V. cum annotationibus. §. *CXV.* de aliis ejusmodi literis a Raynaldo evulgatis, cum reſponſo Cæſaris. §. *CXVI.* acta Evangelicorum particularia in comitiis Spirenſibus, & de ſocietate Gallica & Bavarica. §. *CXVII.* de electione Auguſti Sax. Ducis ad Epiſcopatum Mersburgenſem, & demandata Georgio Principi Anhaltino, Præpoſito Magdeburgenſi, inſpectione Eccleſiaſtica: acceſſit ampla de Georgii hujus vita & ſcriptis relatio. §. *CXIIX.* ſcripta Lutheri hoc 1544 anno. § *CXIX.* ultima conſultatio de reformatione, & quatenus in ea pergendum aut cedendum ſit, a Luthe-

Digitized by

a Luthero & collegis Electori Saxoniæ anno 1545 exhibita; quæ integra ex autographo editur. §. *CXX.* Electoris Sax. & Landgravii Haſſiæ de ſcripto illo communicationes. *Add.* Buceri aliud de reformatione conſilium. §. *CXXI.* acta in comitiis Wormatienſibus ex MSto excerpta; Valentini Teutlebii Epiſcopi Hildeſienſis conſilium de reformatione, ſive aſſertio religionis Romanæ adverſus Auguſtanam Confeſſionem & doctrinam Evangelicam. §. *CXXII.* deliberationes ulteriores de reformationis formula; item de ſcriptis & ſtylo Lutheri judicia. *Add. I.* Buceri libellus, quem inſcripſit *Admonitio chriſtiana.* *Add. II.* alter, Germanicus, de actis Lipſiæ 1539. *Add. III.* tertius, *de Concilio.* §. *CXXIII.* Pontificis ad comitia Wormatienſia legatio, & acta inter Proteſtantes de concilio. §. *CXXIV.* pericula & geſta Proteſtantium; clades & captivitas Henrici Ducis Brunſuicenſis; legatio Proteſtantium ad Galliæ & Angliæ Reges, pro pace inter eos conſtituenda. *Add. I.* de conſiliis Philippi Landgravii & Mauritii Sax. Ducis pro novo fœdere. §. *CXXV.* de actis quibusdã in concilio Tridentino; ite conſultationes de colloquio Ratisbonæ habendo; quædã ex Raynaldo; Electoris Sax. conſtitutio de ſtipendiis; Evangelicæ religionis ſtatus in Italia. §. *CXXVI.* afflictiones & acta quædam Lutheri, ejusque conſilium de deſerenda Wittenberga, mutatum ab Electore Sax; item falſa de ejus morte ſparſa fama. §. *CXXVII. CXXIIX.* ſcripta ejus hoc anno 1545. §. *CXXIX.* de decretis anno 1546. in prioribus concilii Tridentini ſeſſionibus. §. *CXXX. n. 2. & ſeqq.* libellus Proteſtantium, quo Concilium anno 1546 recuſarunt, integer refertur, lectu digniſſimus, ſtylo Melanchthonis compoſitus, ſolidiſſimis argumentis neceſſitatem reformationis adſtruens. §. *CXXXI.* acta Proteſtantium in conventu Francofurtenſi, ob belli ſibi imminentis ſuſpiciones, & ſpeciatim cum Friderico II. Electore Palatino, hujusque reformatione Evangelica; formula item novi fœderis inter Evangelicos propoſita, ſine ſucceſſu. §. *CXXXII.* acta colloquii Ratisbonenſis. §. *CXXXIII. CXXXIV. CXXXV.* de morte Lutheri, actisque proxime ante & poſt eam, ſpeciatim de exequiis & teſtamento. §. *CXXXVI.* Hiſtoria de cæde Joannis Diazii Hiſpani, Evangelicæ doctrinæ cauſa, fratris germani Alphonſi Diazii ſcelere procurata; ejusq; in *Add.* confeſſio doctrinæ. §. *CXXXVII.* Landgravii Haſſiæ iter ad Cæſarem; Evangelicorum acta in conventu Francofurtenſi, & poſtea in comitiis Ratisbonenſibus, horumque diſſolutione;

lutione; de reformatione urbis Leutkirchenſis in Suevia; de Th. Naogeorgi opinione de electione & gratia. §. CXXXVIII. & CXXXIX. ſcripta Lutheri ultima.

Habes, *Vir excellentisſime*, ſceleton quoddam operis; quomodo vero corpus, ut ita dicam, libri carne & muſculis ſuccoque veluti veſtiverim & repleverim, a legentibus deprehendendum & judicandum eſt. Ego, qui laudes ab aliis, ut dixi, non affecto; proprias, ut fœtidiſſimas, prorſus deteſtor. Hoc tamen, ut in Proœmio & Epilogo operis pluribus feci, ea aſſevero fide, quam, teſte toto vitæ meæ tenore, omnibus rebus potiorem habeo, & de qua annorum quinque & ſexaginta ſenex Deo propediem reſponſurus ſum; me veritatem & conſcientiam meam ſincere ſecutum eſſe, fraudesque calumnias & cavillos, quos magno cum tædio & dolore in adverſæ partis ſcriptoribus, tum in veteribus, *Cochlæo* præſertim & *Surio*, tum recentioribus, *Pallavicino*, *Raynaldo*, *Boſſuero*, *Varillaſio*, &, quem ubique oppoſitum habeo, *Maimburgio* detexi, ſumma cum ſollicitudine vitaſſe, modeſtiæ etiam ſcientem volentemque minime eſſe oblitum, immo non dicta & ſcripta velle, ſi quæ contra illam peccavero. Interim mihi, ut homo ſum, nec vigore, quo junior gaudebam, inſtructus, tum etiam a diſtractionibus & curis nec tiquam immunis, multa ſine dubio exciderunt, quæ emendationem poſcunt; ut de typographorum erroribus, quos nulla diligentia præcavere potui, nihil dicam: quædam loco aut tempore non commodiſſimo, quædam etiam bis aut otioſe, plurima minus polite aut terſe ſcripta deprehendentur. Si quid tamen de meo labore, non quatenus ille meæ induſtriæ, ſed gratiæ divinæ, ex qua ſola quicquid eſt boni habemus, donis tribuendus eſt, promittere mihi licet; affirmare & fiduciam lectoribus facere auſim, reperturos illos eſſe in hoc opere plurima & prope innumera (quorum in Indicibus, quos adorno, locupletiſſimis recenſio fiet) quæ, ſi abſque meta fuiſſet opera, in tenebris ad finem forte mundi delituiſſent. Inter hæc, ſi quædam minuta & exilia eſſe videbuntur, quod non diffiteor, ſunt tamen multa etiam gravisſima, & tam Politicis quam Theologis profutura. In univerſum autem demonſtratum eſſe ſpero, quod demonſtrandum ſumſi, & in Epilogo operis, qua poſſum perſpicuitate, paulo pluribus oſtendam; nempe reformationem a Luthero cœptam & poſtea auſpiciis Principum & Civitatum continuatam, neceſſariam, juſtam & piam fuiſſe, nec eſſe, ut ejus

nos

[illegible] [illegible] [illegible] [

Hagæ Comitis apud Jo. a Velſen, Trajecti ad Rhenum typis Rud. a Zyll & Ant. Schouten 1691. in 4. Plag. 136. Icones 12.

INter eos ſcriptores qui ſummorum principum aut illuſtrium virorum res geſtas fidelibus hiſtoriarum monumentis commendarunt, primæ merito partes tribuendæ ſunt Suetonio; cujus hiſtoria, a Julio in Domitianum uſque deſcendens, duodecim Cæſarum res bene ac male geſtas mira perſpicuitate ac elegantia exponit, ut haud immerito a Flavio Vopiſco *emendatiſſimus & candidiſſimus ſcriptor* appellatus fuerit, multique hodie mirentur, tam multa & varia (nam plurimos alios libros ſcripſit temporum injuria perditos, quos recenſet Ang. Politianus in præfat. *de Græcorum luſibus, de Romanorum certaminibus & ſpectaculis, de anno Romano, de ſignis quæ in libris reperiuntur, de republica Ciceronis contra Didymum Grammaticum, de veſtium genere atque nominibus, de ominoſis verbis, de Roma ejusque inſtitutis & moribus annales, ſtemma & ſeries illuſtrium Romanorum, de officiorum inſtitutione, de prætoribus, de vitiis corporalibus*) eum commentari potuiſſe, qui & in foro cauſas ſumma cum laude ageret, & Hadriani epiſtolarum eſſet magiſter. Factum inde, ut ſummo ſemper in pretio Scriptor hic haberetur, & ab ipſis renaſcentibus literis eſſent ſubinde qui eundem aut ſi quibus in locis corruptus eſſet emendarent, aut ubi difficilior videbatur dilucidiorem redderent & ex aliis ſcriptoribus explicarent: quos commentarios junctos exhibet Pariſienſis editio, quæ anno 1610 in fol. prodiit, annexos Caſauboni animadverſionibus, qui ex fide vetuſtiſſimorū librorum Scriptorem hunc recenſuerat & anno 1595 evulgarat. Iſtorum commentatorum ſtudium continuarunt, & ſpicilegia poſt meſſes ſibi relicta arbitrati, corrupta quæ videbantur adhuc aut obſcuriora loca emendare & illuſtrare ſategerunt hoc ſeculo viri docti: quorum omnium induſtriam ſupergreſſus eſt inſigni erga bonas literas favore & ſtudio emaculandorum veterum auctorum celeberrimus *Joannes Georgius Grævius*, dum ante annos undeviginti (anno 1672.) Trajecti ad Rhenum, quam doctrina ſua exornat, Suetonium eleganti cura recenſitum, & integris Torrentii ac Caſauboni commentariis, nec non Marcilii & Guyeti notis, ut & ab ingenio ſuo profectis obſervationibus, ac Berneggeri abſolutiſſimo indice, inſigniter inſtructum edidit: jamque, divenditis iſtius libri exemplis, novam eamque auguſtiorem Tranquilli editionem in publicum emiſit. Hæc & ea omnia, quæ prior continebat, repræſentat,

pronunciatum fuiſſe aſſerit. Cum enim anno hujus ſeculi quadrageſimo tertio domus cujusdam, cui nomen Hullemanni, cum horto olitorio & nemore a continenti abrupta alterius terram occupaſſet, reſuſcitata fuit illa quæſtio, tandemque volutatis inter ſe rationibus, placuit judicantibus, ut ager ita ab alio oppreſſus haberetur pro extincto, nulla, ne quidem utili, rei vindicatione priſtino domino relicta. Rationes decidendi has fuiſſe proponit (1) quod nihil interſit, an ager alienus vaſto hiatu aut voragine, maris æſtu facta, an vero per oppreſſionem alterius terræ, ipſius eſſe deſinat. (2) quod juris perpetui ac naturalis non ſit, proprietatem ſuperficiei pertinere ſemper ad ſoli dominum; poſſe enim id pactis mutari, & illud in hodiernum diem ſæpius inter agrarios Groninganorum ſocios fieri, qui cum dominis, a quibus prædia conduxerunt, conveniunt, ut liceat in fundo conducto ædificium ſibi hac lege ponere, ne iſtud ſolo cederet, quæ pactio penes illos vernacula lingua **Veklemminge** appelletur. Deinde licet (3) immutabili jure conſtitutum eſſet, ut ſuperficies ſemper ſoli domino cederet, non poſſe tamen de tali fundo, qui vi aliunde avectus alterum occupaſſet, dici, quod ille ſe habeat inſtar domus, quæ in alieno poſita acquiratur ſoli domino, cum illa demum ſupra terræ faciem poſita eſſe dicantur, quæ, hac manente ſalva, fieri & ſine illa conſiſtere nullo modo poſſunt. At talem fundum, aquarum impetu alteri ſuperimpoſitum, non ſolum non relinquere ſuperficiem oppreſſi fundi ſalvam, ſed etiam ſine eo omnino ſtare poſſe, cum hæc ſit terræ mere paluſtris natura, ut non demergatur, ſed natando tandem vel ab aggere quodam aut ſuper alienis arvis ſiſtatur. Præterea (4) inter domum alterius agro inædificatam & talem terræ portionem alii intruſam, hanc differentiam intercedere, quod ædificium in alieno conſtruens facto ſuo aliquid præſtet, quod ſi omnem adhibuiſſet diligentiam, ſcire facili negotio potuiſſet; hincque adeo rationē decidendi apparere, cur domus ab alio exſtructa fundi domino acquiratur, territoriū vero tale minime, cum hoc non facto aliquo humano, ceu illa, ſed ingruentium undarum vi ac pondere, abſciſſum & in alterius locum delatum eſſet. Concludit igitur, obſtantes ubique diluendo leges & rationes, æquius ac juri tam naturali quam civili magis conſentaneum fuiſſe viſum, eum hoc in caſu pronunciare dominum, cujus ager alterius ſolo acceſſit: cum enim tollere aut auferre non poſſit acceſſionem, niſi & rem amittere & inani ſimul ſumptu veram velit,

Digitized by Google

velit, iniquiſſimum fore, illum, ſi id non fecerit, privare rei ſuæ proprietate. Cui tamen ſententiæ ſuæ Auctor ſub finem opuſculi aliquot limitationes prudenter ſubjicit.

Subjuncta libro huic eſt *Benedicti de Pratis* (quisquis ille ſit) Diſſertatio forenſis de Stellionibus Maritimis, vernacule *Lorrendraeyers* dictis; ſed quam, cum ad facti ſpeciem ſingularem & variis circumſtantiarum involucris opertam unice ſemet referat, ſatius eſt integram legi a quoque hujus argumenti curioſo, quam in compendio a nobis recenſeri, quippe quod foret ſeu prolixum nimis, ſeu obſcurum.

JOBI LUDOLFI COMMENTARIUS AD Hiſtoriam ſuam Æthiopicam.

Francofurti apud Zunnerum, 1691. fol. Conſtat plag. 173. iconiſmis 12.

Jobus Ludolfus, Conſiliarius Cæſareus & Saxonicus, vir celeberrimus, præteritis demum Nundinis Francofurtenſibus, Commentarium ad Hiſtoriam ſuam Æthiopicam, anno 1681 impreſſam, edidit. Continet is non ſolum uberiorem expoſitionem rerum ad Hiſtoriam Æthiopicam ac deſcriptionem Æthiopiæ pertinentium, & refutationem contrariorum, cum documentis, epiſtolis & actis publicis, in primo Opere promiſſis: ſed etiam multa ſingularia, & quædam plane nova, ad varias eruditionis partes ſpectantia, quæ, occaſione data, prolixe & luculenter tradit, ut multa ad hunc diem obſcura vel ignorata inde declarentur & illuſtrentur.

In *Præfatione* conſilii ſui rationem exponit, & refutationem contrariorum ad veritatem ſtabiliendam neceſſariam eſſe aſſerit. Acta & documenta ſeparatim ſe tradere voluiſſe, ne Lectorem in lectione Hiſtoriæ morarentur, monet. Prolixitatem in tradendis opinionibus novis excuſat; dubiis enim & argumentis contrariis ſe obviam ire voluiſſe. Tradita a veteribus, & fabuloſa nonnullis viſa, declarare & conciliare annititur. Verſiones peregrinarum Linguarum ad verbum reddit. Nullum ordinem materiarum obſervat, niſi quem fors obtulit, ſecundum numeros in ipſo textu poſitos. Probat morem autores ſuos laudandi, monetque quibus ex cauſis omiſſio rei tam neceſſariæ fiat, & quæ ex iis culpanda maxime ſit. Denique moram dilati tam diu commentarii excuſat.

Initium *Proœmii* facit a plurimis fabulis, quæ per Scriptores ſu-

perioris noſtrique ſæculi de Habeſſinis diffeminatæ fuerunt, donec Hiſtoria *Balthaſaris Telleźii* proditet, qui veriora ſuppeditans, ea ſimul, quæ *Gregorius Habeſſinus* in aula Gothana de gentis ſuæ inſtitutis & natura regionis narraverat, maxima ex parte confirmavit. His aliisque documentis & relationibus, inprimis annuis PP. Societatis Jeſu Regumque Æthiopiæ epiſtolis innititur Ludolfi *Hiſtoria & Commentarius*, in quo ante omnia judicium ſuum dat de plerisque Habeſſinicarum rerum ſcriptoribus, præcipue rejiciens *Matthæum Armenium*, *Tzagazabum*, *Viretam* & *Barattum*; quorum tamen fide plurimi hactenus ſteterunt. *Paulum Jovium* quoque perſtringit, *Scaligerum* vero aliosque claros Viros, ubi hallucinati ſunt, notat vel declarat. Itineraria pleraque exiguæ fidei eſſe pronunciat, cumprimis *Rauchwolfii*, *Joannis de Montevilla*, *Benjamini Tudelenſis*, &c. præ cæteris æſtimans *Bernierium*, *Vincentium le Blanc*, *Cotovicum*, *Linſchoten* & *Thevenotium*. Denique vitam & res geſtas *Gregorii* ſui, utpote viri fide digni, prolixe exponit: Æthiopicas quasdam ejus ad Ducem Saxoniæ *ERNESTUM*, ejusque filium natu maximum *Johannem Ernestum* p. mem. ut & ipſum Ludolfum epiſtolas in Europa nondum viſas, cum verſione Latina adjungit; procœmiumque claudit indicio verſionis *Anglica*, *Gallica*, *Belgica* & *Moſcovitica*, qua Hiſtoriam ſuam exteri ornarunt, non omnes æquali diligentia & dexteritate; ſimulque refellit imputationes a Gallis nonnullis ſibi factas.

Commentarium *ad librum primum* orditur a ſcriptione & derivatione nominis *Habeſſini*, ex Arabica lingua; vulgares omnes rejiciens, quibus nulla indoctior ſit, quam quæ deducitur ab antiquo Ægyptiaco vocabulo Ἀυάσις, *Avaſes*, ſive *Oaſes*. Hæ enim nihil aliud fuerunt, quam inſulæ quædam terreſtres villis & vicis habitatæ, & arena tanquam mari late circumdatæ; quarum aliquot in Africa dantur. Unde redarguuntur ridiculæ quorundam JCtorum de Oaſibus gloſſæ. Porro Autor noſter exponit latitudinem & ambiguitatem nominis *Æthiopum*, prolixeque de tempore transfretationis Habeſſinorum ex Arabia in Æthiopiam, adverſus *Rickium* in epiſtolis ad illum datis, ſed ἀτυχῶς, diſputat, eamque minime recentem & poſt Juſtinianum, ut Scaliger fingit, ſed ab antiquiſſimis temporibus factam contendit. Agit quoque diſtincte de *Sabæis*, ſeu *Homeritis*, *Axumitis* & *Nubæis*, horumque (ſecundum Heſychium) homonymis *Pygmæis*, quos olim hodieque exſtitiſſe

the Council, and the Council has been unanimous in its support of the measure. The Council has also been unanimous in its support of the measure to establish a Medical Faculty in the University of Edinburgh. The Council has also been unanimous in its support of the measure to establish a Medical Faculty in the University of Edinburgh. The Council has also been unanimous in its support of the measure to establish a Medical Faculty in the University of Edinburgh.

hit,& pro הלכים משם legendum cenſet הלכים שם & verbum שבים de reverſione per vapores explicat. Præcipue vero apud Nilum commoratur, ejusq; præſtantiam & magnitudinem commendat: oſtia, quorum hodie duo tantum ſuperſunt, ſalubritatem, fœcunditatem, varia nomina, fontes fictos & genuinos, exundationis cauſſas veras & falſas, alveosq; duos, quorũ ſiniſter *Nigris* appellatur atq; in Oceanũ ſe exonerat, accurate atq; ſollicite depingit. Quæſtionem vexatam adjungit, an Nilus diverti poſſit, ne in Ægyptum fluat? & Albuquerquii conatus ex Commentariis ejus Luſitanicis profert. Denique *flumen Sabbaticum*, non tantum, ut apud hodiernos Judæos deſcribitur, ſed etiam, ut apud Joſephum & Plinium, fictitium plane fabuloſumque eſſe, nec unquam in rerum natura extitiſſe, pertendit.

Dehinc ad terras regreſſus, quæ ex ea in Habaſſia proveniunt, primum conſiderans, minutiſſimum & panificio utiliſſimum ſemen *Tef* profert, cum herba *Aſſazoe*, ſerpentibus maxime noxia, qua Pſylos veterum callide uſos eſſe conjicit. Sed quia Habeſſini ob nimium æſtum vinum facere nequeunt, licet præſtantiſſimas uvas habeant, conſilium eis dat, ut rupes excavent pro torcularibus & cellis vinariis: Ficum Indicam, *Mauz* vel *Muſa* Arabice dictam, *Dudaim* eſſe, variis rationibus ductus affirmat, & appellationis rationem reddit, ita ut locum Cantici Canticorum de floribus iſtius plantæ, Geneſeos vero de fructu apposite accipiat. De animalibus Æthiopiæ plurima profert haud protrita, præſertim de Taurelephantis, veteribus non ignotis; de adipoſis & ponderoſis arietum caudis, quas Deus in ſacrificiis cum adipe cremari juſſit; de Elephantum ingenio ac docilitate; de Camelopardali ſeu Giraffa, animali altitudinis ſtupendæ; de *Zecora*, quod animal omnium quadrupedum pulcherrimum meliori quam *Onagri* nomine apud Græcos Latinosq; dignum cenſet, ſimul autores de eo agentes, ſed hucusque non intellectos, declarans; de vera differentia Pardorum, Pantherarum & Tigridum, quas juxta cum Zecora ad vivum æri inciſas exhibet; de Hyæna, Monocerotibus variis, e quibus non Oryx, animal debile, cum Bocharto, ſed Rhinoceros cum Vulgata per Ebraicum ראם intelligendus; de Hippopotamo, qui omnino ſit *Behemoth* apud Jobum, non Elephas; de Crocodilis per Leviathan & interdum per תנין in Scriptura ſignatis; de Caudiverbera & mira Torpedinis natura; de Struthiocamelo & Caſuario, quorum hunc veterum *Tragopana* eſſe cenſet, ſuasque

Digitized by Google

ſuasque rationes addit; de Rucha Arabum, ave fabuloſa, quæ forte ficta ex *Condora*, ave omnium maxima, quam ex autoribus Hiſpanicis & Luſitanicis deſcribit; de variis ſerpentibus & venenatis animalibus, uti ſunt *Boa*, quæ in vocabulariis trivialibus ridicule exponatur **ein Uncke / Jekko** Stellio venenatiſſimus in Java majore, Hydræ & Cherſydræ, viperæ &c. Omnium prolixiſſime agit de Locuſtis auſtralibus, quæ noſtratibus multo majores ſint, & non ſolum Johanni Baptiſtæ in cibum ceſſerint, ſed etiam Iſraelitis a Deo miſſæ fuerint, cum carnem in deſerto appeterent. Multis enim probat, genuinam ſignificationem Hebraicæ vocis שלו in captivitate Babylonica fuiſſe amiſſam, & Judæos tam veteres quam recentes de ejus expoſitione non conſentire; coturnices autem per eam plane non poſſe intelligi, ad locuſtas vero auſtrales textum cum omnibus circumſtantiis optime quadrare, earumque eſum non ſolum Judæis licitum, ſed hodienum in Africa, China & India frequentiſſimum, ſuavem atque innoxium eſſe; quorum hoc recentiſſimis teſtimoniis Rabbini Marocani aliorumque ſcriptis & relationibus confirmat.

Tandem ad incolas venit, oſtenditque, Habeſſinos optimæ indolis & præſtantiſſimi ingenii eſſe, & propterea non tantum bello captos pluris venire, quam aliarum nationum mancipia, ſed etiam eam cauſam eſſe, cur ipſe in moleſtiſſimo tam linguæ quam rerum Æthiopicarum ſtudio tam multum laborioſe deſudaverit. Gregorium quoque ſuum animo hilari diſcendique flagrantiſſimo fuiſſe, eodemque præditum Acalexum, juvenem Habeſſinum, qui A. 1653. ſua ſponte Ludolfum quæſitum in Germaniam venit, at infauſto ſidere non invenit. De *Leucæthiopibus* cum diverſæ ſcriptorum exſtent relationes, eas ita conciliat, ut quidem aliquos dari putet hic illic per Æthiopiam degeneres, e nigris parentibus prognatos, ac fortaſſis vere leproſos, ut Voſſius narrat: gentem tamen Leucæthiopum certam eſſe, ac per ſe ſubſiſtere, vitio illo carentem. Morem Æthiopiſſarum parturientium in genua procumbendi ex S. Scriptura illuſtrat, ubi fœminis Hebræis idem tribuitur. Judæos olim in Dembea atque Samena, regnis Habaſſiæ, ſuo jure vixiſſe docet, quod tamen Jacobi vaticinium nequidquam labefactet, ſiquidem id de Politia integra Regni & Sacerdotii Judæorum in Palæſtina, non de dominio aliquo abſoluto extra eam, ab ipſis etiam Judæis intelligatur. De Lingua Æthiopica peculiarem Diatriben pollicetur, alteri Grammaticæ ſuæ editioni præmittendam.

tendam. Nunc tantum facilitatem ejus, usumque in vocibus phrasibusque obscuris S. Scripturæ declarandis magna exemplorum copia evincit; imprimis *Adami* nomen non a rubedine, sed a formositate dictum esse persuadens: eam enim significationem radicem אדם olim apud Hebræos quoque habuisse, & in lingua Æthiopica adhuc habere. Addit nonnulla de lingua Amharica, Lexico Æthiopum, *Scala* dicto, & falsa traditione de LXX linguis totius orbis, quam Alstedius & Megiserus inepta enumeratione auxerint, varias leves Dialectos pro peculiaribus Linguis reputantes. Plinium quoque de trecentis dissimilibus Linguis scribentem, egregie emendat. Denique de Gingarorum Lingua nonnullas observationes subjungit; brevique indicio interitus Malucensorum, incursionum Tartarorum in Chinam, antiquissimæ incantationis, cujus etiam in Scriptura mentio fit, qua variæ bestiæ in unum congregantur, & ἀνθρωποθυσίας olim hodieque in Africa usitatæ, librum primum claudit.

Secundum inchoat cum itinere Hannonis Pœni, unde Lusitani occasionem ceperunt, navigationem circum Africam in Indiam tentandi. Verum Presbyterum Johannem in Asia Septentrionali in regno Tenduc olim regnasse adserit, ejusque verum nomen fuisse *Prester-chan*, id est, *Adoratorum* sive *Christianorum Princeps*. Hinc varias & plerumque vanas, partim etiam ridiculas, Regis Habessini appellationes, quæ per Europam sparsæ sunt, recenset, verasque adjicit, & fictos Catalogos tum Habessinorum, tum aliorum Regum exsibilat. Per כושים *Cusæos* Arabes Sabæos sive Scenitas intelligi Bocharto adsentitur, sed LXX. Interpretes adversus eum defendit, non quod Æthiopes Africanos intellexerint, sed quod vocem istam Ebræam secundum seculi sui acceptionem per *Æthiopes* reddiderint. Æthiopem enim jam a temporibus Jeremiæ Cusæum dictum monet, eaq; occasione tam distinctionis inter Æthiopes Orientales & Occidentales apud veteres crebro occurrentem, quam terminos maris rubri ab iisdem latius extensos, cum cura explanat. Historiam Calebi Regis & Aretæ martyris egregie illustrat; templa Habessinorum in vivas rupes incisa eorumque Ichnographiam ob oculos ponit, & cum Græcorum & Judæorum ædibus sacris comparat. Quæstionem ventilat politicam, in Habessinia quoque motam: an primogenito ante Patris regnum nato sceptrum capessere liceat? idque affirmat. Confessionem Claudii Regis Æthiopiæ integram brevibus

brevibus annotationibus illustratam inserit, cum historia impostoris Zaga-Christi, (qui tum Italis, tum Gallis imprimis imposuerat, filium Regis Æthiopiæ se venditando, cujus ludicrum Epitaphium nunc emendatius profert,) & cum epistola Af-Saphedi Imperatoris Habessinorum ad Gubernatorem Societatis Indiæ Orientalis. Postea jura quædam Regum Æthiopiæ declarat, inter quæ primum locum occupat Jurisdictio Ecclesiastica, quam illi ita sibi vindicant, ut ob ejus denegationem a Jesuitis potissimum alienati fuerint: nec spernenda sunt, quæ collegit de misero subditorum in plerisque Asiæ Africæque regnis statu, qui nulla bonorum proprietate gaudeant, &c. Hinc varia proponit consilia, quo pacto vicini Habessinorum hostes, Gallæi & Turcæ, domari & expelli queant, additis egregiis observationibus de æquissimo tributi genere ex proventibus regionum naturalibus; de Axuma, veteri Habessinorum regia, nunc desolata; de veteribus & inutilibus coronationis regiæ ritibus passim abrogatis; de Psalterio Davidis apud nobiles & plebejos Æthiopiæ maxime æstimato, ut a plerisque memoriter recitari possit; de periculosa potentia castrensium, & militaribus Imperiis instabilibus; de elevatione humili loco natorum; de crudelissimo Habessinorum adversus Adelenses bello, ad quod conficiendum a Lusitanis auxilia acceperunt; de legatione Matthæi Armenii, & Tzagazaabi ad Lusitanos in Europam; de alia a Rege Susneo per ignotas Africæ regiones ad Oceanum Indicum tentata, deque iis, quæ partim Constantinopolin, partim ad Belgicam in India Societatem destinatæ fuerunt; de clamore supplicum Habessinorum notis musicis expresso; de Turcis igne in capite succenso Sultano suo supplicantibus, deque judiciis & pœnis, quibus nobiles & ignobiles subjiciuntur. Tandem describit præsentem Æthiopiæ statum partim ex iis, quæ *Moccha* Arabiæ emporio A. 1685. ad illum perscripta sunt, partim quæ ipse biennio ante ex ore Tavernerii, & mercatoris cujusdam Armenii, cognoverat. Ea res Habessinorum florentissimas nunciant, summasque Regis divitias, qui cum subditis suis in religione Alexandrina constanter permaneat, & res magnas contra Gallæos hostes Habessinorum perpetuos moliatur, &c.

Libro tertio illustris Auctor res Ecclesiasticas complectitur, non solum Habessinorum, sed aliorum quoque Christianorum, præsertim primitivæ Ecclesiæ. In antecessum rejicit relationem Matthæi Armenii

menii & Tzagazaabi Æthiopiæ Legati Confessionem Fidei, quibus plerique scriptores nostri hucusque incaute nimis fidem adhibuerunt. Tractationem ipsam incipit a circumcisione, quam Habessini a Judæis minime acceperint, sed a majoribus suis, Homeritis sive Sabæis, secum attulerint, quæ etiam respectu *denudationis* essentialiter a Judaica differat: siquidem & aliæ gentes plurimæ jam a multis sæculis eam usurparint sine scientia originis. Quæstionem, quæ hodie nonnullos eruditos vexat, *an circumcisio apud Judæos, an apud Ægyptios primum caperit*? vanam esse putat, nisi clare probetur, circumcisionem Ægyptiorum antiquiorem esse Abrahamo. Præterea ad dictum Paulinū docet, *quomodo apud Judæos præputium rursus superinduci vel naturaliter recrescere possit*: & quomodo circumcisio vel *exsectio* potius *fœmellarum* in Africa & Asia peragatur, ut nullo modo cum circumcisione comparari possit, simulq; *fœminæ inexcisæ* nomen probrosum apud Arabes esse docet. Disputat adversus recentiores quosdam Theologos, & probat *Sabbatū simul cum die Dominica in primitiva ecclesia celebratum*, ejusq; feriationem non e Synagoga, sed ex Alexandrina in Æthiopicam ecclesiam derivatam fuisse, & veteres non tam quoad cultum divinum, quam quoad labores intermittendos vel exercendos controvertisse; quibus integram historiam *Confessionis Claudii Regis* subjungit; unde patet, eam veram & genuinam esse. Quæ in historia de *auctore & tempore conversionis Habessinorum per Frumentium facta* dixerat, pluribus defendit, & *unum tantum Frumentium* fuisse, contra Baronium demonstrat. Historiam *novem Sanctorum*, qui Christianismum ibi propagarunt, amplius describit, simulque conjecturam proponit de loco Abdelbakidis Arabis, ex quo Seldenus & Colomesius concludere voluerunt, *Imperatorem Habessinorum aliquando ad Muhammedismum defeciſſe*, cum tamen locus ille potius de *Bazeno Homeritarum* in Arabia Rege, Habessinorum tunc cliente, intelligendus sit. Ex *miraculis* plurimis, quæ *Sanctis Æthiopibus* adscribuntur, illustris Ludolfus occasionem arripit, ea cum miraculis Sanctorum Ecclesiæ Romanæ comparandi. Loquitur etiam de ascetis rigidissimis, & profert PP. Societatis verba: qui *veram doctrinam ex tali rigore & miraculis probari non posse* statuunt; *Antichristum enim etiam operaturum miracula*. *Versionem Biblicam* apud Æthiopes *duplicem* exstare ait, incertum tamen, quibus auctoribus. Varias ejus partes in Europa manuscriptas & impressas repertas, recenset;

extremo demum judicii die poſt conjunctionem corporum cum animabus eventuram; idque declarat ſimili cujusdam in magno honore apud exteros, abſentibus uxore & liberis, conſtituti. Idem teſtimonio Jeſuitarum evincit, *purgatorii*, (quod etiam cum precibus pro defunctis ex Judæorum doctrina ortum habuerit,) neque nomen neque rem Habeſſinos habere: *limbum* tamen *Patrum* in libro quodam Æthiopico ſe reperiſſe, ſcribit; quamvis eam publicam Eccleſiæ illius doctrinam eſſe ambigat. Originem *invocationis Sanctorum* ab honorifica eorum memoria, olim apud Judæos etiam, primosque Chriſtianos uſitata repetit, nimiumque apud Habeſſinos *S. Mariæ cultum* confert cum eo, qui apud Pontificios illi defertur, & allegat veterem librum Dresdæ A. 1512. impreſſum, in quo *Magna Dea* vocatur; & propterea miratur, Jeſuitas & Luſitanos ab Habeſſinis pro inimicis B. Virginis habitos fuiſſe, quod negarent, illam peperiſſe Deitatem, ſive quod illam quidem *Deiparam* ſed non *Deitatiparam* vocare vellent. Addit nonnulla de *invocatione Angelorum*, a Judæis in Eccleſiam propagata; de *eſu ſanguinis & ſuffocatorum*, a quo hodienum *Habeſſini* juxta cum aliis in Oriente Chriſtianis abſtinent. Sed diutius occupatur ad probandum, antiquiſſima Chriſtianorum inſtituta pleraque nullam aliam originem quam e Judaiſmo habere; & Axioma inde format: *Ritus antiquiſſimæ naſcentis Eccleſiæ, ſi apud Judæos reperiantur, Judaicæ, non Apoſtolicæ originis eſſe.* Pergit ad ſpecialem demonſtrationem, & docet, *Eccleſiarum Chriſtianarum ſtructuras* ita adornatas, ut majores ſive Cathedrales templo Hieroſolymitano, minores vero ſynagogis ſimiles ſint. Sic uſum *veſtium, candelarumque ſacrarum, imaginum oblationes ad Altare, manuum impoſitionē, cantica & inſtrumenta muſica in ſacris, Feſta majora Paſchatos, Pentecoſtes & Sabbatum, Triſagion, Baptiſmum, Confeſſionem peccatorum, initiationem novorum ſponſorum &c.* ex Judaiſmo derivata, ſed in uſum Chriſtianum commutata, demonſtrat. *Eccleſiam enim traducem quaſi eſſe Synagogæ.* Hinc ipſa templa ingreditur illuſtris Autor, & *ichnographia* templi *Æthiopici Græcique*, ac *Synagogæ Amſtelodamenſis* Lectorum oculis expoſita, adytum ſeu *Sanctuarium veterum Chriſtianorum* latius deſcribit, rationemque ex Judaiſmo petit, quare Chriſtiani Orientales non admittant *imagines* ſculptas, ſed tantum *pictas*. Iidem *Euchariſtiam infantibus* hodienum tradunt, & *baptiſmum Chriſti* d. 6. Januarii (qui inde *Theophaniæ* ſeu *Epiphaniæ* nomen,

nomen, non ab adventu Magorum, accepit) celebrare ſolent, & quidem ſolenni balneatione & maxima lætitia, quamvis vinum in hoc feſto non bibant. Habeſſini ægerrime ad *confeſſionem particularem* Jeſuitis faciendam compelli potuerunt: a ſuis autem confeſſariis virgulis oleagineis in tergo ſe feriri libenter patiuntur; quem morem cum manumiſſione ſervorum apud veteres Romanos confert Ludolfus. De *ſacra* illorum *menſa* iis, quæ in Hiſtoria dixerat, pauca adjungens, interpretationem vero marmorei apud *Aringhum* monumenti latius defendens, ex quo collegerat, menſas veterum Euchariſticas, dum in ſpeluncis S. Cœnam adminiſtrarent, ad modum arcæ formatas fuiſſe; hinc lapidem ſacratum *Arcam* Æthiopibus dici, vinum in Euchariſtia per *uvam paſſam maceratam* exprimi docet ab Habeſſinis, Coptitis & Chriſtianis S. Thomæ. Probatq; ex Patrum Societatis Jeſu teſtimoniis, Habeſſinos *ſub utraque ſpecie* communicare, & refellit, quæ Holſtenius in contrarium attulerat. Plura notatu digna adfert de *muneribus* eorum *ad ſanctuarium* afferri ſolitis; inter quæ pauper quædam fœmina aliquando parvum felem capiendis Eccleſiæ muribus attulerat: de *Muſica & tripudiis* ſacris, ſaltationi non abſimilibus: de *rigidiſſimis jejuniis*, in ſpecie de *quadrageſimali*, quod teſte Eutychio Alexandrino primus a feſto Epiphaniorum removerit, & ad Paſcha usque extenderit *Demetrius Patriarcha Alexandrinus*; cum antea Chriſtiani poſt celebratum baptiſmi Chriſti feſtum, ut hiſtoria Evangelica fert, jejunium illud ſtatim inchoaſſent. Inde per totum orbem *jejunium quadrageſimale*, ut nunc eſt, receptum, licet diverſimode in variis eccleſiis computetur. Tempore *Pentecoſtes*, id eſt, per ſeptem hebdomades, nullum in primitiva Eccleſia fuiſſe jejunium refert. *Computum* porro *Eccleſiæ Æthiopicæ* ex MSto edit, Chronologisque elaborandum relinquit, addens integrum *Calendarium Æthiopicum*, rubrica diſtinctis præcipuorum ſanctorum nominibus; idque cum *Coptico* Seldeni confert, quod plurimis in locis emendat, & egregiis notis illuſtrat, unde varia de feſtis ſanctorumque vitis hauriri poſſunt; *Epactarum* vero auctorem facit Demetrium Patriarcham paullo ante nominatum, Æthiopum & Coptitarum teſtimonio. Denique *ritus nuptiales* Habeſſinorum, *polygamiam* legibus civilibus, non eccleſiaſticis apud eos permiſſam, *divortia* creberrima, quippe illorum jure licita, & *exequias* deſcribit.

His defunctus, *Ordinem Sacerdotalem* luſtrat, & oſtendit, *Cleri-*

cos Æthiopum nullam fori immunitatem habere: *Metropolitæ* suos, qui *Abbuna* dicitur, a Patriarcha Alexandrino semper venienti, subjectos esse: nullos tamen alios Archiepiscopos aut Episcopos hoc nomine dari: Presbyteris vero & inferioribus Clericis *uxores* permitti: quibus præmisit nonnulla de Nicænis Canonibus Arabicis suppositiis, quos *Somnia* vocat Baronius; de *antiqua Ægyptiorum lingua* hodie fere obsoleta; de quatuor primum, deinde quinque *Patriarchis Oecumenicis*, ac ortu nominis *Patriarchæ* & *Papæ*; de *Diaconissis*; de *Conjugio Clericorum* in Oriente permisso, & *cælibatu* Latinorum, ut & de *secundis nuptiis* ab Orientalibus hodie, multisque olim Patribus rejectis. Deinde infelix *schisma post Concilium Chalcedonense* pluribus describit, & dubitat, an *Eutyches* hæretica illa verba, quæ ipsi vulgo tribuuntur, ita protulerit, *quasi in Christo ante incarnationem duas naturas, post eam vero unam tantum agnovisset*; cum *Protocollum*, quod Baronius habet, videatur imperfectum. Veram autem ejus hæresin haberi posse ex *S. Leonis Magni* epistola, ex qua rationes suas dubitandi desumsit. Sententiam Eutychetis per sequelam imponi etiam *Jacobitis*, quales sunt *Armenii*, *Coptitæ* & *Habessini*, quorum hi tamen diserte asserant, *divinitatem & humanitatem in Christo post incarnationem sine mixtura & separatione subsistere, & esse unum*, scilicet ὑφιστάμενον: neque *Theopaschitarum* erroris eos esse reos, sed verba illorum commodam explicationem admittere. Hisce dogmaticis jungit Ludolfus nonnulla ad Historiam pertinentia, de *Jacobo Syro*, unde Jacobitæ dicti; de Coptitis, & *calamitatibus* ob reprobationem decreti Chalcedonensis *in Ægypto ortis*; de *Timotheo* Patriarcha Alexandrino, quo nomine plures dati fuerint; de *dissidio Melchitarum & Jacobitarum in Ægypto* adhuc hodie durante &c. Nihilominus Habesinorum cum Ecclesia Romana conciliatio sæpe tentata est, Legationibus hinc inde missis. At *Alexandri III Pontificis* epistolam ad *Indorum Regem* huc nihil facere monet. Postremo *Jesuitas* hoc & superiori sæculo plurimum præstitisse. Eorum res initio in Habesia florentissimæ fuerunt, post aliquot autem annos ruere, ac A. 1632 plane evanescere cœperunt, adeo ut illis hodie spes nulla supersit. Nam omnes quos Romanæ religionis clericos suspicantur, aditu regni severe prohibent. Hæc omnia magna diligentia persequitur illustris Autor, & monumentis necessariis, *epistolis & tractatibus a Patribus Societatis*

Digitized by Google

verborum; *nominum propriorum*; *Sanctorum* Calendarii Æthiopici; Vocabulorum *Græcorum*; *Hebraicorum* & *Arabicorum*; *Æthiopicorum* & *Amharicorum*; nec non *vernaculorum* Europæ.

JOHANNIS CLAUBERGII OPERA Omnia Philosophica, cura Johann. Theodor. Schalbruchii.

Amstelodami, apud Waesbergios &c. 1691. in 4.

Constat alphabetis septem & amplius.

JOhannes Claubergius Theologiæ & Philosophiæ Doctor & Professor in Academia Duisburgensi, inter Cartesianæ Philosophiæ assertores, ingenii acumine, perspicuitate docendi, ac ordine proponendi præcellens, plurimis opusculis separatim editis jamdudum inclaruit, utpote *Physica contracta*, *Disputationibus Physicis*, *Theoria corporum viventium*, *Conjunctione animæ & corporis*, *Metaphysica de ente*, *Paraphrasi in Meditationes Cartesii*, *Exercitationibus centum de Cognitione Dei & nostri*, *Logica vetere & nova*, *Logica contracta*, *Defensione Cartesiana*, *Dubitatione Cartesiana*, *Differentia Cartesianam inter & vulgarem Philosophiam*. Eadem nunc conjunctim emendatiora auctioraque prodierunt. Nam libellum de Philosophiæ Cartesianæ & vulgaris differentiis, ab Autore Germanice conscriptum, aliquis in Latinam linguam male convertit, ediditque in Germania; qua versione meliorem hic exhiberi, præfatio Typographi ad Lectorem promittit. *De novo accidunt* hactenus nondum editæ *Notæ breves* in Cartesii Principia Philosophiæ, manu Autoris codici, quo in scholis privatis uti solebat, adscriptæ; item *Exercitationes & Epistolæ*, inter quas *prima*, utrum Atheus possit convinci, se habere vel experiri apud semetipsum ideam DEI? *Secunda* vindicat doctrinam Cartesii de Motu & Legibus Naturæ ab exceptionibus Jacobi Revii; *Tertia* examinat novum argumentum probandi Dei existentiam, inventum ab Escalache. Adduntur Epistolæ Tobiæ Andreæ, Historiarum & Græcæ linguæ in Academia Groningana nuper Professoris, quarum *prima* tractat de collegio Sapientum Parisiis; de argumento pro existentia Dei, quo usus est Escalache; de libello in auctione librorum Dematii Ultrajecti invento; de opprimendis

mendis Canonicis: *secunda* refutat Gassendi sententiam de Vacuo: *tertia* refellit Varenium, qui in Geographia sua opinionem Cartesii de æstu maris oppugnavit. Dictata Physica privata sub nomine Claubergii abhinc novem annis Francofurti edita, in hoc volumine frustra quæres. Etenim referente editore horum Operum, pars multo maxima Dictatorum Auctori ne per somnium quidem unquam in mentem venit, cum eorum nec vola nec vestigium inter schedas ejus diligentius excussas reperiri potuerit, sed cuncta discipuli ex ore Claubergii, in scholis privatis Chiliada Thesium Physicarum exponentis, festino exceperint calamo, atque haud raro male intellecta, & a Doctoris sensu aliena consignarint. Præfixa est vita Johannis Claubergii per Henr. Christianum Henninium, Professorem Historiarum, Eloquentiæ ac Linguæ Græcæ, Collegam descripta, ex qua constat Auctorem nostrum A. 1622 natum, A. 1665 demortuum esse.

JOH. FREDERICI GRONOVII DE SESTERtiis, seu Subsecivorum Pecuniæ veteris Græcæ & Romanæ libri IV. Accesserunt L. Volusius Macianus JC. & Balbus Mensor de Asse: Pascasii Grosippi Tabula Nummaria: Mantissa & tres Αντιξηγήσεις *de Fœnore Unciario & Centesimis Usuris, item de Hyperpyro: Salmasii Epistola & ad eam Responsio.*

Λογαρικὴ Παλαιὰ πρὸς Νέα, *Græce & Latine.*

Lugduni Batavorum ex Officina Johannis du Vivie, 1691, in 4.

Constat 4. Alphab. & 11. plagul.

QUid in hac nova laborum paternorum editione præstiterit de elegantioribus literis insigniter meritus *Jac. Gronovius*, ex ipsius ad Lectorem præfatione omnium optime cognoscere licebit. In ea namq; edocet, se eorum, quæ in libris IV de Sestertiis, item in Mantissa ac duplici Αντιξηγήσει de fœnore unciario & centesimis usuris a Parente ad oras annotata repererit, plurimam partem vel locis suis inseruisse, vel si ampliora essent, aut talia quæ relinqui aliorum industriæ possent, in extrema pagina apponi curavisse: duplici eidem Αντιξηγήσει tertiam hactenus ineditam, in qua aliquod doctrinæ adjumentum habeatur, ac inprimis vexatissimus apud Horatium l. 2. Satyr. 3. v. 60 sqq. locus suæ integritati

Digitized by Google

nera, quæ Hieroſolymam & ad loca ſacra ducebant, quæque Saraceni, Turcæ & Ægyptii infeſtabant, adverſus graſſatores hos tuta reddituri, & peregrinantes defenſuri, in Palæſtinã expeditionem ſuſceperint, more Canonicorum regularium in obedientia, paupertate & caſtitate viventes, ſub Patriarchæ Hieroſolymitani imperio, ad palatium Regis Balduini, juxta templum Domini (unde nomen iis natum) manſionem habuerint, victum amictumque a Regis, Patriarchæ, & aliorum Eccleſiæ procerum liberalitate acceperint, a parvis autem his initiis intra breve tempus, Synodo Trecenſi in Gallia A. 1128 confirmati, ſuccreverint, albis induti primum veſtibus, poſtea rubeam ex panno crucem palliis aſſuentes, & vexillo bipartito ex albo & nigro utentes, intra quinquaginta annos aucto in immenſum eorum numero, acceſſione Comitum & primariæ nobilitatis virorum, beneficentia item Ludovici VII. Galliæ Regis & plurimorum aliorum liberalitate, ad ingentes divitias pervenerint. Sed ut magnæ fortunæ comes fere ſolet eſſe ſuperbia, ita poſtquam immenſas opes & potentiam impetraſſent, elatius eos ſe gerere cœpiſſe, &, neglecta humilitate, Patriarchæ Hieroſolymitano ſe ſubtraxiſſe, obedientiam ei denegantes, ex Wilh. Tyrio, Matthæo Pariſienſi & Balæo tradit. Clades in expeditionibus adverſus Arabes, Turcas & Saracenos ſæpius eos paſſos, & quosdam eorum a Saladino ferris diſſectos fuiſſe, ex Genebrardi ac Sigeberti Chronicis, nec non Marino Sanuto Torſello narrat. Cumprimis autem, poſtquam A. 1187. Hieroſolymæ in Saladini veniſſent poteſtatem, adverſo Marte ſæpius conflixiſſe, præterea multa injuſte, luxurioſe & crudeliter geſſiſſe memorat. Tandem in excidium totius Ordinis Clementem V. Pontificem & Philippum Pulchrum Regem Galliæ, ob iram quam hic animo erga illos ſeditioni adverſus ipſum in Gallia ortæ faventes conceperat, & avaritiam ac ſpem ingentis lucri ex illorum interitu percipiendi, conſenſiſſe, obſervat. Neque tamen ſatis conſtare exiſtimat, utrum rei ſcelerum quorum inſimulabantur, utrum innocentes fuerint; id vero colligi poſſe, Ordinis inſtitutum Deo non placuiſſe, eoque nec peregrinationes religioſas, nec inſanam poſſidendæ Palæſtinæ cupiditatem, gratam ei acceptamve fuiſſe. Non videri autem veriſimile, vera omnia eſſe, quæ objecta iis fuere crimina, fortioraque eſſe argumenta, quæ ad minuendam illorum culpam faciunt, adeoque injuſte cæſos fuiſſe & trucidatos omnes. Contigiſſe id ait A. 1307 quo Phil-

ippus Pulcher R. G. datis per Galliam literis, eadem die & hora ubique resignandis, omnes Templarios comprehendi, torqueri & igne cremari, ademtis eorum fundis & fisco, mandarit, omnes etiam Principes Christianos, ut in sua quisque ditione idem faceret, monuerit, Pontifex quoque Clemens V idem jusserit: unde factum, ut ferali Viennensis Synodi judicio condemnati intra septem annos ferro & igne omnes interierint; ultimo eorum Magistro *Jacobo Mola* cum duobus sociis *Guidone Viennensi* & *Hugone de Paraldis* A. 1314 Parisiis combusto. Excidio huic Templariorum Clementem Papam & Philippum Regem non diu supervixisse, sed a quodam ex isto Ordine Burdigalæ, cum in conspectu Pontificis & Regis cremaretur, ante tribunal Dei citatos, ut intra annum ambo compareant, eodem anno vitam utrosque finiisse, ex Fulgoso annotat.

Dum hanc de Templariis historiam contexuit Autor, varia quæ ad eos quidem non spectant, ob affinitatem tamen argumenti locum obtinent & grata Lectori se offerunt, adsperſit. Ut de Canonicis regularibus & secularibus §. *15. sqq.* de tribus votis, castitatis, paupertatis & obedientiæ, §. *19. seqq.* de Patriarcharum etymo & appellatione, §. *30.* de reparata cum templo urbe Hierosolymorum, & Ælia, §. *35. seqq.* de vestium discrimine in Ecclesia receptarum, pallio, colobio, dalmatica, byrro, cucullo, §. *47. seqq.* de vario crucis usu in signandis frontibus & vestibus, aut gestatione & pro templis ac in viis erectione earum, §. *60. seqq.* de diversorum Ordinum magnis incrementis ex parvis initiis, §. *84.* de liberalitatis erga sacros ordines causis, §. *87. sqq.* de vesperis Siculis, §. *160.* de nuptiis sanguinariis Parisinis, §. *161.*

SEBASTIANI SCHMIDT IN LIBRUM SALOmonis Regis, Hebr. Kobeleth, Græce & Latine Ecclesiastes dictum, Commentarius.

Argentorati, sumptibus Joh. Frid. Spoor, 1691. in 4. Plag. 54.

NOtior est summe reverendi Autoris methodus exegetica, quam ut prolixiori descriptione, nedum præconio laudeque nostra indigeat. Multos enim acutissimi Interpretis labores typorum beneficio publici juris factos intueri ac in usus nostros convertere nobis licet,

accentis-

recentisſimumque, *epiſtolis* quibusdam *Paulinis* impenſum, memoravimus ſupra *p. 90*, ubi etiam cæteros a nobis recenſitos non difficulter reperire eſt. Utut vero præſens opus, ſi editionem ſpectes, *recentisſimi* potius titulum ſibi vindicet, ejus tamen fundamenta jam olim ſunt jacta in collegio ſtudioſorum juvenum Argentoratenſium ſeptem abhinc luſtris, cum, qui nunc *Senior* eſt, paulo ante inter inclutæ illius Academiæ *Profeſſores Theologos* receptus eſſet. Exhibentur illo, ac quidem uno conſpectu, ſingulorum capitum Salomonæorum primo *textus* originalis Hebræus, *verſio* dein nova Latina literalis ac ſimplex, denique *paraphraſis* elegans ac perſpicua, nec brevitatis leges transgreſſa. Hinc ſubjicitur ſeparatim *analyſis* logica, ſingula membra Eccleſiaſtis nervis ſuis optime cohærere oſtendens. Sequuntur *annotationes* fuſiores, quibus rationes verſionis & connexionis analyticæ dilucide redduntur, ſimulque expenditur, adeoque aut approbatur, aut modeſte refellitur, quicquid e noſtratibus *Martinus Geierus*, ex Reformatis *Joannes Mercerus*, (quibus meliores ante *Schmidium* in Eccleſiaſten commentatores non habuimus,) in difficilem hunc Salomonis librum diſſeruere. E *Pontificiis* nemo in partes vocatur, quod omnes non ad Hebraicam veritatem, ſed verſionem vulgatam commentarios ſuos adornent, hæc autem abs illa quam maxime in *Kobeleth* noſtro recedat. Tandem adjici videas *Locos communes*. Unoquoque capite ita pertractato, toti volumini adnectuntur tres *indices*, unus *vocum Hebræarum*, alter *locorum Scripturæ*, tertius *rerum & verborum*.

Cum autem ſub initium relationis hujus monuerimus, non eſſe, cur ſpeciminis loco, ut alias circa Autoris hujus optimi opera a nobis factitatum eſt, multa excerpamus nove dicta, nolumus prolixioribus excerptis nunc Lectorem morari. Indicabimus tantum loca, *Cap. IV. verſ. 8. — 16 C. V. verſ. 7. 8. & C. VII. verſ. 29.* (ut quamplurima alia taceamus,) quibus a trita via multum recedit. Priorem enim locum totum ac tantummodo de *conjugio* & *cœlibatu*, non de aliis ſocietatibus, explicat, per חוט המשולש *funiculum triplicatum* maritum, uxorem & ſobolem intelligens; alterum de *peccato originis* ſub allegoria *fœminæ peccatricis* repræſentato accipiendum aſſerit. Quoad tertium, in verbis: כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם *Nam eſt altus ſupra altum obſervator; & Alti ſupra ipſos*, per *obſervato-*

rem Angelos, per *Altos ſupra ipſos* Perſonas SS. Trinitatis indigitari cenſet; Deumque ipſum יתרון ארץ *excellentiam terræ* vocari contendit. Sed deſinimus plura. Quin enim harum rerum cupidi ipſummet opus jam diligenti manu verſent, nobis non eſt dubium. Id unum dicamus: In connexione verborum ſacri textus monſtranda aliquid eximium ac paucis imitabile Schmidium præſtitiſſe, diffitebitur nemo, niſi qui librum aut non viderit, aut pervolvere attentius pigratus ſit.

L' INCREDULO SENZA SCUSA:

id eſt,

Incredulus inexcuſabilis. Opus Pauli Segnerii Soc. J.

Bononiæ, apud Jul. Borzaghi, 1690, in 4. Plag. 41.

pag. 1. IN hoc libro in *duas* Partes diſtributo, id agendum in ſe ſuſcipit Autor, ut, cum per 25 annos Miſſionarii partibus functus probe obſervaſſet, quam pernicioſum ex peregrinatione venenum plurimi inter exteros hæreſi infectos verſati in patriam ſecum referre ſoleant, dum Vaticani oraculis non contenti clariores circa Fidem probationes flagitent, de miraculis, quæ alii clauſis oculis revereantur, dubitare, & tantum non ſubſannare eadem audeant, & nec pro Hæreticis, nec pro Catholicis, ſed ipſius Atheiſmi Candidatis habendi, apud ſuos venefici fiant, antea veneno infecti, his talibus viam monſtret, infallibilem *fidei Catholicæ* veritatem, cujus Deus ipſe autor extiterit, & cui citra ullam probandi neceſſitatem credere teneamur, inveniendi.

9. Parte I contra *Atheos* pugnat, eosque *intellectu* faſtuoſo & *voluntate* corrupta laborantes, & qui, cum ex operationibus convincantur, eſſe animam, quæ illas producat, ex creaturarum tamen operationibus, ut Deum credant, adduci ſe non patiantur, ad *Autoritatis* 10. & *Rationis* tribunalia evocat. In *priori* omnium Nationum, ingenio & moribus alias mire inter ſe diſſentientium, unanimem circa Dei 14. exiſtentiam conſenſum ipſis opponit. In *poſteriori* de cauſa *prima*, ad quam ab effectibus gradatim tandem deveniendum ibique ſubſiſtendum ſit, 16. 24. ratiocinatur. *Mundum* ait corruptioni obnoxium a ſe ipſo non eſſe, nec *caſu* ex atomis æternis productum, aut produci potuiſſe; alias 26. 30; tot fore Deos, quot atomos. Sic ex *Natura* etiam conſtantia & effectibus

ſatis

satis manifestari, quod *casu* ea non operetur; ejus nomine vero abuti, qui in Dei locum eam substituunt. Contra *Cœlum*, vastitate, motu & influxibus suis, de potentia, sapientia, & bonitate Creatoris sui testari. 34. 36. *Terram*, quæ omnium rerum *matris* vices, ut cœlum *Patris*, sustineat, ad cognitionem divinitatis nos deducere. Testari de Deo omnis generis *Animalia* quoad mirabilem tam individuorum quam specierum formationē & conservationem, & stupendā interiorum, quæ in minutissimis insectis occurrunt, partium structuram, docilitatem item illorū & variarum artium peritiā. 42. 46. *Hominem*, quem *Macrocosmum* in *Microcosmo* haud inepte dixeris, sui ipsius contemplatione, si modo velit, ad cognitionem Dei pervenire posse; artificiosam enim ejus compagem ita se habere, ut Anatomices peritus Atheus esse non possit, si *manuum* saltem & *vultus* compositionem accurate dispiciat. 59. Hinc sub conceptu *Entis summe perfecti* divinitatis demonstratio sistitur. 69. Ostenditur simplicissima Dei in tot diversis attributis suis *unitas*; exposita simul & Deorum, si plures essent, & hominum maxima infelicitate & miseria. 73. *Providentiam* divinam negantes rationibus a conscientiæ post violata summi Legislatoris præcepta morsibus, sapientia, omniscientia, bonitate & dignitate Dei petitis confutantur; iisque, tot peccatorum permissionem, præmiorum item & pœnarum inæqualitatem in contrarium afferentibus, respondetur. 78. *Astrologiæ genethliacæ* & *judiciariæ* vanitas, cum æque ac Atheismus in Providentiam divinam injuria sit, prolixe deducitur. 84. 97. *Immortalitate* denique *animæ* argumentis physicis & moralibus adstructa, & oppositionibus, quæ contra eam proferri possunt, valide enervatis, ex ante dictis ejusmodi catenam nectit Autor: Si est Deus, est etiam Providentia; si Providentia, anima est immortalis; si anima est immortalis, Religione quadam & quidem vera, quam anima profiteatur, opus est. 120. 145. *Religionis veræ* necessitatem exinde eruit, quod Deus, uti primum omnium rerum principium, ita & ultimus finis esse, & pro autore rerum peculiari cultu agnosci debeat. Politicæ inventum Religionem a quibusdam frustra perhiberi, cum in ejus potestate non sit ad credendum quid proponere, quod demonstrare non potest. Veram autem Religionem non esse, nisi ab ipso Deo revelatam.

In *Parte* II veram Religionem illam non esse aliam, quam *Romano-Catholicam*, contra *Paganos*, *Muhammedanos*, *Judæos*, & quos

putat *Hæreticos*, comparatione inſtituta, probandum Autor aggredi-
pag. 149. tur. Et initio quidem docet, *ſummopere convenire, ut per viam Fidei nos ducat Deus*, tum reſpectu *ſui*, ut intellectum & voluntatem ipſi ſubjiciamus, cum in ejus honorem cedat, ut ipſius ſtetur dictis: tum *noſtri*, cum per fidem vera inter Deum & nos ſtabiliatur amicitia, eaque fundamentum ſit amoris divini in terra, haud ſecus ac viſio beatifica in cœlo: tum *rerum credendarum*; fidem enim non exerere aliquam violentiam in rationem, ſed hanc magis perficere, tranſcendereq; &
153. peſſundare ſuperbientem. Ad hanc fidem addiſcendam *ſchola* opus eſſe; & hanc eſſe *Eccleſiam*, quæ *Magiſtrum* habeat Deum, *Diſcipulos* vero ipſos Fideles: decere etiam, ut ſit *antiquiſſima, infallibiliſſima*, & *apertiſſima*. *Antiquitatem* ab Adamo ſtatim accerſit, & rejecta trium Religionum *Naturæ*, *Moſis* & *Evangelii* diſtinctione, unam eandemque eſſe ait, quæ vero ſucceſſu temporis clariorem ſubinde lucem diffuderit. *Infallibilitatem* veritati Magiſtri in Scripturam
155. ſacram relatæ ſuperſtruit. Hanc nunquam fuiſſe adulteratam, nec adulterari potuiſſe; nec Deum, qui minimam creaturarum ſpeciem perire non ſinat, ut talis Libri, in quo voluntatem ſuam nobis dictaverit, interiret veritas, unquam paſſurum. Et niſi *aperta* foret hæc ſchola & omnibus *viſibilis*, inferiorem fore Synagoga Judaica, quæ tamen deſtructa ſit, & Regnum Chriſti non niſi terram incognitam. *Signa*,
159. quibus Religio vera a falſa diſcernatur, ad tria attributa divina, *Potentiam, Sapientiam*, & *Bonitatem*, reducuntur. *Illam* relucere in Miraculis & fortitudine Martyrum; *Iſtam* in doctrina cœleſti nobis expoſita; *Hanc* denique in virtutibus, quas ſequaces ejus profiteantur. Miraculorum *neceſſitate* & *ſufficientia* demonſtrata, omnes, cujuscunque generis ſint, Religiones provocat, an cum Eccleſia Romana pariu
164. facere poſſint. Nullis gloriari poſſe *Anabaptiſtas*, *Lutheranos*, & *Calviniſtas*. Et Anabaptiſtam quidem in Polonia, cum viſibilem Spiritus S. baptiſmum ejus confirmaturi deſcenſum promitteret, a dæmone in aqua illa baptiſmali ſubmerſum fuiſſe: *Lutherum*, Staphylo teſte αὐτόπτῃ, cum energumenam quandam adjurare auderet, a Spiritu maligno tam male exceptum, ut fuga vitæ ſuæ conſulere opus habuerit: *Calvinum* ad virum, ex compoſito ſimulate mortuum, reſuſcitandum dum accederet, illum vere mortuum inveniſſe. Hinc veritas *miraculorum Chriſti* contra Judæos, defectum alterius cujusdam hiſtorici, præ-

ter

ter Christianos, artem magicam, diaboli concursum opponentes, asseritur; contra Hæreticos vero docetur, miracula ad demonstrandam Ecclesiæ veritatem *sufficere*, & *necessaria* adhuc esse. *Illud* quidem; alias Christum Judæos *Joh. 15, 22.* inexcusabiles dicere non potuisse, quod doctrinam tot miraculis confirmatam recipere noluerint: *hoc* vero, ob conversionem novarum gentium, item ad Ecclesiam veram a Sectis distinguendam, & ut Dei circa negotia hominum providentia ostendatur, &c. Quemadmodum vero Ecclesiæ jam satis radicatæ & in possessione constitutæ crebriora miracula æque ac plantandæ non sint necessaria, & intra 170. annos, postquam Lutherus prodiit, vel unicum miraculum ad probandam illam sponsam Christi sufficiat, veluti vel unus annulus sponsam Regiam satis declarare queat, licet non omnes digiti gemmis superbiant: ita Lutherum, Calvinum, & Carolstadium, ut veritatem doctrinæ suæ omnibus Patribus, omniũ Pontificum decretis, & autoritati Catholicæ Ecclesiæ contrariantis comprobarent, miraculis maxime opus habuisse. Diluuntur hinc duæ *Objectiones:* 1. Catholicos in admittendis miraculis esse nimis faciles. Resp. negando hoc asseri posse de miraculis a Congregatione illis examinandis præposita approbatis, cum Romæ tot rigorosæ occurrant difficultates, donec vel unum saltem prodigium ratum habeatur. II. Miracula esse falsa vel fidei dubiæ. Resp. provocando ad Scriptores miraculorum fide dignissimos, & inter eos Chrysostomum, Hieronymum, tres Gregorios, Athanasium, Augustinum, satis gnaros verum a falso distinguere, quorum fidei in his derogare nequeant Hæretici, cum eos alibi sibi faventes allegare soleant. Quin adhuc supereſſe miracula permanentia, quale sit coagulatus *Johannis*, nec non *Januarii* sanguis; *Illius* enim sanguinem sub lectionem historiæ decollationis, *hujus* sub appositionem capitis, liquescere & ebullire: item ossa *S. Nicolai* in humore incorrupto & saluberrimo natantia; quos effectus sympathiis vel occultis qualitatibus Hæretici frustra tribuant. Miraculum vero miraculorum esse *conversionem mundi* ad Christum a profundissima superstitione & vitiosissimis moribus, a debilibus Apostolis, Petro in conversione Romæ præ aliis eminente, peractam, nec non victoriosam *Martyrum* constantiam, inter quos, & prætensos Sectarum martyres, magna intercedat differentia, ratione tum *numeri*, cum tot Ecclesia Catholica habeat martyres, ut singulis anni diebus 30000 memoria recoli possit,

pag. 170.
174.
176.
189.
181.
189
192

possit, Sectarii vero vix tot testes habeant, quot sectas; tum *concordiæ*, cum testes harum itidem non magis concordes esse possint, quam earum magistri; tum *dignitatis*, ad obtinendam fidem facientis, Sectariis similes iis, quos Catholici sistant, producere non valentibus.
pag. 199. Nec recentiores, qui veritatem Ecclesiæ Romanæ comprobent, deesse martyres, in *Japonia* præsertim, in quibus corona martyrii insignitis fœminæ & teneræ ætatis pueri præ aliis admirationem mereantur. Ve-
203. ritatem porro Ecclesiæ Catholicæ corroborari *Propagatione sectarum*, quarum *Sapientia*, secundum *Jac.* 3, 15. *non sit desursum descendens*, sed *diabolica* ob superbiam animi in suis autoribus; *animalis* in assectis, concessam licentiam avide amplectentibus; *terrena* in patrocinantibus. Principes enim Germaniæ, quibus omnis in pecunia cura sita
209. sit, spe fisco addicendi bona ecclesiastica, a Luthero ad doctrinam suam sollicitatos: *Gustavum* Sueciæ Regem bello exhaustum ab Olao Secretario ad eandem allectatum: & ex ratione status Principes sanguinis in Gallia favisse Hugonotis, ut Guisios opprimerent; *Belgas*, ut obsequium Regis sui excuterent; *Elisabetham* Anglicam, ut regnum suum stabiliret, venenum illud admisisse; & demum totam illam propagatio-
210. nem nil nisi naturæ corruptæ opus fuisse. Duplicem quoque *Judæorum* miseriam, cui ab extrema Hierosolymæ direptione in pœnam com-
217. missi Deicidii obnoxii fuerunt, & funestum *persecutorum* fidei exitum in favorem ejus testari. Exemplorum recensione a *Simone Mago* inchoa-
219. ta, etiam pervenitur ad *Lutherum*, quem nocte hilarem cœnam secuta seipsum suffocasse, testatus juvenis domesticus sit: *Bucerum* moribundum a Spiritu nigro ex lecto abreptu & solo allisum: *Calvinum* a vermibus fere consumptum dæmonia in auxilium vocasse, & execratum fuisse horam,
221. in qua scribere cœpisset. *Stabilitatem* quoq; Ecclesiæ Cath.. veritatē ejus indicare, ambulantis super *Aspide* & *Basiliscis*, i. e. *Judæis* & *Hæreticis*, & conculcantis *Leonem* & *Draconem* i. e. *Imperatores* persequentes, & *Antichristum*. Ab origine Ecclesiæ ad Lutherum usque 305 familias hæreticas una cum libris suis extinctas esse, quorum nec memoria superstitaret, nisi in libris refutatoriis eadem recurreret. Interim etiam, dum florerent hæreses, complures alias nationes accessisse Ecclesiæ.
228. *Ludovicum Magnum* Galliæ Regem intra paucos menses Hugonotarum exterminasse religionem, miseram ideo dicendam, quæ militibus non præliantibus, sed hospitantibus saltem manus dederit. Quin &

citra

Digitized by Google

citra insultum desultores fieri hæreticos. Ita *Brandeburgicos* Lutheri antehac castra secutos A. 1616 Calvini partibus accessisse, sed A. 1623 Lutherum iterum agnovisse. *Lutheranos* intra 50 annos ab anno 1517 ad 1567 in 11 alias Sectas nomine & fide variantes, *Semi-Lutheranos* in alias 11, & *Anti-Lutheranos* in 56 subdivisos fuisse, qualis inconstantia cum fide stare non possit. *Muhammedanos* constantes dici non posse, nullam religionis causa molestiam expertos. *Judæos* pertinaces instar tropæi vindictæ divinæ duraturos usque ad finem mundi, quando Deus superabundanti tandem gratia sua eos emollire dignabitur. Solam igitur Ecclesiam Catholicã, cum inter tot pereundi pericula immota perstiterit, sine dubio pro vera habendam esse. Veritatem præterea Fidei Christianæ haud leve pondus accipere a *Vaticiniis* Prophetarum & Sibyllarum, longis post prædictionem intervallis & præcise impletis, imprimis ratione Messiæ, cujus frustranea expectatio Judæis pluribus argumentis exprobratur. Et ex *Spiritus prophetici* perpetua in Ecclesia Romana *conservatione* veritatem ejus denuo eluceſcere; nisi divinam promissionem *Joel* 2. mendacii insimulare velimus. In promtu esse prædictiones *Antonii*, *Thaumaturgi*, Abbatis *Johannis*, *Benedicti*, *Malachiæ*, *Francisci*, *Catharinæ Senensis*, *Catharinæ Raconisiæ*, ex cujus ore *Picus* Princeps *Mirandulanus* multas se prædictiones audivisse fateatur; *Brigittæ*, Græcorum excidium & varias afflictiones, donec Romanæ Ecclesiæ se submittant, & *Hildegardis* ruinas erroribus Lutheri Germaniæ illatas præsagientis. Nec nostra tempora carere vaticiniis de Imperii Romani incremento, & intertrimento Ottomannici. Sic *Martinum* quendam *Stridonium*, cujus Vita A. 1673, 24 post excessum ejus anno, Pragæ edita fuerit, de *Turcici Imperii* excidio clare & cum exaltatione Spiritus locutum esse, brevi, ut verba habent, inchoandam ruinam ipsius; ideoque Societatem eo nomine hortatũ ad Græcæ Linguæ studiũ, quod essent Constantinopoli Christianam doctrinam aliquando explicaturi &c. Novatoribus vero tam nobile privilegium neque *de facto*, neque *de ratione* competere posse. *Non de facto*; Muhammedem enim corporis sui post mortẽ statim in cœlum assumtionem, & perpetuam suorum victoriam vaticinatum: Lutherum rebellibus rusticis itidem victoriam adversus Nobiles prædixisse; item Wittebergæ se obiturum; A. 1583 universale judicium venturum, unde & multi sementem eo anno facere neglexerint: Sed utrumque

pag. 229

230.

236.

239.

241.

que magis miramur. Unicum namque cerebrum, cerebella vero duo, ab interjecto quodam ſepto cartilagineo, duplicique dura matre diviſa, intra cranium viſa ſunt. In pectore cor quoque unicum, & pulmo ſaltem binis conflatus lobis, nihilominus bifida e corde aorta, quatuor ſtatim carotides præbens, apparuerunt: reliqua in utroque abdomine contenta viſcera, ventriculus, epar, lien, pancreas, renes cum veſica uteroque debite conformata.

Hac præmiſſa delineatione Anatomica, non dubitat Autor ulterius inquirere in cauſas modumque illius pravæ conformationis. Potiſſimum adverſus opinionem recentiorum, qui teſtes muliebres pro ovario habent, adeoque hominem ex ovo naſci arbitrantur, ſatis acriter pugnat, eam præcipue ob cauſam, quod, cum in ovulis, ut vocat, imaginariis, & quidem ſingulis, delineatio fiat perfecta totius hominis, non poſſit duplex ex eadem cicatricula formari corpus, quale præſentis monſtri fuit. Multo minus exiſtimat poſſibile, bina concurrentia ovula ita coaluiſſe, ut caput atque cor appareret unicum, cum cerebella & vaſa ſanguifera & reliqua viſcera abdominis duplicia deprehenſa eſſent. Quapropter neglecta modernorum hypotheſi, cauſam quærit in materia ſeminali ejusque virtute plaſtica hoc pacto: Vulgatiſſima, inquit, experientia ſatis innotuit, ſales diverſi generis commixtos & aquoſo menſtruo diſſolutos, ſenſim ſe præcipitando, ſejungi ac ſeparari, & juxta eorum ſimilitudinem figuramque invicem uniri ac in criſtallos coagulari. Non abſimili modo extricari putat ſeminis moleculas ſalino-volatiles magisque ſpirituoſas, adeo ut aliæ ad cerebrum, aliæ ad cor, aliæ ad oſſa efformanda ſe explicent incumbantque. Sic illæ particulæ, quæ ad cor delineandum fuere hoc in caſu aptæ, ubi duo alias effinxiſſent corda, uteri compreſſione vel fortaſſe matris imaginatione diverſimode agitatæ, per earundem analogiã invicem conjunctæ & colligatæ, unicum cor fabricarunt cerebrumque.

Ceterum dum in monſtrum hoc incidimus, in memoriam nobis revocatur ſimile fere aliud, in Diario Eruditorum Parmenſi A. 1690, no. 9. pag. 218 deſcriptum ac depictum, felis nempe bicorporeus monoceps, qui duo exhibet corpora infra umbilicum ex omni parte perfecta, ſupra umbilicum autem adeo connexa, ut in unum collum & caput, idque roſtratum, quale avium eſt, deſinant. Quod monſtrum felinum cum humano hoc noſtro conferri ab iis meretur, qui hiſtoriæ monſtrorum ſtudio ducuntur.

FRIDE-

FRIDERICI SPANHEMII F. DE PAPA FOEmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica.

Lugduni Batav. apud Joh. Verbessel, 1691, in 8.

Constat plagulis 5 5.

QUod post Leonis IV obitum, ante Benedictum III, seculo medio nono, Pontificiam sedem fraude occuparit fœmina, sexum mentita virilem, postquam id tradiderunt Anastasius, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, Radulphus Flaviacensis, Otho Frisingensis, Martinus Polonus &c. autores antiqui, a sequentium temporum scriptoribus ferme omnibus affirmatum fuit: traditumque præterea, fœminam istam, *Agnetem* antea dictam, Moguntio oriundam, sub *Johannis Anglici* nomine orbi illudentem, a familiari suo fuisse imprægnatam, & postea partus sui temporis ignaram, cum e Basilica Vaticana S. Petri in Lateranum tenderet, enixam fuisse; ob cujus facti detestationem Pontifices hodienum viam istam declinent. Primus in dubium vocavit Johannæ vel Agnetis hujus Pontificatum Jo. Aventinus, eumque secuti pontificiarum partium scriptores omnes, probe intelligentes, quantum autoritati pontificiæ ejusque sedis dignitati dedecus adspergeretur, si infame scortum ea aliquando gavisum fuisse, omnibus purpuratis elusis, concederetur. Falsi igitur insimularunt hanc narrationem editis scriptis plurimi sedem pontificiam reverentes autores, quos recensent & eorum numero accedunt Baronius ac Leo Allatius; in fabulæ etiam argumentum eam convertit e Reformatis David Blondellus vir doctissimus, libro breviori anno 1647 Gallice ipso nesciente edito, & prolixiori Latino post fata ejus A. 1657 per Steph. Curcellæum evulgato (cui assensisse Dan. Chamierum, Sam. Bochartum & Petr. Molinæum, e Sarravii Epist. p. 227. intelligimus,) in quo efficacibus argumentis vulgarem opinionem impugnavit, fabulosum istud commentum ad destructionem autoritatis pontificiæ exiguum emolumentum afferre posse existimans. Cum vero minus probabile videatur, per tot secula tot viros doctos (quorum septem decadas ipse Blondellus protulit, centum autem triginta & quinque testimonia ὁμόψηφα Egbertus Grimmius in commentario de Johanna Papissa lingua Belgica A. 1636 edito enumeravit) adeo facili credulitate admissuros fuisse Papatum

patum hunc fœmineum, absque accuratiori in re tanti momenti veritatis investigatione; leves illæ in circumstantiis discrepantiæ aut parachronismi Blondello observati, eruditis & in ecclesiastica antiquitate probe versatis viris persuadere non potuerunt, ut fidem detraherent rei, in qua narranda cæteroquin tot veteres scriptores convenerant. Ac proinde statutum fuisse Claudio Salmasio, objectiones Blondelli discutere, & quæ ad adstruendam rei hujus fidem facerent memoriæ mandare, ipse Curcellæus in præfat. indicat, & Bœclerus in Comm. de rebus sæculi IX, p. 119. in Suecia sibi ab ipso Salmasio narratum fuisse scribit. Sed quam interveniens proposito huic summi Viri mors vacuam reliquit provinciam, exornandam suscepit doctrina & vasta eruditione ipso non inferior Frid. Spanhemius celeberrimus in Belgio theologicarum & ecclesiasticarum rerum Doctor, remque arduam & magnis difficultatibus implicitam (uti controversiam hanc vocat in Epist. Sarravius p. 227.) aggressus, utriusque partis momenta accurate libravit, & fidem ætatemque testium ac monumentorum exacte expendens, quorundam autoritatem interdum infirmavit, eosque confutavit, qui Johannæ pontificatum in fabulam convertentes expunxisse eam e catalogo Paparum, ceu infandum nomen, & damnasse æterna oblivione putabantur. Etsi autem multos sibi esse intelligeret adversarios, quorum præcipuos & reliquis præstantiores in libri titulo nominat, Onuphrium, Allatium, Labbeum, Launoium, Mabillonum; præ omnibus tamen Blondellum, (utpote argumentorum vi inque ecclesiasticæ antiquitatis solida eruditione reliquis superiorem) sumsisse videtur, cujus argumenta convelleret, & e chronologia Pontificum depromtas rationes destrueret. Vero non prorsus absimile esse factum hoc, (quod multis tale visum est) inde ostendit, quod sexum mentiendi ratio haud æque difficilis fuerit apud Italos mento rasos, quam alias gentes barbam eo tempore gestantes; idq; exemplis fœminarũ, quæ religionis ac disciplinæ studio ita sexum occultarunt, ut pro viris habitæ, & ad dignitates maribus convenientes, sacras etiam, admotæ sint, probat *p. 8. seq. 119. seq.* Autores historiæ de fœmina hac, pontificiam sedem occupante, adversus negantes eam tuetur, & primo loco Marianum Scotum nec ex errore nec ex malitia comminisci talia potuisse, si non vera res fuisset, docet *p. 18. sqq. 46. 345.* codices autem ejus corruptos & insertam ab alio hanc narrationem fuisse negat *p. 22. sqq.* De Radulpho Flavia-

cum Barlaamo Calabro esse statuunt, disputat *p. 264. sqq.* Alterum argumentum ex silentio Anastasii Bibliothecarii, Leoni & Benedicto coævi, petitum, quod non modo de Papa fœmina, quæ Johannes appellata fuerit, is taceat, sed ea etiam referat a morte Leonis, quæ Johanni cuidam IIX locum prorsus faciant nullum, diluit *p. 270. sqq.* multa statuens a Launoio (qui solum hoc argumentum ad configendam Johannam sufficere censuit) & cæteris supponi, quæ vel ambiguæ fidei sint, vel aperte falsa, *p. 277.* Anastasiosque plures extitisse, a scriptoribus istis confusos, nec Vitarum Pontificiarum autorem eum videri qui sub Hadriano II & Johanne IX vixerit, *p. 279.* ostendit: quicquid etiã Anastasius Bibliothecarius scripserit, passum esse tot mutationes id quod hodie extat de Vitis Pontificũ opus, a Jesuitis Moguntinis A. 1602 editũ, ut non unum, sed sexcentos in eo laborasse, ex infinitis adjectionibus, detractionibus & variatione intelligat, qui Codices conferre velit, *p. 287.* Non ergo dubitandum, sicubi autoritatem & honorem Pontificiæ sedis violatum animadverterint, id ab ipsis fuisse erasum: quippe cum in Codice Palatino inter Leonem IV. & Benedictum III. collocatam vitam Johannis fœminæ olim viderit Freherus, peculiari epistola id testatus; Salmasius quoque eandem in isthoc Codice, antequam is Romam asportaretur, sibi conspectam narraverit Sarravio, Bœclero, Riveto & Autori, *p. 292. 294*; in Bibliothecæ Regiæ Parisinæ Codice Anastasiano etiam disertis eam verbis legi testatus sit Fabrottus, Sarravius & Blondellus, *p. 295*; Naudæus item codicem ejusmodi habuerit, *p. 299*; neque vero sit simile, (quod tamen arbitrantur isti) a monachis librariis, pontificio dominatui & honori addictissimis, sub præfectorum oculis interpolatum fuisse librum Bibliothecarii Romanæ Ecclesiæ, remque tantæ invidiæ & tam ignominiosam isti intrusam, *p. 297*; credibile potius sit, ipsum Anastasium e vitis reliquorum Pontificum infamem Johannam omisisse, cum solenne ipsi fuerit, premere ea quæ Romæ invisa essent & causæ Paparum adversarentur, in eorum vero gratiam a vero aliena asserere religioni sibi haud duxerit, quod pluribus ex eo desumtis testimoniis probat *p. 310. sqq.* vafrum ejus etiam & abjectæ servitutis ingenium in causa Photiana eluxisse *p. 321.* ostendit. Quæ autem ratio suspicionis in corruptis & depravatis Anastasii codicibus, eandem quoque obtinere in Gulielmo Biblioth. Annalibus Bertinianis, Adone, Hermanno Contracto, Conrado Urspergense, & Monacho-

nachorum monumentis aliis, quorum autores vel ex ſtudio in Pontificiam ſedem ſiluerint, vel ſilere juſſi ſint, expuncta & ejecta ex iis, Expurgatorum artibus, Johanna *p. 323. 344.* obſervat; nec e ſilentio ſcriptorum, qui Mariani Scoti tempora præceſſerunt, recte inferri hiſtoriæ de Johanna vanitatem, demonſtrat *p. 345. 522.* Moram a Sirmondo ex Hincmari epiſtola difficultatem, qua veniſſe ad ſe de obitu Leonis Papæ nuncium memorat, cum Miſſi a ſe in itinere eſſent, qui cum Romam perveniſſent, Benedictum Papam electum invenerint, *p. 362. ſqq.* ita diluit, ut hiulcam eſſe eam epiſtolam doceat, & ſtudio quædam reſecta, ut Benedictus Leoni immediate ſuffectus crederetur; immo locum eſſe ſuſpicioni, quod ad Johannam, non Benedictum ſpectarit ea epiſtola, quam ab Hincmaro miſſi Romam ferebant, & pro ea nomen Benedicti ſuppoſitum fuerit, *p. 370.* adde *p. 488.* Benedicti III. diploma in favorem monachorum Corbeienſium ſcriptum, quod præcipue Labbeus urget, variare in omnibus editis, & confictam eſſe epocham Johannæ expungendæ; nec inuſitatum falſariis iſtis, clauſulas pro lubitu privilegiis bullisque papalibus adſcribere, in favorem ſuorum vel ordinum vel cœnobiorum, alias item refingere & interpolare, *p. 381. & ſqq.* probat. Tertium argumentum, quo ex ratione temporum & chronologico calculo annorum, menſium, dierum, quibus ſinguli ante & poſt Johannam Pontifices ſederint, collatis Lotharii & filiorum annis, Onuphrius, Allatius, Blondellus, Launoius, & Labbeus, falſi arguere conantur Marianum Scotum, Martinum Polonum, & cæteros qui biennium & amplius Johanni IIX fœminæ attribuunt poſt exceſſum Leonis IV, ante electionem Benedicti III, refellit *p. 417. ſqq.* & chronologiam papalem incertam, fallacem, ac lubricam eſſe, tum ex ipſis pontificiis ſcriptoribus *p. 414.* tum duabus tabellis demonſtrat, quarum prima *p. 421. ſqq.* inſignes diſcrepantias exhibet chronologiæ pontificiæ, inde usque a Petro ductæ, multum variantis non ſolum in numero & ſerie Paparum, ſed & in ætate eorum ſeu tempore per quod ſederint denotando, quod exemplis priorum ſex poſt Petrum Epiſcoporum Romanorum *p. 426. ſqq.* manifeſtum reddit, nec aliud quidquam in re chronologica magis perplexum exiſtimat, & nutans, & inſtabile, ac perpetuo ſecum conflictu præbens jucundius attendentibus ſpectaculum, quam ſit illa chronologiæ papalis digeſtio; ſeu initium Pontificatus ſingulorum attendatur, ſeu duratio

ſedis, ſeu vacatio ejusdem, vel interpontificium, ſeu combinatio cum annis Æræ Chriſtianæ, aut Conſulum, aut Imperatorum, aut cum Indictionibus, & qui alii ſunt characteres in collatione temporum *p. 434.* Altera tabella Paparum, præcipue noni ſeculi, & temporis illis attributi, ſeriem ac rationem diſcordibus plane calculis atque ſententiis conſtare oſtendit, unde manifeſtum redditur, qua demonſtrationis chronologicæ evidentia negetur, poſt mortem Leonis locum fuiſſe Johanni ſive VII. ſive VIII; affirmetur vero Benedictum III. paucis poſt diebus, certe eodem menſe Julio, electum fuiſſe, poſtquam obierat Leo, *p. 436.* Igitur Hadriani I, Stephani V, Eugenii II, Valentini, Gregorii IV, Sergii II, & Leonis IV tempora & initia ac fines pontificatuum examinantur, & ut ſcriptores in iis definiendis diſcordent exponitur; quam adverſis item inter ſe frontibus iidem committantur, aut ſententiis diſtrahantur, circa tempus interpontificii Leonis IV, & ut plerique properent in Benedicto ſurrogando Leoni, ridicule etiam Anaſtaſium in partes vocent, (cujus vetuſtiſſimi codices tamen vitam Benedicti non recenſeant, ſed in Leone IV deſinant, ut *p. 282. 300. 460.* e Cod. Thuaneo fuit oſtenſum) id unice agentes, ne inter Leonis exceſſum & Benedicti conſecrationem ullum omnino Johannæ tempus, ne menſem quidem aut diem, relinquant, fuſe traditur. Diſſenſum eorum, qui Papiſſam admittunt, aliis ad annum 854, aliis ad 855 exordium ejus ſedis referentibus, in menſibus etiam & diebus variantibus, in argumentum ficti pontificatus verti poſſe, negatur *p. 467. 84.* niſi pariter inde a Petro usque omnes Papæ expungendi ſint, quorum exacta temporum notitia admodum incerta. Papale autem bellum iſtud, ut in Pontificibus determinandis qui Johannam præceſſerunt, & interpontificiis deſignandis, præſertim iſto a morte Leonis IV; ita quoque in adſignandis annis & definienda ſede Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II, manifeſtum redditur *p. 468. ſqq.* Geſta ſub Johannæ pontificatu quod attinet, quorum notitia nos deſtitui indeque eam non extitiſſe contendunt, cum Leonis & Benedicti actis confuſa fuiſſe putat *p. 481.* ac falſo quidem adſcripta quædã Johannæ, quæ referenda erant ad Leonem anteceſſorem, v. g. conventus Ticinenſis, iter Romanum Æthelvvulphi Anglo-Saxonum regis cum filio Ælfredo *p. 483. ſqq.* ad Benedictum vero relata, quæ ſpectant tempora Johannæ, ad obſcurandam eam & infamiam ſedis pontificiæ abſtergendam, *p. 488,* docet. Ex his

pruden-

Digitized by Google

prudenti & præjudiciis vacuo Lectori constare posse, falsos Onuphrii, Allatii, Blondelli & Labbei calculos, vanosque πανσσυμαξίγων triumphos esse concludit.

HISTOIRE DES PERRUQUES, OU L' ON fait voir leur origine, leur usage, leur forme, l' abus & l' irregularité de celles des Ecclesiastiques, par M. Jean Baptiste Thiers, Docteur en Theologie, Curé de Champrond.

hoc est,

Historia comarum adscititiarum, in qua de ipsarum origine, usu, forma, abusuque & indecentia illarum, quibus Ecclesiastici utuntur, agitur, auctore Joanne Baptista Thiers, Doctore Theologo & Parocho Campi-rotundi in Pertico.

Parisiis, sumptibus Auctoris, 1690. in 12. Constat Alphabeto.

CUm observasset, ut in Præfatione operis ipse fatetur, Auctor, Ecclesiasticorum comas adscititias gestantium tantum his temporibus invaluisse numerum, ut persuasissimi videri possint, ornamentum hoc ce nequaquam Ordini suo interdictum esse, nec aliquid habere in se, quod vitæ genus, cui addicti sunt, quodque profitentur, minus addeceat; ad istum errorem ex animis ipsorum eximendum opus istud aggressus est. Quapropter in Clericorum tantummodo gratiam hunc se ait invulgare laborem; quamvis ut ad seculi genium se propius accommodaret, titulum paulo generaliorem libro præfixerit.

Ab initio igitur in capillorum adscititiorum ætatem inquirit, cap. I.
quam antiquissimam sane, eosque fœminis æque ac viris usitatos fuisse contendit; quamvis *Rangoni* assentiri nolit, fœminas prius iisdem assueviſse existimanti, quas pravo demum exemplo imitati fuerint viri. Cæterum primos omnium *Japyges*, Apuliæ nunc populos fuisse, qui asseverante apud Athenæum *Clearcho*, omnis generis luxu diffluentes, *primi faciem attriverint, capitique galericulum & fictitiam comam ad-*

aptaverint. Non minus apud *Judæos* comas hujusmodi in usu fuisse, ex Es. III, 17. ut verba tamen a Theologis Lovanienſibus Gallice reddita ſunt, colligere ſatagit. Sed aptioribus rationibus *Perſas*, *Medos*, *Lycios* iisdem uſos eſſe deducit, & *Romanos* maxime pelles quoque ſibi paraviſſe docet appoſitis crinibus humanis, ſic ut aptatæ capiti, cutis vera, non coma adſcititia viderentur; comas vero ipſas vel captivorum capitibus ſucciſas, vel aliunde coemptas fuiſſe, quam in rem diverſa ex *Ovidio*, *Propertio*, *Petronio*, *Juvenale*, *Martiale* aliisque *Auctoribus* priſcis loca affert in medium, eumque uſum diu conſtitiſſe, & usque ad noſtra ſecula derivatum eſſe, ex *Patribus* ſcriptoribusque nonnullis aliis confirmat: ſed nunquã magis obtinuiſſe, quam noſtro hoc tempore
cap. II. innuit. Eccleſiaſticis tamen in Gallia morem hunc non niſi inde ab anno ſexageſimo noſtri ſeculi arriſiſſe memorat, cum ejus rei auſpicium feciſſet *Abbas de la Riviere* poſtea Epiſcopus Lingonenſis, quem proinde *Patriarcham illos inter Eccleſiaſticos, qui comas adſcititias gerunt*, nominare par ſit; ejus enim exemplum, ut elegantiori hujus ætatis mori & ipſi reverenter obſecundarent, *Abbates* alios, & hos iterum permagnam Clericorum omnium ordinum turbam eſſe æmulatam. Sed quod
III. nullo modo habitu iſto uti liceat Sacerdotibus & Clericis, nunc argumentis pluribus ſe demonſtraturum confidit Auctor, quorum iſtud veluti primarium primo loco producit, quod *Paulus* ipſe 1. Cor. XI, 4. comas iſtas graviſſime prohibuerit, cum homines *nudo & aperto capite preces fundere jubeat*; *Chryſoſtomum* vero ait ulterius adhuc procedere, cum alio modo & habitu orare maximum peccatum, idque κατ' ἐξουσίαν pronuntiet: hinc & Chriſtianos primos nunquam aliter precatos; *Concilium* etiam *Romanum* anno 743 Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis *velato capite altario Dei aſſiſtere* ſub pœna excommunicationis prohibuiſſe; & unum ex *Armeniorum* eſſe erroribus, quod Sacra celebrantes capitibus tegmina non modo non detrahant, *ſed etiam cucullam tegmini imponant*. Quod vero *Revius* Lugduni in Batavis Theologiæ Profeſſor, edito anno 1647 de *libertate Chriſtiana circa uſum Capillitii defenſa* libro, Pauli mandatum ad ſolos Corinthios pertinere evincere voluerit, id absque ratione facere, cum multi Papæ & Patres hic omnium locorum & temporum præceptum a Paulo dati agnoverint. Ubi tamen *objectioni* occurrit, quod ex uſu eccleſiæ Concionatores hodie capite tecto verba ex ſuggeſtu faciant, cum tamen *prophe-*

Digitized by Google

phetare æque ac *orare* Paulus in allegato loco Chriſtianis interdixerit? Ait enim, juxta S. Thomæ explicationem illum qui prædicat vel evangelium docet, ex propria perſona loqui; illum vero, qui Sacram Scripturam in eccleſia recitat, puta legendo *lectionem* vel *epiſtolam* vel *evangelium*, veluti *Diaconi*, *Subdiaconi & Lectores* ſolent, ex perſona totius eccleſiæ loqui, & hanc *Prophetiam* ab Apoſtolo intelligi. Licet vero Eccleſia in hac traditione & regula a Paulo præſcripta ſibi aliquid indulſerit, virisque eccleſiaſticis variorum generum integumenta, quæ longa ſerie recenſet, eorumque, *Biretorum* nempe, *mitrarum*, *almutiarum*, *capitiorum*, *cucullorum*, *aliorumq;* originem & uſum prolixe & ſtudioſe perſequitur, permiſerit; mentem tamen ipſi ſemper manſiſſe, ut aperto capite, quemadmodum adhuc laici, precibus operam darent, eaque in re multorum Sanctorum, nec non Bellarmini præfulgere exempla; ipſa vero illa capitis, quæ recenſuimus tegumenta, comas illas adſcititias condemnare. Repugnare easdem antiquæ eccleſiæ traditioni, quæ nudo capite & ſtando attendere evangelio jubeat; cui & Papa ipſe, & Sacerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi ſeſe ſubmittant, & de qua præter *Ordinem Romanum circa Miſſam Pontificalẽ* a Mabillonio publicatum, ſat multi iique inſignes Auctores rerum eccleſiaſticarum teſtimonium perhibeant. Nec credibile eſſe, quod olim ſeu ſcamna ſeu cubitalia in templis extiterint, ſed tantum baculos afferri conſueviſſe, quibus, ſi opus eſſet, aliquis potuiſſet inniti; id quod adhuc apud Maronitas in Monte Libano moris ſit, utpote qui in ligneis fulcris, patibuli formam habentibus, inter audiendum orandumve prono corpore recumbere ſoleant. Accedere, quod & Scriptura Sacra, & Concilia, atque Eccleſiæ Patres, *capillos in cincinnos contortos & criſpatos* in omnibus utriusque ſexus Chriſtianis; Sanctus vero Hieronymus cum aliquibus Conciliis ſpeciatim in eccleſiaſticis *condemnet*, idque fulmen neceſſaria conſequentia etiam in comas adulterinas evibretur. Quemadmodum etiam crines, barbæ & ſupercilia *colore inducta* materiam ſæpe cavillationum & contemtus cauſam ſuppeditaverint paganis, itidem a Patribus inde & conciliis condemnata; quam in rem imprimis Tertulliani atq; Cypriani diverſæ afferuntur rationes: ita easdem ad mutatitios capillos applicari rectiſſime poſſe contendit. Inprimis autem illas, quibus iidem Patres alienos & aliunde aſſumptos *crines* reprobaverint. Culpam vero dicit fieri longe majorem, quod *in novem capitibus Ca-*

cap. IV.

V.

VI.

VII.

IIX.

IX.

nonibus

nonibus eccleſia, quantum ad coronam & tonſuram clericalem attinet, adverſentur, quibus tamen quam arctiſſime Clerici adſtringantur. Qua occaſione inquiritur, quo tempore, ut tondeatur & coronam gerat, ob-
cap. X. ſtringere cœperit Clerum eccleſia. Capillamenta porro *aliam inducere faciem*, Autor monet, quales diſſimulationes a ſinceritate Chriſtiana
XI. alienæ ſint. *Multum* etiam *inſumendum temporis*, & nimiam adhibendam curam, ſi iisdem uti aliquis velit paulo comtioribus, quod ſtudium tamen & ethnici ipſi improbaverint, & eccleſiæ Patres in univerſum in Chriſtianis reprehenderint, ut nec S. *Tiburtius* admittere teſtem voluerit, quem nimiam operam in fovendis capillis collocare noverat. Nec
XII. obſtare, quod Sacerdotibus undecim conditionibus liceat Miſſam recitare galericulo capiti impoſito (*la calotte en tête*;) quippe nullam ex iisdem, quod uberius per undecim capita demonſtrat, Clericis capillamentorum ſtudioſis revera favere poſſe. Cumque *Eccleſiaſtici in tota*
XIII. *vita irreprehenſibiles* eſſe debeant, eo ornamento indutos nec veſtium luxum, nec capillorum globulos & cincinnos increpare jure poſſe.
XIV. Primum & *eſſentiale Clericatus ſignum* & fuiſſe ſemper & adhuc hodie eſſe, *tondere capillos*, quod tamen ipſi hac ratione indecore abdicare
XV. videantur. Ornamenta, quibus utuntur homines, tribus ſtipata eſſe debere conditionibus, ſi modeſtiæ laudem habere velint, ut ſint decentia, non ſuperflua, nec nimis exquiſita, quarum nulla competat in comas
XVI. adſcititias. Has præterea *tranſcendere limites tonſuræ clericali* a Conciliis *præſcriptos*, & ad nimis promiſſos capillos referendas eſſe, qui &
XVII. Laicis vetiti ſint. *Adverſas eſſe obligationi*, quam contraxerint per ton-
XIIX. ſuram. *Offenſiones* multas *præbere*, ut ex pluribus rationibus pateat; ubi
XIX. & non unas actiones, quæ capillatis Clericis intentatæ ſint, Auctor re-
XX. cenſet. Eapropter rectiſſime omnia genera capillamentorum, quorum novem nominat, a diverſis *Synodis* hucusque *improbata* & ſevere prohibita eſſe. In Regularibus vero monſtroſam plane & ſcandaloſam de-
XXI. formitatem eſſe, quippe qui duplici nomine Canonibus obligentur, partim nempe quatenus ſunt Clerici, partim quatenus Regulares ſunt.
XXII. Denique octo *objectiones*, quæ ad Clericos culpa liberandos vulgo
XXIII. afferuntur, *diſſolvit*; & *media* proponit, quibus imprimis in Gal-
XXIV. lia Eccleſiaſtici in ornamento & habitu iſto gerendo impediri poſſint.

Prodit una cum Auguſto hoc Actorum menſe Sectio octava Supplementorum.

(o)

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipſiæ
Calendis Septembris, Anno M DC XCI.

JOANNIS CIAMPINI, ROMANI, MAGISTRI Brevium Gratiæ ac in utraque Signatura Referendarii, de incombuſtibili Lino, ſive lapide Amianto ejusque filandi modo, Epiſtolaris Diſſertatio.

Romæ, typis Rev. Cameræ Apoſtolicæ, 1691, in 4. Plag. 3.

REcordabitur forſitan adhuc benevolus Lector eorum, quæ a *Roberto Plot L L. D.* circa ſpeciem quandam panni incombuſtibilis, e China advecti, annotata ex Transactionibus Philoſophicis Anglicanis per compendium retulimus *in Actis M. Aug. 1686. pag. 400.* Cumque ibidem ingenioſus ille Vir texti illius materiam quidem haud obſcure Amiantum eſſe conjiciat; attamen ambigat, quomodo linum hocce foſſile ob filamentorum brevitatem neri commode atq; texi valeat: non ingratum fore curioſis exiſtimavimus, ſi compendia circa hoc negotium a clariſſimo Ciampino ſuggeſta indicaremus. Tametſi enim facile prævideamus, non defore, qui propoſitum hic modum elaborandi tale linum, multum adhuc imperfectionis habere dicturi ſint: forte tamen anſa ſic aliis dari poterit, in comminiſcenda hujusmodi texturæ via commodiori ingenium exercendi. Ut ergo de brevi hac & epiſtolari diſſertatione brevibus etiam dicamus, perſcripta ea eſt ad R. P. *Fr. Bernardum Joſephum a Jeſu Maria*, Commiſſarium, Procuratoremq; Generalem totius Franciſcanæ familiæ, Terræ Sanctæ in Curia Romana: cui nempe circa linum hoc incombuſtibile nonnulla ſciſcitato, in redhoſtimentum beneficiorum olim in ſe collatorum, Ciampinus & fruſtulum lapidis, & linum ac chartam ex eodem confecta tranſmittere, ſimulque quicquid in Academia Phyſico-Mathematica (quæ nempe in ejus domo jam a multis habetur annis) ea

de re differtum fuit, una cum modo filandi tale linum, per amicum quendam ſibi communicato, aperire voluit. Præfatur vero multa de nominibus & hiſtoria hujuſce lapidis, quæ cum ex Plinio, Agricola, Pancirollo aliisque, a noſtro etiam citatis, jamjam nota eſſe poſſint, non eſt cur iis detineamur. Varias quoque ejus ſpecies indicat, colore, bonitate, aliisque notis multum inter ſe diſcrepantes: ſic perhibet alium Amiantum in Corſica obvium, longum eſſe, cujus nonnulla fruſtula, quæ ligneam formam habeant, ad dimidii palmi longitudinem & ultra ſe protendant, coloris ſubalbidi ad rufum tendentis; alium plumbei coloris ad argenteum appropinquantis molliorem brevioremque, cum tres palmi uncias minime excedat, erui ad Sextum Liguriæ, vulgo *Seſtri di Ponente*; alium in Cypro reperiri ſolitum, omnium infimum bonitate, veluti e ſquammis mutuo ſibimet incumbentibus ad cepæ formam compoſitum eſſe, terrei coloris in nigredinem vergentis, intermixtis quandoque albis ſuperficiebus ſive lineamentis, nonnullis vero nigris, aliis ſubrufis ſive terreis, in longitudine autem vix ad duo minuta unciæ palmi Romani pertingere; alium rurſus e Pyrenæis montibus effoſſum reliquis ſpeciebus omnibus longiorem eſſe & palmum Romanum æquare, filamenta vero craſſiora & aſperiora habere; alium denique adhuc diverſum in Volaterranis montibus reperiri ait. Cumque præterea multi ſint qui Amiantum cum Alumine ſciſſili confundant, noſter ex Dioſcoride quidem notat lapidem hunc, in Cypro maxime natum, alumini iſti perſimilem eſſe, utriusque tamen differentiam ſimul *ex Agricolæ L. 5. de natur. foſſil.* producit: ſcilicet ſapore eum differre ab alumine ſciſſili: hoc enim adſtringere, amiantum autem parum modo pungere linguam, minime vero adſtringere. Falſitatis porro arguit conjecturam eorum, qui perennes antiquorum lucernas ex oleo, hoc e lapide extracto, ellychnioque ex eodem parato conſtitiſſe autument: propria ſcilicet experientia edoctus teſtatur, cucurbitulam vitream Amianto repletam ignique commiſſam nil quidquam olei, ut quidem ſperaverat, ſed non niſi paucas aquei humoris guttulas ardere neſcias fudiſſe. Sed nec ellychnio parando materiam hanc aptam eſſe arbitratur; eo quod particulæ lapidem hunc componentes ita aridæ & minutiſimæ ſint, ut nullos poros inter ſe contineant ad aſſugendum attrahendumque oleum. Venit tandem ad promiſſum in diſſertationis rubrica filandi modum; quem jam ipſiſſimis Autoris noſtri verbis retentis dabimus expoſitum. Ante-

Digitized by Google

TAB. X. ad A. 1691. pag. 403.

Antequam, inquit, lapis iſte neatur, ſequenti forma præparandus eſt. Accipitur & infunditur in aquam lapis, quæ ſi calida ſit, citius operatur; ibique per aliquod temporis ſpacium, quod ad arbitrium eſt, in infuſione relinquitur. Deinde manibus contrectatur, perſtringitur & dilatatur, ut ex illo quædam tenuiſſima exeat terra, quæ ad ſimilitudinem albæ eſt calcis, quæque lapidis filamenta inter ſe conjuncta detinebat. Ex hac terra aqua denſa fit & lacteſcens, quæ projicitur, & nova ſuperinfunditur, & iterum manibus dilatatur, poſtea obſtringitur & premitur, ut ex hiſce iteratis operationibus ab omni purgetur calce: & hæcce operatio fiet quinquies, ſexies & pluries, quia magis linum heterogeneis partibus purgatur. Succeſſive tota maſſa e vaſe eruitur, & ipſum purgatur vas, quia in fundo multæ heterogeneitates remanent. Experientia plura docebit. Lapidis filamenta, quæ linum appellari poſſunt, expanſa ponuntur ſuper aliquod caniſtrum, ſive aliud ſimile, ut facile aqua percolari & facilius ipſum linum exſiccari poſſit. Dixi de modo lapidem reducendi in linum: nunc qua forma illud neatur, exponam.

Primo loco referam oſtenſum mihi modum, qui talis eſt: Pectines duo minutiſſimis ac tenuiſſimis dentibus ſumantur, ut in *Fig. 1. & 2.* ad inſtar illorum, quibus carminatur lana ad conficiendos pileos, ſive pannos texendos. His leviſſime carminetur linum: deinde inter amborum pectinum extremitates ipſum linum claudatur, ita ut foris promineat, ipſique pectines coli vicem præſtent: ſuperponantur deinde ipſi pectines alicui menſæ ſive ſcamno, ibique firmentur, ut *Figura 3*; ſumatur poſtea parvus tenuisque fuſus, ut *Fig. 4.* qui ſuperius uncinunculum habeat, ut *Fig. 5.* & inferius verticulum, ut *Fig. 6.* ut facile circumvolvi poſſit; fuſus ſubtili filo induatur; deinde urceolum cum oleo oportet habere, ut *Fig. 7.* cum quo digitorum indicis & pollicis interiores extremitates loco ſalivæ illiniantur; ad hoc ut primo loco cutis conſervetur, quia Asbeſtinum linum corroſivum eſt & excoriat: ſecundo quia oleum ipſum linum mollius reddit, & ob id commodius netur, quia facilius cum lino conjungitur. Accipitur ergo ipſum filum & unitur cum lino vivo exiſtente in pectinibus, & circumvolvendo ipſum filum cum eodem lino conjungitur: quod non ſine maxima patientia ac tædio peragitur. Quando igitur ſatis fili præfato lino veſtitum fuerit, poterunt ex eodem formari ſive texamenta, Italice *ſtituccie*, ſive *aſtri*; TAB. X.

poterit etiam tela confici; ſed periculum de hac minime feci. Quando hæc confecta fuerint, oleo liniuntur & projiciuntur in ignem, quæ ſtatim accenduntur. Ignis devorat filum, & purum remanet amentum ſive tela.

Secundo loco dicam, quid in hoc nendo lino experientia, quæ rerum omnium magiſtra eſt, me docuerit; nam vidi, quod linum Asbeſtinum difficile filo unitur, & eo difficilius, quo ipſum linum eſt brevius; unde loco fili linum commune ſumſi, quod appoſitum colo, ut moris eſt, deſumtis tribus vel quatuor filamentis lini vivi, quæ intermixta & inſerta in filamentis lini communis in hiſce implicantur & circumvolvendo facilius uniuntur & connectuntur, unde filum ex hiſce proveniens firmius & durius ad texendum evadit. Quare pectinibus uti, non eſt opus, quia potius dilacerant & abbreviant Amianti fila, quam ullam præſtant utilitatem, ac ſufficit ponere Asbeſtinum linum in aliquo caniſtro ſive menſa, illudque in parva dividere filamenta, ad placitum, lino communi inſerenda. Et hæc de modo nendi: nunc ad formandam chartam me confero.

Quando iſte abluitur Amiantus & a calce expurgatur, in vaſis fundo quædam Amianti partes remanent, quæ omnibus aliis breviores ſunt, quæque ab aliis ſeparantur, cum ob illarum brevitatem ad nendum minime ſint aptæ: ex hiſce igitur partibus conſueto modo charta formatur.

Nunc ſupereſt, ut aliquid breviter exponam, quomodo Amiantus ille ſic filatus ac textus diu conſervetur: nam propter maximam ejus ariditatem manibus eum contrectando in tenuiſſimas abit partes, ut ſupra enarravi. Quare melius ut conſervetur tela, ſive quodcunque aliud opus ex Amianto confectum, oleo illiniendum eſt: nam oleum lapidis conſervationi mirum in modum prodeſt. Ex hac igitur illinitione non ſolum ipſius lapidis deducitur perennitas, verum etiam quodammodo lapidis incombuſtibilitas demonſtratur; nam facilius ipſe accenditur lapis flammaque attollitur, duratque donec totum oleum abſumatur; unde tela illa, quæ ante accenſionem olei inquinata conſpurcataque apparebat, poſt combuſtionem candida & nitida evadit, quæ poſtea ſingulis vicibus ad conſervationem, ut dixi, illinienda eſt, ſicque in ſcrinio ſervanda.

Hactenus illuſtris Autor noſter: cujus quidem conſilium, de lino com-

communi filamentis Asbesti commiscendo pro obtinendis filis tenaciоribus, a supra laudato *Roberto Plot* jamjam, loco antea dicto, suggestum meminimus. Num vero tela ex talibus filis parata post exustum admixti lini fulcimentum, eam retentura sit firmitatem, ut usibus, queis olim linteum incombustibile adhibitum fuisse constat, inservire valeat, alii viderint.

LA FILOSOFIA OVERO IL PERCHE DEGLI Scacchi. i. e.

Philosophia sive τὸ διότι Ludi Scachorum; auctore M. Aur. Severino.

Neapoli, impensis Ant. Bulifonii, 1690. in 4. Plag. 16.

DELL' ANTICA PETTIA.

id est

De πεττεία antiqua auctore eodem.

Neapoli, imp. Ant. Bulifon, 1690, in 4. Plag. 9.

M. *Aurelius Severinus*, Cratigena Tharsiensis, in regio Gymnasio Neapolitano Anatomes & Chirurgiæ Professor, natus est A. 1580, mortuus A. 1656, non minus ob variam eruditionem, quam ob studium multa scribendi valde celebris. Egit de eo ejusque operibus fuse satis vir Clarissimus *Leonhardus Nicodemus* in Additionibus ad *Nicolai Toppii* Bibliothecam Neapolitanam, p. 167, 168, 169. MSCtorum ejus volumina *quinquaginta* nactus *Bulifonius*, edere ex parte cœpit, cætera imposterum additurus. Ad numerum fœtuum Severinianorum obstupescceremus, nisi auctor vitæ Severini, a Nicodemo citatus, de iis judicium in hæc verba tulisset: *Gloriæ nimis cupidus non tam a bonitate, quam a numero voluminum famam quærere visus est. Hinc multos commentarios magis inchoavit, quam perfecit, sive magis demonstravit, quomodo illi componendi essent, quam composuit.*

Ex his etiam est *Philosophia ludi Scachorum*, nuper admodum illustris *Maghabechi* beneficio ad nos delata. Quale argumentum pertractare jam olim aggressus est, decimo tertio orbis redempti sæculo, *Jacobus Thessalonicensis*. Extat opus hujus MSC. in Bibliotheca

Academiæ Noſtræ Paulina, deſcriptum a *Joanne Laurentio Sacerdote Ittenhuſano* A. D. 1354. Initium ejus hunc in modum ſeſe habet:

Ego frater Jacobus de Teſſalonia multorum fratrum ordinis noſtri & diverſorum ſecularium precibus perſuaſus, dudum munus requiſitum negavi, ut transſcriberem ſolatii ludum, ſcacorum videlicet, regiminis, morum ac belli humani generis documentum. Sane cum illum adpopulum declamatorie prædicaſſem, multisq; nobilibus placuiſſet materia, honori eorum ac dignitati curavi aſcribere, monens eos, ut formas ipſorum menti imprimant, ut ſic bellum & ludi virtutem cordetenus poſſint facilius obtinere. Hunc ergo libellum de moribus hominum & officiis nobilium, ſi placet, intitulari decrevi; &c. Locum eo lubentius exſcripſimus, ut pateat, quanto major noſtri temporis ſit felicitas, quo concionibus ad populum Chriſtianum non ludus aliquis, ſed pericopa S. Bibliorum ſubminiſtrat. Codex hic memoratur adeſideratiſſimo Fellero noſtro in catalogo p. 84. Ex apographis, quæ idem recenſet p. 88. & 190. prius auctoris nomen omittit, nec quo anno exaratum ſit, conſtat; alterum auctorem nominat Jacobum de Theſſolis, & deſcriptum eſt A. 1419. Cæterum an hic *Jacobus* Latine impreſſus ſit, non liquet. Sereniſſimus autem *GUSTAVUS SELENUS* lib. I. Germanice conſcripto *de ludo Schachorum*, c. 2. auctor eſt, Fratrem *Jacobum de Caſallis*, alias *Caſolis*, vel *Theſſolis*, ordinis Prædicatorum, antiquiſſimum forte eſſe omnium, quorum de hoc ludo commentarii ſuperſint. Proximeque ab eo abeſſe ait *Conradum ab Ammenhuſen* ſacrificulum Steinenſem, der Statt zum Stein Münch und Leutprieſter / qui A. C. 1337. *Jacobum* illum rhythmis Germanicis expreſſerit. Pervetuſtam vero verſionem proſaicam Germanicam *Anonymorum* cura exaratam parum abeſt, quin integram inſeruerit Dux Celſiſſimus ſupra laudatus, quem AUGUSTUM Brunſvicenſem fuiſſe, nemo ignorat, libro ſuo primo c. V. VI. VII. VIII. IX. X.

Simili fere ratione *Severinus* noſter (æque ac ei plane ignotus *Jacobus*,) præcepta multa ethica, politica, œconomica, præcipue vero *bellica* ludo ſcachorum recondi ſtatuit, ac demonſtrare ſategit. Verendum tamen eſt, ne pro mero ingenii luſu habeantur iſthæc omnia ab illis, qui aleam belli a luſoria infinities diſtare ac differre putarint.

Hæc de *primo* opuſculo. *Alterum* Eruditis magis placebit. Eo quippe ſolide demonſtratur, nec *πειθείαν*, quam Palamedes invenisſe fer-

ſe fertur, nec *latrunculorum ludam* apud Latinos frequentatum idem eſſe ludi genus cum *Schachico* moderno; qua ratione non paucis veterum Græcorum Latinorumque Autorum locis haud temnenda lux affunditur.

POLITICAL ARITHMETICK, BY VVILliam Petty, late Fellovv of de R. S.

ſive

Arithmetica Politica, autore VVilhelmo Petty, Societatis Regiæ quondam Sodali.

Londini, apud Rob. Clavel & Henr. Mortlock, 1691, in 8.

Conſtat plagul. 9.

NOn ignotum eſt, qualem ingenioſus hic Autor modum commentus ſit, res ad regimen politicum ſtatumve publicum ſpectantes nova quodammodo ratione dijudicandi; easdem nimirum revocando ad vulgares Arithmeticæ regulas, atque ſic, argumentis potiſſimum in externos ſenſus incurrentibus adhibitis, ipſas ad quandam Demonſtrationis ſpeciem reducendo. Etenim ſpecimen hujus rei jamjam ab eo editum extat in comparatione illa Londinenſis atque Pariſienſis civitatis per ipſum inſtituta, cujus relationem dedimus *in Actis M. Octob. anni 1687. p. 545.* ubi nempe Londino amplitudinis prærogativam præ Lutetia aſſerere ſategerat. In præſenti nunc Tractatu, dudum quidem jam exarato, ſed poſt ejus mortem demum a Filio *Shelbornio* in lucem emiſſo, latiorem diſcurrendi campum ſibi ſumſit, judicioſe plurima diſſerens de ineunda æſtimatione Territoriorum, Populorum, Commerciorum, Redituum, Rei Nauticæ, Militiæ, Tributorum & ſimilium, cum generatim, tum in ſpecie habito reſpectu ad Regnum Britanniæ, ditionesque vicinas Franciæ & Belgii. Scopus Autoris, ut ipſe profitetur, potiſſimum fuit, querulas plurimorum e ſuis civibus, Angliæ hodiernam faciem multum ab antiqua diſcrepare, potentiamque & opes haud parum decreviſſe, cauſantium voces reprimere, & oſtendere, ſtatum hujus Regni & nunc ſat floridum eſſe, & facili opera ad majus amplitudinis & opulentiæ faſtigium evehi poſſe. *Decem* vero imprimis *concluſionibus* totum huncce ſuum diſcurſum complexus eſt, totidem

totidem capita facientibus: quorum ſingulis quid pertractetur, in eorum, qui Anglicæ linguæ periti non ſunt, gratiam paulo uberius nunc exponemus. Et quidem *Capitis I.* argumentum eſt: fieri poſſe, ut ditio aliqua exilior ac gens non ita numeroſa, beneficio ſitus, commerciorum & politiæ, æquivaleat potentia & opibus alii cuidam territorio populove multo ampliori: ſpeciatim vero naviculariæ opportunitatem plurimum ad hoc conferre. Pro adſtruenda hac propoſitione, Autori præ aliis adhibere placuit vicina exempla Franciæ, nec non Hollandiæ ac Zelandiæ inter ſe collata. Scilicet tametſi conſtet ex auctoribus non vanis, Franciam quoad incolarum quidem numerum habere ſe ad Hollandiam & Zelandiam circiter ut 13 ad 1, quoad agrorum vero fundorumque amplitudinem fere ut 80 ad 11 tamen neutram harum proportionum æſtimandis in viribus opibusque harum Rerumpublicarum oſtendit obtinere: quin potius earum intuitu vix triplam, aut certe non multo majorem eſſe evincit; imo quibusdam in capitibus Belgium Gallia longe ſuperius eſſe: v. g. in accumulandis divitiis, cum res ipſa doceat, facultates Hollandorum intra 100 annis prope in decuplum increviſſe, Gallorum vix in duplum: item in re nautica: hanc nempe per omnes Europæ nationes computatam aſcendere circiter autumat ad 2000000 Tonnas, quas vocant: de his vero Anglicæ nationi tribuit 500000, Belgis 900000, Gallis 100000, Hamburgenſibus, Danis, Suecis, Dantiſcanis 250000, Hiſpanis, Portugallis Italisque 250000: ut adeo hoc nomine Gallorum apparatus navalis ad Belgicum ſe habeat modo, ut 1 ad 9: ſicut & valorem mercium e Regno Galliæ exportari ſolitarum non niſi talem habere proportionem ſtatuit ad eas, quas Hollandia quaquaverſum mittat, qualem 5 ad 21. Recenſitas autem hactenus aliasque prærogativas ſitui ſuarum terrarum Belgas magna ex parte debere, comprobat variis argumentis a proprietatibus hujus regionis petitis. Sic allegat ſolum æquale ac fertile, aptumque adeo magnæ hominum multitudini intra ambitum non ita latum recipiendæ ac alendæ; porro commoditatem molarum pneumaticarum ob eandem terræ planitiem ubivis locorum ſemet offerentem; opportunitatem trium fluminum, quorum accolis agriculturæ fere deditis Hollandi merces ſuas, manu factas imprimis, inſigni cum lucro divendant; item grandem copiam aquarum foſſarumque navigabilium, ad ſingularum fere milliarium diſtantiam ſuppeten-

petentium, multumque adeo emolumenti in diſtrahendis mercibus largientium; cum conſtet, vecturam per aquas vix $\frac{1}{15}$ aut $\frac{1}{20}$ ſumtuum ejus, quæ terra fit, expoſcere: denique facilem hujus regionis contra hoſtiles inſultus defenſionem ob continuas fere foſſas & paludes, nec non ſummam portuum commoditatem, navibus minori, quam alibi, hominum rudentumve apparatu, tutandis idoneorum. Cunctas has prærogativas in unum concurrentes plus quam centum librarum Anglicarum myriades annuas Batavis aut lucrari aut ſervare contendit, indeque non mirandum eſſe ait, quod commerciis tantopere inter cæteras nationes emineant, quandoquidem tot naturæ beneficiis mactati, pretio etiam viliori merces ſuas vendendo, majus tamen lucrum inde habeant, quam aliæ gentes illis deſtitutæ. His porro jungit ingentem navigiorum, omnis generis mercibus transportandis accommodorum copiam, nec non piſcaturæ commoditatem; ſolamque halecum capturam plus redituum Belgis tribuere judicat, quam aut Hiſpanis Indiæ Occidentalis, aut ipſis Orientalis Indiæ commercium: dum nempe eos ultra trecentas librarum myriades annuas adſcendere perhibet. Pergit hinc Autor & exponit varia Hollandorum artificia politica, ad ſtatum & commercia ſua in flore conſervanda, in uſum ab ipſis adhibita, uti libertatem conſcientiæ variarumque religionum tolerationem: (ubi obiter obſervatum fuiſſe notat, mercaturam plerumque apud eam populi partem quam maxime vigere, quæ in loco illo pro heterodoxa habeatur, id quod diverſis exemplis corroborat;) item hypothecarum ob credita in bonis immobilibus datarum firmam ſecuritatem, quam in Anglia quidem videtur deſiderare; denique uſum Bancarum publicarum, quo ipſo quomodo efficiatur, ut minor paratæ pecuniæ ſumma, v. g. 60000, in ſuſtentandis civitatis cujusdam commerciis æquipolleat ſummæ majori, v. g. 100000 librarum, eleganter deducit. Ulterius annotat, prudenter admodum a duobus potiſſimũ vitæ generibus Batavos valde alienos eſſe, magis lucroſas nempe profeſſiones ſequi ſuetos. Alterum ex iis eſt militia gregaria, alterum agricultura & pecuaria: nimirum poſterioris defectum a vicinis Danis atque Polonis affatim ſuppleri; prioris vero intuitu non deeſſe Germanos, Anglos, Scotosve, qui parvo ſatis ære ſtipendia apud eos facere parati ſint, id præterea commodi Reipublicæ afferentes, quod ipſorum, quos ibi gignant liberi, Hollandi naſcantur, incolarumque

adeo numerum continuo augeant: quam quidem rationem hominibus provinciam locupletandi ſecuriorem illa reputat, qua exteri privilegiis Naturaliſationis propoſitis invitari ſoleant: quandoquidem non ita facile quis nudis verbis ac data venia novo ſemet nomine appellandi alliciatur, ut aliorſum domicilium transferat. Quanti vero Reipublicæ interſit numeroſos habere cives, Autor oſtendit, modo propoſito, cujus auxilio gentis alicujus capita ad certam velut æſtimationem reduci valeant. Scilicet ſi ponamus Anglicam nationem conſtare 6. millionibus hominum, ſingulos vero, facta per averſionem computatione, ad ſui ſuſtentationem impendere annuas 7. libras, jam habebimus 42. milliones librarum: nunc porro ſi ſtatuantur agrorum reditus per annum largiri 8. milliones, itemque perſonales incolarum facultates alios 8. milliones, remanebunt adhuc 26 milliones librarum per populi laborem quæſiti atque completi. Hos 26 milliones jubet multiplicare per 20, (cum non incongruum ſit acqueſtum ex maſſa veluti humanæ gentis provenientem eadem ratione ſupputare, ut fundorum uſuram) ut ita prodeant 520. milliones, tanquam valor univerſæ nationis: quæ ſumma tandem ſi per numerum populi, ſex nempe milliones, dividatur, apparet ultra 80. libras provenire pro æſtimatione ſingulorum capitum absque ſexus aut ætatis diſcrimine, cum tamen adultæ perſonæ bene duplo pretioſiores hoc intuitu cenſendæ ſint.

In *Capite II.* Autor probare nititur, dari certi generis tributa & munera publica, quæ opulentiam regni populive alicujus augere potius, quam imminuere apta ſint. Pro-theſi hac ſtabilienda exemplis utitur domeſticis partim, partim e vicinia petitis. Nimirum in regnis Britannicis exactiones publicas inde ab anno 1636. nimium quantum auctas eſſe, & nihiloſecius regna hæc ab eo tempore opibus atque potentia plurimum increviſſe: Regem Franciæ hodie quintam fere facultatum, quas ſubditi habeant, partem tributis haurire, & tamen regnum ſatis floridum manere ac paſſim ſuas oſtentare vires: denique nullam partem Europæ eſſe, quæ tantam pecuniæ vim ad onera publica conferre juſſa ſit, uti Hollandiam & Zelandiam noviſſimo hoc ſeculo feciſſe conſtet, nec ullam tamen fere dari provinciam, quæ interim magis divitiis atque potentia creverit. Quo vero ſic proficua aut innoxia ſaltem evadant talia tributa publica, ante omnia conſiderare jubet, a quibus hoc nomine nummi exigantur, & in quos uſus conferantur: nimirum ſi ita contin-

igitized by Google

contingat pecuniam eripi manui prodigæ ac eroganti in ſumtus inutiles, & viciſſim collocari v. g. in meliorationem agriculturæ, piſcationis, operas metallicas, artesve manuarias provehendas, bene ſe rem habituram, & exactionem talem ceſſuram in emolumentum Reipublicæ: at viceverſa ſi cenſibus emungerentur homines ingenioſi, laborioſi ac ſeduli, iique expenderentur in tales, qui laute genio indulgerent, aut etiam non niſi inanibus ſpeculationibus parumque fructuoſis incumberent, opes publicas ſic dubio procul imminutum iri. Deinde probe penſi habendum autumat, quænam res tributis talismodi gravandæ ſint aut eximendæ: eoque nomine Batavorum prudentiam magnopere commendat, quibus nempe fere ſolenne ſit, merces ad cibum potumque pertinentes omnium maxime onerare, ad reſtringendos exceſſus expenſarum paſſim a luxurioſis circa eas fieri ſolitarum; alias vero res venales mitius taxare, quæ majoris durationis ſint: neque adeo cenſibus onerare ea, quæ homines lucrentur, niſi extraordinaria neceſſitas id expoſcat; ſed ad illa potiſſimum oculos flectere, quæ iſti expendant, ac præſertim inutiliter & absque ſpe reſtitutionis vel emolumenti: unde ſit, quod vectigalia mercibus advectis aut exportandis apud eos plerumque ſatis levia indici ſueverint. Porro reſpiciendum ſuadet, qua in materia commodiſſime tributa pendantur; qua occaſione demonſtrat, in Hibernia, quæ circiter 1200000 capita & prope 300000 caminos habeat, non modo populo tolerabilius, ſed & Regi magis proficuum fore, ſi quotannis de ſingulis capitibus penderentur 2. Shillingi *in lino*; quam ſi totidem *in pecunia parata* pro ſingulis modo caminis exigerentur. Pariter & utilius fore autumat, ſi loco pecuniæ numeratæ ab Anglis penſio talis exſolveretur in lino elaborato, puta linteaminibus, tæniis, filis & ſimilibus, quæ alioquin e Francia, Flandria, Hollandia & Germania advehenda ſint: a Scotis vero in halecibus: talem enim præſtationem utrisque minus oneroſam, publicoque commodo magis ſalutarem fore. Neque porro iniquam adeo futuram exiſtimat exactionem, ſi ſubditi bonam partem ejus, quod ex meſſe præter ſolitum locuplete redundaret, in publica horrea tradere juberentur, neceſſitatibus ſtatus publici impendendum; quandoquidem alias experientia doceat, non exiguam talis benedictionis divinæ portionem frivole abſumi, plebemque, victus fere gratia tantum laboribus ſemet applicantem, inde nimis licentioſam & effre-

nem reddi, adeo ut iis annis, quibus exuberans annona est, vix operarios nanciſci aliquando valeant, qui iis indigent. Denique oſtendit, quomodo Anglia exigua ſubditorum cum moleſtia, & annuis circiter 120000 librarum ſumtibus, ex indigenis exercitum 155000 virorum in promtu habere poſſet, ad omnes eventus paratum ſatisque armis tractandis habilem: itemque quomodo ibidem annuis quaſi 72000 librarum impenſis 24000 epibatæ ſeu claſſiarii ſubſidiarii haberi poſſent, neceſſitate expoſcente ad claſſem tam militarem, quam mercatoriam ex tempore inſtruendam promti, cui parandæ alias nimium fere tempus magno reipublicæ damno inſumi ſoleat: cum conſtet Regiam quidem claſſem 36000 viris ad plenam ſui inſtructionem indigere, navalem vero Anglorum mercaturam vix minori, quam 48000. hominum opera plene exerceri.

In *Capite III.* Autor id agit, ut evincat, fieri ob naturalia & perpetua impedimenta non poſſe, ut Gallia mari potentior evadat, quam Angli Hollandive aut nunc temporis ſint, aut reddere ſe valeant. Diſcurrit hic primo de navigiis bello aptiſſimis, eaque in maribus ſeptentrionalibus eſſe pronunciat, quæ capacitate ſint inter 300. & 1300. tonnas, ex iisque optima, quæ aquas profundius ſecent, ventorum nempe nautarumque regimini accuratius parentia: navem ſcilicet 1000 tonnas capientem & 500 viris inſtructam, in prælio facile ſuperiorem eſſe quinque aliis, quarum ſingulæ 200. tonnarum ſint & 100 armatos vehant. Jam vero pro navigiis dictas qualitates habentibus capiendis portus commodos inter *Dunkerkam* & *Ushantum* Regi Galliæ omnino deeſſe ait: portus vero *Breſt* & *Charente* eidem ad hoc parum prodeſſe poſſe, ut meliori præ hoſte conditione ſit vaſtum quippe oceanum reſpicientes, ubi ob nimiam latitudinem hoſtis ad prælium adigi haud facile queat. Porro pluribus oſtendit, Regem Galliæ nec habere, nec adipiſci commode poſſe ſufficientem numerum epibatarum, pro armanda tali claſſe, quali Rex Angliæ polleat, ut maxime nudare penitus vellet hominibus mercatorias ſuæ gentis naves, quas nempe non ultra quartam partem commercii navalis Anglicani adſcendere pronunciat. Rationes, quas pro adſtruenda hac ſententia adducit, prolixiores ſunt, quam ut hic commode recenſeri queant. Cæterum nec probabile reputat, commercia etiam nautica Gallorum adeo magnum poſthæc incrementum captura: tum quod Gallia plerisque mercibus neceſſa-

Digitized by Google

neceſſariis jam ipſa per naturam inſtructa ſit, frumento puta, pecoribus, vino, ſale, linteis, charta, ſerico, aliisque, ut adeo paucis indigeat navigiis ad importandas merces, ponderoſiores præſertim: tum quod nec ita multæ tales inde exportentur aliorſum, ſi ſalem & vina excipias, quorum tamen pondus annuatim vix adſcendere credit ad 100000 tonnas, quibus transvehendis navigia ſummam 25000 tonnarum efficientia queant ſufficere: & eas quidem plerasque ait adhiberi Belgicas vel Anglicas, utpote quæ jam in poſſeſſione ejus commercii ſint, & minoribus etiam ſumtibus, quam Gallicæ, inſtruantur velificentque aut intra portus ſeſe teneant.

Caput IV. pro argumento ſequentem habet concluſionem: Populum ac territoria Anglicana naturaliter ejusdem propemodum momenti eſſe ratione opum ac potentiæ, cum Gallicis. Non diffitetur quidem Autor, latiorem Gallici, quam Anglici regni eſſe ambitum intuitu quantitatis: aſt hujus exiguam eſſe efficaciam propoſitæ quæſtionis reſpectu, perſuadet per aliam propoſitionem, prima ſpecie ſatis paradoxam, ſed quam ex regulis ſuis arithmetico-politicis non parum reddit probabilem; videlicet, *ſi contingeret incolas Hiberniæ & montanorum Scotiæ tractuum, terris ſuis pro derelicto habitis commigrare cum bonis ſuis mobilibus in reliquas magnæ Britanniæ partes, ibique ſuam figere ſedem, tum Regem Angliæ ejusque ſubditos multo, quam nunc, locupletiores inde fore.* Ipſum ſubditorum utriusque Regni numerum quod attinet, largitur quidem Deſcriptori Status Gallici, Regem illum dominari $13\frac{1}{2}$ millionibus hominum: Anglicis vero ditionibus in unam ſummam collectis tribuit 10 modo milliones: at nihilo-ſecius hos 10. illis $13\frac{1}{2}$ ob multas rationes æquivalere contendit. Sic allegat, in Anglia vix degere 20000 perſonas Eccleſiaſticas: in Gallia bene 270000, adeoque prope 250000 viros otioſos & non niſi fruges conſumere aptos, quibus nihil opus ſit: porro in inſula, quales fere Anglicæ ditiones, 10 viros abunde ratione defenſionis æquipollere 13 aliis in continenti hoſtem repellentibus; item Angliam plus quam 40000 nautas alere, (quorum ſinguli tantum lucrentur, quantum alias tres agricolæ) Galliam non multum ultra quadrantem ejus ſummæ habere; in Anglia lineam ſecundum litora maritima ductam eſſe circiter 3800 milliarium, in Gallia non niſi 1000 milliarium; quæ ſi utrinque terrarum adjacentium latitudine ſimul penſihabita, in parallelogram-

mum redigatur, appariturum fore, in Anglia nullum esse locum, longius remotorum cum vicinioribus facta compensatione, qui ultra 12. milliaria a mari distet: at in Gallia distantiam talem sæpe 65. milliarium emergere, imo bene 70, paucitatis nempe portuum ratione habita: adeoque Anglos multo majori gaudere compendio in vectura mercium, ponderosiorum imprimis, quo nomine ipsis bene 4. pro 100. lucro cedant in mercatura facienda. Ulterius provocat Autor ad testimonium peregrinatorum, an non operarii in Gallia passim minus mercedis capiant, & victus tamen fere carior sit, quam in Anglia: unde necessum sit, Anglos facilius opes sibi quærere posse; item an non plebeji in Anglia (maximam nempe populi alicujus partem constituentes) $\frac{1}{6}$ plus expendant, quam iis æquales in Gallia degentes: at vero si ita plus sumtuum faciant, oportere ut antea plus etiam acquisierint, unde rursum quæstus facilitas elucescat. Denique quamvis aliqui crediderint, totum terrarum orbem ultra 300. milliones hominum continere, Autor tamen iis non mox fidem adhibendam putat: saltem id sibi persuasum ait, cunctas mundi partes, Europæorum commerciis frequentari solitas, non ultra 80. milliones animarum habere; atque mercium quaqua versus toto hoc universo exportatarum valorem per annum non excedere 45. milliones: de hac vero summa Anglos $\frac{8}{9}$ ferre, Autor particulatim per singulas commerciorum species deducit; dum interim Galliæ mercaturam cum exteris exercitam triplo minorem reputat. Postremo monet, ne quis extrinseco Gallicæ potentiæ splendore capiatur: hunc enim pendere maxime ex immodica illa parte quota, quam Rex Galliæ quotannis de suorum subditorum facultatibus hauriat: evidens enim esse, quod si duæ nationes supponantur divitiis æquales, & alterius quidem princeps de suorum opibus capiat $\frac{1}{5}$, alterius vero $\frac{1}{15}$, ille quidem actu appareat triplo locupletior, cum interim potentia ambo æquales sint.

Capite V. Autor occupatus in eo est, ut demonstret, impedimenta, quæ hactenus Anglicæ potentiæ incremento obsistant quadantenus, contingentia modo esse, nec remotu penitus impossibilia. Varia vero ea recenset: uti, nimiam territoriorum, vastis quoque marium intervallis disjunctorum, distantiam, indeque fluentia plura, quæ speciatim commemorat, incommoda; obscurum sensum variamque interpretationem legum regni fundamentalium, ac Parlia-

menti

menti privilegiorum; unionem populi Hibernici cum Anglico non ſatis firmam, quæ nempe coloniis hinc inde miſſis ſtabiliri melius poſſet: tributorum impoſitionem exactionemque non ſatis providam, qua fiat, ut populus fere duplum ejus pendat, quod de nummis talibus in Regis manus perveniat; inæqualitatem proportionis inter Comitatus, Diœceſes, Parochias; denique & divulſionem juris bellum gerendi a poteſtate cenſum indicendi: cuncta vero hæc impedimenta remediis debitis neutiquam immedicabilia eſſe, breviter innuit.

Capite VI. demonſtrare contendit, potentiam & opes Anglorum poſtremis his 40 annis non parum increviſſe. Probat hoc ex adjectis noviter aut ſaltem magis excultis ditionibus, quales Nova Anglia, Virginia, Barbados, Jamaica, Tanger & Bambay; ex pretio habitationum, nunc paſſim duplicato; ex claſſe Regia jam in triplum vel quadruplum antiqui navium numeri aucta; ex quadruplicata fere carbonum foſſiliũ mari advectorum quantitate; ex incremento conſpicuo mercaturæ Americanæ & Guineanæ; ex vectigalium ſumma in triplum fere adaucta; ex decremento uſurarum, quæ ante 50 annos dextantes, ante 40 beſſes fuerint, nunc vero ſemiſſes ſint, aut minores, ſi bona a debitore dari cautio poſſit. Cæterum tametſi hoc temporis ſpatio bene 300000. homines in Anglia extra ordinem bello aut peſte perierint, attamen hunc numerum interim ex 10 illis incolarum, quos ſuppoſuit, millionibus jamjam per ordinarium generis humani accrementum ſatis ſuppleri potuiſſe autumat: dum obſervatum ſit, regulariter intra 200. annorum intervallum duplicari hominum numerum per conſuetum generationis progreſſum.

Capite VII. deducta concluſio hæc eſt: Decimam univerſarum expenſarum partem, quas Regis Angliæ ſubditi per annum erogare ſoleant, ſufficere alendis 10000. peditum, 40000. equitum & 40000. claſſiariorum, prætereaque ſuſtinendis univerſis, tam ordinariis quam extraordinariis Coronæ ſumtibus, dummodo debite taxaretur & exigeretur. In computandis modo dictis expenſis placuit Autori, ne nimium dixiſſe videretur, regulam modo ſumere ab infimæ ſortis hominibus, mercenariis puta in victu, & ancillis ruſticis in amictu æſtimando, habita nempe mercedis ratione, quæ talibus ſolvi ſoleat; unde conficit, hujus generis homines in cibo, potu, veſtitu, aliisque rebus neceſſariis comparandis non facile minus quam 7. libras annuas inſumere:

mere: his igitur per 10. milliones, quantum nempe ſubditorum numerum ſupponit, multiplicatis, pro decima parte expenſarum talismodi prodeunt 7 librarum milliones. Atqui conſtare ait, quinque circiter milliones ſufficere dicto militum numero per annum alendo: ordinarios autem Coronæ ſeu Regiminis ſumtus annuos non tranſcendere 600000 librarum ſummam. Gravem vero adeo taxam talem ſubditis videri non poſſe, maxime cum pacis temporibus plerique plus lucrentur, quam expendant: & ad eam præſtandam non alio opus ſit, quam ut quis quotidie $\frac{1}{20}$, adeoque ſemihoram circiter, plus laboribus vacet, & $\frac{1}{20}$ minus expendat, quam alias faceret, quod & ipſum non ita difficile, dum pauci fuerint, qui non $\frac{1}{20}$ plus cibi potusve aſſumant, quam iis ſalubre ſit.

Capitis VIII. argumentum eſt, ſupereſſe Britanniæ affatim manuum ſuperfluarum, ut quotannis duos milliones plus, quam nunc fiat, lucrari poſſent: nec deeſſe hanc in rem occaſiones aptas, promtas atque ſufficientes. Scilicet largitur quidem Autor, e 10. ſubditorum millionibus, ob ſexus, ætatis, dignitatis atque conditionis impedimenta, vix remanere ultra milliones $6\frac{1}{2}$ eorum, qui actu laboribus quæſtum facere poſſint: attamen & eum numerum huic rei ſatis eſſe putat. Etenim cum horum aliqui 3, alii 5, alii 7 ſolidos ſeu Shillingos per hebdomadem lucrentur, media proportione capta & facta compenſatione, ſi ſinguli 5 Shillingos per ſeptimanam, aut ſaltem 10 libras per annum lucrifacere ſtatuantur, cunctorum quæſtus ſumma provenit 65 millionum, adeoque 25 milliones ultra expenſarum quantitatem reſidui: atqui nunc quidem vix 5. millionibus lucrum annuum expenſis majus eſſe credit. Quod vero nec occaſio deſit pro quæſtu tali faciendo, colligere jubet ex facta computatione, quantum nauli exteris ſolvere Regis Angliæ ſubditi ſoleant; item, quantum commodi Hollandi capiant ex piſcatione in maribus Britannicis exercita; denique quantum pro mercibus extraneis expendatur, quæ in Anglia ipſa laborari per diligentiam adhibitam poſſent: ſcilicet ex ſola Francia quotannis importari merces pro 2600000. librarum precio; inter quas tamen vix quinta pars e talibus conſtet, quæ in Anglia parari nequeant, uti vinum, charta, ſuber, reſina, cappares & pauca alia: ut adeo vel ſolius Franciæ intuitu duo librarum milliones compendifieri valerent.

Capite IX. oſtendit, ſat pecuniæ ſuppetere Angliæ ad exercen-

dum

Digitized by Google

dum nationis commercium. Fundamentum computationis hic ſumit a nummis tempore Cromvellianæ uſurpationis cuſis, ac dein poſt factam Regis reſtitutionem revocatis & novo typo inſignitis, quorum ſummam ait fuiſſe circiter 800000 librarum; & creditum tum inter trapezitas fuiſſe, efficere iſtam quaſi ſeptimam partem univerſæ monetæ Anglicæ, quæ ita tota fuerit 5600000 librarum, aut rotundiore numero, cum ſane aliquid pro pecuniis in theſaurum reconditis indulgendum, ſex millionum. Hanc vero quantitatem ſufficere gentis commercio, ita ex ſolitæ nummorum circulationis fundamento probat. Si in Anglia ſunt 6 milliones hominum, quorum quilibet 7 libras annuas conſumit, tota expenſarum ſumma eſt 42 millionum, & per hebdomadas ſingulas 800000 librarum: ut adeo minus uno millione ſatis eſſet, ſi pecunia intra quamvis ſeptimanam abſolveret circulum. At quia reditus fundorum, per ſemeſtria intervalla ſolvi ſoliti, 8 milliones annuos faciunt, hinc ad eos pendendos requiruntur 4 milliones: præterea cum pretium habitationum Angliæ trimeſtribus ſpatiis exſolvendum, per annum aſcendat circiter ad 4 milliones, unum millionem huic implendo ſatis eſſe exiſtimat: ut adeo non ultra ſex in univerſum milliones ad univerſos ſumtus requirantur.

Capite X. & ultimo Autor evincere ſatagit, Regis Angliæ ſubditis non deeſſe media ſeu fundum pro exercenda totius Orbis, qua commerciis patet, mercatura ſufficientem. Dixerat ſuperius, commercia per totum hoc univerſum geri ſolita per annum non tranſcendere 45 milliones; his addi vult 15 alios, pro navigiorum neceſſariorum apparatu, ut ita ſumma ad agitandum univerſale commercium ſit 60 millionum. Jam reputare jubet, non omnem hanc pecuniã paratam eſſe oportere, ſed fere dimidium fide mercantium ſtare ſolere, ut adeo vel 30 milliones fere ſatis eſſe poſſent. De his jam prope dimidium in moneta, navibus ac ſorte actu mercaturam faciendo occupari, reliquumque tantum non inducto Bancarum uſu, quo nempe pecuniam mercatoriam dupli propemodum vices ſubire ſupra oſtenderat, ſuppleri valere. Quod ſi tamen adhuc 20 milliones deficere ſtatuantur, dat conſilium, ut univerſa Regni Nobilitas, e qua nempe plures nunc filios natu poſteriores mercaturæ dicare ſoleant, pro ampliori tali commercio impetrando, tanti valoris ſortem in fundis conſtituant, pignoris & ſecuritatis loco futuram pro quibusvis mercibus, quas pro rationibus com-

mercii illius universalis vendi aut emi contingeret: talem vero tertarum quantitatem circiter sextam vel septimam Anglici territorii partem præstare posse putat: quod consilium quam proficuum & necessarium Nobilitati futurum sit, pluribus deducit. Quod supereſt, præmonet Autor in præfatione, positiones, quibus hi Discursus superstruantur, aut veras esse certasque, aut saltem an tales sint, a suprema potestate facile indagari posse: sin minus, certe non ita falsas esse, quin suppositionum instar inservire queant, ad ostendendum quo collimetur: nec abs re futurum judicat, si publica autoritate in veritatem harum materiarum inquiratur: cum utique privata conamina tali negotio haudquaquam sufficere valeant.

MEMOIRES DE MESSIRE JAQUES de Saulx Comte de Tavannes, Lieutenant General des Armées du Roy. i. e.

Commentarius Jacobi de Saulx Comitis Tavannii, Exercituum regiorum in Gallia Legati Generalis; in quo exacte & fideliter describuntur causæ & progressus motuum factione Principum & Parlamenti Parisiensis excitatorum, quibus Gallia in postremis turbis ad annum usque 1653 afflicta fuit.

Coloniæ, 1691, in 12. Plag. 11.

BRevis est libellus, sed in quo ingenuitas singularis, peritia rerum publicarum & militarium egregia, nec non modestia styli, nostro quidem judicio non exiguam laudem meretur. Heros, ut dici solet, historiæ hujus est *Ludovicus Borbonius*, *Princeps Condeus*, cujus ardorem bellicum non modo Germania, sed & ipsa Gallia, patria ejus, nostra ætate experta fuit. Sopiti erant utcunque motus priores Parlamenti & Parisiensium, qui a funda (*fronde*) cognomen habuerunt, compositione A. 1649 inita, in quibus Condeus præter spem populi, aulæ regiæ strenue adstiterat; cum inter illum & Cardinalem Julium Mazarinum ex causa non admodum gravi dissidium oriretur, querente scilicet *Condeo*, quod *Mazarinus* promisso cuidam amico Princi-

Principis facto non ſtetiſſet. Hujus vero ſimultatis is tunc eventus fuit, ut Mazarini ſumma, qua apud Reginam, Ludovici XIV, qui nunc regnat, tunc vero impubes erat, matrem & tutricem valebat auctoritate, *Condeus* ejusque frater *Contius*, & ſororius *Longaville Dux* captivi in caſtellum *Vincenarum*, & poſtea ad oram Neuſtriæ in *Portum gratiarum* (Havre de grace) ducerentur. Inde *Tavannius*, autor libelli, inter familiares Condei primarius, cum multis aliis nihil omiſit conſiliis & manu, quo captivos in libertatem aſſereret. Copiæ igitur colligebantur, arces & oppida Condei præſidiis firmabantur, regiæ quædam occupabantur, accito in partes *Turennio*, celeberrimo noſtrisque damnis cognito Duce, qui Principum cauſa Hiſpanorum patrocinium imploravit, & militare ſubſidium ab illis accepit, expugnatis aut ad deditionem adactis haud ſpernendis in Picardia & Campania Gallicæ ditionis oppidis & munimentis. Paulo poſt factioni caput ſeſe præbuit *Gaſto Dux Aurelianus*, patruus Regis, cum multis ex reliquis Proceribus, quorum acceſſu elatum Parlamentum Pariſienſe *Mazarinum* publicis edictis proſcripſit. Hic tempeſtati illi cedendum ſibi eſſe videns, demereri prius Principes in cuſtodia detentos voluit, eosque ipſe mandatis a Regina inſtructus & aliis quibusdam ex aula comitatus, d. 13. Febr. A. 1651 liberavit, tanta cum ſubmiſſione, ut Condei genua amplexus gratiam & protectionem ejus imploraret; inde relicta Gallia, Coloniam Agrippinam petiit, & apud Electorem tutum & benignum hoſpitium invenit, ex quo per literas aulam Gallicam non multo aliter, quam ſi præſens eſſet, regebat. *Condeus* etſi magna cum lætitia Lutetiæ exceptus, & cum aula in ſpeciem reconciliatus, ſinceram tamen Reginæ & Regis jam pubertati proximi benevolentiam aſſequi non potuit, plurimos etiam ex amicis, factis dictisque fervidioribus a ſe alienavit, ita ut brevi nihil tutum Lutetiæ videns, ad copias ſuas, quas duce *Tavannio* in finibus Picardiæ habebat, ſeſe recipere cogeretur. Secuta tamen eſt nova aulæ cum *Condeo* reconciliatio, ejectis ejus gratia viris in miniſterio regio celeberrimis, *Tellerio, Servieno & Lionneo*. Iterum tamen *Condeus* pompa & comitatu nimius Regem offendit, novisq; ſuſpicionibus de fœdere cum Hiſpanis ita gravatus eſt, ut Regis nomine in Parlamento publice de illo crimine accuſaretur; quam imputationem & ipſe oretenus fortiter in Senatu repulit, acerrime repreſſo Coadjutore & poſtea Archiepiſcopo Pariſienſi & Cardinali *Gondio*, dein

dein edita apologia. Cum vero interea Rex annum ætatis XIV attigisset, & solenni ritu mense Septembri inauguratus esset, facile conjecit *Condeus*, graviora sibi ab aula metuenda esse, quod Regi utut puero, tam aperte resisti non posset, ac matri tutrici, cujus tamen consiliis hac regis ætate summa constabat autoritas, nec *Mazarini* imminuta erat, ita ut pro oraculo aulæ, absens licet, haberetur. Evecti eodem tempore sunt ad ministeria aulæ tres viri, quos ob ætatem & barbas prolixiores vulgo barbatos (*barbons*) vocabant: *Castellonovus* ad primarias expeditiones; *Moleus* ad custodiam regii sigilli; *Villeus* ad ærarii curam; invisi & infesti pariter *Condeo*. Ille itaque non solum solennitati consecrationis regiæ non interfuit, sed spe omnis favoris aulici abjecta, in Aquitaniam ejusque metropolin *Burdigalam* partibus suis addictam evasit. *Tavannius* in Campania, Hispanorum copiis subnixus, arma expediverat. Deposita inde simulatione *Mazarinus*, licet contrarium Rex Parlamento pollicitus esset, ineunte anno 1651 revocatus in aulam, summoque cum honore & gaudio exceptus fuit, restituti etiam in pristinas functiones *Tellerius* & reliqui. At Parlamentum, renovata *Funditorum* factione, audacius, editis acerrimis in *Mazarinum* edictis sæviit, patrocinantibus *Aureliano*, *Nemorosio* & *Bellofortio* Ducibus (Orleans, Nemours & Beaufort;) nomen etiam & opes factioni afferente *Aureliani* filia ex priori matrimonio, ditissima virgine *Montpenseria*. Collectæ itaque copiæ, tentatæque sunt urbes regni a fœderatis, exiguo tamen cum successu, parum concordantibus factionis ducibus, multisque occasionibus neglectis, ut *Tavannius* passim ingenue indicat. Regi vero & aulæ fortissime militavit, desertis Principibus, *Turennius*, nec infeliciter mense Aprili cum Condeo prælium quoddam ad *Blenavium* commisit, quanquam *Tavannii* judicio victoria illa extenuetur. Principes Lutetiam sese receperunt, & *Tavannius* Stamparum urbem commeatu refertam occupavit, cladem tamen paulo post a *Turennio* passus, quod invitus licet, & postulante Montpenseria, spectaculi causa copias in aciem eduxisset; interim enim in suburbio mille & quingentos suorum amisit. Obsidioni inde Stampensi Rex ipse per aliquot dies interfuit: cum vero in eum ex tormento minori (*falconetum* vocant, nec majora habebant obsessi) insciо quidem & in alia urbis parte tunc agente *Tavannio* exploderetur, summum illi odium apud Regem suggestione æmulorum concitatum est, ita

ita ut reſtituto licet poſtea Condeo, gratiam tamen Regis ſinceram recuperare & ad dignitates meritis ſuis pares emergere non potuerit, domi conſeneſcere coactus. De hoc fato ſuo querelas non leves inſtituit, ita ut harum potiſſimum cauſa commentarium hunc edidiſſe videatur. Obſidio Stamparum ad Idus usque Junii fruſtra continuata, ſoluta demum fuit adventante in auxilium *Carolo Lotharingiæ Duce*. In hunc vero vehementer invehitur *Tavannius*, quod conſiſtentibus jam adverſa fronte exercitibus, adigi ſe a *Turennio* una manu gladium, altera diploma regium oſtentante, paſſus ſit, ut absque pugna diſcederet, & Galliam ſociosque turpiter deſereret, acceptis & ſubſcriptis, quas Rex offerebat, qualiscunque pacificationis conditionibus. Regiæ copiæ poſtmodum Lutetiæ admotæ ſunt, *Turennio* & *Ferteo Seneterrano* ducibus, pugnatumque eſt in ipſis ſuburbiis, ut Principum cohortes in urbem recipi neceſſe fuerit, perſuadente ad id cives *Montpenſeria*. Verum tanta inde exarſit plebis inſolentia, & in Mazarinum ira, ut pleraque per tumultum fierent, nec cædibus abſtineretur, nulla quidem, ut *Tavannius* teſtatur, *Condei* culpa. Verum etiam Regem multa urgebant: deerat commeatus, & Hiſpanorum exercitus ex Belgio appropinquabat, omnisque ſpes concordiæ cum Principibus & Parlamento abjicienda erat, niſi *Mazarinus* aula & regno iterum ejiceretur. Abiit igitur vel ſua ſponte, ut quidam exiſtimarunt, vel monitus a Conſiliariis Regis reliquis, & in Epiſcopatus *Leodienſis* oppido *Bullione* receptaculum invenit. Mutatis deinde, ut fieri ſolet, ſubito populi Pariſienſis animis, magno ſtudio conciliatio cum Rege quæſita eſt. *Condeus* ad copias ſuas novis Lotharingi, quem pacificationis nuperæ cito tæduerat, auxiliis auctas egreſſus eſt. Turennius illis exercitum regium oppoſuit, caſtra ad confluentes *Sequanæ* & *Icaunæ* fluminum metatus ſpatio incommodo & anguſto, ut a *Tavannio*, qui Principum exercitum admoverat, ſine dubio opprimi poſſe videretur, eaque ſpe ita efferretur Condeus, ut Lutetiam rediens de republica quaſi jam victor conſilio diſponeret. Artibus autem aulæ, & mobilitate plebis Pariſienſis, ipſiusque Ducis Aureliani ſolita inconſtantia, effectum eſt, languente etiam ex morbo Condeo, ut ad conciliationem civitatis cum Rege ſerio omnia inclinarent. *Turennius* etiam, ut erat non minus ſolers quam promptus, viam invenit ex iniquo caſtrorum loco copias ſub initium menſis Octobris absq; damno educendi, & Lutetiam accedens

negotium pacis promovit, ita ut Rex d. 21. Octob. fauſtis cum acclamationibus populi regiam ſuam intraret. *Condeus* exercitum in hiberna ad fines Campaniæ & Belgii dimiſit, eaque occaſione munita quædam Galliæ oppida in Hiſpanorum poteſtatem pervenerunt. *Mazarinus* manu militum 4000 collecta, inſidias ſibi ſtructas feliciter evaſit, & ab obvio *Turennii* exercitu in Galliam reductus eſt. Condeus pacis conditiones, quæ offerebantur, aſpernatus, novoque ſubſidio 6000 militum, quos Princeps *Tarentinus*, *Tremollii* Ducis filius, menſe Decembri adduxerat, firmatus, bellum continuare decrevit, neque id ante pacem poſt annos octo initam finem habuit. Memorat hic *Tavannius*, ut ipſe poſt adventum *Tarentini*, & traditum huic a Condeo ſupremum in copias imperium, miſſionem petierit, ægre licet impetratam. Abolitio inde regia d. 3. Januar. A. 1653. data cum literis Cardinalis Mazarini, opera ſoceri ſui *Ducis de Treſmes* miſſa ipſi eſt, ſpes quoque de gratia Regis & augenda dignitate facta; ipſe tamen tunc temporis conſultius eſſe cenſuit, ut in prædiis ſuis viveret. Queritur vero iterum, quod nec aulæ placuerit, neq; apud Condeum remunerationem fidelitati ſuæ parem invenerit. Hæc eſt libelli hujus ſumma, quoad præcipua hiſtoriæ momenta, omiſſis brevitatis cauſa multis narrationibus particularibus memoratu licet haud indignis. *Tavannius* ſtatim atque ducatu copiarum ſeſe abdicaverat, in ſingulari certamine cum *Marchione Quintino* cognato *Turennii*, a quo pravo inter illius ordinis viros more provocatus erat, magnum vitæ periculum adiit, ipſius tamen adverſarii generoſitate ſuperavit. Cum enim huic lethale vulnus inflixiſſet, famuli ejus tres *Tavannium*, qui unum tantum adduxerat, nec propinquum ſatis habebat, a tergo adorti interfeciſſent, niſi jacens jam in terra & morti proximus Quintinus illi acclamaſſet, ut ſibi caveret: converſus itaque ictum ſibi intentatum declinavit, & aggreſſores fortiter in fugam conjecit.

TOMUS II. AUTOGRAPHORUM LUTHERI & coætaneorum, ab anno 1517 usque ad annum 1546, in Serenisſimi Principis RUDOLPHI AUGUSTI Brunſvicenſium & Luneburgenſium Ducis Bibliothecæ domeſticæ Brunſvigæ reconditorum.

Brunſvi-

Digitized by Google

Brunſvigæ, ex officina Zilligeriana, 1691, in 8.

Conſtat plagulis 18.

DE auſpiciis, ſcopo & utilitate hujus catalogi diximus in recenſione *Tomi I.* Actis noſtris anno 1690. p. 601. inſerta. Jam ſecundus in publicum prodit, cum ampla & erudita præfatione, cujus autor nomen nunc ſuum, (quod in ea, quæ Tomo I. præmiſſa eſt, diſſimulaverat) profitetur; eſtque is M. *Hermannus* von der Hardt / cujus eruditionem Lipſia noſtra ante aliquot annos perſpexit, quaque jam inſigni cum fructu gaudet Academia Julia, in qua Profeſſoris linguarum orientalium munus cum laude ſuſtinet. Ex præloquio hoc, quia indicem librorum referre non poſſumus, pauca quædam annotamus. Præclare diſſeritur, quantum conducat veritati hiſtoriæ, & inprimis eccleſiaſticæ, diligentia in conſervandis majorum ſcriptis & monumentis, & quantum noceat tepor & negligentia in illa cura & in continuatione eorum quæ bene cœpta olim fuerunt. Adduntur de hoc inſignia D. Lutheri monita, & exempla ſcriptorum memorabilium; v. g. epiſtola pag. 16.
Martini Meieri Cancellarii Moguntini ad *Æneam Sylvium* tunc Cardinalem, poſtea Pontificem Pii II. nomine inſignitum, anno 1457 data: 17.
Gravis de corruptelis Eccleſiæ ante Lutherum querela A. 1496 a *Wolfgango Aytingero* conſcripta. Indicatur modus, quo impacta nuper 21.
a ſcriptore Gallo, egregio & celeberrimo ſcriptori Johanni Sleidano calumnia, ex collatione variarum Commentarii ejus editionum refelli poſſit; id quod hujus indicii beneficio & opera clariſſimi Hardtii præſtabitur in opere *Seckendorffiano* propediem edendo. Antiqua porro quædam indulgentiarum ante Lutherum diplomata, teſtimonium crassisſimæ ſuperſtitionis præbentia exhibentur; ut & *caſuum*, quos vocant *reſervatorum* & *taxarum pœnitentiariarum* autores nominantur. 26.
Quæ vero de utilitate in conſervanda ejuſmodi librorum memoria dicta ſunt, eximio judicio D. *Gisberti Voëtii* celeberrimi inter Reformatos Theologi ex *Libro II. cap. 2. Bibl. Stud. Theol.* confirmantur, itemque exemplo ſcriptoris Angli *Davidis Echlini*. Meritiſſimo itaque jure 35.
prædicat Autor *Sereniſſimi Brunſvicenſium Ducis RUDOLPHI AUGUSTI inexplicabilem ſolicitudinem, & inexhauſtum deſiderium, quo multis ab annis hoc egit, ut evaneſcentibus antiquis ac ponderoſiſſimis monumentis reſurgendi ſpem faceret.* Apertius quoque iterum ſignificat,

ficat, *Celſitudinis* ejus intentionem fuiſſe, ut laudato operi *Seckendorffiano* opis atque lucis aliquid ex conquiſitis magno labore nec parvo ſumtu & communicatis libris accederet; quod quomodo ſucceſſerit, ex ipſo opere, cui nunc in typographiis noſtris ultima manus admovetur, Lectores percipient. Subjunctus eſt Tomo huic II. epilogus, in quo ſingularis eruditio *Johannis Murmelii* Ruræmundani, Scholæ Monaſterienſis ante reformationem moderatoris commendatur, producta memorabili *Johannis Bugenhagii*, qui poſtea *D. Pomerani* nomine inclaruit, tunc vero Ludimagiſtrum Treptovienſem ſeipſum nominavit, ad Murmelium epiſtola anno 1512 ſcripta; carmina quoque in ejusdem viri laudem ab *Ulrico Hutteno* & *Joh. Piſtorio Bilfeldenſi* edita. Additur elogium poematis *de omnibus officiis ad bene beateque vivendum pertinentibus*, a *Dominico Mancino* Italo elaborati, & anno 1516 Lipſiæ publicati, quod permiſſu Sereniſſimi Principis, cura *Hardtii* nuperrime recuſum extat.

pag. 38. 39

278.

288.

HISTOIRE DE CHARLES VIII PAR Monſieur Varillas. i. e.

Antonii Varillaſii Hiſtoria Caroli VIII Galliæ Regis.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens 1691, in 12.

Conſtat plagulis 22.

REplet Autor locum, quem inter Ludovicum XI & XII Galliæ Reges vacuum reliquerat, *Caroli VIII* hiſtoria, licet a multis tradita, libris voluminis hujus quinque renovata. In dedicatione ad Regem ſuum paralleliſmos, quales in voluminibus prioribus, (videantur *Acta noſtra A. 1688. p. 661. & A. 1689. p. 511.*) concinnaverat, denuo inſtituit. Ait enim Carolo VIII ſapientiorem eſſe Ludovicum XIV, quod ille matrimonium *Margaretæ* Auſtriacæ, quam Maximilianus I. Imperator ex *Maria* Burgundica ſuſceperat, & qui in dotem offerebatur, Burgundiæ & Arteſiæ Comitatus, male conſultus ſpreverit; Hic vero *jure devolutionis*, quod indubitabile vocat, *Arteſiam* & *Burgundiam* acquirere non neglexerit, & ceſſionem ab Hiſpanis pactis *Neomagenſibus* obtinuerit. *Carolus*, ut Autor judicat, ex ſuperſtitione, & corruptos

ruptos Sacerdotes ſequens, Comitatum *Ruſcinonenſem* & *Cerdaniam* Ferdinando Arragonio gratis reſtituit; *Ludovicus* recuperavit, & terminum regni ad Pyrenæos montes protulit. Fœdus ab Imperatore Maximiliano, Italis, & Hiſpanis Carolo oppoſitum, pro exiguo habet Varillaſius, conſiderato illo, quod hodie contra Ludovicum, ut Autor ſcribit, *Auguſtæ Vindelicorum inchoatum*, *Mindæ continuatum*, *& Magdeburgi perfectum eſt*, *inter Curiam* (ita hanc a Pontifice diſtinguit) *Romanam*, *Leopoldum Imperatorem*, *Carolum II Hiſpaniæ Regem*, *Angliam*, *Scotiam & maximam partem Hiberniæ*, *Fœderatum Belgium*, *& Ducem Sabaudiæ*. Addit, tanto majori gloria dignas eſſe victorias contra tot tantosque hoſtes hucusque a Rege ſuo obtentas, ex quibus argumentatur, illum a nemine, quam a ſe ipſo vinci poſſe. Denique *Carolo* objectam fuiſſe dicit averſionem a literatis; at ſummam in eos beneficentiam *Ludovici* prædicat, & ſuo exemplo comprobat Autor.

In admonitione ad Lectores, ut ſolet, adminicula quædam ſingularia, quibus uſus eſt, indicat, tum inventa & conjecturas ſuas commendat. Autorem apologiæ pro Anna Ludovici XI filia, *Comitiſſa Bellojovienſi* (Beaujeu) ſive *Ducisſa Borbonia*, ut poſtea vocata fuit, *Lib. I.* hujus hiſtoriæ relatæ, fuiſſe conjicit *Martialem Arvernum* Procuratorem in Parlamento, quem ob eruditionem laudat, ſpeciatim ob librum, quem inſcripſit *Decreta amoris*, (Arrets d'amour.) Acta *Franciſci Aureliani*, Comitis Longavillani, in cauſa matrimonii *Annæ Britannicæ* cum Maximiliano Auſtriaco, & Carolo VIII Rege, *Lib. II.* allegata, debere ſe profitetur ultimo *Duci Longavillæ*, qui anno 1672 in tranſitu Rheni periit. Excuſat, quod *Lib. III* paucos ex Nobilitate, quæ Carolum VIII in Italiam ſecuta eſt, nominaverit; numerum enim majorem eſſe, quam ut inveſtigari, nedum recenſeri nominetenus poſſit. Cum enim Rex equitum haſtatorum quatuor millia ſecum duxerit, & ſinguli, ut pro certo affirmat, quatuor armigeros ſive famulos habuerint, eosque omnes ex Nobilitate, numerum equitum ad viginti millia adſcendiſſe computat. Ad *Librum IV.* ſupplementum addit narrationi de *Comite Ligniacenſi*, qui inter duces Caroli in bello Italico fuerat, & memorabilem ejus caſum refert, quod ſub regno Ludovici XII ex indignatione deceſſerit, altero die poſtquam intellexiſſet, alium ſibi a Rege in præfectura exercitus tunc in Italiam deſtinati prælatum eſſe, eodemque fato poſt menſem extinctam uxo-

rem ejus, ex illustri in Neapolitano regno familia ductam. Ad *Librum* denique *V*, *Gilbertum Montpenserium* Ducem Gallicum, cum *Antonio de Leva* Hispanarum copiarum Præfecto comparans, hunc extreme malum, sed felicem, illum bonum & fortem, sed successu destitutum fuisse tradit.

Ex Opere ipso, quod ordine & integrum enarrari non potest, excerpemus, quæ inter legendum occurrerunt, aliisve judicavimus notabiliora. *Lib. I. Carolo VIII* ingenium tribuitur, quod excoli potuisset, nisi *Ludovicus XI* parens ejus, ex invidia & cautela minime probanda, educationem filii negligere, quam talem procurare maluisset, qua sapientior, quam patri expediret, fieri potuisset. Notat tamen, Carolum adultum lectione librorum historicorum & politicorum delectatum fuisse, eamque ob causam commentarios Julii Cæsaris a *Roberto Gaguino* Gallice verti curasse. Eadem calliditate a Ludovico XI filiam supra nominatam Annam, magnæ sapientiæ & virtutis fœminam, *Petro Borbonio*, regii quidem sanguinis Principi, sed pauperi & stupido elocatam fuisse, cui tamen administrationem regni, dum impubes esset Carolus, per testamentum detulit; unde periculosæ factiones inter proceres regni mox ortæ sunt, jus tamen tutelæ *Annæ* per solertiam suam, habito Ordinum Regni conventu, tenuit. Primum illa regiminis specimen dedit, supplicio de *Olivario Dama* vili homine, sed Ludovico XI ob ministerium in flagitiis præstitum charissimo, justissime sumto. Iniquissimæ autem in alia Galliæ parte, Britannia nempe Aremorica, oppressionis exemplum fuit *Guilielmus Chearcain*, *Francisci* ultimi illius provinciæ Ducis Cancellarius, qui æmulatione & sævitia pessimi hominis, *Landasii*, patre sartore nati, sed immodico Ducis favore ad summum in aula & militia locum evecti, indicta causa, squalore carceris diuturni & demum fame enecatus est: autor vero sceleris postea seditione populari captus, & invito licet insciogue Hero infamium criminum reus peractus & suspendio sublatus fuit. Subjunguntur multa de rebus Anglicis & Aremoricis, quorum veritas pendet a fide, qua manuscripta ab Autore allegantur. Toto enim hoc opere, ut in historiis antehac editis facere consuevit, pro ingenio suo ita versatus est Autor, ut pleraque nova quadam forma induerit, quæ delectationem lectoribus affert, certe tædium demit.

pag. 1.

p. 10.

18. it. 31.

29.

24.

Lib. II. prolixe exponitur, quibus consiliis & artibus Carolus VII

VIII *Annam* Britannici Ducatus heredem Maximiliano Auſtriaco jam per procuratorem nuptam eripuerit, nec minori inſolentia *Margaretam* Maximiliani filiam, impuberem quidem, ſed ſibi jam legitime & ſolenniter junctam & aliquot annis Lutetiæ educatam, repudiaverit & domum remiſerit. Exemplum vix habet atrox & duplicata injuria, excuſatur tamen non ſolum, ſed & laudatur ab Autore, & Caroli Regis ſimplicitas irridetur, quod ſoluto matrimonio provincias dotales, Comitatum nempe Burgundiæ & partem Arteſiæ, ſibi jam traditas repudiatæ reſtituerit. Philippus Cominæus in negotiis aularum & ſcriptis ſuis illuſtrius nomen ſibi peperit, quam ut vel mediocriter doctis ignorari poſſit. Hujus calamitatem, quam poſt mortem Ludovici XI, cui chariſſimus erat, ob ſocietatem cum Duce Aureliano incurrit, ex *MSStis* refert Varillaſius, faſſus tamen non omnia, quæ ad plenam cognitionem requiruntur, in actis reperiri. Quæ in dedicatione tetigerat de reſtitutione Comitatus *Ruſcinonenſis*, hic pluribus perſequitur, culpam duobus monachis Franciſcanis tribuens. Hi enim lagenas, aureis nummis vini loco repletas, a Rege Hiſpanorum accepiſſe ferebantur, & clamoribus ſuis Regem ejusque tutricem & proceres aulæ obtundebant, dictitantes animam Ludovici XI ex purgatorio liberari non poſſe, eosdemque cruciatus Carolo VIII olim expectandos eſſe, niſi Comitatus ille Ferdinando Arragonio reſtitueretur. Refutat hic Autor ſcriptores Hiſpanos, & qui eos ſequuntur Gallos, tradentes reſtitutionem illam ideo gratis factam eſſe, ut Ferdinandus agnatum ſuum Regem Neapolitanum, cui Carolus bellum intentabat, deſereret. Duo enim pacta diverſa inter utrumque Regem facta a ſcriptoribus confundi dicit: prius initum eſſe A. 1492 de reſtitutione illa Ruſcinonenſi, alterum A. 1493 de expeditione *Neapolitana*. Hujus cauſas ab origine repetit, non tam ex autoribus, qui extant, quam ex ſuo ingenio ſpecioſe reconcinnatas. Taxat per occaſionem *Scipionem Gentilem*, Epiſcopum *Aretinum*, ob immodicam laudis ab eruditione & eloquentia captationem, quam conſiliis publicis, quibus pax Italiæ ſervari potuiſſet, nocuiſſe putat. Affert quædam ex manuſcriptis de geſtis Pontificum, inprimis *Alexandri VI. Ludovici* vero *Sforziæ* hiſtoria plurimas libri paginas implet, nec non Regum Neapolitanorum & familiæ *Mediceæ*. Jus Galliæ Regum in Provinciam, itemque regna Neapolis atque Siciliæ, ex tribus diſpoſitionibus & ceſſionibus *Renati Andegavenſis*

pag. 144.
145.
152.
154.
164.

Digitized by Google

Regis Neapolitani ejusque agnati & heredis Caroli Comitis Cenomanorum deducit. *Renatus* nempe A. 1478 Ludovico XI Provinciam conditionibus in pacto expressis tradidisse dicitur: deinde A. 1480 con-
pag. 179. dito testamento Carolum modo dictum fratris sui filium heredem scripsisse, exclusis filiabus suis earumque posteris: denique Carolum istum, quicquid a *Renato* patruo acceperat, A. 1482 *Ludovico XI* legasse. Fœderis conditiones inter Carolum VIII & Ludovicum Sfortiam initi, ex tabulis authenticis exponit, refellitque veteres autores, qui scripserunt, *Sfortiæ* Principatum *Tarentinum* cum jure supremo articulis secretis a Rege promissum fuisse.

Libro III. historiam *Francisci Sfortiæ*, qui post mortẽ Philippi Mariæ, ultimi ex Vicecomitum familia Mediolanensium Ducis, ducatum invasit, ejusq; successorum *Galeatii, Johannis Galeatii*, & *Ludovici* proli-
208. xe explicat; ubi obiter monet, jus Austriacum in Mediolanensem dinonem rectius ex *Philippi* illius testamento, quo *Alfonsum* Regem Neapolitanũ hæredem scripsit, quam ex investitura Cæsarea defendi posse, quia scil. tota successio Regum illorum Neapolitanorum ad Austriacos pervenit. De matrimonio *Maximiliani I.* Imperatoris cum *Blancâ Sfortia*, & investitura *Ludovico Sfortiæ* facta, multa cum acrimonia & satyrico in Imperatorem sale tractat. Cum vero jam dudum inæqualitas illius matrimonii Maximiliano exprobrata a scriptoribus fuerit, ipse excusandi ejus specie, *Friderici III.* (parentis Maximiliani) exem-
16. plum proponit, qui *Eleonoram*, Johannis Portugalliæ Regis, cujus mater Judæa fuerit, neptem uxorem duxerit. Miratur, neminem ex scriptoribus intra duo secula hoc pro Maximiliano allegasse. Hujus itaque argumenti, pulchre scilicet inventi præmium debetur Varillasio, qui tamen cogitare debuit, hoc aculeo, si quis est, suum etiam Regem pungi, qui ab Eleonora illa per Serenissimam Matrem suam, Annam Austriacam, itidem genus ducit. Consultius fortassis etiam Historicus
232. Regius in Gallia fœdus Alexandri VI cum Turcis dissimulasset, nisi eo ipso Gallica fœdera cum Barbaris exemplum & excusationem invenire putarit. Major tamen utique Pontificis, qui se pro Vicario Christi gerebat, culpa fuit, quæ extenuari non potest excusatione quam affert, quod Papa non qua talis, sed ut Princeps politicus, supremusque regni Neapolitani Dominus cum Turcis pepigerit. Reliqua hujus libri parte recensentur acta Caroli VIII cum Pontifice & Florentinis, tum imma-

Digitized by Google

immania Ferdinandi senioris, filiique ejus Alfonsi, Regum Neapolitanorum, flagitia & facta.

Liber IV. occupatum celeriter a *Carolo VIII* regnum Neapolitanũ, reditumq; ejus periculosissimum in Galliam describit. Non tacet Autor errores & vitia Caroli, quibus felicitatem suam ipse corruperit, pro- pag. 365.
secutionem victoriæ neglexerit, pompas inanes & voluptates sectatus sit, opes regni luxu & inconsideratis donationibus exhauserit, nobiles ex Andegavensi factione, quibus regni possessionem magna ex parte debebat, meritis præmiis privaverit, cives denique, quos Reges priores facili accessu dignabantur, per fastum repulerit & infensos sibi reddiderit. Alexandri VI detestabile facinus memorat, quod *Zizimum, Bajazetis* 310.
Turcorum Imperatoris fratrem, non solum pensione Turcica annua quadraginta millium aureorum in custodia tenuerit, sed etiam, cum ex pacto cum Gallis, *Zizimus* ille Carolo VIII Regi tradendus, ejusque nomine prætexto belli titulus contra Bajazetem quærendus esset, corrumpi se a Turcis, trecentorum millium aureorum pretio passus fuerit, ut lentum venenum *Zizimo* propinaretur, quo paulo post extinctus est. Refert etiam *Hieronymi Savonarolæ* acta cum Carolo Re- 345.
ge, ut ei bona & mala prædixerit, & nisi ad reformandam Ecclesiam animum serio appelleret, exitium minatus fuerit. Operosa est descriptio prælii ad Tarum amnem, sive *Fornovum* oppidum, d. 15. Jul. A. 1490 cum fœderatorum Italorum exercitu, qui Gallico quadruplo major fuit, ita commissum, ut Rex illis profligatis, iter suum in Subal- 363. 375.
pina & inde in Galliam prosequi potuerit. Duplici autem modo pugnæ istius historiam proponit, aliter nempe ex Gallorum, aliter ex Italorum relatione, judicium & electionem lectoribus deferens, utris assentiri velint.

Libro V. sub initium *Cominæum* & *Guicciardinum* perstringit, 391.
in descriptione prælii illius, ut putat, hallucinatos. Galliæ Regi imputat, quod male consultus occasionem occupandi in itinere illo Du- 394.
catus Mediolanensis neglexerit. *Jovium*, cujus venalem calamum 398.
reprehendit, eatenus tamen laudat, quod *Consalvum Cordubensem* (*Magni Capitanei* nomine celebrem) jura divina & humana violasse fateatur, dum Gallorum res in Italia prosterneret, & regnum Neapolitanum Hispanis vindicaret. De matrimonio Ferdinandi junioris, qui anno 1496 regnum illud recuperavit, cum amita sua ita loquitur, ut dispen- 427.

sationem Pontificis non satis probet. Guicciardino denuo dicam scribit, quod in historia obsidionis Novariensis fidem corruperit non alia ex causa, quam ut personam fingeret, cui orationem, in quibus com-
pag. 443. ponendis scriptor ille gloriam affectare videtur, apte posset tribuere. Multus post hæc est in detegendis Caroli Regis noxiis consiliis & actis, affectibusque *Brissoneti* Cardinalis, quo ministro primario utebatur.
460. Secuta itaque est præceps & fugæ similis ex Subalpinis in Galliam reditus, totiusque regni Neapolitani amissio, consumto cladibus & morbis toto Gallorum exercitu, cum ipso duce Montpenserio supra nomina-
483. to. In dubium vocatur ab Autore *Petri Bembi* Veneti historici relatio, qua patriæ suæ eandem laudem tribuit, quam Romani olim reportarunt, cum Pyrrho Epirotarum Regi perfidiam medici sui revelassent. Idem enim fecisse, narravit *Bembus*, Senatum Venetum, cum illo tempore aulicus quidam Caroli VIII ex eadem Epirotarum sive Albanorum gente polliceretur, se Regem veneno sublaturum esse. Negat enim Varillasius, in aula Regis ullum ex ista natione fuisse, & rationes exponit, per quas mors Caroli Venetis nullum allatura fuisset emolumentum. Magnam inde iterum negligentiam Caroli accusat, quod matrimonium *Philippi* Austriaci cum *Johanna Arragonia*, cum posset, non impediverit; agnoscit tamen divinam providentiam, quæ per conjugium istud potentiæ, ad quam natus ex illo Carolus V Imperator postea evectus est, fundamenta struxerit. Carolo VIII filii fuerant, sed ante Patrem defuncti, & spes prolis simul defecit, quod is corpus vagis libidinibus
526. exhausisset. Secutus est etiam ipsius Regis subitus interitus ex apoplexia. De vitiis & defectibus ejus sat multa dixit Autor: adscribi tamen mere-
528. tur, quod de ejus emendatione in fine historiæ subjunxit. *Serie*, ait, *conversionis argumenta fuerunt, quod Rex novas leges gubernationis, quam ipse jam tractare & gerere cœperat, ministris antea obsequi solitus, instituit; jurisdictionis & œconomia rationes ordinavit; convictos concussionis deposuit aut ab officio suspendit; bis in hebdomade & supplicantes etiam pauperrimos & tenues ex populo audivit; laborevit in restituenda disciplina Cleri; abusum pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum, quantum in se fuit, sustulit; redituum suorum rationes ipse investigavit; tributorum modum ad summã duodecies centonorũ millium librarum reduxit; consiliarios & ministros perspecta probitatis elegit, & cum eo tempore eminentis virtutis & industriæ viros non facile inveni-*

Digitized by Google

inveniret, eos tamen prætulit, quorum mores culpari non possent; abstinere cœpit a dicteriis lascivis & indecentibus, quibus antea adsueverat, nihilque ex eo auditum amplius fuit, quam quod reverentiam erga Deum, & tenerum in subditos amorem indicaret. Ita sejuvenis adhuc ad vitam futuram præparabat, tanquam non diu præsenti fruiturus. Insigne continentiæ ab illo editæ specimen d. l. refert Autor, narrans, quomodo juvenculam eximiæ formæ in civitate *Astensi* stupri causa ad se ductam, in medio libidinis ardore, precibus & lacrymis ejus victus, intactam dimiserit & honeste elocatam munifice dotaverit.

PHILOSOPHIÆ CARTESIANÆ ADVERSUS Censuram P. D. Huetii Vindicatio, autore D. Andrea Petermanno.

Lipsiæ, apud J. C. Meyerum, 1690, in 4. Plag. 8.

JO. EBERHARDI SCHWVELINGII EXERCItationes Cathedrariæ in P. D. Huetii Episcopi Suessionensis Censuram Philosophiæ Cartesianæ.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1690, in 8. Plag. 30.

JO. SCHOTANI EXETASIS CENSURÆ, QUA P. D. Huetius Philosophiam Cartesianam inique vexavit.

Franequeræ, typis Jo. Gyselaar, 1691, in 8. Plag. 28.

VIx dum in lucem prodierat *Cartesianæ Philosophiæ Censura Huetiana*, cum statim suos quoque nacta est censores. Et primus quidem omnium has partes sibi sumsit Vir experientissimus *D. Andreas Petermannus* Anatomiæ hoc tempore in Academia nostra Professor Publicus. Secuti hunc sunt Vir consultissimus *Joh. Eberh. Schwelingius*, Juris pariter atque Philosophiæ naturalis in illustri Gymnasio Bremensi Doctor publicus, & clarissimus Vir *Joh. Schotanus a Sterringa*, Philosophiæ in Lyceo Franequerano Professor. Atque *hic* quidem *Exetasi Censuræ Huetianæ* ipsum Huetii scriptum inseruit, acriusque paulo dicendi genus adhibuit; *iste* fuse rem omnem discussit; *ille* autem

tem ſtricte breviterque Carteſium defendit. Ut ergo adpareat, quid reſponſum fuerit Huetio, præcipue quoad illa, quæ in Actis Januarii A. 1690 recenſuimus, *Schvvelingii* nunc librum, & eum quidem ſolum, ne uno in argumento nimii ſimus, paucis recenſebimus; inprimis cum *Petermanni* liber dudum jam in doctorum virorum manibus verſetur, brevique tempore perluſtrari poſſit, *Schotani* vero opus in officinis noſtris librariis frequentius quam Schvvelingii ſit obvium. Id autem generatim in Huetio reprehendit Schvvelingius, quod vix unquam Domini DesCartes ſententiam candide propoſuerit, plerumque vero affinxerit ipſi opiniones abſurdas, ut larvas haberet, quibuscum depugnaret. Nam ad *primum Cenſuræ caput*, in quo *dubitationem* Carteſianam & propoſitionem, *Ego cogito, ergo ſum*, tantopere exagitat Cenſor, regerit Schvvelingius, dubitationem illam non in rigore ſummo eſſe accipiendam, ſed nihil aliud ſignificare, quam remedium illud mentem a præjudiciis avertendi, dum nihil decernimus, aut pro vero vel falſo habemus; eo ſolum fine, ut rationes, quæ aſſenſum aut diſſenſū vel invitis extorqueant, inquiramus. Carteſiū enim, cum videret nihil eorū, quæ ſenſibus & intellectu cognoſcuntur, de quorū tamen veritate apud ſe vel maxime eſſet convictus, per philoſophiam receptā adverſus rationes dubitandi, quibus Athei & Sceptici abutuntur, defendi ſatis poſſe, conſilium cepiſſe de cogitationibus ſemel in limine philoſophandi quam maxime avertendis ab omni præcognito, quod experiretur ab hoſtibus veritatis per objectiones, quæ promte refutari non poſſent, dubium reddi poſſe, donec inveniret veritatē quæ a nemine in dubium vocari poſſet. Cum ergo incidiſſet in hoc primū cognitum, ſe exiſtere rem cogitantem, ceſſaſſe omnem ἐποχὴν, quæ potius laudanda in ipſo, quam vitio ei ſit vertenda. Quamvis autem Des-Cartes unico didicerit intuitu ſe cogitare & exiſtere, cum hoc ipſum ſine regulis dialecticis & absq; illatione per immediatam conſcientiam cognoſcatur, recte tamen exiſtentiam inferri ex cogitatione, cum plus dicat τὸ cogitare quam exiſtere, ac proinde mirum non eſſe, ſi in cogitatione actuali exiſtentia rei cogitantis includatur, cum in præmiſſis virtualiter lateat concluſio. Porro, quia particularia notiora nobis ſunt univerſalibus, ita ut, dum cognoſcimus particularia, eadem opera univerſalia quoque intelligamus, recte dici poſſe, generalia lumine naturæ eſſe cognita, poſtquam adeſt notitia ſpecierum, atque hinc Dn. Des-Cartes poſt detectam primam

veritatem optimo jure alia generalia admitti jubere. Nihil etiam aliud hoc enunciato, *Ego cogito, ergo sum*, significari, quam quod intelligi vult Carteſius, falſumque eſſe duplicem adhiberi cogitationem, cum mens cogitat ſe eſſe rem cogitantem. Tandem Carteſio injuria tribui, ac ſi ſtatuerit, Deum fallere nos poſſe; cum hæc ſit Scepticorũ objectio ab illo propoſita, ut oſtenderet, eam nequaquam labefactare poſſe primam veritatem a ſe inventam, quæ ſua certitudine & evidentia ita convinceret animum, ut aſſenſum denegare non poſſet.

Ad *ſecundum* Huetii *caput* ſequentia reſpondentur: Viam qua Dn. Des-Cartes ad *veritatis criterium* pervenerit, regiam omnino rectamque fuiſſe. Cum enim ipſi innotuiſſet veritas prima, *ſe exiſtere rem cogitantem*, vidiſſe illum quoque, cauſam, cur tantopere de illa certus eſſet, non eſſe aliam quam claram ac diſtinctam perceptionem, & hinc merito concluſiſſe, alia quoque vera eſſe, quæ æque clare ac diſtincte cognoſceret, ac proinde admittenda ceu nulli obnoxia dubitationi. Quod vero modo lumen naturale, modo perſpicuitas pro criterio allegetur, id nullam arguere inconſtantiam, cum una eademq; res per diverſa hæc nomina intelligatur. Neque etiam circulum committere Carteſium, dum modo, ut Huetius ait, ex eo quod clara & diſtincta perceptio vera ſit, colligit ſe eſſe, atque item Deum; modo vero ex eo quod ſit Deus, colligit claram & diſtinctam perceptionem veram eſſe. Ipſum enim ante demonſtrationem de exiſtentia Dei, infallibiliter certum fuiſſe de ſe deque criterio veritatis, nondum tamen perfectam habuiſſe ſui & criterii veritatis ſcientiam per cauſas. Cognita vero demum exiſtentia Numinis, cauſam criterii a priore dediſſe hanc, quod Deus omniſcius atque optimus nec fallere poſſit aut falli, neque etiam, ſalva ſua immutabili veracitate, intellectum condere, qui aliquid videat, quod non ita ſe revera habeat, prout ab illo videtur; atque hoc ſenſu docuiſſe, niſi nobis conſtet Deum eſſe, fierique non poſſe ut nos fallat, nihil a nobis perfecte ſciri poſſe, nec ipſa etiam Theoremata Geometrarum. Fruſtra autem cavillari Huetium regulas methodi, quibus *clare*, *diſtincte*, *ordine*, *adæquate* contemplari res propoſitas juſſerit Des-Cartes; falſumque plane eſſe, illum pluribus argumentis probabilibus vim certiſſimi argumenti tribuiſſe; aut Carteſianos ſtatuere, quod habent in mente, id omne exſtare extra mentem.

De *mente humana* vera ſenſiſſe Carteſium, contra ac Huetius pu-

tat *capite* ſuæ Cenſuræ *tertio*, Schvvelingius ex eo conficit, quod cogitatio eſt primum & immediatum mentis attributum, nec non ipſa ſine corpore optime poteſt concipi. Licet vero ex hac hypotheſi colligatur, minime pertinere corpus ad eſſentiam animi, negat tamen Carteſii Hyperaſpiſtes hinc ſequi, ſola mente totum conſtare hominem, aut Carteſium hoc unquam docuiſſe. Quæ deinde ad ſenſum corpori aſſerendum ſubjicit phænomena Cenſor, ea, judice Schvvelingio, nequaquam confirmant animam non ſentire, ſed optime explicari poſſunt ex hypotheſi Carteſiana, quæ animam per corpus ſentire ultro concedit, perfectamque ſenſationem illam vocat, cum animus exceptos organis ſenſoriis motus percipit, illique perceptioni ſuum ſuperaddit judicium. Porro Carteſii ſententia de Ideis commode explicatur, oſtenditurque Huetium, dum evincere conatur, nihil eſſe in intellectu quod non fuerit in ſenſu, & tamen concedit ideas univerſales ab intellectu effingi, ſibi ipſi non conſtare. Tandem de animæ ſede diſputatur, & glandula pinealis a telis, quibus eam Cenſor impetit, defenditur. Quæ ad illa, quibus *argumentum ad exiſtentiam Dei probandam* a Carteſio excogitatum impugnatur *capite quarto* Cenſuræ Huetianæ, reponuntur, prolixum eſſet omnia referre. Concedit quidem Schvvelingius, inſpectionem creatarum rerum ad Dei cognitionem nos deducere per vias, quas Scholaſtici cauſalitatis, eminentiæ & negationis adpellant, ſed methodos hasce præſupponere jam Ideam Numinis innatam, eamque ſolum explicatiorem clarioremque efficere, contendit. Carteſium vero a petitione principii liberat dicendo, ipſum quidem ante inventam demonſtrationem de exiſtentia Dei, certum fuiſſe de rebus variis per immediatam experientiam, ſed poſt Deum demonſtrative cognitum, illas quoque per cauſas ac ſcientifice cognoviſſe.

Porro illa, quæ in *capite quinto, ſexto & ſeptimo* Carteſii *doctrinæ phyſicæ* objecta ſunt, ita diluuntur: Dn. Des-Cartes recte corporis eſſentiam conſtituere in extenſione, cum in corpore nihil deprehendatur quam diviſibilitas, mobilitas, figurabilitas, ſituabilitas, dimenſionumque ac menſurarum certarum capacitas, quæ omnia ab extenſione dependeant. Ipſum mundos uno plures exiſtere poſſe negaſſe, quia id repugnet naturæ rerum, neque tamen definiviſſe, quid per potentiam Dei abſolutam fieri poſſet. Vim argumenti Carteſiani, quo naturam corporis non in duritie aut mollitie conſiſtere oſtenditur, Adverſarium

ſarium non fuiſſe aſſecutum, cum in eo non de translatione totius corporis ſermo ſit, ſed de inteſtino particularum inſenſilium motu: mundum autem infinitum dici, quia nullas cognoſcimus extenſionis mundi fines. Speciatim ad *argumentum Henr. Mori*, in quo præſidium validiſſimum ponit Huetius, reponitur, falſam aſſumi a Moro hypotheſin, quod ſcil. particulæ illæ minutæ, ex quibus ortus hujus mundi derivatur, fuerint æquales, & vel cubi vel prismata hexagona. Nullibi enim hoc Carteſium determinaſſe, ſed potius diſertis verbis fateri, hæc ſola ratione definiri non poſſe, cum potuerint innumeris iisque diverſiſſimis modis a Deo temperari. *Gravitatis* autem *cauſa* dum vindicatur ab Adverſarii inſultu, objicitur eidem, non recte intellectam ipſi fuiſſe Carteſii ſententiam, qui non in ſolos globulos cauſam gravitatis retulerit; neq; ipſum ſatis conſideraſſe æqualitatem ſitus terræ ac vorticis eam peculiariter ambientis, ut habeant ambo unum axem, ſitque terræ ſuperficies in omnibus axis ſui punctis plane recta, & perpendicularis globulis oppoſite verſantibus; ex quo fiat, ut ad rectos angulos gravium preſſiones ubique in ſuperficie terræ peragantur, nec ipſis exceptis polis, per quos effluens materia ſubtilis gravia corpora deorſum propellat.

Tandem in *ultimo capite* plura odioſa & falſa, quam vera contineri, oſtendit Carteſii vindex. Falſum enim eſſe, quod a Chriſtianæ religionis placitis ſit aliena philoſophia Carteſiana, licet cum inepto Transſubſtantiationis dogmate conciliari non poſſit, cui & ipſe Renatus renunciaſſet amplexurus Reformatorum fidem, niſi erifticis de confraternitate Mariana Voetium inter ac Mareſium ſcriptis abſterritus fuiſſet. Falſum quoque eſſe, quod ejus aſſeclæ ſint elegantiorum literatum oſores, Ariſtotelemque nullo in numero habeant, quodque Des-Cartes ex antiquorum ſcriptis omnia furtim ſublegerit, cum incertum ſit, an veteres eodem modo ſua explicarint dogmata, ac Carteſius, qui ſuæ methodo inſiſtens omnia, quæ propoſuit, ex principiis ſemel adſumtis derivarit.

G. G. L. DE SOLUTIONIBUS PROBLEMATIS Catenarii vel Funicularis in Actis Junii A. 1691, aliisque a Dn. I. B. propoſitis.

VAlde delectatus sum lectis tribus Problematis a *Galilæo* propositi, a D. *Bernoullio* renovati, solutionibus inter se consentientibus, quod indicium est veritatis, apud eos valiturum, qui talia accurate non examinant. Etsi autem omnia conferre non vacaverit, in summa tamen rei manifesta est concordia. Legem tangentium, & extensionem curvæ catenariæ in rectam invenimus omnes, & cum curvedinis mensurâ olim in *Actis Junii A. 1686, p. 439.* (introducto novo contactus genere, quem osculum appellare placuit) explicuerim per radium circuli curvam osculantis, seu ex omnibus circulis tangentibus maxime ad curvam accedentis, eundemque adeo quem ipsa curva ad rectam facientis angulum contactus, placuit celeberrimo *Hugenio* (animadvertenti centra horum circulorum semper incidere in lineas a se primum inventas, quarum evolutione describuntur datæ) speculationem huc applicare, & investigare radium curvitatis vel circulum osculatorem curvæ catenariæ, sive ejus curvam evolutione generantem, quam & dedit solutio *Bernoulliana*. In *Hugeniana* autem, distantia quoque habetur centri gravitatis catenariæ ab axe. In *Bernoulliana* & mea, ejusdem distantia tam ab axe quam & a basi aut alia recta, adeoque puncti determinatio, item quadratura figuræ catenariæ. Quibus ego in mea centrum gravitatis etiam hujus figuræ seu areæ adjeci. Constructionem lineæ Dn. *Hugenius* exhibet ex supposita quadratura curvæ, qualis est $xxyy = a^4 - aayy$, Dn. *Joh. Bernoullius* & ego reduximus ad quadraturam hyperbolæ; illo perbene adhibente etiam extensionem curvæ parabolicæ in rectam, me denique rem omnem reducente ad logarithmos, eaque ratione obtinente, *perfectissimum in Transcendentibus exprimendi pariter & construendi genus.* Sic enim unica tantum semel supposita vel habita ratione constante, de reliquo infinita puncta vera exhiberi possunt per communem Geometriam sine interventu ulteriore quadraturarum, aut extensionum in rectas. Lineæ Catenariæ mirum & elegantem cum Logarithmis consensum, ex mea constructione animadvertere fortasse non injucundum videbitur. Cæterum a Dn. *Hugenio* (egregii ex Tab. Sinuum compendii nobis spem faciente) observatum est, rem etiam reduci ad summam secantium arcuum, per minima æqualiter crescentium. Idem & a me notatum fuerat, & cum in mentem venisset, ab iisdem pendere & lineæ rhombicæ seu loxodromicæ determinationem in usum nautarum, quam jam multis abhinc annis

annis etiam ex logarithmis definiisse recordabar, excussi veteres schedas, & in *proxime præcedente Aprili p. 181 Actorum Erud. hujus anni* rem tandem publice exhibui. Contigit autem, ut Clarissimus Basileensium Professor Dn. *Jakob Bernoullius* Problematis Catenarii renovator, fraternæ solutioni, in *Junio nupero p. 282*, subjiceret etiam loxodromiarum considerationem, ubi multa detexit egregia; dedit etiam constructionem loxodromiæ ex supposita quadratura lineæ, cujus abscissa & ordinata sint z & x, æquatio vero differentialis ad calculi mei ritum, sit $\overline{dx} = trr\overline{dz} : z\sqrt{rr-zz}$. Ubi vero videbit, quomodo res a me reducta sit ad quadraturam hyperbolæ aut logarithmos, agnoscet credo nunc colophonem quodammodo impositum esse huic diquisitioni, tantumque superesse, ut ad usum practicum captumque popularem magis adaptetur. Ubi tamen annotare debeo, quædam in dicta mea lineæ rhombicæ constructione, Aprili nupero publicata, esse corrigenda. Nam pag. 181, lin. 12, pro *il 2l*, ponatur *il 3l*, & lin. 25 pro *id 3l* ponatur *2d 3l*, & pag. 182, linea 20, pro *seu ad* $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. ponatur *seu ad* $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ &c. Quod utique debuisse poni, ex præcedentibus apparet. Elegans est, quod Dominus *Bernoullius* habet, *Januarii nuperi p. 16*, de curvæ partibus quibusdam dissimilaribus inter se æqualibus. Porro *Junii p. 283* lineam finitæ magnitudinis, infinitos licet gyros facientem, non puto esse interminatam; cum finitæ sit æqualis, & motu æquabili finito tempore percurri possit. Hæreo etiam circa id, quod ab eodem dictum est *mense Januario proximo p. 21*, nullius curvæ Geometricæ in se redeuntis rectificationem (generalem) esse possibilem. Scio alium virum Clarissimum simili argumento probare instituisse, nullius areæ curvæ Geometricæ in se redeuntis quadraturam indefinitam esse possibilem; visum tamen est Dn. *Hugenio* non minus quam mihi, rem non esse confectam. Et ni fallor, dantur instantiæ, quibus tamen hujusmodi argumenta applicari possunt. Hæc veritatis amore, non contradicendi studio a me notata, spero non displicitura, cum aliis egregie dictis nihil detrahant. Ego certe eo sum animo, ut viros præclare de literis meritos ac merituros, lubentissime nec sine voluptate prædicem, hanc eorum laboribus honestissimam mercedem

deberi judicans, quæ & in futurum incitamento, & ipsis & aliis esse potest. Negare non possum, nitifice mihi placuisse, quæ Celeb. *Bernoullius* cum ingeniosissimo juvene *fratre* suo fundamentis calculi novi a me jactis inædificavit, idque eo magis, quod excepto acutissimo Scoto *Joh. Craigio* nondum mihi occurrerat, qui eo fuisset usus, ipsorum autem præclaris inventis rem, quam summæ utilitatis esse judico, & ab ipsis agnosci vide o, spero latius propagatum iri in usum rei literariæ. Nec dubium est, quin ea ratione Analysis Mathematica perfectioni propius admoveatur, & Transcendentia hactenus excluſa ei subjiciantur. Egregie a Dn. *Bernoullio* annotatum est, in omni puncto flexus contrarii rationem inter *t* & *y*, vel *dx* & *dy*, esse omnium possibilium maximam vel minimam. Et omnino non dubito, ipsos aliqua detecturos, ad quæ pervenire mihi ipsi difficile esset futurum: superstant enim, in quibus nondum ipse optata brevitate rem conficere possum. Et quemadmodum mihi, qui in has meditationes occasione *Pascalianorum* & *Hugenianorum* scriptorum potissimum incidi, ad ea pervenire progrediendo licuit, quæ ex illis non facile deducentur, & quæ antea vix sperabantur: ita credo, mea qualiacunque aliis adhuc abstrusioribus occasionem præbitura. Et sane gratulor clarissimo B. affinia problemati catenario danti & daturo, si nempe catena sit inæqualis crassitiei, si funis sit extendibilis, si pro fune gravi adhibeatur lamina elastica, ac denique de figura veli; de quibus vellem mihi cum eo conferre nunc liceret, sed diversissimi generis laboribus distractissimus ægre nuper a me obtinere potui, ut repertam jam ante annum solutionem propositi ab ipso Problematis tandem elaborarem & in ordinem redigerem, quæ etiam moræ causa fuit. Cæterum quia ipse *p. 290* conjicere voluit, qua occasione, aut quorum ante me scriptorum auxiliis potissimum ad has meditationes devenerim, placet id quoque candide aperire. Eram ego hospes plane in interiore Geometria, cum Lutetiæ Parisiorum A. 1672 *Christiani Hugenii* notitiam nactus sum, cui certe viro, post *Galilæum* & *Cartesium*, & has literas publice, & me in ipsis privatim plurimum debere agnosco. Hujus cum legerem librum de *Horologio Oscillatorio*, adjungeremque *Dettonvillei* (id est *Pascalii*) Epistolas & *Gregorii a S. Vincentio* opus, subito lucem hausi, & mihi, & aliis quoque qui me in his novum norant inexpectatam, quod mox speciminibus datis ostendi. Ita mihi sese aperuit ingens numerus theorematum, quæ corollarii tantum

tantum erant methodi novæ, quorum partem deinde apud *Jac. Gregorium* & *Isaacum Barrovium* aliosque deprehendi. Sed animadverti fontes non satis adhuc patuisse, & restare interius aliquid, quo pars illa Geometriæ sublimior tandem aliquando ad analysin revocari posset, cujus antea incapax habebatur. Ejus elementa aliquot abhinc annis publicavi, consulens potius utilitati publicæ, quam gloriæ meæ, cui fortasse magis velificari potuissem methodo suppressa. Sed mihi jucundius est, ex sparsis a me seminibus natos in aliorum quoque hortis fructus videre. Nam nec mihi ipsi integrum erat hæc satis excolere, nec deerant alia, in quibus aditus novos aperirem, quod ego semper palmarium judicavi, ac methodos potius, quam specialia licet vulgo plausibiliora æstimavi. Postremo unum adjiciam, etsi ab hoc loco alienum, optare me, ut D. *Bernoullius* expendere dignetur, quæ circa æstimationem virium *D. Papino* altera vice repono, præsertim in fine, ubi detexisse videor fontem erroris popularis. Optime urget *Julio nupero p. 321.* nihil virium deperdi, quod non alicubi impendatur; sed differunt vires & quantitas motus: & præterquam, quod quanto firmior obex, eo minus potentiæ in ipso perditur, certissimum est, obstacula in data quavis ratione diminui posse, & obstacula attritus seu frictionis non esse proportionalia celeritati (ut monui in *schediasmate de resistentia*) esse quidem resistentiam medii, sed nihil prohibet fingi oscillationes in loco aere exhausto, aut medio quantævis tenuitatis; postremo abstrahendus est animus a circumstantiis variabilibus, ad ipsam per se rei naturam indagandam.

G. G. L. DE LEGIBUS NATURÆ ET VERA æstimatione virium motricium contra Cartesianos

Responsio ad rationes a Dn. P. mense Januarii proximo in Actis hisce p. 6 propositas.

CUm varia impedimenta promtius responsuro obstiterint, facile a Clarissimi Antagonistæ humanitate veniam spero. Ut brevitati qua licet consulatur, disquisitionem de causa gravitatis cum ipso nunc sepono. Primaria de virium æstimatione quæstio est, quas scilicet semper easdem natura conservat. Plerique vim æstimant producto ex mole in velocitatem seu quantitate motus, unde & *Cartesiani* volunt, eandem

eandem in natura motus quantitatem conſervari. Ego contra oſtendi in *Actis Erudit. Mart, 1686 pag. 161*, cum conceſſum ſit a plerisque, potiſſimum ab ipſis *Carteſianis*, ejusdem potentiæ eſſe elevare unam libram ad quatuor pedes, aut quatuor libras ad unum pedem; non poſſe vim æſtimari per quantitatem motus, nec corpus librarum 4 velocitatem habens gradus unius tantum valere, quantum corpus libræ unius velocitatem habens graduum quatuor; quoniam ſi illud unam libram poſſit elevare ad pedes 4, hoc eandem poſsit elevare ad pedes 16. Huic meo argumento quidam reſpondere conati, ſeſe ita implicuerunt, ut non ſatis rem percepiſſe videantur, dum conceſſerint æſtimationem potentiæ in ratione molis & altitudinis, ad quam moles vel pondus attolli poteſt. Sed Dn. P. recte vidit, hac admiſſa, æſtimationem in ratione molis & velocitatis ſtare non poſſe; itaque de hac perſuaſus, illam negat *Act. Erud, April. 1689, p. 163*, & argumentum quoddam ſuum pro velocitate in pari mole viribus proportionali affert. Ego reſpondens *Act. Erud, Maji 1690, p. 228*, & rem altius repetens, docui ex contraria ſententia ſequi inæqualitatem cauſæ & effectus, imo motum perpetuum, quæ abſurda videantur. *Vires* enim *inæqualium* ea eſſe definivi, quorum ſi unum aliquod in alterius locum ſubſtitui ſupponatur, naſcatur motus perpetuus ſeu effectus *potior* cauſa, & ſubſtitutum tunc eſſe *potentiæ majoris*, id cui ſubſtituitur, *minoris*. Oſtendi autem machinatione quadam adhibita, ſi globus quadrilibris velocitatem habens ut 1 totam ſuam vim transferre ſupponatur in globum unilibrem, isque proinde ſecundum vulgarem ſententiam debeat recipere velocitatem ut 4, oriturum eſſe effectum potiorem cauſa, ſeu motum perpetuum mechanicum. *Potius* autem hic voco, in quo vel in cujus effectu continetur alterum (*inferius*) aut ejus effectus, & adhuc aliquid præterea; ſeu *potius* & *inferius* vel *majus* & *minus* hoc loco ſunt, cum contenta (formalia vel virtualia) hujus in illius contentis inſunt & aliquid præterea. Ita potius eſt, quod attollere poteſt libram ad 16 pedes, quam quod ad 4; nam illud etiam libram attollit ad 4 pedes & præterea adhuc ad 12 pedes.

Clariſſimus P. menſe *Januario Actorum hujus anni* partim admotum argumentum reſpondet, partim ad ſuum quod nectit, accuratam reſponſionem jure ſuo poſtulat. Sequar præeuntem eo libentius, quod & perſpicaciam ejus & candorem animadverto. Interim ad argumenti mei partem tantum reſpondere videtur. Concedit candidè, motum

perpe-

perpetuum ex vulgari ſententia ſecuturum eſſe, ſi globi 4 librarum, velocitatis ut 1, tota vis transferri poſſit in globum unius libræ, ſed hoc fieri poſſe negat. Ego (inquit *p. 9 Act. Erud. hujus anni*) *& motum perpetuum abſurdum eſſe fateor, & demonſtrationem ex ſuppoſita translatione eſſe legitimam.* Et mox, *ſi mihi indicet rationem aliquam, qua tota vis motrix ſine miraculo ex corpore majori transferri queat in minus & quieſcens, ego vel motum perpetuum vel victas manus dabo.* De ratione hoc efficiendi poſtea, nunc dicam ad vim mei argumenti, ea non omnino eſſe opus. Mihi enim ſatis fuit oſtendere, 4 lib. veloc. 1, & 1 lib. veloc. 4 non poſſe eſſe virium æqualium; cum ſi *ſupponimus* unum in alterius locum ſubſtitui, ſequatur motus perpetuus. Non igitur opus habeo, ut oſtendam modum *actu* efficiendi hanc ſubſtitutionem. Si quis autem neget meam hanc virium æqualium & inæqualium definitionem (quam tamen Dn. P. admittere viſus eſt) ego, ne de nomine litigemus, id tantum quæram, an non reapſe natura eam obſervet, ſeu an non caveat, ut nunquam ea ſibi ſubſtituat *actu*, quorum ſaltem alterutro alteri ſubrogato motus perpetuus oriri poſſit. Certum eſt experimenta prorſus favere, nec ullum exemplum in contrarium extare. Hoc conceſſo, non habeo opus, ut tota vis corporis majoris actu transferatur in corpus minus; ſufficit mihi exempli cauſa (quod concedere videtur Dn. P.) totam vim minoris in majus transferri poſſe. Itaque ſi tota vis 1 libr. veloc. 4 transferatur in corpus librarum 4, & hoc adeo ſecundum vulgarem ſententiam recipiat velocitatem ut 1, incidetur in id abſurdum (contra conceſſa) ut eorum unum ſubſtituatur alteri, quorum alterum poſſit viciſſim ſubſtitui ipſi, quin motus perpetuus oriatur. Et ita ſequetur, naturam in transferendis viribus æqualitatis leges non ſervare effectuum reſpectu. Quod ſi etiam pro parte retineri vim, & pro parte transferri ponamus, in idem tamen abſurdum incidemus. Erunt fortaſſe, qui vel omnem æqualitatis inter cauſam & effectum legem tollent (quales ſunt qui motum perpetuum admittentes, quantumvis effectum per quantulumcunque produci poſſe putant) vel ſaltem negabunt quidem motum perpetuum ſeu effectum cauſa potiorem eſſe poſſibilem; admittent tamen, ut effectus eſſe poſſit inferior cauſa. Sed vix credere poſſum, Dn. P. huc deſcenſurum. Cum enim effectum cauſa potiorem eſſe non poſſe conceſſerit, videretur effugium quærentis potius quam ſibi ſatisfacientis, cauſam

admittere majorem effectu totali, cum utrumque æque a ratione abhorrere videatur. Sequeretur etiam, causam non posse itertum restituisuoque effectui surrogari, quod quantum abhorreat a more naturæ & rationibus rerum, facile intelligitur. Et consequens esset, decrescentibus semper effectibus, nec unquam rursus crescentibus, ipsam rerum naturam continue declinare perfectione imminuta; (fere ut in moralibus secundum Poetam, ætas parentum pejor avis, tulit nos nequiores &c.) nec unquam resurgere & amissa recuperare posse sine miraculo. Quæ in Physicis certe abhorrent a sapientia constantiaque Conditoris. Videturque inter prima principia hujus doctrinæ recipi posse, ut semper causa & effectus (integra integro) æquipolleant. Et sane ipsius Dn. P. judicium & candorem appello, an rationi consentaneum ipsi videatur, ut pro potentia quæ poterat attollere unam libram ad 16 pedes, oriatur mox potentia quæ possit attollere unam libram non nisi ad 4 pedes? reliqua potentia nescio quomodo amissa, & ut ita dicam annihilata, sine ullo vestigio effectuq; relicto. Quod utiq; contingeret, si pro 1 libr. veloc. 4 succedere posset 4 lib. veloc. 1. Quin imo effici poterit, ut totus effectus substitutus vix millesimam aut centesimam millesimam &c. partem ejus quod causa poterat, præstare possit. Nam si pro 1 libr. veloc. 1000 substituatur 1000 lib. veloc. 1. (quod secundum vulgarem sententiam fieri potest) effectus ad millesimam partem redigitur, quæ videntur perabsurda. Et generaliter posito, primum dari A veloc. c, & B veloc. e, translationes vero & concursus esse A veloc. (c) & B veloc. (e) & secundum regulam vulgarem a *Cartesianis* maxime defensam, servandam esse quantitatem motus, seu esse Ac + Be æqu. A(c) + B(e), tales assumi possunt numeri, ut eadem absurda oriantur.

Mirarer autem, si ipsi Dn. P. nihil subnatum esset scrupuli, tum hinc, tum quod videret vim meæ demonstrationis inevitabilem esse, nisi aliquid sine omni ratione possibile negetur, id est nisi naturæ rerum denegetur facultas efficiendi vel immediate & directe, vel mediate & per ambages, ut tota potentia majoris corporis alicujus transferatur aliquando in quoddam corpus minus antea quiescens. Profecto sententia quæ eo redacta est, ut stare non possit, si hoc reperiatur possibile, valde laborat atque in periculo versatur. Ut taceam, non videri generalem naturæ legem a tali conditione debere suspendi, & suspectum esse effugium, quod nulla postulata admittit nisi actu procurata; ut si

quis

quis Archimedi poſtulanti negaſſet, aliquam rectam alicui curvæ æqualem eſſe, quia nullam poterat Geometrice exhibere. Itaque prope mihi perſuadeo, Dn. P. expenſis omnibus tandem in noſtram ſententiam inclinaturum. Si quis tamen abſurda paulo ante indicata concoquere poſſet, in ejus gratiam tentabo, quod Clariſſimus Antagoniſta poſtulat, *modum indicare, quo natura efficere poſſit, ut potentia corporis majoris transferatur in minus quieſcens.* Poſſum autem afferre non unum. Et quidem ſi concedatur, poſſe totam vim minoris transferri in majus ſive motum ſive quieſcens, igitur A motum, majus B quieſcente dividamus in partes ipſo B minores, totius A velocitatem retinentes, & cujuslibet deinde potentiam in B transferendo ſucceſſive, tota ipſius A majoris potentia translata erit in B minus quieſcens. Aliter: A & B connectantur linea rigida quantum ſatis eſt longa, & in ea ſumatur punctum H quod ponatur ſiſti, ita ut compoſitum non progredi quidem, rotari tamen poſſit circa immotum punctum H, quod ſit tam vicinum ipſi A, & tam remotum a B, ut celeritas quæ inter circulandum competit ipſi A, ſit quantumvis parva. Ita poteſt A haberi pro quieſcente, vel quaſi, & tota quaſi vis ejus ſoluto mox nexu ſeu linea rigida ſublata, translata erit in B. Adhibeo lineas rigidas molo carentes, exemplo aliorum qui & puncta gravia fingunt, aliisque id genus demonſtrationum ſubſidiis utuntur, non utique aſpernandis, quando non de praxi, ſed rationibus indagandis agitur. Et compertum habeo, nunquam inde aliquid falſi deduci. Cum Florentiæ eſſem, dedi amico aliam adhuc demonſtrationem pro poſſibilitate translationis virium totalium &c. corpore majore in minus quieſcens, prorſus affinem illis ipſis quæ *Clariſſ. Papinus* ingenioſiſſime pro me juvando excogitavit, pro quibus gratias debeo, imo & ago ſinceritate ejus dignas. Quamvis enim mox ipſe reſpondere tentet, & pag. 11 de inſtantia a ſe ipſo facta ita differat: *Ad id reſpondeo, negari non poſſe validitatem hujus argumenti, ſi ſupponamus vectem perfecte durum & rigidum, verum non datur in rerum natura ejuſmodi perfecta durities*: Spero tamen, omnibus expenſis ipſummet animadverſurum, vim argumenti non ita facile eludi poſſe. Pro certo enim habeo, leges naturæ ac motus ita debere concipi, ut nullum oriatur abſurdum, etiamſi corpora ſumme rigida ponantur, quemadmodum & Dn. *Malebranchium* admonui. Neque ullum, credo, exemplum contrarium afferetur.

Quin & ſufficeret ad argumenti efficaciam, non eſſe impoſsibilia corpora perfecte rigida, etſi actu non darentur. Ut taceam, talia corpora ſecundum Atomorum Patronos neceſſario debere reperiri in natura. Quin etſi concedamus, nulla dari corpora perfecte rigida, imo nec dari poſſe, quoniam tamen elaſtica corpora promtæ admodum plenæque reſtitutionis in effectu rigidis æquipollent, idemque cum ipſis præſtant, exiguo quantum voles diſcrimine, itaque ſi ipſe vectis ſit ſufficienter rigidus, ſeu reſtitutionis quantum ſatis eſt plenæ ac promtæ, effici poterit, ut aberratio a perfecte rigido, ſit data minor, adeoque vis omnis noſtro argumento manebit, nec potuit motus perpetuus (ſaltem in theoria) evitari, niſi huntius mittatur opinioni *Carteſianorum.*

Supereſt ut contrario Clariſſimi Antagoniſtæ argumento ſatisfaciam. Ejus enim ſpecioſitate videtur unice impeditus fuiſſe, ne meæ demonſtrationi manus daret, quod & ipſe p. 11 innuit, cum ait: *Satis eſt mihi aliquod argumenti dubium oſtendere, quum enim ſupra allata demonſtratio qua* Carteſianorum *ſententia probatur, ſit evidentiſſima* (id cujusmodi ſit, nunc videbimus) *modo adverſa opinio eadem certitudine non gaudeat, ſatis liquet priorem eſſe proferendam.* Cum ergo dubium meæ demonſtrationi objectum ſuſtulerim, nunc contrarium argumentum ſolvere aggrediar. Quod huc redit: Quæ æqualem vincere poſſunt reſiſtentiam, eorum vires ſunt æquales; ſed corpus A 4 librarum, habens velocitatem unius gradus, & corpus B libræ unius, habens velocitatem 4 graduum, æqualem vincere poſſunt reſiſtentiam; ergo corporum A & B vires ſunt æquales. Minorem ratiocinatione p. 8 (ad formam Logicorum redacta) probat tali proſyllogiſmo: Quæ æqualem numerum impreſsionum gravitatis vincere poſſunt, ea æquale vincere poſſunt reſiſtentiam: ſed corpora A & B æqualem numerū impreſsionum vincere poſſunt. Ergo &c. Minor hujus proſyllogiſmi ſic porro probatur: Si corpora A & B aſcendant in planis ſimiliter inclinatis (vel etiam ambo perpendiculariter) tempora quibus ſuam aſcendendi vim conſument, ſeu pervenient quousque poſſunt, erunt ut celeritates, uti conſtat ex *Gablei* ratiocinationibus. Sed celeritates in noſtro caſu ſunt reciproce ut corpora A & B (ex hypotheſi) ergo & tempora aſcendendi ſunt reciproce ut corpora A & B; ſed quantitas impreſsionum gravitatis aſcenſu ſuperanda, eſt in ratione compoſita, & corporis in quod fit impreſsio, & temporis quo durante fit impreſsio;

(quoniam

(quoniam si corpus pariter & tempus dividantur in partes æquales, æqualis est impressio in qualibet parte corporis, & in qualibet parte temporis) Et ratio composita eorum, quæ reciproce proportionalia sunt, est ratio æqualitatis. Itaque quantitas impressionum, seu numerus æqualium impressionum gravitatis in corpora A & B est æqualis. Ad hoc argumentum respondeo, negando minorem Syllogismi principalis, & ad probationem respondeo, negando majorem prosyllogismi ita habentem: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, ea æqualem vincere possunt resistentiam. Hanc, inquam, propositionem nego, sumendo scilicet *resistentiam*, pro quantitate vitium contrariarum. Et ne quis temere aut affectate eam a me negari putet, sciendum est, in ea contineri id ipsum quod est in quæstione. Cum enim impressio gravitatis nihil aliud sit, quam gradus velocitatis cuivis parti impressus, utique si resistentiam seu vim contrariam paterer hac impressione mensurari, concederem vim æstimandam esse ex ductu velocitatis in corporis quantitatem, seu ex quantitate motus. Atque hæc quidem ad oppositum mihi argumentum.

Ego vero ut consilii mei rationes tandem aperiam, quantitatem resistentiæ seu effectus non æstimo gradibus velocitatis, hoc est entibus modalibus sive incompletis, sed substantiis seu realibus absolutis; atque in hoc neglecto πρῶτον ψεῦδος adversæ partis consistere arbitror, & ea judico VIRIBUS ÆQUALIA esse, quæ æqualem numerum elastrorum æqualium vi sua ad eundem possunt tensionis gradum perducere, aut quæ eundem numerum librarum possunt attollere ad altitudinem eandem supra cujusque situm priorem, vel etiam (si rem a physicis concretis ad pure mechanica traducere malimus) quæ æquali numero corporum æqualium eandem velocitatem imprimere possunt; aut denique quæ quamcunque rem potentia præditam, (tanquam *mensuram*) æquali numero repetitam exhibere possunt. Et duo VIRIBUS INÆQUALIA, eam judico inter se PROPORTIONEM VIRIUM HABERE, quæ est proportio inter replicationes *mensuræ*, verbi gratia inter numeros æqualium inter se elastrorum, vel ponderum æqualiter ab ipsis intendendorum aut attollendorum, vel inter numeros corporum æqualium æqualem velocitatem ab ipsis recipientium. Hac æstimandi ratione vires reducuntur ad quandam *mensuram*, semper sibi congruam tantumque repetendam, & eveniet, ut æstimatio facta secum-

dum unam menſuram pro arbitrio electam, ſuccedat etiam ſecundum aliam quamcunque; alioqui natura careret legibus. Aſt hæc non ſuccedunt, ſed invicem pugnant in æſtimatione per gradus velocitatis replicatos, quam oſtendi cum aliis irrefragabilibus & ſemper inter ſe conſentientibus æſtimandi modis non conſentire: cujus rei vera atque intima cauſa eſt, quod ſic nulla accurate loquendo vera & realis menſura adhibetur. Etſi enim (quod probe notari velim) fatear, tria corpora æqualia & æquivelocia præciſe triplo plus habere potentiæ quam eorũ unum, quia una eademq; menſura etiam hic ter repetitur; ter enim repetitur corpus quale ſingulorũ, certæ quantitatis: non tamen ideo concedo, corpo tres habens velocitatis gradus, ter continere corpus ipſi æquale unum habens velocitatis gradum, aut adeo triplam ejus potentiã habere; etſi enim ter contineat velocitatis gradum, non tamen & quantitatem corporis ter continet, ſed tantum ſemel. Unde patet, velocitatem ab æſtimandarum virium officio a me non excludi: oſtendo enim, quicquid demum ad ipſarum determinationem afferatur, ut elaſtrum datæ tenſionis, pondus datæ magnitudinis & elevationis, corpus datæ molis & velocitatis &c. unum vel plura, ſi a cauſa poſſint præſtari aut exhiberi; poſſe etiam exhiberi ab effectu & viciſſim. Et quamcunque demum *realem* virium *menſuram* aſſumo, ſemper conſenſum reperio etiam pro reliquis. Sed ubi *medalia* quædam menſura aſſumta eſt, gradus verbi gratia velocitatis replicandus ſine replicatione corporis (ſtatuendo nimirum duorum corporum æqualium vires eſſe ut velocitates) illico induimur in abſurditates, & ſine cauſa vel amittimus partem potentiæ, vel lucramur. Quæ in exemplum utilia eſſe poſſunt, ne abſtractis nimium fidamus, neve in realis Metaphyſicæ præcepta impingamus. Ex his igitur intelligitur, quod hactenus a plerisque in hoc negotio non ſatis recte proceſſum eſt, oriri ex defectu *Matheſeos vere generalis*, ſeu *ſcientiæ æſtimandi* in univerſum, quæ nondum quod ſciam tradita eſt, & cujus hic aliquod ſpecimen damus. Quod ſi jam numerus vincendorum elaſtrorum librarum aut aliorum effectuum realium inter ſe congruentium ad æſtimandam potentiam adhibeatur, ſtare non poterit recepta opinio: mea autem indubitato prodibit, ſimulque omnes illæ abſurditates ſupra hic adductæ ceſſabunt, nec unquam ſubſtituetur alteri, cui non alterum viciſſim ſubſtitui poſſit, neque unquam cauſa producere poterit, quod non & effectus integer poſſit aut viciſſim; quæ in adverſa ſententia

locum

locum non habent. Sed hæc prolixe deducere neceſſe non eſt, cum a Dn. P. aliisque hæc meditaturis facile animadvertantur. Gratiſſimum autem erit intelligere, an aliqua ſuperſint, in quibus Vir Clariſſimus nondum ſibi ſatisfactum putet, quæ ſi methodice & preſſo pede, ut ſolet, proponere volet, a me pariter ac Cultoribus harum literarum inibit gratiam. Spero enim hac ratione abſolvi quod reſtat, & collatione inter nos continuata tanti momenti negotium (quo conſtituendæ ſunt veræ leges naturæ) ad finem perduci poſſe.

JOHANNIS HENRICI EGGELINGII DE orbe ſtagneo Antinoi epiſtola.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1691, in 4. Plag. 5.

EPiſtolam hanc ad illuſtrem virum, *Gerhardum Molanum*, Liberi Imperialis Cœnobii Luccenſis Abbatem, clariſſimus Autor dedit Bremæ, ipſo natali ſuo, III. Eidus Maji 1691. Argumentum ſuppeditavit vetus monumentum ſtanneum, aut, ut Noſter cum *Cujacio* ſcribi cupit, *ſtagneum*, quod etiam ob formam orbicularem *orbis* nomine in frontiſpicio opuſculi appellat, cum *numi*, *pecunia*, *moneta* titulos privato huic ſigno convenire non crederet, *metallionem* autem, more Italorum, dicere nollet, utpote barbariei vitandæ ſtudioſiſſimus. *Orbis* ille ἐξάδραχμος in Peloponneſo prope Corinthum a militibus, ſocium ibidem humaturis, ex ſepulcris forte fortuna erutus, deinde Sereniſſimo Brunſvicenſium & Luneburgenſium Duci ANTONIO ULRICO, Eruditorum Principi, a centurione oblatus, abs eo dono datus eſt *Molano*. In ejus antica viſitur caput Antinoi cynædi ab Hadriano Auguſto inter Divos relati, cum epigraphe: ΟΚΤΙΑΙΟΣΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΟΡΕΤΣΤΟΤΑΝΤΙΝΟΟΣ; i. e. Ὀκτίλιος Μάρκελλος ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀντινόου. Sic enim ſcribere voluiſſe imperitum ſcalptorem, certum eſt ex numis ab Illuſtriſſimo *Mediobarbo Birago* recenſitis. Conſtat autem, Hadrianum catamito ſuo & templa & ſacerdotes dicaſſe. Ac in his fuiſſe videtur *Hoſtilius Marcellus*. Hinc in poſtica absque lemmate extat *aries*, victima nempe abs illo in Antinoi honorem immolanda. Prolixe probare nititur Eggelingius, *Antinoum* quondam fuiſſe athletam. Et ejusmodi orbes æque ac numos contorniatos exornandæ palæſtræ inſerviiſſe. Tandem autem ſtagneum hunc diſcum ſepulcro illatum alicujus Antinoo familiariter noti, niſi forte is ipſe

Hoſtilius

Hostilius ille *Marcellus* fuerit; quod sane non adeo improbabile. Idque triplici de caussa: aut ut instar hermarum sepulcris impositorum, vices Deorum Manium expleret, ac Lemures Larvasq; ab ossibus defuncti arceret; aut ut naulum Charontis foret; aut deniq; ut indicaret, quis illic loci situs esset.

Αὐθεντίαν monumenti hujus rarissimi dubiam reddunt tum *materia*, tum *orthographia*. Licet enim olim ex plumbo vel nigro, vel albo seu stagno, diversis temporibus & locis cusi sint numi; eorum tamen, præsertim circa Hadriani πολιτικώτατα tempora, nullus, vel interdictus usus in rebus alicujus momenti fuit, ut vel ex ipsis Imperatoris hujus numis colligas, qui Monetam Deam non nisi A. A. A. (Auro, Argento Ærique) tutelam exhibentem repræsentant. Dein quis crederet, Hadriani literatissimi Principis, ac *Græculi* nomen isthinc adepti ævo, tam fœde lapsos fuisse monumenti publici scalptores? Utrumque hunc scrupulum sedulo removet doctissimus Autor, primum dicendo, quod stagnum quidem in publicis numismatibus non usu venerit, bene tamen in privatis ornamentis palæstrarum; dein exempla producendo similium lapsuum in orthographia monetariorum & quadratariorum illius temporis. Vicissim urget pro γνησιότητι orbis sui, partim ἀμφίμαλλον ejus, seu ut Galli amant loqui, *patinam*, nigram saturi coloris omninoque talem, quæ non nisi longa annorum serie in stagno contrahi, a nulla vero arte effingi potuerit. Mox argumento esse monet *gibbosum* atque *crenatum marginem*, non dubium formæ malleique antiqui characterem. Ultimo loco magnum sententiæ suæ pondus accedere ait ab *artificio* singulari *celaturæ*. Inde quippe concludit, orbem hunc non barbaris seculis esse effictum, quin ante Pertinacis tempora; quemadmodum etiam post restaurari cœptas bonas literas efformatum non esse, persuasus est, quod eo abhinc tempore Corinthiacus ager sub Turcarum barbarorum potestate fuerit ad illum ipsum annum, quo ex sepulcro erutus fuerit, cum aliis antiquitatis Romanæ ruderibus, orbis iste Antinoi imagine conspicuus.

* * *

Dum, Lector Benevole, *spatium* Novis Litterariis *aliis non superest, dis simulare tamen non possumus celeberrimi & sæpius nobis in his Actis ex merito laudati Polyhistoris*, Danielis Georgii Morhofii, *lugendum universo Litterato Orbi obitum, quippe qui Lubecæ d. 30. mensis Julii proximi ex diuturno languore & cachexia, anno ætatis quinquagesimo quinto expiravit.*

N. X.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DC XCI.

LE TABLEAU DU SOCINIANISME &c.

id est,

Repræsentatio Socinianismi, in qua conspicitur dogmatum Socinianorum impuritas atq; falsitas, & simul ostenditur machinatio eorum, qui hæresin Socinianam tolerandam esse contendunt; divisa in duas partes, & diversas ad vere fideles epistolas. Pars I.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum Troyel, 1690. in 12.

Constat plagulis 16.

AUtor libri *D. Petrus Jurius*, qui etsi nomen suum in titulo non expresserit, in ipso tamen contextu non dissimulat (vid. Ep. III. p. 131.) ad impugnandum Socinianismum incitatum se esse profitetur consideratione summæ necessitatis, quæ urgeat, ut sectæ hujus incrementis resistatur. Queritur de calamitate Ecclesiarum Gallicarum, quod pressæ persecutionibus, adversus irrepentes Socinianismi propagatores remediis sufficientibus uti nequivissent. Ecclesiastæ munere privatum quidem quendam esse ait in Pictonibus, duosque alios ejusdem hæresis reos in Andegavensi provincia detectos fuisse; sed occulte serpsisse malum, donec universali illa proscriptione dispersi non solum pii & orthodoxi, sed & hæretici istiusmodi doctores, in Angliam & Belgium venerint. Quanquam autem Deo gratias agit, quod horum non adeo magnus sit numerus, ingentem tamen eorum esse significat, qui pestilenti opinione de indifferentia inter sectas pag. 7.
Christianas (quam in libello pernicioso de *reunione Christianismi*, Gallice ante annos viginti edito, sparsam esse ait) imbuti, Socinia-

nos tolerandos esse, & in illorum quoque doctrina salutem inveniri posse existiment. Hoc imputat iis, qui contra gratiam sufficientem
pag. 9. & invincibilem disputent, *Arminianis* nempe, quos *Semisocinianos* vocat, & paulo post aperte *Simonem Episcopium* omnium periculosissimum Christianæ religionis hostem esse pronuntiat, & omnes ejus discipulos pro Socinianis habet. Dolet etiam, quod scripta ejus in Academiis Britannicis publice explicari dicantur. Licet vero non neget,
11. licentiam tantos errores profitendi ex libertate religionis, sive tolerantia politica diversarum sectarum ortum habere, Romanam tamen Ecclesiam in Gallia eadem hæresi infectam esse statuit, multosque ex Clero illi adhærere, sicut Politici, teste *Huetio*, ad atheismum prolapsi sint. Hæc ex introitu operis, sive *epistolæ primæ* (in octo enim distributus est liber) exordio annotavimus, in qua postea systema Socinianismi proponitur. In hoc errores sectæ summatim recenset, eamque accusat, quod Scripturæ autoritatem enervet, infallibilitatem prophetiæ neget, & utilitatem Veteris Testamenti extenuet; dein contradictiones & corruptiones in textu admittat; maxime vero, quod sacras literas simpliciter humano judicio subjiciat, nec ex illis agnoscat, quæ philosophiæ repugnent, sed potius quocunque modo explicanda esse contendat: unde fiat, ut æternitatem Filii Dei ejusque satisfactionem
19. neget, tum animarum lethargum aliaque ejusmodi a Christianismo plane abhorrentia doceat; item, quod fidem justificantem Christiano necessariam non esse putet, sed ex mandatorū observatione & promissis
20. salutem suspendat; porro quod de Deo ideam habeat longe pejorem, quam Plato aut Zeno, dum omniscium vel infinitum esse neget, omni-
27. potentiam ejus restringat, & materiæ, quam æternam statuat, quasi alliget, eaque minorem esse censeat, affectibus quoque subjiciat. Ad-
29. dit reliqua, quod Angelos & animas ex materia productas esse doceat, quod hominem justum & immortalem creatum esse neget, imaginem
32. vero Dei nihil aliud fuisse putet, quam usum rationis & dominium in
36. bruta; quod de providentia Dei profanas habeat cogitationes, minusque ei quam Platonici & Stoici tribuat; unde fiat, ut prædestinatio-
38. nem penitus tollat, omnesque Pelagii errores, ut & Novatiani foveat; item quod virtutem & utilitatem Sacramentorum inficietur, & baptismum pro indifferenti habeat; quod jus gladii Magistratibus auferat, & eatenus Anabaptistis assentiatur. Repetit, quod Trinitatem rejiciat, Christum pro pura creatura habeat, incarnationem Verbi,

ut &

Digitized by Google

ut & redemtionem & satisfactionem simpliciter neget; immortalitatem animæ, quam aperte negare non audeat, debilitet, motum & actiones animæ corpori alliget, separatæ vero a corpore soporem tribuat, pag. 42. impiorum prorsus annihilet; resurrectionem tollat, dum novam animarum & corporum creationem statuat, ex qua hypothesi etiam judicium extremum locum habere non possit. Fatetur quidem, *Crellium* celebrem Socinianorum Doctorem, aliquanto obscurius & verisimilius scribere, sed ad communem sectæ sententiam respici vult. Ex his omnibus concludit, Socinianismum adeo non esse Christianismum, ut potius sit formalis Christi abnegatio, & destructio atque ruina absoluta religionis Christianæ. Occurrit in fine iis, qui utilius esse dicunt, ut de his opinionibus sileatur, idque in Gallia factum, & vix nomen sectæ auditum esse notat. Fieri id quidem tunc absque magno periculo potuisse putat, sed aliud nunc exigi, postquam libri pernicioſi, *Tumulus Socinianismi*, *Protestans Pacificus*, & similes, (quibus tolerantia sectarum universalis suadetur) lingua Gallica prodierint, & in hominum manibus versentur.

Epistola II. articulo I. parallelismus instituitur, inter religionis Christianæ dogmata, & Socinianorum errores. In hoc multa cum elo- 50. & seq. quentia ostendit Autor, quantam quamque nobilem ideam de Deo verus Christianismus concipiat, quomodo hominem ut creaturam cum Deo collatam deprimat, miseriam culpamq; humanam evidenter ob oculos ponat, officium hominis egregiis argumentis liquide demonstret, de mysteriis divinis cum summa doceat reverentia & majestatem eorum extollat. His omnibus (*Art. II.*) contraria doceri statuit a Socinianis. Ideam enim de Deo destrui, creaturas in præjudicium Crea- 64. & seq. toris extolli, superbiam hominis foveri, virtuti omnia adminicula subtrahi, disciplinam morum principiis sectæ illius subverti. Contemnit jactata de Socinianis pietatis exempla, eaque vel hypocritica esse, vel minime æquari iis dicit, quæ apud paganos quosdam olim, & hodie apud Indorum Philosophos aliquos reperiuntur. Speciatim notat, dogmate Sociniano, quod Christus perfectiorem legem, quam Moysaicam, promulgaverit, manifesto solvi obligationem hominis ex lege morali divina ortam, & conscientias constringentem, quia lex Christi tantum foret positiva. Addit alia arguitque, quibus mysteria religionis Christianæ prorsus evertant, dum illa rationis imperio subjiciant, & Scripturæ autoritatem elidant.

Digitized by Google

pag. 97. *Epiſtola III.* ab initio opponitur aliquid libello anonymi, cujus titulus refertur: *Advis ſur le tableau du Socinianiſme*, ſive, *Animadverſio in repræſentationē Socinianiſmi.* Hujus ſcripti ſcopus eſſe dicitur, ut errores Sociniani extenuentur, & pro non fundamentalibus habeantur.

102. Sed acriter repugnat *D. Jurius*, &, ut alia prætereamus, *art. I.* magnopere contendit, & argumenta prioris epiſtolæ eo allegat, quod Socinianiſmus minime ſit doctrina Chriſtiana: neque enim ſufficere, quod qui-

103. dam ex Socinianis Chriſtum pro Meſſia habeant & adorent (quanquam a Transſylvanorum cœtu, inter Socinianos maximo, ne id quidem fieri ſcribat;) nam Gnoſticos quoque & Manichæos paria & plura feciſſe, qui tamen pro Chriſtianis haberi nequeant. Comparationem ſubjungit inter Socinianiſmum & Mahumediſmum, & hunc propter quosdam

107. & ſeqq. articulos illi præfert. Negat denique Socinianiſmum proprie religionem dici poſſe, cum præmia & pœnas non credat; neque Chriſtiana

112. (quod ex ſupra deductis præſupponitur) neque Judaica ſit, quia creaturam (pro qua Chriſtum habet) adoret, neque Pagana, quia pluralitatem Deorum non admittat, & a Turcica quoque diſtinguatur; nil aliud de-

113. nique eſſe exiſtimat, quam ſpeciem quandam *Deiſmi*. *Deiſtas* vocat, qui Deum eſſe fatentur, ſed nullam ei fere providentiam tribuunt, & omnes religiones Deo placere contendunt; dein animas cum corporibus interire ſtatuunt, pœnasque & præmia poſt hanc vitam tollunt.

115. & ſeq. Parem impietatem Socinianis adſcribit. *Altera hujus epiſtolæ pars*, ſive *articulo II.* reprehendit, quod nullos articulos religionis eſſentiales admittant Sociniani, vel adeo paucos, ut religio ipſa plane tollatur. Allegat hic, quæ adverſus *Nicolium* Sorbonicum demonſtrata a ſe eſſe dicit, nempe quod dentur articuli eſſentiales, qui a non eſſentialibus diſtingui debeant. Addit, eos ipſos articulos, quos Sociniani negant,

119. aut indifferentes habent, eſſentiales eſſe. Articulorum autem fundamentalium characteres tradit, (1.) quod ſint clare & liquide revelati; (2.) quod ſint graviſſimi momenti; (3.) quod ad finem, quem Deus in religione ſibi propoſuit, accommodatiſſimi ſint, ad gloriam nempe Dei, ac ſanctificationem & ſalutem hominum. Appendicis loco ſecundæ

128. huic epiſtolæ adjuncta eſt diſſertatio de *Pelagianiſmo*, cujus Socinianos reos eſſe cenſet, ſimul etiam *Pajonii* diſcipulos perſtringit, qui providentiam Dei in actionibus voluntariis rejiciunt, & ita in mutationibus

129. hodiernis inſignibus, v. g. in *Britannia*, *Sabaudia* & *Valdenſium* vallibus,

sus, manum Dei agnoscere nolint; item, quod operationem Spiritus Sancti & tentationes Satanæ in mente hominum negent. Respondet pag. 131.
etiam adversario, qui scire ex eo voluerat, quomodo cor suum disponat ad credendum, quæ sint supra & contra rationem suam. Hoc ita a se fieri dicit, ut subjiciat eam divinæ revelationi, & hanc pro suprema ratione habeat, licet minime percipiat & comprehendat, quomodo cum sua ratione mysteria divina conciliari possint.

Epistola IV. Art. I. monet Autor, veritatem evidentem sive sensus (*de sentiment*) ut loquitur, non egere probatione, nec magis probandam esse 131.
inter Christianos divinitatem Christi, & satisfactionem ab eo præstitam, quam lucem aut calorem Solis. Observat præterea, fidem de mysterio Trinitatis separari non posse ab articulo incarnationis, sed eos, qui 135.
Christum Deum esse credunt, necessario etiam & duas personas in essentia divina agnoscere; si autem duæ admittantur, nihil prohibere, quo minus etiam tertia credatur, cum Scriptura de tribus, Patre nempe, Filio & Spiritu diserte loquatur. Cum vero Autor nunc adversus 136.
eos potissimum disputet, quos indifferentes & tolerantes vocat, & qui Christi divinitatem a se ipsis credi asseverant, dubitant autem, an illa necessario credenda sit, aut Sociniani, qui eam non credunt, damnandi: ideo magno studio demonstratum it, hunc articulum necessario credendum esse. Hoc loco quatuor comparationibus urget adversarios, desum- 137.
tis a subditis, qui Regem de throno dejectum ad vilissimam conditionem redigere velint; ab Atheismo, cujus speciem esse dicit, si Divinitas ei, qui 145.
eam habet, detrahatur; a Paganis, qui Deo Israelis divinam gloriam 148.
non tribuebant; & ab immortalitate animæ, quæ stare non possit cum opinione, quod anima sit materiæ corporeæ pars subtilior. Ista vero 150.
omnia applicat ad Socinianismum, per quem Christus, negata ejus divinitate æterna, eadem aut majori contumelia afficiatur, quam vel Regi in pistrinum detruso contingat, vel quam Athei aut Pagani Deo inferant, aut qui animæ suam auferant dignitatem, dum eam ex materia oriri & cum ea interire statuunt. *Art. II.* defendit necessitatem cre- 153.
dendi divinitatem Christi æternam adversus *Episcopium*, cujus verba ex *Lib. IV. Instit. Theol. cap. 34.* affert. Negat enim sufficere, quod ille opinatur, si credamus, Christum esse filium Dei, neque tamen definiamus, quomodo & qua ratione filius sit, scilicet cum plures sint *filiationis* modi, & quod modus ille æternæ generationis in Scripturis, ut causan-

tur, non ſit revelatus. Contrarium quidem parte ſecunda hujus operis contra Socinianos probandum recipit, idque contra conniventes illos hic præſupponit, & inde neceſſitatem credendi hunc articulum adſtruit.
pap. 165. Idem aſſerit de ſatisfactione Chriſti pro peccatis præſtita, & fide, qua
166. illa apprehendi debet, ſpeciatim argumentatus ex Joh. VI. 51. & ſqq. de manducatione ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti, de qua ibi agi
176. dicit, item ex Rom. III. 25. ubi Chriſtus propoſitus eſſe dicitur a Deo, credendus *propitiator per fidem in ſanguine ipſius*.

Ulterius hoc thema proſequitur *Epiſtola V, & ejus art. I.* & ne-
180. ceſſitatem credendi aliis argumentis adſtruit. Scribit enim, ſyſtema fidei de Chriſto, non ſolum a Socinianis, ſed & ab illis, qui eos tolerare velint, penitus deſtrui, vaneque jactari ſapientiæ, miſericordiæ & juſtitiæ divinæ magnitudinem in opere redemtionis, niſi duo illa fun-
188. damenta teneantur. Idem deducit ex adoratione Chriſti, quam Socini-
189. ani admittunt. Solide refutat *Epiſcopium*, qui putat, adorari illum etiam poſſe non ut Deum, ſed ut Legatum Dei. Denique multus eſt,
195. ut oſtendat, ſi Arminianorum conniventiæ & tolerantiæ locus ſit, fore, ut plerique ad Arianiſmum & Socinianiſmum deficiant, quia longe facilius eſt horum tradita, cum ratiocinatione humana convenientia ſequi, quam animum ad credenda myſteria incomprehenſibilia indu-
200. cere. *Artic. II.* judicium de Theologis tolerantiam Sociniani erroris ſuadentibus aperit. Negat bona fide loqui, qui Sociniani videri nolint, ſed incarnationem & ſatisfactionem Chriſti credi a ſe profiteantur, ſimul tamen cenſeant, has veritates non eſſe eſſentiales in fide Chriſtiana. Hæc enim nequaquam a viris doctis & argumentandi peritiam habentibus admitti & ſtatui poſſe, licet forte multi ex ſimplicioribus ita ſentiant. Interim a Theologis illis ferri Socinianos & ad com-
205. munionem admitti, ideoque in omnibus ſectis ſeparatis, puta *Anabaptiſtarum*, *Mennoniſtarum* & *Remonſtrantium* ſeu *Arminianorum* latitare Socinianos, & a Doctoribus & Conſiſtoriis eorum non rejici, imo
206. in ſcriptis (*Epiſcopium* ſeparatim innuit) ſemina Socinianiſmi depre-
209. hendi oſtendit. Negat quoque tales de religione perſuaſionem habere, quæ fidei nomen mereatur, ſed ſolum opinionem philoſophicam & probabilem. Conqueritur de fama, quæ Anglicanæ Eccleſiæ hanc opinionem tribuat; laudat tamen librum *Bulli*, Theologi Britanni, pro Niceni Symboli aſſertione, & quod approbatus ſit ab Anglorum Eccle-

ſia.

sia. Taxat epistolam quandam Latine editam, qua tolerantia defensa est, & licet concedat, male docere, qui tantum contra errores declament, morum vero vitia intacta sinant; non minus tamen peccare dicit, qui neglecta veritate dogmatum, de charitate & disciplina vitæ solum sermocinentur. Denique nec in confessionibus & libris eorum, imo ne in juramentis quidem, cum se orthodoxos esse affirment, sufficientem securitatem agnoscit, ob periculum æquivocationis & dissimulationis, stante præsertim tolerantia & communione, quam cum Socinianis colunt, & frigida articulorum fundamentalium tractatione. Neque etiam excusatos habet, qui dicunt, tolerantiam Socinianismi nec possibilem nec justam esse, nisi asseverent, quod secta illa cum religione Christiana sit incompatibilis. pag. 212. 213. 216. 218. 225.

Epistola VI. opposita est *Bossueto Episcopo Meldensi*, ut & Autori relationū de libris eruditorū (*Histoire des Ouvrages des Sçavants*) quo cum *D. Jurius*, ut ex aliis libellis, quos consulto huc usque in Actis nostris non recensuimus, satis constat, vehementer est collisus, aliisque, a quibus se impugnatum esse dicit. Ut autem imputationem *Bossueti*, ac si Patres Ecclesiæ ante Concilium Nicenum pro Arianis & Socinianis habeat, a se amoliatur, *Art. I* aperte asserit contrarium, & adductis testimoniis Polycarpi, Athenagoræ, Justini Martyris, Tatiani, Irenæi, Clementis Alexandrini, & Tertulliani, confirmat, dogma de Trinitate ab iis creditum fuisse. Ulterius progredi non voluit, cum de sequentibus Patribus nemo facile dubitet. *Art. II.* idem facit in doctrina de æterna generatione filii Dei, & dicta sua in *epistolis pastoralibus* explicat, improbans scripta *Petavii* & *Huetii*, qui patribus supra nominatis, aliisque, præsertim *Origeni*, *Theophilo Antiocheno* & *Lactantio* errores in hoc articulo imputant. Prosequitur ea pluribus, & sententiæ veterum orthodoxum sensum tribuit, quanquam speculationes & phrases inconvenientes secutos illos esse non neget: interim ab Arianismo & Socinianismo eos penitus absolvit. *Art. IV.* acrius aggreditur Bossuetum, & ante omnia axioma illius, quo velut cardine tota illa machina libri *de variationibus* volvatur, Ecclesiā nempe in expositione fidei nunquam variasse, disjicit, confidenter affirmans, licet in fundamentis ipsis non variaverit, variasse tamen successu temporum in expositione, sive modo & formula docendi & explicandi. Sugillat *Bossuetum*, quod non, ut *Petavius* & *Huetius*, in libris antiquorum 226. 227. 237. 249. 253. 277. 278.

versatus

pag. 281. versatus sit, sed compendiariam notitiam aliena relatione nitentem habeat; imo ex fama, de sincera ejus de mysteriis fidei professione dubitat. At *Basnagii* opus contra variationes editum laudat: deinde ad epistolam *Bossueti* ad Protestantes contra Epistolas suas Pastorales editam, quam in Actis nostris anni proximi p. 609. retulimus, non sine acrimonia respondet. *Petavii* & *Huetii* sententiam de Theologia Pa-
283. trum denuo proponit, & ideo in hos convitia, sibi a *Bossueto* injuste impacta, reflecti ostendit; se vero Patres illos minime pro Arianis habere protestatur, & Autoris supra indicati judicium perstringit.
294. Interim lapsus quosdam Patrum agnoscit, & sine scandalo detegi posse existimat, cum non ab iis, sed a Scripturis veritas religionis
296. & judicium de controversiis peti debeat. Negat constanter, quod *Bossuetus* illi objecit, quasi statuerit, quod in Socinianismo salva-
298. ri aliquis possit; excipit tamen eos, qui in cœtu Sociniano vivant, & discedere ab eo non possint, errores vero detestentur. Inter alia ad
300. ea, quæ Bossuetus de digamia Hasiaca retulit, retorqueri posse dicit, quæ de lascivis amoribus, etiam Episcoporum celeberrimorum in Gallia, libris vulgata sunt. Negat, & ab autore relationis injuste & falso sibi tribui scribit, quod digamiam illam approbaverit: statuit tamen
302. leges matrimonii, ut positivas, ita & dispensabiles esse, dummodo in facto non erretur; provocat ad Zvingerum Doctorem Helvetium, &
305. exempla atque decreta Genevensium; notat etiam, Imperatores Christianos, *Theodosium*, *Valentinianum*, *Leonem* & *Justinianum*, *XIV* causas divortii uxoribus, XVII maritis indulsisse, quanquam neget omnia illa sibi probari.

Epistola VII. aggreditur Autor *Art. I.* librum, qui titulum *Commentarii Philosophici* habet: rejicit autem inprimis principium, cui libri
312. istius scriptor, & qui eum sequuntur, tolerantiam universalem superstruunt, dicentes, culpam non contrahi apud Deum ab iis, qui erro-
315. 316. rem aliquem fovent, quem pro veritate habent. Hoc prorsus impie asseri dicit, & satis refutatum esse libro parvo, cujus titulum refert, & se ejus autorem profitetur: *Des droits des deux Souverains en matiere de religion*, id est, *de duarum supremarum potestatum, conscientiæ & Principum, jure contra dogma de indifferentia religionum &c.* Æquiparat sententiam illam novæ hæresi Jesuitis imputatæ de *peccato philosophico*,
316. iisdemque argumentis refutari dicit, recte explicando, quæ sit ignoran-

tia

tia invincibilis, & quatenus excuſetur. Eodem loco habet libellum pag. 322.
ſeu epiſtolam: *La lettre eſcrite de Suiſſe en Hollande*, ſive *Literas ex Helvetiorum regione in Bataviam ſcriptas*; cum non niſi compendium ſint commentarii illius. *Artic. II. Epiſcopii* & ſequacium argumenta 336.
aggreditur, & primo regulam rejicit, quod nemo obligetur aliquid credere, quam pro modo & proportione, quo revelatum eſt; unde inferunt, quia articuli de Trinitate, incarnatione & ſatisfactione non ſint clariſſime revelati, neceſſe non eſſe, ut plena certitudine credantur. Docet enim *D. Jurieu*, credenda ſimpliciter eſſe, etiam obſcurius revelata, v. g. immortalitatem animarum, pœnas inferni & gaudia vitæ æternæ, & quidem aſſenſu, ſi non *ſpeculationis*, ſaltem *adhæſionis*. Concedit vero, obſcuriora quædam minus neceſſaria creditu eſſe, quando non ſunt maximi momenti ad ſalutem, & cum doctrina de hac evidenter non cohærent. Iſta & alia ad regulam illam ſeu majorem propoſitionem argumenti regerit; minorem quod non ſatis clare revelati ſint tres illi articuli, ad partem hujus operis ſecundam differt. Interim *Epiſcopium* 339.
ipſum adducit, qui dictis Joh. I. ad Socini ſophiſma rejiciendum convictum ſe eſſe fatetur. Examinat poſtea & elidit ſecundum argumentum pro Socinianis, quod ſaltem ſpeculative ex malo philoſophiæ uſu errent; neq; enim concedit, hoc modo excuſari vel hanc vel alias hæreſes 340.
poſſe, quæ ex eodem fonte errores ſuos hauriunt; multo minus admittit *Epiſcopii* ratiocinationem a ſilentio Scripturæ, ſive quod Scriptura expreſſe non dicat, hos articulos neceſſario credi debere. Sufficere 346.
enim dicit, quod aliquid in Scriptura clare ſit revelatum & aſſertum, eoque ipſo creditu fiat neceſſarium: allegat tamen etiam dictum Joh. III, 18. quo non credenti *in nomen unigeniti filii Dei* denunciatur damnatio. Repetit & explicat, quæ ſupra monuerat de adoratione, quam Chriſto, ut angelo ſeu legato Dei tribui poſſe *Epiſcopius* ſtatuit. Accedit denique ad maximum *Epiſcopii* argumentum, tolerari debere in recentioribus, quod toleratum fuerit in antiquis. Negat hanc 351.
aſſertionem, quia veritas quædam ſucceſſu temporis clarius explicata fuit, & ita innotuit, ut excuſari ejus ignorantia aut neglectus jam non poſſit. Reſpondet ad ſymbola, in quibus mentio non fit divinitatis 356.
Chriſti æternæ, & de intentione atque occaſione ſymbolorum diſſerit, vehementer autem improbat immodeſtum Epiſcopii de Symbolo Nicæno 360.
judicium; excuſat etiam (ut fieri poſſe putat) Juſtini Martyris locum

cum ex *Dialogo cum Tryphone*, quem opponere consueverunt; addit, si non sufficiant, quæ pro eo allegari possunt, ex singulari tamen ejus opinione & errore de Patrum omnium sententia judicari non debe-
pag. 363. re. *Art. III.* refellit tractatum Doctoris *Berry* Angli, Rectoris Collegii Exceestriensis Oxfordiæ, lingua vernacula editum titulo Naked Gospel i. e. *nudum Evangelium.* Rationes autem ejus, propter quas divinitatem Christi æternam & incarnationem inter quæstiones curiosas & ad salutem non necessarias retulerit, pro futilibus habet, easque prolixe diluit, & proterva autoris illius dicta contra fidem horum articulorum serio vituperat. Narrat tamen illum Collegio ejectum, librum ejus a Doctoribus Jano & Hullo examinatum, & a tota Academia condemnatum, tum manu carnificis combustum publice esse. Hoc
395. nomine Ecclesiæ Anglicanæ gratulatur, & Regi gratias agit.

Ultima, eaq; longissima epistola est octava, inscripta *Pastoribus & Directoribus Ecclesiarum Gallobelgicarum in provinciis fœderatis*, quos in exordio impense laudat ob pia & justissima decreta in congregatione sua proxima facta, & ad alia etiam severiora hortatur. Agit autem *Art. I.* de tolerantia civili, sive de libertate religionū omnium, quam, etsi Ecclesiastica consensio obtineri non possit, a multis ex recentioribus commendari queritur, quasi quieti publicæ, ut & propagationi veræ religionis isthoc modo consulatur. Licet autem *D. Jurius* moderationem erga dissentientes & hæreticos non improbet, & conscientiam a coactione eximat; laxam tamen illam tolerantiam & Ecclesiæ & Reipublicæ summe periculosam esse contendit, hujus vero relaxationis suasores, per
404. multas conjecturas suspectos Socinianismi facit. *Art. II.* quod præcedenti de moderatione adversus hæreticos dixerat, pluribus explicat,
412. ita tamen, ut licitum & justum esse dicat hæreticos premere (*gecsner*,) id est, exercitium publicum, & accessum ad munera & honores, & dogmatum propalationem inhibere. Explicat & conciliat, quæ in aliis libris suis scripserat, & ab adversariis ut contradictoria allegantur.
426. *Art. III.* negat se statuisse, quod Magistratus semper autoritate sua uti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantiæ locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.*
434. statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & commodum fuerit, autoritatem suam interponere debeat ad extirpandam hæresin & idololatriam, non quidem per vivicomburia, sed tollendo do-*

cendo

Digitized by Google

cendi licentiam & ejiciendo contravenientes, item deſtruendo idolorum templa, & uſurpando omnia media, quibus vera religio juvatur. Hoc affirmat Autor, & refutat contraria ſentientes ac Magiſtratui omnem curam de religione abjudicantes, eorumque objectionibus reſpondet. Primum argumentum in hoc articulo ex jure Dei deducit, cujus honorem Magiſtratus promovere debet. Alterum, *Art. V.* ex jure ipſo- pag. 460.
rum Magiſtratuum; & probationes affert ex decreto *Ordinum Hollandiæ* A. 1614 publicato, item ex libro *Hugonis Grotii* de imperio ſum- 466.
marum poteſtatum circa ſacra, cujus contenta enarrat, tanto majori cum pondere, ut putat, quia *Arminiani* Autorem illum pro idolo habeant, & quia ſententia *Grotii* ab Ordinibus Fœderati Belgii ipſo facto 477.
probetur, quamvis per conniventiam (nulla lege publica) ſectas com- 479.
plures ex utilitate Status ſui tolerent. Male igitur de forma Reipublicæ Fœderatorum inſtructos eſſe juvenes illos Doctores dicit, qui effrenem omnium religionum licentiam, in Gallia olim conceptam, in Belgio veluti enixi ſint. Jus tamen Magiſtratus, ſive, ut loqui in Germania ſolemus, *reformandi*, moderate & cum conſilio procerum ex populo exerceri debere monet. Sequuntur notabilia plurima contra novato- 491.
rum ſententiam, quod Magiſtratus omnes religiones liberas permittere, omnesque diſſentientes, modo boni cives ſint, ferre debeat. In ſumma dicitur, adverſari illam autoritati Principum & Magiſtratuum, ſpe- 507.
ciatim vero fundamentalibus Belgii fœderati legibus, & corrumpere diſciplinam Chriſtianam. Tam pernicioſi dogmatis autorem in epiſtola Latina de tolerantia ſupra allegata & Goudæ impreſſa, nominat 509.
Bernardum. Art. VI. aliæ minoris momenti objectiones refelluntur, & ſpeciatim, ſpem & promiſſionem de magna utilitate ex affluxu hominum, & pace provinciarum per licentiam illam procuranda, vanam eſſe; 515.
pacē vero Belgii non licentia illa, ſed ſapienti regimine & conſervatione jurium Magiſtratus circa ſacra, niti oſtenditur. *Art. VII.* ſpecioſum pro tolerantia abſoluta & univerſali argumentum, quod aſſerto Magiſtratibus jure reformandi, non poſſit culpari, ſi ut in Gallia factum eſt, religio purior vi ſubvertatur, confutat. Singulatim hic examinat & refutat Autor, quicquid a contrariæ ſententiæ propugnatoribus affertur, & demonſtrat, quanta ſit inter eos, qui falſam, & qui veram religionem promovent, ratione juris, differentia; ſpeciatim vero Gallici 557.
rigoris contra Reformatos exerciti injuſtitiam arguit; denique ut ja-

ctantiam de magno licentiam illam asserentium numero reprimat, ex actis *Synodi Gallobelgicæ* Amstelodami A. 1690 habitæ, epistolam, XXXV ministrorum Ecclesiæ, qui ex Gallia in Angliam profugerant, d. 2. Au-
pag. 559. gusti scriptam, & responsum a Synodo d. 8. Decembr. datum adducit. Questi sunt exules illi de suæ gentis & professionis viris, qui errores Socinianos, quos dudum clam fovisse & specie tolerantiæ & charitatis excusasse in Gallia visi erant, jam palam disseminarent, & quod idem in
563. Belgio editis scriptis fieret. Respondit Synodus, se eundem dolorem sentire, & ad remedium afferendum opem & consilium conjunctam. Addit Autor decretum Synodi, quo propositiones novem damnantur, quas Latine versas adscribere operæ pretium est. (1.) *Quod Socinianissimus sit religio tolerabilis, in qua salvari homines possint.* (2.) *Quod salus obtineri possit in omni religione, dum adsit bona fides & intentio.* (3.) *Quod non peccent, quantumcunque mali perpetrent, qui conscientiæ ductum sequuntur.* (4.) *Quod illi saltem hæretici sint, qui veritatem contra conscientiam oppugnant.* (5.) *Quod blasphemia non sit, qui non blasphemet contra propria principia.* (6.) *Quod pietas & ratio exigat, ut tolerentur omnes hæreses, tolerantia civili & ecclesiastica.* (7.) *Quod Magistratibus jus non sit, ut auctoritate sua utantur contra idololatriam & progressum hæresium.* (8.) *Quod cuilibet privato fas sit credere & docere qua velit, nec impediri a Magistratu debeat.* (9.) *Quod gratia divina unice consistat in propositione verbi, nec detur operatio interna Spiritus Sancti.* Additur acris censura contra harum thesium defensores. Finit Autor respondendo paucis ad epistolam *Intolerantis ad intolerantem* recens publicatam, in qua nimis cito jactari dicit, quod non omnia Commentarii Philosophici argumenta refutata epistolis hujus libri prioribus fuerint: id enim edita ultima sufficienter præstitum esse confidit. Quam vero spem fecerat de parte secunda operis, sive refutatione Socinianismi,
578. eam fere tollit, tum ob virium defectum, tum quod audire se scribit, esse in Anglia viros doctos, qui laborem illum sint suscepturi. Brevis subjungitur declaratio duorum locorum ex epistola VI, & unius ex Ep. VII, quæ contra sententiam suam explicari non vult Autor.

ABREGE DE LA DOCTRINE DE LA Tolerance civile. i. e.

Com-

Compendium doctrinæ de Tolerantia civili,

Roterodami ad exemplar Londinense, 1691, in 12. Plag. 2½.

STatum quæstionis, quæ hoc tempore magna utrinque contentio ne agitatur, sic concepit Autor: *An Magistratus possit aut debeat affligere seu cruciare* (geesner) *aut punire aliquos solius religionis causa?* Qui hanc quæstionem negant, *Tolerantes* vocantur: qui affirmant, *Intolerantes*. Prioribus accedit Anonymus hic, & negativam sequentibus argumentis it stabilitum. (1.) Respectu Dei ad promovendam ejus gloriam nihil agi dicit, quia zelo illo non extinguantur hæreses, nisi extrema Inquisitorum Hispanicorum sævitia, quam *Intolerantes* ipsi rejiciant & execrentur, adhibeatur. Unicam ergo, quæ tuto eligi possit, ad gloriam divini nominis in convertendis hæreticis promovendam, viam esse instructionem piam & exemplum morum proborum. (2.) Respectu veritatis utilius esse censet, idque ex dicto Apostolico: *oportet esse hæreses*, colligit, si errores in notitiam populi veniant & solide refutentur, quam si violenta eorum suppressio instituatur. (3.) Ex natura religionis deducit, non alio modo eam (quia in corde hominum residet) quam instructione & persuasione plantari posse & debere; coactionem autem ad externam professionem, neque quidquam efficere, & contumelioſam esse Evangelio, quasi scilicet hoc absque manu regia ad persuadendas hominum mentes non sufficiat. (4.) Salutem nostram periclitari negat, sed promoveri, si errantes tolerentur; neque ab his contagionem metuendam esse, si legitima media, instructionis nempe adhibeantur: quod si hæc non succedant, eventum divinæ providentiæ committendum esse judicat. Parum æstimat argumentationem ab exemplo eorum, qui pestifera lue infecti, arceri aut separari solent: ait enim, si infectis præsentia hominum sanorum succurri posset, ejectionem eorum injustissimam futuram esse; at errantibus in fide & opinionibus succurri posse a recte sentientibus & errores refutantibus, idque tentandum esse, & successum, ut dictum est, divinæ gubernationi deferendum. Unde (5.) consequens esse existimat, ut etiam proximi salus tolerantiam exigat. His subjungit argumenta ex revelatione sive sacris literis: nempe ex veteri Testamento liquidum esse statuit, quod extra incolas Palæstinæ exitio destinatos nemo ad religionem & sacra Judaica coactus fuerit. Urget speciatim

tolerantiam Sadducæorum, quam Christus, licet occasionem sæpius haberet, minime improbaverit. Deinde ex Novo Testamento naturam Evangelicæ doctrinæ omni violentiæ repugnare, hanc vero Satanæ methodo convenire ostendit. Post hæc mediam illam, sive mitiorē ex *Tolerantibus* sententiā in *D. Jurii* epistola octava Repæsentationis Socinianismi explicatam, in censuram vocat, nec magis probat, quod Magistratus affligere, premere & vexare possit aut debeat errantes, quam punire. Rejicit etiam, quod dicunt, non semper ad afflictionem auferendam obligatum esse Magistratum, sed quando commode id facere possit. Si enim bonum & justum sit, ut affligantur, semper id in causa hac gravissima etiam cum periculo fieri debere. Negat Magistratui incumbere, aut in ejus viribus esse, ut de erroribus cognoscat. Nominatim ab eo onere liberandum esse ait, quem cum summa veneratione nominat, *GUILIELMUM Britanniæ Regem*. Ex antiquitate etiam ecclesiastica & martyrum historia suam tuetur opinionem; asserens, quod optimis Ecclesiæ temporibus nunquam vis facta sit dissentientibus, & ad infirmitates & lapsus refert, quod intempestivo Episcoporum & Imperatorum quorundam zelo fieri cœpit. Inde opprobrium Christianismo illatum esse putat legibus Arcadii & Honorii contra Manichæos & Donatistas. Exemplis Doctorum, qui reformationis seculo præcedenti autores fuerunt, non movetur, quia quæstionem hanc nunquam solide examinarint, aliasque opinionis suæ causas habuerint. Tandem non plus concedit Magistratibus, quam ut religionem, cui addicti sint, dominari & eminere faciant, nisi forte pacto prohibeantur, aut sine persecutione prærogativam illam obtinere non possint: deinde, ut eas prohibeant & coerceant religiones, quæ subditos ab obsequio Magistratibus debito retrahant, turbas excitent, aut in reliquas omnes dominari velint. In his tamen omnibus cogitare Magistratus debere, Deo rationem reddendam a se esse, & ut charitatem potius sequantur, quam timori & suspicionibus indulgeant. Gloriam vero divinam optime promoveri a Magistratu posse arbitratur, si Doctores populo det, qui ad eum instruendum & emendandum idonei sint doctrina & moribus; plus ab illis negat a Deo exigi. Addit aliquid contra speratam Romanæ Ecclesiæ conversionem, quam prædictam esse innuit, & ab Ecclesiis Gallobelgicis petit, ut in proxima Synodo de hac tolerantia denuo deliberent, & de ea sapienter decidant.

MATHE-

MATHEMATICAL SCIENCES IN NINE Books, by VVilliam Leybourn Philomath.

hoc est,

Cursus mathematicus, in quo scientiæ mathematicæ novem libris comprehensæ docentur a Guilielmo Leybourn Philomathem.

Londini, apud Thomam Basset & Socios, A. 1690. in fol.

Constat 11 Alphab. & tab. æn. 43.

CUm solertissimus vir *Guilielmus Leybourn* usu frequenti comperisset, quanto cum discentium emolumento scientiæ mathematicæ doceantur, si omnes uno in systemate comprehensæ, illarumque doctrinæ ita inter se connexæ sint, ut fundamenta sua ex aliis libris, quos cum temporis & sumtuum dispendio evolvere necesse sit, non arcessant ac repetant; a multis jam annis constituit, tale opus Anglicana lingua in suæ gentis usum conscriptum edere in publicum, nuperque ab amicis compulsus, id quod animo diu volverat, exsecutus est. Dedit autem præcipue operam, ut omnes hujus systematis partes eo ordine disponeret, quo ab illis legendæ sunt, qui suo Marte illarum notitiam sibi comparare gestiunt. *Primus* ergo *liber Arithmeticam* proponit, non vulgarem solum, sed decimalem quoque ac logarithmicam. *Secundus Geometricus* est, & problemata ac theoremata elementaria complectitur. Utrique autem supplementi loco brevis de *Algebra speciosa* tractatio adjecta est. In *tertio* libro doctrina de *primo mobili* usuque Globi perspicue explicatur, & varia circulorum sphæræ projectio docetur. *Quartum* librum *Cosmographia* sibi vindicat, partim cœlestis, quæ de systematibus Astronomicis, & tam errantium quam affixarum stellarum, nec non cometarum natura agit; partim terrestris, quæ *Geographia* quoque dici solet, cui annexa est de æris seu epochis variis dissertatio *Chronologica*. In *quinto* libro *Trigonometria* plana & sphærica exponitur, non solum quatenus Tabulis sinuum, sed etiam Analemmatis, globi cœlestis, & scalarum in hunc finem constructarum adminiculo exerceri potest. *Sextus* liber Geometricorum instrumentorum usum ostendit in *Longimetria*, *Planimetria* & *Architectura militari*

militari. *Navigationis* præcepta tradit liber *ſeptimus*, *Gnomonices* octavus. *Nonus* autem nihil aliud eſt quam *Nicolai Mercatoris* Inſtitutionum Aſtronomicarum *liber ſecundus de Planetarum Theoria*, in linguam Anglicanam converſus. Additæ quoque ſunt ſuis in locis tabulæ ad rem præſentem accommodatæ.

GERHARDI FELTMANNI DE TITULIS Honorum Libri II.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1691. in 8. Plag. 47.

AMœnum hoc ac nitidum diſſerendi argumentum, ex Jure publico ac gentium moribus maxima ex parte depromptum, jam ante viginti annos occupavit Autor Conſultiſſimus, illudque collatis ex Jure civili ſuffragiis condigne illuſtrare inſtituit. Quanquam autem intermedio tempore ex Univerſitate Græningana, in qua Primarium Juris Profeſſorem agebat, ad Curiam Provincialem Friſiæ Orientalis fuerit vocatus, negotiisque forenſibus arctius multo addictus; non ideo tamen ab Academicis ſtudiis, quibus ipſum a prima adoleſcentia commilitones haud vano augurio deſtinaverant, ſemet abſtrahi paſſus eſt. Singulari etenim alacritate hoc ipſo anno non tantum nova eruditionis ſuæ edidit monumenta (Vid. Acta menſis Aug. pag. 359.) ſed curam quoque adhibuit merito laudabilem, ut hunc Tractatum *de Titulis Honorum* non tam externa forma, quam potius re ipſa ex inſigni acceſſione locupletiorem ſiſteret. In concinnando vero ac emendando hoc opere haudquaquam rigido nexu membra ſingula ſtrictim compingere voluit Autor; ſed ſolutius paulo ſcribendi genus amplexus genuinas ſæpe materias invicem miſcet, liberiusque deinceps ſupplet, haud raro etiam adventitiis quæſtionibus diſtinguit, ut alternante hac viciſſitudine Lectoris animum ſuſpenſum ſemper tenere magisque avidum reddere videatur. Quod ipſum inſtitutum æmulari eo minus veremur, ubi ſumma rerum momenta nobis commemoranda veniunt, ſi paucisſimis prius generalem connexionem fuerimus præfati. Hoc videlicet ordine in duobus libris Tituli cenſuram ſubeunt, prout nomini proprio vel præmitti vel poſtponi conſuevere; cumque duas rurſus ſpecies forment poſterioris notæ tituli, declarantur prius illi, qui dignita-

cap. fin. §. 6.

gnitatum, officiorum, poſſeſſionumque ſunt indices; poſt & iſti, qui nuda honoris aut amicitiæ epitheta. Quæ ſingula titulorum genera a ſummis Principibus, ſub quo auguſto vocabulo Imperatorem Romanum, Reges, Electores, aliosque Status potentiores comprehendimus, explanate decurrunt ad Magiſtratus, Nobiles, Eruditos cæterosque honoris luce aliqua conſpicuos.

Ipſius vero commentationis exordium more ſolito ducitur ab iis, quæ circa Titulorum ac Honorum naturam ac ſpecies ſunt obſervandæ, cumque hæc theoretica magis eſſe videantur, ſubjicitur in *c. 5. 6. & 7.* quæſtio præjudicialis & apud Batavos maxime illuſtris de ſtatu Drenthiæ, utrum inter fœderatas Belgii Respublicas Provinciæ titulum mereatur? Indeciſam relinquere maluerat hanc quæſtionem Autor in priore editione p. 23; ne vero intempeſtivæ cujusdam timiditatis eum quiſpiam inſimulare poſſet, manifeſte affirmativam amplectitur, expoſitis late argumentis, quæ in utramque partem proferri ſolent. Titulorum origo ex Jure Gentium deducitur in *cap. 9. & 10.* ac Juris Divini indulgentia ſtabilitur. *Cap. 11. & 12.* duæ claſſes producuntur, quarum prior Reges & Principes ambitioſos ac titulis ineptis ſtolide tumidos notat; poſterior vero glorioſe commemorat Heroes magnanimos & modeſtos, quibus non affectata in titulis ſimplicitas placuit. Seorſim mox in *c. 13.* diſſeritur de Regibus Galliæ, cur adſtricto utantur titulo, & qui hujus inſtituti receſſus eſſe videantur. Luxuriam dehinc in privatorum titulis, quæ ab Italis potiſſimum derivata noſtram ætatem affligit, liberius perſtringunt *cap. 14. & 15.* ſic tamen ut in *cap. 16.* concedatur, certis in caſibus alios etiam titulos & majores admitti poſſe; argumento ducto a nummorum fato, in quibus nunc tyroni eadem conſtituatur merces, quæ ante duo ſecula præſtabatur egregio artifici. Et ſic adeo, concordante Limnæi judicio, titulos æque, ac rerum pretia creſcere ferendum eſt. *Caput 20. & ſeqq.* recenſent Principes provinciarum titulos uſurpantes ſine re, quorum commemorationem cum poſſeſſorum indignatione ſuſceptam commoda haud pauca, nec pauciora tamen incommoda ſecum vehere, ex latiori diſcurſu deprehendimus; quemadmodum ex *cap. 25.* omnino innoxiam eſſe omiſſionem tituli circa rem adhuc acquirendam, licet tredecim rationes obſtent, quæ ſigillatim ac ſolide refutantur. Intermedium *cap. 24.* Pontifici Romano ſummum imperium in terras, quas hodie poſſidet, defert, & Ejus-

Lib. I.

dem Nuntios apud Reformatos etiam Principes ac Status eodem cum Regum Legatis honore haberi, Fœderatorum Belgii Ordinum exemplo docet. *Cap. 33.* evolvit epitheta Majeſtatis Sacræ, Sacroſanctæ, & quis eorum inter Imperatorem Romanum, & Reges Angliæ, Daniæ & Sueciæ in ſalutando mutuus ſit uſus. Circa Cæſaris titulum ex *cap. 34.* notamus, Imperatoris titulū Regem Galliæ non tantum, ſed & Reges omnes poſſe uſurpare, adjecto regni nomine; perperam tamen Cæſaris titulum tribui ulli alii Principum quam Imperatori Romano. Stringit ea propter Autor monumentum a mercatoribus Londinenſibus Carolo II Regi poſitum, in quo *Cæſar Britannicus* ſalutatus fuit. *Cap. 36.* Protectoris titulum a Cromvvellio uſurpatum, jam olim in Anglia cognitum fuiſſe probat, ac inſimul notat, titulum ſine re fuiſſe, quando Henricus II Galliarum Rex ſe Protectorem libertatis Germanicæ in literis jactavit. In *Cap. 37.* diſſeritur de Titulo Miniſtri, qua de cauſa apud Proteſtantes Clericis tribuatur, & quo in pretio eundem Magnatum aulæ habeant, quandoquidem illis ſolum Conſiliariis ſervetur, cum quibus arcana dominationis Reges & Principes potentiores conferre ſolent. Galliæ Rex quinq; tantum ex ſuis hoc titulo mactare dicitur, veluti Regni Cancellarium, Secretarium rerum exterarū, Secretariū rerum militarium, Principē Rationalium regni, atq; Secretarium Domus Regiæ. *Cap. 42.* avitam Friſiorum libertatem eruit, & qualis inter iſtum populum & Imperium Germanicum olim intercesſerit nexus. Nobilium ordines diverſos *cap. 43.* recenſet, prout alii vel ob merita, vel ex ſtirpe Nobiles, alii Liberi Nobiles Imperii, alii Equites, alii Equites Imperii. *Cap. 45.* exponit titulum Superintendentis & Inſpectoris. In *cap. 48.* adſtruitur, ſingularum Belgii Fœderati Provinciarum Ordines creare poſſe Equites. De titulis Deo tribui ſolitis in *cap. 51.* diſquiritur, ac ſpeciatim quidem, an Ter Optimus Maximus a Chriſtianis appellari tuto poſſit. Negavit id ipſum *Joachim Oudaan* libro, cui titulus *Roomsche Outheden, Coll. 4. p. 146,* hoc argumento motus, quod profana gentilitas eum titulum ſoli Jovi tribuerit, cum is Deorum omnium Optimus & Maximus haberetur, quæ comparatio Chriſtianis eſſe debeat abominabilis. Huic tamen reponitur, verba iſta non ſemper comparationem ſupponere, verum & citra eam abſolute denotare rem utiliſſimam & pleniſſimam. Sic fundum O. M. dici, qui cum omni commodo, qualecunque illud ſit, ad aliquem pertinet, licet unicus ſit. In

Cap.

Cap. 54. origo vocis *Souverain* in disceptationem venit. Deduxerat eam *Guy Coquille sur les coutum. de France Quest. 39.* ex vocabulo Latino *supremus*; quod reprobat Noster, & contendit, illam in Germania inferiore natam esse, & compositam ex *suiver & rein*, quæ pro synonimis habentur, & propter singularem emphasin usu loquentium conjunguntur, quales formulæ complures hac ratione connexæ ibi prostant. Exprimit ergo *Souverain* illud, quod *purum putum* appellamus, cui nil admixtum, id quod imperio accommodatum talem vim ac potestatem denotat, quæ in omnes sine ulla exceptione competit. In *cap. 61.* memoratur, olim a Galliarum Rege Electoribus Imperii datum tantum fuisse titulum Celsitudinis Electoralis, sed ante annos non multos Baronem Blumenthalium, cum Legati munere apud Regem Galliæ fungeretur, effeciſſe, ut Electori Brandenburgico Serenitatis Electoralis titulus fuerit tributus. Quo titulo hodie a Regibus non tantum cæteri Electores seculares decorantur, sed & Ecclesiastici, modo ex Domo Electorali aut patre Principe Imperii sint nati. Qui enim ex Comitum, Baronum, Nobiliumve ordine ad istud fastigium fuerint evecti, hodienum Celsitudinis Electoralis titulo salutantur. Haud frustra vero in seq. *cap. 62.* quæritur, utrum Septemviri hodie Electores dici possint? Et affirmativam sententiam Autor his potissimum rationibus adstruit: secundum famosam Juris regulam, temporariam mutationem Jus provinciæ non innovare; spectandam esse originem; nec pro absurdo reputandum, si alicujus numeri ratio in appellatione non habeatur: Nam Fœderis Divini veteris dici interpretes LXX; neminē tamen nescire, quod plures fuerint. Sic Centumvirale judicium & Centum-Viros fuisse dictos, licet quinque supra centum essent; imo aucto postea numero ad centum & octoginta, priscam tamen Centum-Virorum appellationem mansisse. An vero Papa Romanus a Protestantibus Principibus *Sanctissimus Pater* satis commode appellari possit, ambiguæ decisionis quæstio videtur ex iis, quæ *cap. 66.* congesta sunt. Traditur hic, de titulo isto disputatum fuisse in Anglia, cum ageretur de nuptiis inter Carolum I. & Filiam Hispaniæ Regis contrahendis, ubi Papæ dispensatio ab altera parte desiderata fuit. Cum enim Pontifex prius epistola ad Regem Angliæ scripta ei titulum Dilecti Filii largitus esset, exinde illos, qui suasores hujus connubii extiterant, fundamentum petiisse, Pontifici ex relatione civili titulum Sanctissimi Pa-

tris ceu mere politicum tribui posse. His tamen non obstantibus, pressius Noster concludit, vel ex hac sola ratione Principes Protestantes non posse Pontifici largiri Patris titulum, quia in suis provinciis pro Patribus coli debent, & non tantum Episcopi, sed & summi Pontifices in suis territoriis revera existunt. Quod ipsum thema *de Jure Papali Principum Evangelicorum*, Magnificum *Strykium*, B. Zigleri in primaria Juris professione in Academia Wittenbergensi successorem dignissimum, in oratione sua inaugurali nuper tractasse cognovimus. In *Cap. 72.* prolixa disquisitio de Legatis eorundemque variis ordinibus, honoribus ac postulatis instituitur, quibus v. g. ex his titulus Excellentiæ sit tribuendus, utrum secundo legato idem sit exhibendus honor, qui primo defertur. Quem in finem exhibentur declarationes nonnullæ de hisce causarum momentis a Legatis Brandeburgicis in conventu Neomagensi Legatis Anglicis Mediatorum partes tum sustinentibus oblatæ. Quæ Pontificibus Romanis circa titulorum secularium collationem competat potestas, & quæ de facto, ut loquimur, ab iis subinde fuerit usurpata, *cap. 75. & l. 2, cap. 27.* fusius exponunt. In *Cap. seqq. 75. & 78.* duas quæstiones decisionem suam ex Jure Civili expectantes deprehendimus. Primum quæritur, quam probandi vim habeant tituli in lapide vel monumento scripti? Rem totam occasione *l. 6. C. de relig. & sumt. fun.* hisce conclusionibus exponere satagit Noster: (1) si consensu personæ, cui vel ipsi vel hæredibus & successoribus ejus, titulus inscriptus incommodum adfert, is antea positus fuit, tunc absque dubio contra eam hæredesve ejus plenam faciet probationem. (2) Si de consensu non apparet, & in loco publico per tempus longissimum inscriptio hæserit, tunc perfectam & plenam probandi vim habet, ut is damnum adeo sua culpa sentiat, qui non contradixit. (3) Sed secus res habet, si nec longo tempore posita, nec in loco publico deprehenditur inscriptio, & insuper neque de consensu neque de contradictione ejus constat, de cujus damno agitur, tum etenim titulus neutiquam probabit dominii alteriusve juris translationem, ac ne quidem præsumtionem pariet, maxime si extiterit in loco haud frequentato. Quæritur secundo de probandi modo. Repetit Noster doctrinam a Bartolo ac Baldo traditam, probationem tituli supponentis collationem dignitatis, aut officii alicujus, faciendam esse per productionem originalium, ut loquimur; adeoque non sufficere, si vel testimoni-

teſtimonium codicillorum Principalium jam confectorum proferatur, aut ad teſtes vel famam publicam fiat provocatio. Quæ omnia majori ſolertia excutiuntur, ſi non de mero honore publice augendo, ſed de procedria, quam alius ſibi deberi ait, contentio fuerit ſuborta. Hoc etenim caſu obtinet diſpoſitio *l. 15. C. de R. V.* ut non is alteri præferatur, qui prior codicillos Principis manu ſignatos impetravit, ſed qui prior poſſeſſionem muneris, cujus titulus eſt index, acquiſivit; quod illuſtri exemplo quorundam Competitorum noviter evectorum in Collegium Principum ulterius declaratur. In *Cap. 85.* explanantur & ordine & re affines *Tituli Cod. de his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt &c. & ut nemo privatus titulos prædiis ſuis vel alienis imponat vel vela regia ſuſpendat. Cap. fin. 88.* vigore *Auth. Habita C. ne filius pro Patre* eum, qui Studioſum vel Profeſſorem injuria afficit, ipſo jure infamem fieri, notat.

Et hæc ex Libro I. Sequitur Lib. II. qui licet 34 tantum Capitibus conſtet, & ſic nedum mediam prioris libri partem æquet, iſti tamen materiarum utilitate & jucunditate haudquaquam cedere videtur. *Cap. I.* titulos varios Scholarum tradit, earundemque characteres, qui pædagogia ſeu ſcholas triviales a gymnaſiis illuſtribus, iſta rurſus ab academiis, has ab univerſitatibus diſtinguunt. Cumq; de eo ſatis conſtet, quod in Germania non niſi Imperatoris indultu academiæ poſſint erigi, quæritur porro, num gymnaſium illuſtre civitas municipalis conſtituere jure ſuo valeat. Negatur id ipſum, atque ad effecta ſuperioritatis territorialis refertur, ea potiſſimum de cauſa, quod nullum collegium absque Principis conſenſu conſtitui queat. In *cap. 9.* exemplis compluribus adſtruitur, Reges & ſummos Principes ſubinde etiam alterius Reipublicæ civibus titulos conferre ſolere. Quo in caſu commendanda venit Fœderatorum Belgii Ordinum cautela. Iſtis tale quid ubi ſubolet, malunt prævenire alios, & eosdem prius Proceribus ſuis decernere honores, ne forte vel non agnoviſſe ſuorum merita, vel impares extraneo Principi in conferendis honoribus eſſe videantur. Ideo cum juſſu Reipublicæ ſuæ Legatus Venetus Danielem Heinſium Equitis cingulo donare vellet, eidem eandem dignitatem Patriæ Ordines prius contulerunt. Cumque alio tempore Ludovicus XIII Rex Galliæ Belgis Fœderatis per literas denunciaſſet, hoc ſe in mandatis dediſſe Legato ſuo, ut Principem Auriacum, cui hactenus Excellentiæ titulus tributus

Lib. II.

fuerat, majori titulo *Alteſſe* exciperet; tale reſponſum tuliſſe fertur ab Ordinibus, gratias ſe agere Regi, quod eadem ipſi mens eſſet, quæ ſibi eſſet: nam & pridem ſe Principem Auriacum condecoraſſe titulis, qui idem ac Gallicum *Alteſſe* notarent. A moderno vero Principe Auriaco WILHELMO, jam Magnæ Britanniæ Monarcha, Licentiati Juris titulum, quem Academia Cantabrigienſis ejus Serenitati ante annos non ita multos ſubmiſſe obtulit, clementiſſime admiſſum eſſe refertur in *Cap. 12.* cui jungimus *cap. 19.* quod Regiæ Domus Stuardianæ nomen gentilitium eruit. Teſte Buchanano, natales illud ducit ab officii titulo. Poſtquam enim conditor Sereniſſimæ hujus Familiæ Gualterus pater Roberti Regis Scotiæ ampliſſimâ meruerat dignitatem, quæ populi iſtius lingua audit *High Steward*, quaſi diceres ſummum Vicarium; factum eſt dehinc, ut poſteris ejus, auguſto licet ſolio admotis, titulus iſtius officii in *Stuard* contractus, ex tenaci ſubditorum uſu adjiceretur, quamvis perperam, nec absq; omni indignatione Regum. Simile quid circa Familias illuſtres Seneſchallorum & Truchſeſſiorum acciduſſe, fuſius memoratur. *Cap. 29.* concurſum titulorum ac officiorum examinat, & quæ circa *l. f. C. de Adſeſſ.* moveri ſolent. Recenſentur poſtea conditæ hac de re a Batavis leges, earundemque fata; quibus præmiſſis, tranſitus fit ad quæſtionem præjudicialem Comiti Portlandiæ ab Ordinibus patriæ non ita pridem motam. *Cap. 31.* Actiones inveſtigat, quæ intuitu titulorum, in quantum dignitatum, officiorum ac poſſeſſionum indices ſunt, competere cenſentur. Varia vero remedia pro caſuum varietate ſemet offerunt. Occurrit (1) *Poſſeſſorium ſummariſſimum*; quando inter Principes potentiores metus armorum ſubeſt; ſequuntur (2) Actio ex interdicto uti poſſidetis, (3) Actio injuriarum, (4) Actio negatoria & confeſſoria, (5) Actio præjudicialis, (6) Actio ex L. Diffamari, (7) Condictio ex lege priva adverſus illum, qui ſciens dolo malo alicui negavit titulum debitum, ut pœnam privilegio expreſſam luat; quorſum ſpectant, quæ habentur in *med. art. 44. Capitul. Leopold.* Nec privatorum tantum vindicationi titulos relictos eſſe credendum, quin illos publica tutela gaudeat *Cap. 33.* demonſtratur. In *Cap. 34.* & fin. incidenter Autor vitæ, ſtudiorum ac honorum ſuorum curſum & incrementa exponit, adjiciens prætermiſſa ſeu ſupplementa nonnulla. Præ cæteris monet a ſe paſſim uſurpatam formulam, Ordines Imperii a Cæſare receptos eſſe in conſortium

Digitized by Google

sortium Majestatis: utque mentem suam clarius exprimat, addit, modum Regiminis istius convenientius vix posse conferri, quam cum statu matrimoniali, ubi mulier viro nupta recipitur ab hoc in omnis vitæ consortium, quo non curarum tantum, sed & imperii domestici particeps fit; & tamen paterfamilias est, qui in domo dominium habet. Perinde ergo, ut paterfamilias æquiore animo sibi feret dici, quod conjugem admiserit in consortium dominii vel imperii domestici, quam eum nil invita uxore posse facere, cunctaque sine hujus consensu gesta esse nulla: sic & satius fore, si omnes illæ quæstiones de sede Majestatis in Imperio cum reliquis lusoriis proscriberentur, earumque tractatio Professoribus aliisque, qui de Jure Publico scribere volunt, gravi pœna interdiceretur. Absq; ulla autē acerbitate, jurium ac negotiorum publicorum capita sic posse distingui, ut tradatur, quid Cæsar solus faciat ac facere possit, quidve Ordines soli faciant facereve queant, & in quibus rebus horum arbitrium expectare Augustus noster lege de ejus imperio lata promiserit. Humanissimis denique verbis in §. §. fin. Lectorem compellat Autor, ut æquo animo ferat, si quid forte vel citra voluntatem suam in alios liberius dictum, aut prætermissum, aut non satis methodice prolatum fuerit. Quo ipso egregie nobis implere videtur axioma in Jure Canonico passim obvium: *Bonarum mentium esse culpam timere, ubi culpa non est.*

NOUVELLE ANATOMIE RAISONNE'E, OU les usages de la structure du corps de l' homme, & de quelques autres animaux, suivant les loix des Mechaniques, par Daniel Tauvry, Docteur en Medecine.

hoc est,

Nova Anatomia ratiociniis instructa, sive usus structuræ corporis humani & nonnullorum aliorum animalium, secundum leges mechanicas, autore Daniele Tauvry Medicinæ Doctore.

Parisiis, apud Stephanum Michallet, 1690. in 12.

Constat plagulis 17. cum 20. iconismis.

Tanto

TAnto cum artificio machina corporis humani elaborata est a sapientissimo Creatore, ut, licet quamplurimi sagacissimi viri omne studium, operam & laborem collocarint, partim in perscrutanda automati hujus fabrica, & cognoscendis instrumentis, quibus mens nostra corporis molem agitat, partim in explicando singularum partium usu, nondum tamen nec sibi nec aliis satisfacere in omnibus potuerint, relicturi quam plurima posterorum diligentiæ. Quæ cum apud se perpenderet doctissimus hujus libri Auctor, non putavit ingratum fore naturalis scientiæ consultis, si sua cogitata de usu structuræ corporis humani in publicum proferret, ac cum ipsis communicaret. Habet autem ille corpus humanum pro machina quadam statica, hidraulica & pneumatica, cujus hypomochlia & vectes sint ossa, funes musculi, antlia cor & pulmones, canales vasa in quibus liquores cursum circularem peragunt. Hinc ergo primum paucis figuram, situm, structuram & connexionem partis, cujus actionem explicare instituit, describit, & nonnunquam de organis brutorum ad eundem usum aptis natis quædam disserit, deinde ex principiis physicis ac mechanicis usum ejus derivat. Qua quidem in re ita versatur, ut ficubi recte censere ipsi videntur Doctores alii, calculum suum ipsis adjiciat, sed ubi res nondum ad liquidum est deducta, suas quoq; conjecturas proferat, tanquam hypotheses simplicissimas. Ex his speciminis loco præcipuas summatim recensebimus. Spiritus animales, prout vulgo explicantur, non dari, sed *cerebrum* liquorem quendam subtilissimum a sanguine secernere, qui nervos imbuens tantam rigiditatem ipsis conciliet, ut ab objectis sensilibus debita ratione commoveri possint. Odoriferarum rerum particulas non immediate ad *olfactus* organon adplicari, sed aerem, qui dum in illis hospitaretur, determinatum quendam modum acquisivit. *Musculorum* fibras ex vesiculis constare, in quas sanguis ab arteriis continuo impellatur. Quod si vero nervez fibræ, quæ extrema fibrarum carnearum cingunt, se contrahant, non patere exitum sanguini ab arteriis adfuso, atque ideo intumescere musculum, & partem mobilem ad se trahere. Dum *inspiramus* aerem, non influere sanguinem in pulmones, sed aerem in interstitiis hærentem a lobulisque inflatis pressum comprimere vasculorum orificia, sanguinem vero inibi contentum & in angustias redactum, cum secundum lineam rectam moveri prohibeatur, deflectere in motum circularem, atque hinc oriri sanguinis colorem pariter atque calorem: interim vero

illum

illum quoque ab aere partes quasdam elasticas recipere, a quibus deinde in vascula capillaria protrudatur. Sanguinem ad *lienem* adlapsum, dum cellularum fibræ contrahuntur, comminui quasi ac subtiliorem reddi; hinc vero deferri ad jecur, ut bili admixtus motum ejus celeriorem reddat, ne diuturniori mora partibus, quas alluit, noxam adferat: ab *omento* vero oleosas particulas ad bilis præparationem conferri, quibus involvantur salina ipsius spicula. Renes succenturiatos eundem fere usum habere cum epiploo, & sanguini suppeditare partes pingues & oleosas. In *ovulis fœmellarum* non fœtus stamina, sed semen illarum contineri, idque dum cogitationibus, quas amor ipsis suggerit, indulgent, exprimi, & in uterum delatum ibique mensem circiter detentum, acorem contrahere, quo orificia vasculorum referet, fluxusque menstrui sit origo. Bestias vero ab hoc immunes esse, cum in illis oscula vasorum uteri glandulis sint obsita, nec proinde facile arrodi possint.

THE ART OF PRACTICAL MEASURING &c.

hoc est,

Ars praxin Geometricam facile exercendi, bipedalis regulæ adminiculo. Auctore Heinrico Coggeschall.

Londini, apud Thomam Bennet, 1690, in 12. Plag. 6.

Quamvis plurima passim prostent instrumenta, quibus facile expediuntur ea problemata, quæ ad Geodæsiam & Stereometriã pertinent, testatur tamen Auctor hujus libri, in Anglia præcipue probatam fuisse regulam hic descriptam, atque hinc factum quoque esse, ut ejus usum explicandum sibi sumeret. Quod ut commode faciat, Logisticæ decimalis præcepta præmittit, modumque exponit in usum vocandi Logarithmos Tovvneleanos, de quibus nemo hactenus præter Jonam Moor mentionem injecerit. Deinde tam superficies quam corpora ope regulæ suæ dimetiendi modum ostendit, tandemque sciatericorum præcipuorum constructionem edocet, varias hinc inde tabulas ad res propositas facientes interserens.

IL GENIO VAGANTE, &c.

Cerus vagans, seu Bibliotheca curiosa excentum & pluribus Itinerariis a Comite Aurelio Anzi collecta. Pars I.

Parmæ, apud L. M. Ruinetti, 1691, in 12. Plag. 24.

PHotii Constantinopolitani, per Myriobiblon suum æternam famam meriti, & *Joh. Bapt. Ramusii*, a tribus diversorum Itinerum voluminibus, superiori seculo editis, satis noti exemplo excitatus, similem ex variis cujusque linguæ Relationibus præsentis seculi Bibliothecam Itinerariam Ill. Autor adornare instituit. Et in Præfatione quidem succinctam eorum exhibet notitiam, qui *Bononia* oriundi peregrinationis studio inclaruerunt, inter quos *Ludovicus Bartema*, & *P. Franciscus Pipinus* emineant, cui Latinam *Marci Pauli Veneti* Historiam oblivioni alias prope obnoxiam debeamus. Orditur deinde opusculum ab itinere cujusdam *Martiniere*, qui opera sua chirurgica Societati
pag. 3. *Borealı* & *Islandicæ*, Friderici III Daniæ Regis auspicio A. 1647 institutæ
6. addicta, Septentrionales partes perlustraverit. De *Bergæ* Norvegiæ emporii, cujus palatium Archiepiscopale Hamburgi, Lubecæ & Bremæ usui cesserit, mercatoribus refert, quod in loco publico, qui *Cœnobii* nomine veniat, certam Fraternitatem inter se & cælibatum colant, huic posteriori vero renunciantes, negotiandi libertate retenta, inde excedere
9. necesse habeant. In singulis *Lapponiæ* ædibus nigram ali *felem*, quæ incolas, quocunque abeant, instar fidi Achatis comitetur, & vesperi circa
17. negotia domestica in consilium adhibeatur. In *Siberia* quinque ipsi honestioris conditionis exules, qui a M. Moscoviæ Duce eo relegati fuerint, obvios factos intolerabilem sui similium miseriam exposuisse, quomodo quotidie venatum ire coactis, præter famem, intensissimum aeris rigorem, & ferocissimarum bestiarum incursus, larga ictuum, qui coreaceis scuticis nudo corpori infligantur, messis immineat statum mustelarum Scythicarum numerum non referentibus,
27. Notarii ab eodem Geographos, longitudinem freti *Weygæ* intra 10 leucas Gallicas restringentes, cum ultra 30 milliaria Germanica se extendat; unam item eandemque *Zemblam* in *veterem* & *novam* male *dispescentes*: *Hollandos* quoque frustra esse, qui de ingressu in mare Tartaricum unico navigio tempore Mauritii Nassovii facto glorientur, cum montibus *Pater noster* dictis & perpetua glacie obsi-

tus

tis undique cinctum ſit. A *Franciſco Negri* Ravennate multa ad *Lapponiæ* notitiam facientia edoctus Autor noſter, ex parva incolarum pag. 22.
ſtatura refutari eos aſſerit, qui quæ de Pygmæis traduntur, pro commentis habeant; nec, cum inertes ſint & meticuloſi, *Guſtavum Adolphum* S. R. aliquot eorum, ut vulgo perhibeatur, legiones ſecum traxiſſe, ex *Scheferi* Hiſtoria, a P. *Lubino* A. 1678 Gallice reddita, itidem confirmat. Ex itineris a *Frid. Martens Hamburg.* A. 1671 *Spizbergam* 44.
verſus ſuſcepti deſcriptione, a *Jacobo Rautenfels* Nob. Curland. in Italum idioma translata, didiciſſe ſe ait, quam jucundum glacies iſtius loci ſpectaculum præbere ſoleat: ita integra apparuiſſe ſacella cum 52.
feneſtris & portis ſuis, tabulas item & menſas quadratas & rotundas cyaneis pilis innixas, ex quarum una vel 40 perſonarum capaci, ſtiriæ inſtar tapetis pependerint: cadavera etiam poſt 30 annos ita incorrupta reperta fuiſſe, ac ſi pridie demum exanimata fuiſſent. Poſt Synopſin 60.
aliquam Navigationis Batavicæ A. 1594. ſeqq. in *Novam Zemblam* exhibitam, de tranſitu in Indias Orientales per mare Septentrionale adhuc 73. 84.
ſperando ratiocinatur, ſi inter *Spizbergam*, & novam *Zemblam*, Continentis partem & falſo hactenus inſulam creditam, usque ad 78 & 79 grad. inſtituatur navigatio, & ſi hibernandi ibidem neceſſitas occurrat, non in ſuperficie, ſed ſub terra habitacula, frigoris arcendi cauſa, extruantur. De ſimili tranſitu inter Grœnlandiam & Americam, ex Indiis item Orientalibus in Europam tentato ibidem agitur; ſubjiciuntur etiam quædam de naturalibus Islandiæ & Grœnlandiæ; 115. 94.
& quomodo in oris ejus maritimis nauclerus Societatis Grœnlandicæ Daniæ 300 dolia arena aurei coloris & ponderis A. 1616 repleverit, aurifabris vero ne granum quidem auri eruentibus, in mare Balthicum 100.
juſſu Capitis Societatis arenam ejicere coactus præ mœrore obierit; ſubeunte tamen paulo poſt jubentem pœnitentia, cum alius quidam aurifaber ex eadem arena puriſſimum aurum extraheret. De quatuor item Grœnlandis in conſpectum Regis adductis additur, eos præ animi ægritudine pariter defunctos eſſe, cum ſexaginta jam milliaria natando emenſi, ex fuga in patriam per mare tentata retracti fuiſſent. In 113.
longa ſatis epiſtola *Herculis Zani* Equitis Bonon. (qui inſigni linguarum variarumque ſcientiarum apparatu inſtructus totam Europam, Turcia excepta, perluſtravit, hanc etiam aditurus, niſi A. 1684. vita cum morte commutanda fuiſſet) de ſtatu *Moſcoviæ*, quem A. 1671 in 127.

comitatu Legationis Polonicæ altius pernoſcendi opportunam commoditatem nactus erat, varia ſcitu jucunda occurrunt. Ita, ut pauca
pag. 143. attingamus, ob indiſpenſabilem Regni legem neminem, qui cum Legatis accedit, ante quam hi ad M. Ducem introducti fuerint, quicquam in urbe negotiandi licentiam habere. De urbis, Pariſiis & Londino triplo majoris, amplitudine ex 700000 incolarum & 2000 templorum copia conſtare poſſe, quorum potioribus extruendis architectus Ita-
148. lus *Ariſtoteles* Bononienſis a *Joh. Baſilide* immenſis ſumtibus adhibitus fuerit. Ad ſingulos viarum angulos, vel trahas vel effeda, prout anni cardines id exigunt, parata inveniri, quibus, quocunque lubeat, pro certa mercede deveharis. Cujuscunque generis artifices, inſtitores & mechanicos peculiares ſibi habere regiones, in quarum una, ad mil-
154. liaris longitudinem, non niſi Sanctorum imagines venum expoſitæ conſpiciantur; ubi tamen *emendi* vel *vendendi* vocabulis uti religio eſt, ſed emptor, num hoc vel illud pretium argenteum cum imagine quadam *permutare* velit, rogatus, illud abſque ulteriori contentione venditori numerat. Inter cerimonias circa publicam Legatorum admiſſionem obſervari ſolitas, & illam refert, quod *Bojarus* quidam (quod
156. nominis *Conſiliarium* innuit) Magni Ducis manum elevare, & advenis oſculandam porrigere ſoleat. Infideles tamen, qui canum loco habeantur, ad genuum ſolum admitti oſculum. Omnem Religionis innovationem cum averſentur Moſcovitæ, duabus tunc primariis fœminis de Ritualis modo eccleſiaſtici mutatione aliquando differentibus, ſub crurifragii comminatione ſilentium impoſitum fuiſſe. Fabulam
161. alioqui eſſe, quod Sanctorum ſuorum imagines, beneficio quod ſibi petierant, non impetrato, flagellis cædere dicantur. Poſtquam ſolennem fluminis in feſto *Epiphaniæ* conſecrationem, cum tali aqua peccata
167. 180. ablui credantur, & pompoſam Dominicæ *Palmarum* celebrationem ipſo *Zaro* (quod vocabulum Regem proprie denotare, Bibliorum autoritate probatur) ejusque Aulicis præſentibus peragi ſolitam, exacte deſcripſit, de proceribus agit, & quod nulla præ viliſſimo ſubditorum
181. prærogativa gaudeant, fuſtigationi, æque ac illi, obnoxii, *Bojari* ob defloratam gynæcei virginem publice, usque dum expiraret, flagellati exemplo confirmat. Statuta Regni, & Anteceſſorum Sanctiones A. 1647 a *Zaro* rerum tunc potiente in uno volumine collectas & typis vulgatas eſſe, in quibus de cultu divino, judiciis, bonorum diviſione,

tutelis,

tutelis, manicipiis, &c. pauca quædam disponantur, consuetudine & praxi legum paucitatem supplente. Omnem viris ad Gynæceum aditum intercluſum, & ſi quæ male ſe habere incipiat, a medico accerſito, & a provectioris ætatis matrona de morbi genere edocto, congrua ei remedia applicanda eſſe. Teſtatur etiam, priſcam illam in feſto *Paſchatos* ſe invicem ſalutandi formulam: *Chriſtus reſurrexit: vere reſurrexit*, uſu adhuc obtinere; quo tempore *Zarus* quoque miniſtris & exteris duo rubicunda ova diſtribuere ſoleat. Eam eſſe porro linguæ Moſcoviticæ & Polonicæ affinitatem, ut citra interpretis interventum loquentes ſe mutuo intelligant. *Waiwodæ* hodie uxores & liberos in provincias ſecum ducere licitum eſſe, quos olim obſidum loco relinquere opus fuit; variis interim Secretariis aliisque miniſtris actionum obſervatoribus adjunctis. Dum ritus nuptiales recenſet, nec hunc intactum relinquit, quod tertio ferculo illato ſponſus ad thalamum ſponſam deducat, & certis fœminis jacturam libertatis interim pro mercede aliqua deplorantibus, poſt horam circiter ſponſi pater poculum vini plenum convivis porrigat; hoc ſi pertuſum ſit & effluat, ſponſam violatæ pudicitiæ ream inventam fuiſſe indicio eſt, & reſcindendo matrimonio anſam præbet; quæ reſciſſio etiam ob alios corporis defectus locum habet, ſi modo dotem duplicatam reddere ſponſus paratus ſit. Cognationem ſpiritualem & quartum gradum matrimonia impedire: mariticidas colloterius vivas ſepeliri: ad certos annos vendi poſſe uxores, ut & liberos in ſervitutem tradi, ſi parentes ære alieno urgeantur; qui communiter ob laxiorem diſciplinam eos minus habeant morigeros, ob promiſcuum etiam cum liberis balnei uſum merito deteſtandi. Procerum alicui injuriam inferens duplo majorem offenſo mulctam ſolvere cogitur ſalarii, quod hic ex aula percipit. Inter Nobiles, qui majores ſuos civilitate hodie ſuperant, inveniri, qui in arctioris amicitiæ ſignum, exteros ad uxores introducant, quæ nitidiſſime comptæ, porrecta prius aqua vitæ, juſſu maritorum genis oſculum infigi patiantur, eosque vel flore bombycino vel ſtrophiolo acu picto, aut alio id genus munuſculo donatos dimittant. Lites inter eos exortas, conſcenſis equis, baculis terminari, quibus ſe invicem excipiant. Veluti devotio in templis ſpatioſis & ſubſelliorum vacuis ſe exerens, exuberantius erga Principem obſequium, & haud æque ubivis obvia in pauperes largitas, inter primarias virtutes referendæ ſint:

pag. 189. 191. 196. 202. 205 218. 22

pag. 224. ita ebrietatem utrique sexui, Religiosis etiam nimis familiarem, & ob negligentiam inde oriundam tot cientem incendia, superbiam, & impotentem mutuis se proscindendi convitiis pruritum, turpissimam ipsis aspergere maculam. Frequentissimi usus monetam, ab una parte *Zari*, ab altera *Equitis* effigie insignitam, (quæ *Kopek* dicatur, & dimi-
259. dium ejus *Deniske*, cujus generis vel centum Ducato valore æquales citra ullum loquelæ impedimentum intra buccam recipi videas) exportare velle gravissimum piaculum est. Et cum olim fodinæ ob industriæ defectum ignotæ fuerint, versus Tartariæ fines fodina ferri se prodente, rogatu *Zari* ab Electore Saxoniæ fossores impetratos, eorum-
257. que opera notabilem ferri copiam inde erutam fuisse. In M. Ducis *Alexii Michalovicii* laudes dum excurrit, a miti eum, justo, casto, pio & sobrietatis studioso commendat animo, qui Regicidio Anglicano intellecto, facti indignitate commotus Carolo II. 50000 militum obtulerit, & universis Anglis ejectis, omnem Legatis a Cromvello mittendis aditum denegaverit; qui literarum amore quotidie librorum in linguam suam translatorum lectioni aliquid temporis impenderit, & *Luciano Golosovio* Bojaro Latine docto, & *Nasocchino*, Latinæ, Gallicæ & Germanicæ linguæ perito, ut & *Paisio Ligaridio* Chio, Metropolitano Thessalonicensi, ob eruditionem largi stipendii oblatione ad se evocato, impense faverit, aliasque artes munificentia sua promoverit; unde & in gratiam Regis artificiosis fabricis oppido delectati, Proceres in spatiosa ante urbem planitie complura eaque splendida ab utroque latere
234. palatiola erigere certaverint. Primarii quoque, qui magna apud *Zarum* gratia valuit, Ministri *Artemonis* meminit, & quomodo ex hujus arbitrio ultimâ conjugem Princeps duxerit, *Nataliam* scilicet, filiam *Cyrilli Poliocrevicii* Equitatus Smolenskovensis Præfecti, origine tamen *Germani*, quam ex formosissimarum Regni corona, & ex tribus harum omnium, prævia matronæ honestæ exploratione, perfectissimam
269. inventam Principi suo selegerit. Sequuntur itinera a *Vincentio Fava*, itidem Equite Bononiensi, in *Africam* & *Syriam* A. 1615; item a *Sebastiano Berni* Societatis Jesu A. 1655 in *Cofrariam* susceptа, qui poste-
305. rior *Goam* quoque adiit, ubi S. *Francisci Xaverii* corpus visitans in-
313. tegrum idem, excepta altera manu, quam Roma habet, & ore aperto
325. prædicantis quasi, reperit. Literæ nonnullæ a *Joh. Ludov. Zam*, Excubiarum Præfecto, & Glogaviæ A. 1671. exictu globi defuncto, ad

Propin-

Propinquos suos scriptæ, varia ad successum belli Sueco-Danici pag. 338.
ut & Cæsareo-Turcici in Hungaria & Transylvania tunc gesti, spectantia continent; in quibus nec illud reticendum sibi putavit, quantum commodi pauxillum illud Latinitatis ex schola adhuc reliquum sibi attulerit. Subjungitur *Nova divisio Terræ* per differentes incolarum species & generationes instituenda, desumpta ex Ephemeridibus Gallicis d. 24. Apr. A. 1684. 387.
In hac *Lappones* peculiarem & quidem quartam speciem constituunt; cumque quoad sequiorem sexum pulchræ & deformes ubique reperiantur, pulchritudinis causam non solum in aquæ, ciborum, regionis & aeris, sed potissimum etiam in seminis certæ speciei vel generationi quadrantis qualitate quærendam esse. 393.
Sic in *Ægypto* & *Africa* reperiri, quæ vel cum Cleopatra aut famosa illa Veneris Romanæ statua certare possint; *Mingreliam* quoque, *Georgiam*, & *Circassiam*, omnium peregrinantium consensu, pulcherrimas totius Orbis fœminas fovere, adeo ut nec Christianis nec Judæis mancipia muliebria in *Circassia* sibi comparare liceat, solis Turcis & Musulmanis reservanda. 395.
Partem hujus Operis primam claudit compendiaria trium Regnorum Africæ, *Congo*, *Matamba* & *Angola* descriptio, ex vasto *Cavazzi* Opere excerpta, cujus recensionem cum jam dum in Actis nostris A. 1687. mense Decembri exhibuerimus, hoc labore, ne actum agamus, eo facilius supersedebimus.

LES MEMOIRES DE MONSIEUR DE Puysegur. i. e.

Commentarii Jacobi Casteneti, Equitis, Domini de Puysegur, Tribuni legionis Pedemontanæ, & in exercitibus regiis sub Ludovico XIII & XIV Locumtenentis generalis, publicati a Dn. du Chesne, Consiliario Regio & Historiographo Galliæ. Accesserunt instructiones militares. Tomi II.

Amstelodami, 1690. in 12. Plag. 22.

Quanquam multa cum libertate, res a se gestas vel visas Vir hic fortis & rei militaris peritissimus in commentariis hisce suis retulerit & descripserit, de genere tamen suo & parentibus nihil memorat; sed supplevit

plevit hoc in præloquio, quod opusculo præfixum est, editor Dn. *du Chesne* indicans, natum illum fuisse (quo die & anno non notavit) ex nobili & splendida in Aquitania familia; tabulam quoque progonologicam addidit. Patrem habuit XIV liberorum parentem, inter quos *Jacobus* hic septimus fuit, qui postquam ex ephebis (inter quos in Ducis Guisii aula locum habuit) excessisset, militiæ nomen dedit, totosque quadraginta quinque annos Regibus suis fidelem & utilem præstitit operâ; ætatem vero ad octoginta duos annos produxit, ea felicitate, ut in tot expeditionibus, in quibus maxima pericula intrepide adierat, nunquam vulneratus fuerit, licet bis in hostium venerit potestatem. Referuntur in eodem præloquio contenta documentorum quorundam, quæ post excusum jam commentarium reperta sunt, ad historiam illustrandam & confirmandam facientia; sunt autem literæ Regum, Principum, & Ducum exercituum regiorum, ad *Puysegurium* vel de eo scriptæ. Quod commentarios ipsos attinet, tam varia & multa in iis narrantur, ut recenseri in compendio ordine & prolixe non possint, sed per summa tantum capita, aut notabila quædam eundum sit. Initium narrationis ab anno 1617, finem vero in anno 1658 facit Autor. Interea, quæ de seipso refert, plurima sunt, quæ animi præsentiam, consilii copiam & intelligentiam rei militaris insignem, tum probitatem non vulgarem ostendunt. Cum anno 1620 in civili illo tumultu, qui inter Regem Ludovicum XIII, matremque ejus Mariam Mediceam ortus erat, Puysegurius, viginti forte annorum adolescens, & adhuc gregarius miles, cum hostibus profugis in castellum quoddam prope urbem Andegavensem ardore quodam animi perrupisset, non mortem solum evasit, sed & præsidiariis persuasit, ut deditionem Regi fa-
pag. 4. cerent; id quod Marescallus Galliæ, *Franciscus Bassompetra*, in suis quoque notavit commentariis, quanquam Puysegurium errore quodam *Puysigutium* nominaverit. Anno 1622, cum bello, quod vocant, Hugonotico in obsidione Montispessulani in cohorte quadam prætoria inter minores ordinum ductores adhuc esset, ob solertiam tamen & fortitudinem a Ducibus regiis delectus est, ut mu-
20. mentum quoddam suburbanum (*cornutum* vocant) exploraret, quod cum vitæ discrimine præsentaneo ea fide & peritia præstitit, ut dignus haberetur, qui Regi ipsi, quæ egerat, referret; quod ea fecit ingenuitate, ausus etiam consilium de ratione oppugnandi munimenti dare, cui successus respondit, ut Rex primum Signiferi, qui vacaturus esset,

locum

locum ei promiserit; generose enim recusaverat pecuniam præmii loco a Rege oblatam, eamque sodali suo, qui in exploratione ista vulnus lethale acceperat, volente Rege, tradidit: sed præventus ambitu potentiorum, signiferi munere non nisi post annum & sex menses potitus est, interim inter *sclopetarios*, quos *majores* vocant, Regii corporis custodiæ destinatos receptus. Anno 1631, cum septem annis signifer fuisset, soluto XII millium librarum Gallicarum, i. e. quatuor imperialium millium pretio, in legione veterana, quæ a Pedemontana provincia nomen olim sortita est, centurionis locum & vigilum præfecti acquisivit. Hoc per occasionem in actis anni 1622 refert, & postea anno 1632 repetit. Interim cum adhuc inter sclopetarios illos esset, a Rege tamen, qui in Subalpinis tunc bellum gerebat, ob insignem peritiam rei tacticæ, ut & favore quodam singulari, delectus est ad instruendas copias, quibus Rex sororem suam, Sabaudiæ Ducis uxorem excipiebat, & instituto certamine simulato delectabat; ut vero ornatior labore illo fungeretur, veste, qua Rex ipse die præcedente usus erat, donatus fuit. Nec solum in expeditione bellica opera ejus libenter usus est Rex, sed & in negotiis occultioribus, quale fuit, cujus gratia Bruxellas, ubi tunc Regina mater exulabat, anno 1622 missum se esse scribit, & in quo industriæ suæ specimen haud exiguum dedit. Anno 1635 interfuit expeditioni, quam regius exercitus ductu *Bernardi Saxoniæ Ducis* Vinariensis, & Mareschallorum *Forcæi* & *Brezæi* ad Rhenum susceperunt, in qua multa narrat suo consilio & opera gesta, ut & anno 1636 in Belgio sub Castilianæo & eodem Brezæo Mareschallis. Anno 1637, cum legio sua sub Ludovico Borbonio Comite Suessionensi Campaniæ summo Præfecto militaret, insigni illi & regii sanguinis Principi industriam virtutemque suam multis experimentis probavit Puysegurius; honesti etiam & boni viri officium ei præstitit, cum apud Regem, apud quem male delatus erat, fidem & prudentiam ejus laudaret, & quosdam casus adversos excusaret. Anno 1639, Rege ipso præsente, Hesdinum captum est, in qua obsidione quædam a Ducibus non optime administrata annotavit Puysegurius, commendavit tamen Regi secreto eum interroganti Mellerajum ex Richelii clientibus, tormentorum Præfectum, juvenem quidem, nec satis peritum, sed discendi cupidum & fidelem, qui etiam dignitate Mareschalli Franciæ tunc, honoratus fuit. Anno sequenti 1640 urbs egregia *Atrebatum* in Gallicam venit potestatem.

pag. 36. 110. 57. 112. 138. 153. 161. 101.

ſtatem. In ejus obſidione haud contemnenda Puyſegurii opera fuit, ſed præmia a Rege ſibi deſtinata, præfecturam nempe in cohortibus prætoriis, invidia Cardinalis Richelii, & Henrici Deffiati de Cinqmars, qui ſtabuli regii Præfectus major erat (vulgo *le Grand*) interverſata eſſe queritur. Anno 1641, cum Comes Sueſſionenſis cum Duce Bullionæo Sedani tunc domino, arma contra Regem, aut potius, ut dicebant, contra Richelium cepiſſet, datum a ſe conſilium eſſe memorat, ut munimentum ad pontem Moſæ Sedano oppoſitū conſtrueretur, tametſi ſuſpectus nihilominus Regi factus fuerit: quam tamen ſuſpicionē eluerit, cum Bullionæo perſuaſiſſet, ut cum Rege in gratiam rediret, ſingulari illa in re induſtria verſatus, nec exiguis obnoxius periculis. Richelii enim potentia tanta erat, ut Regi ipſi metuenda eſſet, ita ut, ſi fides
pag. 211. haberi debet *Cinqmartio* qui id Bullionæo aperuit, in nulla regni urbe tutum ſe eſſe crederet, cum omnes a factione Richelii tenerentur, &
226. ideo Sedanum ſe recipere vellet. In prælio ad Baſſeam anno 1642, cum magna clades ducum culpa, qui Puyſegurium recta monentem ſprevérant, Gallis eſſet illata, captus ipſe ab Hispanis, annoque integro in cuſtodia detentus eſt, nec niſi mortuo Ludovico XIII anno 1643 in Gal-
240. liam rediit, a quo poſt obitum Richelii, cui nunquam gratus fuerat, inſignem gratiam ſibi promittebat. Hæc ex Tomo I. obſervavimus.

Tomo II. continuatur narratio de geſtis A. 1644 & ſequentibus.
249. Ex his notabiliora ſunt expugnatio Gravelingæ, Burburgi & aliorum oppidorum A. 1645: Cortraci, Montium S. Vinoci, Furnæ, Mardici,
261. Dunkerchæ A. 1646: quibus expeditionibus plerisque interfuit Puyſegurius conſilio & manu promtus: obſervata quoque diſciplina & æquitate multam acquiſivit laudem, cum Dixmuda cuſtodienda ei crederetur. Anno 1648 captæ urbi Yprenſi a Condæo Principe præpoſitus
271. fuit; cum vero gubernatio ſuperior non *Caſtilianæo* Mareſcallo, ſed alii, artibus aulæ prælato deferretur, præfectura illa ſe abdicavit, & poſtea in expeditione illius anni multa prudenter & fortiter egit, & Furnenſibus
276. deditionem perſuaſit. Anno ſequenti 1649 Puyſegurius Magiſtri aulæ regiæ (*maiſtre d' hoſtel*) munere fungebatur, cum Rex cum Regina matre Lutetia civium ſeditione territus exceſſiſſet, & Turenius pro
285. factioſis exercitum contra regios duceret. Inſigne fidei ſuæ ſpecimen tunc dedit Noſter, recuſatis centum aureorum millibus, quos ei Ellebovius, ad Pariſienſes tunc tranſiens, offerebat, ſi partibus illorum accedere

& ur-

& urbis cuſtodiam ſuſcipere vellet. Erat enim hoc animo, ut Regi ſemper & unice adhæreret, nec potentium miniſtrorum nutum ſequeretur; quo quidem inſtituto rebus ſuis nocuit, ut non ſemel in hoc commentario & circa finem inprimis queritur, ſicque nec ad majora & fructuoſiora militiæ munera, quæ merebatur, evectus eſt. Licet etiam Condæo Principi valde acceptus eſſet, auſus tamen fuit anno præcedente, jam tum prævidens, quod regias partes deſerturus eſſet, diſerte & in faciem ei obteſtari, ſe ſub eo militaturum non eſſe, ſi id faceret. Dudum quoque, cum A. 1630 Rex *Marilliacum* Franciæ Ma- pag. 272.
reſchallum Richelii inſtinctu capi juſſiſſet, (qui & paulo poſt ſupplicio affectus eſt) promiſſam Reginæ matris nomine parem ſummam, ſi liberationem *Marilliaci*, a ſe cuſtoditi, procurare vellet, itidem rejecerat. 80.
Cum ille, de quo dicere cœpimus, tumultus prior, in quo *Puyſegurius* operam haud ſpernendam, in cuſtodienda ripa Matronæ amnis, exiguis licet cum copiis præſtitit, compoſitus eſſet; Regius exercitus ductu Comitis *de Harcourt* Cameracum obſedit, ſed nec quicquam reclamante *Puyſegurio*, ſine cauſa, ut judicat, & cum damno ab urbe illa receſſit.
Anno 1650 amiſſam eſſe ſcribit *Neoporti* capiendi occaſionem, cum 300.
ne tunc quidem recte monens audiretur. Succeſſit tamen conſilium 308.
ejus, quod *Mazarino* ad obſidendum Retelium munitum in limite Belgico oppidum, & ad prælium cum Turenio, factionis adverſæ duce, Hiſpanicis & Lotharingicis copiis ſubnixo, committendum ſuppeditavit. In hoc tam perite & fortiter ſeſe geſſit, ut licet ambigue 319. ſeqq.
pugnaretur, multaque minus recte adminiſtrarentur, victoria tamen ad 335.
ab regiis ſtaret partibus. At nec ea ratione *Mazarini*, quem candore ſuo plus ſemel offenderat, benevolentiam ſinceram acquirere potuit. Anno 1651, cum legiones regiæ ſub *Aumontio* Mareſchallo, ob ſtipendii defectum aliasque querelas ſeditionem moverent, ipſe verbis primum, & exemplo legionis cujus Legatus erat, in officio eas continuit, & poſtea ablegatus fuit, ut obſequium exercitus nomine Regi offerret. Quanquam vero morbo impeditus adire tunc Regem nequiit, grata tamen fuit voluntas ejus, ut Rex benigna epiſtola *d. 16. Septembris* data teſtatus eſt. Paulo poſt, cum tentatus, an Ducis Aureliani, qui gubernationem regni olim neglectam denuo prætendebat, 342.
imperium agniturus eſſet, maſcule reſtitiſſet, ab ipſa Regina cum aliis veteranorum tribunis clementiſſime admiſſus & publice laudatus eſt. 358.

Pollicebatur autem Regina, manu capiti Regis impuberis, qui ejus finui adſtabat, impoſita, ſe fidei ſibi filioque præſtitæ obliturum non eſſe, & fore, ut Rex meliori tempore ſuo digna bene meritis præmia daturus eſſet. Tunc intra verba ſtetit gratia, & *Mazarinus* inſtituta ſaltatione oblectari tribunos & centuriones poſt aliquot dies curavit. *Laodunum* eo anno Puyſegurii opera ſervatum. Omiſſa enim ejus urbis occupatione, Condæus Reteliũ tunc aggreſſus eſt & expugnavit. Compenſatum id damnum fuit adacto ad deditionem, itidem Puyſegurii induſtria, caſtello Portiano. Anno 1652 ſub Turennio, Regi jam reconciliato, & cum Fertæo copiis præfecto, denuo in recuperando Retelio utilem operam navavit noſter. Anno 1653 certamen ei cum Mazarino obortum eſt ſatis acre, quod is *Præfectum generalem*, quem vocant, ex equitatu & clientibus ſuis deligeret, præteritis veteranis peditum tribunis. Auſus eſt tunc Mazarino, præſente *Tellerio* dicere, ſe licet ille locum eminentiorem obtineret, non minus tamen Regis miniſtrum eſſe. Offenſæ inde conceptæ ex genio nationis ſuæ memorem manſiſſe Cardinalem, cum damno ſuo ſe ſenſiſſe refert. *Monſonium* inde captum eſt, ſtrenue in oppugnatione ſe gerente *Puyſegurio*, ſed non ſine damno legionis. Anno 1654 ad Atrebatenſem urbem tum regius exercitus Turennio Duce, tum ex adverſo Condæus caſtra habuerunt, hic tamen in ſuis oppugnatus, & cedere accepta clade coactus eſt. Multum conſilio & manu ad id contulit *Puyſegurius*, qui non longe poſt A. 1655 legionis Pedemontanæ, cujus Legatus huc usque fuerat, Tribunus (*Meſtre de camp*) factus fuit. Capta ſunt eo anno a regiis, ſemper ſtrenue cum legione ſua militante Noſtro, Landrecejum, Condatũ Fanum D. Gislenii & alia. Annus 1656 infelix fuit regiis partibus: cum enim Valencenarum urbem Turennius & Fertæus obſedisſent, tam prave omnia, ſpretis Puyſegurii monitis, ſunt adminiſtrata, ut Condæus magna ſtrage regios affecerit, & urbem, cui tunc *Bournevillius* præerat, liberaverit, captis in prælio illo non ſolum *Puyſegurio*, ſed & Fertæo Mareſchallo, & magno ductorum regiorum numero. Noſter ſatis liberaliter habitus fuit a Condæo & aliis, fidemque ob fortitudinis & moderationis famam adeptus, ad captivos regiarum partium liberandos viginti librarum millia erogavit, ipſe tamen *Mazarini* malignitate ſerius quam alii liberatus. Reverſus & a Mazarino ſatis comiter admiſſus Condæum, hoſtem tunc licet, ſummopere commendavit,

pag. 359. 366. 375. 384. 394. 395. 396. 397. 422. 423. 432.

Digitized by Google

davit, neminem esse asseverans, a quo fortitudine & militandi peritia pag. 434.
vinceretur. Experimentum anno sequenti 1657 cum regiis Turennius sensit, cum ab obsidione Cameraci per Condæum depelleretur. 439.
Eodem tamen anno Mardicum cepit Turennius, postquam a *Puysegurio* de situ munimentorum melius instructus, oppugnationem non bene institutam correxisset. Annus 1658 captura *Dunkerkæ*, *Furnarum*, *Dixmudæ*, *Ypræ*, *Meninii*, *Aldenardæ*, & profligatis plus una vice hostibus, prosper fuit Gallis. Secuta A. 1660 pace, Condæum in regnum redeuntem Puysegurius Suessione stativa habens hospitio excepit, spreta Cardinalis invidia. Hic narrandi finem fecit Noster, & nos excerpendi faciemus, omissis non solum vitandæ prolixitatis gratia multis, quæ ad Autorem spectant, sed reliquis quoque, quorum mentionem facit, quæ alii gesserunt. Notari ex illis, quæ epilogi loco commemoravit, meretur, quod a se Regi Ludovico XIII consilium datum esse scribit, ut Legatos munitarum urbium ipse Rex constitueret, non dependentes ab electione & patrocinio Gubernatorum; item ut veteranas cohortes in primariis urbibus in hyberna collocaret, & ut Generali exercituum Præfecto non permitteret, ut suas legiones in expeditione in castris haberet, (commoda enim harum cum damno cæterarum injuste promovebant) sed ut eas alias in regiones 451.
militatum mitteret. Non tacet tamen, Turennii contrariis studiis multa postea ex utilibus illis consiliis mutata esse, & de hujus, quem tamen omnibus officiis demereri non neglexerit, & ob insignem fortitudinem & rei militaris scientiam maximi fecerit, in se malevolentia queritur. *Instructiones militares*, quæ in titulo memorantur, fini commentariorum adjectæ sunt, pagellarum circiter 30, & distributæ in capita 17, 458.
de quibus bellicæ rei periti judicabunt. Continent autem monita de 463.
metandis castris, de agmine in planitie aut per sylvas & trans amnes bene ducendo, de duplicatione ordinum, de acie pro hostilis exercitus situ aut ordine instruenda aut versanda, de loco ad prælium capiendo, de iis quæ in obsidione munitorum locorum, habita præsidii & aliarum circumstantiarum ratione observari debent, item de officio ejus, qui defendere talia loca velit.

MEDICINA HYDROSTATICA: OR HYDROstaticks applyed to the Materia Medica, by the Honourable Rob. Boyle, Fellow of the R. S. sive,

Hydroſtatica ad Materiam Medicam applicata per Virum Illuſtrem Rob. Boyle, Regiæ Societatis Sodalem.

Londini, ſumtibus Samuelis Smith, 1690, in 8. Plag. 18.

TAmetſi potiſſimus præſentis tractatus ſcopus ſit, oſtendere modo, qua ratione per examina hydroſtatica explorari queat, num hæc vel illa corpora inter Materiam Medicam recenſeri & adhiberi ſolita, pro genuinis reputanda, an vero pro adulterinis ac ſuppoſititiis habenda ſint: nihilominus celeberrimo Autori placuit generaliorem ei *Medicinæ Hydroſtaticæ* titulum præfigere: tum ne prolixior rubrica his, qui librum poſt hac forte allegare cuperent, incommoda foret: tum maxime, ut ipſe fatetur, exemplo ingenioſi *Sanctorii*, qui nempe non dubitarit *Medicinæ Staticæ* nomine inſignire tractatum, quo trutinam ad uſus quosdam artem medicam ſpectantes applicuit, fortaſſe haud plures, quam hic ex Hydroſtaticis eidem accommodati reperiantur. De cætero confidit Autor, nec defore ſeculo hoc naturæ ſcrutatorum feraci, qui & illius & ſuum hoc inventum pluribus poſthæc uſibus non infeliciter adhibituri ſint, utut forte a neutro ipſorum primum prævius. Licet vero nec momentoſum illud *Archimedis* Problema, (*Corpus nempe aqua gravius tanto minus in aqua quam in aere ponderare, quantum eſt pondus aquæ, mole ſeu magnitudine iſti æqualis*, cui nempe cuncta pene experimenta hydroſtatica innituntur, quodque iſtius quidem interpretes mathematice paſſim demonſtrare ſategerunt, Noſter vero *in Paradoxis Hydroſtaticis* jam olim phyſice magis explanavit) nec fluentium inde operationum modus, ab ejusdem ſcilicet Commentatoribus & *Marino Getaldo* imprimis, traditus, nova aut ignota ſint: attamen ne quis forte talium ignarus in limine hæreret, in anteceſſum non omiſit Autor ſigillatim & apparatum omnem inſtrumentorum hic neceſſariorum, & compendia per experientiam ſibi hac in re ſuggeſta, totum deniq; procedendi modum clariſſime & populari plane ſtylo ob oculos ponere: veritus nempe, ne ſi librum habitu magis mathematico indueret, eos facile deterreret & ab utilitate inde capienda arceret, qui conſpecto theorematum, problematum & ſimilibus nominibus, mox a ſcriptorum talium perluſtratione abhorrent, putantes ea Mathematicum tantum lectorem ſibi expoſcere. Et apparatus quidem hydroſta-

Digitized by Google

TAB. XI. ad A. 1691.
pag. 487.

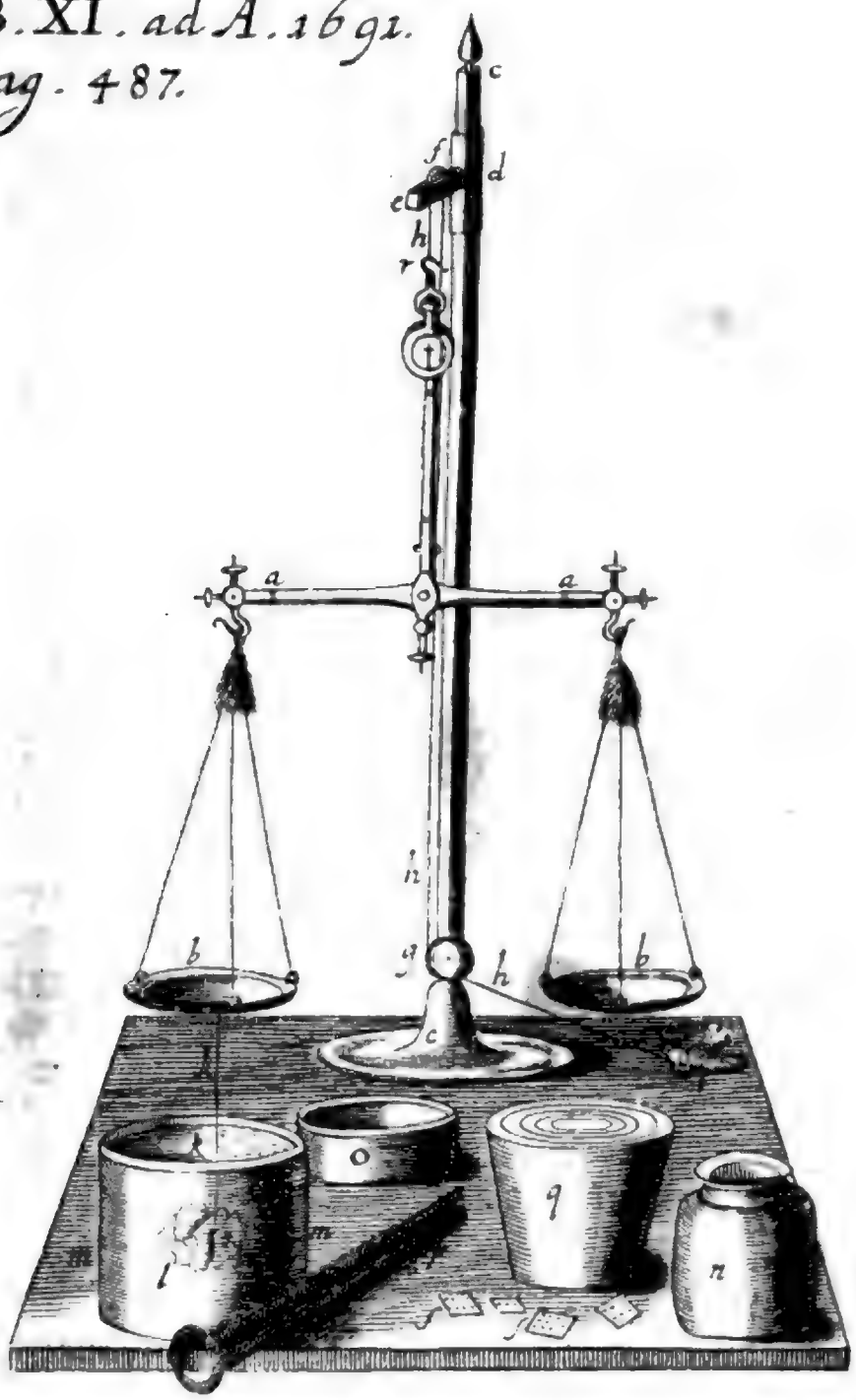

Digitized by Google

droſtaticus inſtrumentis ſat paucis iisque ſimpliciſſimis, uti ex *adjecta Figura* videre eſt, abſolvitur: inter quæ primas tenet Trutina *a a*, mediocris ſaltem bonitatis, (niſi forte gemmas aliave pretioſiora examinare eſt animus, ubi ſolito accuratior requiritur,) ſuis lancibus *b b* juſte inſtructa; hanc e fulcro ſeu columella *c c* ope uncinuli *r* ſuſpendere præſtat, quam nudis tractare manibus, ne hæ inter longiorem expendendi moram vacillantes, incertam forte reddant obſervationem: cujus quidem cautelæ neglectum quamplurimis erroribus, apud varios autores occurrentibus, anſam dediſſe Noſter conjicit. Suſpenditur vero columellæ ex brachiolo *d e*, ſurſum deorſumque mobili, eum in modum, ut mediante filo *h h h*, trochleas *f* & *g* pervadente, ſuſtolli ad lubitum aut demitti, & in quolibet ſitu ſic adminiculo ponduſculi mobilis *i* ſtatuminari valeat. Proximum eſt, ut juſta pondera ad manus ſint, cum majora unciarum, drachmarum, &c. *q*, tum minora, granorum minutiis dijudicandis apta, *ſſſſ*, quæ e ſua pyxide *o* miniſterio forcipulæ *p p*, quam digitorum expromere & tractare commodius eſt. His ita apparatis jam, ſi obveniat corpus aliquod *ſolidum aqua ponderoſius*, cujus gravitatem ſpecificam hydroſtatice explorare lubeat: non alio opus eſt, quam ut corporis pondere, quod in aere habet, prius exacte cognito & conſignato, ope ſetæ equinæ *k k* (quæ nimirum ejusdem propemodum cum aqua gravitatis eſſe, nullumque adeo in aqua pondus habere obſervata fuit) vel ſimplicis, vel pro re nata multiplicis, & inſtar reticuli adaptatæ, ex altera lancium innoxie hunc in finem perforata, (niſi ejus loco aliud ſacoma alteri lanci æquiponderans ſubſtituere quis malit) ſuſpendatur corpus trutinandum *l*, penitusque ſic immergatur intra aquam in alveolo vitreo *m m* ſtagnantem, & ita jam attendatur, quot ponderibus altera lanx indigeat ad lingulam trutinæ in perpendicularem præciſe ſitum redigendam: quo pacto innoteſcet pondus illius corporis, quale in aqua habeat. Hoc porro pondus, ſi a priori illo, quod in aere deprehenſum fuerat, detrahatur, & per Reſiduum, (quod utriusque differentiam dabit,) dividatur integrum illud in aere pondus, Quotiens manifeſtabit, quænam obtineat proportio, ratione gravitatis ſpecificæ, inter ſolidum illud examinatum & aquam mole eidem æqualem. Sic v. g. fruſtum marmoris albi, quod in aere habuerat ℥ij ʒiij ℈j gr. ix, ſeu rotundius loquendo, 1169 grana, intra aquam non adſcenderat ultra 738 grana: quibus

Tab. XI.

quibus a priori ſumma ſubtractis, reſiduum 431 granorum exhibuit gravitatem aquæ marmori mole æqualis; factaque ſic diviſione, proportio marmoris ad aquam talis prodiit, qualis eſt inter $2\frac{71}{100}$ vel proxime $\frac{7}{10}$ ad 1. Quo vero accuratior emergat computus, inter operandum ſedulo curare jubet Autor, ne corpus examini ſubjiciendum ulla parte extra aquam promineat, aut vaſis vitrei latera fundumve tangat, aut aeris bullulis ſponte ſæpius adnaſcentibus quadantenus quaſi totidem veſiculis ſupportetur leviusve reddatur; aut lanx ſuperficiei aquæ imminens ei nimis appropinquet, & ab adhæreſcentibus inde guttis obſervatio turbetur: denique ut lanci pondera continenti tanta ſimul ſetæ equinæ portio indatur, quanta in altera corpus appenſum tenenti ſuper aquam extat: quandoquidem ea tantum ſetæ pars, quæ aquis mergitur, nulla indiget ponderis compenſatione. Si *corpora* examinanda tam *puſilla* ſint, ut circumligari ſe non commode ob exilitatem ſetis equinis patiantur, nec reticulo inde contexto comprehendi valeant, qualia ſunt gemmarum fruſtula, *pulveresve* ponderoſiores: iis recipiendis adhibetur ſitula vitrea latioris orificii, qualis *n* in figura apparet, cujus pondus tam in aere, quam in aqua prius exacte explorandum: huic enim a ſeta ſuſpenſæ talia immittuntur, ipſaque dein penitus aquæ ſubmerſa, eodem modo, ut cum aliis corporibus proceditur. Eadem ſitula inſervit etiam ponderandis hydroſtatice *liquoribus aqua gravioribus* & ab ejus commixtione immunibus: qualismodi ſunt hydrargyrum & olea nonnulla chymica, cinnamomi puta, cariophyllorum, Guajaci, &c. Pro *reliquis vero liquoribus* expendendis varia communicantur rechnaſmata. *Primus modus* eſt, ut liquorum gravitas exploretur miniſterio certi cujusdam corporis in aqua ſubſidentis, (cujus pondus ſemel notum ſit) in variis nempe liquoribus ſucceſſive trutinati, perque ponderis ſui in quolibet eorum repertam quantitatem, ipſorum gravitatem ſpecificam prodentis; uti v. g. idem Succini fruſtum in aqua pependit $6\frac{3}{4}$ grana, in vino rubro Gallico $8\frac{1}{2}$, in ſpiritu vini $17\frac{1}{8}$, denique in vinoſis ſpiritibus ſumme rectificatis $34\frac{1}{8}$. Cum vero ſuccinum, levioribus quidem liquoribus examinandis aptiſſimum, in gravioribus, v. g. oleo Tartari per deliquium, fortiori ſolutione ſalis Tartari vel Cinerum clavellatorum, oleo Vitrioli, ſpiritu Nitri, etſſ. ſupernatet, adeoque exploratione tali ineptum reddatur, Noſter conſultiſſimum expertus eſt, pro talismodi operationibus adhibere bullam vitream, immiſſo prius pauxillo

pauxillo Mercurii pro augenda gravitate, hermetice ſigillatam; aut melius adhuc fruſtum Cryſtalli montanæ, præſertim cum graciles ejus ſtiriæ priſmaticam a natura figuram nactæ, immergi aptæ ſint lagenulis etiam minoribus, pretioſiores liquores includentibus, absque ullo horum diſpendio: uti & reliquæ proprietates pleræque, quas ad *ſolidum* ejusmodi *hydroſtaticum* requirit Autor, in ea concurrunt: quæ ſunt, ut corpus tale in omnibus, præter hydrargyrum, liquoribus ſubſidat, item, ne quid de pondere ſuo perdat per effluvia inſenſibilia, ne diſſolvi ſe aut corrodi ab ullo liquore patiatur, ne fractu facile ſit; utque tandem uniformis, qua ſenſum & parabilis materiæ ſit, quo experimenta eo facta cum aliis communicari ab iisque pariter probari valeant. *Alter modus* liquorum pondus examinandi, mechanicus potius, quam hydroſtaticus, talis eſt, ut ampulla gracili collo inſtructa pluribus ſucceſſive liquoribus ad certum & fixum usque ſignum repleatur, & ſic dein ponderoſitas cujuslibet trutina expendatur. *Tertius* a Merſenno communicatus, conſiſtit ex cavo cylindro æneo, inferius ſacomate onerato, quo arrectus in liquoribus natare, & ſic magis minusve ultra eorum ſuperficiem extans ſpecificæ gravitatis gradus indigitare queat: cui ob corroſionis facilitatem, Noſter vitreum ſubſtituere mavult, duplici inferius bulla inſtructum, quarum inferior Mercurio gravanda pauliſper ſit, quo ſitum teneat perpendicularem. *Quartus* ab eodem Merſenno proditus ita ſe habet, ut liquores qualescunque hydroſtatice examinandi, infundantur in ampullam minorem vitream, obturaculo cereo vel ſubereo firmiter, & excluſo omni aere obſtructam; atque ita aquæ immergantur, hydroſtatice inſtar aliorum corporum ponderandi, cognito tamen prius ampullæ obturaculique pondere tam in aere, quam in aqua: quod nempe dein deducendum eſt ab obtenta ejusdem gravitate, quam liquore plena habuerit. Cum vero ampullæ hujus obturaculum ſive cereum ſive ſubereum hoc incommodi habeat, quod aqua levius ſit, ſeparataque adeo trutinatione indigeat, ac præterea corroſioni variorum liquorum pateat, Noſter ejus loco elegit vitreum, ampullæ collo exactiſſime per mutuam attritionem adaptatum: præbuitque ampulla iſta, quam rotundam adhibuit, exemto obturaculo alium inſuper uſum, ſubiens nempe vices *fiſulæ hydroſtaticæ*, ſupra indicatæ, pro examinandis pulveribus: quin & immiſſo pauxillo hydrargyri obturata inſervit loco *bullæ hermetice ſigillatæ*, cujus pariter

ſuperius facta mentio eſt. Denique ſi *corpus tale* hydroſtatice examinandum offeratur, quod in *aqua facile diſſolvatur* sive ſe miſceat, id conſilii Autor ſuggerit, ut, quandoquidem id immediate in aqua ponderari nequit, alius loco hujus liquor ſubſtituatur, a quo talis diſſolutio metuenda haud ſit, atque ſic inveſtigetur ſpecifica gravitas, quam corpus reſpectu hujus liquoris obtineat, tandemque comparata utriusque liquoris inter ſe differentia innoteſcat, quamnam gravitatem corpus in aqua habiturum fuiſſet, ſiquidem intra eam tuto examen inſtituere licuiſſet. Cum vero experientia doceat, eas ſubſtantias, quæ in *aquoſis* liquoribus diffluunt, intra *oleoſos* diſſolvi non ſolere, ſaltem quoad ſenſum ac tam brevi tempore, dum ponderatio peragitur; hinc facile patet, oleoſum aliquem liquorem aquæ hic commodiſſime vices ſubire. Præ cæteris vero aptiſſimum Noſter huic negotio expertus eſt oleum Terebinthinæ, & quidem limpidius illud, quod vulgo ſub ſpiritus Terebinthinæ nomine venire ſolet: partim quod paſſim ejus copia haberi poſſit, nec adulterari facile ob pretii vilitatem ſolean, uti oleis chymicis ſæpius contingat: partim quia tanquam deſtillatum corpus liberius reputari valeat a mixtura particularum aquoſarum, quibus olea vulgata expreſſa plerumque ſcateant.

Expoſuimus hactenus modos, quibus varii generis corpora hydroſtatico examini ſubjicere liceat: in quibus quidem ex Autore noſtro communicandis vel ideo prolixiores eſſe voluimus, ne talismodi compendiorum ignaris interim carendum foret experimentis adeo proficuis, ſi forte ingenioſi hujus ſcripti translationem, de qua tamen haud dubitamus, diutius nonnihil differri contingeret: reſtat nunc ut videamus, quid utilitatis ejusmodi examina, in arte & materia Medica inprimis præbere valeant. Et *uſus I.* quidem ab Autore noſtro allegatus, concernit potiſſimum lapides aliave foſſilia ad regnum minerale ſpectantia: ut nimirum generatim explorare liceat, num ea metallici aliquid admixtum intra ſe foveant. Quandoquidem enim Idem jam *in Tractatu* antehac *de Gemmarum origine & virtutibus* edito deduxit, præcipuam, ſi non omnem Gemmarum vim & efficaciam pendere a qualitatibus metallicarum & mineralium ſubſtantiarum, materiæ lapidiæ, dum ea liquida adhuc aut ſaltem mollis fuit, intime unitarum, quod veroſimile eſt pariter, imo magis adhuc obtinere in bolis, argillis aliisve foſſilibus ignobilioribus, dum ſcilicet intra ea,

dum

dum *in ſolutis principiis* extiterunt, major metallicarum partium copia ſemet inſinuare facilius potuit: Medicorum utique intereſſe arguit, noviſſe, plus minusve materiæ talis adventitiæ corpori alicui num admixtum ſit. Ad faciendam vero talem æſtimationem conſultum judicavit, normæ loco adſumere lapidem aliquem maxime purum, qua ſenſum certe, & ab omni adventitia tinctura mixturave maxime liberum, *cryſtallum* puta; cujus gravitatem ſpecificam comperit ſe habere ad æqualem aquæ molem, ut $2\frac{1}{2}$ ad 1 circiter, vel absque fractione, ut 5 ad 2. Pro regula itaque haud fallaci tradit, quod, quandocunque durum aliquod foſſile facto examine hydroſtatico deprehendatur eſſe multo ponderoſius, quam cryſtallus ejusdem molis, pro ſigno ſat probabili hoc haberi debeat, ſolido illi concreto notabilem ineſſe quantitatem corporis alicujus metallici aliusve mineralis; unde porro ejus qualitates vel proficuæ vel nocivæ humano corpori deduci queant: fatetur tamen, argumentum hoc negative haud procedere, quandoquidem ad qualitatem ejusmodi conciliandam nonnunquam perexigua adventitiæ materiæ portiuncula admixta ſufficere poſſit. Cæterum regulam hanc comprobarunt varia tentamina circa diverſos lapides in re medica occurrentes facta, quorum nempe ſinguli cryſtallum gravitate ſpecifica ſuperare viſi ſunt: ſic v. g. Hæmatites ad aquam ſe habuit ut $4\frac{45}{100}$ ad 1; Lapis Lazuli, ut 3 ad 1; Magnes ut $4\frac{95}{100}$; Lapis Calaminaris (cujus in pollinem triti miram virtutem, in curanda diarrhœa torminoſa & quandoque dyſenterica, magnopere ſibi a famoſo quodam nec indocto empirico commendatam narrat Autor,) ut $4\frac{69}{100}$ ad 1. *Uſus II.* indicatur, dijudicare num corpus aliquod lapidi quoad ſpeciem æmulum revera pro tali habendum, adeoque ad regnum minerale referendum ſit; quo magis enim illud abludat a ſpecifica cryſtalli gravitate in defectu, eo minus titulo tali dignum eſſe: ita patuit corallia & margaritas propius ad naturam lapideam accedere, quam aut calculum humanum aut lapidem Bezoardicum: dum proportio quidem gravitatis coralliorum ad aquam fuit, ut $2\frac{68}{100}$, & margaritarum ut $2\frac{51}{100}$ ad 1: calculi humani vero tantum ut $1\frac{76}{100}$, item $1\frac{69}{100}$, & lapidis Bezoar quandoque ut $1\frac{47}{100}$, quandoque ut $1\frac{55}{100}$ ad 1: qua occaſione Autor perhibet, Medicum quempiam experientiſſimum diuque in India Orientali verſatum, ac ita propitiam ſæpe occaſionem nactum genuini lapidis Bezoardici virtutes probandi, nihilominus ei calculum

culum humanum aut æquare aut præferre quoad efficaciam solitum fuisse. *Usus II* est, quod distinguere nonnunquam hoc adminiculo liceat diversas ejusdem corporis species, sub eadem quidem vulgo denominatione venientes, at non minus quandoque inter semet variantes, quam ejusdem speciei individua: exempli loco adducuntur diversæ *magnetis* species pondere notabiliter discrepantes, dicunturque Norvagici & Anglicani haud paulo graviores esse Italicis, Elvam Insulam nactis patriam. Sic *hydrargyrum* Hispanicum hydrostatice examinatum a Nostro compertum fuit ratione ponderis ad aquam se habere ut $14\frac{11}{100}$ ad 1: cum alioqui vulgaris Mercurius fere se contineat intra proportionem 14 ad 1, aut plane $13\frac{1}{2}$ ad 1. Pariter quoque inter *Gramatos* Europæos & ex America advectos tantam sensit intercedere differentiam ratione gravitatis specificæ, ut non abs re conjicit diversissimæ utrosque virtutis esse, qua gradum saltem, si non qua speciem. *Usus IV* habetur, discernere lapides genuinos, sive minerales sive animales, a factitiis & adulterinis: nempe quemadmodum inter qualitates corporum vix ulla est, iis adeo intime inhærens, ut gravitas specifica: sic nil quoque difficilius est impostoribus, naturalis nimirum historiæ plerumq; satis ignaris, quam eandem aut exacte imitari, aut alterare, quin simul sensibilis semet exerat mutatio in reliquis qualitatibus fraudem detectura: sic gemmæ factitiæ ex minio paratæ, pariterq; margaritæ Mercurii adminiculo fabrefactæ, utut speciosissimæ, tamen insita ponderositate nimia facile se produnt. *Usus V* in eo consistit, quod ope talis examinis hydrostatici probabiliter æstimare detur intemeratam bonitatem gradumque puritatis in variis corporibus: cognito nempe semel specifico pondere alicujus individui, quod genuinum esse noverimus, eoque dein collato cum gravitate aliis ejusdem speciei insita. Et sane adseverat Autor, majorem hoc intuitu inter lapides ejusdem nominis differentiam obtinere, quam quis facile sibi persuaderet: quo spectat exemplum de Granatis superius allatum. At vero hic simul monet, gemmarum nobilitatis æstimationem non eodem modo fieri mox debere a Medicis, uti quidem a Gemmariis: scilicet hos quidem, de venustate & splendore maxime solicitos, inter gemmas ejusdem speciei non abs re eas præ aliis in pretio habere, quæ cæteris paribus, specificam gravitatem exerant minorem, ut quæ fere magis uniformes ac translucidæ sint, tincturam suam nactæ a pigmen-

tis

tis partium ſubtiliorum: aſt viciſſim Medicos atque Chymicos, in gemmis virtutem medicamentoſam unice intuentes, merito eas præferre, quæ ponderoſiſſimæ ſunt, uberiorem nempe portionem ſubſtantiæ mineralis vel metallicæ adeptæ. Ne vero gratis hoc aſſerere videatur, exempli loco exponit, quomodo in opinione ſua, qua ſuſpicatus fuerat, in Granatis latitare ſat copioſa corpuſcula metallica naturæ Martialis, confirmatus per experimentum fuerit. Scilicet Granati Bohemici, ſaturato rubore conſpicui & in minutiſſimum pollinem contriti (& quidem ad evitandam ſuſpicionem, mortario non ferreo) grana octo cum vitri cryſtallini in pulverem redacti uncia una commiſcuit, & intra fornacem fervidiſſimam ad bihorium in fuſione detinuit: unde prodiit maſſa uniformis ſatis & ſufficienti *virore* tincta, qualem nempe colorem alias præparatum ferrum vel chalybs vitro puro conciliare ſolent. Non ideo tamen negat, dari quandoque pigmenta mineralia naturæ adeo ſubtilis, ut vel minima eorum quantitas, quæque vix ſenſibiliter gemmas aliis minus coloratis graviores reddere valeat, ad quamlibet totius earum materiæ partem imprægnandam ſufficiat: id quod illuſtrat exemplo Zaphoræ, cujus nempe partem unam centeſimam vitro Veneto in fuſione probe commixtam, ad idem colore cæruleo ſuaviter ſaturato imbuendum ſufficere expertus eſt. *Uſus VI.* innuitur, acute dignoſcere ſpecificam variorum liquorum gravitatem, non modo ad diſtinguendum ſic genuinos & intemeratos ab adulteratis & corruptis, ſed & pro aliis finibus, tam reſpectu materiæ medicæ proprie ſic dictæ, quam aliarum phyſiologiæ partium utilibus: cum certum ſit, alterationes in gravitate liquorum ſpecifica emergentes plerumque comitem habere ipſius conſiſtentiæ mutationem. Sic v. g. hoc pacto experiri datur, quatenus aſſervatio diuturnior, fermentatio, putrefactio ſpecificam liquoquorum gravitatem immutet; item probare licet gradum ſpirituoſitatis aut virtutis in variis liquoribus & menſtruis, & quidem certius & compendioſius, quam per deflagrationem vulgo uſitatam, qua nempe perditur, quantum probationi deſtinatur. Quoad examinis hydroſtatici applicationem vero hic pro regula notare jubet Autor, quod inter liquores quidem per deſtillationem ex vino, pomis aliisque fermentatis paratos, *leviſſimi*, inter acidos vero ſpiritus & liquores *graviſſimi* pro fortiſſimis omnium ejusdem generis reputandi ſint: id

quod nempe ſcire, gradumque adeo ſubtilitatis roborisve liquorum in numerato quaſi habere, multis caſibus maxime neceſſarium eſt: ſic expertus nonnunquā fuit Noſter, *aquam fortem* nimis quandoq; fortē apparuiſſe pro arrodendo argento, adeo ut opus habuerit prius per aquæ admixtionem nonnihil debilitari. Pariter & falli ſubinde arguit Chymicos, quando pro Extractis parandis indiſtincte adhibeant Spiritum Vini rectificatiſſimum: quandoquidem virtus medicamentoſa complurium corporum non unice reſideat in eo, quod Chymicis *ſulphur* audit, ſeu parte reſinoſa, cui ſane eliciendæ omnino talis Spiritus vini aptiſſimus; ſed ſæpius in gummoſa & quandoque mucilaginoſa ſubſtantia, pro qua elicienda ſpiritus ſuo phlegmate adhuc pauliſper dilutus magis foret adæquatus: uti v. g. conſtet, Gummi Arabicum, Tragacantham etſſ. non parere ſpiritui vini rectificato, bene tamen debiliori: myrrham quoque in hoc facilius, quam illo diſſolvi. *Uſus VII.* eſt Stereometricus, non directo quidem tendens ad examinandum materiam medicam, & Medicis tamen & Phyſicis non parum proficuus, pro meliori deſcriptione & exactius determinanda magnitudine variorum Simplicium, quam vulgo per dimenſionem nudam longitudinis latitudinisque fit: dum certum eſt ob inſignem figurarum, irregularium præſertim, varietatem multa dari poſſe corpora mole diverſiſſima, & eandem nihiloſecius longitudinis latitudinisq; menſuram recipientia. Certius itaque molem eorumdem determinare docet Autor. Scilicet cubis ex varia materia, magnitudine unius præciſe plurimve pollicum, in aere prius, dein in aqua trutinatis comperit, aquam unius pollicis cubici dimenſione, ponderare 256 grana, aut ſaltem exceſſum defectumque vix notabilem eſſe: vel ideo vero numerus iſte præ aliis ſe commendavit, quod absque ullis fractionum ambagibus ſepties bipartiri ſe pateretur, puta in 128, 64, 32, 16, 8, 4 & 2, adeoq; huic negotio commodiſſimus eſſet: maxime cum experientia ei haudquaquam reclamaret. Si ergo ſolidum aliquod, poſtquam ejus pondus in aere prius exploratum eſt, in aqua deprehendatur de gravitate ſua perdere ℥ß. xvi. gr. ſeu rotundius 256 grana, tuto concludere licet ejus dimenſionem eſſe præciſe unius pollicis, cujuscunque etiam illud ponderis aut materiæ ſit: quod ſi numerum iſtum excedat, aut eum non attingat, non minus facilis erit extenſionis æſtimatio ob fractionum commoditatem, dum

32 quælibet grana designant $\frac{1}{8}$ pollicis partem, adeoque excessus ille defectusve nullo pene negotio computari potest. Si corpus tale sit, quod in aqua solvatur, eadem operatio, ut supra monitum, institui potest in Oleo Terebinthinæ: hac tamen observata differentia, quod ejus olei pollex cubicus non 256, sed modo 221 $\frac{1}{8}$ grana pendere compertus sit. Corporis aqua oleove hoc levioris soliditatem ita explorare, difficilius quidem videri posset, cum experimentum proprie tantum concernat corpora in fluido subsidentia; ita vero, ad Mersenni, hac in parte justo obscurioris ductum, rem aggredi jubet Noster: nimirum 1. Corpus illud aqua levius in aere ponderetur; 2. sumatur lamina plumbea, isti submergendo sufficiens, ponderis certi atque rotundi, v. g. unius præcise drachmæ vel unciæ; 3. hujus pondus, quale in aqua exserat, exploretur, & a priori illo cognito subtrahatur; 4. lamina ope setæ equinæ alligetur corpori examinando, & consignetur, quantum pondus in aere aggregatum hoc habeat; 5. idem aggregatum in aqua trutinetur, & obtentum ita pondus ab illo subducatur: Differentia dabit specificam gravitatem aggregati respectu aquæ; 6. ab hac differentia subtrahatur rursus solius laminæ specificum in aqua pondus, ac Residuum manifestabit pondus corporis levioris in aqua; 7. hoc ipsum tandem per 256 (quot nempe grana unum pollicem aquæ cubicum habere supra dictum est) dividatur, habebiturque sic soliditas propositi corporis aqua levioris. Si vero hoc simul porosum atque bibulum, adeoque metuendum sit, ne inter explorandum aqua semet intra illud insinuet, jubet Autor id prius, postquam nempe corporis pondus in aere indagatum fuerit, tunica cerea totum obvestire, ipsumque ceræ ita obductæ pondus, quod in aere habeat, (aquæ enim cera ponderi non multum dissimilis est) explorare: porro alligata lamina plumbea observare pondus hujus aggregati in aqua, indeque subtrahere pondus aquæ, quanta ceræ adjectæ mole æqualis sit, ac de cætero procedere eodem modo, ut antea expositum est. Alium præterea modum communicat Autor, corporum bibulorum minorum, sive aqua sint graviora, sive leviora, soliditatem computandi ope Mercurii, illis in vasculo, cujus capacitas stereometrice prius cognita sit, si peraffusi, explorato prius numero granorum, quot uno pollice cubico Mercurii contineantur. Denique occurrit objectionibus nonnullis, quibus aliqui incertitudinem experimentorum hydrostaticorum arguere solcant, petitis

titis partim a discrepante pondere aquæ, diversis e locis haustæ, partim a discordia autorum in gravitate variorum corporum definienda passim discrepantium. Prius quod attinet, testatur Autor, se varii generis & loci aquis exploratis, persensisse earum differentiam in gravitate adeo exilem esse, ut vix ultra $\frac{1}{1000}$ alia aliam gravitate superet, (speciatim vero nivalem cæteris leviorem prædicat,) ut adeo minutum hoc discrimen in re, ubi non mathematica, sed physica tantum accuratione opus sit, vix ullius momenti esse valeat: quoad alterum non diffitetur, scriptores nonnihil inter se hac in parte dissonare, cujus rei plusculas quoque causas adducit: cum tamen & ipsæ hæ differentiæ plerumque, fere illarum instar, quæ in Observationibus Astronomicis semet exerunt, satis exiles sint: iis nil quicquam obstantibus concludit, experimenta hydrostatica, tot nempe in praxi egregios usus præbentia, in pretio habenda esse, nec minus accurata, quam ullum ex aliis modis, hactenus pro determinanda proportione corporum ratione ponderis & molis, mensurandaq; eorum corpulentia adhiberi solitis. Superesset nunc, ut de libri hujus appendice, cui Titulus, *Methodus Hydrostatica æstimandi Mineras*, diceremus: verum cum jam in nimium excreverit hic discursus, ejus relationem in proximum mensem, si Deo placuerit, Lectoris nunc tædium veriti, differre cogimur.

BASILII FABRI SORANI THESAURUS ERUditionis Scholasticæ, jam olim post aliorum operas per AUGUSTUM BUCHNERUM recensitus & emendatus. Huic novæ Editioni accesserunt præter Indicem Latinum rituum & antiquitatum, Germanicum item dictionum & phrasium, infinita pene vocum & exemplorum Supplementa, iteratis curis CHRISTOPHORI CELLARII.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Friderici Gleditschii, 1691, in fol.

Constat Alphab. 20.

BASILII FABRI, viri eruditissimi, *Thesaurus Eruditionis Scholasticæ* jam diu notissimus est, postquam jam ultra seculi spacium discentium usibus inserviit; neque minus constat, AUGUSTUM BUCHNERUM

NERUM literarum istarum, si quisquam alius, peritissimum, aliosque post illum doctissimos Viros, semel atque iterum ea adjecisse, quæ in *Thesauro* hoc desiderari videbantur, eundemque fulgentissimum reddere poterant. Sed isti tamen omnes cum in hoc tantummodo desudaverint, ut sua, quæ annotaverant, insererent, non vero ut omnia in aliam faciem reformarent, quæ quidem emendatione videbantur indigere; cumque præterea sine Autoris mentione multa, omnia fere sine Autoris sectione, hoc est, libro, capite, versu allegata; & innumera vocabula plane omissa; sæpe etiam longa serie quædam sine exemplo & testimonio nude apposita deprehenderentur; istam demum, arduam quidem & difficilem provinciam sibi imponi passus est clarissimus CELLARIUS, multis ingenii monumentis dudum famæ celebritatem adeptus, nobisque proinde sæpenumero cum laude nominatus, ut istis omnibus, & si quæ plura in utilissimo libro prætermissa erant & requiri poterant, pro sua in his rebus spectata dexteritate remedium afferret, Lexico huic celebratissimo colophone veluti imposito. Ille igitur iterata industria opus aggressus, vacua supplere, turbata ordinare, bis posita aut alieno loco inserta resecare curæ habuit, adjectis præter nova exempla, novasque observationes ferme innumeras, ad minimum millenis vocabulis, quæ frustra hic antea aliquis quæsiverit. Imprimis vero id sedulo egit, ut Autores accuratissime citarentur, allegato libro, & libri minore inciso, sive epistola, sive carmine, sive quod vulgo appellitari mos est, capite, capitisque paragrapho aut carminis versu. Ut adeo nunc demum, quantum ipsius rei indoles atque ratio permittit, Lexicon habeat studiosa juventus, quod suis numeris absolutum videri possit.

LEONARDI PLUKENETII PHYTOgraphia.

Londini, sumptibus Autoris, 1691, in 4.

GRatiam certe permagnam a curiosioribus Botanophilis inibit clarissimus Autor, quod adeo raris egregiisque plantis augere numerum Exoticorum, ad imitationem clarissimi Breynii aliorumque, voluerit. Sunt enim Phytographiæ binæ partes: prior 72 Tabulis absoluta ultra 400 stirpes continet, posterior continuando seriem Tabularum a 73 ad 120 excurrit, atque adeo 48 Tabulas complexa, ultra 300 plantas addit. Utrinque plures novæ hactenus nondum, aut pag. 409. 333.

etiam obſcurius deſcriptæ recenſentur, præcipue quas ex India Orientali a Chirurgo peritiſſimo D. Richardo Sambach ad Pharmacopœum & Botanicum apud Londinenſes meritiſſimū D. Jacobum Pettever miſſas impetravit. Id autem egit clariſſimus Plukenet, ut non modo icones illarum ſtirpium Tabulis inſcriberentur æneis, ſed & nomina ex Notis Characteriſticis deſumta ſubnecterentur, ſervato tamen in utraq; parte Operis ordine alphabetico, ut hoc facilius quæſita reperiri queant.

FERDINANDI HELFRICI LICHTSCHEID, VVirmla-Auſtriaci Conſiderationes quædam circa altitudines & velocitates pendulorum in diverſis circulis.

TAB. XI. *Fig. I.* EVolventi nuper Clariſſ. Renaldinii inſigne analyticæ artis opus, & imprimis Partem Secundam, quæ Reſolut. & Compoſ. mathematicam complectitur, incidit pag. 192 figura pendulum repræſentans, quam alibi antehac videram. Evolvi igitur Borelli tractatum de vi percuſſionis, ubi in annexa reſponſione ad conſiderationes Stephani de Angelis mox ab initio, pag. 239, hoc ſchema, una cum determinatione, eandem, in diverſarum longitudinum pendulo, permanere velocitatem, inveni, in qua paralogiſmum commiſſum eſſe a Borello, Clariſſ. Renaldinius, licet penitus omiſſo Borelli nomine, hic demonſtrare intendit. Et fatendum ſane eſt, non vacillare oſtenſionem Renaldinii, ſi id ſaltem demonſtratum dare voluit, velocitatem mobilis in F (termino nempe ſimilis arcus, cum AE,) conſtituti, non eſſe eandem cum velocitate ejusdem mobilis in A exiſtentis. Nam quia tempora oſcillationum ſunt in ſubduplicata ratione radiorum, (Seu, quadrata temporum ſunt ut radii,) ut notum, & Borellus de vi Percuſſ. Prop. 92, pag. 169 demonſtravit, ubi autem temporum periodicorum quadrata ſunt ut radii, velocitates erunt in dimidiata ratione radiorum, per coroll. 4. Prop. IV, Lib. I Neuton Princip. Mathem. & quia ut circulorum radii, ſic ſimiles arcus, & ſubtenſæ in illis circulis, ut conſtat, & Sturmius monuit Matheſ. enucl. p. 19; erunt quoque velocitates in ratione ſubduplicata ſubtenſarum arcuum illorum ſimilium. Cum ergo radius BA ad rad. BF ſit ut 4 ad 1, erunt quoq; ſimiles arcus AE, ad GF ut 4 ad 1, tempora autem oſcillationum AE, 2, GF, 1. Ergo velocitate ut 1, tempore ut 2, percurritur duplus arcus GF, qui tamen

tamen nondum æqualis est arcui AE, sed ejus saltem subduplus, adeoque velocitas quoque non eadem, sed tantum subdupla erit. Sed quia hoc ipsum, nempe percurri a mobili, certam velocitatem habente, in diversis longitudinibus seu circulis, similes arcus (quod tamen supponitur in Renaldinii ostensione) expresse negavit Borellus, miratus sum, idipsum fundamenti loco deductioni ad absurdum substerni, quod ex professo impugnare eo in loco intenderat Borellus. Rem ergo & experimento & calculo inde ducto inquirere statui, ubi omnino firmissimam Borelli sententiam, & naturæ legibus consentaneam deprehendi, ordine vero tali procedebam. Cum Viro Celeberrimo Dn. Leibnitio de publicatis Act. Er. 1686, Mart. p. 161, legibus naturæ circa quantitatem motus, Cartesianæ sententiæ contrariis, controversia moveretur, & is prolixius sententiam suam declararet, quæ vim motricem in corporibus, ex altitudinibus, ad quas ascendunt, vel ascendere possunt æstimat, seposita ratione temporis, utpote hic inutili; ego saltem id experimento confirmatum spectare volui; *mobile a certa altitudine quantocunque tempore cadens, ad eandem, quantocunque tempore, iterum ascendere.* Sumsi igitur Pendulum AB plurium pedum (ne in minori longitudine error tegeretur,) & ducta ad perpendiculare AB, quam ipsum pendulum in quiete monstrabat, alia perpendiculari CD (quæ propterea horizonti parallela erat) per punctum E pro lubitu sumtum transeunte, illam altitudinem EB pro certa & constanti usurpans, infixi acum in punctum E, ut pendulum in Oscillatione, obstaculo hoc ad alium circulum, diversum a priore, permeandum adigeretur; adducto proin pendulo ad punctum D in linea horizontali, describebat id lapsu suo arcum DB, sed ibi ob remoram acus in E, ascensu suo describebat arcum BF, cujus radius erat EB, & vel millies repetito Experimento breviori quidem tempore, ad eandem tamen altitudinem EB, seu lineam horizontalem CD ascendebat, in puncto F ascensum finiens. Sic quoque si adductum pendulum in F dimittebatur, describebat lapsu suo arcum FB, & quia ibi integra longitudo fili AB non amplius impediebatur, describebat ascensu suo arcum BD, cujus radius tota longitudo penduli erat, sed tamen (longiori quidem tempore) ad eandem altitudinem, punctum nempe D ascendebat. Dein in puncto Q sumto ubicunque in linea AE iterum alia acus infixa in causa erat, ut pendulum adductum in linea horizontali punctum H tangeret, & inde delabens describebat arcum *Fig. II.*

HB diversum a priore DB, sed ascensu suo iterum, ob remoram in E, arcum BF usque ad horizontalem CD, prout antea describebat. Et sic vel centies variatis per punctum O, propius vel remotius sumtum radiis, manente tamen altitudine EB immutata, tempora quidem lapsus & ascensus diversissima erant, sed altitudo unde delabebatur, & ad quam redibat pendulum, eadem. Imo si supra hanc altitudinem constanter elevaretur pendulum aliquantisper ad punctum, ex. gr. K, describebat arcum lapsu suo KB, & ibi iterum ascendens in arcu BF, ob nondum consumtam omnem vim circumvolvebat filum aliquoties motu gyrativo circa acum in E, & sic innexum quiescebat. Veritatem igitur sententiæ Leibnitianæ circa motum pendulum motu comprobavit. Sed nondum solicitus eram, eademne an diversa esset velocitas penduli in diversis his arcubus, donec nuperrime Renaldini examen Borellianæ demonstrationis legerem, ubi cum omnes tres suppo-
Fig. I. sitiones ipsius veræ essent, ex secunda tamen (eandem esse rationem penduli perficientis circumferentiam circuli ADE, circulique GF, ac est, si in plano aliquo verticali moveretur, describendo arcum ex A in E, & ex D in F) dubium ob prius experimentum statim incidit hujusmodi: Certe ad convincendum Borellum paralogismi & absurditatis, non sufficit assumere arcus AE & GF similes, sed arcus GF talis esse debet, qui eandem altitudinem ascensus cum arcu AE habeat, adeo-
Fig. III. que arcum GF non includi & determinari lineis BA & BE posse, sed utrinq; adhuc multum excursurum. Ut ergo certus essem, an pendulum longius & brevius gyris suis circa coni ejusdē latera BA, BE volveretur, ita ut nunquam angulus ABE mutaretur, sumsi iterum pendulum plurium pedum BA, infixoque unco laqueari, filum longitudinis tantæ, ut globus penduli pavimentum tangeret, per eum trajeci, & in gyrum acto pendulo in certa a solo altitudine, nempe quarta totius penduli parte EL = DK; una cum Dn. Teubero Collega meo conjunctissimo, qui tum commodum advenerat, observare cœpi, qua ratione sensim adducto filo penduli usque ad signi notatam quartam partem (prout vult experimentum Borelli) radii gyrorum decrescant, & ut eo exactius res innotesceret, filum aliud gyrorum amplitudinem mensuram BA in unco firmatum, in certa a perpendiculari BD distantia, (quæ paulisper major erat, quam ut pendulum gyrans in infimo gyro ADE id tangere posset) usque ad pavimentum deduxi, sed licet primus pen-

duli

duli gyrus ADE non attingeret filum, attractum tamen pendulum priorem illum coni angulum ABE quem gyrando designabat, adeo excedebat, ut nondum ad quartam partem attractum, sese circa filum BH, utpote impediens motum jam ultra excurrentem, circumvolveret, & sic ulterius gyrari prohiberetur. Neque prius hæc circumvolutio cessabat, quam filum BH, (quod semper remotius a perpendiculo distare feci, tandem ad angulum rectum cum linea BD, adeoque horizonti parallelum constituerent, eadem causa prohibuit filum BC, quo pendulum per annulum B elevabatur, quemcunque acutum angulum cum BD constituere, sed rectum vel penitus aliquantisper obtusum exigebat. Sed tum pendulum ad quartam partem usque elevatum, gyrum horizonti parallelum GBF describere vidimus. Unde & hic in motu gyrativo eandem altitudinis regulam, quæ in priori experimento obtinuit, semper observari facile concludi potuit. Nempe si in certa quadam, ab infimo quietis puncto, altitudine quam sinus versus arcus gyrationis DK vel EL indicat, pendulum gyrari incipiat, attractum ad quamvis longitudinem, minorem quidem gyrum sed in altitudine eadem ab infimo residuæ longitudinis puncto peraget, adeoque facile recta perpendiculariter per altitudinis fixæ punctum transeunte, & a longitudine penduli utrinque terminata, amplitudo gyri determinabitur. Lineam curvam omnes illas amplitudines determinantem postea contemplabimur. Jam ergo facile veritatis quantitatem concludere licebit calculo. Sit pendulum certæ longitudinis $AB = a$, vel oscillans vel gyrans in certa altitudine $BD = b$: erit ipsum in puncto C Sinus Recti arcus altitudinis, nam $AC = AB$, Velocitas ejus $= v$ erit hic, ut subtensa BC, quod notissimum geometris pronunciat Neuton Princ. pag. 21. Jam attrahatur ad quartam (vel aliam quamcunque) longitudinis partem $AE = ea$, altitudo eadem ab E versus A sit *Fig. IV.* $EG = b$, residuum ergo $GA = ea - b$ ergo sinus rectus hujus arcus altitudinarii GH, & pendulû (quod præsupponitur eandem vim retinuisse abstractis resistentiis aeris, proprii ponderis &c.) erit in E, & velocitas ejus erit ut subtensa EH, sed hic arcus major est arcu EF, qui similis est arcui BC, & subtensa EH major subtensa EF, quæ similis est subtensæ BC: ergo quia velocitates in eodem circulo sunt ut subtensæ EH ad EF, in diversis circulis autem in dimidiata ratione subtensarum (quin & radiorum) patet præcipuam rationem habendam esse subtensarum BC, EF, EH, ut exacte determinentur, quod ex doctrina Triang. Rectang. facile habetur.

I Subt. BC

$AC^q - AD^q = DC^q.$
$a2 \quad a2-2ab+b2 \quad 2ab-b2$
$DC^q + DB^q = BC^q.$
$2ab-b2 \quad b2 \quad 2ab$
Ergo Subt. BC $= \sqrt{2ab}$

II Subt. EF

AB Rad. AE rad. :: BC, EF
$a \quad ea \quad \sqrt{2ab} \sqrt{2e^2ab}$

III Subt. EH

$AH^q - AG^q = GH^q.$
$e^2a^2 \quad e^2a^2-2eab+b^2 \quad 2eab-b^2$
$GH^q. + GE^q = EH^q$
$2eab-b2 \quad b2 \quad 2eab$
ergo EH $= \sqrt{2eab}$

Jam velocitatum ratio

Subt. BC, Subt. EF :: Veloc. q. in Velocq. EF
$\sqrt{2ab}, \sqrt{2e^2ab} :: v2 \quad ev^2$
ergo velocitas in B $= v$ & in EF $= \sqrt{ev^2}$

Subt. EF, Subt. EH :: Veloc. in EF, veloc. in EH
$\sqrt{2e^2ab} \sqrt{2eab} \sqrt{ev^2} \sqrt{v^2}$ seu quæ omnino æquatur velocitati in BC, quæ quoque est $= v$, ab initio assumta.

Et sic ex Celeb. Leibnitii regula, quæ retinet eandem altitudinem, Borelliana regula quæ retinet eandem velocitatem demonstrata est. Adeoque universaliter verum: *Pendulum* (abstractis impedimentis) *in quomodocunque variatis circulis & eandem altitudinem ad quam, & eandem velocitatem cum qua ascendat retinere.* Evidentissimum ergo est, locum qui determinet amplitudines gyrorum vel oscillationum penduli, (par enim & oscillantis in plano verticali, & horizontaliter gyrantis ratio est, ut vere supponit Renaldinius,) non esse triangulum ABE fig. I, quod ex sectione coni per axem oritur, cujus basin circularem ABE pendulum infimo gyro describit, latera autem BA, BE longitudini penduli æqualia; sed longe aliam lineam curvam, quæ omnia puncta determinet. Nempe, data altitudine quadam fixa, quæ sit BE $= a$, & longitudine penduli AB, (vel AC vel AD, nam hæc æquantur) $= x$, semper a longitudine AB auferatur BE altitudo fixa, ab infimo quietis puncto in perpendiculari versus punctum suspensionis A, ut residuum sit AE: per punctum E transeat horizontalis CED, cujus puncta C & D determinentur arcu BC & BD ex centro A (puncto nempe suspensionis) linea AB (longitudine penduli,) illa erunt duo hujus curvæ puncta. Et sic semper quadratum AC (seu AD vel AB) erit = quadr AE + quadr EC (AE autem = AC vel AD vel AB $-$ BE) adeo

ig. VI.

i
t
•
'
i-
r-
i-
s,
y-
p-
us
ns
ns
m-
ıdi
od-
li-
oin
u-
ſit,
nihi

A

Su

V

Digitized by Google

adeoque curva hujus erit indolis, ut ſi AB vel AC vocetur x BE = a, EC = y, AE = $x - a$, ſit ſemper

$y^2 = 2ax - a^2$. Seu æqualitate in proport. reducta

$a, y :: y, 2x - a$.

Cum ergo quodlibet punctum in linea hoc modo inveniri poſſit ex datis longitudine & altitudine penduli, patet eam per infinita puncta deſcribi poſſe. Sit Linea indefinita F Z, ab F verſus Z ſumatur FA = ductæ conſtanti altitudini (EB in fig. V) punctum A erit punctum primarium ſeu ſuſpenſionis. Jam ab eodem F ſumatur FE = longitudini cuicumque datæ penduli (AC fig. V) erit AE = $x - a$, & FE + EA = $2x - a$. Ex E erigatur perpendicularis EC = dimidiæ CD in fig. V, ſeu = EC vel ED, quæ ſemper media proportionalis eſt inter FA & FE + EA, & ſic in infinitum, puncta C, C, connectantur, & erit ducta curva VCC, ubi ſolum hæc determinatio addenda; verticem hujus curvæ V non cadere in F ſed in $\frac{1}{2}$ FA, quia tum æquatio (ſi nempe $2x = a$) exſpirat, nam tunc $2ax - a^2 = 0$; adeoque & $y^2 = 0$, & pendulum oſcillans in plano verticali aſcendet ad punctum V, & inde perpendiculariter cadet. Si vero $2x$ minor ſit quam a, tum circa punctum ſuſpenſionis A gyros deſcribet verticales, pauciores vel plures, prout $2x$ vel parum, vel multo minor fuerit quam a, uti in experimento Fig. II nobis ſatis conſtitit. Dein AC ſemper æquari FA, quia ſi $x = a$, deſcribet pendulum oſcillando Semiperipheriam in verticali plano, vel gyrando in horizontali eodem plano cum puncto ſuſpenſionis gyrum peraget, ut antea monitum, ut ſic AC & denotet longitudinem penduli quia E incidet in punctum A, & amplitudinem arcus, adeoque & ſit hic = x, = y, & = a. Evolvi quidem Renaldinii Geometram Promotum, & inter lineas noviter inventas, quas Mediceas appellat, & variis æquationibus ſolvendis inſerviunt, quæſivi an hujus proprietas ulla compareret, ſed nihil huc accommodatum & pertinens inveni, nam illa, quam pag. 34 primam tertii generis vocat, reſpondens æquationi $ba - a^2 = z^2$, circulus eſt determinatæ magnitudinis, ob conſtantem quantitatem b, hic autem quia x ſemper variatur, variandi ſunt in infinitum circuli, adeoque per circulum & lineam rectam quodlibet hujus curvæ punctum quidem invenire licet, at nec circulus nec linea recta eſt ipſe quæſtioni ſemper & ubique ſatisfaciens Locus. Proin aliis majori otio præditis hanc conſiderationem & inquiſitionem, utrum hæc curva a quoquam alio ante hac vel inventa vel explicata ſit,

Fig. VI.

(mihi

(mihi enim nunc primum de ea cogitandi ex his penduli proprietatibus data est occasio) & annon continuo quodam regulari motu, & quali describi queat (nam Renaldinii Inventum descriptionem per infinita geometrice inventa puncta præscribit) relinquens, solum hanc insignem & elegantissimam proprietatem notare volui. Si sit fixa altitudo = 1 (ut FA in V & VI figura) & sumatur longitudo penduli æqualis huic altitudini, & in linea verticali AX transferatur ab A puncto suspensionis aliquoties versus X, & ductis perpendicularibus per punctum A & reliqua ordine sequentia, determinatisque illis per longitudinem penduli cuique competentem, uti antea monitum, connexisque ut Fig. VII monstrat punctis, erunt illæ lineæ & linearum quadrata in progressione arithmetica naturali, ut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, &c. quæ sunt quadrata, ut √ 1, √ 2, √ 3, √ 4, √ 5, √ 6, &c. quæ sunt radices quadratorum, adeoq; quadratum duplum, triplum &c. quam facillime sumta saltem competente radice facere licet. Demonstrationem addere opus non est, cum ex conspectu triang. rectang. pateat. Cætera quæ addere animus erat, differo in aliud tempus, interim cum multis aliis expectans quam avidissime Celeber. Leibnitii Responsionem ad ea, quæ Clariss. Papinus contra ipsius sententiam demto in hujus anni mense primo pag. 6 publicavit, ut tandem veritas profundius & eruatur & intelligatur, nostraque Scientia nullis sectæ præjudiciis & authoritatibus impedita in ipsam feratur rerum naturā, de qua non semel optime meritus est Vir & profundissimæ inquisitionis & felicissimæ inventionis, qui ut plures alios excitavit, ita & his exiguis licet cogitationibus ansam præbuit, quas ideo ea qua par est modestia, hujus Celeber. Viri censuræ, eique vel approbanti, vel rejicienti, subjectas esse volo, cum ex utraque nil nisi augmentum scientiis, quarum incrementa hactenus quæsivit procuravitque, certo sperare liceat.

Fig. VII.

G. G. L. Additiuncula ad considerationes hasce.

Perplacent quæ Cl. Dn. Lichtscheid *ingeniose excogitavit circa motus pendulorum non tantum per Geometriam, sed & per experimenta examinandos. Responsum meum ad Papinianas objectiones interim ad ipsum pervenisse puto. Lineam, quam per puncta describere docet (tanquam locum certis pendulorum oscillationibus determinandis inservientem) quæ nonnihil composita prima fronte visa est, deprehendi ipsissimam esse parabolam, cujus (si figuræ ipsius 6 inspiciatur) vertex sit I, axis FIZ, & I2 sit quarta pars lateris recti, ita ut a seu EB sit semilatus. Et in fig. 7 reperiet rectus transversim ductas (ut I2, I4, I6, &c.) esse omnes ad curvam, (seu ejus tangentem) normales, ex nota parabolæ proprietate. Ita etiam ipsius opera quædam non inelegantia circa parabolam observata habemus.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCI.

AN ESSAY CONCERNING HUMANE underſtanding, in four Books.

hoc eſt,

Tentamen circa cognitionem humanam, quatuor libris comprehenſum.

Londini, ap. Eduard. Mory, 1690. fol. plag. 100.

QUamvis omnis illa doctrina, quæ mentem noſtram veritatis cognitione locupletat, laude ſit digniſſima, nulla tamen præſtabilior, nec expetenda magis eſſe videtur, quam quæ cognitionis humanæ naturam explicat. Cum enim plerumque fallamur, ſi vel rerum illarum ſcientiam imprudentes ſectemur, ad quas intellectus noſter pertingere nequit, vel etiam timide refugiamus earum cognitionem, quas inſuperabili difficultate circumſeptas perperam opinamur, facile illos effugiet errores, qui humani vires intellectus probe perſpectas habuerit. Atque hinc etiam non male ſuam collocaſſe operam cenſendus eſt Clariſſimus Vir *Johannes Lockius*, qui cognitionis humanæ naturam fuſius, quam factum hactenus eſt, in præſenti opere explicavit, quod in quatuor libros diſpertitus eſt. In *primo* contra innata principia tam ſpeculativa quam practica diſputat, & in originem opinionis ſecus ſentientium inquirit. In *ſecundo* de *Ideis* agit (vocat vero hoc nomine immediatum cogitationis noſtræ objectum) quæ dicuntur eſſe vel ſimplices vel complexæ. *Simplices* ſunt conceptus illi mentis, qui in plures differentes diſtingui non poſſunt, fluuntque ex duplici fonte, *ſenſatione* nimirum, & *reflexione* ſeu perceptione operationum mentis noſtræ. Quasdam enim mens ſibi acquirit per ſenſum unicum, v.g. colores, ſonos, &c. quas-

dam per plures, v.g. extenſionem, figuram, motum; quasdam per ſolam reflexionem, v.g. volitionem, reminiſcentiam &c; quasdam tandem per ſenſationem & reflexionem ſimul, v.g. exiſtentiam, ſucceſſionem &c. Simplices Ideæ, quas ſenſus ſuggerit omnes poſitivæ ſunt, licet forſan nonnullæ cauſæ, a quibus producuntur, ſint privationes in illis ſubjectis, a quibus ſenſus noſtri illas hauſerunt, v. g. umbra, ſilentium. Neque tamen omnes Ideæ imagines ſunt alicujus rei, quæ objecto revera ineſt, cum nonnullæ oriantur a qualitatibus primariis, v.g. ſoliditate, extenſione, motu & quiete, aliæ vero a qualitatibus ſecundariis, quæ ſunt complexiones primariarum qualitatum, quæ ſimul in nos agunt, & clare non diſtinguuntur. Licet enim Ideæ primariarum qualitatum ſimilitudinem habeant cum rebus, quas referunt; ſecundariarum tamen Ideis nihil ſimile in corporibus offenditur, perinde ac nihil in acu reperitur, quod dolori, quam pungendo efficit, ſit ſimile. Ideæ *complexæ* ſunt, quas ipſe animus ex ſimplicibus componit, & ut unum aliquid conſiderat, v. g. pulchritudo, gratitudo. Diſtinguuntur autem in tria genera (1) *Modos* ſeu Ideas aliis inexiſtentes, quales ſunt triangulum, homicidium. (2) *Subſtantias* ſeu Ideas, quæ res per ſe exiſtentes repræſentant, quales ſunt homo, navis. (3) *Relationes*, quæ in comparatione unius Ideæ cum altera conſiſtunt, v. g. pater, dominus. *Modi* rurſus vel *ſimplices* ſunt, qui ex diverſa combinatione unius ejusdemque ſimplicis Ideæ oriuntur, v. g. numerus; vel *mixti* qui ex diverſis Ideis componuntur, v. g. furtum. *Subſtantiæ* quoque vel ſunt *ſimplices*, ut homo, vel *collectivæ*, ut exercitus. Porro ſi Ideæ ſimplices tales ſe menti offerant, quales ab objectis in ſenſatione rite facta proficiſcebantur, *claræ* dicuntur, ac tales quoque ſunt Ideæ complexæ, quæ ex Ideis ſimplicibus claris, quarum & numerus & ordo determinatus eſt, conſtant; *obſcuræ* vero ſunt, ſi requiſitis illis deſtituantur. Quodſi mens noſtra rei cujusdam perceptionem tam plenam atque evidentem habeat, ut illius Ideam ab omnibus aliis diſtinguat, *diſtinctam* Ideam ejus habere dicitur, alias vero *confuſam*. *Chimericæ* ſunt Ideæ, in quibus ſimplices Ideæ, quæ ſimul conſiſtere nequeunt conjunguntur, vel etiam quæ non conveniunt cum rebus illis ad quas tacite tanquam archetypos ſuos revera exiſtentes referuntur; reliquæ vero *reales*. *Adæquatæ* ſunt, ſi perfecte referant ſuos archetypos; *inadæquatæ*, ſi imperfecte hoc fiat. Tandem vel *veræ* ſunt, vel *falſæ*,

quas

Digitized by Google

quas concinnius Auctor *rectas* ac *perverſas* dici poſſe exiſtimat. Hæc autem omnia dum prolixe explicantur, varia admiſcentur philoſophemata ſcitu perquam digna & jucunda, v. g. Cogitationem non eſſentiam eſſe animæ, ſed actionem. Soliditatem differre a ſpatio, atque hujus clarã nos habere Ideam. Perceptionem & memoriam brutis quoque eſſe tribuendam; non autem abſtractiones aut complexarun Idearum formationes. Solem atque Lunam non eſſe menſuram temporis ratione motus ſui, ſed adparentiarum periodicarum. Voluntati hominis non tribuendam eſſe libertatem, ſed agenti voluntate prædito. Subſtantiæ in genere nos nullam habere claram & diſtinctam Ideam, neque etiam clariorem eſſe Ideam ſubſtantiæ corporeæ, quam ſpiritualis. Corporum naturalium Ideas componi ex Ideis primariarum & ſecundariarum qualitatum, futurumque, ſi ſenſus noſtri, qui ad præſentem noſtrum ſtatum quam maxime ſunt accommodati, acutiores evaderent, & v.g. acquireremus oculos microſcopicos, ut ſecundariæ illæ qualitates plane evaneſcerent, atque ita novas rerum illarum Ideas acquireremus. Angelorum ſcientiam, quam circa res naturales habent, forſan ex eo oriri, quod dum corpora aſſumunt, organa ſibi conſtruere poſſint aptiſima ad rerum inquiſitionem. Spiritus quoque eſſe mobiles. Cohæſionem ſolidarum partium in corpore non poſſe magis explicari quam cogitandi modum in ſpiritibus, & æque difficile intellectu eſſe, quomodo impulſu communicetur motus, ac quomodo cogitatione ſua mens aliqua corpus moveat. Quoniam porro Idearum noſtrarum ſigna ſunt verba, hinc in natura illorum explicanda *tertius* verſatur *liber*. Agitur autem hic de *verbis* & ſermone in genere, de ſignificatione illorum & terminis generalibus, nec non definitionis natura. Reſpondent ergo, judice *Lockio*, nomina Ideis noſtris abſtractis, quas ſingulas tanquam diſtinctas eſſentias mens noſtra conſiderat. Neque enim res ipſæ in ſpecies diverſas, ſeu claſſes, quibus diverſa nomina competunt, diſtinguuntur eſſentiis realibus, quæ plerumque nobis ſunt incognitæ, ſed ſolum definitionibus, quas eſſentias nominales dicere liceat, quæque nihil aliud ſignificant, quam Ideas illas complexas, quibus ſingulas res denotamus; id quod præcipue in ſubſtantiis animadverti poteſt. Jam quia verba non a philoſophis, ſed a vulgo ad vitæ civilis uſum inventa, non poſſunt non ob hanc aliasve cauſas laborare imperfectione, quæ præcipue in dubia

illorum significatione consistit. Sunt autem *ambigua* imprimis *nomina* (1) Idearum quæ ex pluribus aliis componuntur, cum fieri facile possit, ut alter, ad quem verba facimus, unam pluresve Ideas in hac compositione omittat, atque sic plane aliud quid ac nos intelligat: (2) quæ Ideas denotant, quarum arbitraria est compositio, nec certus in rerum natura datur archetypus, ad quem possint exigi & examinari: (3) quorum significatio refertur ad archetypum, cujus cognitio nobis non est satis obvia: (4) quæ non ipsam realem essentiam rei significant. His incommodis accedit *verborum abusus*, si quis ea adhibeat sine claris & distinctis Ideis, varius & inconstans sit in illorum usu, obscuritatem in illorum adplicatione adfectet, verba pro rebus ipsis amplexetur, aut pro illis ponat, ad quas significandas sunt inepta, supponat verba certam evidentemque habere significationem, quæ alterum statim in rei, quam mente concepimus, notitiam deducat, figuratosque tandem dicendi modos sine necessitate adhibeat. Quibus malis omnibus certa opponuntur ab Auctore doctissimo remedia. *Quartus liber* explicat *scientiam* tam *sensitivam*, quæ circa existentiam objectorum externorum occupatur, quam *rationalem*, quæ in perceptione convenientiæ aut disconvenientiæ duarum Idearum ratione identitatis aut diversitatis, relationis, coexistentiæ, realisque tandem existentiæ consistit, ac vel *intuitiva* est vel *demonstrativa*. Quando ergo perceptio illa clara est, *clara* dicitur & *distincta* scientia; secus vero si se habeat, *obscura*, licet Ideæ forsan nulla obscuritate laborent. Quod *extensionem* attinet *humanæ cognitionis*, illa non porrigitur ad res, quarum Ideas nullas habemus, neque etiam attingit omnia illa, quorum Ideæ in nobis existunt, cum convenientia & disconvenientia illarum omnis neque ex immediata illarum comparatione, seu intuitione, statim innotescat, nec etiam semper in promtu sint media, quæ nobis ad demonstrativam scientiam monstrent viam. *Axiomata* perperam dici fundamenta cognitionis nostræ censet Auctor cum nec evidentia magis nec clariora sint, quam particulares propositiones, quæ per ipsas probari solent; Identicas vero *propositiones*, nec non in quibus genus aut differentia de definito prædicatur, *nugatorias* esse, nihilque ad *scientiæ augmentum* conducere. Hoc vero nos procurare posse, si comparemus nobis claras perfectasque Ideas sub certa constantiaque nomina redactas, & quæramus deinde alias, quæ

ipsarum

ipſarum convenientiam aut diſconvenientiam manifeſtent: idque præcipue locum habere in Matheſi & philoſophia morali, cum naturalis doctrina vix aliter, quam per experientias, perfectior reddi poſſit. De *ratione humana*, quam in ſagacitate & illatione conſiſtere dicit, hæc aſſerit: parum eam juvari ſyllogiſmis Logicis, cum illorum adminiculo nihil novi poſſit detegi. Rationem deficere, cum deſtituimur Ideis, aut Ideæ confuſæ ſunt & obſcuræ; cum non animadvertimus Ideas, quæ inſervire poſſent ad convenientiam aut diſconvenientiam Idearum vel probabiliter vel certo oſtendendam; cum falſis innitimur principiis; aut decipi nos patimur verbis incertis & ambiguis. Rationi non eſſe *fidem* opponendam, cum hæc nulli temere adhiberi debeat, & rationis ſit judicare, utrum traditio aliqua vere divina ſit an falſo jactetur; diſtinctas tamen illarum eſſe provincias, fideique proprium objectum eſſe res illas, quarum vel nullas vel imperfectas habemus Ideas, aut quarum exiſtentiam & naturam ſenſu & ratione noſtra certo non poſſumus aſſequi; reliqua rationi eſſe relinquenda, in iisque explicandis revelationem traditionalem contra rationem allegari nec poſſe nec debere. Erroris porro quatuor fontes conſtituuntur (1) defectus rationum; (2) ineptitudo illis utendi; (3) illarum neglectus; (4) perverſum probabilitatis criterium: ſi ſcilicet propoſitiones dubiæ aut falſæ pro principiis aſſumantur; receptis ſemel hypotheſibus pertinaciter inhæreatur; non ratio, ſed affectus aut alterius auctoritas, in conſilium adhibeatur. Denique ſcientia univerſa dividitur in *Phyſicam*, quæ naturam rerum explicat, *Practicam*, quæ vires atque facultates noſtras ad bonum obtinendum rite adplicare docet, ac *Semioticam*, quæ naturam ſignorum, quibus in cognoſcendis aut docendis rebus utimur, exponit.

OBSERVATIONES ET CONJECTURÆ IN numiſmata quædam antiqua, πάρεργον Laurentii Begeri. Accedunt duæ Ez. Spanhemii ad Authorem epiſtolæ, iisque interjecta Authoris ad priorem reſponſio.

Coloniæ Brandeb. Conſtant plag. 27. & fig. æneis non paucis. Proſtant Lipſiæ apud Joh. Frid. Gleditſchium, 1691. in 4.

QUemadmodum Vir clarissimus *Laurentius Begerus*, Serenissimo *Electori Brandenburgico* a consiliis, antiquitatibus & bibliotheca, sex abhinc annis *Thesaurum Palatinum*, cujus tunc curam gerebat, luculento opere descripsit: ita quam tum sibi peperit, gloriam observationibus hisce tueri studuit, quibus singularem suam de nummis viginti quatuor, quanquā pridem vulgatis, opinionem exponit Viro illustri *Ezechieli Spanhemio*, eidem Electori potentissimo a consiliis status & secretioribus, summoque cimeliarchii & bibliothecæ Electoralis præfecto, qui & suam de ea ἐπίκρισιν duabus in epistolis cum illo communicavit.

§. 1. Ante omnia tum caput petasatum in nummi Ætolici antica, tum figuram in postica conspiciendam ac venabulo & sica armatam, cui a tergo idem petasi genus dependet, non *Mercurium*, vel *venatorem* aliquem, sed *Apollinem* signare contendit Begerus, eo quod in Augusti numismate *citharœdus* Apollo, cum pileo ejusmodi in tergum rejecto, visatur. Hinc in alio Ætolico aprum Calydonium insistere monet venabulo, quod Meleager *Apollini* dedicavit, quodque in nostro nummo ab Ætolico hoc Numine manu gestari Begero creditur. Ea simul occasione nummum Cyrenæorum allegat, in quo Apollo eques cum petaso in tergo ac Sole scalptus videtur. Sed hunc *Battum* potius, vel *Battiadem* aliquem, (cui æque ac cæteris Cyrenæis equitandi artem & Solis cultum curæ fuisse constat,) censet esse *Spanhemius* in epistola priori; partim quia equus *Apollini*, maxime Didymæo, apud Sextum Empiricum *invisus* traditur, partim quia Latonæ ille filius nullibi Ἵππιος, (uti Neptunus, Minerva, Diana,) nuncupatur. In Ætolici vero aversa area non *Apollinem* ipsum, uti Begerus, sed Meleagrum conspicari se opinatur, tum quoniam Gentilium Dii in nullo nummo aut marmore μαχαιρόφοροι (utut clypeati vel hastati) deprehendantur, tum quia *Philostratus junior* statuam Meleagri eundem fere in modum describat, quo venatorem illū petasatum in nummo intueri licet. Interea *Begerus* in *Responsorio* tibiam *Marsyæ Satyri* esse conjecit, quam gladium esse putarat *Spanhemius*, provocavitque ad *Pausaniæ* locum, quo & *venabulum* Meleagri, & tibiæ illæ, quæ e *Marsyæ* amne in Mæandrum, ac hinc in Asopum, illinc vero in Sicyoniorum terram delatæ fuerant, ceu sacra anathemata in fano Apollinis extitisse feruntur. Unde quemadmodum *Jupiter Carius*, in nummis *Hecatomni*

tomni aliorumque Cariorum, *bipenni* Amazonica; quæ in ejus templo adſervabatur, armatus ſiſtitur; ita *Apollinem* ab Ætolis cum *tibia* Marſyæ effingi, adſeveravit. At *Spanhemius*, in alia abeundum ſibi porro ratus, (ut cæteras ejus reſponſiones brevitatis ſtudio reticeamus,) exiſtimat, nec telum illud longius, quod dextra gerit vir iſte in nummo conſpiciendus, *venabulum* eſſe, nec, qui id tenet, *Meleagrum*: Iſtud ſcilicet haſtam puram, Diis Heroibusque tribui ſolitam, brevius autem telum, quod circa ſiniſtrum viri latus cernas, jaculum eſſe Ætolicum, tandem ſtatuit. Cum itaque *petaſum* non *venatoribus* ſolum, (ac eo nomine, *Melcagro*,) ſed & *iter facientibus* familiarem fuiſſe, non uno loco antea eviciſſet, hinc omnium maxime ei arridere videtur ſententia, depingi heic ipſum *ÆTOLVM*, illoque *petaſati* habitu *profectionem* ejus, (quam *Strabo* l. X. p. 463. commemorat,) ab Ælide in Curetum regionem, *Ætoliam* inde ab eo dictam, & ejectis prioribus incolis inhabitatam, denotari; ſicuti in aliis nummis, *Cyzicenorum*, *Byzantiorum*, *Pergamenorum*, *Tomi*, *Abderitarum*, *Smyrnæorum*, *Amaſtrianorum*, &c. conditores ac conditrices *Cyzicus*, *Byzas*, *Pergamus*, *Tomus*, *Abderus*, *Smyrna*, *Amaſtris*, etiamnum proſtant.

Redeamus ad *Begerum*. Is proximo loco *turrim* in nummo *Siphnenſi* de diverſorio eorum, qui in aurifodinis operabantur, interpretatur. c. 2.

Miratus fuerat *Nonnius* notis ad Golzium, cur *Apollo* ſignetur in moneta *Idaliorum*, utpote quos ſoli Veneri devotos forſan credidiſſes. Oſtendit idcirco Noſter e *Stephano* Byzantino, Cypriam illam urbem a viſo *Sole*, qui extruendæ auſpicium dederat, nomen traxiſſe. c. 3.

Mox controverſiæ argumentum petitur e numiſmate *Amiſenorum*, in cujus antica videas caput galea absque criſta tectum, quod an viri ſit, fœminæve, incertum eſt. Begerus vel *Minervam*, vel potius *Amiſum* Amazonem agnoſcit: Nonnius & Spanhemius *virum* aliquem Amiſenorum evergetam. Duplici autem hic argumento in Begeri conjecturas inſurgit, quod Strabo Heſychiusque non æneas caſſides, ſed leonum tantum exuvias Amazonibus caput tecturis in uſu fuiſſe tradant; nulla etiam *pelta bipennisve* hermæ illi adjiciatur, ut in aliis Amazonum iconibus fieri notum eſt. Qui in poſtica habetur, non volans, ſed gradiens paſcensque *Pegaſus*, pugnam Bellerophontis cum Amazonibus innuere videtur *Begero*: *Spanhemio* tranquillitatem publicam, quam anno MB (qui in nummo obſignatur) h. e. XLII ab Actiaca victoria c. 4.

victoria, Amiseni, indulgentia Augusti, obtinebant, quaque equos suos, quos ob singularem, qua pollebant, velocitatem *Pegasos* vocari moris erat, secure pastum educebant in campos.

c.5. Sequens nummus hinc caput imberbe laureatum ac inscriptionem ΕΠΙΔΙΟΣ ΛΑΙΟΥ, illinc gryphum literasque ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ exhibet. Isaacus Vossius ad Melam legerat Επὶ Διος λαΐᾳ *sub Jove frugifero*; quia λᾶι (adeoque Doribus λαῖι) *fertilem* notet. Begerus: Επὶ Διὸς λαιᾷ, *sub Jove sinistro*, quasi dicas Romana phrasi: *SUB VEJOVE*. Abderitas nempe indicasse suspicatur, se quidem *sub Jove sinistro*, i.e. *sub aere crasso* nasci, hoc sibi tamen non esse vitio vertendum, cum nihilominus sint genuini Apollinis alumni, e quibus nimirum prodierint Democritus, Protagoras, Anaxarchus, Hecataeus, Nicaenetus. Dissentit Spanhemius, tum quod vox illa Vossii *poetica* in nummo vix locum habeat, nec *spicae, calathusve* aut simile *frugiferorum* Numinum signum, ibidem appareat: tum quod nec illic exter *fulmen* aut *sagitta*, quibus *semper ad nocendum instructus* fingitur *Vejovis* Romanus, quodque nusquam ante Deorum Regumve nomina in nummis observetur vocula Επὶ, frequenter autem occurrat ante nomina magistratuum. Indeque, pariter ac *Harduinus*, legendum autumat Επὶ δι Λαΐᾳ, *Epidius Laji filius*.

c.6. Probare deinceps satagit doctissimus *Begerus* uno alteroque C. *Antii Restionis* nummo, *Herculem, Geryone domito, in Italiā regressum, Cacum interfecisse, erectaque ara maximae, super ea bovem immolasse*.

c.7. Dionysio etiam Halicarnassaeo contra F. Ursinum patrocinaturus, *Lupae & Aquilae*, quae Aeneae Lavinium condituro praesagium dedere, *aeneas simulacra* adserit *Lavinii* fuisse, non *Lanivii*.

c.8. Quod ad foedus *Romuli Tatiique* retulerat Ursinus, gentis *Veturiae* numisma, ad *Tulli Hostilii* foedus cum *Albanis* adplicat Begerus, ac apud Livium, pro *M. Valerio*, feciali foederis illius, *Veturium* forsan rescribendum, divinare sustinet.

c.9. Progreditur porro ad alium nummū Ursinianum, ubi unam aream caput Clementiae explet olea redimitum; in altera *Victoria* galeata, trophaeum & caduceum gestans, incedit, adjuncto lemmate: L. HOSTILIVS SASERNA. Hunc gentis *Hostiliae* denarium respicere conjectat ad *Tullum Hostilium*, pacemque, quam victis Fidenatibus concessit.

c. 10. Caput quoddam galeatum & diadematum, *Anci Marcii* Romanorum

norum Regis esse nummo simili, *ANCVS* inscripto, evincit, cum Ursinus Patinusque *L. Marcium*, Vaillantius *Philippum* Persei patrem intelligendos putassent.

Altioris indaginis res est, utrum Tarquiniorum vultus in numismatibus supersint. Dantur tamen duo, quorum alterum hinc caput diadematum & clavam, illinc lupam lactantem pueros cum lemmate ROMANO; alterum in anteriori area caput galeatum & clavam, in posteriori clavam itidem, equum & literas ROMA exhibet. Illud caput videri poterat Herculi adscribendum, hoc Marti. At si *Begeri* conjecturam admittas, (quam quidem ipsemet non satis firmam esse, ingenue fatetur,) ista Tarquinii Superbi, hæc Tarquinii Prisci effigies erit. Nam homines veros, & quidem, ut ex diademate & inscriptionibus patere videtur, Reges Romanos, non Numina, (arbitraria sculptorum figmenta,) ex singularibus vultuum lineamentis agnoscere se, Begerus certissimus est. Priorum autem Regum non esse, ex nummis eorum, qui adhuc ab antiquariis adservantur, satis noverat.

Caput pileatum fœmineum, cui adjecta inscriptio: CN. PLANCIVS. AED. CVR. S. C. ex simili numismate pro capite LIBERTATIS habendum judicat, c. 12.

Nummos inscriptos Q M X *Q. Fabio Maximo Cunctatori* tribuere suadet. c. 13.

Æreum quendam, qui in antica caput laureatum literasque SER. SVLP. in postica navem, acrostirium, temonem, anchoram & duos captivos ostentat, *P. Sulpicio*, qui Philippum & Macedones terrestri navalique robore pressit, adplicat. c. 14.

Cum in *Aburiæ* gentis numismatibus vel *Mercurii* vel *Herculis* capita, ac in postica *Navis* vel *Mars* triumphalibus quadrigis insistens, occurrant, Begero designari censetur *C. Aburius*, T. Livio L. XXXXII. c. 35. memoratus. Hic enim auxiliorum contra Perseum rogandorum gratia cum aliis ad Masanissam & Carthaginenses, *Mercurii* instar, quasi a Diis (Senatu Romano) missus, quanquam non *alarum*, sed *navis remigio*, Martium gentis bellicosissimæ robur Herculisque illius Africani auxilium Romanis conciliavit. c. 15.

Effigiem juvenilem, quam Seguinus, Patinus ac Oiselius *Jugurthæ* adjudicarant, *Boccho* adserit, illumq; *barbatum* probe, hunc *imberbem* e numismatibus Fausti, Syllæ F. demonstrare allaborat. c. 16.

Caput *galeatum* cum *malleo* in antica numismatis, & nudum c. 17.

Digitized by Google

aliquem hominem inter tropæum, proram navis, & locustam in aversa consistentem, adjectis literis C M A explicat de *C. Malleolo*, rapacissimo Dolabellæ in Asia quæstore, de quo *Cicero* in *Verrina* tertia: occisus *grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices, multos formosos homines reliquit.* Videtur ergo victoriarum & parsimoniæ symbolis ceu velo specioso texisse rapinas suas.

c. 18. *Bacchium Judæum* in nummo A. Plautii repræsentatum, non Regem, ut Ursino visum fuerat, sed recutitum privatum, Aretæ forsan Arabum Reguli, a Scauro victi, adsecla esse credi cupit.

c. 19. C. Julii Cæsaris effigiem in nummo gemino observasse se ait, ac magnam inde lucem Suetonianæ Cæsaris prosopographiæ accedere, nullus dubitat.

c. 20. Caput diademate revinctum in anteriori area pro *Indutiomaro* Trevirorum principe accipit, ob aversam, qua bos, & verba GERMANVS INDVTIIII visuntur.

c. 21. Sub Dioscurorum figura se fratremque Publium in numismate suo *C. Servilium M. F.* (occiso a se *C. Julio Cæsare,*) effigiare, sicque indigitare voluisse statuit, facinus id Romanis non minus utile esse, quam fuit auxilium *Dioscurorum* in pugna Regillensi, quo ultimum pro libertate cum Tarquiniis pugnavere Romani.

c. 22. Sententiam *Tristani* de COPIA Thurium notante in nummo *Divi Julii & Cæsaris Divi F.* contra *Vaillantium* defendendam suscipit.

c. 23. In *Kaleni* & *Cordi* nummo spectantur hinc jugata capita *Honoris* & *Virtutis*; illinc Italia cornucopiæ ac caduceum habens, & Roma globo insistens dextras jungunt. Hunc non ante Augusti tempora cussum, pronuntiat Begerus. Augustum enim demum *orbem terrarum* Romæ subjecisse, Italiæ *felicitatem* stabilivisse, ac C. Furnio & Silano COSS. festum *Honoris* & *Virtutis* in eam diem, qua Dionis Coccejani ætate agebatur, transtulisse observat.

c. 24. Dum nummo P. Sept. Getæ, in quo Janum inibi extantem ad imperii cum fratre Caracalla communionem refert, ulterius illustrando incumbit, adducit numisma *Tenediorum* cum vultu gemino uni cervici imposito, atque ita *Spanhemio* occasionem suppeditat, ut in epistola sua altera tum summatim repetat, quæ in alia ad nobilissimum *Cuperum*, (nobis A. 1687. pag. 700. laudata) prolixius enarrantur, immo ut novis quoq; conjecturis ea augeat, ac ejusmodi capita modo pro *Jovis* &

Junonis

Junonis, modo pro *Herculis & Dejanirae*, modo pro *conjugum adulterorumve* effigiebus, in diversis numismatum exemplis accipere doceat.

Atque hac ratione defuncti sumus operis Begeriani recensione, ac ad singula ejus capita ex epistolis Spanhemii Begerique amœbæis adnexuimus, quæ deprehendimus illuc pertinere. Cæterum Spanhemii digressiones eruditissimas, hic illic per modum præteritionis rhetoricæ insertas, ac de variarum Græcarum vocum sensu satis abstruso disquisitiones non unas, lectori ipsi quærendas permittimus, magna de iis promissuri, nisi neminem non jamdum persuasum fore crederemus, nihil unquam ab illustri hoc viro in lucem emissum, quod non summi judicii promtissimæque conjectandi peritiæ simul ac diffusissimæ lectionis laudem, quam apud eruditos dudum meruit, optimo ei jure conciliaret conservaretque.

A PREVIOUS HYDROSTATICAL WAY OF estimating Ores.

sive,

Methodus Hydrostatica prætentandi Minerarum æstimationem.

MEdicinæ *Hydrostaticæ*, ab Illustri *Boylio* non ita pridem editæ, & a nobis *mense proxime elapso* recensitæ, hæc *Appendix* est, cujus intuitu reliquatores tunc mansimus, pagellarum nempe angustia a pleniori ejus commemoratione prohibiti. Destinatus hic tractatus fuerat Transactionibus Philosophicis Societatis Regiæ, (ad cujus proinde Secretarium per modum epistolæ dirigitur,) quas nimirum propediem denuo continuatum iri spes alluxerat: verum postquam earum editionem, quod merito dolendum, per incidentia noviter impedimenta rursus differri persensit Autor, non ulterius cunctandum ratus, prælaudato suo libro eum additamenti loco annexuit, tum quod plures materiæ utrique communes essent, tum quod processus hydrostaticus in examine faciendo idem utrobique foret, quamvis alioqui ratione finis quadantenus discreparent: dum prior ille quidem eos potissimum concernit, qui sanitati hominum procurandæ intenti sunt, hic posterior vero lucripetas inprimis fodinarum scrutatores. Tametsi vero Autori pro-

Digitized by Google

positum hic non sit, plenam tradere artem metalla minerasve probandi, cujus nempe primarium instrumentum non *aquam*, sed *ignem* rite ac scite tractatum, esse constat: non ingratam tamen hujus sui meletematis communicationem curiosis fore confidit, hoc maxime tempore, quo tot e suis civibus, (revocato nuper prohibitivo illo Edicto Parliamentario, quod regnante Henrico IV prodierat,) tam in regno Britanniæ, quam Nova Anglia & reliquis Coloniis Americanis occupati sint in detegendis noviter venis metallicis. Quamvis etenim per examen tale hydrostaticum præcise determinari nequeat, quanta metalli portione hæc vel illa minera sit gravida: ad prætentandam tamen probabiliter ejus æstimationem commode inservire potest; adeoque ad præcavendum, ne quis incautior decipi se, aut inani, propter speciosam fossilis cujuspiam formam concepta, spe lactari frustra patiatur. Nimirum, ut in *Medicinæ Hydrostaticæ* antedicta recensione jam expositum est, utiliter ponderatio talis hydrostatica adhiberi potest ad oblatum quodlibet fossile generatim examinandum, an metalli quid intra se contineat, nec ne: quod si enim gravitas ejusdem specifica major sit ea, qua crystallus aut marmor album, lapides puta ab adventitiæ materiæ mixtura maxime liberi, pollent: haud vane metallici quid in eo reputabitur latitare; sin vero minor, incassum de eo tale quid expectabitur. Quo vero cautius tentamen hocce fiat, consultum ducit Autor, ut prius a minera, tali probationi submittenda separetur interspersa materia terrea vel lapidea Anglis *Sparr* dicta, aut etiam pro re nata in antecessum ipsa igne valido per horas aliquot torreatur: quandoquidem alias mineræ in statu suo nativo nonnunquam minorem exserant gravitatem specificam, quam pro portione metalli intus absconditi forent habituræ. Monet præterea, ne sola ponderositas mox pro indubio signo capiatur metalli intra hoc vel istud fossile latentis, quin potius, ubi justa dubitandi causa subsit, oculus simul flectatur ad alia indicia illam comitantia: cum alias dentur non unius generis semimetalla seu mineralia media non exiguam gravitatem specificam nacta, qualia Antimonium, Bismuthum, Lapis Calaminaris & alia: quæ ipsa tamen, cum plerumque aut integris venis, aut saltem magnis sui generis massis reperiantur, discretu sat facilia autumat. Nullius vero fossilis aspectus aut speciosus nitor cum imponere magis incautis solcat, quam qui in Pyritis seu Marcasitis fere cernitur, ponderositate simul genuinas

aliquan-

aliquando venas metallicas multum ſuperantibus: conſilium ſuppeditat Autor, quomodo larva perſonato huic foſſili facile detrahi valeat: nempe jubet ejusmodi mineram, de qua ſuſpicio ſit, immittere crucibulo, aut etiam extra illud igne fortiori aliquandiu urgere, atque tum ſemel iterumque folle ipſam propius afflare: ita enim fore ait, ut ſulphur, quo ſcilicet Marcaſitas fere abundare conſtet, ignem concipiat & cærula flamma ſemet prodat; qua extincta dein lapis reſiduus amiſſa omni priſtina venuſtate nil præter ſubſtantiam fragilem & nigricantem exhibeat. Non ideo tamen negat, Marcaſitas aliquando cupri vel ferri quid ſimul in ſinu ſuo fovere: imo *ex Kentmanni Catalogo Foſſilium Miſniæ* allegat, in iis & argentum & aurum nonnunquã reperta faiſſe: ſicut & agnoſcit, eosdem præterea variis uſibus tam chymicis, quam medicis inſervire poſſe; ſpeciatim vero intimat, pharmaca exinde parari valere non minus nobilia, quam inſolita, fugandis febribus continuis præſertim apta, tam lenia licet, ut eorum operatio vix aliter, quam læto ſuo effectu, ſenſus incurrat. Quamvis vero, uti dictum, ſola ponderoſitas foſſilis cujuſpiam nondum infallibile ſit indicium metalli in eo reconditi: e diverſo tamen ejus abſentiam certum ſatis ſignum præbere deficientis ibi materiæ metallicæ, comprobat Autor diverſis exemplis mineralium cryſtallo in gravitate ſpecifica inferiorum, puta Gagatis, ſulphuris vivi, ſuccini foſſilis, Talci, necnon corporis iſtius plumbo non abſimilis, quod Anglis *Black-Lead* vocatur: quod ipſum nempe ratione ponderoſitatis ad aquam ſe habere modo, ut $1\frac{86}{100}$ ad 1, & nil quidquam plumbi continere, ſed eſſe Minerale ſui generis comperit. Alius porro experimentorum hydroſtaticorum uſus inſinuatur, in examinando *fabulo* illo *aureo*, cujus in Guinea & aliis Africæ oris non leve cum Europæis commercium exercetur. Scilicet cum experientia docuerit, iſtud admixta æris limatura haud raro ab indigenis falſari: promtum adeſt fraudi huic evitandæ remedium, ſi fabuli talis pondus in aqua exploretur miniſterio *fitulæ hydroſtaticæ* ab Autore noſtro traditæ: ubi enim aurum juxta Merſenni computum ad aquam ſe habet, ut 18 ad 1, vel, uti noſter in auro puriore expertus eſt, fere ut 19 ad 1. cuprum viciſſim non adſcendit ad dimidiam ejus gravitatis proportionem, ut adeo fraus, ſi qua ſubſit, facile oculos incurrere valeat. Cum vero trutina hunc in finem non ubique ad manum eſſe ſoleat, alios inſimul modos communicat Noſter, arenam ta-

lem ex tempore probandi: ſcilicet ejus vitium ſtatim detegi ait, adſperſa modo aqua forti, aurum nempe genuinum quidem intactum relinquente, ſed ex ærea ſcobe confeſtim virorem ſubcærulum eliciente. Cum autem experimentum hoc fallere quadantenus poſſet, ſi natura forſan ipſa argenti quid admiſcuiſſet aureo iſti ſabulo, ſubſtituere *aque forti* jubet ſpiritum urinæ, aut ipſam quoque urinam vetuſtiorem & rancidam, ſpiritumve cornu cervi; aut ſi quis *agens* tale in forma ſicca ſecum portare malit, ſal ammoniacum: his enim ſingulis chartam albam modice madefactam & arena ejusmodi conſperſam extemplo viridem contrahere colorem, ſiquidem dicto modo adulterata eadem ſit. Diſcurrit hac occaſione Autor de aurifera variorum fluminum (quæ inter etiam Rhenum recenſet,) glarea, judicatque per artificia chymica multo plus auri exinde obtineri forſitan poſſe, quam nunc quidem per nudam lotionem aut ſelectionem in forma granorum excerpi ſoleat; aurum enim ipſi quandoque ſabulo velut matrici ſuæ inhærere & ex ea proinde ſeparari valere, ſi arena prius ope lithargyrii vel minii vitrificetur, atque tum cura habeatur *aurum volatile* inde extrahendi per additionem puri cujusdam corporis ad iſtud detinendum atque figendum apti, v. g. argenti: qua ratione aliquando ſe ipſum ex unico crucibulo tali arena vitrificata pleno, non niſi adhibito uno alteroque additamento parvi pretii ad fluorem facilitandum, per *Quartationem*, 16. gr. auri puri obtinuiſſe perhibet. Ne vero quis termino *Auri volatilis* offendatur, utpote quod Chymicorum plurimi pro mero figmento habent, per propriam experientiam confirmat, tale omnino dari: narrat nimirum ſe aliquoties auxilio additamenti cujusdam, nec mole, nec pondere adeo notabilis, absque etiam igne nudo intra Retortam Vitream vidiſſe aurum (ne quidem prævia calcinatione præparatum) ſublimari aliquando in forma ſalis colore fulvi, aliquando vero, operatione melius ſuccedente, ſub ſchemate cryſtallorum, venuſte figuratorum, ac Rubinos & rubore & nitore æmulantium. Cæterum num ullibi terrarum veræ *auri fodinæ* darentur, (voce nimirum non in populari ſenſu, ſed pro talibus accepta, in quarum minera metallum prædominans ſit Aurum,) diu ſe ambiguum hæſiſſe fatetur, inprimis cum nemo peregrinatorum, quorum tamen plurimos hac ſuper re interrogaverit, aliud teſtimonium, quam de mero auditu potuerit ferre: tandem nihilominus convictum ſe de rei veritate fuiſſe

te fuisse refert per transmissam ex India Orientali unam alteramque talis mineræ particulam: quas idcirco ob eximiam raritatem solicite & quoad singulas circumstantias describit. Sed, ut cum ipso nunc ad hydrostatica examina revertamur, ulterius ea proficere ait ad pertentanda varii generis corpora ad minerale regnum spectantia, & sæpe præter opinionem metallici aut alias insoliti quid continentia, lapides puta, arenas, glareas, limum ipsum quandoque: sicuti memorat, in Suecia optimæ notæ ferrum latere sub specie quadam limi fulvi e lacubus hauriri soliti, & in America alicubi aurum ipsum in forma glebæ seu terræ rubicundæ reperiri: quapropter sedulo monet rei metallicæ curiosos, ne oblatam sibi, in itineribus maxime, ullam prætermittant occasionem examinandi materias quascunque de fossilium genere occurrentes & inusitati quid præ se ferentes: non abs re quippe, patriæ suæ exemplo edoctus, statuit, multis in regionibus fossilium non temnendorum copiam esse, quæ tamen ab inexpertis per supinam oscitantiam neglecta & ignota relinquantur. Denique ad provehenda ulterius hoc in negotio examina hydrostatica, suadet Autor, ut talium amantes procurare sibi pluscula variarum minerarum, e diversis fodinis erutarum, frusta sive exemplaria satagant, simulq; sive proprio experimento, sive per sedulam inquisitionem ab aliis exacte perdiscere, quantam Metalli eas denominantis proportionem contineant, atque tum gravitatem cujusque specificam hydrostatice indagare: ita enim fore ait, ut aliis minerarum ejus speciei portiunculis oblatis, facilius de intestino earum valore judicium præmisso simili tentamine ferri possit. Quod superest, Tabula subnectitur alphabetica variorum corporum naturalium hydrostatice examinatorum, communicaturque pondus, quale singula tam in aere, quam in aqua habuerint, addita eorum cuilibet proportione gravitatis specificæ intuitu aquæ iisdem mole æqualis. Atque hæc fere summa est eorum, quæ in appendice hac prælaudati Tractatus continentur: de quo ipso id adhuc indicandum habemus, quod *Secundus* ejusdem *Tomus* propediem secuturus una promittatur, exhibiturus nimirum partim artificia quædam alia, ad meliorandam examinandamve Materiam Medicam facientia; partim supplementa quædam & paralipomena, quæ primo huic tomo destinata quidem, sed per incuriam omissa fuerant: pro cujus editione acceleranda, Perillustri Autori & bonam valetudinem & suave otium, de quibus nempe sub-

pe ſubinde deficientibus haud parum conqueritur, animitus apprecamur. Coronidis loco Bibliopola ſubnexuit Catalogum univerſorum operum tam Philoſophicorum, quam Theologicorum hactenus a Viro hoc celeberrimo in lucem editorum, a Gallo quodam, ut ait, medico concinnatum: certo ſimul ſigno iis in margine adjuncto, quæ in Latinum ſermonem quoque translata prodierint; præter quæ tamen & aliorum quorundam Latina verſio confecta eſſe perhibetur, licet nondum publicata: quod quidem non leviter dolendum eſt, cum interpretationis talis editionem omnibus modis promoveri, Reipublicæ literariæ plurimum interſit. Ne enim jam de ſcriptis hujus noſtri Autoris Theologicis dicamus, de quibus nempe non niſi unicum illud, *de Stylo Scripturæ Sacræ*, Latina veſte donatum eſt: ſane tot egregii ſuperſunt ejus tractatus Philoſophici & ad complendam Hiſtoriam naturalem ſumme proficui, qui tamen nondum translati hucusque habentur: cujusmodi ſunt volumina tria *Conſiderationum de utilitate experimentalis Philoſophiæ naturalis*; item *Hiſtoria frigoris*; *Continuatio* prior (ſecunda enim traducta publici juris eſt) *experimentorum phyſico-mechanicorum circa elaterem & gravitatem aeris*; Diſcurſus *de atmoſphæris corporum ſolidorum*; *Experimenta & notæ de mechanica origine ſeu productione diverſarum qualitatum particularium*, frigoris puta, caloris, ſaporum, odorum, volatilitatis, fixitatis, aptitudinis corroſionem tam faciendi, quam patiendi, præcipitationum chymicarum, qualitatum magneticarum & electricitatis: ne plura hujuscemodi enarremus, quæ excitare quidem appetitum ſolidioris Philoſophiæ amatoribus, ſed Anglica haud callentibus poſſent, non explere, niſi verſio dictorū librorum etiam procuretur. Cæterum in Catalogo illo & ea Autoris ſcripta una commemorantur, quæ non ſeparatim, ſed inter Transactiones modo Philoſophicas Societatis Regiæ evulgata fuere: inter quæ non ultimum locum tenet Deſcriptio novi cujusdam Inſtrumenti hydroſtatici, aureis nummis promtius & exactius, quam per ullam ſtateram examinandis inſervientis, quæ habetur in *dict. Tranſact. ann. 1675. Menſ. Jun. num. 115 pag. 329*: cujus quidem mentionem præ cæteris ut faciamus, materiæ affinitas, quam cum præſenti hac noſtra appendice hydroſtatica habet, exigere a nobis ſuo quodam jure videtur.

SINGU-

SINGULARIA EFFECTA VITRI CAUSTICI bipedalis, quod omnia magno ſumtu hactenus conſtructa ſpecula uſtoria virtute ſuperat, per D.T.

QUantum naturalis philoſophiæ fines promoti fuerint adminiculo vitrorum dioptrico artificio rite paratorum, cum jam olim apud animum meum perpendiſſem, magno incenſus fui deſiderio meam quoque ſymbolam pro viribus ad hanc rem conferendi. Simul atque ergo commodam adeptus ſum occaſionem, ea quæ mente conceperam, in praxin deducendi, præcipuus fuit laboris mei ſcopus, *primo* ut *teleſcopia* inuſitatæ magnitudinis non ſolum facillima ratione conſtruerem, ſed modum quoque non operoſum illa dirigendi adinvenirem, ut ſcilicet objecta procùl a nobis remota nobisque incognita poſſent perluſtrari; *ſecundo* ut talia *microſcopia* fabricarer, quibus quævis objecta cominus poſita, vel tota vel ex parte, clare ac diſtincte poſſent inſpici, atque ita plura indies, quæ ſenſus noſtros adhuc fugiunt, indagari, id quod a nemine eo, qui mihi maxime probatur, modo factum memini; *tàndem* ut ſingularem illam *vim*, quam *Solis radii* in res ipſis expoſitas *exſerunt*, rite adplicarem, ita quidem, ut tantum excitare liceret ignem, qui omnes nobis cognitos agendi virtute ſuperaret. Quo meo propoſito adeo non excidi, ut potius per machinam valde ſimplicem & ab aqua commotam, vitra ad hos uſus facientia non formare ſolum, ſed nitidiſſime quoque expolire poſſim, ſine magna ullius hominis opera. Qua de re cum alias plura in publicum proferre conſtituerim, non ingratum curioſo Lectori puto futurum, ſi de vitris ſolum uſtoriis quædam hac vice afferam.

Quibus perſpectum ſatis eſt, quam operoſa ſpeculorum urentium ſit fabrica, polituræ facilis jactura, conique uſtorii in objecta comburenda non ſatis commoda directio, conjectura haud difficili aſſequentur, quibus rationibus ad vitrorum uſtoriorum fabricam tentandam inductus fuerim. Id vero inſtitutum meum deinde magis urgere cœpi, cum animadverterem, ſpecula metallica aut vitrea Solis radios reflectentia, ſi comparentur cum vitris dioptricis ejusdem magnitudinis Solisque imaginem æque amplam referentibus, ab his virtute

adurendi non parum ſuperari, atque ita eos poſſe effectus edi per vitra haud adeo magna, quos a ſpeculis vaſtæ molis fruſtra deſideraveris. Verum experiundo didici, ſi quis opus hoc aggrediatur, tantas ſe ſe difficultates illi objicere, quæ inſuperabiles prima fronte videntur. Neque enim, ut præcipuas ſolum commemorem, poſſunt vitra tantæ ſpiſſitudinis, quanta hic requiritur, parari in officinis vitriariorum eo modo, qui operis illis familiaris eſt, dicique non poteſt, quanti ſit laboris, homines illos in viam ipſis nondum tritam deducere, adigereque ad rem, quam impoſſibilem judicant, inprimis ſi tentamine uno alteroque facto vitra magno labore parata diſrumpantur. Certe triennium integrum conflictatus ſum cum difficultatibus illis, quas non niſi pertinaci ſtudio ſumtibusque haud exiguis ſuperavi. Quod ſi vero vel maxime vitrum quinquaginta circiter libras grave confectum fuerit, quotus eſt quisque tanto qui robore polleat, ut manibus ſuis in patina illud verſare, & figuram pariter ac lævitatem debitam ipſi conciliare poſſit? Neceſſe ergo eſt, ut per machinas hæc omnia efficiantur, quas excogitare non cujusvis eſt, & licet vel maxime quis animo conceperit earum fabricam, non tamen eidem ſtatim vel aquæ fluentis copia vel locus commodus, & quæ requiruntur cætera ſuppetunt. Quæ quidem eum in finem commemorantur, ut adpareat, nemini mirum videri debere, vitra uſtoria, quæ magnitudine ac virtute cum noſtro paria facere poſſint, a nemine parata fuiſſe; licet procul omni dubio multi ſolertiſſimi viri, quorum ferax fuit hoc noſtrum ſeculum, eorundem fabricam mente agitarint.

Cæterum quanti momenti ſit res ipſa, naturalis ſcientiæ conſulti facile intelligent ex effectis jamjam dicendis, quibus nulla temporis accuratior determinatio adjecta eſt, cum omnia paucorum ſecundorum minutorum ſpatio producantur.

1. Simulatque *lignum* foco admovetur, qui a ſuperficie vitri trium ulnarum longitudine diſtat, ſtatim flamma concitatur, tametſi lignum *aqua* prius *madefactum* fuerit.

2. *Plumbum* atque *ſtannum* non contemnendæ craſſitiei confeſtim liqueſcunt.

3. *Lamina ferrea* ea in parte, qua ad focum admovetur, mox excandeſcit atque ſine mora liqueſit. Id quod in lamina cuprea & orichalcea quoque obſervatur.

4. La-

4. *Lapis fiſſilis* (Schieſſerſtein) liquefactus in vitrum abit nigri coloris, quod in fila diduci poteſt.

5. *Vas argillaceum* aqua repletum, interim dum illa vehementer ebullit, colliqueſcit.

6 *Lateres cocti* excandefacti in vitrum flavum mutantur.

7. *Pumex* autem diaphanum vitrum ſuppeditat.

8. *Asbeſtus* foco admotus expectatione citius in nigricans vitrum convertitur.

9. *Plumbum liquefactum* in pellucidum *vitrum* tranſit.

10. *Stannum* vero primum in albiſſimum *pulverem*, deinde vero in *vitrum* commutatur.

11. *Aurum* liqueſcens in *vitrum* colore rubinos referens redigitur.

12. *Antimonium*, dum in clauſo vaſe comburitur, fumos emittit, qui collecti in ſubtiliſſimum albiſſimumque pulverem abeunt.

13. *Sub aqua* ulnam alta pix, reſina & ſulfur liquefiunt.

14. *Lignum* quoque ac *papyrus* concremantur *a radiis* ab hoc vitro verſus Solem *reflexis*, quod iis minime incredibile accidet, qui norunt, lentem quamvis numero indefinitos habere focos, quorum tres in noſtra ſatis ſunt conſpicui.

Quoniam ergo vitri hujus ope, quod unius hominis opera facile loco moveri, & ad uſum adhiberi poteſt, ignis excitatur, qui efficacia ſua omnes alios nobis notos antecellit, atque ita non ſolum in *aere libero*, ſed etiam in *vitris clauſis* & *vacuo artificiali* varia poſſunt inſtitui experimenta, & *pulveres* quoque, nec non *res variis fluidis circumdatæ* igni Solari potentiſſimo exponi; id quod ſi ſpeculis uſtoriis utaris, fieri nequit, quia conus uſtorius, qui in vitris deorſum tendit, in ſpeculis Solem verſus in aerem projicitur: nemo certe inficias iverit, hoc inſtrumento, quod *media etiam in hyeme* eadem vi pollet, quamplurima in ſcientiæ naturalis incrementum poſſe indagari, ſi incidat in hominem & pyrotechniæ peritum, & veritatis ſtudioſum. Quia vero ipſe temporis, quod ad experimenta illa ſumenda requiritur, penuria laboro, curabo, ut æquo ſibi poſſint talia vitra pretio comparare, qui curioſarum rerum ſtudio tenentur. Quorum in gratiam hic addam, qua ratione & *ſpeculorum & vitrorum uſtoriorum vires* incredibilem in modum *augeri* facile poſſint. Sit AB vitrum (ſpeculum) cauſticum, in quo refracti (reflexi) radii conum AFB conſtituant. Adplicetur ad co-

num luminosum vitrum aliquod ustorium ea in parte, quæ foco non est nimis vicina, ita ut extremi radii AF & BF peripheriam ejus CD

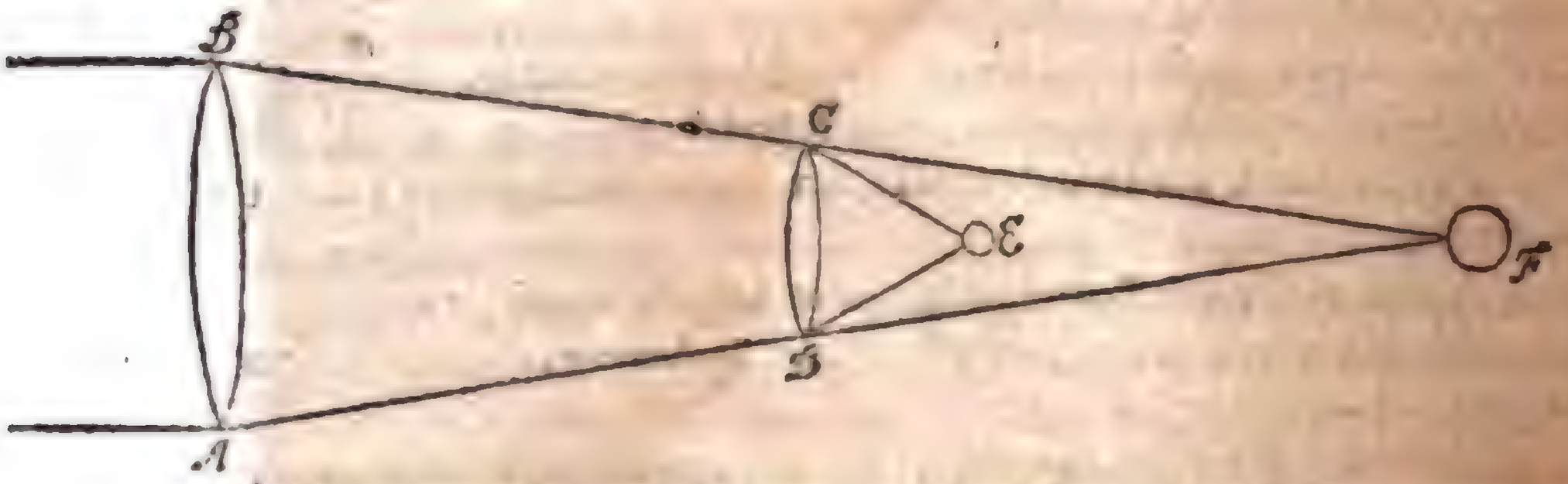

stringant: ita fiet, ut Solis imago F contrahatur in E. Quantam vero vim radii hoc modo collecti habeant, vel ex eo potest colligi, quod res, quæ in F positæ, cum Sol altitudine debita non gaudet, duntaxat incalescunt, in foco E statim colliquescunt.

L' HERITIERE DE GUYENNE.

sive

Hæres Aquitaniæ. i. e.

Historia Eleonoræ, filiæ Guilielmi ultimi Aquitaniæ Ducis, nuptæ primum Ludovico VII Galliæ, dein Henrico II Angliæ Regibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1691, in 8. Plag. 18.

ARtificium veteres historias reconcinnandi & ad genium seculi nostri eleganti stylo accommodandi, Gallis quibusdam ab aliquot annis usurpatum, imitatus etiam est libelli hujus Autor ejusdem nationis *De Larrey* (hoc enim nomen in dedicatoria ad *Illustrissimum Ducem Schombergium* epistola profitetur.) sed ut conjici potest, cum plurimis aliis ob religionem patria exulans. Cum vero aliis quibusdam, ut notum est, objici soleat, quod veritati historicæ minus studeant, quam dulcedini fabularum heroicarum, quas *Romanas* vocant; fidem narratis asserere hic voluit adscriptis margini scriptoribus, quorum autoritate nititur. Titulum historiæ suæ paulo angustiorem a se datum esse non

negat,

negat; majorem enim libelli partem in commemoratione aliarum rerum, quam quæ ad Reginam illam proprie pertinent, consumsit. Institutum tamen hoc suum nobilium scriptorum exemplo tuetur, qui Heroum suorum gestis non pauca ex ejusdem temporis actis admiscent. Hoc vero in Eleonoræ historia tanto excusatius fieri videtur, quod illa disfidiis inter Reges Galliæ & Angliæ, secutisque inde motibus & bellis non minimas causas dedit. Orditur Autor filum narrationis, postquã ex præcedentium annorum historia, quæ ad notitiam suæ pertinere putavit, repetiisset, ab A. 1136. Hoc enim *Guilielmus IX* Aquitaniæ Dux, qui genus ex Caroli M. stirpe traxisse perhibetur, decessit, cum prius ex duabus, quas habebat, filiabus, natu majorem *Eleonoram* testamento hæredem scripsisset, & *Ludovici* Crassi Galliæ Regis filio *Ludovico* (qui *septimus* ejus nominis numeratur) desponsari curasset. Altera *Alix* sive *Alexia* Comiti *Veromanduo*, ex Regio sanguine in Gallia Principi nupsit. *Eleonora* XIV annorum puella ejus fuit pulchritudinis & elegantiæ, ut non solum mariti Regis amorem sibi conciliaret, sed & per aliquot annos retineret; licet conversis in eam aulæ Gallicæ oculis, suspicionem liberioris vitæ vitare non posset, quam tamen Autor, meliora de ea sperans, eluere conatur. Postquam vero Regem, ad bellum sacrum in Asiam pro illorum temporum more proficiscentem, comitata esset, mira quadam & incredibili pene occasione, & amoris maritalis, & existimationis suæ non exiguam fecit jacturam. Captus erat a *Saladino*, Saracenorum in Palæstina Duce, quidam ex cognatis Reginæ, cui Sanzæo nomen erat. Hunc illa literis ad Barbarum, clam Rege, scriptis liberavit: nec Ludovicus Rex indignationem dissimulavit. Sed Regina clatiori animo erat, quam ut eam ferre, aut uxoriis blandimentis tollere vellet; quin contemnere maritum, ut superstitioni deditum, & monastico rigori quam regio splendori aptiorem cœperat. Intervenit quidem conciliatio quædam, sed recrudescente variis ex causis odio, accedente Pontificio & utriusq; conjugis consensu, matrimonium A. 1152 dissolutum est, quamvis Regina duas ex Rege filias peperisset. Consanguinitas prætexebatur, propter quam illis seculis facile divortiorum licentia impetrabatur, si gratia aut pecunia accederet. *Eleonoram* secretiores stimuli agitabant, amore *Henrici* Comitis Andegavensis captam. Hunc soluto regio matrimonio maritum sine mora elegit, & *Aquitaniam* in dotem ei attulit,

nimis bona fide, ut Autor judicat, a Galliæ Rege reſtitutam, cum eam Rex filiarum, quas ex Eleonora genuerat, nomine retinere potuiſſet, certe noſtro ſeculo vel levioribus etiam titulis utilitati regnorum ſtudeatur. Cum *Henrico*, qui poſt *Stephani Bleſenſis* adverſarii & competitoris ſui obitum, Angliæ regnum ſecundus ejus nominis acceperat, aliquandiu ſatis jucunde vixit Eleonora, & quinque filiorum, duarumque filiarum mater ex illo facta eſt. Verum ſenior marito & jam efœta illecebras continuare non potuit, quibus illum in fide amoris conjugalis retineret. Cum igitur ille vagis amoribus indulgeret, implacabili in maritum odio exarſit, & adultos jam communes filios in patrem concitavit, infelici quidem conatu. Nam & ipſa a marito in arctam cuſtodiam A. 1177 conjecta eſt, ex qua non niſi poſt annos duodecim a Richardo filio, qui poſt mortem primogeniti *Henrici* (tertium vocabant) & parentis, in regnum ſucceſſerat, liberata fuit. Rependit filio beneficium mater, cum is ex Aſiatico bello redux in manus *Leopoldi*, Auſtriæ Ducis, quem indigne tractaverat, incidiſſet, & *Henrico* VI Imperatori traditus in vinculis teneretur. *Eleonora* enim ingentem pecuniæ ſummam collegit, & obſides ex Angliæ Proceribus comparavit, quibus *Richardum* ex vinculis redemit. Poſt hujus mortem, filio ſuo ſuperſtiti, *Johanni* (quem *ſine terra* cognominant) contra Henrici III filium Artum, nepotem ſuum, cui ex jure primogenituræ potius in regnum jus competere videbatur, adhæſit haud bono ſucceſſu, quanquam *Johannes* iſtum in poteſtatem redegerit, &, ut fertur, clam ſuſtulerit; nam ipſe infelix admodum regnum habuit, & ampliſſimæ Eleonoræ provinciæ in Aquitania ad Galliæ Reges poſtea pervenerunt. Deceſſit illa octoginta amplius annos nata, in quibus ſedecim Gallicæ, quinquaginta Anglicæ Reginæ nomen & dignitatem tenuit, varia fortuna, quam tamen animi inquietudine & ambitione ſibimetipſi infenſam fecit. Hæc fere præcipua eſſe putavimus, quæ ex *Eleonoræ* hiſtoria breviter recenſerentur. Lectu tamen digniſſima ſunt multa alia, quæ per occaſionem libello huic, in tres partes diviſo, inſeruntur, de geſtis præſertim Regis Galliæ *Ludovici* VII, & Angliæ Regum *Henrici* II ac *Richardi* fortiſſimi Principis, & *Saladini* raræ itidem virtutis viri, quibus omnibus eleganter & copioſe commemoratis, monita haud inutilia cum judicio addit Autor. Inter alia ſub initium partis II ſummatim exponit vitam & exitum *Thomæ Becqueti*, celebris Archiepiſcopi

piſcopi *Cantuarienſis*, cujus memoriam adhuc colit Romana Eccleſia, abominari autem cœpit ſub Henrico VIII Anglicana. Cancellarius fuit Thomas Henrici II, ſed pro beneficio accepto cum ad Præſulatum eveheretur, malam illi retulit gratiam. Cum enim in Synodo Epiſcoporum & Procerum a Rege Oxoniæ convocata, decreta contra abuſus dominatus Pontificii cum reliquis juramento approbaſſet, mox tamen abſolvi ſe ab illo vinculo Romæ curavit, & Pontificum prætenſiones ſummo cum zelo tueri nixus, omnes qui placita Synodi exequebantur, excommunicare auſus eſt. Aufugit poſtea in Galliam, ſed reconciliatus cum Rege, & in patriam poſt ſex annos reverſus, priſtino rigori inſtitit, & tam acriter offendit Epiſcopos, ut illorum inſtinctu, a quatuor ex Nobilitate Normannica in templo ſuo trucidatus fuerit d. 29. Decembris A. 1170, jugulum quidem ultro præbens, & tantum rogans, ut cognatis amicisque ſuis parceretur. Fuerunt inter Doctores etiam Pariſienſes, qui jure cæſum eſſe judicabant; ſed Romæ tanti habitus eſt, ut poſt triennium ab Alexandro III inter Sanctos referretur. Henricus Rex jurejurando ſeſe a ſuſpicione cædis illius purgavit, quanquam voce, quæ illi exciderat, & qua de Thomæ injuriis ſibi illatis querebatur, Nobiles illos ad facinus incitatos fuiſſe non ambigeretur.

MELCHIORIS LEYDECKERI SYNOPSIS CONtroverſiarum de Fœdere & Teſtamento Dei, quæ hodie in Belgio moventur. Accedit Apologeticus, quo ad iniquas D. Johannis Wajeni Cenſuras modeſte reſpondetur: nec non Exercitatio Theologica de S. Scripturæ Autoritate ad conſcientiam adſtruenda.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Franciſci Halma, Academiæ Typographi, 1690. in 8. Plag. 24.

IN *Apologetico*, qui primam hujus opuſculi partem conſtituit, Clariſſimus *Leydeckerus* Viri itidem non incelebris *Johannis Wajeni* præfationem Synopſi Hierozoici præfixam ad cenſuram revocat, ac nominis ſui famam contra eundem vendicat. Hunc deinde excipit ipſa *Synopſis Controverſiarum de Fœdere & Teſtamento Dei hodie in Belgio motarum*, ac quinque libris abſolvitur. E quibus *primus* in decidendis quatuor

tuor controversiis occupatur, ac in earum I. negat Autor, vocem διαθήκη ex usu N. T. ac speciatim Apostoli Pauli, præcise significare Testamentum, non vero συνθήκην fœdus. II. ostendit, Testamentum Dei juxta Scripturas significare ipsum fœdus gratiæ, non æternum Dei propositum, voluntatem & gratiæ consilium. III. propugnat, Theologos hactenus recte docuisse, Vetus & Novum Testamentū revera unum esse quoad substantiam, & quibusdam tantum accidentibus differre. IV. demonstrat, fœderis gratiæ ejusve œconomiæ non esse distinguenda tria tempora, 1. promissionis a protevangelio usque ad Mosen; 2. Veteris Testamenti a Mose ad plenitudinem temporis; 3. Novi Testamenti ab adventu Christi ad consummationem seculorum. Liber *secundus* duarum controversiarum enodationem instituit, & quidem I. evincit, sponsionem Christi sub Vetere Testamento non habuisse naturam fidejussionis, sed rationem expromissionis, adeoque Christum sub Vetere Testamento considerandum fuisse ut expromissorem, non fidejussorem, etiam secundum definitionem fidejussoris apud Jureconsultos receptam. II. declarat, Deum sub Vetere Testamento, admisso sponsore, non reservasse sibi libertatem nihilominus eximendi solutionem ab electis fidelibus, ceu primariis debitoribus. Liber *Tertius* duas itidem controversias sub examen revocat, e quibus I. refutat docentes Vetus Testamentum nihil aliud fuisse, quam consilium seu promissionem Dei de danda typica hæreditate terræ Canaan, cujus periodus sit incipienda a Mose & legislatione in monte Sinai. II. autem defendit, Apostolum Paulum Gal. IV, 24. & sqq. non agere de natura & origine Veteris & Novi Testamenti, nec per duas διαθήκας intelligere Vetus & Novum Testamentum, quorum illud sit de danda hæreditate terræ Canaan, & incipiat demum a monte Sinai. *Liber Quartus* tres exhibet controversias, inter quas I. impugnat sententiam eorum, qui statuunt sacrificia a prima promissione, facta in Paradiso, fuisse liberæ usurpationis, non imperata, & quidem usque ad Mosen, per quem propter μοσχοποιΐαν fuerint demum Ecclesiæ injuncta. II. improbat opinionem asserentium, legem ceremonialem post μοσχοποιΐαν datam esse in peccati exprobrationem ac quandam imputationem, nec non ad aggravandam atque obsignandam Patrum, sub reatu, ira, & execratione, servitutem. III. falsitatis arguit asseverantes, Decalogum primitus in monte Sinai Israelitis esse latum in puram puram formulam

mulá fœderis gratiæ. Liber *Quintus* in explicando ſtatu Patrum ſub Vetere Teſtamento verſatur, ac tredecim de eodé controverſias proponit. I. tuetur, ſtatũ Patrum ante Moſen a ſtatu Patrũ poſt Moſen non eſſe diſcriminandum, juxta D. Cocceji conceptum; adeo quidem, ut facta fuerit ingens ſtatus mutatio, ex libero in duriorem, imo duriſſimum, propter peccatum μοχολατρείας. II. probat, clariſſimum Coccejum ſtatum Patrum ſub Vetere Teſtamento, adeoque & differentiam ſtatus ſub Vetere & Novo Teſtamento minus recte explicuiſſe. III. IV. & V. negat, recte dici poſſe, Fideles Veteris Teſtamenti vixiſſe ſub reatu, ira & maledictione, in eoque manſiſſe usque ad mortem Chriſti expiatoriam & ſatisfactoriam, adeoque nec actualiter eos fuiſſe cum Deo reconciliatos. VI. docet, Patribus ſub Veteri Teſtamento adſcribendam eſſe quietem animæ ac tranquillam conſcientiam, cum libertate ac fiducia accedendi ad Deum. VII. inficiatur, Patres Veteris Teſtamenti detentos fuiſſe per omnem vitam in ſervili & miſerrimo metu mortis, maxime ex intuitu per eam amittendæ terræ Canaan typicæ hæreditatis. VIII. refellit opinantes, Patres Veteris Teſtamenti usque ad Chriſtum quodammodo & ex parte imperio diaboli obnoxios fuiſſe. IX & X. inculcat, Patres Veteris Teſtamenti nec Angelis, nec Principibus, Senioribus, Sacerdotibus, Prophetis, tanquam Dominis & Diis λεγομένοις ſubjectos fuiſſe. XI. exponit, Spiritum ſervitutis ad Vetus Teſtamentum, & Spiritum adoptionis ad Novum Teſtamentũ male reſtringi. XII. ſub examen revocat & rejicit opinionem, quæ Patribus Veteris Teſtamenti plenam ac proprie dictam remiſſionem obtigiſſe inficiatur. XIII. inquirit in ſenſum loci ad Hebr. XI, 39. 40. atque ex eo ſententiã Cocceji de ſtatu Patrũ ſub Vetere Teſtamento haut quaquam probari poſſe edocet. His quinque libris ſubjungitur tandem *Exercitatio de Sacræ Scripturæ Autoritate ad conſcientiam adſtruenda*, in qua methodum recentiorum quorundam ſuæ fidei ſociorum, Scripturæ Sacræ autoritatem non aliunde quam ex ratione adſtrui poſſe propugnantium, a Reformatorum proceſſu, in demonſtranda Sacri Codicis divinitate hactenus obſervato, multum abire, ac variis periculis expoſitam eſſe, luculenter tradit, eandemque, in medium adductis aliquot argumentis, conciſe refellit.

CHRISTOPH. VVITTICHII INVESTIGATIO

Epiſtolæ ad Hebræos, & POSITIONES ſive Aphoriſmi univerſam Theologiam adumbrantes.

Amstelædami, apud Joan. Wolters, 1691, in 4. Plag. 60.

DIvinam hanc Pauli ad Hebræos epistolam *Wittichius*, dum in vivis erat, ita exponere studuit, ut sæpe quidem *Cocceji* sui vestigia solicite premat, nec raro tamen de suo etiam observationes haud pœnitendas adjiciat. Præsertim vero adminiculis profanæ eruditionis Græcæ utitur, ad emphasin phraseon Apostolicarum declarandam. Sic enim explicat v. g. Cap. I. v. 1. πολυμερῶς ex *Hesychio*: πολυχεδῶς, δαψιλῶς, πολλὰ χήματα ἔχων. Versu 4. διαφορώτερον ὄνομα, de prærogativa dignitatis, ex Xenophonte: ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τάτυ ὄνομα μέγιστον ἤυξητο; & *Philostrato*: ὕφ' Ὁμήρῳ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πάνυ σπουδαίων εἰς ὄνομα ἦλθησαν. Pariter ut Latini apud *Virgilium* II. Æneid: *Et nos aliquod nomenque decusque gessimus*: & Catilina apud *Sallustium*: *Fuimus vulgus sine nomine.* Versu 10. Κατ' ἀρχὰς, pro ἐν, ex *Demosthene*: ἐν τῇ ἀγορᾷ, *in foro*: ἐν τῇ νόσῳ, *in morbo*, ex *Thucydide*. Cap. II. v. 1. Παραῤῥωῶμεν, ex *Hesychio*, ἐξολισθῶμεν, *Suida*, παραπίσωμεν, *Chrysostomo*, μὴ ἐκπέσωμεν, *ne excidamus, prolabamur, praterlabamur vel praterfluamur*, cum Coccejo, qui refert ad aoristū II. verbi passivi παραῤῥυῆναι. Quod plenum tamen Grammaticæ aleæ Wittichio videtur, satiusque omnino in præsente activo explicari exemplo *Chrysostomi*, qui simul adducit locum *Proverb. III. 21.* Τέκνον, μὴ παραῤῥυῇς, τήρησον ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννοιαν, בני אל־ילוו מעיניך. Τελεῖσθαι versu 10. ex sacris Ethnicorum atq; initiatis, qui μυεῖσθαι, τελεῖσθαι, πολίσκεσθαι, πλεῖσθαι dicebantur. Ut frustra *Grotius* hoc idem esse, quod antecedens proxime εἰς δόξαν ἄγειν, contendat. Ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεσθαι versu 16. ex Platone: μὴ ἐξέσθω τοιούτου κτήματος ἐπιλαβέσθαι &c. ubi notat idem quod *pro suo vindicare* ac *redimere*. Castellioni placet *opitulari*, Grotio *liberare a servitute manu injecta*. respondet Ebræorum אזר, חזק & תמך, propius tamen, Wittichii calculo, verbo גאל. Ἐν ᾧ v. 18. pro ὅταν, subintelligendo χρόνῳ, ex Thucydide: τὸ γὰρ γένος τὸ τῶν Θρᾳκῶν, ἐν ᾧ ἄν θαρσήσῃ, Φονικώτατόν ἐστι, *Thracum enim natio, si quando fiducia gliscit, cædis avidissima est.* Cap. IV. 13. Τετραχηλισμένα ejusdem sensus significationisque cum αὐ ἐρύειν, quod in sacrificiis usitatum juxta Homerum Iliad. ά. Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, *retrotraxerunt quidem primum, & jugularunt, & exco-*

pag. 11. 26. 44. 52. 74. 89. 90. 95. 132.

riarunt

Digitized by Google

riarunt. Γῆ ἡ πιεσα τὸν ὑετὸν, cap. VI, 7. ex *Anacreonte:* ἡ γῆ μέλαινα πίνει. Quemadmodum Ebræorum רוה, proprie *inebriari*, de terra etiam usurpatur. Θάνατον φέρεσθαι τὸ διαθεμένου, cap. IX v. 16. *ferre mortem testatoris*, non *exspectare*, ut Grotius arbitratur, ex Hebr. נשא Deuteron. XXIV, 15. Jer. XLIV, 23. ubi vox נשא conjungitur. Ἐκ δευτέρου versu 28. *secundo*; sic ἐκ τοῦ Φανεροῦ *aperte*, ἐκ δὲ δικαίου *juste*. Cap. X. v. 15. Μαρτυρεῖ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα; h. e. *assentitur nobis*, ex Xenophonte: καγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις, *ego vero his assentior*. Cap. XI. 1. πραγμάτων ἔλεγχος ἀ βλεπομένων, scil. *convictio*, ex Xenophonte: ἐλέγχεται γελοῖος ὢν, *convincitur esse ridiculus* &c. Ετυμπανίσθησαν versu 35. *de fustigatione, quando homines suspendebantur, & tympanorum instar fustibus cædebantur usque ad mortem*, ex Hesychio πλήσσεται, δέρεται, ἰσχυρῶς τύπτεται, ex Suida ξύλῳ πλήσσεται, ἐκδέρεται καὶ κρεμᾶται.

pag. 161. 251. 263. 278. 309. 353.

Nec raro [illegible]icus noster de lectionis varietate disquirit. Asserit v. g. cap. II. 9. vulgatam lectionem χάριτι Θεοῦ contra Syriacam editionem Tremellii, codices quorundam orthodoxorum Patrum, Fulgentium, Vigilium, Ambrosium, & ipsum Nestorium, qui legit χωρὶς Θεοῦ *sine Deo*, collegitque inde hominem tantum, non Deum in crucem sublatum mortuumque. Cap. X. 2. ἐπεὶ ἄν, *ceteroquin*, pro quo alii, ἐπεὶ οὐκ ἄν, vel ἐπεὶ κ' ἄν, vel οὐκ ἄν. Versu 11, καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ex editione Genevensi anni 1619, & MSto Grotii, quod ad scopum Apostoli quadret magis, quam vulgatum illud in nostris codicibus, καὶ πᾶς μὲν ἱερεύς. Sic v. 34 utrumque probat, καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου, & καὶ γὰρ τοῖς δεσμίοις, uti Beza scriptum testatur in duobus MSS. codicibus, lectumque a vetere Interprete Latino, Syro & Arabe.

72. 266. 274. 300.

De Cherubinis ad versum 5 capitis IX breviter agit, ac denominationem ab illo animali arcessit, quod bovem facie retulisse, seu פני הכרוב habuisse, *Ezechielis I, 10.* dicitur, ut כרוב sit idem (sicut Coccejus jam ante ex Kimchio notavit) quod *bos arator*, derivatusque a כרב *arare*, secus atque aliis videtur, qui deducunt a רכב *equitare* per μετάθεσιν literarum ר & כ, & כרוב *sellam* seu רכוב faciunt. Qua ratione alias Cherubini vocantur רכוב אלהים *currus Dei, Psalm. LXVIII, 18.* Iis symbolice ait exprimi duplicis generis creaturas, Angelos nempe & homines, ubi impositi arcæ se

234.

mutuo adſpexiſſe dicuntur, innuique Angelos cum hominibus in Chri-
pag. 235. ſto amico quaſi vinculo conſociari, & arcanis ſalutis noſtræ flagrantiſſi-
229. mo animo ſtudioque inhiare. Iſtiusmodi μυστικώτερα Auctor dili-
genter quandoque tangit exponitque, v. g. *cap. IX, 2.* τὴν λυχνίαν ſeu candelabrum tabernaculi de cœleſti lumine, quod in cordibus no-
ſtris vel per Divinum verbum in hac vita, vel proxime a Deo in æter-
no illo futuroque tabernaculo accenditur. Τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν
230. πρόθεσιν τῶν ἄρτων, *menſam & propoſitionem panum*, de Servatore,
qui panis vitæ eſt *Joh. VI.* & ſpiritualis cibus noſter, ejusque pretioſa
morte ac merito, quod panum illorum inſtar, qui coram Deo in
menſa poſiti perpetuo erant, ſempiternum manet, operaturque, ut per
232. εὐαγγέλιον ac Sacramenta nobis velut in menſa ſubminiſtratur. Τὴν
κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, *arcam*
Teſtamenti undique auro obductam, v. 4. de Chriſto, in quo omnes divi-
næ ac humanæ ſapientiæ theſauri tecti ſunt atque [illegible]conditi, *Coloſſ. II, 3.*

Neque minus in eam curam incumbit, ut diluat illa convellat-
que, quæ ab Apoſtolico ſenſu recedere videntur. Hinc depugnat ad-
verſus Socinianos, qui *capitis VII. v. 26.* de Chriſti felicitate præpoſte-
re explicant, quaſi his ipſis verbis, quibus ſumma abſolutiſſimaque
Pontificis Maximi integritas, ſinceritasque indicatur, nonniſi ſtatus
202. quidam beatus auſpicatusque ſignificetur, conanturque ex *verſu 7. ca-*
pitis IX evincere, omnia peccata, quæ *Levit. XVI, 16, 30, 34.* di-
cuntur *expiata die expiationis*, eſſe reſtringenda ad peccata infirmi-
237. tatis, quæ appellantur ἄγνοιαι, & ex *verſu 8.* piorum animas ante Chri-
ſti adventum ad cœleſtia æternaturaque gaudia non eſſe admiſſas. *Quo*
239. *perveniſſe quidem etiam Abrahamum, Iſaacum & Jacobum, & alios*
viros eximios Grotius hoc loco exiſtimat, *ſed quaſi per machinam,*
non per viam, extraordinaria quadam ac rara Dei diſpenſatione.
34. 35. Quem notat inde Wittichius, & paſſim refutat, v. g. cum dictum
Pſalm. XLV, quod *Capite I. v. 8.* de Chriſto adducitur, ὁ θρόνος σου,
ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, de ipſo potius Deo Patre, tanquam
142. throno Filii, vel firmatore ipſius, & verba illa Capitis V. v. 6. σὺ ἱερεὺς
εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, de Sacerdote, cujus nullus
ſucceſſor, non vero de perfectiſſimo ejusdem munere æternumque du-
raturo interpretatur; quin imo ἀπολύτρωσιν illam τῶν ἐπὶ τῇ πρώ-
τῃ δια-

τῆ διαθήκη παραβάσεων de *redemtione, sive liberatione a peccatis, quæ in populo Dei ante Christum utplurimum valuerant*, intelligendam opinatur; veteresque illos *Cap. XI, 40.* ideo dici sine nobis minus consummatos, *quia in vita æterna erunt nostri accessio, & sic istorum bonorum participes.* Quid quod alia varie atque subinde ex Coccejo contra Schlichtingium Autor disputat; propugnatque contra Heinsium, vocabulum ἀγγέλων Cap. II, 2. proprie de Spiritibus illis a corpore liberis, non de nunciis Prophetisque divinis esse exponendum; istud item Psalmi VIII. τὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, &c. de Christo, capiendum esse, non de hominibus aliis, uti Heinsius male existimaverat. Quamvis vero sæpe ὑποθέσει suæ nimium quantum serviat contra Arminianos ac Nostrates disputans, non tamen id obstat, quo minus in bibliotheca exegetica bene struenda locum huic Wittichii Commentario haud postremum tribuendum existimemus.

pag. 250. 358. 54. 70. sqq.

HISTOIRE DE DOM JEAN DE PALAFOX &c. i. e.

Historia Iohannis de Palafox Episcopi Angelopolitani, & postea Osmensis, ejusque litium cum Jesuitis.

Anno 1690, in 12. Plag. 24.

HISTOIRE DE LA PERSECUTION DE deux saints Evéques par les Jesuites &c.

sive,

Historia persecutionum, quas Bernardinus de Cardenas Paraguayensis in America Meridionali Episcopus, & Philippus Pardus, Archiepiscopus Philippinarum, a Jesuitis passi sunt. Accedit Responsum ad Judicium de Tomo III Practicæ moralis, anno 1690 Coloniæ excusum.

A. 1691, in 12. Plag. 26.

TOmum III. *Practicæ moralis*, qui *D. Antonio Arnaldo* tribuitur, in Actis noſtris A. 1690 p. 442. & ſqq. recenſuimus. Quod igitur in illo de edenda hiſtoria Præſulum in India a Jeſuitis male tractatorum promiſerat Autor, in voluminibus his, quæ quartum & quintum *Practicæ Moralis* tomum conſtituunt, nec incommode a nobis hic conjunguntur, præſtare aggreſſus eſt. Summa rerum ex *Tomo* illo *III.* & aliunde ſic ſatis nota eſt. Caſus autem tot atq; tantos variosq; continent ſcripta, quæ in his compilationibus producuntur, ut compendioſam enarrationem difficillime admittant. Omiſſa itaque illa, indicem libellorum & documentorum, tum quæ integre in linguam Gallicam verſa exhibentur, tum quorum fragmenta aut excerpta ſolum producuntur, hic inferemus.

In priori volumine de Epiſcopo Angelopolitano reperiuntur (1.) *Antonii Gonzalez de Roſende*, ex Ordine Clericorum Minorum, libellus de vita *Johannis de Palafox & Mendoza*, Hiſpanice A. 1666 cum inſignibus approbationibus editus. (2.) Initium vitæ ejusdem Epiſcopi, a Jeſuita quodam Gallice publicatum A. 1688. (3.) Ejusdem vita ab ipſo Palafoxio Hiſpanice ſcripta, titulo: *Vita interior cujusdam peccatoris pœnitentis.* (4.) Ejusdem *defenſio canonica* magno volumine A. 1652 edita & Regi Hiſpaniarum dedicata, ex qua memorabilia quædam documenta ſingulatim allegat Autor, puta, Proviſoris Epiſcopi mandatum ad Jeſuitas, ut approbationes ſuas exhibeant; epiſtolam Epiſcopi ad Regem d. 12. Sept. A. 1647. poſtquam ſeſe in montes recepiſſet, datam; Ejusdem literas ad *P. Radam*, cui Regis diplomata adjunxit d. 7. April. A. 1649; Reſponſum *Rade* d. 14. April. A. 1649. quo cauſas adducit, propter quas mandato Regis non pareat; Replicam Epiſcopi d. 4. Maji A. 1649. (5.) Prima Epiſcopi ad Pontificem epiſtola d. 25. Maji A. 1647. data, in qua de injuriis a Jeſuitis ſibi illatis conqueſtus eſt. (6.) Alia prolixior ad eundem d. 8. Jan. A. 1649. quam a Jeſuitis perperam pro ſuppoſititia traduci notat Autor. (7.) Reſponſio ad memoriale Jeſuitarum Regi, ſub finem anni 1649. contra Epiſcopum exhibitum, & a Canonico quodam Angelopolitano, tunc Madriti præſente, publicatum. (8.) Memoriale P. Pedrazæ Jeſuitæ, Epiſcopo quidem Paraguayenſi oppoſitum, ſed in quo tria capita falſæ accuſationis contra Angelopolitanum contineri dicuntur. (9.) Reſponſum ad Memoriale Jeſuitarum, quod Epiſcopus

pus Angelopolitanus Regi tradidit, pro obtinenda executione *Brevis Apoſtolici* d. 14 Maji A. 1648 pro ſe expediti. (10.) Manuſcriptum, cui titulus eſt, *Angelopolitana*, productum in congregatione Cardinalium, & a *D. Johanne Magano* ſubſcriptum, in quo acta Epiſcopi narrantur & defenduntur. (11.) Breve Pontificis *Innocentii X.* d. 14 Maji A. 1648 ſupra n. 9. allegatum, & poſtea d. 19 Novembris A. 1652 & 27. Maji A. 1653 confirmatum. (12.) Scriptum Jeſuitarum Romæ A. 1653 compoſitum, titulo: *proceſſus & finis cauſæ Angelopolitanæ*. De hoc notat Autor, quod Tomo IV *Bullarii* Lugduni A. 1655 excuſi, a fol. 289 usque 300 inſertum, ſed in indice librorum prohibitorum A. 1683 juſſu Innocentii XI edito expunctum fuerit.

In volumine altero ejusque Tomo I. de Epiſcopo *Paraguayenſi* ſequentia Gallice verſa producuntur. (1.) *Memoriale*, ſive *Defenſorium Bernardini de Cardenas* Epiſcopi Paraguayenſis, & Monachorum Franciſcanorum illius diœceſis, ad Regem Hiſpaniarum, oppoſitum Memoriali *Juliani de Pedraza*, Procuratoris Jeſuitarum in India Generalis d. 26 Novembris A. 1652 ab *Johanne Villalono* Monacho Franciſcano. (2.) Ejusdem reſponſum ad primum memoriale a *Pedraza* contra Epiſcopum ſcriptum. (3.) Ejusdem refutatio poſterioris memorialis a *Pedraza* exhibiti. (4.) Diſſertatio de vita, meritis & laboribus Epiſcopi ex actis ab A. 1644, usque ad annum 1657, quo ex ſede ſua in montes & ſylvas ejectus eſt, & Barbaris Evangelium prædicavit. (5.) Diſſertatio apologetica de perſecutionibus & moleſtiis Epiſcopo a Jeſuitis inflictis, Alexandro VII Pontifici exhibenda, autore *Alfonſo Carillo*, Advocato curiæ Hiſpanicæ. (6.) Memoriale ex Hiſpania miſſum, quo continentur reſolutiones Alexandri VII & congregationis Cardinalium, itemque Regis Hiſpaniarum in cauſa Paraguayenſi.

Tomo ſequenti hujus voluminis producuntur, quæ ad hiſtoriam *Philippi Pardi*, Archiepiſcopi Philippinarum ſpectant. (1.) Reſponſum *Alfonſi Sandini*, Dominicani, Definitoris & Procuratoris Generalis provinciæ Philippinæ, ad curiam Regis Hiſpaniæ, quo relatio adverſariorum, pro defendendo Pardi exilio, refutatur. (2.) *Chriſtophori Padrochi* narratio de captivitate & exilio Archiepiſcopi, mandato hujus, cum ipſe a defenſione ſui impediretur, conſcripta. (3.) Ejusdem

Ejusdem alia relatio de actis Archiepiscopi, postquam in sedem suam restitutus fuisset. (4.) Exemplum relationis authenticæ de actis Archiepiscopi circa mercaturam Jesuitarum. Adduntur in fine (5.) literæ *Gabrielis Curuzelaequi* Gubernatoris Philippinarum d. 15. Febr. A. 1686. ad Archiepiscopum data, hujusque responsio d. 25. Febr. ejusdem anni. (6.) Excerpta ex scripto Maniliæ in Philippinis composito, & Romam ad *Congregationem de propaganda Fide* destinato.

Subjunctus est historiæ huic tractatus, ad illam quidem non pertinens, sed quem Autor una cum isthac historia melius conservari posse putavit, quam si seorsim ederetur. Dicendum autem prius aliquid est de libello, cui tractatus hic opponitur, cujusque in rubrica mentionem fecimus. Habet is formam dialogi inter *Alcippum* & *Theodorum*. Ex illis prior magnis in speciem laudibus ab ingenii acumine, excellentia styli & insigni moderatione D. Arnaldum extollit, & Jesuitarum causam in *Tomo III. Pract. moral.* vehementer vulneratam esse disserit. Alter in contrariam prorsus sententiam verba facit, & ex omnibus Arnaldi scriptis *Tomum* illum tertium pessimum esse contendit. Speciatim reprehendit in eo prolixitatem & moram tædiosissimam in præliminaribus, inprimis autem temeritatem, imo stultitiam deliro sene dignam, quod fidem haberi postulet libris & documentis adversus Jesuitas publicatis, licet authentica non producantur. Exprobrat ei, quod deserta patria non potius in Indiam ad propagandam fidem & cognoscenda Jesuitarum acta profectus sit, quam in Hollandia refugium quæsiverit, in qua hæresin & confusionem regnare terramque martyrum sanguine respersam esse dicit. Addit alia non parum acerba, & responsiones copiosas ad narrata Tomi III (quæ in præsens intacta reliquit,) pollicetur. Huic Dialogo opposita est Appendix illa, de qua diximus, quæ eo præcipue tendit, ut ostendatur, in controversiis, quæ non coram tribunali judicis tractantur, sed in scriptis ventilantur, sufficere, si a viro probo exempla librorum & documentorum producantur, non exhibitis licet authenticis sive autographis; standum enim illis esse, donec falsi convincantur. Autor interim confidenter asserit, verissima & sincera esse, quæ allegavit, & cum autographis convenire; hæc vero tutius in locis, ubi sunt, donec a judicibus edi jubeantur, custodiri, quam artibus adversariorum exponi, quibus illi abolere, aut corrumpere, quæ sibi nocere putent, nove-

verint.

verint. Post alia, quæ illis hac occasione objicit ad rixam Arnaldi cum Jesuitis de peccato philosophico digreditur, & librum Patelæ Jesuitæ Duaceni & theses P. Pugeani ex collegio Claromontano Arvernorum allegat, ut adversus Jesuitas Antverpienses, a quibus provocatus est, probet, quod omnino docuerint Jesuitæ, peccata enormia pure philosophica committi posse. Ad ea vero, quæ *Theodorus* ille *Arnaldo* exprobraverat, existimationem hujus tuetur, cum sit Doctor Theologiæ in celeberrima Parisiensium Academia renunciatus, & pro orthodoxo & probo a Pontificibus & Cardinalibus adhuc agnitus, nullius vero nec falsi, nec læsæ charitatis, post quinquaginta annorum cum Jesuitis contentiones, convictus. Objectam *Tomi III* prolixitatem defendit, quod generalia prius clare asserenda fuerint, antequam ad probationes particulares, sequentibus Tomis instituendas, progressus fieret: obtentum tamen esse scopum existimat, & argumenta illius, ex quibus quædam breviter repetit, intacta consistere. Aculeis quibusdam pungit autorem *Judicii*, quem innuit *Buburſium* esse: senem esse Arnaldum fatetur, octoginta annorum, sed cui vigor memoriæ, ingenii & judicii, qualem habuerit, integer superſit: salvam illi esse fidem in Regem & patriam, salvam doctrinam Catholicam. In Indiam ut proficiscereturex re ejus non fuisse, nec illo itinere opus esse ad noscenda Jesuitarum facta. Horum odio & violentia Gallia ejectum fuisse, nec vitio verti illi debere, quod in Batavia sedem quæsiverit, quam Jesuitæ frequentissime adeant, malintque soli, excluso reliquo Clero, missionis illius emolumenta ad se trahere. Catholicos in Hollandia absque participatione hæresis aut confusionis vivere posse, & eorum ad quingenta millia in ea reperiri, qui Deo majori zelo serviant, quam in provinciis, in quibus cultus Romanus publice vigeat: Clerum doctum & pium esse, populum bene instructum. Adjicit quædam de martyribus veteribus novisque, & inter hos de *Gorcumensibus* & *Brielensibus*, ac nominatim *Cornelio de Muis*. Acerbiora quædam, cum ad caput quæstionis parum faciant, studio præterimus.

PLAINTE DE Mr. ARNAULD DOCTEUR de Sorbonne à Monseigneur l'Evesque d' Arras, &c. i.e.

Querela D. Antonii Arnaldi Theologi Sorbonici ad Dn. Episcopum Atrebatensem de impostoribus, qui ultra annum ejus nomine falsas literas plurimas ad Theologos Duacenses non paucos plenas mendacii & fraudum scripserint.

Typis hoc ipso anno, sed non adscripto loci nomine, excusa, plagulis $3\frac{1}{2}$ in 4.

IMpostura, de qua queritur Autor, tam atrox est, ut propemodum, ob imitationis metum, periculosum videri possit, eam liquide exponere. Quoniam tamen evulgata est, & cautelam aliquam notitia ejus afferre etiam prudentissimis potest, dissimulandam omnino aut silentio prætereundam non putavimus. Tanto vero magis detestanda est fraus ista, quod a viris literatis & sacri ordinis commissa esse videatur. Ansam enim habuit ex diuturna illa & acri disceptatione, quæ Arnaldo & sociis cum sectatoribus Molinæ intercedit. Qui illius fuerint architecti, Arnaldus affirmare non audet; suspiciones tamen detegit, & investigationem atque vindictam criminis ab Episcopo expectat. Antequam igitur innotescat, quid Episcopus præstiterit, nemo præjudicio gravandus est. Summa querelæ, ut eam paucissimis proponamus, hæc est: Cum in Academia Duacena ex Professoribus Philosophiæ junior quidam, *Lignius*, orationem & sententiam Jesuitæ cujusdam in publica declamatione refutasset, & famosas illas quinque propositiones (quas Jansenianas vocant) defendisset, mirum in modum adversarios offendit. In hujus igitur perniciem literæ confictæ & ad illum aliosque Arnaldi nomine missæ esse dicuntur, quæ illos in fraudem induxerunt, ut Arnaldo illi personato respondentes, animi sui sensa simpliciter & aperte indicarent. *Lignius* ipse & libros & manuscripta quædam secretiora impostori misit, reculas suas vendidit, & statione sua deserta in extremos Galliæ fines Carcassonam usque, Galliæ Narbonensis urbem, ducentis a patria milliaribus dissitam, profectus est, mendacibus promissis illectus, fore, ut a pio quodam Episcopo susciperetur & optime haberetur. Sed misere delusum se esse cum damno & dedecore expertus est. Alius Duacensium Arnaldo fictitio, quem pro patre spirituali elegerat, arcana conscientiæ suæ in literis revelavit. Ut vero literæ hæ Duacensium, in damnum eorum & fine

ſine ſuſpicione ſtellionis, qui eas ab incautis elicuerat, publicari poſſent, alio figmento ſuppoſitæ ſunt Arnaldi literæ, quibus vehementer lamentatur, literas illas ab infido & profugo famulo, ægrotanti ſibi ſurreptas eſſe; quanquam ipſe in hac Querela ſua affirmet, ſe neque ægrotaſſe, neque a multis annis famulum habuiſſe. Interim in fine libelli ad Epiſcopum ſignificat, epiſtolas illas Duacenſium a Rectore collegii Jeſuitarum illius loci aſſervari, & cupientibus oſtendi. Hæc de ludo hoc minime liberali & faceto ſufficiant; de quo fortaſſe tempus plura docebit, cum nec Arnaldus a proſecutione cauſæ ceſſaturus eſſe videatur, nec fortaſſis etiam Jeſuitis defutura ſint, quæ pro ſe allegent.

HISTORIA MULIERUM PHILOSOPHARUM, ſcriptore Ægidio Menagio.

Lugduni, apud Aniſſonios, 1690, in 12. Abſolvitur plagulis dimidiatis 22.

ETſi paucis philoſophandum eſſe Neoptolemus apud Ennium cenſeat, & multitudinem conſulto philoſophiam fugere Cicero exiſtimet, quod eam non niſi docti homines aſſequi poſſint; fœminas tamen ab ejus ſtudio non excluſas fuiſſe olim, nec id hodie averſari, in vulgus notum eſt. Ut miremur, unde Lactantius ſententiam iſtam hauſerit, qua Lib. III. Inſtit. divin. cap. 25. tradit, Veteres docuiſſe, nullas unquam mulieres philoſophatas eſſe præter unam ex omni memoria Themiſten. Plures ſtudio iſti fuiſſe deditas oſtendit Menagius, dum ad Diogenis Laërtii hiſtoriam Philoſophorum obſervationes olim in Anglia editas novis acceſſionibus locupletatas in Belgio nunc evulgat, haud alienum ab iſto inſtituto exiſtimans, in hoc libello fœminas recenſere, quæ in Græcorum veterum libris memorantur philoſophiæ ſtudio claræ. Itaque elenchum earum peculiari hoc commentariolo contexuit, eumque artibus & ſcientiis omnibus excultæ in Galliis fœminæ *Annæ Daceriæ* Tanaquilli Fabri filiæ dicavit. Neque eas tamen, quæ amœnitatum ſtudia excoluerunt, rhetoricen, poeticen, hiſtoriam, mythologiam & ſimilia, enumeravit, quarum plurimæ memorantur in ſcriptis veterum; ſed ſolas eas e priſcis hiſtoriis congeſſit, quæ ſeveriori diſciplinæ philoſo-

phiæ operam dederunt, & vel ejus ſtudio vel libris de ea ſcriptis inclaruerunt. Singularem de iis *Apollonii* Stoici librum olim extitiſſe, Photii teſtimonio *p. 4. & 79.* affirmat, ipſe vero in Scriptorum priſcorum, quos evolvit aſſiduus, libris ſexaginta quinque ſe reperiſſe indicat, easque hoc ordine recenſet, ut primo loco novendecim ſectæ non certæ addictas collocet. Inter has præ cæteris eminent, de quibus etiam prolixius diſſerit, *Aſpaſia* Periclis prius ſcortum, dein conjux *p. 9. Julia Domna* primum Severi Imp. poſtea Caracallæ privigni, vel ut alii rectius cenſent, filii, conjux *p. 19. Anthuſa* divinationis e nubibus inventrix *p. 26. Eudocia*, quæ prius *Athenais* fuit dicta, Theodoſio Jun. matrimonio juncta *p. 28. S. Catharina* Alexandrina virgo & martyr, Philoſophiæ profeſſorum Pariſienſium (æque ac Wittenbergenſium) patrona, *Æcaterine* etiam dicta; cujus hiſtoriam, quod nimium fabulis implicita eſſet, ex Breviario Pariſienſi juſſu Archiepiſcopi anno 1680 ejectam annotat *p. 46.* Dein certis alligatas ſectis philoſophas mulieres enumerat; Platonicæ quidem addictas ſeptem, quas inter celebris eſt *Hypatia* Theonis Mathematici Alexandrini filia, miſeris modis trucidata, *p. 56.* Dialecticis addictas quatuor Crononis filias *p. 63.* nominat. Cyrenaicam unam *Areten p. 64.* Megaricam unam *Nicareten p. 65.* Cynicam unam *Hipparchiam* uxorem Cratetis, cum quo publice congreſſa fuerit, verecundiæ nulla ratione habita, *p. 67.* Peripateticas duas *p. 70.* Epicureas tres *p. 75.* Stoicas quinque *p. 79.* recenſet. Pythagoricas plures extitiſſe, deque iis *Philochorum* peculiare volumen ſcripſiſſe *p. 4. & 81.* ex Suida refert. Inter quas *Theano* uxor Pythagoræ, quæ duos filios Telaugem & Damona ex eo ſuſcepit, cumque his marito defuncto ſcholam rexit; & *Myia* Milonis Crotoniatæ conjux, Pythagoræ filia; necnon *Timycha* Millyæ Crotoniatæ uxor, quæ ſtupendæ pertinaciæ exemplum edidit, linguam dentibus ſibi præmorſam in os Tyranni, cauſam ex ea ſcire cupidi, cur Pythagoræi mortem oppetere malint, quam fabas conculcare, exſpuens, memoria dignæ videntur.

Huic de philoſophantibus fœminis libello adjecit Autor Diſſertationem lingua Italica ſcriptam ſuper teſſaradecaſtichon (*ſonetto* vocant Itali) ſeptimum Franciſci Petrarchæ, cujus initium:

La gola, e 'l ſonno, e l' ozioſe piume.

Commendatur in eo ſtudium philoſophiæ, etſi vulgo contemni ſolitum. Deſinit autem in hos verſus:

Tanto

Tanto ti prego più, celeſte ſpirto,
Non laſciar lá magnanima tua impreſa.

id eſt, Eo magis te oro, anima cœleſtis,
Ne avertaris a magnanimo tuo propoſito.

Quæritur hic, cuinam inſcriptum fuerit hoc poemation? Si commentatores ea de re conſulas, vir aliquis intelligendus erit, isque aut *ignoti nominis*, juxta Antonium de Tempore, Caſtelvetrum, & Taſſonium; aut *Urſus* in Montis Peſſulani academia ſtudiis incumbens, juxta Franc. Philelphum; aut ſecundum Bernardinum Danielem & Vellutellum *Joannes Boccatius*. Sed a ſcopo aberrarunt hi omnes. Obſervat quippe Menagius, carmen hoc eſſe reſponſorium ad epiſtolam, eodem ligati ſermonis genere, iisdemque (quod potiſſimum argumentum eſt) rhythmis terminatam, quam *Juſtina Levia*, Andreæ filia, *Perotta* Saxoferratenſis ad Petrarcham dederat, conſilium rogans, an in philoſophiæ ſtudio pergere, an ad fuſum & colùm ſe relegari debeat pati? Fuit hæc (quod annotat Autor) agnata Nicolai Perotti, Epiſcopi Sipontini, qui *Cornucopiæ* congeſſit, ac in eo Phædrum fabularum ſcriptorem inſigni plagio expilavit, obſervante Scriverio ad Martial. Lib. III. ep. 20. Hæc ubi memoraſſet Menagius, ſingula Petrarchæ verba notis illuſtrat, quibusdam grammaticis ſive criticis, quibusdam hiſtoricis. Sic prolixius agit de poetarum coronis *p. 30.* de paupertate poetarum *p. 46.* Paradoxe ſatis *p. 58.* ſtatuit, ſi unicus Poeta epicus ſit apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius, apud Italos Torquatus Taſſus, (cui tamen Fulvius Teſti Ludovicum Arioſtum jungi voluit) eadem ratione dici poſſe, apud Luſitanos unicum eſſe Cammoeſium, at apud Hiſpanos Gallosque nullum. Catalogum fœminarum eruditarum texit *p. 59.* ex Italia, Gallia, Hiſpania, Germania & Belgio collectarum. De Germanis inquit p. 63: *Anno gl' iſteſſi; oltre ad Antonia Burignona Teologa; la Principeſſa Eliſabetta, ſorella dell' Elettor Palatino, Abbadeſſa d'Erfort; e Antonia de Vitemberg, ſorella d' Eberardo III Duca di Vitemberg: l'una e l' altra, non ſolo in ogni ſorte di bella letteratura eruditiſſime, ma anche intelligentiſſime delle lingue orientali.* Ad quem locum, pace doctiſſimi Autoris, majoris lucis cauſa annotare quædam lubet, uti ſuevimus quandoque facere, ubi de noſtratibus exteri loquuntur. *Burignonia* ad Belgium potius quam Germaniam noſtram referenda erat, uti ex Actis anni 1686

p. 12. patebit, & *Elizabetha Palatina*, eruditarum virginum miraculo vix commode sociatur, quippe eruditione isti prorsus impar, in theologicis saltem meditationibus defixa. Elector porro, cujus soror hæc erat Herfordiensis Abbatissa, mortua d. 8. Febr. A. 1680, Carolus est Ludovicus Comes Pal. Rheni, ejusdem anni die 28. Aug. fato functus. Pro *Virtemberg* heic & in Indice legendum *Virtemberg*, id est, *Würtemberg*; simulque notandum, Antoniam istam sororem habuisse natu minorem *Annam Joannam*, quæ ei persimilis fuit in cœlibatu, in eruditione, in longævitate, in anno denique emortuali: nata quippe illa fuerat d. 24. Mart. 1613, hæc d. 13. Mart. 1610. denata illa Kal. Octobr. hæc d. 5. Mart. eodem A. 1679. Nec Germania nostra adeo fœminarum eruditarum est sterilis, quin plures, tum fato functæ tum adhuc superstites, ad miraculum usque doctæ & scientiis excultæ, nominari ab Autore potuissent: quarum ut justum catalogum texere instituti nostri ratio non permittit, ita in transcursu tamen non possumus non memorare *Henriettam Catharinam*, ex perillustri *Frisiorum* stemmate prognatam, & hoc tempore sanctioris in aula Electorali Saxonica Consilii Præsidi, Viro illustrissimo *Dn. Nicolao Libero Baroni a Gersdorff* matrimonio junctam: cujus eximia eruditio vivæ omnium Musarum ac Gratiarum imaginis laudem ipsi jampridem peperit, ejusque consummata omnium artium & linguarum scientia omnisque generis doctrina, infucatæ pietati virtutibusque aliis juncta, ita per orbem dudum innotuit, ut famam ejus in Gallias ad Autorem penetrasse omnino existimemus. E Rappolti sane, summi poetæ & theologi, *Miscellaneis*, si non aliunde, id cognoscere potuit, qui hunc in modum *p. 257.* eam, cum adhuc virgo teneræ ætatis esset, sex & viginti abhinc annis allocutus est:

Ecce stupet, citharamque tibi submittit Apollo,
Et cantu assurgit turba novena tuo.
Namque aliquis nostras tractare ait acriter artes,
Et vatum assidua volvere scripta manu.
Postque Dei cultum, post cultum utriusque Parentis,
Ingenuis studiis nil coluisse magis.
Quid loquar? Aonias te fama æquare puellas,
Et Latias nobis reddere velle nurus?
An generi miscere tuo titulisque Camenas;

Et vetus abjectis conciliare decus?
Quales Heroum nec iniquo sanguine sponsas
Alta Croton Samia prætulit arte viris:
Masculavel qualis modulata est pectine Sappho
Clausa suis numeris verba sonante chely:
Vel Latiis cecinit Grajisque immortua chartis
Imperii occidui nupta Serena Duci.
Quicquid id est, raris te cernit dotibus orbis,
Posteritasque viros inter adulta canet.

Nec minus appositè & vere de ea cecinit Morhofius in libello, quem *Venerum novarum* nomine insignivit, *p. 16.* qui quod in paucorum manibus est, tot illustrium dotium Fœminæ absolutissimæ testem, inde depromtam elegiam, nuptiis ipsius cum Illust. & Excell. Gersdorffio consecratam, integram adscribemus, dignam omnino ob argumenti & dictionis elegantiam, quæ hoc loco adeo opportuno & Menagianæ commentationi prorsus conveniente legatur:

FRISIA, magnorum proles miranda Parentum,
Secula cui, credo, nulla tulere parem.
Illa sui generis Phœnix & amabile monstrum,
Gentis honos, secli fama, pudorq; virûm.
Si mores videas, Charis hæc Germana vocari;
Si mentem, cerebro nata Minerva queat;
Si tibi pingendæ tot cum virtutibus artes,
(Fœmineo pingi scilicet ore solent)
Hoc poteris omnes, Pictor, comprendere vultu:
Ore Deas uno tresque novemque dabit.
Quicquid signat Eos, veteresque loquuntur Athenæ,
Illa legit, calamis hos imitata sonos.
His mire fœcunda fluit facundia labris;
Seu fallat Latias æmula voce nurus;
Seu patrio attonitas effascinet ore Camœnas,
Totque suos populis dividat una sonos.
Illa, quod æternis Pietas generosaque Virtus
Inscripsit tabulis, quod domus, aula sapit;
Quod schola rixantes inter distracta cathedras
Extudit, omne domi docta Virago tenet.

Non

itized by Google

Non tacitos Natura sinus regit: illa volentem
Dedaleo vultus dedocet igne rudes.
Æthereæ patuere domus, divisaque regnis
Tellus, & satis regna rotata suis.
Mira facit, justa cum res explorat amussi:
Corpora cum numeris ponderibusque ligat:
Sidera cum speculis rapit, & solerter ovantes
Temperat agglomerans ore manuque sonos.
Nulla viris ars est, nulla est celebrata puellis,
Seu venit ingenio, seu pede, sive manu:
Una viros junctis superat, superatque puellas
Artibus, & nulla se videt esse rudem.
Ut nulla sit in arte rudis; tamen unica restat,
Quæ non turpe uni succubuisse Viro:
Nam, quod tantum uno poterat didicisse Magistro,
Ut tot post artes omnia sciret, AMAT.

Claudat encomiorum exteris jure meritoque ostentandorum farraginem istud, quo clarissimus Leucoreæ olim Professor *Joh. Ericus Ostermannus* eam mactavit in carmine, præfixo Othonis Prætorii *Scriptori Rothaviensi*, ubi hunc in modum de ea scribit:

Cujus politum mille ab artibus doctis
Et eruditum fertilis Liger pectus,
Et flaminum rex ipse Manus, & flavum
Mosæ vadum, tum limpida Oderæ terga,
Et illa princeps omnium ipsa terrarum
Italia sic volens veretur, ut secum
Mirata mites post ferociam longam
Septentriones, sceptra sponte submittat
Germanicarum principi puellarum.

Sub finem catalogi sui *p. 66.* Menagius meminit *Jacobi* Carmelitæ, qui grandi volumine nondum publici juris facto complexus sit nomina ac opera mulierum doctarum: allegat aliquot suos Latinos Gallicosque versus in Christinæ Reg. Suec. laudem compositos, quin Poematibus ejus pridem notis ac communi vatum calculo approbatis leguntur: itemque epigramma suum profert *p. 79.* in obitum *Pauli Scarronii* festivo scribendi genere non magis quam nephriticis doloribus

ribus clari, Maintenoniæ mariti, quod quia non lepidum modo, ſed & breve eſt, apponemus:

Deliciæ procerum, tota notiſſimus aula,
Venerat ad Stygias Scarro *facetus aquas.*
Solvuntur riſu mœſtiſſima turba ſilentum;
Heic Jocus & Luſus, heic lacrymant Veneres.

SYNAGOGA BIFRONS, SEU, DE SCRUTANDIS collapſæ Synagogæ ruderibus diſſertatio academica, auctore Laurentio Odhelio Sueco.

Francofurti ad Mœnum, apud Joh. Davidem Zunnerum, 1691, in 4.

Conſtat plagul. 25.

CUm doctiſſimus Odhelius opera Rabbinorum aſſidua ac diligenti manu verſaſſet, tantopere in hoc ſtudio profecit, ut Talmudicum tractatum *Schebhuoth*, ſive de Juramentis, Maimonidisq; *Hilcoth Melachim umilchamothehem* i. e. tractatum de Regibus & bellis gerendis, Latine verſos notisque illuſtratos prælo paraverit, editurus, ſi per fata ei licuiſſet, hoc nimirum, quem agimus, anno vita functo. Unde dubii hæremus, an verſiones iſtæ lucem aſpecturæ ſint, quam (uti par eſt credere) æque merentur ac ineditæ ejusdem auctoris notæ in *verſionem Latinam* paraphraſeos Chaldaicæ *Jonathanis* Uzielidis, in Polyglottis Londinenſibus extantem. Se autem totum fere accepimus impendiſſe in Theologiam Judaicam ſyſtematice concinnandam. Merito quippe dubitabat, num omne tuliſſent punctum Hulſius, Hackſpanius, alii, qui eam in rem quædam commentati fuerant. Accedebat, quod de illa, quam in lectionibus publicis academicis exorſus erat *Carpzovius* noſter ſumme reverendus, unquam perficienda, actum & conclamatum eſſe videretur, poſtquam profeſſione Ebrææ linguæ ſe abdicarat, inter Theologiæ Profeſſores receptus. Nam ſi huic integrum eſſet, per immenſa, quibus diſtinetur, negotia, telam illam olim cœptam pertexere abſolvereque, neminem forſan de alio ſyſtemate condendo cogitaturum exiſtimamus. Ut igitur haberet orbis eruditus ſpecimen, unde conjectare poſſet, quid ſibi ex *Odhelii* lucubrationibus ſperandum foret, *Synagogam* hanc *bifrontem* oculis ejus ac cenſuræ modo laudatus Auctor voluit ſubjicere.

Si primam ejus *frontem* respicias, videbis ea explicari ex scriptis N. T. *Pharisaismum* sive ἀποστασίαν *Synagogæ a veteri Patrum doctrina*, partim quoad *præcepta decalogi*, partim quoad *doctrinam de Deo & Christo.*

Dum de quarto præcepto Odhelius agit, illustat locum *Matth. XV*, 5. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, vertitque: *Si quis dixerit patri & matri: Donum est id, quo a me juvari possis*, subintelligens, *is voto suo tenetur, nec relaxari illud potest*; sive, ut phrasibus Talmudicis hoc dictum eloquitur: האומר לאבין ולאמו קונס שאני נהנה לך אסור: Ac ejusmodi excusationem, quantumvis omnibus humanitatis legibus adversam, apud Judæos olim obtinuisse, ex codice *Nedarim*, cap. 9. Mischna 1. colligit. Ibi enim legas: רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אבין ואמו: וחכמים אוסרים: אמר ר' צדוק עד שפותחין לו בכבוד אבין ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם כן אין נדרים: מודים חכמים לרבי אליעזר ברבר שבינו לבין אבין ואמו שפותחין לו בכבוד אבין ואמו: i. e. *Rabbi Eliesер dicit: Aperiunt homini* (portam ad revocandum votum) *ob honorem patris & matris ejus. SED SAPIENTES PROHIBENT. Dixit R. Zadok: Antequam aperiant illi ob honorem patris & matris ejus, aperient ei ob honorem Dei; Si sic, non erunt vota. Confessi sunt sapientes R. Eliesери, quod in re, quæ versatur inter illum & patrem matremque ejus, aperiant illi ob honorem patris & matris ejus.* Quod si quæras, num ergo Talmudistæ approbent antiquum illum canonem a Christo damnatum, quæstionem affirmat Odhelius, quia heic dicitur: *SED SAPIENTES PROHIBENT relaxari votum ob honorem*
pag. 16 *& commodum parentum.* Equidem (inquit Noster,) Mischnam citatam legenti patet, Sapientes a R. Eliesere convictos in sententiam ejus pedibus iisse, atque hoc ipso, quod prius decreverant, reprobasse. Verum nonnulla sunt, quæ dubiam facere videntur hanc impiorum hominum emendationem. Primo, quod חכמים in primo loco, ubi a R. Eliesere dissentiunt, circellum impositum habet, id quod ibi *Halacham* esse ostendit, ut docet *Goccejus*, præf. *Sanhedrin.* Deinde, quod ipsi Rabbini tradunt, *non decerni secundum R. Eliesерem, quia rejectaneus factus sit.* אין הלכה כרבי אליעזר משום דשמותי הויא הלכות עולם, inquit *R. Josua Levita* in f. 88. edit. Ven. in folio. Tertio, quod ibidem f. 93. a. tradi-

tur,

tur, quotiescunque sub Mischnæ initium legatur: אמר רבי פלוני *Dicit Rabbi N. N.* sigillatim *R. Eliesер*, illic non esse *Halachan*, sive sententiam communem Doctorum Juris Ebræi. Quarto, quod etiam apud *Maimonidem* adhuc dum legitur canon, *vota cadere in res mandati*, de quo videndus vir celeberrimus ac hoc demum anno mortalitate solutus, *Eduardus Pocockius*, notis ad *Portam Mosis*, p. 415.

At missam facimus *primam* libri *partem*, cujus præstantiam vel ex unico hoc specimine intelliges. Uti vero argumentum illius erat *Synagoga insana*; ita secundæ est *Synagoga sana*, sive usus scriptorum Judaicorum in Christianos redundans.

Inter cætera, quæ heic in vicem exordii præmittit Auctor, eminet §. 1.
censura *Kabbalæ Denudatæ*, quam multis nominibus laude dignam, nec raro tamen admodum periculosis ac absurdis opinionibus & interpretationibus refertam esse, luculenter probat. Statuit deinde, *reliquias veteris sapientiæ Israeliticæ & sanæ catecheseos Patrum in libris Judæorum reperiri.* Hinc de præcipuis *dogmaticis* & *moralibus* Rabbinorum libris disserit, *Maimonidis* puta articulis tredecim, *R. Abrahami Bar Dior* ספר אמונה רבוי, *R. Saadiæ* ס' האמונות והדעות &c. eligens tandē *R. Jaghelis* ספר לקח טוב sive *Catechismum*, quem tum a *Joh. Benedicto Carpzovio*, tum a *Ludovico Compiegne de Veil* in Latinam linguam traductum, superiori anno p. 586. commemoravimus. *Veilianam* versionem Odhelius nunquam vidit, *Carpzovianam* non nisi postquam suam absolvisset. Contulit postmodum hanc cum illa, & ubi sibi a clarissimo Philologo discedendum esset, modeste innuit. Singulis Paragraphis libri Hebræo-Latini subjicit annotationes philologicas, usum illorum *polemicum*, adversus Christianos heterodoxos, *exegeticum* ac *moralem* pro re nata monstrantes. Multa heic egregia, sed quorum catalogum texere supersedemus, cum utrique operis parti præmittantur satis prolixa ac parvo temporis intervallo perlegenda *summaria*. Attamen ne specimen ex secunda Parte depromtum desideres, auctoris dicta de controversia circa divisionem decalogi in compendium redigemus. Judæos observat unicuique duarum tabularum pag. 131.
quinque præcise præcepta sive *verba* attribuere, eaque propter præceptum *de honorandis parentibus* ad tabulam primam referre, ad quam forsan hypothesin respexerit Apostolus, *Rom. XIII, 9.* Ventilat postmodum ex professo duas quæstiones: *Num scilicet ante Augustini tem-*

pora Judæi omnes eandem decalogi divisionem statuerint, ac Reformati? Et: *num hodie æqualis in Judæorum & Reformatorum scholis decalogi divisio doceatur?* Ad *posteriorem* monet, communem hodiernæ Synagogæ sententiam hauriri posse ex *R. Raphaelis* ס' מרפא לנפש cap. 37. ubi *primum* verbū esse traditur: *Ego Dominus Deus tuus;* (2.) *Non erunt tibi Dii alii coram me;* una cum appendice: *Non facies tibi sculptile.* (3.) *Non sumes, &c.* (4.) *Memento Sabbati:* (5.) *Honora patrem* &c. Hactenus pertingere *tabulam primam.* In *tabula altera* extitisse (1.) *Ne occidas;* (2.) *Ne fureris;* (3.) *Ne facies adulterium.* (4.) *Ne respondeas testimonium falsum.* (5.) *Ne concupiscas.* Tantundem haberi apud *R. Judam* חסיד & *R. Josephum Albo.* Sic igitur dissentiunt Judæi a nostratibus æque ac Reformatis, dum quam præfationem hivocant, primum præceptum constituunt. Discedunt etiam a Nostratibus, quod præceptum *de non habendis Diis alienis* secundo loco numerant, & quod unicum tantum *de non concupiscendo* effatum agnoscunt. A Reformatis, quod præceptum *de imaginibus* non pro *verbo generali*, sed pro *appendice* tantum verbi *de non habendis Diis alienis* venditant. Sed duplex heic difficultas animadvertitur. Primo enim plurimi Judæorum reprehenderunt *Maimonidem*, quod effatum: *Ego Dominus Deus tuus*, pro præcepto habuerit. Si autem non est præceptum, non pertinet ad decalogum. Secundo Judæi, quando 613 præcepta enumerant, 13 aut 14 ex solo decalogo exsculpunt. Ergo omnia apud eos incerta esse videntur. Respondet Odhelius: Synagogam communiter approbare *Maimonidis* opinionem; hinc in præceptorum catalogo vulgo recepto *vigesimum primum* esse: לידע שיש שם מצוי בעולם שנא' אנכי ה' אלדיך *sciendum, Deum in mundo existere, juxta dictum: Ego Dominus Deus tuus.* Dein distinguunt Judæi inter דברים & מצות, sive *verba* vel effata, & *præcepta;* decalogumque statuunt continere quidem עשרת דברים *decem verba*, quia decem vicibus inter loquendum respiravit quasi, sive loqui cessavit Legislator, non *decem*, (sed *tredecim* aut *quatuordecim*) *præcepta.* Id quod autoritate *R. Isaaci ben Arama* & *Abarbanelis* probatum ivit Odhelius. Ad *quæstionem priorem* responsurus Odhelius stylum vibrat in doctissimum *Buxtorfium* Patrem, quod in Grammatica Chaldaica, *Jonathanem* Targumistam eandem, quam Reformati in usu habent, decalogi partitionem suo

calculo

calculo approbaſſe, confidenter, ſed ut Noſter oſtendit, invita veritate, aſſeruit. Jonathane rite explicato, provocat ad teſtimonia libri *Mechilta*, quem *R. Iſmael* ſæculo a nato Chriſto ſecundo compoſuiſſe fertur, quemque allegat *R. Simeon* Haddarſchan in *Jalkut* P. I. f. 82. col. 4. itemque ad locum libri *Vajikra Rabba*, (qui eodem fere tempore, quo *Mechilta*, conſcriptus cenſetur.) f. 157. edit. Wilhermsdorfienſis. Utrobique decem verba eadem omnino ratione diſponuntur, qua id apud *R. Raphaelem* fieri, pag. præcedente diximus. Nec aliter fieri potuit, ob hypotheſin vetuſtiſſimam, quod τὰ *Ego Dominus Deus tuus* verbum unum ac primum per ſe conſtituant, quod Abeneſra aſſerit ad *Deut. V, 16.* his verbis: רע כי רעת כל הקרמונים כי הדבור הראשון הוא אנכי: Mox ad privatam Fl. Joſephi opinionem non exigendam monet communem Synagogæ ſententiam; *Philonem* vero recte explicatum cum hac potius amice conſpirare, quam, ut quidam putarunt, abs ea diſſidere. Neque tandem, quid ſibi videatur, diſſimulandum judicavit Odhelius. Judaicam igitur partitionem antiquiſſimam ipſemet eſſe ſtatuit, præſertim cum *Irenæo* quoque l. 2. c. 42. *Athanaſio*, *Hieronymo*, & *Heſychio* placuerit, nec argumenta *Pauli Burgenſis*, quibus illam creditur abſurditatis conviciſſe, magni ſint ponderis. Urſerat hic primario, quod ad naturam *præcepti* requiratur, ut aliquid proponatur non tantum *enunciative* aut *aſſertive*, ſed vel *mandative*, vel *prohibitive*; concluſeratque inde, quod τῆς *Ego Dominus Deus tuus*, præceptum primum abſolvi, incongruum ſit. Regerit Odhelius, verbis illis decalogum incipiendum fore, etſi præceptum eſſe neges, cum *decalogus* non *decem præcepta*, ſed *decem* tantum *effata* vi nominis ſui indicet; Judæos etiam diſtinguere inter מצות המעשיות *præcepta practica* & מצות האמוניות *præceptum credibile* ſeu *fidei*. In verba E. D. D. T. (quibus *præcipiatur* credere Dei exiſtentiam majeſtatemque) quadrare nomen *poſterius*, in reliqua decalogi *prius*. Inſtantiam profert ex dicto Deut. VI, 4. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus unus eſt.* Concipi ait illud aſſertive, & tamen eſſe *præceptum*, quo nomine appelletur *ibid.* v. 6. & *Marc. XII, 29.* Expendere jubet, annon paraphraſis verborum, *Exod. XX, 2.* reperiatur *Deut. VI, 12.* & hoc ſuppoſito, anne loco priori præcepti nomen concedere æquum ſit. Argumentatus erat ſecundo loco *Paulus Burgenſis*: Iſraelitas jam ante

promulgationem decalogi credidisse in Deum, *Exod. IV, 31. & XIV, 31*; imo jugum obedientiæ divinæ in se recepisse, *Exod. XIX, 8.* itaque non opus fuisse præcepto expresso, quo ad existentiam Dei credendam & obedientiam legi præstandam obligarentur. Sed nec huic Achilli cedendum autumavit *Odhelius*; quin triplicem pro una instantiam in promptu habuit. Nimirum Israelitas agnovisse, Deum esse totius terræ dominum, *Exod. XIX, 5.* adeoque non potuisse ignorare, quod alius Deus extra eum nec detur, nec coli debeat; At hoc non obstante, in decalogo cultum alienorum Deorum prohiberi. Porro nec oblitos fuisse, vi & ope brachii divini ex Ægypto se eductos esse; Et tamen id quoque iis denuo inculcari. Postremo probandum incumbere *Burgensi*, Israelitis in *Mara*, ubi Deus חוק ומשפט *statutum & judicium* posuisse legitur *Exod. XV, 25.* nullum præceptum iis, quæ decalogus continet, simile datum fuisse. Nam si ibidem non solum septem Noachidarum præcepta repetita, sed & alia, de sabbato, judiciis & parentum honore, adjecta, (quæ Ebræorum traditio est) tunc consequi, juxta Burgensis ratiocinium, quod totus decalogus supervacaneus fuerit.

Sub finem digressionis, Auctor in *M. F. Wendelinum* acriter invehitur. Asseveraverat is, *offuri divini* de concupiscentia *dichotomiam ab ecclesia Judaica non esse cognitam, sed a solis idolorum patronis ex radicibus* חמר & אורה *esse deprehensam.* Illam quippe dici statuerant *Theologi Jenenses* de primo concupiscentiæ motu, qui in *corde* est, hanc de appetitu, qui in *actum* deducitur & cum rei expetitæ adeptione est conjunctus. Demonstrare vicissim annisus est *Odhelius*, tum quod celebriores Rabbini, & in his *Maimonides Gersonidesque* eandem differentiam ac emphasin vocum אורה & חמר docuerint; tum quod veteres interpretes, (quos nemo idolorum aut Papismi fautores nuncupaverit,) quosque commemorant Abenesra ac Abarbanel, sententiæ Lutheranorum præluserint; tum denique quod ex recentioribus Judæis sint, qui plane cum Nostratibus in hoc argumento conveniant, præcipue *Abenesra*, comm. ad *Deut. V, 18.* Sed nolumus huic argumento diutius immorari, vel eo nomine, quod de illo in decima Supplementorum sectione, ex clarissimi *Orlæi* diatribis, fusior nobis dissertatio instituenda sit.

R. P. LII.

R. P. LUDOVICI NOGUEIRA, LUSITANI, Soc. Jesu Theologi, Expositio Bullæ Cruciatæ Lusitaniæ concessæ.

Coloniæ Agrippinæ, sumptibus Fratrum Hugetan. 1691, in fol.

Constat Alphab. 6. & plag. 12.

OPus hoc jam ante annos aliquot Ulyssipone editum fuisse, ex præmissis censuris & approbationibus, quibus Auctor unus ex majoribus Societatis Jesu Heroibus prædicatur, Ulyssipone A. 1685 consignatis colligere licet. Quia autem hoc anno recusum est, mentio ejus aliqua vel ideo facienda fuit, quod sciamus, in Romanæ etiam Ecclesiæ Prælatorum atque Sacerdotum, quibus consultum maxime Auctor voluit, manus Acta hæc nostra quandoque incidere.

Bullas Cruciatas primi e Pontificibus Romanis Urbanus II & Innocentius III publicarunt, quibus nimirum iis omnibus, qui pro recuperanda Terra Sancta contra Saracenos militatum ibant, & rubea *cruce* signabantur, indulgentiæ, gratiæ aliaque privilegia concedebantur. Tametsi vero istæ in Palæstinam expeditiones dudum desierunt, Cruciatæ tamen id genus Bullæ hodienum Hispaniæ inprimis atque Lusitaniæ Regnis, quæ in ora maritima Africæ fortalitia quædam possident, & adversus Christiani nominis hostes militari præsidio tuentur, concedi a Romanis Pontificibus consueverunt. Cum enim munimentis illis, per quæ sola Muhammedani Africæ incolæ a tentandis majorum suorum exemplo in Hispaniam irruptionibus prohiberi videntur, custodiendis servandisque sumptus impendendi sint haud exigui, quibus ferendis non semper paria sunt æraria regia; invitandi per Bullas tales promissis spiritualibus gratiis fuere, qui liberalem in hos usus eleemosynam conferrent. Ex his eam, quæ Lusitaniæ a Gregorio XIV A. 1591 concessa, & a successoribus, Clemente VIII & Paulo V, amplificata fuit, & hodieque repeti & ut plurimum a sexennio in sexennium prorogari a Pontificibus solet (qua iis omnibus, qui ad præsidiorū illorum, adversus Muhammedanos in Lusitanis Africæ arcibus excubantium sustentationem, eleemosynam a Commissario pro cujusque opibus definiendam contulerint, plenissima omnium peccatorum suorum indulgentia & remissio; precum item, eleemosynarum, peregrinationum cæterorumque bonorum operum, quæ in militante Ecclesia universali & singulis ejus membris fiunt, participatio; nec non privilegia & gratiæ aliæ, inprimis tempore interdicti, &

Digitized by Google

& circa oratoria privata, esumque carnium, ovorum & lacticiniorum in diebus vetitis, conceduntur) Auctor noster amplissimo commentario illustrandam suscepit. In quo 26 disputationibus, in suas iterum sectiones divisis, singulas fere Bullæ istius voces accurate explicavit, eamque sollicite cum Bulla Hispanica composuit, & quicquid ex Canonico & Pontificio jure eam in rem congeri poterat, studiose congessit. Quæ omnia ut præcipue Confessariorum & Parochorum Romanæ Ecclesiæ usibus inserviunt: ita quæ passim ex illius Ecclesiæ disciplina de indulgentiis, interdicto & censuris ecclesiasticis, absolutione a censuris, de peccatis summo Pontifici aut Episcopis reservatis, de votis eorumque commutatione, de suffragio & indulgentiis pro defunctis, de beneficiis ecclesiasticis, de sacerdotum & confessariorum munere, ejusque generis aliis passim prolixe disceptantur, a nostratibus etiam perlustrari merentur.

LIBRI NOVI.

Tabellæ selectæ & explicatæ a Carola Patina, Parisina, Academiæ Patavii, 1691, in fol.

Cours entier de La Philosophie selon les Principes de M. Descartes, par Pierre Silvain Regis. A Amsterdam. 1691. in 4.

Dictionaire Mathematique, ou Idée generale des Mathematiques, par M. Ozanam. A Amsterdam, 1691. in 4.

Nouvelle Bibliotheque des Auteurs Ecclesiastiques par Mr. L. Elies du Pin. Tome cinquieme. A Mons, 1691. in 4.

Discours Politiques de Machiavel sur la I. Decade de Tite Live. Traduction nouvelle. A Amsterdam, 1691. in 12.

Reflexions Morales de l' Empereur Marc Antonin, avec des Remarques de Mr. & de Mad. Dacier. A Utrecht, 1691. in 12.

Les Oeuvres d' Horace, traduites en François, avec des notes & des remarques critiques; par Mr. Dacier. A Paris, 1691. in 12.

Defense de l' Histoire des Variations, contre la Réponse de Mr. Basnage, par Messire Jaques Benigne Bossuet, Evesque de Meaux. A Paris, 1691. in 12.

Nouveau Voyage d' Italie. A La Haye, 1691. in 12.

Suite de l' Innocence opprimée dans les Filles de l' Enfance. A Toulouse, 169: in 12.

Histoire d' Olivier Cromwel. 1691. in 12.

Abregé de l' Histoire des Vaudois par P. Boyer. A La Haye, 1691. in 12.

Histoire des Albigeois & des Vaudois ou Barbets, par le R. P. Benoist. A Paris 1691. in

Difficultez proposées à Mr. Steyaert Docteur & Professeur en Theologie de la Faculté de Louvain. A Cologne, 169: in 12. Parties VI.

Lettre d' un Abbé à un Prelat de la Cour de Rome, sur le Decret de l' Inquisition du 7 Dec. 1690 contre 31 propositions. 1691. in 12.

G. Vander Muelen in Historiam Pomponii de Origine Juris Exercitationes. Trajecti ad Rhenum, 1691. in 8.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCI.

TABELLÆ SELECTÆ AC EXPLICATÆ A Carola Catharina Patina, Pariſina, Academica.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1691. fol. Conſtat foliis impreſſis 52, figuris æneis 42.

PIngendi artem, toti humano generi gratam maxime ac amabilem, nec non neceſſariam ſubinde ac utilem eſſe, apud omnes in confeſſo eſt: cuncta quippe ſeu artis ſeu naturæ opera oculis objicit, quantumvis longe ſint remota; hiſtoriam illuſtrat ſervatque ad poſteritatem; ritus exponit veteres; aliaque reddit clara quæ oratione exponi nequeunt; memoriam quoque juvat; format mores; corpus & animum vehementer movet; ornat omnia facitque conſpectiora; delectationem affert; nominis denique dat immortalitatem. Eximiam hanc artem antiquiſſimis temporibus, in ipſo ejus primordio, admodum rudem & imperfectam extitiſſe, nec aliud fuiſſe primam picturam, quam *umbram hominis circumductam lineis*, e Plinio cognoſcimus, qui Lib. XXXV Hiſtoriæ naturalis cap. 3 & ſeqq. multa de artis hujus origine, præſtantia & cultoribus tradit. Quintilianus *lineas extremas umbræ, quam corpora in Sole feciſſent, circumſcriptas*, indeque pingendi artem exortam fuiſſe, Lib. X Inſt. orat. cap. 2. affirmat, & Ælianus Lib. X Var. Hiſt. cap. 10. primos illos artifices adeo rudi atque impolito penicillo animalia expreſſiſſe refert, ut neceſſe habuerint informibus figuris adſcribere: *hoc eſt bos, illud equus, iſtud arbor.* Secutis autem temporibus præſtantium artificum cura (quales memorantur e Græcis Pamphilus, Apelles, Melanthius, Polygnotus, Timagoras, Apollodorus, Zeuxis, Timanthes, Eupompus,

Parrhasius, Euphranor, Aristides, Protogenes, Nicias, Antimachus, Asclepiodorus, Antiphilus, Theon & alii) ad tantam dignitatem ars hæc evecta est, ut insano pretio tabulæ eorum venditæ fuerint. Ita Mnason, Eleatensium tyrannus, prælii Persici imaginem ab Aristide confectam, in qua centum homines exhibebantur, quemvis eorum decem minis, adeoque integram tabulam mille minis, id est, Philippeorum decem millibus emisse fertur: & Apellis picturam, quæ Alexandrum M. fulmen tenentem in templo Dianæ Ephesiæ referebat, viginti talentis auri, quæ faciunt Philippeorum millia duodecim, fuisse redemtam: pro Niciæ quadam tabula Attalum sexaginta talenta, sive triginta sex millia Philippeorum obtulisse: Timomachi Ajacem & Medeam talentis octoginta, sive quadraginta octo millibus Philippeis venditam: Aristidis tabulam ab Attalo talentis centum, id est, Philippeorum sexaginta millibus emtam: eandemque summam Romanos pro Apellis Venere Anadyomene, tributi nomine sibi debitam, Coïs remisisse: Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium expressum, a Candaule rege Lydorum repensam auro, id est, ut Schefferus in Graphice p. 35. explicat, magnitudinem ejus æquatam nummis aureis, ac tot nummos datos, quibus tota contegi posset tabula: Apellis, Echionis, Melanthii, Nicomachi tabulas singulas *oppidorum opibus* venisse, e Plinio discimus. Collapsam tamen esse hanc artis excellentiam, ipsosque artifices defecisse, cum luxui deditæ gentes illam aspernarentur, notat Petronius, *inter pulcherrimas artes picturam ne minimum quidem sui vestigium reliquisse* questus. Verum superiori seculo renatam pingendi hanc artem dicere possumus, exortis tot eximiis artificibus, Michaele Angelo Bonarotto, Raphaele Urbinate, Alb. Durero, Tiziano Vecellio Cadorino, & nonnullis aliis, qui veteres longo post se intervallo reliquisse existimandi sunt. Extat de iis insignis liber *Georgii Vasari* Pictoris Aretini, Italica lingua scriptus & Bononiæ 1681 excusus, in quo artis pictoriæ, sculptoriæ & statuariæ præstantissimi magistri, qui superiori ævo floruerunt, recensentur, eorumque vitæ & præcipua opera enarrantur.

Ab his artificibus profectorum excellentium operum, in Italia præsertim Patavii, extantium notitiam ut exteri adipiscerentur, eruditosque oculos (quos Cicero vocat, in tabulas hujusmodi cum ratione defixos) iis pascerent, & artis præstantiam recte intelligerent; celeber-

leberrimi Antiquarii & Medici Patavini *Caroli Patini* omnibus artibus egregiis exculta filia, formæ & eruditionis laude præstantissima virgo, *Carola Catharina*, Academicis Patavinis ob doctrinæ raram in hoc sexu excellentiam adscripta, allaboravit: eamque ob causam selectas rariores sibi observatas Titiani Vecellii Cadorini *decem*, Leonh. Vincii *unam*, Pauli Calliarii Veronensis *undecim*, Caroli Calliarii *unam*, Alex. Varotarii *unam*, Andr. Vicentini *unam*, Jac. Robusti Tintoretti *unam*, Jacobi a Ponte Bassani *unam*, Hannibalis Caraccii *tres*, Lud. Caraccii *unam*, Dom. Contareni *duas*, Nic. Pusini *unam*, Fr. Barbieri sive Quercini *unam*, Jo. Holbenii *unam*, a Natale Jouveneto depictam *unam*, & ab Ant. Polato *unam*, incertorum vero artificum *tres* tabulas æri insculpi fecit, indeque expressas conspectui nostro subjecit, famam, quam perennem sibi excellentissimi artifices monumentis istis pepererunt, studio isthoc suo communem cum iis adepta. Omnes hæ tabulæ cum vel sacrum, vel pietati honestatique conveniens argumentum exhibeant; (nam lasciviorum, etsi artificiosissimarum picturarum nullam rationem habuit, ingenuos iis corrumpi ocellos & nequitiæ reddi participes a castissimo poeta Propertio edocta) unamquamque earum Dissertatione cuivis iconismo subjecta illustrare, & e sacris literis depromtas imagines verborum elegantia venustiores reddere; e Martyrum historiis aut Sanctorum vitis petitas ubertate sermonis explicare, e Gentilium monumentis acceptas vel priscorum Historicorum sententiis vel proprii sermonis cultu dilucidiores reddere sategit; verborum suorum elegantia pulchritudinem iconum æmulata, & orationem ex penicillo pictorum præstantissimorum (ut *p. 106*, loquitur) prodeuntem styli sui venustate tantum non supergressa. E sacris literis depromtas primo, utpote digniore, loco collocavit imagines: e quibus ad Vetus Testamentum eæ spectant, quæ Mosem Nili aquis expositum, indeque a Pharaonis filia protractum & servatum *p. 11.* Salomonis de duabus fœminis super infante demortuo altercantibus e tribunali latam sententiam *p. 13.* Angelum Tobiæ viam & rationem sanandorum oculorum monstrantem *p. 16.* sistunt: e Novo Testamento accersitæ sunt Johannis Baptistæ *p. 20.* Nativitatis Christi *p. 24.* Matris Virginis cum filiolo ludentis *p. 28.* eundemque in templo Hierosolymitano Deo offerentis *p. 36.* & cum eo ac Joseph in Ægyptum fugientis *p. 42.* Christi in nuptiis Cananæis miraculum aquæ in vi-

num converſæ edentis *p. 50. & 56.* in domo Simonis leproſi diſcumbentis *p. 64.* Magdalenæ ad pedes Chriſti procumbentis eosque lacrymis rigantis *p. 72.* adulteræ a Chriſto criminis abſolutæ *p. 76.* Pilati in prætorio manus lavantis *p. 80.* Joſephi Arimathæenſis corpus Chriſti e cruce detractum ſepulcro inferentis *p. 82.* Spiritus Sancti ſuper Apoſtolos in feſto Pentecoſtes delapſi *p. 84.* Petri in ſomnio linteum variis animalibus refertum conſpicientis *p. 88.* imagines. Sanctorum hiſtoriis & Martyrum geſtis accenſendæ ſunt icones, quæ referunt Crucem ab Angelis in cœlum deportatam *p. 82.* aſſumtionem Divæ Virginis in cœlum *p. 90.* Juſtinam virginem a Maximino, qui pudicitiam ejus fruſtra ſollicitaverat, confoſſam *p. 94.* Sebaſtianum coram Diocletiani tribunali cauſam orantem, ab eo poſtea plagis enectum *p. 100.* Guilielmum Aquitaniæ Regem a D. Bernardo anachoreticam veſtem accipientem & induentem *p. 102.* Antonium Patavinum caſtitatem fœminæ nobilis Ferrarienſis adverſus zelotypiam mariti tuentem *p. 104.* eundem cujusdam viri abſciſſum pedem tibiæ jungentem & ſanantem *p. 108.* & graviter ſauciatam a marito ira accenſo fœminam miraculoſe curantem *p. 112.* patrem etiam ſuũ Martinum Bullionium homicidii incuſatum & damnatum a morte liberantem *p. 116.* demortui uſurarii cor in ciſta nummaria Antonio indice repertum *p. 122.* ejusdem doctrinæ veritatem miraculo vitrei ſcyphi, ab Aleardino milite in pavimentum lapideum projecti neque confracti, aſſertam *p. 126.* reliquiarum ejus d. 13. Jun. 1231, anno ætatis ſexto & trigeſimo demortui d. 15. Febr. A. 1330 translationem *p. 132.* D. Hiacynthum & D. Dominicum Divæ Virgini ſupplices *p. 136.* Petrum martyrem a Manichæis interfectum, cum Mediolano Comum redire vellet *p. 140.* E profana hiſtoria & fabularum ſcriptoribus accepere pictores eas imagines quæ oculis ſubjiciunt Bacchum e curru ad Ariadnem deſilientem, multis Silenis Nymphisque ſtipatum *p. 154.* Paridem venuſtiſſimæ Dearum pomum porrigentem *p. 162.* Alexandrum Darii matrem uxorem & liberos benigne excipientem *p. 170.* Antiochum perdite novercam Stratonicem amantem eamque a parente ſuo Seleuco Nicanore obtinentem *p. 174.* Exhibetur etiam tabella Concilii Tridentini A. 1545 Idibus Decembr. cœpti, pridie Nonas Novembr. 1562 abſoluti confeſſum repræſentans *p. 146.* cui doctiſſima Virgo brevem ſubjecit hiſtoriam & Oratorum a Regibus & Principibus eo miſſorum enumerationem

rationem *p. 149.* cauſamque, cur Regis Hiſpaniarum Orator Claud. Fern. Quignonius ſingulari loco ſeorſim ſolus ſederit, expoſuit *p. 150.* Alia Viennam a Turcis A. 1683 gravi obſidione cinctam, liberatamque fortitudine Poloniæ Regis, Saxoniæ & Bavariæ Electorum, aliorumque Imperii Principum *p. 180.* refert: cui eloquentiæ etiam laude præſtantiſſima Virgo orationem ſuam hujus argumenti, Imperatori Leopoldo dicatam, iſthoc anno prid. Cal. Nov. Patavii recitatam, annexuit. Familias quoque nonnullas exprimentes ſpectandæ proponuntur tabulæ; qualis *p. 32.* a Titiano picta, nobilem apud Venetos Piſaurorum familiam ad pedes & aram B. Virginis filiolum geſtantis proſtratam exprimens, in ædibus Fratrum Franciſcanorum Venetiis extans; iſta item quæ a Jo. Holbenio delineata Thomæ Mori gentem adumbratam refert *p. 191.* inque Baſileenſi Academia aſſervatur; ac tandem familiæ ſuæ decora exhibens *p. 200.* proponitur tabella, in qua ſpectandus ſiſtitur Carolus Patinus ſedens, illiusque humero innixa Conjux, avi Guidonis effigiem digito veluti monſtrans filiabus, quarum major natu Gabrielis altera manu librum geſtat, minor Carola Catharina patri adſtans ſphæram tenet, doctrinæ ac omnis generis ſtudii indicia. Teſtis iſtius eruditionis idoneus hoc ipſum volumen eſt, cujus elegantias expoſuimus, quas ipſa in annexa cuivis tabulæ Diſſertatione prolixius explicat; non ſolum præſtantiam artis in quavis commendans & accurate exponens, verum etiam vitia & lapſus artificum, interdum a vero aberrantium, dum nimium penicillo luxuriant, ingenioſe notat. Id cumprimis reprehendit, quod ad artis magis oſtentationem, quam rei veritatem exprimendam multa confinxerint, & magna pompæ varietate imagines exornarint, quæ rebus tamen, quas exhibent ſpectandas, minus conveniat: ita nuptiis Cananæis, quibus Chriſtus temperantiæ magiſter cum matre interfuit, a tenuis etiam fortunæ hominibus apparatis; minus convenire putat tantam magnificentiam, tot dapes, tam auguſtam domum, regias porticus, pretioſas gemmas, miniſtrantium tantam turbam, ludionumque & muſicorum concentuum apparatum, præſertim autem faſtigiis columnarum impoſita Gentilium ſimulacra, quæ Alex. Varotarius & Andr. Vicentinus penicillo expreſſit *p. 52. 57. 58.* vel columnas, arcus, periſtylia & ſtatuas ædificiorumque majeſtatem, qua Simonis leproſi ædes Paulus Calliarius Veronenſis ad ſuæ artis oſtentationē exornavit *p. 65. 66. 74.* Monu-

menti autem marmorei, e quo Beata Virgo in cœlos assumta confingitur, figuris, symbolis ac emblematibus exornati splendorem, paupertati ejus parum consentaneum *p. 92.* excusat, & Hannibalis Caraccii peritiam eximie commendat, id agentis ut insignis triumphi hujus pompam magnificum sepulcrum æquaret: *Quis enim est*, subjicit, *e pictorum numero, vel ex iis qui artis fama inter cæteros eminent, qui in suis operibus nonnulla verum sinceræ veritati adversantia non adjiciat? Usu jam comprobatum est, ut si quædam ad veritatem picta paululum ab operis perfecta venustate deficiant, artificum figmenta jam ante concessa ornatu adscititio lacunam impleant.* In Pussini tamen tabula militem, coram Salomonis tribunali infantem dissecturum, Romano verius quam Hebræorum more armatum *p. 16.* & in Pauli Calliarii Veronensis icone Sebastianum coram Diocletiano stantem, vestimenta Imperatori magis quam martyri apta gerentem *p. 102.* Ægyptiorum etiam Hebræorumque tecta acuminata, quæ plana pingi par fuerat, *p. 14.* & *90.* notat. Anachronismos quoque & ἀνεκφωνήσεις subinde occurrere in præstantissimorum pictorum imaginibus, recte observat: ita Hieronymum, seculi quarti Doctorem, Christi præsepio accumbentem, vestitum Cardinalium, qui tamen multis post ipsum seculis ab Innocentio IV. A. 1244 fuerunt constituti, prolixam etiam barbam gerentem, contra quas toties declamaverat, minus recte repræsentatum *p. 26.* monet; diversorum etiam seculorum homines eadem in tabula, una veluti in scena, simul produci minus apposite *p. 33. 83. 84.* ait; & *p. 114.* frequentissimum a pictoribus errorem committi annotat, quod Græcorum Romanorumve prælia fumo e tormentis bellicis prodeunte exornent; quæ tamen nonnisi post viginti secula, invento pyrii pulveris usu, adhibita fuerint. Vestem etiam Paridis in Veronensis Pauli effigie Phrygium potius quam Italum in habitum compositam mallet *p. 163.* *Enimvero*, ait, *qui hominum communis error est, ut peregrina, quæ nunquam sensibus perceperunt, eadem sub familiarium sibi ac domesticorum conceptu imaginationi sistant, etiam pictores hactenus nondum deservisse videmus. Ineptiam eorum hic notare liceat, qui Græcos Romanosve Gallicis aut alienis vestibus induunt: id enim observare sæpe mihi contigit a præstantissimis pictoribus erratum. Ut taceam de ineptis illis seu pictoribus seu poetis, Christiana sacra Ethnicis fabulis accommodantibus, Hymenæum Junonemque*

que nuptiis Jacob & Rahel advocantibus, Mercurium Tobiæ præficientibus, Jovemque tonantem cum Moſe verba facientem. An decent talia? nonne abſona? cachinnos certe Democritis movent, verius Heraclitis luctum.

Patet hinc, in pictore non artem modo requiri effigiandi belle quæ animo concepta ſunt, verum etiam acre judicium in conſtituendis omnibus ad argumentum quod exequi propoſuit ſibi facientibus, eoque idoneis nec alienis & vero minus conſentaneis acceſſionibus exornando. Nec minori judicio aut ingenio opus eſt ei, qui vim artis aſſequi, quidque ei conveniat, quid diſſentaneum ſit, arbitrari deque tabulis pictis ſententiam dicere velit. Hic enim quam maxime illud Quintiliani Lib. IX Inſt. Orat. cap. 4. valet: *docti rationem artis intelligunt: indocti, voluptatem;* & appoſite pictor quidam apud Plutarch. tom. 2. f. 575. ſub init. lib. de Genio Socratis dixit, ἐοικέναι τὰς μὲν ἰδιώτας καὶ ἀτέχνως θεατὰς ὄχλον ὁμῶ πολὺν ἀσπαζομένους, τὰς δ' κομψὰς καὶ Φιλοτέχνως, καθ' ἕκαστον ἰδία τῶν ἐντυγχανόντων περαιτερούσας· τοῖς μὲν γὰρ ἀκριβὴς ἀλλὰ τύπῳ τινὶ γίνεται μόνον ἡ τῶν ἀποτελεσμάτων σύνοψις· τὰς δ τῇ κρίσει μετὰ μέρος τὸ ἔργον διαλαμβάνοντας, ἀδὲν ἀθέατον ἀδὲ ἀπροσφώνητον ἐκφεύγει τῶν καλῶν, ἢ τἐναντίον γεγονότων. Tali judicio valere ingenioſam doctamq; Virginem, Patinam, nec animum ſaltem omni ſcientiarum genere excultum, verum etiam *oculos eruditos* habere, ut Cicero parad. 5. loquitur, vel τεχνικὰ ὄμματα, ut Ælianus Lib. XIV Var. Hiſt. cap. 47. eos appellat, qui non ſuperficiarie picturas tuentur, ſed ad artis regulam examinatas accurate dijudicant, volumen hoc, cujus elegantiam exoſculamur, demonſtrat.

SFERA ASTRONOMICA DEL PADRE BONAventura Cavalieri.

hoc eſt,

Sphæra Aſtronomica Patris Bonaventuræ Cavalerii &c.

Romæ, apud Ant. Manari, 1690, in 12. Conſtat plagulis 15.

POſtumus hic Autoris celeberrimi fœtus iterato nunc prodit opera Domini *Urbani D' Aviſo* Romani, qui eundem philoſophicis quibus-

quibusdam disquisitionibus, praxibus & problematis astronomicis, ac tractatu de erectione thematis cœlestis juxta viam rationalem, non parum locupletavit. Ipse quidem *Cavalerii* labor commodo videtur susceptus tyronum Astronomiæ; compendio enim complectitur doctrinam sphæricam, additis paucis, Planetarum theoricam, Cometas & Stellas novas attinentibus, de quibus plura profari impertinens fuerit. Clarissimo vero *Editori* nobiscum una orbis eruditus non exiguas debet gratias, quod tanti mathematici vitam, de qua non nisi pauca nobis in *Chronico* suo *Astronomorum, Tomo primo Almagesti* insinuavit *Riccíolus*, studiosius descriptam in limine libelli hujus voluerit exhibere. Nec ingratam Lectoribus nostris, præcipue Cisalpinis, quibus scilicet libelli copia rarius contingit, rem facturos nos confidimus, si ipsam hanc narrationem, quantum licebit contractam, hic inseramus.

Editus est in hanc lucem *Bonaventura Cavalerius* Mediolani, anno proximi seculi nonagesimo octavo, honoratis prognatus parentibus: quorum cura, præter cæteras virtutes, ad pietatem sedulo formatus, eandem studiis, quibus in tenera ætate imbutus est, perpetuo conjunxit. Latinæ autem linguæ addiscendæ causa scholæ traditus, summam mox ingenii vim in rhetoricis & maxime poeticis exercitationibus prodidit, quam ad alia deinceps studia præclare, multoque cum applausu, applicuit. Cumque paternæ ædes vicinum haberent Collegium Patrum Jesuatorum, S. Hieronymo sacrum: eorum non tantum frequenti consuetudine delectatus *Cavalerius*, sed & exemplis incitatus, prensare Ordinem hunc instituit; votique sui ob singulares, quæ ipsum ornabant, animi virtutes damnatus, novitiatus, ut vocant, annum cum laude exegit. Proniissimo deinde totius Conventus assensu religionem professus, eo cum successu philosophicis theologicisque se dedit studiis, ut postquam sacerdotio inauguratus esset, Pisas amandandum duxerint Superiores, in illustri scilicet illius civitatis Academia opportunitatem præbituri uberiorem, insignes quas ostentabat ingenii dotes in publicum proferendi. Non perinde lætum *Cavalerio* fuit hoc imperium, patriæ Lombardiæ cum Thuscia permutationem haud leviter aversanti. Commodum autem tum temporis in eodem (S. Hieronymi) Conventu Pisis commorabatur P. *Benedictus Castellus*, Ordinis S. Benedicti, & in Academia Pisana Professor publicus: qui animad-

Digitized by

animadverſa *Cavalerii* ægritudine eundem blande conſolatus, perſuaſionibus ſuis ab eo non difficulter obtinuit, ut ſe hodego mathematicis animum adjungeret ſtudiis: non vulgaria enim ab ingenio tam acri vividoque in hoc doctrinæ genere ſibi pollicebatur. Nec mora, eo mox effectu Elementa *Euclidea* adorſus eſt, ut in ſtuporem conjectus *Caſtellus*, Deo gratias debere *Cavalerium* pronunciaret, qui ingrata hac mutatione eidem viam comparandæ immortali famæ ſtraviſſet. Pauciſſimis enim diebus ſex priora Elementa *Euclidis* proprio Marte pervolverat; adjutus poſtea a *Caſtello* cætera breviſſimo tempore abſolvit. *Archimede* dein, *Pappo*, *Apollonio* aliisq; autoribus conſultis, ita ſuper iis cum magiſtro ſuo contulit, ut is *Galilæo*, qui matheſin eo tempore Piſis profitebatur, miraculi inſtar memoraverit, tam vaſti hominem ingenii repertum, qui tantillo tempore eos in matheſi profectus facere potuerit, qui non niſi magnum promitterent mathematicum. Captus hoc augurio *Galilæus*, tenerrimo affectu complexus eſt *Cavalerium*, chariſſimumque deinde habuit ſuorum diſcipulorum: nec veritus eſt in ſuis *de Motu locali dialogis*, cum jam *Geometriam* ſuam *Indiviſibilium* publicaſſet *Cavalerius*, eidem huic palmam præſagio decernere inter ingenia ſeculi noſtri excellentiſſima. Piſis mandato ſuorum poſtea Parmam in Conventum S. Benedicti conceſſit Cavalerius, ubi tractatum ſcripſit de *Sectionibus conicis*, & ſeptem libros *Geometriæ Indiviſibilium*. Cum autem A. 1629 e vita exceſſiſſet *Jo. Antonius Maginus*, primarius mathematum Lector in Academia Bononienſi, obtinendæ ejus cathedræ, dictos tractatus in manus tradidit *Cæſaris Marſilii* amici ſui Bononienſis, qui eosdem mathematicis memoratæ Univerſitatis, *Ovidio Montalbano*, *Carolo Antonio Mancino*, & *Antonio Mariæ Bonaſonio* aliisque communicavit. Hi, deprehenſa profunditate ingenii *Cavaleriani*, rem detulere illuſtriſſimis viris, *Octaviano Zambeccario*, *Achilli Voltæ Confalonerio*, aliisque Senatorii ordinis, quorum commendatione & patrocinio optatam ſpartam menſe Novembri anni 1629 conſecutus eſt.

Anno 1632 typis commiſit *Tractatum* de *Sectionibus conicis*, ſub titulo *Speculi Uſtorii*; in quo ſcitiſſima ratione multas harum ſectionum proprietates demonſtravit, aliis non obſervatas: & *Directorium Uranometricum*, in gratiam Trigonometriæ, tam planæ quam ſphæricæ, beneficio Logarithmorum perficiendæ; adjunctis Tabulis Geo-

metricis & Logarithmicis, regulisque resolutioni quorumcunque problematum Geographicorum necessariis. Triennio abhinc, A. 1635 *Geometriam* edidit *Indivisibilium*, quo opere parem consecutus est famam cum principibus mathematicorum, quos aut lapsa tulerunt secula, aut postera unquam sunt latura. Prodiere paulo post ejus publicationem *Centrobaryca Pauli Guldini*, Societatis Jesu Presbyteri, in quibus cum præter alia in methodum Indivisibilium directa, inventionem ejus *Severo* & *Keplero* deberi, *Cavalerio* objecisset: Noster defensioni suæ tractatum adornavit in forma dialogi, in quo & a plagio intentato se vindicavit (*ediderat enim suam de curvi & recti Proportione promota opus* Bartholomæus Soverus *anno demum 1630*; *cum* Geometriam Indivisibilium ipse jam anno 1629 censuræ subdidisset mathematicorum Bononiensium) & cæteris objectionibus respondit. Apologiam hanc, antequam formas subiret typographicas, cum ostendisset *Joanni Antonio Roccæ*, celebri mathematico & amico suo conjunctissimo, qui tum forte Mutina Bononiam concesserat, & in Collegio, in quo degebat *Cavalerius*, hospitabatur; hic vero a contentionibus alienior editionem dissuaderet, quod *Guldino* disceptationem urgente, se molestiæ reciprocandarum pluries responsionum implicaturus esset *Cavalerius*: destitit hic a proposito, curamque potiorem habuit dilucidandæ suæ methodi, cujus eximium postea specimen præbuere *Exercitationes Geometricæ*. Hoc tamen laboris & studii aliæ identidem interrupere operæ: *Compendii regularum de Triangulis, per viam Logarithmorum*, A. 1638; *Novæ practicæ astrologicæ*, & centuriæ variorum problematum A. 1639; *Trigonometriæ planæ sphæricæque*, linearis & Logarithmicæ, A. 1643 publicatorum. Urgentibus deinde plurimis auditorum suorum, quos genethliacæ addiscendæ cupidos tenebat, Tractatum, quem *Rotam Planetariam* inscripsit, sub nomine *Sylvii Philomantii*, forte quod Genethliacæ, cui infensior erat, nomine suo pretium aliquod conciliare fastidiret, A. 1646 edidit: in quo beneficio planisphærii, & quorundam circulorum a *Lansbergio* inventorum, & secundum regulas libri hujus dispositorum, facies cœli in plano, ad quodcunque datum punctum describitur.

Tandem A. 1647, qui supremus *Cavalerio* fuit, *Exercitationes Geometricas*, supra memoratas, in quibus methodum suam Indivisibi-

lium

ſium luculentiſſime exponit, earundemque tertia *Guldiniana* ſpeciatim objecta diluit, publici juris fecit, eoq; perfecto vivere ſimul deſiit; tanquam nobiliſſimus ingenii partus non leviori pretio, quam auctoris ſui vita, publico redimendus fuerit. Morbus enim articularis, qui toto vitæ tempore *Cavalerium* exercuit, atq; ita excruciavit, ut nec pedū nec manuum (niſi quod ægre digitos regendo calamo ſcriptorio in poteſtate habuit) officio uteretur, occupatis denique gula & pectore, eundem ad tumbam deduxit. Tranſiit ad alteram vitam *Bononiæ*, ex *Cœnobio S. Mariæ de Maſcarella*, cujus perpetuus Prior erat, beneficio Brevis Apoſtolici, ab *Urbano VIII*, intercedente Cardinali *Julio Sacchetto*, cum Legatum Sedis Romanæ *Bononiæ* ageret, impetrati, ut quiete ſua tranquille frueretur, nec alieno ſubeſſet arbitratui. Mortuus eſt Calendis Decembribus, anno ætatis quadrageſimo nono. Statura fuit mediocri, animi magni, a bonis literis ornatus, converſationis ſuaviſſimæ, amatus æſtimatusque omnibus, maxime Mathematicis ſui temporis: e quibus (ut cætera celebrium mathematicorum teſtimonia, Editori præſentis tractatus recenſa, taceamus) vel ſolum hic commemoraſſe ſufficiat *Evangeliſtam Torricellium*, *Cavalerii* condiſcipulum, cui tanti *Cavaleriana* methodus fuit, ut ſub finem *Introductionis* ſuæ *ad dimenſionem Parabolæ*, eam ejusque autorem inſigni hoc elogio exornare non dubitaverit: *Hæc eſt in mathematicis ſpinetis via vere regia, quam primus omnium aperuit, & ad publicum bonum complanavit, mirabilium inventorum machinator* Cavalerius. Quæſtionibus & problematibus, undecunque ipſi propoſitis, liberali indefeſſaque opera nunquam non ſatisfecit. Nec privatorum ſolum ſtudiis cultus, ſed Principum etiam amicitia inclaruit *Cavalerius*; *Magno Duci Hetruriæ Ferdinando II* eo in pretio habitus, ut propria lectica Florentiam ad ſe delatum aliquandiu familiariter ſecum habuerit. Ex diſcipulis, quorum plurimos reliquit, præcipue nominandi nobis veniunt *Stephanus de Angelis* Venetus, & *Petrus Mengolus* Bononienſis: uterque poſt mathematum Profeſſor, ille in Patavina, hic in Bononienſi Academia; uterque ſcriptis mathematicis editis celebres.

Cæterum & hoc viſum eſt indicare, quod alias a Ricciolo, *& ipſo* Cavalerii *amicisſimo, accepimus: eundem, qui noſtro emortualis fuit, annum &* Torricellio *&* Vincentio Reinerio (*tribus adeo eximiis* Galilæi *alumnis)* intra duos menſes fatalem extitiſſe.

APOLOGIA PRO PATRIBUS JESUITIS BELgis, præsertim Professoribus S. Theol. Lovaniensibus, de Hæresi postulatis in materia de Peccato Philosophico, adversus sycophantam Gallum, Jansseniani veneni satorem, auctore Joanne Segers P P. Societatis nuper Auditore.

Coloniæ, typis Arnoldi ab Egmond, 1690, in 4.

Constat plagulis dimid. 43.

NOvæ Hæreseos a Jesuitis in Theologia morali, de peccati Philosophici & Theologici discrimine, traditæ ac propugnatæ Denunciationes quinq; retulere Acta Eruditorum; primam *A. 1689 mense Decembri pag. 620*, alteram *A. 1690 mense Julio pag. 319*, tertiam *mense Octobri pag. 502*, quartam *A. 1691 mense Martio pag. 104*, & quintam *mense Aprili pag. 183*. Nunc, cum scriptum occurrat pro Jesuitis ab ipsorum discipulo, adversus Arnaldum Denunciationum auctorem, quod non obscure passim in contextu indicatur compositum; nos & illud merito exhibemus, atque argumenta ejus Lectori candide communicamus. In præfatione narrat, litem omnem a Jansenistis malitiose motam esse, utpote qui infensissimi Jesuitarum hostes omnem capiant occasionem se ulciscendi, quod Societatis Patres primi Jansenium aggressi sint, atque ejus hæresin cum Calviniana eandem esse demonstrantes effecerint, ut communibus Ecclesiæ suffragiis illius errores damnarentur. Disputationem ipsam in duas quasi partes dispescit, quarum priore doctrinam Jesuitarum exhibet, in altera sistit adversarium ingentes de nihilo, ut ait, excitantem tragœdias.

Capite *primo* præmittit, peccatum dupliciter considerari, uno modo, quatenus formalem Dei offensam continet, altero modo, quatenus cum ratione pugnat: priori consideratione appellari Theologicum, posteriori Philosophicum; & ita etiam in Thoma reperiri. Et Theologicum quidem peccatum mereri sempiternas pœnas, quod malitiam complectatur quodammodo infinitam, non solum Jesuitas, sed etiam alios Theologos statuere: at de pœna peccati Philosophici discrepare Jesuitas, dum alii existiment, neque damni pœnam, neque sensus mereri sempiternam, nec expelli per hujusmodi peccatum gratiam sanctifican-

ctificantem; alii contendant gratiam ſanctificantem expelli, contrahi pœnam damni, non tamen ſenſus æternam. Quæ ſententia poſterior Auctori Apologiæ perplacet. Neminem autem ait Jeſuitarum aſſerere, peccatum dari philoſophicum a theologico reipſa ſeparatum, ſed quicquid de peccato mere philoſophico tradiderunt, dictum eſſe ab iis ex hypotheſi, ſi detur, ſi dari poſſit peccatum mere philoſophicum. Quare adverſarium ſycophantice propoſitionem hypotheticam detorquere ad abſolutam, & abſurda inde elicere. Etenim Jeſuitas adeo non exiſtimare, pure philoſophicum peccatum reipſa dari, ut plerique contendant, dari non poſſe, propter notitiam Dei in hominibus naturalem. Atque ejus doctrinæ non Jeſuitas primos & ſolos auctores eſſe, *cap. 2.* oſtendit, ſed præiviſſe ipſis Thomam 2a. 2æ. q. 29. a. 3. diſerte pronunciantem: *Si poſſet eſſe converſio ad bonum commutabile, ſine averſione a Deo, quamvis eſſet inordinata, non eſſet peccatum mortale.* Et Gerſonem lect. 4. corol. 1. dicentem: *Nulla transgreſſio legis naturalis aut humanæ, ut naturalis eſt vel humana, eſt de facto peccatum mortale.* Conſpirare recentiores Thomiſtas, inter Gallos Joannem Baptiſtam Gonetum, inter Hiſpanos Vincentium Ferre & Dominicum de Navarette, inter Belgas Martinum Harnæum. Conſentire in ſchola Franciſcana Belgica, Guilielmum Herinx, & in Carmelitana Franciſcum Bonæ Spei; adſtipulari Joannem Alphonſum Curielem Canonicum Salmanticenſem, aliosq; Theologos quamplurimos. Cap. 3. detegere ſuſcipit calliditatem, quam vocat, verſutiam, fraudulentiam adverſarii in accuſando tum Profeſſore Divionenſi, tum Profeſſore Lovanienſi, veluti theſeos Divionenſis patrono. Theſis Divionenſis, quæ occaſionem præbuit liti, his verbis propoſita fuit: *Peccatum Philoſophicum ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero mortale eſt transgreſſio libera legis Divinæ. Philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum; ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Quam crudam & imprudenter prolatam theſin Noſter approbare non vult, propter abſurdiſſima conſectaria, quæ ex ea deducuntur. Sed benignum, qui acceſſerit, interpretem, juxta mentem univerſæ Jeſuitarum Societatis in hunc modum expreſſurum eſſe: *Peccatum philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui DEUM vel ignorat* INVICTE, *vel de Deo actu non cogitat*, NE QUIDEM TE-

NUI ET REMISSO, *eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei* &c. Atque hoc ſenſu theſin a cavillatore potuiſſe & debuiſſe accipi, quod manuſcripta Profeſſoris Divionenſis haberet, in quibus concluſiones & fundamenta ſuæ ſententiæ expoſuerat. Profeſſor Lovanienſis, Joſephus de Reux, theſin ſcripſerat: *Fieri poteſt, ut ab homine ordinariis tantum divinæ gratiæ auxiliis prævento, exiſtentia Dei ignoretur tantiſper inculpate.* Omiſiſſe adverſarium, cum citaret mala fide, vocē *tantiſper*, atque ob falſationem correptum reſpondiſſe, id a ſe factum fuiſſe per incogitantiam. Quæ omnino frivola ſit, & indigna Diſputatore accurato & circumſpecto exceptio. Aliam criminationem eſſe adverſarii dicentis, Jeſuitas in doctrina de peccato philoſophico eundem ſibi ſcopum præfixiſſe, quem Michael Molinos princeps Quietiſtarum intenderit, nimirum latam peccandi licentiæ viam aperire. Cap. 4. defendit Jeſuitas Belgas, præſertim Lovanienſes, quibus eandem hæreſin, quam theſeos Divionenſi auctori adverſarius affinxerit & imputaverit. Cap. 5. expendit ac frangere nititur machinas, quibus per vim & fraudem Belgarum doctrinam detorqueat ad ſenſum Divionenſi a ſe affictum. Machina *prima: ad peccatum ſufficit ſola voluntas facti, nulla prorſus opus eſt notitia malitiæ.* Hanc evertit oſtendendo refragari Philoſophis & Theologis, exceptis Janſeniſtis. *Altera* machina: *ſtultum dictu eſt, Tiberios, Cajos, Nerones, Heliogabalos nulla perpetraſſe ſcelera, niſi cum actuali aut habituali Dei notitia.* Noſter eam invertit, dicens, ſtultum eſſe inficiari a Tiberio &c. & ejusmodi monſtris peccata commiſſa eſſe vere theologica, teſtantibus tam diſerte hiſtoriis, eos hominum nequiſſimos & conſcientiæ ſtimulis, & Numinis metu, fuiſſe velut de mente dejectos. Immo quod plus eſt, illos eosdem non Dei ſolum notitiam aſſecutos eſſe aſſeverat, verum & Chriſtum ſua culpa ignoraſſe. Machina *tertia: non ſolos Americanos, ſed Romanos etiam atque Græcos gentiles, auxiliis tam humanis quam divinis ad aſſequendam Dei notitiam neceſſariis ſine ſua perſonali culpa fuiſſe deſtitutos:* unde infertur, inter illos innumeros peccaſſe mere philoſophice, atque adeo ſempiternas pœnas & immaniſſima ſupplicia non fuiſſe meritos. Negat vero Noſter antecedens, probans auxilia vel humana, vel divina, ne barbaris quidem defuiſſe. Id quod in ſequentibus latius deducit. Nam *cap. 6.* monſtrat, adverſarium in ſuo de Gentilibus omni ope tum humana tum

divina

divina citra ſuam culpam deſtitutis paradoxo, bellum Philoſophis, Patribus, Sacris Literis, Theologis omnibus indicere, qui multa de notitia Dei naturali in Gentilibus tradant. *Cap. 7.* novum bellum indicat altera parte aſſertionis, qua Americanos, Romanos, Græcos, nulla ſua culpa toto vitæ tempore cœleſtibus gratiæ auxiliis deſtitutos fuiſſe perhibuit, excitari tum S. Literis, pronam Dei in omnes homines voluntatem prædicantibus, & mortem Chriſti pro omnibus & ſingulis hominibus obitam adſtruentibus, tum Patribus & Theologis, qui eadem de amore Dei ac morte Chriſti diligenter inculcent, & gratias in omnes homines illarum capaces exinde derivent. Caput ultimum conſectaria educit ex ſententia adverſarii, de ſubtracta Romanis, Græcis, Americanis gratia, nulla prævia eorum perſonali culpa toto vitæ tempore, qua potuerint ad Dei notitiam pervenire, ſponte fluentia. Nimirum ea doctrina fidem debilitari, ſpem infringi, charitatem in Deum & Jeſum Chriſtum eliminari, charitatem in proximum extenuari, virtutum omnium ſtudium & curam religionis extingui, morum honeſtati certam ſtragem inferri, Deum auctorem ſtatui præceptorum ſervatu impoſſibilium, Deum tanquam tyrannum induci.

In Epilogo Apologiæ ſuadet adverſario, ut Janſenio ex animo valedicat, Jeſuitas alios, quam viſi hactenus ipſi ſint, experturo. In fine tandem proteſtatur, cum audiverit Theſes Divionenſes de peccato Philoſophico & Theologico eſſe proſcriptas Romæ, ſe eas iſto ſenſu recipere nolle, aut defendere, quo damnatæ ſunt. Se enim Jeſuitarum eſſe diſcipulum, cui alte impreſſum ſit, ſummam deberi Sedis Apoſtolicæ, & S. Congregationis ſtatutis ac decretis, reverentiam & obſequium.

Criſtian Weiſens Curiöſe Gedancken von deutſchen Verſen ꝛc.

CHRISTIANI VVEISII MEDITATIONES Curioſæ ſuper Poeſin Germanicam, ut ſciat ſtudioſa Juventus bonos verſus dignoſcere, eosdem componere & modum denique in ſtudiorum hoc genere retinere.

Lipſiæ, apud Jo. Friedericum Gleditſchium, 1691, in 8. Plag. 44.

Nondum

NOndum ceſſat clariſſimus Autor præclaris ingenii monumentis ſtudioſæ Juventuti ad familiariorem cum Muſis politioribus conſuetudinẽ aditum patefacere. Et noviſſimum quidem hoc argumenti eſt poetici, quo rationem ad carminis Teutonici laudem, quam ipſe adeptus dudum eſt, aſpirandi accurate & perſpicue docere ſuſtinuit. Tria vero quã maxime agit. *Primo* enim docet, qua in re conſiſtat verſuũ indoles, & quid ad exteriorẽ eorum faciem requiratur, idque fit in *parte prima*. *Tum* in ſuperiora redit ſecula, & diſcrimen inter veterum & recentiorum Poeſin profundius inveſtigat; *denique* & artificia oſtendit, quibus ad elaborationem carminis applauſum ſeculi demerituri utendum ſit: quæ duo *parte ſecunda* exequitur, ubique vero præcepta exemplis profana & ſacra, læta & triſtia exprimentibus, illuſtrat.

Prima pars *quatuor* capitibus abſolvitur, quorum *primum* de rhythmis agit. Ubi obſervat, ſingularem rhythmis ineſſe ſuavitatem, qui exinde etiam plerisque nationibus allubuerint. Etſi enim ab antiquioribus & Græcis & Latinis verſuum hoc genus non frequentatum fuerit, repertos tamen eſſe inter exteros pariter & noſtros, qui Latinos etiam rhythmos auditu perquam jucundos condiderint; cujus generis ſpecimina Autor ipſe, præter alibi vulgata, in fine capitis ſubjecit. Cum vero noſtra lingua multis videatur duriuſcula, huc imprimis operam ponendam eſſe monet, ne ingratior in rhythmis ſonus auribus moleſtus accidat. Prolixe itaque univerſam hanc doctrinam expedit; quidque de *Sonnetis* atq; *Madrigalibus*, ut vocantur, habendum ſit, & numquid non ſine rhythmis in noſtra etiam lingua verſus fieri poſſint, qualia exempla e Lipſia prodiiſſe ait, ſollicite diſquirit. *Secundum* circa ſcanſionem occupatur, de qua tria præcipue expedit, tum quid circa pedes eorumq; varias ſpecies tenendum, tum in qua re ipſorũ ſuavitas quærenda, tum quomodo connectendi invicem ſint; qua occaſione de accentu ſcanſionis & pronunciationis, de epithetis, de pronunciatione proſaica, de verſibus ex meris monoſyllabis conſtantibus, de poſitione, de apoſtrophis, de ſyncope & epentheſi, de dialecto, de vocibus duos accentus ſuſtinentibus, de verbis & nominibus compoſitis, de cæſura denique prolixius diſſerit. *Tertium caput* circa *conſtructionem* ſatagit, quam cum ejusmodi principiis inniti jubeat, quæ viri cæteroquin eximii non æque per omnia obſervaſſe videntur, modeſte eadem *Veriſimilium* in modum tradit, relicta unicuique in ſectandis iisdem libertate,

tate, ut fateatur tamen, in ipsa praxi nunquam ab iisdem se fuisse destitutum. Quoad *verba* itaque, ea non a Germanis tantum intelligi, sed usu etiam frequentari vult; non familiari solum sermone, sed etiam panegyrico, quamvis & hic pro norma istum agnoscat. Ergo cum istis facere non vult, qui recens effictis & nondum usitatis vocabulis singulare aliquod decus fœtibus suis conciliare se opinantur, quamvis linguæ nostræ, ad Græcorum imitationem, potestatem isthanc non penitus adimere velit; qua occasione Deorum etiam gentilium nomina, per prosopopœiam licet a quibusdam excusata, a plerisque tamen non intellecta, exesse e carminibus jubet, nisi quorum jam diu nota sunt vocabula, amœnis allusionibus elocutionique inservientia. Non tamen Gallica vocabula plane rejicit, modo excessu ne peccetur. De ipsa *constructione* hanc regulam iterum iterumque inculcat, *nullam tolerandam in versu esse, nisi quæ & valeat in prosa*, ejusque præceptionis fundamentum ex ipsa natura linguæ facile ait patescere. Nam quod liæ linguæ in versibus trajectionibus utantur, id inde esse, quoniam & in soluto sermone pari libertate gaudeant, quod secus fiat in Germanica. Germanis igitur naturali constructionis ordini summa industria inhærendum esse, nisi de orationis gratia multum decedere sibi cupiant. Tria vero impedimenta esse præcipue, quæ in hoc negotio aliquibus obstare videantur, cum alii scansionem aliter non procedere, alii rhythmum perire, alii vero sensum aliter fluere non posse existiment; quæ omnia tamen ingeniose non minus quam accurate tollit, monstrata ubique ratione, qua evitari incommoda ista aptissime possint: ubi obiter de *imitatione*, quam duplicem facit, adstrictiorem unam & difficiliorem, liberiorem & faciliorem alteram, utilissima præcepta adjicit. Denique vero quid de *licentia poetica* circa constructionem habendum sit, explicat, ac neq; rhythmi repercussionem, neq; emphasin, neq; parenthesin, (id quod celeberrimo *Morhofio* visum erat) regulæ obstare posse, deducit; & an constructio dubia sit, an particulæ relativæ sæpe prosint, quid constructio ex abrupto sit, manifestum facit. *Quarto capite* in *genera carminum* inquirit, & unde existant, & ut ratione materiæ & ratione usus discriminentur, explicat, suggerens inprimis scitissimum monitum, quo, offerente se conscribendi carminis occasione, quam aptissimum semper genus eligi queat. Hinc *caput quintum* usitatioribus carminum generibus totum impendit

& de Alexandrino, de Elegiis, de Trochaico, de Dactylico, de Odis denique prolixissime differit, & quid singula peculiariter sibi deposcant, quid ea deceat, quid denique in illis liceat, dilucide præcipit. Demum *capite sexto* inusitatiora genera, de quibus hoc loco agere instituit, nullis regulis contineri annotat, & quam multiplex tum ratione syllabarum, tum ratione pedum, tum ratione generum suscipi variatio queat, multis tradit; quamvis & istud addat, licentiam istam non usque adeo vagam esse, ut non elegantissimo semper sensu compensanda sit. In fine disquisitio instituitur, an Latinorum genera carminum in Germanicis etiam procedant; quod equidem non negat Autor, licet vix operæ pretium illum facturum esse fateatur, qui isti rei suam addicere velit operam.

Pars secunda tum *de discrimine veteris & novæ poeseos*, tum de prudenti & facili *imitatione* tractat. Ubi tamen primo omnium *de usu Germanicorum poematum* quædam præmittit, & hic quidem nimis aliquos excedere, omnia carminibus replentes; aliquos vero abjectius quam par erat de elegantissimis literis pronunciare contendit. Ipse *poetas* inter *& poeseos studiosos* distinguit. *Poetas* olim sapientes fuisse, rerum divinarum & humanarum scientiam versibus includentes; indeque Homerum & Virgilium tantopere olim æstimatos, quod juventutem de arcanis Deorum, sacrificiis, omnique virtutum apparatu instruerent; nobis vero, quibus verioris de Deo prudentiaque politica cognitionis lux aliunde affulgeat, tanta hodie in veneratione eos jure non esse. Interim a multis seculis *poetæ* titulo eximia ingenia Imperatores exornasse, nomenque Poetæ hac ratione eruditæ Nobilitati adscriptum. Sed quod alicubi in contemtu sint, in eo quidem ipsos partim extra culpam esse, partim nullatenus excusari posse. Cæterum *poeseos studiosum* artem istam pro mero parergo & veluti instrumento habere, quo in superioribus excolendis studiis utatur. Maxime eam inservire eloquentiæ, & affectibus hominum demulcendis, sive lætitia afficiantur, sive tristitia corripiantur, sive amoris dulcedini indulgeant, accommodatissimam esse. Curiosa vero sunt admodum, quæ *differentiam veteris & novæ poeseos* explicant. Veteres inquit, gentilismo immersos, parum circa nitorem linguæ conciliandum elaborasse, eruditionis supellectile destitutos. Postmodum etiam, illato cum religione Christiana in Germaniam scientiarum lumine, juven-

juventutem Latinæ ſolum linguæ, Barbariſmis inſuper nimis quam deſœdatæ, notitia imbutam fuiſſe; neque plus ab iſtis *Teutonicis Cantionum Magiſtris* expectari potuiſſe, indoctis illis & elegantiæ omnis expertibus. Lætiorem omnia faciem ſuperiore demum ſeculo induiſſe, refloreſcentibus ſolidioribus literis, & *Luthero* noſtro præcipuum linguæ patriæ decus aſſerente, cujus etiam poeſin admirabilem ſane eſſe judicat, ut ne nunc quidem in multis ab ullo ſuperatus ſit. Secutos ipſum fuiſſe *Juſtum Jonam, Paulum Speratum, Mattheſium, Nicolaum Hermannum* aliosque, qui omnes naturæ potius impetum, quam artis regulas ſectati fuerint: ut inde ipſorum in carminibus occurrant *emendanda* quædam, ut nempe neglectus ille linguæ; quædam *excuſanda*, qualis conſtructio atque ſcanſio; *admiranda* denique aliqua, & adhuc hodie imitanda, ut perſpicua & ponderoſa ſcribendi ratio. Hodiernam vero poeſin natales debere *Martino Opitio*, omnis generis doctrina copioſe inſtructo, & Italorum, Gallorum, maxime Heinſii exemplis excitato: & iſtum virum jam pervidiſſe omnia, quæ ad conſummatam carminis elegantiam requiruntur; cujus tamen juvenilia a maturioribus ſint ſecernenda, e quibus ſpeciminis in vicem odam ejus omnium optimam, ut vocat, legendam Lectoribus ſiſtit. Hæc nova contexendorum carminum ratio cur non amplius exculta progreſſus ulteriores fecerit, equidem varie allegatis rationibus quam plurimis ait disquiri: ut quod nimia a nobis verborum habeatur cura; quod exterorum ſuperſtitioſiores ſimus imitatores; quod verſuum nimia obruamur copia, ut vix bonorum haberi queat delectus; quod Mæcenates denique hodie deficiant Marones gratia foventes & præmiis. Sibi id inde exiſtere videri, quod feſtinare nimis jubeamur carmina, quæ tamen, ut ex veteribus exemplis pateſcat, ad exquiſitam elegantiam meditandi ſpatium inprimis ſibi depoſcant. Forſitan & eminentiora ingenia nolle ſe minutioribus iſtis occupare, ad ſublimiores diſciplinas reique publicæ utiliores ſe conferentia. Aliam quæſtionem eſſe, num inſtitutis *Societatibus* de lingua ipſa ad aliarum gentium imitationem magis magisque excolenda, conſilia agitari debeant, quibus tamen vix ſucceſſum in Germania polliceri audet; ſuam interim, quæ unice cœtui ejusmodi peragenda ſint, libere expromens ſententiam, nec diſſimulans, quid ab *illuſtri Societate Frugifera* jam præſtitum, & quid ulterius votis expetendum ſit. Ad *imitationem* ait pertinere ante omnia *præ-*

parationem, quæ tum exquisitiora realia, ex disciplinis & experientia arcessenda; maxime vero affectuum illam ὁρμὴν, ex perlectione similis argumenti poematis, uti & ex profunda rei ipsius atque casus ejusmodi meditatione, nobis obvenientem, quæque nihil aliud quam furor poeticus sit, requirat. Hinc demum de *dispositione* cogitationem suscipiendam esse, quæ vel artificialis sit & nostræ potestatis, vel naturalis atque realis, ab argumento nobis oblata. Quæ circa *operationem* monenda erant, ea prolixo satis professorem inter & auditorem dialogo, scite tamen & prudenter, executus est, non sine jucunditate perlegendo.

De cætero non possumus non duorum adhuc Voluminum, in usum juventutis a clarissimo Autore editorum mentionem brevibus saltem subjicere. Paulo enim ante *Curiosas* etiam *de Epistolis Germanicis Meditationes* luci publicæ exposuit, de quibus dicendi fortasse redibit occasio, cum ultima pars, quam pollicitus est, accesserit. Interim dum in isto absolvendo occupatur, *Tabulas Chronologicas* aliquoties promissas hoc ipso anno e vulgavit, quibus *Rerumpublicarum mutationes a nato Christo usque ad nostra tempora* sub unum conspectum revocat, secutus in iis concinnandis *Calvisii* inprimis vestigia, quod certis principiis videret innitendum.

SUITE DE L' INNOCENCE OPPRIMÉE dans les Filles de L' Infance.

id est,

Continuatio tractatus de innocentia in Virginibus ab infantia Christi cognominatis oppressa; sive Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli Medici Massilienſis, multorumque aliorum variæ conditionis hominum, quos Jesuitæ causæ illi implicuerint. Narratur etiam, quid acciderit Episcopo Vasionensi.

Tolosæ, apud Petrum de la Noue, 1691, in 12. Plag. II.

HIstoriam casuum, quibus Virgines illæ in Gallia afflictæ fuerunt, in Actis nostris A. 1689, p. 365. enarravimus. Quæ vero nunc idem (ut vi-

(ut videtur) autor recenſet, & pro ſequela rigoris in virgines exerciti habet, maxima ex parte ad alios ſpectant, quorum, ut hominum parum celebrium, nomina & fata prolixe & ſingulatim exponere tædioſum foret. Præcipua igitur quædam ex relatione hac afferemus, ex quibus intelligi poteſt, quam dura ſit ſors illorum ex Clero Gallicano, aut qui iis adſtipulantur vel favent, qui Pontificis gratiam Regiæ præferunt, utque leviſſima quæque ejus affectus indicia acerrime vindicentur. Exhibetur in fine libelli exemplum ſententiæ a judicibus Regiis *Maſſiliæ d 12. Febr. 1689*, poſt conſumtum in inquirendo duorum fere annorum tempus, pronunciatæ. Condemnati judicio illo ſunt viri inſignes laici & clerici, his necquicquam privilegium fori opponentibus. Bibliopola Lugdunenſis *Laurentius Albinus* (Aubin) qui antea ob tractatum Epiſcopi Apamienſis *de jure Regaliæ* excuſum accuſatus, utcunque tamen ſeſe a periculo ſibi intentato liberaverat, jam ad annos quinque ad triremes condemnatus eſt, ob libros pro Pontifice in eadem controverſia de *Regalia* ſcriptos & ex Italia ad ipſum miſſos, qui cum vinctus ad triremes duceretur, publice exclamavit, ſe Jeſuitarum victimam eſſe. Medico in titulo libelli nominato, ad annos ſeptem Regno interdictum fuit: *Antonio Iſoardo*, honeſto civi Maſſilienſi, diſpenſatori Epiſcopi Vaſionenſis, ad annos decem. *Guilielmus Cauletus*, agnatus Apamienſis Epiſcopi, Præſes mitratus Parlamenti Toloſani, a munere ſuo ad triennium ſuſpenſus fuit. Idem ad certos annos Canonicis & Presbyteris quibusdam injunctum eſt; mulctæ etiam pro modo facultatum aut culpæ plerisque dictatæ, & publicæ deprecationis ceremonia impoſita. *Cerlius* Vicarius *Apamienſis*, cujus effigiem patibulo ſuſpenſam fuiſſe in Actis A. 1689, p. 267. narravimus, ab his judicibus, profugus adhuc & latitans, ad triremes damnatus eſt; item *Doratus* Archipresbyter Aquenſis. Multi alii, bonis in fiſcum redactis, perpetuo exulare juſſi ſunt, plerique prius ſqualidis carceribus diu detenti & fame atque frigore pene enecati. Crimen generaliter in ſententia notatur, quod contravenerint juſſis & declarationibus regiis, de receptione & diſtractione librorum in regno prohibitorum, & quod varia machinati ſint contra officium Regi debitum. Autor tamen calamitatis hujus cauſam Jeſuitis, & inter hos *P. de la Chaiſe* attribuere non dubitat, tenacibus odii adverſus Virgines illas ab *infantia Jeſu* cognominatas, quibus plerique ex reis faverant, concepti. Com-

probat id Autor potissimum casu Episcopi *Vasionensis*. *Vasio* oppidum est *Avenionensis* tractus, Pontificiæ ditionis. Episcopus (*Genero* nomen est) librum de Theologia morali antehac ediderat, qui contraria sentientibus Jesuitis displicuit: postea vetus odium renovavit, cum quibusdam ex virginibus illis e Gallia fugatis, haud invito Pontifice *Innocentio XI* receptum dedisset; cæterum Gallis vicinis æstimatus ob multas dotes, & ob præstitam, quam Autor celebrat, in convertendis Reformatis operam. Cum vero a regiis ministris solicitatus, virgines tradere aut expellere nollet, neque hæ sua sponte cedere cuperent, atque jam duo haberent Collegia, Regis jussu, etiam antequam Avenionensem ditionem occupasset, d. 29. Sept. A. 1688, Assessor quidam ex ductoribus regiis, cum quatuor turmis dimachorum summo mane Vasionem ingressus, œconomum primo Episcopi *Isoardum*, supra nominatum, dein ipsum lecto extractum & durissime habitum, cum presbyteris quibusdam cepit & in oppidum Nemausum abduxit, unde postea in insulam Ream translatus, & in loco insalubri quindecim mensibus, ademtis omnibus fere vitæ commoditatibus, detentus fuit. Virgines ex Vasionensi diœcesi vi abreptæ, in monasteria dispersæ & custodiæ deditæ sunt. Si fides est Autori, plerique ex Clero, qui in has miserias inciderunt, singulari pietatis studio invidiam sibi conciliarunt, dum lectioni Biblicæ præter morem reliquorum diligenter incumberent, tum conciones atque instructiones juventutis & plebejorum, item examina & censuras confitentium, ad normam potius sacrarum literarum & ad emendationem sinceram, quam ex receptis ab aliis consuetudinibus susciperent, ab æmulis pro novatoribus & *Quietistis* diffamati. Maxime vero nocuit, quod, ut dictum est, ab institutis Jesuitarum dissentirent, & Episcoporum Canonicorumq; veteram jura & Pontificiam autoritatem contra regia jussa, in materia *Regalia* & collationis beneficiorum ecclesiasticorum, tuerentur. Subjuncta est tractatui brevis relatio, de ultimo rigore adversus Virgines captas in monasteriis exercito, & proposita illis formula, qua se ab instituto illo abdicarent, quam tamen paucæ admisisse dicuntur, reliquis contra conscientiam & veritatem subscribere nolentibus, quarum rationes ab Autore defenduntur.

DEFENSE DE L' HISTOIRE DES VARIATIONS &c. i. e,

Jacob

Jacobi Benigni Boſſueti Meldenſis Epiſcopi Defenſio Hiſtoriæ ſuæ de Variationibus, contra Reſponſum Baſnagii, Miniſtri Roterodamenſis.

Lutetiæ, apud Joh. Aniſſonium, 1691, in 12. Plag. 11.

BAsnagii opus, Epiſcopi Meldenſis hiſtoriæ de variationibus oppoſitum, prolixe recenſuimus *A. 1690 p. 392. 472. 517.* Hoc refutaturus Epiſcopus diſſertationem hanc primam edidit, & Reformatis, quos charos fratres, ut ſolet, appellat, inſcripſit. In exordio non minus de *Basnagii*, quam *Jurii* vehementia & duritie queſtus, illam diſceptationis partem ante omnia tractandam ſibi ſumit: *an Reformati in Gallia ex religionis ſuæ principiis arma adverſus Reges arripuerint, tumultus exciverint, & ſic rebellionis crimen incurrerint?* id quod, ut in hiſtoria ſua fecerat, denuo confidenter affirmat, & *Basnagii* exceptiones operoſe refutat. Præmittit aliquid de *Calvini* ſententia, qua *Servetus* condemnatus eſt, & acriter reprehendit recentiores ex Reformatis, qui Principibus jus puniendi hæreticos, aut eos a profeſſione errorum ſuorum prohibendi aperte denegant, cum tamen contrarium etiam a Proteſtantibus uſu & praxi teneri evidens eſſe dicat. *Basnagium* erroris arguit in hiſtoria *Anaſtaſii* & *Juliani apoſtatæ*, §. 6. ſqq. adductisque & examinatis ſcriptorum teſtimoniis dicta ejus confutat. *Auguſtini* ſententiam valde urget, jus omne ſubditis ad arma, adverſus 10. 11. immutabilem legem Dei, in Principes arripienda abjudicantis. Elidit, quæ ab exemplo *Armeniorum* contra *Perſas* inſurgentium adduxerat *Basnagius*, & contradictiones ei objicit. 12. Speciatim perſequitur hiſtoriam conjurationis *Amboſianæ* a *Beza* probatæ, quod adverſarius, ut ait, negare non potuerit. 16. *Calvino* denuo imputat, quod rebellionem probaverit, & concionatoribus, quod contra pacem *Aurelianenſem* proteſtati ſint. 20. Fruſtra pro belli legitima cauſa allegari contendit lanienam *Vaſſiacenam*, nullo publico conſilio factam. 22. Negat fas fuiſſe ſubditis edictorum regiorum violationem armis ulciſci, aut obſervationem eorum vi extorquere; neque juvari cauſam rebellium literis *Catharinæ Mediceæ*, Reginæ, cui jus nullum fuerit motus a Condeo & Reformatis excitatos permittendi aut approbandi. 23. Ex ſynodo Reformatorum Lugduni A. 1563 habita demonſtrat, Paſtores 24. 28.

diſerte

diserte approbasse & manifeste statuisse, Evangelium armis defendendum esse. Malæ causæ indiciũ esse dicit, quod argumentum hoc silentio a *Basnagio* transmissum sit. Addit & alia de synodo ista. In historia *Valdensium*, qui superiori seculo contra *Sabaudiæ* Ducem arma ceperant, falsificationem historiæ *Thuani & Popelinerii* a *Basnagio* sibi objectam in ipsum retorquet, & concionatores *Valdensium* omnino statuisse, quod licite bellum pro religione geri possit, ex Thuano ostendit. Spargit etiam quædam contra *D. Burnetum*, Episcopum Sarisberiensem, & *Basnagii* fratrem, historiæ literariæ autorem. Sequuntur alia argumenta ex synodorum Reformatarum decretis & ex *Bezæ* scriptis, item ex epistola Parisiensis Ecclesiæ nomine ad *Catharinam* Reginam data. Persistit in accusatione, quod Reformati cædem Ducis *Guisii* procuraverint & probaverint, atque iterum D. *Burneto* dicam scribit, quod in *Critica* sua male allegaverit scriptores Gallos, & rerum regni Gallici imperitus sit, *Thuanum* quoque falso citaverit; neque contentus est, quod *Burnetus* errorem quendam in historia de regimine regni Navarræi agnoverit, sed exigit, ut crimina a se Protestantibus & *Crammero* objecta agnoscat. Addit haud pauca ex historia motuum Scoticorum, ut ostendat, rebellionis culpa Scotos non caruisse, nec excusari a *Burnero* posse, sicut nec celebrem illum *Joh. Knoxium*, reformationis Scoticæ præcipuum autorem. *Lutherum* postea vel maximum rebellionis & belli Smalcaldici instigatorem fuisse, ex thesibus ejus A. 1540 & 1545 editis constare putat, & jura Principum Germaniæ in bello illo destruere conatur. Tumultus Pacciani exemplum proponit, quem improbatum licet a Melanchthone, Luthero tamen probatum esse haud dubitat. Sed ista, & quæ de aliis Lutheri in hanc sententiam dictis repetit, a nostratibus dudum examinata sunt, & veritas in nupero sæpiusque a nobis laudato opere *Seckendorfiano* egregiis documentis demonstrata est. Disputat inde cum *Basnagio* de verbis Melanchthonis, quæ negat a se falso aut maligne allegata esse. Anabaptistis & Munzero non favisse *Lutherum* ultro concedit, sed illorum errores ex Lutheri dogmatibus ulterius extensis ortos esse contendit. Veterum quoq;, Cochlei & similium, calumniam recoquit, quod *Lutherus* ab initio blanditus sit rusticis rebellantibus & hos in Principes animaverit; hinc eum, ut falsum Propheram acri taxat, & librum ejus *de libertate Christiana*, & quæ de rusticis scripsit, vehemen-

§. 30.

31.
32.
34.
35.
38.
39.
49.
41.
44.
44.
46.
40.
50.

vehementer insectatur; de quibus omnibus, ex inspectis *Lutheri* scriptis integris,& absque præjudicio expensis judicandum est. Progreditur inde ad encomium libelli in *Hollandia* publicati, nec nobis ignoti, cui titulus est: *Avis aux Refugiés*, i.e. *Admonitio ad exules Gallos*. Gratias agit Deo, si autor libri, ut conjicit, sit ex Protestantibus. Demonstratum ab eo inter alia esse ait, quam frustra *D. Jurius* fidelitatem Reformatorum in Gallia erga Regem suum laudaverit. Succedit disputatio satis prolixa & fervida de *digamia Hassiaca*, quam pro scopulo inevitabili Reformationis habet & exaggerat. Hanc historiam ex instrumentis authenticis optima fide traditam,& defensionem Lutheri, ex suprarelato opere Seckendorfiano, Lib. III §. LXXIX Add. III, qui volent,petere possunt,& considerare, cujus ponderis sint, quæ Bossuetus ex illa contra Protestantes argumentatur. §. 56. sqq.

OSTEOLOGIA NOVA,
or some new Observations of the Bones and the Parts belonging to them, by Clopton Havers, M. D. Fellow of the R. S.

sive,

Cloptoni Havers, Med. D. & Societ. Reg. Sodalis, Observationes novæ de Ossibus partibusque ad ea spectantibus.

Londini, sumtibus Samuelis Smith, 1691, in 8. Plag. 20.

Osteologiæ novæ titulum haudquaquam præter meritum ingenioso huic scripto præfixum fuisse, facile cuivis ipsum pervolventi patescet: dum in eo, posthabitis iis, quæ extrinsecam ossium figuram atq; compagem aliasq; circumstantias, jam tum passim annotatas ac descriptas concernunt, talia potissimum proponere sategit Nobilissimus Autor, quæ circa hanc humani corporis partē ab Anatomicis hujus seculi neglecta hactenus, vel nondum satis eruta fuere; quæq; adeo ipse aut acuta speculatione, aut oculari indagatione definienda sibi atq; illustranda sumsit, sedulo ubiq; in consilium adhibitis variis experimentis & observationibus, tam hominum, quam brutorum circa ossa factis. *Quinque* vero in universum *discursibus* suum huncce laborem inclusit, Re-

giæ etiam Societati, cujus ipſe perdignum eſt membrum, per intervalla communicatis atque prælectis, ejusdemque, competentis nempe talibus in cauſis tribunalis, ſuffragio haud obſcure comprobatis, dum ipſius maxime hortatu ad eorum publicationem incitatum ſemet Autor profitetur: quorum ſingulis quid pertractetur, per compendium nunc pro inſtituti ratione indicare aggredimur: utut prævideamus, difficile quodammodo fore, tantam materiæ ubertatem, quanta ſuccinctis his diſcurſibus comprehenditur, intra paucarum pagellarum limites ita compingere, ne plurima, ſcitu tamen digniſſima, intacta relinquantur.

Et *primus* quidem in ordine *Diſcurſus* naturæ oſſium & partibus eatum conſtituentibus, tum obveſtientibus, explicandis deſtinatus eſt. Nimirum ab ovo, quod ajunt, rem exorſus Autor, initio breviter diſſerit de generatione fœtusque formatione, ſcite & ex mechanicis veluti legibus adumbrans, qua ratione per fermentationem particula-
pag. 13. rum in ovulo materno excitatam, prima jamtum uti cæterorum membrorum, ita & Oſſium ſtamina continente, circulatio ſanguinis ſua capiat exordia, indeque poſtmodum juge molis incrementum & partis ad partem adpoſitio procedat. Sermone hinc propius ad propoſitum thema converſo, ad membranam, quæ ante alia in oſſibus ſpectandam
16. ſemet exhibet, deſcribendam ſe confert, *Perioſteum* puta: de cujus origine cum Anatomici non conſentiant, Noſter ſtrictiori examine præmiſſo comperiſſe ſe ait, illud, quacunque demum in parte corporis conſideretur, a duplici velut fonte ſcaturire, fibrasque adeo ipſum conſtituentes duorum generum eſſe: nimirum quasdam, & eas quidem ſemper oſſi ipſi contiguas, ac recta ab una ad alteram oſſis extremitatem procurrentes originem ducere a dura matre, per diverſa nempe cranii loca prodeunte & a capite ſic ad univerſam oſſium compagem ſemet diffundente, ne quidem articulationibus curſum ejus interrumpentibus, cum ibi non obſcure fibroſarum harum propaginum ſuper
19. oſſium ligamentis continuatarum veſtigia legerit Autor. Alias vero, his ſuperincumbentes, perioſtei fibras a muſculis ac tendinibus ſingularum corporis partium ſubnaſci & iſtuc propagari obſervat, easque non ita recto, ut illas, tramite procurrere; ſed pro diverſo muſculorum ſitu & ipſas varium obtinere poſitum, ita ut alicubi plane aliæ alias
20. decuſſare fuerint viſæ: & has quidem non raro intra ipſam oſſis ſubſtantiam

ſtantiam radices agere animadvertit, penetrantes reliquam perioſtei membranam, eas inſtar circuli ambientem. Atque huic fibrillarum pag. 24.
inſertioni non modo deberi putat exquiſitam illam oſſium ſenſationem, quam ſæpe in partibus etiam membrana ſua denudatis habere deprehenſa ſunt; (nervos enim, quales nonnulli hic ſuſpicari voluere, Autor, accuratiſſime licet facta inquiſitione, in oſſium nullo, præterquam in dentibus reperire ſe potuiſſe teſtatur) ſed & quadantenus firmam 22.
iſtam hujus cum illis cohæſionem acceptam refert: cujus tamen potiorem cauſam quærendam vult in gelatinoſa oſſium, dum primum naſcuntur, qualitate, liquato glutini æmula, unde non poſſint non contiguæ ſibi membranæ tenaciter adhæreſcere. Inter uſus perioſtei, quos 27.
diverſos allegat, potiſſimus eſt, quod animales ſpiritus ſufficiat oſſibus pro fovendo calore ac ſenſu, nec non accretione & nutritione eorū perficienda; præterea vero eandem membranam inſervire (non ſolitarie 26.
tamen) ſtatuit ad limites incremento oſſium ponendos, dum nempe ulteriorem tenſionem admittere jam recuſet: cui quidem nil quidquam obſtare autumat hujus membranæ tenuitatem; quandoquidem experientia ſimile quid fieri oſtendat in arboribus, non raro ob corticis anguſtiam amplius augmentum haud capientibus; nec non in morbo illo equorum, quem Angli *Hidebound* vocant, ubi pariter adſtricta nimis cutis, utut non omnino tenſionem reſpuens, impedimento eſſe credatur, ne animal ad juſtam ſtaturæ dimenſionem creſcere valeat. Progreditur hinc Autor ad examinandas partes oſſium conſtituentes, quas terreas partim, partim ſalinas ſtatuit: tametſi enim haud difficatur, cuncta demum *principia chymica* per ignis torturam ex iſtis elici poſſe (proportione licet admodum inæquali, dum terreſtrem quidem materiam ſolam $\frac{2}{3}$ aut ſaltem $\frac{5}{9}$ conſtituere, ſpiritum cum phlegmate circiter $\frac{1}{8}$, oleum non multū ultra $\frac{1}{24}$, ſal volatile forte $\frac{1}{360}$ efficere deprehendit) attamen eorum pleraq; pro peregrinis & adventitiis agnoſcit, dum ſpiritus quidē & phlegma vaſis ſanguiferis & interſtitiis oſſearum particularum, oleum vero medullæ per ea diffuſæ accepto ferenda ſint, adeoq; non magis oſſium partem conſtituere dici queant, quam ſanguis 33.
pro parte venarum aut arteriarū reputari. Sal tamen volatile aut potiorē ſaltem ejus portionem pro genuina rigidorum horum corporum parte habet; dum obſervavit, illud non modo poſt deſtillationem brevi iterum ſolideſcere & cryſtalliſari, ſed & quoad ſaporem ſalibus fixis, ac

Digitized by Google

ſpeciatim lapidi prunellæ, ratione frigiditatis multum affine eſſe. Porro curioſe deſignat formam atque ſitum particularum, indeque conſtantem oſſium texturam, quam & pro faciliori captu per adjectam
TAB. XIII. *figuram* adumbrare quodammodo anniſus eſt. Nimirum ſtatuit ma-
Fig. I. teriæ hujus ſalino-terreſtris particulas forma oblongas eſſe, directoque ſitu collocatas, ita quidem ut altera alterius extremitati jaceat contigua: ex his vero componi chordas *A, A, A,* parallelas & rigidas, quarum plures contiguæ dein laminas, laminæque tandem oſſium parietes conſtituant. Et has quidem chordas in extima oſſis parte jugiter contiguas & parallelas manere vult, nec in extremitate oſſis terminatas, ſed illic arcus in modum reflexas & chordis alterius lateris in
pag. 36. *BB* occurrentes: interiores vero chordarum ordines quod attinet, annotat Autor. eos licet circa meditullium, ut in *AAAA*, paralleli perdurent, prope oſſis caputtamen, ut in *DDDD*, paulatim a ſitu hoc divergere & laminarum loco faſciculos formare, *cancellorum* inſtar decuſſatos, *CC:* reliquarum vero chordarum ulterius non paucas prope *FFFF* a ſociarum agmine diſcedere, ad formandas cavernulas *EE*, quibus oſſium capita fere ſcatent: ut adeo evidens ſit, horum parietes in media regione (ubi nempe ob majus fractionis periculũ neceſſitas id maxime expoſcebat) longe craſſiores eſſe, quam circa extrema:
37. quemadmodum & Autor in oſſe femoris prope medium eos reipſa quater craſſiores, facta dimenſione, deprehendit, quam in capite oſſis. Cæterum ne quis putet, circa haſce partes, cartilagine ſcilicet munitas, chordarum contiguarũ curſum interrumpi: contendit Autor, ea-
38. rum ſeriem vel ideo inde non turbari, cum particularum cartilaginem componentium parilis, ut in oſſibus, diſpoſitio obtineat, nec alia interſit differentia, niſi quod hic particularum una alterius extremitatem non plene attingat; ſed alterna inter ſingulas ſpatiola interfluo aeri
Fig. 2. humorive relinquantur; uti in *Fig. 2.* quadantenus ob oculos ponitur.
43. Memorat ulterius Autor *poros* oſſium, eosque duorum generum: alios nempe longitudinem eorum pervadentes, & ex interſtitiis parallelarum chordarum oſſearum ortos; alios transverſos, ac per ſingulas laminas nulla certa ſerie diſperſos, iſtis prioribus ſubſervientes, & in eos medullare oleum, gradatim ex interioribus in exteriores laminas
50. transmiſſum, convehentes. Varias inſuper in extima oſſium ſuperficie obſervat ſtrias, ſulcos, aliasque inæqualitates ad firmiorem peri-

oſtei

TAB. XIII. ad A. 1691.
pag. 576.

Fig. 1.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 2

ossei adhæsionem tendinumque implantationem facientes. Speciatim vero in osse frontis, necnon circa sincipitis ossa, suturamque sagittalem, peculiare pororum genus annotavit, intra ipsam cranii substantiam penetrantium: quos proinde non adeo dictis modo finibus destinatos autumat, maxime cum tendinum musculorumque adjacentium ratio tale quid efflagitare haud videatur; quam potius aliis & nobilioribus usibus dicatos conjicit, nimirum ut spiracula quasi sint, per quæ immediate (non demum auxilio glandularum cutanearum & massæ sanguineæ ministerio) eliminari ac dissipari valeant noxii vapores intra cranium prognati, atque sic supera hæc regio animæ sedes a nubibus nebulisve serena manere queat. Et ex porosa hac cranii conformatione jam patescere putat, tum cur sudor e fronte citius & copiosius fere, quam ex ulla alia corporis portione erumpat; tum qua ratione emplastra & epithemata partibus his applicata, nec non fonticuli in cervice aperti juvent in affectibus cephalicis citius, quam si aliis locis adhiberentur, ubi per viam sanguineæ circulationis demum evacuationem fieri oporteret. Fatetur tamen, se non in omnibus subjectis talismodi poros cranii reperire potuisse: unde hariolatur, hanc eorum absentiam forsitan jugi quorundam cephalalgiæ, aut etiam nativæ aliorum stupiditati causam præbere posse. Transit hinc ad exponendos meatus ossa perforantium arteriarum atque venarum, cum nutritiarum, tum medullarium: quarum has quidem nunquam recta intra ossium cavitatem tendere; sed plerumque obliquo itinere inter eorum laminas, more ureterum intra vesicæ tunicas, serpere observat, adeo ut quandoque sesquipollicis longitudinem in medio ossis emetiantur, licet hujus crassities vix octavam pollicis partem superet: cæterum hanc arteriarum insertionem ratione numeri & loci tam mire variare notat, ut vix bina quis offensurus sit sceleta, quæ exacte hac in parte consonent; licet respectu directionis, qua vasa hæc aut sursum intra ossis cavitatem tendant, aut deorsum, unam eandemque in omnibus ejusdem speciei individuis viam tenere, cujuslibet ossis, cum simili suo collati intuitu soleant. Rationem vero, cur hoc vel illo in membro sursum potius, quam deorsum, & vice versa ferantur, Autor per plusculà exempla a situ partium, respectu habito ad positum trunci corporis & aortæ, indeque pendente commodiori insertione deducit. Accedit inde ad describendam internam ossium cavitatem, non uno ubique

pag. 52.

55.

57.

59.

modo comparatam, dum in aliquibus quidem ampla eſt & unica, in meditullio ſaltem; in aliis multiplex & ſpongiæ inſtar in plures cavernulas diſtincta: priorum ſuperficiem interiorem lævem fere &
pag. 61. uniformem (niſi ubi turgeſcentia nimis vaſa ſanguifera ſui veſtigium oſſi imprimant, ut in cranio & majorum articulationum oſſibus aliquando fieri obſervat,) circa extremitatem utramque in clathratam quaſi texturam, tandemque in cellulas ſpongioſas deſinere ait. Et *Cancellos* quidem iſtos oſſeos (quos in tibiis equorum aliorumque brutorum bajulantium elegantiſſime omnium figuratos teſtatur) inſervire potiſſimum reputat pro ſuſpendenda maſſa medullari, cujus nempe non modo vaſa ſanguifera huc illuc trans cancellos continuentur, ſed communis quoque membrana undique medullam ambiens iisdem in-
66. tertexatur: ac proinde cum in oſſibus bovinis parum hujus texturæ cancellatæ adſit, non abſimile technaſma a provida natura ſubſtitutum refert, dum medulla ſuper diverſis tenuibus ſchidiis oſſeis, transverſo ſitu per interiora latera diſpoſitis recumbat, quo ita ejus pondus in plures quaſi partes diviſum melius ſuſtineatur, nec medulla deorſum in unum concidat cumulum. Rationem quoque reddere nititur, cur certa modo oſſa, quorum catalogum dat, amplam talem cavitatem, (pro molis nempe proportione) nacta, reliqua vero intus non niſi mi-
67. nutis cellulis inſtructa ſint: cum enim advertiſſet, oſſa articulata generaliter ſic excavata eſſe, judicavit id fieri, partim ut firmiora, laminis nempe magis compactis forent; partim ut pleniori medullaris olei penu inſtruerentur, cujus nempe majorem copiã continuo motu inſumerent: ac ideo oſſiculis etiam oſſis hyoidis largam cavitatem obtigiſſe obſervat, moventibus nempe, quotiescumque quid aut deglutimus
68. aut loquimur: uti & illis, quæ in corde bovino inveniri ſolent, quæ gemina ſemper & articulata ſe reperiſſe perhibet; cum ipſa quoque motum in qualibet cordis aut ſyſtole aut diaſtole exerant. Reſpondet etiam objectionibus, quæ contra hanc aſſertionem ab oſſium nonnullis, articulatis quidem, nec tamen larga cavitate donatis, moveri
70. poſſent: ſpeciatim de coſtis monet, quod licet omnium frequentiſſime, ſingulis nempe reſpirationibus, in motum cieantur, ille tamen levis admodum & obſcurus ſit, nec ita magnas proinde medullæ expenſas exigat; dum facta computatione conſtet, coſtas in parte ſui maxime a centro remota, agitatione ſua non emetiri ultra $\frac{1}{192}$ ſui circuli;

culi; cum e diverso tibia regulari inceſſu $\frac{1}{12}$ & qnandoque $\frac{1}{4}$, os cubiti vero nonnunquam $\frac{1}{3}$ circuli motu ſuo deſcribat. Cætera oſſa, pag. 71.
uti dictum & alias notum eſt, loco amplæ cavitatis non niſi minuſculas easque numeroſas cavernulas intra ſe habent: atque hæc rurſum in triplici differentia eſſe Noſter expertus eſt: alia ſcilicet una cum cellulis etiam cancellorum oſſeorum aliquid includere; alia meris cavernulis iisque ſimplicibus referta eſſe; alia denique pariter qtuidem nil niſi cellulas continere, ſed quarum binæ, ternæ aut etiam plures in unum coaleſcere videantur. Omnibus vero id commune eſſe advertit, 72.
quod cavernularum una cum cæteris adjacentibus communicet ope pororum atque meatuum, per quos non modo oleoſus medullæ liquor ex una in alteram feratur, ſed & ejusdem membrana nec non vaſa ſanguinea multifariam diſtribuantur: quandoquidem tam in horum pororum numero, quam cellularum figura, miram ubiq; varietatem deprehendit. Curioſa quoque ſunt, quæ de meatibus arteriarum nutritiarum, 74.
per totidem diſtincta foraminula fere in unam oſſis extremitatem, trunco corporis propiorem intrantium, venarumque ex oppoſito extremo, inde utplurimum magis rubente, rurſus exeuntium annotavit. Sub finem denique hujus Diſcurſus peculiarem *Dentibus*, tanquam ſingulari oſſium ſpeciei, non parum a cæteris diſtinctæ, tractationem impendit. Nimirum primo obſervat, e duplici dentes materia conſtare, al- 79.
tera molliori & vere oſſea tantum, altera duriori & quaſi lapidea, quæ alteri illi in partibus extra gingivas extantibus corticis inſtar incumbat, eamque a conſumtione & detritione immunem præſtet: unde fieri arguit, quod dentes poſt noxam ſemel acceptam tam cito computreſcere obſerventur: dum nempe gingivis (ut intra quas dura hæcce cruſta 85.
mox deficere incipit) alicubi forte læſis vel abſumtis, dentis portio munimine hoc velut ſiliceo deſtituta, & jam externis injuriis expoſita, non poſſit diu integro in ſtatu perdurare. Tametſi vero corticalis hæc 78.
dentium ſubſtantia nitore non minus quam ſoliditate ſilicem æmuletur; animadvertit tamen, eam ab aqua forti, a cujus vi iſte indemnis manet, facile arrodi: unde colligere jubet, quantum damni dentibus inferatur per acida potentiora, oleum puta ſpiritumve vitrioli & ſimi- 79.
lia, quibus paſſim eos expolire moris eſt. Cæterum notat, ſtrias corticis hujus lapidei ratione ſitus neutiquam conſonare cum filis illis ſeu chordis, e quibus interior & oſſea dentis pars conſtet: quin potius manifeſtam,

nifeſtam, quam latius expromit, utrobique differentiam elucere: præ-
pag. 83. terea licet non modo *canini* & *inciſores* generaliter, dura hacce cruſta undique obveſtiantur; ratione molarium tamen non exiguam inter diverſa animalium genera diſcrepantiam Autor annotavit: dum in homine quidem, leone aliisque carnivoris eos itidem totos, quatenus extant, lapideo hoc munimine tectos ſcribit: at in equis, ovibus, capris aliisque brutis, granis aut gramine paſci ſolitis, non baſin molarium, ſed latera tantum, dura iſta materia, in aciem velut aſſurgente, ſtipari; imo & alicubi ipſi ſubſtantiæ oſſeæ velut intermixtam diverſis locis ultra iſtam acute emicare, ac ad imas usque radices inde deſcendentem ſæpius deprehendi refert. Porro & hoc in dentibus tanquam pecu-
89. liare obſervat, quod perioſteo deſtituantur, non modo qua e gingivis extant, ubi nempe id eorum muneri obfuiſſet; ſed & in parte abſcondita ipſisque radicibus: quamvis enim hæ non omnino nudæ alveolis inſertæ ſtent, ſed membrana cum gingivis & palato communi obvelentur, cui in maxilla ſuperiori accedit portio aliqua durioris & carnoſæ ſubſtantiæ, intra alveolos una deſcendens, pro majori firmamento: ipſum tamen, uti fert, perioſteum maxillas ſtipans ad dentes usque non pertingit, utut prope ſatis ad eos accedat: dum alveolos intus obducens, altero ſui latere horum ſubſtantiæ oſſeæ, altero dictæ membranæ
87. & carni dentes firmanti fit contiguum. Hunc autem perioſtei defectum abunde a provida natura, ne ſcilicet dentes ſpirituum influxu carerent, compenſari innuit per nervos, quos videlicet, tanquam ſortem præ cæteris oſſibus præcipuam iidem obtinent. Nempe nervus, uti perhibet, ſeu potius faſciculus minorum nervorum, 16, 12. 7. nunc plurium nunc pauciorum, ſecundum maxillæ longitudinem intus procurrens, ad ſingulas cujusque dentis radices ſuos propagat ramulos, nunc in ipſa extremitate, nunc a latere (utroque etiam, ubi una tantum denti radix eſt) oſſeam dentis ſubſtantiam ſubintrantes, foramine non-
82. nunquam nudis oculis ſat conſpicuo. Denique confutat Autor ſententiam eorum, qui dentes continuo creſcere, indeque uno evulſo oppoſitum longiorem fieri autumant: ait enim, ut maxime talis elongatio deprehenderetur, tamen id non tam pro genuino incremento, partis præſertim corticalis, haberi poſſe, quam pro aliquali protruſione ab extravaſato ſucco nutritio facta; ut de quo alias conſtet, quod dente exemto e mandibula paulatim intra vacuum alveolum fluere, ejusque cavitatem oſſea ſubſtantia complere ſoleat. *Diſcur-*

Digitized by Google

Diſcurſus ſecundus totus impenditur explicando abſtruſo ſatis negotio accretionis atque nutritionis, cum totius corporis in genere, tum in ſpecie oſſium: quam quidem utramque a maſſa potius ſanguinea quam nervis procedere Autor agnoſcit; remota ſimul famoſa illa objectione, quam in atrophia paralyſin comitante quæſiverunt alterius opinionis patroni. Nimirum ſtatuit, chylum ſanguini affuſum, dum ad cor appellit, circulando magis magisque comminui & attenuari, unde paulatim ejus particulæ aptiores reddantur diverſis partium poris, quibus deſtinentur: & quemadmodum ſic quolibet in loco continuæ circulationis beneficio deponantur particulæ ſingularum glandularum poris figura congruæ, ita ſpeciatim in glandulis porisve nutritiis (quibus non in extremitate, per glandulas fere aliorum humorum, v. g. ſeri ſecretorias occupata, ſed in lateralibus arteriarum partibus ſuum adſignat locum) a reliqua maſſa ſanguinea ſeparari ſuccum alibilem; & ipſum quidem non unius ubique generis, quum diverſis membrorum partibus formandis dicatus ſit, generatim tamen fere gelatinoſum: qui adeo continuo pulſu & affluxu ſequentium particularū propellatur tandem ad interſtitia fibrarum, nec non oſſearum chordarum, cæterarumque partium, ubi jam ſpirituum ea jugiter pervadentium motui ac poteſtati velut ſubjiciatur, magisque immediate accretioni animalis impendatur. Spiritibus nempe duplicem tribuit motum, alterum quidem directum, qui a termino ad terminum tendat, alterum rotatorium circum propria ſua centra: (qualem duplicem motionem & in ſcintillis e ſilice excuſſis, & in lapide ex funda projecto ſpectari, & per ſimile a ſphæra in plano provoluta petitum declarari poſſe innuit;) cum ergo ſpiritus ita moventes jugiter occupati ſint e via ſubmovere, quicquid eorum curſui objaceat, hinc fieri, ut occurrentes ita particulas gelatinoſas ſeu nutritias motu ſuo rotatorio impellant atque urgeant intra ſpatia lateralia, quousque ea pateant aut vi obtineri queant, ut quo ipſæ facilius, quam in directum, propulſæ ſecedant. Ac obiter notat Autor, probabile eſſe, quod gelatinoſa viſcoſitas ſucci nutritii, motui ſpirituum obviam ſic poſita, non parum retundat eorum impetum & rapiditatem, indeque natum fervorem temperet: quodque a defectu potiſſimum hujus repaguli oriantur hectici illi calores, qui nimias evacuationes ſequi amant. Accretionem proinde omnem in eo conſiſtere autumat, quod, dum animal adhuc tene-

pag. 92. 141. 97. 118.

rum est, tonusque partium laxior & fibræ magis tensiles existunt aptæque, ut laterali pressioni cedere & locum facere possint, nutritiæ illæ particulæ in eas cuneorum instar impingantur, earumque dimensionem continuo adaugeant, ac speciatim in interstitia chordarum ossearum semet ingerant eaque compleant: usque dum tandem fibræ ita tensæ & partes contiguæ, extremitatesque particularum ossa constituentium ita connitæ sint, ut ulterius cedere nesciant: aut saltem singulæ partes tam fixum & solidum induerint habitum, ut earum quies a spirituum motu amplius superari se aut disjungi haud patiatur: quo facto jam succus nutritius fere desinat rotatorio spirituum motu ad latera deponi, incipiatque magis directo eorum motui subesse, recta nempe, cum alius cedendi locus non supersit, per angustos interstitiorum vasorumque canaliculos propulsus, donec ad horum extremitates variasque glandulas excretorias perveniat. Atque hinc etiam unice terminum figi judicat incremento corporum animalium, staturæque adeo dimensionem pendere, non parum licet in ejusdem speciei individuis variantem, prout nempe in aliis fibræ citius vel serius tensæ partesque compactæ evadant, & osseatum chordarum extremitates inter se consolidentur: utut non inficietur, quandoque copiosiorem succi nutritii suffectionem, majoremve spirituum vel copiam vel vigorem, partes fortiori pressura impetentium, dum adhuc vel ad latera, vel in extremitatibus cedere aptæ sunt, non exiguum hac in re momentum addere posse; sicut e diverso certum sit, alterutrius horum defectum solenni animalium incremento haud parum detrahere. Ab explicata vero sic accretione ejusque processu admodum differre credit *nutritionem* ipsam: hanc etenim neutiquam in jugi appositione materiæ novæ ad partes solidas consistere vult, sed unice in continuo supplemento fluidorum, spirituum puta humorumque necessariorum pro implendis fistulis & canaliculis aliisque vasis, e quibus universam corporis machinam constare compertum est, ne iis quidem partibus exceptis quas pro meris parenchymatis antiqui habuere. Et licet haud negat, quin si per accidens ab ulcere alove casu contingat solidas quasdam partes absumi aut deteri, novæ tum particulæ per rotatoriam spirituum motionem determinentur ad resarciendum illud vacuum: regulariter tamen tali restauratione in statu sano nequaquam opus esse ait, adeo ut ne semel quidem per integrum vitæ spatium totam partium solidarum

pag. 146.

129.

131.

133.

substan-

substantiam universaliter reparari seu renovari credat: quas ipsas pag. 138.
nempe in extrema etiam tabe intemeratas perdurare inde arguit, quod tali constent materia, quæ nec exhalari se, nec colliquari patiatur, adeoque aliter quam per modum erosionis consumi nequeat: quæ ipsa tamen nec absque acutissimis doloribus, (quales in morbo illo non sentiantur,) fieri posset, nec ossibus (quæ nempe in aqua forti facilius dissolvantur, quam fibræ musculares,) probabiliter tum parceret, quorum tamen magnitudini in tabidis nil decedere constet. Sub finem discursus hujus Autor ex data hac hypothesi deducit naturam & 155.
ortum tum *rachitidis*, tum *gummoforum nodorum* a lue Venerea nascentium: & illius quidem hanc esse causam arguit, quod in pueris hoc morbo affectis unum ossium latus altero citius exuat primitivam suam consistentiam cartilagineam, justoque celerius obrigescens ineptum evadat suscipiendæ ulteriori accretioni, qua interim in altero & molliori ossis latere continuata non possit non incurva tortuositas produci: horum vero, nodorum nempe Venereorum in ossibus, non aliam esse 158.
materiam perhibet, quam induratum succum nutritium, per lacunas chordarum ossearum, a venenosis & acrimonia nimia præditis particulis sanguineis erosarum, impellente motu spirituum rotatorio trajectum & exsudantem.

Tertius Discursus thesaurum ossibus inclusum, *medullam* enucleat, ejusque naturam & officium plenius, quam hactenus fere ab aliis 164.
factum, ob oculos ponit. Licet vero sub hoc nomine communiter tota illa massa heterogenea, quæ ossibus continetur, & communi quoque membranula tenuissima ac vitri instar pellucente ubique comprehensa est, venire soleat: corporis tamen proprie ita dicti ac immediate pro ossium usu hic depositi materiam totam oleosam esse, Autor as- 161.
severat ejusdemque ubivis naturæ: licet alicubi ob copiosiorem nitrosarum particularum admixtionem solidioris, quam alibi consistentiæ sit, itemque aliæ ejus partes, maxime minoribus cellulis inclusæ, 175.
aliis ob interspersa numerosa vascula sanguinea, magis rubere videantur. Ne vero quis autumet, medullare hoc oleum confuso tantum acervo intra ossium cavitatem jacere, curiose monstrat, quomodo communis illa tunica intrinsecam ossis superficiem investiens eique 165.
hinc inde per transmissas venulas propriosque poros connexa, distinctos intra se complectatur utriculos seu lobulos membraneos, (cujusmodi

Digitized by Google

Fig. 3. modi unum ſeparatim repræſentat *Figura 3.)* tam figuræ quidem, quam capacitatis ratione multum inter ſe variantes, cavernularumque formæ, ubi ampla non eſt oſſis cavitas, reſpondentes, ac e pluribus veſi-
pag. 162. culis rotundis & mole æqualibus compoſitos. Ad harum jam veſicularum plurimas, glandularum ſcilicet ſecretoriarum vice fungentes, derivari teſtatur totidem, imo plures quandoque arteriæ medullaris ramulos, oleoſum illic tributum deponentes: ex his vero ope pororum veſiculas inter ſe mutuo jungentium liquorem hunc porro ad reliquas, arteriis deſtitutas, gradatim transfundi; quibus ad congruam dis-
171. tenſionem repletis, putat lobulos ſemet contrahendo (ad inſtar fibrarum in veſica & ſimilibus membranoſis cavitatibus) oleum ſuum, ope mutui illius pororum commercii, velut e ſpongia preſſa diffluens, diſtribuere verſus oſſium parietes & capita, ubi eo opus ſit; experimento enim comperit, illud non peculiares per ductus eo derivari, ſed ſtillatim tantum ex his in alias veſiculas tandemque ad oſſium po-
168. ros ferri; quæ ipſæ veſiculæ, ſi medullam omnem ſic elabi, aut, ſi durior, ſuper ignem eliquatam effluere patiaris, exſiccatæ ſpongiæ figuram apprime repræſentare dicuntur. Uſum tandem medullaris o-
lei quod attinet, Noſter penitus improbat eorum ſententiam, qui illud
178. in oſſium nutrimentum impendi autumant, (id quod ſpeciatim de ſubſtantia medullari inter utramque cranii tabellam jacente ſolet aſſeri,) quandoquidem liquor hic pinguis aptus non ſit ad induendum oſſeam ſoliditatem: utut non repugnet, ſi quis modo ſupra dicto nutritionem capere non renuat pro continuo tantum ſupplemento fluidæ volatilisve materiæ, juſtam plenitudinem tonumque vaſorum conſer-
179. vantis. Cæterum uſum medullæ generalem quidem in eo conſiſtere ſtatuit, quod unctuoſitate ſua jugiter oſſa in debito temperamento nueatur; ne ob nimiam ſiccitatem evadant fragiliora aut plane rimas agant, quod nempe aeri expoſita ſponte non raro facere obſerventur.
173. Specialem vero & majoris momenti uſum præſtare oleum hoc exiſtimat in oſſibus articulatis; poſtquam obſervavit illud e peculiaribus poris circa eorum capita & ſinus ſitis notabili copia tranſudare, (fluxu nonnunquam aliquandiu poſt mortem adhuc continuante) ibidemque intime permiſceri liquori iſti mucilaginoſo, pariter circa oſſium arti-
180. culos hærere ſolito, de quo in ſequenti Diſcurſu pluribus diſſerit. Ex utriusque ergo hujus liquoris connubio iſtis in partibus inito produci perhibet

perhibet axungiæ ſpeciem nulli alii ſecundam, & multiplicis utilitatis; quippe quam non modo inſervire contendit lubricandis articulorum-bus, ſed & prohibere, ne oſſa inter movendum aut mutuo incaleſcant, aut atterendo abſumantur. Præterea vero & cartilagines & ligamenta tueri a ſiccitate & inde metuenda rigiditate, quæ lubricum horum ſuper oſſibus motum non parum retardare alias poſſet: unde & ab hujus unguenti defectu commode deducit cauſam crepitationis articulorum, quæ in ſubjectis gracilibus & ſcorbuticis ſubinde obſervatur: tametſi agnoſcat, eam quandoque & a nimia ac præternaturali laxitate ligamentorum originem habere poſſe. pag. 184.

Quartus Diſcurſus de *glandulis mucilaginoſis* inſcribitur. Nimirum cum Autor in præcedenti mentionem feciſſet mucilaginis certæ cum oleo medullæ commiſceri circa articulationes ſolitæ, intimius hic in ejus naturam ac fontes, a nemine, ut putat, ante ſe detectos aut deſcriptos, inquirit. Occaſionem indagationi dedit viſcidus ille liquor nunquam non circa articulorum regionem ſemet offerens, qui cum ab oleoſa medullæ ſubſtantia venire poſſe haud videretur, ſuſpicionem peculiarium organorum ſecretoriorum Noſtro primum injecit. Strictius ergo facto examine tum interſtitii articulationum, tum membranæ eas immediate obtegentis & undique ambientis, reperit non modo intra ſinus oſſium partes quasdam molliores & veſiculoſa ſpongioſaque textura conſpicuas; ſed & ambientem illam membranam (quam laxam ſatis deprehendit, atque hinc probabiliter alii fini, quam oſſium connexioni, fortius jam tum per ligamenta factæ, deſtinatam judicavit) variis vidit protuberantiis & inæqualitatibus præditam ac revera glanduloſam: quam ipſam conſequenter mucilagini ſecernendæ dicatam eſſe, dubitare deſiit Noſter, poſtquam exinde talem exprimere liquorem manifeſte licuit. Noviter ita a ſe detectas glandulas *Articularium* nomine inſignire primum animus fuit: poſtquam autem earum ſimiles dein etiam inter muſculos ac circa tendines, nec non in gula pro lubricando ciborum deglutitorum itinere, reperit, maluit generali titulo *Glandularum Mucilaginoſarum* ipſas notare. Duorum vero generum eas eſſe perhibet, alias quidem puſillas & agminatim ſuper membranis articulationum diſperſas, æqualis omnes magnitudinis, inſtar earum, quas in vaginali teſtium tunica, peritonæo, capſula cordis ac pleura diſſeminatas videre eſt: alias vero grandiores 189. 190.

& in locis quibusdam dictæ membranæ finibusque ossium articulatorum adeo conglomeratas, ut separatas conspicuasque per se formen glandulas: quas posteriores potissimum hoc Discursu persequi Autor
pag. 195. intendit. Harum ergo catalogum potiores ipsarum sedes designantem communicat: unde patescit, earum numerum non ubivis eundem esse, dum quibusdam articulis nonnisi singulæ, aliis vel quaternæ quinæve in
191. partem cesserunt. Perhibet autem eas generatim pellucidas esse, alicubi tamen ob intertexta vasa sanguifera rubentes, cæterum molliculas quidem, non autem more aliarum glandularum friabiles aut compressione disrumpi aptas; contextasque non ex lobulis, sed plusculis membranis vesicularum rotundarum, contiguarum, ac tenaciter cohærentium numero haud exiguo obsitis, mutuoque sibi superstratis, adeo ut vel septenas alicubi dividere a se invicem liceat. Per
193. poros ergo harum glandularum mucilaginem a massa sanguinea per arterias advecta secerni vult: idque quo commodius fieret, sanguisque sat temporis haberet ad lentum hunc liquorem hic deponendum, observat venas iisdem concessas mire anfractuosas spectari, ut scilicet sanguinis inde refluentis cursus nonnihil retardaretur. Figuram earum admodum variare ait, perinde ut situm; quem tamen generaliter ita comparatum esse testatur, ut injuriam quidem pati nequeant a mutua ossium compressione; at nihilosecius aliqualem & leviculam ab articuli inflexione aut extensione pressuram subeant: quæ ipsa vero non modo humoris istius excretionem pro inungendo, ubi opus, ossis capite, juvet, sed & simul securitatem præstet ab obstructione alioquin ob viscidam ejus naturam metuenda. Externam earum formam de-
Fig. 4. & lineatam sistunt *Fig. 4. & 5*, quarum illa separatam talem glandulam e
5. sinu ossis humeri prope cubitum exemtam exhibet: hæc vero per *AAA* genu parte sui anteriori apertum exprimit, triplici nempe hujusmodi glandula *aaa* stipatum: *bbbb* est membrana immediate super interstitio articuli jacens; *c* vero patellæ in medio sitæ faciem re-
199. præsentat. Ejusdem generis glandulas Autor semet etiam reperisse narrat circa musculos, dum communem eorum membranam undique jis stipatam vidit, ad instar antea dictæ membranæ articulos vestientis sed & præterea plures conglomeratarum seu grandioris speciei glandularum inter diversos tendines positas reperit: atque has ipsas affinem cum articulorum glandulis usum præstare conjicit, in lubricandis & ab

attri-

Digitized by Google

attritione præſervandis muſculis, dum eorum alios paſſim ſuper aliis moveri oportet: creditque mucilagini iſtic, olei medullaris loco admiſceri pinguedinem a glandulis adipoſis, magno numero per totum corpus diſperſis, affuſam: quas nempe in gracilibus etiam ſubjectis munere hoc defungi putat, quamdiu modo oleoſi quid a ſanguine ſeparari queat: creditque macilentiæ cauſam non in eo tantum quærendam pag. 206.
eſſe, cum ſufficiens adipoſi liquoris quantitas ab iis non elaboratur; ſed & multoties exinde pendere, quod memorata muſculorum inunctione nimia ejus profuſio per immoderatos labores & membrorum motus fiat; unde contingere exiſtimat, quod non facile operarii, utut habitu maxime ſano & athletico præditi, pingueſcere videantur, niſi cum abdicata vita laborioſa quieti & otio ſemet mancipent. 201.
Liquoris porro per glandulas mucilaginoſas ſecreti qualitatem quod attinet, docet eum albumini ovorum conſiſtentia ſimilem, nec tamen ſemper ita limpidum, ſed quandoque ſubflavum; cæterum ſapore ſalſum eſſe compoſitumque ex particulis aquoſis & ſalino-terreis, quas circiter $\frac{1}{32}$ ejus partem efficere docuit evaporatio. Licet autem agnoſcat, ſerum ſanguinis ei multum affine ac probabiliter ejus portionem eſſe; revera tamen differre inde probat, quod ſerum igni expoſitum mox inſpiſſetur in gelatinam, & evaporatum fere $\frac{1}{11}$ poſt ſe relinquat; mucilago vero ſic maxima ſui parte in liquorem magis tenuem convertatur, & in ſummitate modo cuticulam cum pauxillo coaguli albidi contrahat, ac de ea poſt totalem evaporationem vix $\frac{1}{30}$ remaneat. 210.
Cum vero probabile judicet, liquorem tantopere ad vitales functiones neceſſarium pro ſui elaboratione peculiarem officinam eſſe nactum, conſultum ducit munus hocce *lieni* adſignare, utpote qui (dum non abſolute ad vitam animalis neceſſarium eſſe conſtet) tali officio deſtinatus videatur, quod ad commodius vivendum quidem faciat, ſed quo carere quodammodo liceat: in defectu enim mucilaginis, jamjam ſolũ oleoſum liquorẽ ei alioquin admiſceri ſolitũ, axungiæ in muſculis & articulis lubricandis vices præſtare ariolatur; defectus vero hujus incommoda facile animadverſum iri, ſi animalia viſcere hoc privata violentis motibus & exercitiis impenderentur. 212.
Conjecturæ occaſionem maxime dedit qualitas ſucci, quem nunquam non in lienis parenchymate offendere eſt, mucilagini ſcilicet articulorum admodum affinis. Cæterum pro magis ſtabilienda hac hypotheſi Autor non modo rationem reddit, cur

liquor

liquor hic nec receptaculum commune, nec proprios ductus pro sui
pag. 214. dispensatione nactus sit; sed & ingenioſe per experimentum quoddam adumbrat, quomodo ejus generatio in liene fiat; quæ quidem recenſere nimis longum forte foret. Denique ex glandulis hiſce mucilaginoſis idem arceſſit originem duorum morborum, Medicis plerum-
216. ſqq. que nimis negotii faceſſentium, *rheumatiſmi* puta & *arthritidis*: quorum utrumque quidem ex eodem fonte fluere arguit, materia nempe heterogenea & morbifica, per glandulas has e maſſa ſanguinea tum temporis per ſolennem criſin ſeparari ſolita: hoc tantum diſcrimine, quod in rheumatiſmo exoneratio talis materiæ fiat inter partes muſculares, in arthritide vero circa articulorum regionem. Pro cujus majori confirmatione & dilucidatione Autor varia communicat experimenta in mucilagine hac per affuſionem diverſorum liquorum facta, & ex iis ſecutos effectus: indeque porro argute diſſerit de natura & ſymptomatis obſtinatorum horum morborum, conjecturas ſimul experimentorum phænomenis fultas ſuppeditans, quomodo huic hypotheſi convenienter eorum cura caute inſtituenda ſit pro diverſitate humoris peccantis, nunc acris, nunc ſalſi, nunc acidi: quæ quidem omnia lectu uti digniſſima, ita jucundiſſima quilibet nobiſcum fatebitur talium corioſus.

Reſtat ut de *quinto* & ultimo *Diſcurſu* paucis dicamus, qui de *cartilaginibus* agit, oſſium naturæ nempe adeo cognatis, ut earum plurimas tractu temporis in oſſa converti conſtet: a quibus proinde Autor eas vix aliter differre ſtatuit, niſi quod in his particulæ rigidæ extre-
271. mitatibus ſuis non omnino contiguæ ſint, ſed pauliſper diſtantes. E qua ipſa conformatione porro ingenioſe deducit earum tam flexibilitatem, quam potentiam elaſticam reſtituendi ſemet in priorem ſitum poſt inflexionem, ſimilemque ſtructuram & in aliis corporibus parili qualitate præditis obtinere credit. Plura hinc de cartilaginum uſu, vaſis ſan-
285. guiferis, temperamento aliisque proprietatibus diſſerit: inter alia vero inſignem indicat uſum, quem cartilagines, quæ coſtas veras cum ſterno connectunt, in reſpirationis munere præbeant, utut hactenus a nemine ſatis annotatum. Scilicet in *inſpiratione* putat earum ope cavitatem thoracis notabiliter ampliari, dum angulo, quo coſtis connectuntur, magis ad rectam lineã aut potius obtuſiorem ſaltẽ poſitum redacto, tam ſternum antrorſum, quam coſtæ retro, verſus vertebras protrudi

trudi nonnihil videantur: unde majorem sequi pectoris ampliationem necessum sit, quam per solam costarum elevationem a plano mediastini, quo alias acutiori angulo inclinant, in angulum minus acutum. Hunc vero potissimum cartilaginum harum scopum esse Noster vel inde patescere arguit, quod angulus ipse, quo appendices hæ cum co- pag. 290.
stis uniuntur, semper maneat cartilagineus, utut reliqua pars cum tempore osseam induat rigiditatē, ne scilicet mobilis illa flexilitas respiratiōnē juvans cessaret cum tempore, cum alioqui nil prohiberet, quo minus integer costarum arcus ex osse solido constare æque commode posset. Sed porro non minorem harum cartilaginum inter *exspirandum* 293.
etiam utilitatem esse agnoscit, dum elastica sua post factam extensiōnē (quæ nempe in elastico corpore incurvo idem facit, quod in recto inflexio) semet restituendi potentia ad priorem angulum revertentes, thoracis compressionem notabiliter augeant: unde & potissimum pendere existimat, quod in omni cadavere, sive inter inspirandum sive expirandum quis defunctus sit, thorax contractus spectetur, appendicibus nempe costarum cartilagineis nativum suum positum & angulum sponte & absque ulla musculorum actione recuperantibus sternumque adeo deprimentibus, quod nempe a solo pulmonum flaccescentium collapsu vix in eum situm disponi posset. Atque hæc fere sunt potiora Novæ hujus Osteologiæ contenta: in quibus recensendis si forte quis observationum novitate & elegantia illectos nos modum excessisse causetur, librum ipsum, quæsumus, pervolvat, fatebiturque nos parca potius, quam prodiga manu ejus opes dispensasse: quartus certe Discursus, ubi de indole & cura Rheumatismi & Arthritidis tractatur, ob plurima, quæ continet, utilia & singularia, pleniorem jure merito, nisi materiæ copia obrutis fuisset properandum, relationem efflagitasse videbitur.

SACRUM MUSEUM MANTUANÆ CONgregationis Carmelitarum de observantia: authore Clemente Maria Felina.

Bononiæ, ex typogr. Pisariana, 1691, in 4. Alph. 1. plag. 6.

EX perantiquo Carmelitarum in Eccleſia Romana Ordine, nova velut propago nata ſeculo XV poſt Chriſtum natum fuit, *Mantuanæ Congregationis* nomine inſignita, a Præſidentibus primum generalibus, inde poſtquam ab Eugenio IV Summo Pontifice ab obedientia Provincialium ordinis exempta eſſet, a Vicariis generalibus gubernata. Illius Congregationis Vicarius generalis iterato fuit præſentis libri Author, idemque S. Theologiæ Magiſter ac Doctor, qui exercendi ut videtur, in arte poetica ingenii cauſa, præcipuorum Congregationis illius Mantuanæ membrorum laudes diſtichis olim decantavit non ineptis, quæque digna judicavit Vir Clariſſimus *Gaudentius Robertus*, ut ſtudio ſuo luci publicæ exponerentur. Sed majus cum tempore volumen ejusdem Roberti cura prodibit, totius Carmelitarum Ordinis Acta & Opera complexurum, quod nobis quoq; plura de illo Ordine dicendi occaſionem non poterit non præbere.

Errata.

Menſ. Jun. pag. 289. lin. 18. pro *quanquam hic* lege *quanquæ & hic.* Menſ. Nov. p. 540. lin. ult. pro *nephriticis* lege *arthriticis.*

INDEX.

I. Libri ad Theologiam & Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.

R. *Abrah.* Abenezræ *epiſtola Sabbati.* 249
Henrici Ainsvvorthi *annot. in Pentateuchum, Pſalmos & Canticum Canticorum.* 340
Petri Allixii *hiſtoria antiquarum Pedemontii eccleſiarum.* 254
Anonymi *compendium doctrinæ de tolerantia civili.* 460
Sepher Orchoth Zaddikim. 251
Sepher Schülchan Aruch, *ex R. Iſaaci Loriæ ſcriptis excerptus.* 249
Relatio de condemnatione Caroli Peiſſonelli. 563
Antonii Arnaldi *denuntiatio IVta peccati philoſophici.* 104
denuntiatio Vta pecc. philoſ. 185
hiſtoria Johannis de Palafox. 529

hiſtoria

hiſtoria perſecutionum Bernardini de Cardenas & Philippi Pardi. 529
querela de impoſtoribus, qui ultra annum falſas literas ejus nomine ad Theologos Duacenſes ſcripſerunt. 538
Chronologiæ Samaritanæ ſynopſis, ab Eduardo Bernardo *ex MSC. excerptæ.* 167
Samuelis Bocharti *Hierozoici compendium.* 56
Jac. Benigni Boſſueti *defenſio hiſtoriæ ſuæ de variationibus contra Basnagium.* 571
Edwardi Brovvn *appendix ad Orthuinum Gratium.* 134
Th. Burnetii *reſponſio ad objectiones Eraſmi Warren.* 329
Th. Comberi *hiſtoria de uſu liturgiarum in eccleſia Chriſtiana.* 123
Faſciculus diſſertationum, collectus a Th. Crenio. 335
Eduardi Gee *introductio in Rob. Perſonii libellum.* 2
Th. Godvvini *Moſes & Aaron.* 109
Orthuini Gratii *faſciculus rerum expetendarum.* 134
Miſnæ pars. Vertit Gul. Guiſius. 251
Nic. Gürtleri *hiſtoria Templariorum.* 376
Hermanni ab Hardt *præloquium in Autographa Lutheri.* 422
Joannis Hoornbeckii *Socinianiſmi confutati compendium.* 56
Fl. Joſephi *opera, cum prolegomenis Th.* Ittigii. 244
Petri Jurii *repræſentatio Socinianiſmi.* 449
Michaëlis Lequien *defenſio textus Hebræi & Verſionis Vulgatæ.* 162
Melch. Leydekkerus *de fœdere & teſtamento Dei.* 523
Ex R. Iſaaci Loriæ *ſcriptis excerptus liber* Scülchan Aruch. 249
Joh. Henr. Maji *diſſertationes ſacræ.* 173
Claudii Franciſci Meneſtrerii *refutatio prophetiarum falſo adſcriptarum S. Malachiæ ſuper electionibus Pontificum.* 144
Miſnæ *pars, cum notis Gul. Guiſii.* 251
R. Nathanis *Spirenſis liber* Megalleh Amukoth. 250
Lud. Nogueira *expoſitio Bullæ cruciatæ Luſitaniæ conceſſæ.* 547
Laur. Odhelii *Synagoga bifrons.* 523
Joannis Overalli *liber Convocationis anni 1606.* 5
Jacobi Perizonii *cum Ulrico Hubero diſquiſitio de Prætorio.* 239
Roberti Perſonii *libellus memorialis de reformatione Angliæ.* 2
Franciſci Porteri *compendium annalium eccleſ. Hiberniæ.* 142

INDEX

Odorici Raynaldi *annales eccleſiaſtici.* 189
Abbatis de la Roque *memoriæ eccleſiaſticæ.* 153
Tomus II. Autographorum Lutheri *in bibliotheca* RUDOLPHI AUGUSTI *Ducis Brunſu. & Luneb.* 422
Sebaſtianus Schmid *in Koheleth.* 378
in epiſt. Pauli ad Coloſſenſes, aliasque. 90
Juſti Chriſtophori Schomeri *ſpecimen Theologiæ moralis.* 253
Viti Ludovici a Seckendorf *hiſtoria Lutheraniſmi.* 345
Jo. Segers *apologia pro PP. Jeſuitis de hæreſi poſtulatis in materia de peccato philoſophico.* 560
Pauli Segneri *Incredulus inexcuſabilis.* 380
Wilhelmi Sherlock *vindiciæ dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.* 213
Thomæ Smith *Miſcellanea.* 81
Frid. Spanhemius *de Papa fœmina.* 390
Joh. Baptiſtæ Thiers *hiſtoria comarum adſcititiarum.* 397
Antonii Varillas *hiſtoria de revolutionibus Europæ ob Religionem T. V. & VI.* 25
Jacobi Uſſerii *hiſtoria controverſiæ de Scripturis & Sacris vernaculis.* 290
Eraſmi Warren *Geologia.* 97
Joh. Rod. Wetſtenii *hiſtoria Suſannæ.* 228
Henr. Whartoni *notæ in Jac.* Uſſerium. 290
Chriſtoph. Wittichii *inveſtigatio epiſtolæ ad Hebræos.* 525

II. Juridici.

Gerhardi Feltmanni *diſſ. de acceſſionibus memorabilibus immani aquarum vi vel terræ motu factis.* 359
de titulis honorum, libri duo. 464
Gerhardi Noodt *Probabilium Juris libri IV. de Jurisdictione & Imperio libri II. & ad L. Aquil. liber I.* 265
Georgii Adami Struvii *comment. ad lib. V. Decretalium* 327
Barthol. Leonh. Suendendörferi *Proceſſus Fibigianus.* 49

III. Phyſici & Medici.

Joannis Bernoulli *diſſ. de effervescentia & fermentatione.* 64
Roberti Boyle *Medicina hydroſtatica.* 485

Metho-

Methodus hydroſtatica pretentandi minerarum æſtimationem. 511
Joannes Ciampinus *de incombuſtibili lino.* 401
Cloptoni Havers *oſteologia nova.* 573
Pauli Hermanni *Floræ Lugduno-Batavæ flores.* 217
Abortus bicorporeus monoceps, deſcriptus a Franciſco de Honuphriis. 388
Joh. Lockii *tentamen circa cognitionem humanam.* 501
Praxeos Mayernianæ *in morbis internis ſyntagma.* 57
Jo. Nic. Pechlini *obſervat. phyſico-medicæ.* 230
Leon. Plukenetii *phytographia.* 493
Bernardini Ramazzini *diſſertatio de conſtitutione anni 1690, ac de rurali epidemia Mutinenſis agri.* 185
Car. Raygeri *ſcholia in Paulum Spindlerum.* 43
Friderici Ruyſchii *obſervationum centuria.* 66
L. S. *collegium medicum practicum.* 122
Gerardi Sermes *brevis explanatio ſani & morbidi hominis ſtatus.* 121.
Pauli Spindleri *obſervationum medicinalium centuria.* 43
Dan. Tauvry *anatomia rationalis.* 471
Varignonii *novæ conjecturæ circa gravitatem.* 299

IV. Mathematici.

Jacobi Bernoulli *ſpecimen calculi differentialis in dimenſione parabolæ helicoidis.* 13
Specimen alterum calculi differentialis in dimetienda ſpirali logarithmica, loxodromiis nautarum & angulis triangulorum ſphæricorum, cum additamento ad problema funicularium. 282
demonſtratio centri oſcillationis, ex natura vectis. 317
Joannis Bernoulli *ſolutio problematis funicularii.* 274
Bonaventuræ Cavalerii *ſphæra aſtronomica.* 555
Hier. Coetſii *Euclidis elementa.* 267
Henr. Coggeshalli *ars praxin geometricam facile exercendi, &c.* 479
Nic. Coppolæ *animadv. ſuper reſolutione geometrica duarum mediarum continue proportionalium.* 183
O. V. E. *vide* G. G. L.
Jo. Caſp. Eiſenſchmid, *de figura telluris elliptico-ſphæroide.* 315

Digitized by Google

R. Elieſeris, *Jacobi F. liber computi aſtronomici.* 250
Dominici Gulielmini *aquarum fluentium menſura nova.* 72
Joannis Hevelii *prodromus Aſtronomiæ & novæ tabulæ Solares.* 78
Chriſtiani Hugenii, *Dynaſtæ Zulichemii, ſolutio problematis funicularii.* 281
G. G. L. *Ars combinatoria.* 63
additio ad ſchediaſma de medii reſiſtentia. 177
quadratum arithmetica communis ſectionum conicarum, quæ centrum habent, indeque ducta trigonometria canonica a tabularum neceſſitate liberata, &c. 178
ſolutio problematis catenariii. 277. 435
de legibus naturæ & vera æſtimatione virium motricium, contra D. Papinum. 439
additiuncula ad F. H. Lichtſcheidii conſiderationes. 500
Guil. Leybourn *curſus mathematicus.* 465
Ferdin. Helfr. Lichtſcheidii *conſiderationes circa altitudines & velocitates pendulorum in diverſis circulis.* 494
Dionyſii Papini *Mechanicorum de viribus motricibus ſententia, aſſerta adverſus Cl. G. G. Leibnitii objectiones,* 6
obſervationes hydraulicæ, 208
Jac. Caſteneti de Puyſegur *inſtructiones militares.* 479
D. T. *ſingularia effecta vitri cauſtici bipedalis,* 517
Hieron. Vitalis *Lexicon Mathematicum.* 301
Joh. Chriſtoph. Wagenſeilius *de hydraſpide ſua.* 57
Joannis Jacobi Zimmermanni *Scriptura S. Copernizans.* 205

V. Hiſtorici & Geographici.

Car. Ancillonii *hiſtoria receptionis Gallorum exulum in ditionem Sereniſſ. Elect. Brandenburgici.* 120
Anonymi *hiſtoria Joannis Auſtriaci, Caroli V. Imp. F.* 152
vita Caroli V. Ducis Lotharingiæ. 150
Aurelii Anzi *genius vagans.* 474
Alberti Bobovii *tractatus de Turcarum liturgia, peregrinatione Meccana, &c.* 226
Joannes Ciampinus *de Abbreviatoribus de Parco majori* 300
Dares Phrygius. 333
Dictys Cretenſis, *cum notis Joſiæ* Merceri, *Caſp.* Barthii, *Ulr.* Obrechti, *Pauli* Vindingii, 335

Laure-

Digitized by Google

Laurentii Ingewaldi Elingii *historia Græcæ linguæ.* 220
Jo. Bapt. Fabri *concha cœlestis.* 202
Fargesii *relatio de mutationibus, quæ regno Siam a. 1688. contigerunt.* 110
Clementis Mariæ Felinæ *sacrum museum Mantuanæ congregationis Carmelitarum de observantia.* 589
Christ. Funccii *politica ad orbis imperantis notitiam introductio.* 144
Thomæ Hyde *notæ ad Abrahamum Peritsol.* 222
Jacobi Wilhelmi ImHoff *appendix ad Historiam genealogicam Regum Pariumque M. Britanniæ.* 247
Gregorii Læti *Theatra Belgicum & Gallicum.* 204
De Larrey *Hæres Aquitaniæ.* 520
Jobi Ludolfi *comm. ad historiam Æthiopicam.* 361
Julii Mazarini *epistolæ.* 131
Ægidii Menagii *historia mulierum philosopharum.* 535
Guidonis Mige *recens status Angliæ sub imperio Wilhelmi Regis & Mariæ Reginæ.* 246
Joannis Palatii *gesta Pontificum Romanorum.* 310
Abrahami Peritsol, *vel* Paresol, *Itinera mundi.* 222
Jacobi Casteneti de Puysegur *commentarii.* 479
Adami Rechenbergii *liber memorialis prælectionum historicarum.* 309
Andr. Rovettæ *bibliotheca chronologica illustrium virorum provinciæ Lombardiæ S. Ordinis Prædicatorum.* 331
Jacobi de Saulx, *Comitis Tavannii, commentarius.* 418
Nic. Schaten *historia Westfaliæ.* 321
C. Suetonius *Tranquillus, ex recens. J. G.* Grævii, *cum notis* Torrentii, Casauboni, Marcilii, *&c.* 357
Antonii Varillas *historia Caroli VIII. R. G.* 424

VI. Philosophici & Philologici.

Cæs. Augusti *rationarium.* 375
Balbus Mensor *de asse* 375
Laurentii Begeri *observationes in numismata antiqua.* 505
Joannis Petri Bellorii *veteres arcus Augustorum triumphis insignes.* 201
Thomæ Pope Blount *censura celebriorum authorum.* 24
Franc. Cameli *nummi CHRISTINÆ R. Suecorum.* 207
Caroli Mariæ CARAFÆ, *Principis Buteræ, Legatus.* 305

Chri-

INDEX AUCTORUM ET RERUM.

Christoph. Cellarii *supplementa in Basilium Fabrum.* 495
Joh. Claubergii *opera philosophica.* 374
Alexii Comneni λογαρική. 375
Francisci Desseine *bibliotheca Slusiana.* 23
Joh. Henr. Eggelingius *de orbe stagneo Antinoi.* 447
Joh. Henr. Ernesti *diss. de Pharisaismis in libris profanorum scriptorum occurrentibus.* 92
Basilii Fabri *thesaurus eruditionis scholastica.* 496
Gul. Fleetvvood *Inscriptionum sylloge.* 342
Leonardus Gaultruchius *de DIs & religione ethnicorum.* 93
Joh. Frid. Gronovius *de sestertiis.* 375
Pascasii Grosippi *tabulæ nummariæ.* 375
Christiani Grubelii *disquis. de lingua Germanorum.* 52
Caroli Cæsaris Malvasiæ *marmora Felsinea.* 1
Henr. Meibomii *augmentum in V. H. Voglerum.* 302
Ægidii Menagii *diss. de Heautontimorumeno Terentiana* 86
Carolæ Catharinæ Patinæ *literæ de monumento Ulpiæ Marcellinæ.* 357
tabellæ selectæ. 549
Andreæ Petermanni *philosophiæ Cartesianæ adversus censuram P. D. Huetii vindicatio.* 431
Wilhelmi Petty *arithmetica politica.* 407
Adami Rechenbergii *de studiis academicis liber* 89
J. Rondelli *diss. de Chœnice Pythagoræ.* 75
Claudii Salmasii *epistola ad J. Fr. Gronovium.* 375
Jo. Schotani *exetasis censuræ, qua P. D. Huetius philosophiam Cartesianam inique vexavit.* 431
Jo. Eberhardi Schvvelingii *exercit. in P. D. Huetii censuram Philosophiæ Cartesianæ.* 431
Gaspar Scioppius. *Vide, Pascasius* Grosippus.
M. Ant. Severini *philosophia ludi scachorum, & de* πεττεία *antiqua.* 405
Ezech. Spanhemii *epistolæ duæ ad Laur. Begerum.* 505
Val. Henr. Vogleri *introductio in notitiam bonorum scriptorum.* 302
L. Volusius *Mæcianus de asse.* 375
Georg. Henr. Ursini *grammatica Græca.* 25
Christiani Weisii *meditationes curiosæ super poesin Germanicam.* 583

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

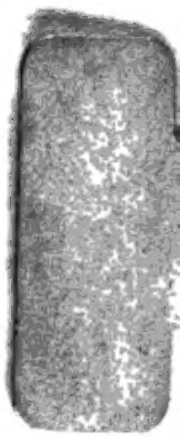

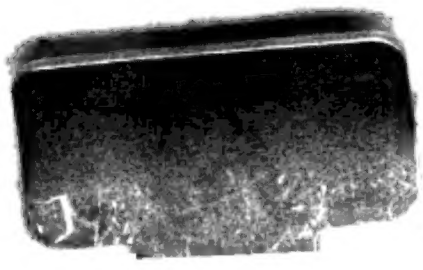

Digitized by Google

Digitized by Google